

שבוע פרשת וישב

(25 November – 1 December 18)

י"ז – כ"ג כסלו תשע"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲדָךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹום:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מֵאֲדָרְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה
אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפֹּת דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָיָה
אִם יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְּתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתְּתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לַרְעָה כְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החדוש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם חמוגרים ויהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חמוגש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוויו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לח"י)) בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה פְּלִגְוִים שִׁבְחוּהוּ פְּלִהָאִים: ב פִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסֹדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להשיי שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאִי יְהוָה פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִּי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֲרָאָה בְּשִׁנְאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
לְמַבְטָח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה לְמַבְטָח בְּנִדְיָכִים: י פְּלִגְוִים סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה פִּי אֲמִילָם: יא סִבּוֹנִי
גַּם־סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה פִּי אֲמִילָם: יב סִבּוֹנִי כְּדִבְרֵים דַּעֲכוּ כְּאִשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה פִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחִיתָנִי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרָנִי: יד עֵזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶהְלִי צַדִּיקִים
יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יְמִין יְהוָה רֹמְמָה יְמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמֹת בִּירְאֲחִיהָ וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרָנִי יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אֲדַבֵּר יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אֲוֹדֶךָ פִּי עֲנִיתָנִי וְתַהֲיִלִּי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה וְאֵת הָיָא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחַה בּוֹ: כה אֲנָא
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנָא יְהוָה תַּצְלִיחַה נָא: כו בְּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבָתִים עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלִי אַתָּה וְאֲוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ:

אגרות קודש

ב"ה, חג גאולת רבינו אדמו"ר האמצעי

ברוקלין, נ.י.

יו"ד כסלו, תשי"ד

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו מג' כסלו, ואחכה לבשו"ט מבריאות זוגתו הרבנית תחי', והרי חדש
כסלו מסוגל לזה כי אף הם היו באותו הנס ובפרט לפירוש הרשב"י (פסחים ק"ח ע"ב) והרי ידוע פ"י
האריז"ל על הפסוק והימים האלה נזכרים ונעשים, שכשהם נזכרים למטה הרי נעשים כל ההשפעות
למעלה ונמשכות גם למטה.

המחכה לבשו"ט.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) מסכת מנחות עם ביאורים	ב
ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	מדף קז עד דף קי	רי
ג) מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי		כב) מסכת חולין עם ביאורים	
י"ט כסלו, ה'תשכ"ה	ה	מדף ב עד דף ד	רכד
ד) שיחת שבת פרשת וישב,		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
כ"ג כסלו, מבה"ח טבת ה'תשכ"ה	טז	כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ה) שיחת מוצאי חג הגאולה י"ט-כ"ף כסלו ה'תשנ"ב .	כז	אדמו"ר הזקן	רמג
ו) משיחות שבת פרשת וישב, כ"ג כסלו,		כד) שולחן ערוך הלכות גזילה/נזקי ממון	
מבה"ח טבת ה'תשנ"ב	לה	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רמג
ז) לקוטי-שיחות פרשת וישב כרך טו	מד	כה) תורה אור ד"ה והנה אנחנו מאלמים	
ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל		אדמו"ר הזקן	רמו
רי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	נ	כו) שערי תשובה	
ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וישב	נב	אדמו"ר האמצעי	רנא
י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת וישב	נג	כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו	
יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישב	עו	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רנא
יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כח) תורת שמואל תרל"ב	
לשבוע פרשת וישב	עז	אדמו"ר מוהר"ש	רנב
יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וישב	צ	כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	צג	אדמו"ר מוהרש"ב	רנג
שיעורי רמב"ם		ל) ספר המאמרים – ה'תש"ו	
טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וישב	צו	אדמו"ר מוהרי"צ	רנד
טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וישב	קסב	לא) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	
יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת וישב	קצד	אדמו"ר מוהרי"צ	רנז
יח) נביאים וכתובים		לב) אגרות קודש	
ירמיה פרק ה, שיר השירים פרק ח	קצט	אדמו"ר מוהרי"צ	רנח
יט) משניות – מסכת בבא קמא		לג) חומש לקריאה בציבור	רנט
ביאור קהתי	רא	לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רסז
כ) עין יעקב מסכת מגילה	רח	לה) לוח זמנים לשבוע פרשת וישב	רסח
		לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רסט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

והנה, ענין עמידת העולם על שלשה דברים הוא על-דרך
 מה שכתוב⁸ והחוט המושל לא במהרה ינתק לחוט העשוי
 משלושה חוטים יחד יש חזק מיוחד והוא לא נקרע במהירות (שהרי לא
 ב"לקוט"ו⁹ שהחוט המושל
 (שפירושו הפשוט הוא
 ההתאחדות והחיבור יחד של
 שלשה) קאי כונתו על יעקב
 אבינו. וצריך להבין, מהו
 הענין המיוחד ביעקב אבינו
 שדוקא על יעקב נאמר
 "החוט המושל לא במהרה
 ינתק"?

(ב) ויש להבין תחלה באור
 ענין¹⁰ כל שלוש האבות
 (שהרי יעקב הוא בחיר הנעלה
 והמובחר שבאבות¹¹),
 שעליהם אמרו¹²: האבות הן
 הן המרכבה שהם בטלים לאלוקות
 בביטול מוחלט כשם שהמרכבה בטלה
 לחלוטין אל הרוכב ואין לה כל רצון
 משלה. דלכאורה, בשלמא
 לכאורה יכול היה הדבר להיות מובן
 ומתקבל בנוגע לחיות הקודש,
 המלאכים, שהם מרכבה, כמו
 שכתוב¹³ במיאר המרכבה העליונה
 שראה יחזקאל הנביא ופגני אריה
 אל הימין גו' ופגני שור

נאמר בתהלים:

פדה¹ בשלום נפשי מקרב לי פי ברבים היו עמדי², והפסוק
 שייך במיוחד ל"ט כסלו כדברי אדמו"ר הזקן בעל הגאולה שבשורת השחרור
 מבית האסורים הגיעה אליו כשקרא פסוק זה ודרשו על פסוק זה
 בגמרא³, אמר הקב"ה: כל
 העוסק בתורה ובגמילות
 חסדים ומתפלל עם הצבור,
 מעלה אני עליו הריני מחשיב לו
 כאילו פדאני לי ולבני מבין
 אומות העולם, וכפירוש
 רש"י: פדה בשלום, זה האדם
 שעסק בדברי שלום, דהינו
 תורה, דכתיב⁴ שכתוב על התורה
 וכל נתיבותיה שלום. וכן
 גמילות חסדים נמי גם כן
 שלום הוא כו' ובא לידי
 אתה ושלום. וכן מתפלל
 עם הצבור, שהיו ענין "כי
 ברבים היו עמדי", שהתפללו
 עמי⁵.

וצריך להבין, מהו הענין
 ד"פדאני" מהי המשמעות של
 המושג "פדייה" לגבי הקדוש-ברוך-
 הוא?
 והנה, בענין שלשה הדברים
 שבמאמר רז"ל זה, תורה,
 גמילות חסדים ותפילה איתא⁶ מובא
 שהם שלשה הדברים
 שעליהם העולם עומד⁷,
 כדברי המשנה בפרקי אבות "על
 שלוש דברים העולם עומד, על
 התורה ועל העבודה (התפילה) שהיא
 עבודה שכלל ועל גמילות חסדים"
 וצריך להבין, מהו הענין
 המשמעות הפנימית דעמידת
 העולם על שלשה דברים
 אלו?

בס"ד. י"ט כסלו, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

פדה¹ בשלום נפשי מקרב לי פי ברבים היו
 עמדי², ודרשו על זה בגמרא³, אמר
 הקב"ה: כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים
 ומתפלל עם הצבור, מעלה אני עליו כאילו
 פדאני לי ולבני מבין אומות העולם, וכפירוש
 רש"י: פדה בשלום, זה שעסק בדברי שלום,
 דהינו תורה, דכתיב⁴ וכל נתיבותיה שלום. וכן
 גמילות חסדים נמי שלום הוא כו' ובא לידי
 אתה ושלום. וכן מתפלל עם הצבור, שהיו
 ענין "כי ברבים היו עמדי", שהתפללו עמי⁵.
 וצריך להבין, מהו הענין ד"פדאני". והנה,
 בענין שלשה הדברים שבמאמר רז"ל זה,
 איתא⁶ שהם שלשה הדברים שעליהם העולם
 עומד⁷, וצריך להבין, מהו הענין דעמידת
 העולם על שלשה דברים אלו. והנה, ענין
 עמידת העולם על שלשה דברים הוא על-דרך
 מה שכתוב⁸ והחוט המושל לא במהרה ינתק
 (שהרי לא ינתק" הוא ענין העמידה), ואיתא

ב"לקוט"ו⁹ שהחוט המושל (שפירושו הפשוט הוא ההתאחדות של שלשה)
 קאי על יעקב. וצריך להבין, מהו הענין שדוקא על יעקב נאמר "החוט
 המושל לא במהרה ינתק".

(ב) ויש להבין תחלה באור ענין¹⁰ האבות (שהרי יעקב הוא בחיר
 שבאבות¹¹), שעליהם אמרו¹²: האבות הן הן המרכבה. דלכאורה,
 בשלמא בנוגע לחיות שבהם מרכבה, כמו שכתוב¹³ ופגני אריה אל הימין גו'

(1) ראה ב"פתח דבר" למאמר ד"ה פדה בשלום תרל"ב: "כ"ק אדמו"ר שליט"א הואיל לאמר מאמר זה בעת ההתעוררות
 דחג הגאולה י"ט כסלו השתא (עם איזה הוספות ושינויים)". (2) תהלים נה, יט. (3) ברכות ח, רע"א. (4) משלי ג, יז. (5) פירוש"י
 ברכות שם (ד"ה כי ברבים). (6) חדא"ג מהרש"א לברכות שם. (7) אבות פ"א מ"ב. (8) קהלת ד, יב. (9) יל"ש האזינו סוף רמז
 תתקמב. (10) בהבא לקמן - ראה תו"א יתרו עב, ד ואילך. (11) ב"ר פע"ו, ו. זח"א קיט, ב. קמז, ב. שער הפסוקים להאריז"ל
 תולדות כז, כה. (12) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. (13) יחזקאל א, י.

(*) יצא לאור בקונטרס בפני עצמו (כ' כסלו תשכ"ה), בתוספת איזה הערות ומ"מ מכ"ק אדמו"ר שליט"א (ונדפס אח"כ בסה"מ תרל"ב ח"א ע'
 טו ואילך (וראה גם שם ע' יב ואילך - רישומי דברים בקצרה, ובהנמנן שם)).

פדה בשלום נפשי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מהשִׁמְאֵל גו', לְהִיּוֹתָם נִבְרָאִים מציאות בפני עצמה שנבראה על־ידי
- 2 הקב"ה, הָרִי הֵם בְּטָלִים לִה"אָדָם שְׁעַל הַפֶּסֶא", האדם העליון,
- 3 הקדוש־ברוך־הוא שבמעשה המרכבה מתואר כאדם היושב על הכסא וְעַל־
- 4 יְדִיָּהּ שֶׁהֵם, הנבראים, בטלים למי שברא אותם, הֵם בְּבַחֲנִית מִרְפָּכָה
- 5 אֱלֹו, בְּדוּגְמַת הַסּוֹס שְׁהוּא
- 6 בְּטָל אֶל הָרוֹכֵב עָלָיו ועושה את
- 7 רצונו של הרוכב, וְעַל־יְדִיָּהּ הָרִי
- 8 הוּא הַסּוֹס מַעֲלָה אֶת רוֹכְבוֹ
- 9 לַמַּצֵּב וּמִקּוֹם נַעֲלָה יוֹתֵר. וְהִנֵּנוּ,
- 10 שְׁיֵשׁ בָּזָה בְּבִטּוֹל הַמִּרְכָּבָה אֶל
- 11 הָרוֹכֵב שְׁנֵי עֲנָנִים. הָרֵאשׁוֹן,
- 12 שְׁהָרוֹכֵב צָרִיף עָלֶיהָ ועל־ידי
- 13 שהמרכבה בטלה אליו הוא מתעלה.
- 14 וְהַשֵּׁנִי, שְׁהָעֲנָנִן שְׁהוּא
- 15 בְּבַחֲנִית מִרְפָּכָה הַמִּרְכָּבָה או הַסּוֹס
- 16 הַבְּטָלִים אֶל הָרוֹכֵב הוּא נִבְרָא,
- 17 וּבְטָל אֶל הָרוֹכֵב עָלָיו, וּבִטּוֹל
- 18 זֶה פּוֹעֵל שְׁהוּא הַמַּתְבָּטֵל נוֹשֵׂא
- 19 אֶת הָרוֹכֵב וּמַעֲלָה אוֹתוֹ, וְגַם
- 20 מְנוּשָׂא עִמּוֹ¹⁴ ועל־ידי הביטול גם
- 21 המרכבה מתעלה אֲכָל צָרִיף
- 22 לְהַבִּינֹ, מֵהוּ הָעֲנָנִן שֶׁ"אֲבוֹת
- 23 הֵן הֵן הַמִּרְפָּכָה", הָרִי הָאֲבוֹת
- 24 הֵם נִמְשָׁכִים מִבְּחִינַת עוֹלָם
- 25 הָאֲצִילוּת¹⁵, הַעוֹלָם הָרֵאשׁוֹן
- 26 וְהַנַּעֲלָה בִּיּוֹר מִבֵּין אַרְבַּע הָעוֹלָמוֹת
- 27 הָרוֹחָנִים הַכִּלְיִים (אֲצִילוּת־בְּרִיאָה־
- 28 יְצִירָה־עֲשִׂיָּה) וְעַל עוֹלָם הָאֲצִילוּת
- 29 מְבֹאֵר בַּקְּבָלָה וְחִסְדוֹת שֶׁהוּא אֱלֹוֹת
- 30 מִמֶּשׁ דָּאִיהוּ וְחִיּוּהִי חַד, אִיהוּ
- 31 וְגִרְמוּהִי חַד¹⁶, וְהַבִּטּוֹל לֵאלֹוֹת
- 32 בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת הוּא עַד כִּדִּי כַּךְ שֶׁגַם
- 33 הָאוֹרוֹת שֶׁל הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת כִּפִּי
- 34 שֶׁהֵן מֵאִירוֹת בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת וְגַם
- 35 הַכִּלִּים שֶׁל הַסְּפִירוֹת בְּטָלִים לְגִמְרֵי אֶל
- 36 הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ עַד שֶׁ"אִיהוּ
- 37 וְחִיּוּהִי", הוּא וְהָאוֹרוֹת, ו"אִיהוּ
- 38 וְגִרְמוּהִי" הוּא וְהַכִּלִּים הֵם מְצִיאוֹת אַחַת
- 39 וְאִם־כֵּן, אִינוּ מוֹכֵן אִיף שִׁיף
- 40 אֲצִלִּים אֲצֵל הָאֲבוֹת שְׁשׁוֹרֶשׁ
- 41 מֵאֲצִילוֹת עֲנָנִן הַמִּרְפָּכָה, מַצֵּד
- 42 שְׁנֵי עֲנָנִים הַנ"ל. הִנֵּנוּ, מְנִין לָהֶם הַכֹּחַ לְנִשְׁאֹוֹת אֶת מַה נִּקְרָאִים בְּשֵׁם אָדָם שֶׁהוּא שֶׁמַּעֲלָהם, הָרִי אֵינָם צָרִיכִים לְעֲנִין הַבִּטּוֹל (שְׁעַל־יְדוֹ נוֹשֵׂא הַנִּבְרָא צָרִיכִים לְעֲנִין הַבִּטּוֹל) לְהִיּוֹתָם מִבְּחִינַת אִיהוּ וְחִיּוּהִי חַד, אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חַד. וְגַם, לְהִיכֵן צָרִיכִים לְנִשְׁאֹוֹת עֲנָנִן שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוּת, דָּאִיהוּ וְחִיּוּהִי חַד, אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חַד. (ג) וְיִוָּכֵן בְּהַקְדִּים בְּאוֹר עֲנָנִן מִרְפָּכַת הַחִיּוֹת, פְּנֵי אֲרִיָּה גו' וּפְנֵי שׁוֹר גו' (כּוֹלֵל גַּם "פְּנֵי אָדָם"), שֶׁהֵם "נוֹשָׂאִים אֶת הַפֶּסֶא" וְהָעֲנָנִן הוּא, דְּהִנֵּה, אֲדָם' עֲנִינוּ הוּא הַתְּפַלְלוֹת שְׁלִשָּׁה קוִינִן, כְּמוֹ שְׁלִשָּׁה הַקוִינִן הַמְּשֻׁלָּבִים וּמְחֻבְּרִים יַחַד שְׁבָצִיּוֹר אוֹת א' - הָאוֹת הָרֵאשׁוֹנָה דָּאָדָם, יו"ד לְמַעֲלָה וְיו"ד לְמַטָּה, וְקוֹ בְּאֲמָצֵעַ שְׁמַחְבָּרֶם הַמַּחְבֵּר הַמַּחְבֵּר אֶת שְׁנֵי הַיּוֹדִינִן, וְכְּמוֹ כֵּן שְׁלִשָּׁה הַקוִינִן שֶׁל הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הַנַּחֲלָקוֹת לְשִׁלּוֹשׁ קְבוּצוֹת דְּחֻקְהֶם־ חֲסֵד־נִצַּח מִיָּמִין, בִּינָה־ תְּפָאֶרֶת־יְסוֹד בְּאֲמָצֵעַ (וְכִפִּי שְׁמוֹבֵא ב'פֶּתַח אֱלֹוִה' שִׁיד יָמִין מְסַמֵּלֵת אֶת קוֹ הַחֲסֵד, יָד שְׁמָל מְסַמֵּלֵת אֶת קוֹ הַגְּבוּרָה, וְהַגּוֹף שְׁבִאֲמָצֵעַ מְסַמֵּל אֶת קוֹ הַתְּפָאֶרֶת), וְכֹאֲשֶׁר שְׁלִשָּׁה הַקוִינִן הֵם בְּהַתְּחַבְּרוּת זֶה עִם זֶה וְהַתְּפַלְלוֹת וְשִׁילּוּב זֶה בּוֹז, אֲזִי שֶׁם כּוֹלֵל לְכָל 'קְבוּצוֹת' הַסְּפִירוֹת בִּיחַד.

(14) ראה תו"א שם עא, א. בחיי תרומה כה, י. (15) ראה גם תו"א ס"פ ויצא (כד, א). לקו"ת צו יז, סע"ב. (16) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 שִׁהְיוּ בְּהִתְפַּלְלוֹת כמבואר לעיל שההתפללות ביניהם אפשרית, למרות
46 היותם הופכים, כי הם בטלים למה שלמעלה מהם. וְזוּהִי עֲבוֹדַת חַיִּים
47 הקודש, המלאכים של הַמְרַכְּבָה העליונה, שְׂאֵף-עַל-פִּי שֶׁהֵם
48 חֲלוּקִים שונים זֶה מִזֶּה, פָּנֵי אֶרְיָה אֶל הַיָּמִין גּו', וּפָנֵי שׁוֹר
49 מִהַשְּׂמָאל גּו', וְקוּ הַיָּמִין וְקוּ
50 הַשְּׂמָאל הֵם שְׁנֵי הַפָּכִים, מְכַל-
51 מְקוֹם מִצַּד בִּיטוּלָם שֶׁל כָּל אֶחָד
52 מֵהֶם ל"כֶּסֶף" וְל"אָדָם שֶׁעַל
53 הַכֶּסֶף", הָרִי הֵם מַעֲלִים אֶת
54 ה"כֶּסֶף" עִם ה"אָדָם",
55 וגורמים בו עצמו עילוי, כביכול,
56 והעליה היא שֶׁה"אָדָם" שֶׁיָּכוֹל
57 לִהְיוֹת בְּאוֹפֶן שֶׁל שְׁלֹשָׁה קוּיִן
58 שונים והפכים (ללא ההתפללות
59 הנובעת מהביטול), יִתְעַלֶּה
60 לְמַעְמָד וּמִצָּב נְעִלָה יוֹתֵר שִׁיְהִיָּה
61 נָכָר בּוּ הַבִּיטוּל שֶׁנִּמְשָׁךְ
62 מִבְּחִינַת מ"ה, וְהִינוּ עַל-יְדֵי-
63 זֶה שֶׁהַחַיִּים מַעֲלִים אֶת
64 ה"אָדָם" לְבְּחִינַת מ"ה כמבואר
65 לעיל.
66 וּבִזְהָ יוֹכֵן גַּם עֲנִין "פָּנֵי
67 אָדָם" שֶׁיֵּשׁ בְּחַיִּים הַמְרַכְּבָה
68 ב"פָּנֵי אֶרְיָה" וּב"פָּנֵי שׁוֹר" עֲצֻמָּם, לֹא
69 רַק "פָּנֵי אָדָם" בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ
70 ללא התפללות בבחינות אחרות, אֲלָא
71 גַּם כָּל אֶחָד מֵהֶם מִהֵם מִהֵם
72 כָּלוּל מ"פָּנֵי אָדָם", כְּמוֹ
73 שֶׁכְּתוּב¹³ וְדַמּוּת פָּנֵיהֶם שֶׁל
74 ה"אֶרְיָה" וְה"שׁוֹר" פָּנֵי אָדָם,
75 שֶׁזֶּהוּ לְפִי שֶׁעֲבוֹדָתָם וְעֲנִינָם
76 שֶׁל חַיִּים הַקּוֹדֵשׁ הוּא לְפַעוֹל עֲנִין
77 הַתְּפַלְלוֹת שְׁלֹשֶׁת הַקּוּיִן,
78 שֶׁזֶּהוּ עֲנִין "אָדָם" תואר שמורה
79 עַל צִיּוֹר שֶׁלם, שֶׁל כָּל הַקּוּיִן יחד,
80 וְהִינוּ עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁהֵם
81 מַעֲלִים אֶת ה"אָדָם" לְבְּחִינַת
82 מ"ה כמבואר לעיל.
83 אָף צָרִיף לְהַבִּין, הָרִי "אָדָם"
84 בְּגִימָטְרִיא מ"ה, שְׁעִינֵינוּ בִּיטוּל
85 כְּמוֹ "נִחְנוּ מִה", כמבואר לעיל,
86 הִינוּ, שֶׁמִּצַּד עֲצֻמוֹ יֵשׁ בּוּ
87 ב"אָדָם" בִּיטוּל, וּמִמִּלָּא, כְּתוּצָא
88 מִהַבִּיטוּל, יֵשׁ בּוּ עֲנִין

1 וְצָרִיף לְהַבִּין, הָרִי "אָדָם" בְּגִימָטְרִיא מ"ה¹⁷, וְשֵׁם מ"ה שֵׁם
2 הָרִי בְּמִלּוֹי אֶל-פִּי – יוֹד ה"א ו"ו ה"א – הוּא בְּגִימָטְרִיא "מִה" וְהוּא מוֹרָה
3 עַל בְּחִינַת אָדָם הַעֲלִיּוֹן, עֲנִינוּ בִּיטוּל וְהִתְפַּלְלוֹת, כִּי "מִה" מִשְׁמַעְתּוֹ
4 בִּיטוּל כְּמוֹ שְׂמִינָר בְּמִשְׁחָה וְאֶחָד נִחְנוּ מִה", וְאֵם כֵּן, אִיךְ שֶׁיֵּשׁ לִזְמֵר
5 שֶׁה"אָדָם" הוּא בְּתִמּוּנַת
6 שְׁלֹשָׁה קוּיִן שונים ונפרדים?
7 אָף הַעֲנִין בִּזְהָ, שֶׁהִיא
8 הַנוֹתְנָת' הַעוֹבְדָה שֶׁמְדוּבָר בְּשֹׁלֶשׁ
9 קוּיִן שונים ונפרדים היא עצמה ביאור
10 לַעֲנִין הַהִתְפַּלְלוֹת, כִּפִּי שֶׁמִּשְׁמִיךְ,
11 דְּכִיּוֹן שְׂצָרִיכִים לְפַעוֹל
12 הַתְּפַלְלוֹת חִיבוֹר וְשִׁלּוּב זֶה בִּזְה
13 בְּשֹׁלֶשׁ קוּיִן שונים שֶׁמִּצַּד
14 עֲצֻמָּם הֵם הַפָּכִים זֶה מִזֶּה,
15 שֶׁהָרִי קוּ הַיָּמִין שֶׁעִיקּוֹר מִידַת
16 הַחֶסֶד, עֲנִין הַנְּתִיבָה וְהַשְּׁפָעָה, עֲנִינוּ
17 הַמְּשָׁכָה וְהַתְּגוּלוֹת מִלְּמַעְלָה
18 לְמַטָּה, וְקוּ הַשְּׂמָאל שֶׁעִיקּוֹר
19 מִידַת הַגְּבוּרָה, עֲנִין הַצְּמֻצָּה
20 וְהַהִגְבָּלָה, עֲנִינוּ הַעֲלָאָה שֶׁל
21 הַתְּחַתּוֹן מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה,
22 וְנוֹסֵף לְזֶה יֵשׁנוּ גַּם עֲנִינוּ שֶׁל
23 הַקּוּ הַמְּצָעִי כִּפִּי שֶׁהוּא קוּ
24 שְׁלִישִׁי שֶׁאֵינוּ חֶסֶד וְאֵינוּ גְבוּרָה,
25 הֵנָּה כְּדִי לְפַעוֹל הַתְּפַלְלוֹת
26 כּוֹלֵם שֶׁכָּל שְׁלוֹשֶׁת הַעֲנִינִים הַשּׁוֹנִים
27 יִשְׁתַּלְּבוּ וְיִתְחַבְּרוּ זֶה בְּזֶה, יֵשׁ צוּרָף
28 בְּהַמְּשָׁכָה וְהַתְּגוּלוֹת שֶׁל אֶחָד אֶלּוּקִי
29 מִמְּקוֹם נְעִלָה יוֹתֵר מִשְׁלוֹשֶׁת
30 הַקּוּיִם שֶׁאֵלּוּ בְּטָלִים שְׁלֹשֶׁתָם,
31 וְהִינוּ לְפִי שֶׁמְקוֹם זֶה דְּרָגָה
32 גְּבוּהָה בְּאַלּוּקוֹת הַנְּעִלִית מִשְׁלוֹשֶׁתָם
33 אֵין בּוּ לֹא עֲנִין שֶׁל הַמְּשָׁכָה
34 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וְלֹא עֲנִין שֶׁל
35 הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, לִהְיוֹתוֹ
36 לְמַעְלָה מִהַמְּשָׁכָה וְהַעֲלָאָה
37 מֵאֶחָד שֶׁמְדוּבָר בְּעֲנִין נְעִלָה וּמוֹפֶשֶׁת
38 הֵן מִהַמְּשָׁכָה וְהֵן מִהַעֲלָאָה וְאֵינוּ
39 מוֹגֵדֵר בְּאֶף אֶחָת מִשְׁתֵּי הַהִגְדּוּת
40 הַלּוֹל.
41 וְזֶהוּ עֲנִין הַמְּשָׁכָה וְהַתְּגוּלוֹת שֵׁם
42 מ"ה, שֶׁעֲנִינוּ בִּיטוּל לְאַלּוּקוֹת,
43 שֶׁמִּמְּנוּ מִשֵּׁם מ"ה נִמְשָׁךְ
44 הַבִּיטוּל בְּשֹׁלֶשֶׁת הַקּוּיִן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַהִתְפַּלְלוּת, שְׁזָהוּ כָּלְלוּת עֲנִין הַמַּדּוּת ד'תִּקּוּן' שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן
2 שֶׁל הַתְּפִלָּלוּת בְּשׁוֹנָה מִמִּדּוּת שֶׁל 'תּוֹהוּ' שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן הִיא בְּתוֹקֶף גָּדוֹל
3 לַעֲצֵמָה לֵאלּוּ הַתְּכַלְלוּת עִם שָׂאֵר הַמִּדּוּת (וּבְמִדּוּת שֶׁל עוֹלָם הַתּוֹהוּ אֵין
4 הַתְּכַלְלוּת שֶׁל 'חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה' או 'גְּבוּרָה שֶׁבְּחֶסֶד' וְכֵן בְּשָׂאֵר הָאוֹפְנִים שֶׁל
5 הַתְּכַלְלוּת הַמִּדּוּת), וְאִם-כֵּן מָה
6 נִתְּוֶסֶף בָּזָה בְּעֵינֵין הַהִתְכַלְלוּת
7 (הַנּוֹבֵעַת מִהִבְטוֹל) עַל-יְדֵי חַיּוֹת
8 הַמְּרַכְּבָה שְׁמַעְלִים אֶת הָאָדָם
9 עַל-יְדֵי-זֶה שְׁמַמְשִׁיכִים בּוֹ
10 עֲנִין הַהִתְפַּלְלוּת וְהִי הַדְּבָר כִּכּוֹר
11 קִיִּים בּוֹ מִצַּד עֵצָם מִהוֹתוֹ?
12 וְיִיבֹן בְּהִקְדָּים מֵאֲמֵר רַבּוֹתֵינוּ
13 וְ"ל"18 בְּגִמְרָא לְעוֹלָם יֵהָא אָדָם
14 רַבִּי קִנְיָה הַמְּתַכּוּפָה בְּקִלּוֹת וְאֵל
15 יְהִי קִשָּׁה בְּאֶרְצוֹ, וְהִינּוּ,
16 שְׁמִדּוּכָר אִוּדוֹת "אָדָם",
17 וְצִרְיָה לְהִזְהִיר שְׁלֵא יֵהָא
18 קִשָּׁה בְּאֶרְצוֹ בְּגַלל הָעֵדֶר הַבִּיטוֹל,
19 אֵלָּא רַבִּי קִנְיָה וְיִבְטֵל אֶת הַיִּישׁוּת
20 הָעֲצָמִית שֶׁלּוֹ, שְׁזָהוּ כָּלְלוּת
21 הַחֲלּוּק הַהִבְדֵּל בְּאוֹפֶן כִּלְלִי שְׁבִין
22 מַדּוּת ד'תִּקּוּן', שֶׁהֵם בְּאוֹפֶן
23 ד'רַבִּי קִנְיָה" בְּבִיטוֹל וּמִמִּילָא
24 בַּהִתְכַלְלוּת, לְמַדּוּת ד'תּוֹהוּ',
25 שֶׁהֵם בְּאוֹפֶן ד'קִשָּׁה בְּאֶרְצוֹ"
26 לֵאלּוּ בִיטוֹל וּמִמִּילָא גַם לֵאלּוּ הַתְּכַלְלוּת
27 וְכִמּוֹ שְׁאֵנוּ רֹאִים בְּטִבְעָם שֶׁל בְּנֵי
28 אָדָם לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁיִישׁ
29 אָדָם שְׁפָאָשֶׁר עוֹשִׂים הִיפֶךְ
30 רְצוֹנוֹ - אֲזִי נַעֲשֶׂה זֶה שַׁעֲשׂוֹ הִיפֶךְ
31 רְצוֹנוֹ לֹא לְמִי שַׁעֲשֶׂה זֹאת שְׁוֹנָא,
32 וְיִוָּרֵד לְחַיּוֹ בְּתוֹקֶף הַפֶּסַע
33 וְהַשְׁנָאָה, וְעֲנִין זֶה לְמַטָּה בְּבִנְיָ
34 אָדָם מִסְּתַעֲף נּוֹבַע וְנִמְשָׁךְ מִמִּדּוּת
35 תִּקְיָפִין לֵאלּוּ בִיטוֹל וְהַתְּכַלְלוּת
36 ד'תּוֹהוּ' כְּפִי שְׁיִוָּרֵד לְמַטָּה
37 ב'שִׁבְרִית הַכְּלִים' כִּמְבוֹאָר
38 בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הַתּוֹהוּ הִיוּ
39 'אִוּרוֹת מְרֻבִּים בְּכִלִּים מוֹעִטִים' וּמֵאֲחֵר
40 שֶׁהַכְּלִים לֹא קָטְרוּ אֶת הָאוּרוֹת הַיִּיתָה
41 'שִׁבְרִית הַכְּלִים' וְנִיצְרוּצוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה יִרְדּוּ וְנִפְלְרוּ לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִתְּלַשְׁבוּ
42 בְּדַבְרִים גִּשְׁמִיִּים וְחוֹמֵרִים, וְעַד שִׁיּוּרִים עוֹד יוֹתֵר שְׁנַעֲשִׂים אֵצֶל
43 הָאָדָם בְּאוֹפֶן שֶׁל רַע גְּמוּר מִדּוּת רַעוּת שְׁאֵין בָּהֶם טוֹב.
- וְעַל זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: אֵל יְהִי קִשָּׁה בְּאֶרְצוֹ עַל הָאָדָם לְהִזְהִיר
שִׁמִּדּוּתוֹ לֹא יִהְיֶה בְּאוֹפֶן שֶׁל מִדּוּת דְּתוֹהוּ שְׁאֵין בָּהֶם בִּיטוֹל וּבְרִיכוּי יִרְדּוֹת
עַלּוּלוֹת לְהִיּוֹת רַע גְּמוּר, אֵלָּא רַבִּי קִנְיָה, שְׁהוּא עֲנִין מַדּוּת
ד'תִּקּוּן', וְהִינּוּ, שְׁבִי'תִקּוּן' נֶאֱצָלוּ הוֹפְרָשׁוּ וְנִבְרָאוּ עַל-יְדֵי הַמֵּאֲצִיל
(הַבּוֹרָא) כְּלִים שְׁיִכּוּלִים
לְהַתְּפַלֵּל זֶה עִם זֶה (לְמַשֵּׁל, כִּלִּי
הַחֶסֶד וְכִלִּי הַגְּבוּרָה) בְּהַתְּפַלְלוּת
גְּמוּרָה, וְעַד שְׁיִכּוּלִים לְקַבֵּל
לְקַלּוֹת בְּתוֹכָם גַּם דְּכָר וְהִיפּוּכּוֹ
בְּבֵת אַחַת.
אֲמָנָם, בְּמַדּוּת ד'תִּקּוּן' אֵף שֶׁהוּא
בְּבִיטוֹל וְלֹא בְּתוֹקֶף כִּמּוֹ ב'תּוֹהוּ' אֵין
עֲדִין עֲנִין הַהִתְפַּלְלוּת שֶׁל
שְׁלוֹשֶׁת הַקְּרִין הַשְּׁנוּנִים וְהוֹפְכִים
בְּפוּעַל, כִּי-אִם שְׁיִכּוּלִים
לְהַתְּפַלֵּל, וְאֵילּוֹ עֲנִין
הַהִתְפַּלְלוּת בְּפוּעַל נַעֲשֶׂה עַל-
יְדֵי עֲבוּדַת חַיּוֹת הַמְּרַכְּבָה,
שֶׁהֵם מְנַשְּׂאִים מַעֲלִים וּמְרַמְמִים
אֶת ה"כֶּסֶף" וְ"הָאָדָם שֶׁעַל
הַכֶּסֶף" שֶׁתִּהְיֶה בּוֹ הַתְּפִלָּלוּת
גְּמוּרָה וּבִיטוֹל אֲמָתִי וְנִמְצָא
שֶׁאֲמָנָם הַבִּיטוֹל אֲכֵן קִיִּים ב"אָדָם"
(שֶׁם מ"ה) גַּם לִלְוִי פְעוּלַת חַיּוֹת,
וּבְכָל זֹאת פְּעוּלָתָן נִחְזָקָה וְחֹשֶׁבָה כִּי
עֲבוּדָתָם הִיא הַגּוֹרֵמַת אֶת הַהִתְכַלְלוּת
בְּפוּעַל.
וְהַעֲנִין בָּזָה, שֶׁהַחֲלּוּק הַהִבְדֵּל
שְׁבִין הַבִּיטוֹל דְּמַדּוּת
ד'תִּקּוּן' שֶׁנִּמְצָא בְּעוֹלָם הַתִּקּוּן
אֲבָל גּוֹרֵם אֶת הַהִתְכַלְלוּת בְּפוּעַל
לְבִיטוֹל שְׁנַפְעָל עַל-יְדֵי
עֲבוּדַת חַיּוֹת שְׁגוֹרָם וּמִבְּיָא אֶת
הַהִתְכַלְלוּת בְּפוּעַל, הוּא בְּדוּגְמַת
הַחֲלּוּק שְׁבִין בִּיטוֹל הִישׁ שֶׁגַם
הוּא בִיטוֹל אֲבָל עֲדִין יֵשׁ מְצִיאוֹת
יֵשׁ שֶׁמִּתְבַּטֵּל לְבִיטוֹל
בְּמְצִיאוֹת שֶׁהוּא בִיטוֹל מוֹחֲלָט,
נִעֲלָה וְעִמּוּק הִרְבָּה יוֹתֵר, אוֹ
בְּדוּגְמַת הַחֲלּוּק שְׁבִין יִשְׁבֵּת
תִּתְּאָה' תַּחֲנוּנָה ל'יִשְׁבֵּת עֵילָאָה' עֵילּוּנָה כִּי גַם שְׁבֵת הִיא עֵנִין
הַבִּיטוֹל (וְלִכְּנָן בְּשִׁבְתָּהּ הַמִּלְאָכוֹת אִסּוּרוֹת, כִּי הַכּוֹל בְּטָל לְאַלְקוֹת וְאֵין
מְצִיאוֹת אַחֵר) אֲבָל בְּשִׁבְתָּהּ עֲצָמָה יֵשׁ שְׁתֵּי דְרָגוֹת שֶׁל בִּיטוֹל. וְהִינּוּ,

(18) תַּעֲנִית כ, סע"א. וְרָאָה לְקוֹתָא אִמּוֹר לִי, ד. מִטּוֹת פּוֹ, ב. וּבִאֲרוּכָה תוֹ"ח ד"ה בְּרַאשִׁית (הַשְּׁנִי) פ"ז וְאֵילָךְ. וּבִכְ"מ (הַעֲרָה
בְּקוֹנְטֵרֶס הַנ"ל).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁמַצַּד הַמִּדּוֹת עֲצָמָם, אֶפִּילוֹ בְּהִיוֹתָן בְּבִטּוֹל בְּאוֹפֶן שֶׁל "רַף
2 כְּקִנְיָה", יָכוֹל לְהִיט הָעֵנִין ד' "רָאוּ מָה" 19, הֵינּוּ שֶׁ"מָה" אִינוּ
3 בְּאוֹפֶן שֶׁל בִּטּוֹל מוֹחֵלֵט אֲלָא עֲדִין יֵשׁ בּוֹ מִצִּיאוֹת מִסּוּיִמַת וְהַמִּצִּיאוֹת
4 נִרְאִית וּבּוֹלֵטָה, כִּיּוֹן שָׂאָף שִׁשְׁנֹו עֵנִין הַבִּיטוֹל, בְּחִינַת "מָה",
5 מִכָּל-מָקוֹם אֵין זֶה בִּיטוֹל
6 אֲמַתִּי שֶׁהוּא בִּיטוֹל
7 בְּמִצִּיאוֹת, אֲלָא בְּאוֹפֶן
8 שֶׁהַבִּיטוֹל עֲצָמוֹ נִרְגַּשׁ וְנִרְאָה, 3
9 שְׁזָהוּ "רָאוּ מָה", שֶׁ"מָה"
10 נִרְאָה וְעַד שְׁמָזָה יָכוֹל לְהִיט
11 גַּם הָעֵנִין דִּינִצָּא מִמֶּנּוּ כו' דְּבַר
12 בְּלִית רִצּוֹ, כִּי הַבִּיטוֹל אִינוּ מוֹחֵלֵט
13 לַגִּמְרִי (כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 20
14 אֲבֵרְהֶם שֶׁשֶּׁם פִּלְגֶּשׁוּ הִיָּה
15 "רְאוּמָה" יִצָּא מִמֶּנּוּ כו'),
16 שְׁזָהוּ עֵנִין שֶׁל 'לְעוֹמֶת-זֶה'
17 הִפְךָ הַקְדוּשָׁה. וְזוֹהִי פְעוּלַת
18 עֲבוֹדַת הַחַיִּית שֶׁהֵם מְנַשְּׂאִים
19 אֶת ה"כֶּסֶף" וְה"אֲדָם"
20 שִׁיחִיָּה בּוֹ בִּיטוֹל אֲמַתִּי
21 מוֹחֵלֵט לַגִּמְרִי, לֵאלֹא שׁוֹם נִתְּנָה מִקּוֹם
22 לַמִּצִּיאוֹת וְיִשׁוּת, אֶפִּילוֹ לֹא בְּאוֹפֶן
23 כּוֹז שֶׁהַבִּיטוֹל קִיִּים אֲבָל נִרְאָה.
24 וְעַתָּה צְרִיף לְבָאֵר מָהוּ
25 עֵנִין ה'מִרְכָּבָה' דְּהֶאֱבּוֹת הֵינּוּ
26 בְּאִיּוֹ דְּרָגָה שֶׁל בִּיטוֹל מְדוּבֵר וְמָה
27 עֵנִינָה וּפְעוּלָתָה.
28 אֶף הָעֵנִין הוּא, דְּהִנֵּה מְבָאֵר
29 ב'אֲדָרָא זוּטָא' 21 חֶלֶק מִסְפֵּר
30 הַזֶּהוּר ש'אֲבָא-וְאֵמָה' הֵם בְּחִינּוֹת
31 חֲכָמָה וְכִינָה שֶׁנִּמְשְׁלוּ ל'אֲב' ו'אֵם'
32 מ'מוֹחָא סְתִימָא' נִפְקוּ, יִצְאוּ
33 וְנִמְשְׁכוּ מִהֶמוֹת הַסְתוּם, הֵינּוּ עֵנִין
34 הַמוֹחִין כִּפִּי שֶׁהוּא נִעְלָם וְלִמְעַלָּה
35 מִגִּלּוֹי, וְזִעִיר-אֲנָפִין בְּעִתִּיקָא
36 אַחִיד וְתִלְיָא' וְאִילוֹ בְּחִינַת
37 הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת (הַמְכּוּנוֹת "פִּנִּים
38 זְעִירוֹת") אַחֲזוֹת וְתַלּוּיוֹת בְּבִחִינַת
39 "עִתִּיק".
40 וְיִוָּבֵן תּוֹכֵן עֵנִין זֶה לִמְעַלָּה בְּאִלּוּקוֹת
41 עַל-פִּי הַדּוּגְמָא מִפְּחוֹת
42 הָאֲדָם. דְּהִנֵּה, שְׁכָל הָאֲדָם
43 (שֶׁהַמְּרִכִּיִּים הָעִיקָרִיִּים שֶׁלּוֹ הֵם הַכּוֹחוֹת שְׁדוּגְמָתָם
- לְמַעַלָּה הֵם בְּחִינַת 'אֲבָא-וְאֵמָה') נִלְקַח נּוֹבַע מִכָּח הַמְשָׁכִיל
שְׁבִנְפֵשׁ (שְׁדוּגְמָתוֹ לְמַעַלָּה הָעֵנִין בְּאִלּוּקוֹת שִׁכַּח הַמְשָׁכִיל' שְׁבִנְפֵשׁ
מִקְבִּיל לוֹ הוּא בְּחִינַת 'מוֹחָא סְתִימָא' הֶמוֹת הַסְתוּם וְהַנִּעְלָם),
שְׁשֵׁם בְּכוֹחַ שֵׁשׁ בְּנִפְשׁ לַהֲבִין וְלַהֲשִׁכִּיל לֹא נִרְגַּשׁ גִּילּוֹי הַשְּׁכָל
וּבְחִינָה זֹו בְּנִפְשׁ מוֹפְשֻׁט מִהַשְׁכָּלָה
בְּפוֹעַל, אֲבָל הוּא הַמְקוֹר
שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁף אַחֲרֵי-כֵן עֵנִין
הַחֲכָמָה וְהַבִּינָה בְּאִמְצָעוֹת
הָאָדָם מְשִׁכִּיל בְּפוֹעַל.
אֲמָנָם, הַמִּדּוֹת נִלְקַחוּ וְהֵן
נּוֹבְעוֹת מִמָּקוֹם עֲלִיּוֹן יוֹתֵר
בְּנִפְשׁ, וְהֵינּוּ, דְּעַם הִיּוֹת
שֶׁהַמִּדּוֹת נִקְרְאוֹת בְּנִים וּבָנוֹת
לְמוֹחִין חֲכָמָה-וְכִינָה
שְׁנִקְרָאִים 'אֲב' וְאֵם',
שֶׁהַחֲכָמָה נִקְרְאָה אֲב לַמִּדּוֹת,
וְהַכִּינָה נִקְרְאָה אֵם 22
הַבְּנִים 23, אֵם לַמִּדּוֹת, כִּי
הַחֲכָמָה הִיא נְקוּדַת הָעֵנִין וְהַכִּינָה הִיא
הַסְתַּעְפוֹת וְהַתְּחַבּוּת הַדְּבַר לְפִרְסִים,
בְּדוּמָה לְעֵנִין הַהוֹלָדָה עַל יְדֵי אֲב וְאֵם,
וְאֵם הַמִּידוֹת הֵן תּוֹלָדוֹת הַמוֹחִין אִיךְ
יִיתָכֵן שְׁשׁוֹרֵשׁ הַמִּידוֹת הוּא לִמְעַלָּה
מְשׁוֹרֵשׁ הַמוֹחִין מִכָּל-מָקוֹם הָרִי
זֶה הָאֲמוֹר לְעִיל הַמוֹחִין הֵם בְּחִינּוֹת
אֲב וְאֵם הַמּוֹלִידוֹת אֶת הַמִּידוֹת, פִּירוּשׁוֹ
רַק שְׁעַל-יָדָם עַל יְדֵי חֲכָמָה וְכִינָה
נַעֲשֶׂה לִידַת וְהַתְּגַלּוּת הַמִּדּוֹת
מִן הַהֶעֱלָם כְּכוֹחוֹת בְּנִפְשׁ אֵל
הַגִּילּוֹי כְּרִגְשׁוֹת בְּפוֹעַל, אֲבָל
שְׁרֵשׁ הַמִּדּוֹת בְּנִפְשׁ עֲצָמָה הוּא
מִמָּקוֹם עֲלִיּוֹן יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר שׁוֹרֵשׁ
וּמְקוֹר הַמִּידוֹת בְּנִפְשׁ.
וְזָהוּ תּוֹכֵן הָעֵנִין בְּנִמְשָׁל, לִמְעַלָּה
בְּאִלּוּקוֹת ש'זִעִיר-אֲנָפִין
בְּעִתִּיקָא אַחִיד וְתִלְיָא', וְשׁוֹרֵשׁ
הַמִּידוֹת הוּא בְּחִינַת 'עִתִּיק'
מְדִירֵגַת 'עִתִּיק יוֹמִין' (שֶׁהִיא בְּחִינָה
ב'כְּתֵר עֲלִיּוֹן) שְׁלִמְעַלָּה מִבְּחִינַת
חֲכָמָה-סְתִימָאָה שֶׁהִיא מְקוֹר
הַמוֹחִין, כְּמִבּוֹאָר לְעִיל. וְכִיּוֹן
שֶׁהַשְּׁרֵשׁ דְּבְּחִינַת זִעִיר-אֲנָפִין
הַמִּידוֹת הוּא לְמַעַלָּה לֹא רַק מִבְּחִינַת 'אֲבָא-וְאֵמָה' חֲכָמָה וְכִינָה,

(19) ראה בכ"ז לקו"ת בהר מב, ד ואילך (הערה בקונטרס הנ"ל). (20) ויק"ר פל"ו, ה. (21) זח"ג רצב, א. (22) תהלים קיג, ט.

(23) זהר ח"א ריט, א. ח"ב פד, א. פה, ב. פרדס שם ערך אם הבנים. לקו"ת שמע"צ פח, ד. ובכ"מ.

פדה בשלום נפשי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֶלָּא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת מוֹחָא-סְתִימָאָה שׁוֹרֵשׁ הַמוֹחִין, שֶׁהָרִי
2 בְּ"עִתִּיקָא אַחִיד וְתִלְיָא", וְשׁוֹרֵשׁ הַמִּידוֹת הוּא מִ"עִתִּיק", לְכֵן יֵשׁ
3 בְּכַח ה'זְעִיר-אַנְפִּין' הַמִּידוֹת שֶׁבְּגִילּוֹי הֵם לְמַטָּה מִהַמוֹחִין לְפַעוֹל
4 עֵילוֹי וְלִנְשָׂא וְלִרְוֹמֵם גַּם בְּבְחִינַת 'אַבְא-וְאַמָּא'.
- 5 וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן עֲנִין
6 ה'מְרַכְּבָה' דְּהָאֲבוֹת, דְּהִנֵּה
7 "הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַכְּבָה"
8 לְאִלּוּקוֹת בְּגִלּוֹל הַבִּיטוֹל הַמוֹחֵלֵט שֶׁלָּהֶם
9 לְרַצּוֹן הָעֵלּוּי, אַבְרָהָם שְׁעִיקָר
10 עֲבוֹדַת ה' שְׁלוּ הִיָּה בְּקוֹ הַחֹסֵד הִנֵּה
11 מְרַכְּבָה לְסִפְרִית הַחֹסֵד
12 דְּאֶצִּילוֹת, וְיִצְחָק שְׁעִיקָר עֲבוֹדַת
13 ה' שְׁלוּ הִיָּה בְּקוֹ הַגְּבוּרָה, הִיָּה 'מִרְכְּבָה'
14 לְסִפְרִית הַגְּבוּרָה דְּאֶצִּילוֹת,
15 וְיִצְחָק שְׁעִיקָר עֲבוֹדַת ה' שְׁלוּ הִיָּה
16 בְּקוֹ הַתַּפְּאֶרֶת לְסִפְרִית הַתַּפְּאֶרֶת
17 (קוֹ הָאֶמְצָעִי הַמְשַׁלֵּב חֹסֵד
18 וְגִבּוּרָה) דְּאֶצִּילוֹת, דְּהִינּוּ, הָעֵנִין
19 הַכִּלְיִי שֶׁל הָאֲבוֹת הוּא בְּחִינַת
20 זְעִיר-אַנְפִּין הַמִּידוֹת דְּאֶצִּילוֹת.
21 וְלִכֵּן הָרִי הֵם בְּכוֹחַ הַבִּיטוֹל שֶׁלָּהֶם
22 לְאִלּוּקוֹת בְּבְחִינַת 'מִרְכְּבָה', הָאֲבוֹת,
23 בְּחִינַת 'זְעִיר אַנְפִּין' מַעְלִים אֵת
24 בְּחִינַת 'אַבְא-וְאַמָּא', שֶׁזָּהוּ
25 שֶׁהֵם הָאֲבוֹת עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם בְּבִיטוֹל
26 מַעְלִים מִנְשָׂאִים וּמְרֻמָּמִים אֵת
27 ה'כֶּסֶּף" וְה'אָדָם' שֶׁעַל
28 ה'כֶּסֶּף", הִינּוּ, לֹא רַק בְּחִינַת
29 "אָדָם" סֶתֶם שֶׁהוּא בְּחִינַת
30 זְעִיר-אַנְפִּין, אֶלָּא גַּם בְּחִינַת
31 אָדָם-הָרָאשׁוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת
32 חֻקָּה (פִּדְיוֹעַ הַמְּבוֹאֵר בְּקִבְלָה
33 וְחִסְדוֹת בְּעֲנֵן הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית
34 שֶׁל הַכְּתוּב בְּקִהֵל מִה' 24 שְׁמוֹ
35 וְיִמָּה שֶׁם בְּנוֹ25, שִׁימּוֹר הוּא אָדָם
36 הָרָאשׁוֹן וְשֵׁם בְּנִי הֵם הַצְּדִיקִים
37 שֶׁבְּדוֹרוֹת הַבָּאִים שֶׁהִיוּ כְּלוּלִים בּוֹ
38 וְנִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ וְהִינּוּ שִׁשִּׁם בְּנִי
39 (הַתּוֹלָדָה וְהַתּוֹצֵאָה) כְּלוּל בִּישְׁמוֹ
40 (הַשׁוֹרֵשׁ וְהַמְּקוֹר) גּוֹבֵעַ מִמֶּנּוּ וְכֵן הוּא
41 גַּם בְּעֵנִין הַתְּהוּוֹת וְהַחֲלָוֹת הַמִּידוֹת
42 מִהַמוֹחִין מִ"ה' שְׁמוֹ" - חֻקָּה, בְּחִינַת אָדָם - וְיִמָּה שֶׁם בְּנוֹ" -
43 זְעִיר אַנְפִּין), לְהַעֲלוֹתוֹ אֵת בְּחִינַת אָדָם סֶתֶם לְבְּחִינַת "כִּי לֹא
44 אָדָם הוּא"26, בְּחִינַת עִתִּיקָא, בְּחִינַת הָאֵין-סוֹף, וְעַל-יְדֵי-
- זֶה יְהִיָּה בּוֹ בְּבְחִינַת אָדָם שֶׁגַּם בּוֹ יֵשׁ בִּיטוֹל (שֶׁהִי "אָדָם" בְּגִימַטְרִיא
מִה' שֶׁהוּא בִיטוֹל כְּמוֹ "וְנַחֲנוּ מִה'", כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל, אֲבָל עַל שְׁמַעְלָה אֵת
בְּחִינַת "אָדָם" סֶתֶם לְמַדְרִיגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת אֵלּוּ, יֵשׁ בּוֹ) בִּיטוֹל נַעֲלָה יוֹתֵר,
כִּפִּי שֶׁהַבִּיטוֹל הוּא בְּבְחִינַת "כִּי לֹא אָדָם הוּא" וְהוּא בִיטוֹל
יוֹתֵר נַעֲלָה יוֹתֵר עֲמוּק מֵאִשֶּׁר הַבִּיטוֹל
שֶׁל "אָדָם" סֶתֶם.
וְזֹהִי מַעֲלַת מְרַכְּבַת הָאֲבוֹת'
לְגַבִּי מְרַכְּבַת הַחִיּוֹת' שֶׁגַּם
מִרְכַּבַּת הַחִיּוֹת פּוֹעֵלֶת עֲלֶיהָ בְּבְחִינַת
"אָדָם" עַל יְדֵי הַבִּיטוֹל, אֲבָל הָעֵילוֹי
שֶׁנִּפְעַל עַל יְדֵי מִרְכַּבַּת הָאֲבוֹת נַעֲלָה
יוֹתֵר, כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפְּרֵט,
שֶׁמְרַכְּבַת הַחִיּוֹת' (שֶׁהִיא
הַמְרַכְּבָה דְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה,
וְלִמְטָה יוֹתֵר, הַמְרַכְּבָה
דְּעוֹלָם הַיְצִירָה שֶׁהֵם עוֹלָמוֹת
שֵׁשׁ בָּהֶם נִתְּנָה מְקוֹם לְמַצִּיאוֹת שֶׁל
נִבְרָאִים נִפְרָדִים מֵאִלּוּקוֹת וְלִכֵּן הַבִּיטוֹל
לְאִלּוּקוֹת שֶׁבְּעוֹלָמוֹת אֵלּוּ הוּא בְּדִרְגָּה
יוֹתֵר נִמּוּכָה מֵאִשֶּׁר הַבִּיטוֹל שֶׁבְּעוֹלָם
הָאֲצִילוֹת) פּוֹעֵלֶת הַעֲלָאָה
בְּחִינַת "אָדָם" (אָדָם סֶתֶם,
בְּחִינַת זְעִיר-אַנְפִּין) לְמַדְרָגָה
נַעֲלִית יוֹתֵר מִכִּפִּי שֶׁהוּא לֹא
הַעֲלָאָה זֶה, וְהוּא עֲנֵן הַעֲלָאָה
הַמִּידוֹת דִּיתְקוֹן' שִׁימּוֹשָׁן
בָּהֶם אִשֶּׁר נַעֲלָה מַעְלָם הַתְּהוּ
(שֶׁשֶּׁם הוּא שְׁרֵשׁ חִיּוֹת
הַמְרַכְּבָה), וְהִינּוּ, שִׁימּוֹשָׁן
בְּבְחִינַת ה'בְּרוּדִים' (תְּקוֹן')
מִבְּחִינַת ה'נְקוּדִים' (תְּהוּ')
כְּמִבּוֹאֵר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שְׁעִינִן
'עֲקוּדִים', 'נְקוּדִים' ו'בְּרוּדִים' הָאִמּוֹר
בְּצֵאן יַעֲקֹב רֹמְזוֹ לְהַשְׁתַּלְשׁוֹת
הָעוֹלָמוֹת הָעֵלּוּיִים מִמְּדִרְגָּה לְמִדְרִיגָה
שֶׁבְּחִלָּה הַסִּפְרִית הָעֵלּוּיִית הֵם
בְּאֹפֶן שֶׁל 'עֲקוּדִים' (קְשׁוּרִים) בְּכָלִי
אֶחָד וְהַחֲבִלִים בִּינֵיהֶם לֹא נִיכְרִים,
וְאַחֵר כֵּךְ הֵם בְּבְחִינַת 'נְקוּדִים' שֶׁכֵּל
אֶחָת מִהַסִּפְרִית הִיא נִקְרָאָה בְּפָנֶי
עֲצָמָה, לֵלֵא הַתְּכַלּוֹת עִם הָאֲחֵרוֹת,
עוֹלָם ה'תְּהוּ', וְאַחֵר כֵּךְ בְּחִינַת 'בְּרוּדִים', עוֹלָם הַתְּקִין, וְכַאֲשֶׁר עוֹלָם הַתְּקִין
מִתְּעַלָּה, יֵשׁ בּוֹ הַמְשַׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת מַעְלָם הַתְּהוּ אֲבָל מִקְּל-מְקוֹם, הָרִי
בְּחִינַת ה'נְקוּדִים' הוּא גַּם-כֵּן בְּצִיּוֹר "אָדָם", אֶלָּא שֶׁהוּא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בְּצִיּוֹר נַעֲלָה יוֹתֵר וּלְכֵן אֵין זֶה הַתַּעֲלוֹת גְּדוּלָּה כָּל כֵּךְ, כִּי שְׁנֵיהֶם שִׁיכִים
2 (בְּמוֹכֵן מִסּוּרִים) לְאוֹתוֹ סוּג, בַּחֲנִינָה "אָדָם". אָכֵל 'מִרְכֶּכֶת הָאָבוֹת'
3 פּוֹעֵלֶת הַעֲלָאת בַּחֲנִינָה "אָדָם" (אָדָם הָרָאשׁוֹן, בַּחֲנִינָה
4 חֲקֻמָּה) לְבַחֲנִינָה "כִּי לֹא אָדָם הוּא", שְׁלֹמֶעֱלָה מִבַּחֲנִינָה "אָדָם"
5 שִׁיּוּמֶשֶׁף בּוֹ מִבַּחֲנִינָה
6 'עֲקוּדִים' (שְׁלֹמֶעֱלָה גַם
7 מ'נְקוּדִים'), שֶׁהָאוֹרוֹת הֵם
8 עֲקוּדִים קְשׁוּרִים בְּכָלִי אֶחָד וְלֹא
9 נִיכְרִים הַהַבּוּלִים בֵּין הַסְפִּירוֹת הַשְׁנוּנוֹת,
10 וּמְדִיִּיקִים וּמְדִיִּישִׁים שֶׁהָאוֹרוֹת הֵם
11 "בְּכָלִי אֶחָד", הֵינּוּ שֶׁאֲפִילוֹ הַכָּלִי
12 שֶׁבִּדְרֵךְ כָּלִל עֲנִינוּ לְהַבִּיל וּלְהַגְדִּיר
13 אֶת הָאוֹר הוּא בְּבַחֲנִינָה אֶחָד,
14 וּמִשֵּׁם מ'עֲקוּדִים' שְׁלֹמֶעֱלָה גַם
15 מִתּוֹהוּ וְגַם מִתִּיקוֹן יוֹמֶשֶׁף
16 בְּבַחֲנִינָה 'נְקוּדִים' אוֹרוֹת דִּתִּיקוֹן.
17 ו'בְּרוּדִים' אוֹרוֹת דִּתִּיקוֹן.
18 וְזֶהוּ פְּלִלוֹת עֲנִין הַתּוֹכֵן הַכָּלִי
19 שֶׁל עֲבוֹדַת הָאָבוֹת בְּכִיטוֹל
20 לְאוֹלוֹת בַּתְּכִילִת שֶׁ"הֵן
21 הַמִּרְכֶּכֶת", וּבְמִיּוּחַד יַעֲקֹב
22 בְּחִיר שְׁבָאָבוֹת, שֶׁעֲבוֹדָתוֹ
23 הִיָּתָה בְּעִנְיָן הַמִּקְלוֹת, כְּמוֹ
24 שֶׁכְּתוּב²⁷ וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מִקֵּץ
25 גוֹ' וַיַּפְצֵל גוֹ' מִחֲשֹׁף הַלָּבָן
26 אֲשֶׁר עַל הַמִּקְלוֹת, לְהִיּוֹת עַל-
27 יִידֵיהֶם צֵאן "עֲקוּדִים נְקוּדִים
28 וּבְרוּדִים"²⁸, הֵינּוּ, לְפִי הַפִּירוּשׁ
29 הַפְּנִימִי שִׁיּוּמֶשֶׁף מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה
30 וַיִּתְּגַלֶּה גַם בַּחֲנִינָה 'עֲקוּדִים'
31 כַּמְבֹאֵר לְעִיל.
32 ה) וְהִנֵּה כָּל זֶה פְּעֻלּוֹ הָאָבוֹת
33 קוֹדֵם מִתֵּן-תּוֹרָה וְאוֹ עֲבוּדָה זֶה
34 הֵייתָה עַל יְדֵי הָאָבוֹת בְּלִבּוֹ. אָכֵל
35 לְאַחֲרֵי מִתֵּן-תּוֹרָה, נִתֵּן לְכָל
36 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁה
37 מִהָאָבוֹת הַכֹּהֵן שִׁיּוּכָל לְפַעוֹל
38 אֶת עֲבוֹדַת ה' אָבוֹת הֵן הֵן
39 הַמִּרְכֶּכֶת, לְהַעֲלוֹת בַּחֲנִינָה
40 "אָדָם שֶׁעַל הַפֶּסֶא" לְבַחֲנִינָה
41 "כִּי לֹא אָדָם הוּא", עַל-יְדֵי
42 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וּלְמִיּוֹד הַתּוֹרָה
43 וְקוֹיִם הַמִּצְוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד
- מִיִּשְׂרָאֵל פּוֹעֵל עִילּוֹ זֶה שְׁפַעְלוֹ הָאָבוֹת. וְכִיּוֹן שֶׁעַל-יְדֵי לְמִיּוֹד הַתּוֹרָה
נַעֲשִׂית הַעֲלָאת בַּחֲנִינָה "אָדָם" לְבַחֲנִינָה "כִּי לֹא אָדָם הוּא",
הֵרִי מוֹכֵן, שֶׁבַּתּוֹרָה גּוֹפֵא עֲצֻמָּה צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת שְׁתֵּי בַּחֲנִינּוֹת
אֵלּוֹ "אָדָם" וּלְמַעֲלָה מ'אָדָם", כִּי שְׁמִמֶשֶׁךְ וּמִפְּטוֹר.
וְהַעֲנִין בְּזֶה, שֶׁבַּתּוֹרָה כְּתִיב²⁹
אֲנִכִּי הִנֵּי' אֶלְקִיךָ, אֲנִכִּי מִי
שֶׁאֲנִכִּי³⁰, שֶׁהוּא לְמַעֲלָה
מִצִּיּוֹר "אָדָם" וְזֶה הַשִּׁיכּוֹת שֶׁל
הַתּוֹרָה לְבַחֲנִינָה "כִּי לֹא אָדָם". אֵךְ
יֵשׁ בַּתּוֹרָה גַם בַּחֲנִינָה "אָדָם",
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב³¹ זֹאת הַתּוֹרָה הוּא אָדָם, וְהוּא עֲנִין
רַמ"ח פִּיקוּדִין שֶׁהֵם רַמ"ח אֲבָרִים דְּמִלְּכָא³², וְכֵן
שֶׁס"ה מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁהֵן כִּנְגֵד שֶׁס"ה גִּידִים³³, שֶׁזֶהוּ עֲנִין צִיּוֹר "אָדָם".
וְכֵן יֵשׁ בַּתּוֹרָה שְׁנֵי הַעֲנִינִים דְּהַעֲלָה וְהַמִּשְׁכָּה, וְכְּמוֹ הַהֲלָכוֹת וְהַמִּצְוֹת
דִּתְרוּמָה וּמַעֲשָׁרוֹת שֶׁהֵן בְּאוֹפֵן שֶׁל הַעֲלָה מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה, וְהַהֲלָכוֹת
וְהַמִּצְוֹת דְּצִיצִית וְתַפְּלִין שֶׁהֵן בְּאוֹפֵן שֶׁל הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה. וְזֶהוּ גַם
פְּלִלוֹת הַעֲנִין ד'הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבְגִמְלוֹת חֲסִידִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר", כְּדִרְשָׁת
חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל הַפֶּסוּק "פָּדָה בְּשָׁלוֹם

(27) וַיֵּצֵא ל, לז. (28) שֶׁם לֹא, יב. (29) יִתְרוֹ כ, ב. וְאַתְחֲנֵן ה, ו. (30) רָאָה לְקוֹת פִּינַחֵס פ, ב. וּבִכ"מ. (31) חוֹקֶת יט, יד.

(32) רָאָה תְּקוּנָה ת"ל (עֵד, סַע"א). (33) זֶח"א קע, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נפשי" שהובאה בתחילת המאמר, שגמילות חסדים הוא ענין
2 ההמשכה וההשפעה מלמעלה למטה, ותפלה שבמקום
3 קרבנות תקנום³⁴ הוא ענין ההעלאה מלמטה למעלה כמו
4 הקרבנות עצמם שענינם בירור והעלאה של הדברים הבאים כקרבן, ותורה
5 היא קו האמצעי המחברם את
6 שני האופנים של 'העלאה' ו'המשכה'
7 (כשם שהקו האמצעי בספירות מחבר
8 בין חסד – המשכה, וגבורה –
9 העלאה).
10 (ו) וזהו פדה בשלום נפשי
11 גו', כל העוסק בתורה
12 ובגמילות חסדים ומתפלל
13 עם הצבור, מעלה אני עליו
14 הקדוש-ברוך-הוא מחשיב לו כאילו
15 פדאני לי ולבני מבין אומות
16 העולם. דהנה, שלשת
17 הענינים דתורה וגמילות
18 חסדים ותפלה הם שלשת
19 הקוין דהעלאה והמשכה וקו האמצעי המחברם
20 האמצעי המחברם (פנוצר
21 לעיל) ולכן שלושת הדברים הללו
22 הם הענינים העיקריים של עבודת ה'.
23 ועוד זאת, שבענין התפלה
24 אמרו: המתפלל עם הציבור
25 (שהפונה בזה הוא לאו דוקא
26 עם הצבור, אלא גם בזמן
27 שהצבור מתפלל³⁵ כמבואר
28 בהלכה), ויובן על-פי מה
29 שכתוב בגמרא³⁶ שלכאורה יש
30 סתירה בין שני פסוקים, בפסוק אחד
31 כתיב³⁷ פה' אלקיני בכל
32 קראנו אליו היינו שהקדוש-ברוך-
33 הוא עונה לקראיו בכל עת, וכתיב³⁸
34 דרשו ה' בהמצאו דווקא.
35 והגמרא עונה ה' זה ביחיד שנענה
36 דווקא בזמנים מיוחדים, "בהמצאו",
37 ה' זה בצבור שנענה. ביחיד
38 אימת? מתי הוא הזמן שבו אף
39 היחיד נענה אלו עשרה ימים
- שבין ראש-השנה ליום-הכפורים שהם עת רצון מיוחד, ומזה
מוכן, שהפעולה דתפלת הצבור במשך כל השנה כולה
היא כמו הפעולה דתפלת היחיד בעשרת ימי תשובה,
בהמצאו גו' בהיותו קרוב, שהוא ענין התעוררות רחמים
רבים מלמעלה על המתפללים,
שזהו מידת התפארת, מידת הרחמים
ענינו של יעקב³⁹, קו
האמצעי, שעליו נאמר
"החוט השלישי לא במהרה
ינתק", כנ"ל מדברי
ה'ילקוט'.
ועל-ידי-זה נעשה ענין
הפדיה למעלה, כביכול, כאילו
פדאני לי ולבני מבין אומות
העולם, הן הפדיה דישראל,
והן פדית השכינה שגם היא
בגלות וצריכה פדיה, כי צרתם
וגלותם של ישראל היא צרת
וגלות השכינה, ולכן הפדיה
של ישראל מהגלות בין האומות
היא גם פדית השכינה מהגלות
שלה.
וזהו גם שהגאולה העתידה
תהיה על-ידי מדת הרחמים,
כמו שכתוב וברחמים גדולים
אקבצך⁴⁰, ופדוני הוי'
ישובין והכתוב מדויק ואומר על
היציאה מהגלות לשון 'פרות' בדומה
לפדה בשלום נפשי' ובאו ציון
ברנה ושמחת עולם על
ראשם⁴¹.
ועל-ידי-זה נעשה ענין
הפדיה, כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם, הן הפדיה דישראל, והן
פדית השכינה, כי צרתם וגלותם של ישראל היא צרת וגלות השכינה, ולכן
הפדיה של ישראל היא גם פדית השכינה. וזהו גם שהגאולה העתידה תהיה
על-ידי מדת הרחמים, כמו שכתוב וברחמים גדולים אקבצך⁴⁰, ופדוני הוי'
ישובין ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם⁴¹.

(34) ברכות כו, א"ב. (35) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ז ס"י (הערה בקונטרס הנ"ל). (36) ר"ה יח, א. יבמות מט, ב. וראה רשימות הצ"צ בתהלים שם (הערה בקונטרס הנ"ל). (37) ואתחנן ד, ז. (38) ישעי' נה, ו. (39) ראה תניא פמ"ה. וראה זהר ח"א פז, ב. ח"ג לח, א. ובכ"מ. (40) ישעי' נד, ז. (41) שם לה, יו"ד. נא, יא.

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שיחיו בכל מרחבי תבל
לקראת חג הגאולה י"ט כסלו, ה'תשנ"ב

ב"ה, י"ז לכסלו, ה'תשנ"ב.

בטו"ב לכסלו והמשכו ח"י וי"ט כסלו לשנה טובה בלימוד החסידות
ודרכי החסידות תכתבו ותחתמו,

כולל פעילות רבה בכל המבצעים, ובכלל בתורה ובגמ"ח ובתפלה.
ובמיוחד שהשנה י"ט כסלו הוא ביום ג' שהוכפל בו כי טוב, טוב
לשמים וטוב לבריות.

וכל זה באופן דופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה וגו'.

והדגשה מיוחדת בכל הנ"ל בשנה שהיא שנת העיבור, שנקראת בתורה
בשם "שנה תמימה", ובשנת ה'תשנ"ב, יש בזה הרמז: ה' תהא שנת נפלאות
בכל מכל כל.

ומיום זה לימי ההכנה לחנוכה ולחנוכה, שענינם תוכנם ונותנים כח
להדליק כאו"א על פתח הבית נר מצוה ואור התורה, ולהוסיף בכל זה
מיום ליום על פתח ביתו, ושיאיר גם החוץ, ובמשך כל השנה.
ולהצליח בכל האמור.

וה"ז יומין זכאין גם למהר קיום תפילת וברכת משה רבינו על
כאו"א מבנ"י שליט"א בסיום וחותרם מזמור צדי"ק שבס' נעים זמרות
ישראל, דוד מלכא משיחא,

בתורה ובגמ"ח ובתפלה: כדרשת חז"ל (ברכות ח, א) עה"פ (תהלים נה, יט) פדה בשלום גו', כל העוסק
בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הצבור כו'.

י"ט כסלו הוא ביום ג': כהקביעות בשנת ויום הגאולה (תקנ"ט) – אגרות קודש אדה"ז סי' לח. וש"נ.
שהוכפל בו כי טוב: פרש"י עה"פ בראשית א, ז. ובאה"ת (בראשית לג, א ואילך. ועוד) מקשר זה עם
מחז"ל (קידושין מ, א) טוב לשמים וטוב לבריות.
ופרצת: ויצא כח, יד.

שנקראת... "שנה תמימה": בהר כה, ל. ערכין לא, א (במשנה). רמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"ב ה"ה.
בכל מכל כל: נוסח ברכה הרביעית דברכת המזון. וראה ב"ב טז, סע"ב ואילך. ולהעיר אשר "בכל מכל
כל" הוא בגימטריא "קבץ" (ראה חידושי חת"ס לב"ב שם), שרומז על הגאולה.
להדליק... על פתח הבית: שבת כא, ב. רמב"ם הל' חנוכה פ"ד ה"ז. וראה טושו"ע או"ח הל' חנוכה
סתרע"א ס"ה.

נר מצוה ואור התורה: ע"פ לשון הכתוב – משלי ו, כג. ושייך במיוחד לנרות חנוכה – ע"פ פרש"י שבת
כג, ב (ד"ה בנים). ובתו"א מקץ לב, ב: לפיכך קבעו (נס חנוכה) בנרות על שם הפסוק כי נר מצוה כו'.
ולהוסיף... מיום ליום: שבת שם. שו"ע ס"ב.
יומין זכאין: ראה תענית כט, א.

מברק י"ט כסלו

ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו – יהי רצון
שתשרה שכינה במעשה ידיכם,

ומעשה ידינו כוננהו,

ויה"ר – ובמעשה בית המקדש השלישי, במהרה בימינו, בגאולה
האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקינו, תיכף ומיד ממש.

בכבוד ובברכה

/מנחם שניאורסאהן/

יהי רצון . . במעשה ידיכם: פרש"י עה"פ פקודי לט, מג. וראה גם פרש"י שמיני ט, כג. פרש"י עה"פ
תהלים כאן.
ומעשה ידינו כוננהו . . בית המקדש השלישי: מדרש תהלים עה"פ.

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח להמשתתפים שיחיו בהתוועדויות הגדולות
לקראת חג הגאולה י"ט כסלו, ה'תשנ"ב

ב"ה, י"ז לכסלו, ה'תשנ"ב.

לכל המשתתפים בהפאָרבריינגענישן
הגדולים די"ט כסלו – שליט"א

לחיים, לחיים ולברכה.

בטו"ב לכסלו והמשכו ח"י וי"ט כסלו לשנה טובה בלימוד החסידות
ודרכי החסידות תכתבו ותחתמו.

ויהי רצון מהשי"ת שבכל אחד ואחת יהי ויקויים פדה בשלום וגו'
ובמילואו,

ושיצליחו בעשיית הכלים לזה, כביאור חז"ל בהכתוב שזהו העוסק
בתורה (הנגלה והחסידות) ובגמ"ח ובתפלה,

ובמיוחד שהשנה י"ט כסלו הוא ביום ג' שהוכפל בו כי טוב, טוב לשמים וטוב לבריות.

וכל זה באופן דופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה וגו', ומתחיל בהמבצעים, כל אחד מהם.

והדגשה מיוחדת בכל הנ"ל בשנה שהיא שנת העיבור, שנקראת בתורה בשם "שנה תמימה", ובשנת ה'תשנ"ב, יש בזה הרמז: ה' תהא שנת נפלאות בכל מכל כל.

ומיום זה לימי ההכנה לחנוכה ולחנוכה, שענינם תוכנם ונותנים כח להדליק כאו"א על פתח הבית נר מצוה ואור התורה, ולהוסיף בכל זה מיום ליום על פתח ביתו, ושיאיר גם החוץ, ובמשך כל השנה. ולהצליח בכל האמור.

וה"ז יומין זכאין גם למהר קיום תפילת וברכת משה רבינו על כאו"א מבנ"י שליט"א בסיום וחותם מזמור צדי"ק שבס' נעים זמירות ישראל, דוד מלכא משיחא,

ויהי נועם ה' אליקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו – יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ומעשה ידינו כוננהו,

ויה"ר – ובמעשה בית המקדש השלישי, במהרה בימינו, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקינו, תיכף ומיד ממש.

בכבוד ובברכה

/מנחם שניאורסאהן/

י"ט כסלו הוא ביום ג': כהקביעות בשנה ויום הגאולה (תקנ"ט) – אגרות-קודש אדה"ז סי' לח. ושו"נ. שהוכפל בו כי טוב: פרש"י עה"פ בראשית א, ז. ובאוה"ת (בראשית לג, א ואילך. ועוד) מקשר זה עם מחז"ל (קידושין מ, א) טוב לשמים וטוב לבריות.

ופרצת: ויצא כח, יד. שנקראת... "שנה תמימה": בהר כה, ל. ערכין לא, א (במשנה). רמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"ב ה"ה. בכל מכל כל: נוסח ברכה הרביעית דברכת המזון. וראה ב"ב טז, סע"ב ואילך. ולהעיר אשר "בכל מכל כל" הוא בגימטריא "קבץ" (ראה חידושי חת"ס לב"ב שם), שרומזו על הגאולה. להדליק... על פתח הבית: שבת כא, ב. רמב"ם הל' חנוכה פ"ד ה"ז. וראה טושו"ע או"ח הל' חנוכה סתרע"א ס"ה.

נר מצוה ואור התורה: ע"פ לשון הכתוב – משלי ו, כג. ושייך במיוחד לנרות חנוכה – ע"פ פרש"י שבת כג, ב (ד"ה בנים). ובתו"א מקץ לב, ב: לפיכך קבעו (נס חנוכה) בנרות על שם הפסוק כי נר מצוה כו'. ולהוסיף... מיום ליום: שבת שם. שו"ע ס"ב. יומין זכאין: ראה תענית כט, א.

יהי רצון... במעשה ידיכם: פרש"י עה"פ פקודי לט, מג. וראה גם פרש"י שמיני ט, כג. פרש"י עה"פ תהלים כאן.

ומעשה ידינו כוננהו... בית המקדש השלישי: מדרש תהלים עה"פ.

בס"ד. שיחת ש"פ וישב, כ"ג כסלו, מבה"ח טבת, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

1 א. דובר כמה פעמים אודות ענינו של יום השבת (ובנדון דידן, השבת שלאחרי י"ט כסלו, כדלקמן),
2 שבו נכללים עולים ונשלמים כל ששת ימי השבוע שלפניו¹, אשר, כללות העבודה שבהם היא רק הכנה
3 ליום השבת שלאחריהם.

4 וכמאמר רז"ל² "מי שטרך בערב שבת יאכל בשבת", היינו, שכל העבודה של ששת ימי החול -
5 שנקראים כאן בשם "ערב שבת", כיון שההכנה לשבת צריכה להתחיל מיום ראשון [כפי שמצינו אצל
6 שמאי, ש"כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה, אומר זו לשבת כו"³, וכמודגש גם במה
7 שאומרים "היום יום ראשון בשבת", דאף שהפירוש הפשוט ד"בשבת" הוא "בשבוע", הרי ידוע מה
8 שכתב הרמב"ן בפירוש הכתוב⁴ "זכור את יום השבת לקדשו", ש"ישראל מונים כל הימים לשם שבת,
9 אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוונו בו לזכור תמיד בכל יום"] - היא רק טירחא והכנה
10 לשבת⁵.

11 וראיה לדבר:

12 שבעת הימים שבכל שבוע הם בדוגמת שבעת ימי בראשית: כל יום ראשון - בדוגמת יום ראשון של
13 הבריאה, כל יום שני - בדוגמת יום שני וכו', וכל שבת - בדוגמת שבת בראשית⁶.

14 ולכן: (א) בכל שבוע אומרים "היום יום ראשון", "יום שני" וכו' - אף ש"כבר עברו רכבות ימים
15 מששת ימי בראשית עד עתה"⁶, (ב) ישנו סדר אצל עובדי הוי' לומר בכל יום פרשת הבריאה דיום זה:
16 כל יום ראשון - מ"בראשית" עד "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד", כל יום שני - עד "יום שני", וכן
17 הלאה, וביום השבת - "ויכולו"⁷ (כמו אנשי מעמד שהיו "קוראין במעשה בראשית .. ביום הראשון
18 בראשית .. בשני יהי רקיע וכו'"⁸). וטעם הדבר - לפי שבכל יום בשבוע חוזרים ונשנים כל הענינים
19 שהיו ביום זה בעת בריאת העולם⁶.

20 וכיון שכן, הרי כשם שבתחילת הבריאה לא היתה שלימות בהבריאה (כמארז"ל⁹ ש"היה העולם חסר
21 כו'") עד ליום השבת שבו נשתכללה ונשלמה כל הבריאה שנבראת בששת ימי בראשית - כך גם בכל
22 שבוע, שששת ימי החול הם רק הכנה כו', והשלימות שלהם היא ביום השבת שלאחריהם.

23 [ולהעיר, שכשם שכל עניני התורה ישנם הן בדרך כלל והן בדרך פרט¹⁰, כך גם בענין השבת, שנוסף
24 על כללות ענינו של יום השבת שבו נעשית העליה של כל ימי החול שלפניו, ישנו גם: (א) ענין השבת
25 שבששת ימי החול עצמם¹¹ - שזהו הזמן המוקדש לעסק בתורה ומצוות ותפלה, שאז מופשטים מעניני
26 החול, ולא חושבים אודות צרכי הגוף כו', כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא¹². וכשם שבשבת הכללי, כל
27 ימי החול הם רק הכנה אליו, כך גם בשבת הפרטי שבכל יום, שכל שאר שעות היום, עם היותם מרובים
28 יותר בכמות, הרי הם רק הכנה להתכלית שלהם - זמן העסק בתורה ומצוות ותפלה. (ב) שבת הכללי
29 של כל השנה - יום הכיפורים שנקרא "שבת שבתון"¹³, שביחס אליו הנה גם שבתות השנה הם בדוגמת
30 ימי החול¹⁴, ועולים ונכללים ברי¹⁵].

פ"י, ט. וראה גם תורת מנחם - התוועדיות שם.

(10) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"א ריש ע' 178.

וש"נ.

(11) ראה תו"א שם ט, ריש ע"ב. לקו"ת שם.

(12) פמ"א (נח, סע"א).

(13) אחרי טז, לא. אמור כג, לב.

(14) לקו"ת האזינו עב, ג.

(15) ראה שם דרושי יוהכ"פ ע, ב.

(1) ראה תו"א נח יו"ד, א. לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.

(2) ע"ז ג, סע"א.

(3) ביצה טז, רע"א. הובא בשו"ע אדה"ז אר"ח סרמ"ב ס"י.

(4) יתרו כ, ח.

(5) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"א ע' 273 ואילך.

(6) ראה תו"א תרומה פ, ב. לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.

(7) סה"ש תש"ג ע' 93.

(8) תענית רפ"ד.

(9) פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א (ד"ה ויכל). ב"ר

ובנוגע לעניננו - הנה ביום השבת-קודש הזה נכלל ועולה כו' חג הגאולה י"ט כסלו.

ב. הגאולה די"ט כסלו היא לא רק גאולה של איש פרטי (אפילו לא איש פרטי שהוא נשמה כללית של כלל ישראל), ולא רק ענין פרטי (אפילו לא ענין פרטי שנוגע לכמה וכמה ענינים), אלא כאמור לעיל¹⁶ שהגאולה די"ט כסלו היא בכל הענינים ובכל המקומות מלמעלה מעלה עד למטה מטה. והענין בזה:

בי"ט כסלו נפעל הענין דהפצת פנימיות התורה¹⁷ (כמדובר לעיל¹⁶ שאז היה פסק-דין מלמעלה שיכולים וצריכים לגלות ולהפיץ גם רזין דרזין דפנימיות התורה), שנקראת בזהר¹⁸ בשם "נשמתא דאורייתא", הנשמה של גליא דתורה. והרי התורה היא נשמת כל העולם, שנברא "בשביל התורה"¹⁹. ומזה מובן, שכשם שכאשר נוסף אצל האדם דבר חידוש בנוגע לנשמתו, הרי זה נפעל בדרך ממילא גם בגופו - כך גם על ידי החידוש שנפעל בי"ט כסלו בפנימיות התורה, נפעל בדרך ממילא גם בכל העולם - ברוחניות העולם, ובמילא גם בגשמיות העולם.

וגם בנוגע להחידוש די"ט כסלו בשייכות לפנימיות התורה גופא - הרי החידוש הוא בהענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", היינו, שפנימיות התורה תגיע באופן של הפצה בכל מקום, עד להחוצה היותר תחתון שאין חוצה למטה ממנו.

ג. ועל-פי-זה מובן מה שכתב רבינו הזקן באגרת הקודש להרב הצדיק ר' לוי יצחק מבאָרדיטשוב²⁰, ש"הפלה ה' והגדיל לעשות בארץ והפליא והגדיל שמו הגדול והקדוש אשר נתגדל ונתקדש ברכים ובפרט בעיני כל השרים וכל העמים אשר בכל מדינות המלך אשר גם בעיניהם יפלא הדבר .. וענו ואמרו .. מאת ה' היתה זאת כו'":

לכאורה אינו מובן²¹: רבינו הזקן והרב הצדיק מבאָרדיטשוב - בודאי לא התרגשו במיוחד ("ניט דאָס האָט זיי דערנומען") מהעובדה שאינם-יהודים התפעלו מהנס; ואם כן, מדוע מדגיש רבינו הזקן את העובדה "אשר גם בעיניהם יפלא הדבר"?

אך הענין הוא - שבזה ניתוסף ביאור בכללות החידוש די"ט כסלו בגילוי והפצת המעיינות חוצה עד למטה מטה ממש (שזהו חלק מדרגי החסידות - כידוע²² שי"ט כסלו הוא ראש השנה לא רק ללימוד החסידות, אלא גם לדרגי החסידות - שהדרך היא באופן של המשכה עד למטה מטה), עד כדי כך, שנמשך ו"חודר" ("עס דערנעמט") אפילו אצל אומות העולם שמג' קליפות הטמאות!

ולכן: כשם שהגאולה התבטאה בהפסק-דין למעלה להפיץ את מעיינות החסידות חוצה - כך גם הפסק-דין עצמו הוצרך להיות באופן שיחודר גם בחוצה היותר תחתון, היינו, שגם אומות העולם הכירו והרגישו ("זיי האָבן דערהערט") את הפסק-דין.

אלא, כיון שלא שייך שאינו-יהודי יכיר וירגיש פסק-דין שלמעלה באופן גלוי, הרי זה נרגש אצלם באופן מקיף - ש"גם בעיניהם יפלא הדבר .. וענו ואמרו .. מאת ה' היתה זאת", אף שלא ידעו מה זה ועל מה זה.

וענין זה התחיל כבר בהיות רבינו הזקן במאסר - כידוע הסיפור²³ שכאשר הביאו את רבינו הזקן למשרד ("קאַנצעלאַריע") שבו ישבו פקידים רבים, נגש רבינו הזקן אל החלון, והוציא את התפילין שלו והניח אותם, וכשהחזיר את פניו אל הפקידים, נפל על כולם מורא ופחד, עד כדי כך, שמי שישב לא היה יכול לעמוד, ומי שעמד לא היה יכול לישב! - ואמר ה'צמח צדק, שזהו מה שאמרו רז"ל²⁴ על

(20) אג"ק שלו ח"א ס"ע צו ואילך. וש"נ.

(21) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 186 ואילך. וש"נ.

(22) ראה "היום יום" בסופו.

(23) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שכב. וש"נ.

(24) ברכות ו, א. וש"נ.

(16) שיחת י"ט כסלו סי"ט ואילך (תורת מנחם - התוועדויות

חמ"ב ע' 26). וש"נ.

(17) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(18) ח"ג קנב, א.

(19) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ובכ"מ.

- 1 הפסוק²⁵ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", "אלו תפילין שבראש". ונמצא, שעוד
- 2 בהיות רבינו הזקן במאסר פעל כבר ב"חוצה" דג' קליפות הטמאות.
- 3 ד. ונוסף לזה, הנה באגרת הקודש הנ"ל בענין הגאולה יש גם הוראה בעבודתינו - שהרי בודאי היה
- 4 רבינו הזקן זהיר ביותר מלדבר ועל-אחת-כמה-וכמה לכתוב דברים בטלים, ובודאי כתב אגרת הקודש
- 5 הנ"ל בשביל כוונה ותכלית, ובפרט שאגרת הקודש זו באה גם בדפוס, שזהו לדורי דורות²⁶ - הרי בודאי
- 6 שבכל ענין ובכל תיבה שבאגרת הקודש הנ"ל יש הוראות לכל הדורות.
- 7 וההוראה היא:
- 8 יש דין בהתחלת ה'שולחן-ערוך' (שזהו היסוד של כל ד' חלקי ה'שולחן ערוך' הכוללים את כל חיי
- 9 האדם): "לא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו".
- 10 ובענין זה מלמד רבינו הזקן, שאין להתבייש ולהתפעל (לא רק מפני יהודי שנמצא ב"חוצה" ולכן
- 11 מלעיג עליו, אלא) אפילו מאומות העולם, ולא זו בלבד, אלא אדרבה - לפעול ולהשפיע עליהם, על-דרך
- 12 המבואר באגרת הקודש הנ"ל, שגם בעיני כל השרים וכל העמים נתגדל ונתקדש שמו הגדול והקדוש.
- 13 ומובן, שבכדי לפעול ב"חוצה" - ולא רק על אומות העולם, אלא אפילו בכדי להשפיע על יהודים
- 14 שהם בבחינת חוצה - צריך לפעול תחילה על ה"חוצה" שבעצמו, והיינו, שעבודתו תהיה על-דרך מה
- 15 שכתוב אצל אברהם אבינו "עקב אשר שמע גו"²⁷, שיכיר וירגיש אלקות לא רק במוחו ולבו, אלא גם
- 16 בעקבו²⁸, שכיון שאינו "כלי" לשכל והרגש כו"²⁹, הרי זה בבחינת "חוצה", ואז יוכל לפעול גם ב"חוצה"
- 17 שמחוץ הימנו, ועד אפילו בנוגע לאומות העולם.
- 18 ה. והענין בזה - שבכדי לפעול גם על ה"חוצה", יש צורך בנתינת-כח מבחינת המעיין (מעיונותיך)
- 19 דוקא:
- 20 מצד מדידה והגבלה - לא שייך שיהודי יפעל על אומות העולם, עד כדי כך, שהם יתחשבו בו כו',
- 21 שהרי בני ישראל הם "המעט מכל העמים"³⁰, ואילו הגויים הם רבים וגדולים יותר, ואצל גויים -
- 22 מתחשבים רק בכמות.
- 23 אמנם, במה דברים אמורים - כל זמן שקיום התורה ומצוות הוא על פי טבע; טבע של יהודי, טבע
- 24 דקדושה, אבל כיון שאצל היהודי הרי זה רק על פי טבע ובמדידה והגבלה, אזי נשאר גם הגוי בטבע
- 25 שלו, שנוגע לו רק הכמות.
- 26 אבל כאשר קיום התורה ומצוות הוא מצד פנימיות הנשמה (שמתגלית על ידי פנימיות התורה, כידוע³¹
- 27 שסתים דאורייתא מגלה בחינת הסתים שבנשמה), שאז נעשה קיום התורה ומצוות באופן שלמעלה
- 28 ממדידה והגבלה (שלכן אינו מביט על השעון שמורה שכבר נסתיים הזמן לעבודה פלונית; "ווי קומט
- 29 פנימיות הנשמה צו אַ זייגער"³²), עד שמתבטלת מדידת והגבלת הגוף,
- 30 - וכידוע מה שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר³³, שפעם כשאירעה שריפה בליובאוויטש, ברח
- 31 אחד מן השריפה והתחבא במקום צר ביותר, ולאחרי כן (כשכיבו את השריפה, ושוב לא היתה סכנה),
- 32 היו צריכים להרחיב את הפתח כדי שיוכלו להוציאו ממקום מחבואו. ולכאורה נשאלת השאלה: כיון
- 33 שהפתח היה צר ממדת גופו - כיצד הצליח מלכתחילה לעבור דרכו? ! אך הענין הוא - שמצד הרצון
- 34 להשאר בחיים, שנוגע בפנימיות הנשמה, נתבטלה הגבלת הגוף, כך שהבשר ועצמות הגשמיים נתכווצו,
- 35 ועל-ידי-זה ניצלו חייו -

(30) ואתחנן ז, ז.

(31) ראה לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. ובכ"מ.

(32) = מה לפנימיות הנשמה ולשעון.

(33) ראה אג"ק שלו ח"ד ע' ריא. סה"מ תרפ"ז ע' קסה. וראה

גם תורת מנחם - התוועדיות חל"ט ס"ע 334 ואילך. וש"נ.

(25) תבוא כח, יו"ד.

(26) אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ב' ע' שפב.

(27) תולדות כו, ה.

(28) ראה סה"ש תרצ"ט ריש ע' 345. וש"נ.

(29) ראה אבות דר"נ ספ"א.

ופועל גם למעלה - שמתגלה בחינת סתים דקודשא-בריך-הוא³¹, בחינת אור-אין-סוף שלמעלה
מהשתלשלות, אשר לגביו מתבטלות כל המדידות וההגבלות, ועל-ידי-זה נפעל גם על הגוי - שמטבעו
מתחשב רק עם כמות - שנופל עליו פחד מפני היהודי.

וזהו דיוק לשון הכתוב "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך" - שבכדי ש"יראו
ממך", שהגוי יתחשב ויתפעל מדבר שאינו גדול וחזק בכמות, שעל-פי טבע אינו שייך אליו - הרי זה
דוקא על-ידי-זה ש"שם הוי' נקרא עליך", היינו, לא שם אלקים בגימטריא הטבע³⁴, שקשור עם כחות
טבעיים (וכדאיאתא ב'שולחן ערוך'³⁵ בכוונת שם אלקים "שהוא תקיף בעל היכולת ובעל הכחות כולם",
דהיינו כחות טבעיים כו'), אלא דוקא שם הוי', היה הוה ויהיה כאחד³⁶, למעלה מהטבע ולמעלה
מהשתלשלות, שמתגלה על ידי פנימיות הנשמה ופנימיות התורה.

ו. ועוד ענין בזה:
החידוש ד"יפוצו מעינותיך חוצה" הוא - לא רק שהאור יהיה בגילוי כל-כך עד שה'חוצה' יתבטל
ממציאותו, אלא שגם ב'חוצה', כפי שהוא מציאות של 'חוצה', תהיה הפצת המעיינות.

וכן הוא בענין "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך" (שנעשה על ידי הפצת
המעיינות חוצה, כנ"ל) - שאין הכוונה שמצד גילוי שם הוי' שלמעלה מהטבע מתבטלת מציאות העולם
("אויס וועלט"), שהרי הוי' הוא מלשון מהוה³⁷, שמהוה את העולם, אלא שאף-על-פי-כן מתבטלות כל
המדידות וההגבלות של העולם, וניכר בעולם שהוא יתברך היה הוה ויהיה כאחד.

וכך היה גם בגאולה די"ט כסלו:

הגאולה היתה אמנם בזמן הגלות, כאשר "אכתי עבדי אחשוורוש אנן"³⁸. ויתירה מזה: הסיבה לכך
שבני ישראל נמצאים בגלות היא מפני שמלמעלה שלחו אותם בגלות, והשביעו אותם "שלא יעלו ישראל
בחומה"³⁹, שלא יצאו מהגלות בעצמם, אלא ימתינו עד שהקב"ה ישלח את משיח שיציאם מהגלות.
ומלבד הגלות הכללי, היה רבינו הזקן בגלות אצל השרים והשופטים כו' (אפילו בעת הגאולה,
ועל-אחת-כמה-וכמה בעת שבתו במאסר).

ואף-על-פי-כן הכירו והרגישו השופטים, כל השרים וכל העמים (בדרך מקיף על-כל-פנים) את
הפסק-דין שלמעלה, ושיחררו את רבינו הזקן לחפשי, ועד שאפילו בעת שבתו במאסר נפל פחד עליהם
- "ויראו ממך", כנ"ל.

ז. האמור לעיל בנוגע לבני ישראל (שגם גופם וחלקם בעולם תלוי בנשמה, ולכן, כאשר יהודי מגלה
את פנימיות נשמתו, אזי מתבטלות המדידות וההגבלות של טבע הגוף והעולם, ועד שנפעל גם על אומות
העולם) - מצינו גם בנוגע לארץ ישראל, שבה בחר הקב"ה בשעה שבחר בישראל⁴⁰:
בנוגע לארץ ישראל, איתא בגמרא⁴¹: "ארץ צבי כתיב⁴² בה, מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו
(משהופשט הוא כוויץ ואין יכול לחזור ולכסותו בו), אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא", והיינו,
שאין בה הגבלות, ובזמן שיושבין עליה היא מתרחבת בגשמיות, ויכולה להכיל מספר גדול יותר של
אנשים ואילנות כו', שלא בערך לגבי מה שיכולה להכיל מצד מדידת המקום.

וענין זה הוא לא רק בנוגע לזמן דלעתיד לבוא, שאז יהיה העולם בתכלית הזיכוך, אלא כבר היה
לעולמים, ולא רק בזמן בית ראשון, אלא אפילו בזמן בית שני (אודותיו מדובר במאמר הגמרא הנ"ל),

(37) זהר ופרדס שם. תניא שם רפ"ד.

(38) מגילה יד, א. וש"נ.

(39) כתובות קיא, רע"א.

(40) ראה שמור"ר ספ"ז. תנחומא ראה ח.

(41) גיטין נז, א (ובפרש"י). וראה גם כתובות קיב, א.

(42) דניאל יא, טז-מא.

(34) פרדס ש"ב פ"ב. ראשית חכמה שער התשובה פ"ו (ד"ה והמרגיל - קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. ועוד. תניא שעהיוה"א רפ"ו. ובכ"מ.

(35) אור"ח ס"ה.

(36) זח"ג רנז, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

- 1 דאף שבני ישראל לא היו אז במעמד ומצב ד"עושיין רצונו של מקום" בשלימות, מכל-מקום, כיון שהיה
2 אז בית המקדש שבו היה גילוי אלקות (כמו ה"עשרה נסים"⁴³ שהיו בכל יום בבית המקדש, גם בזמן
3 בית שני), הרי זה פעל גם על ארץ ישראל הגשמית, שנתבטלו ממנה המדידות וההגבלות.
4 וארץ ישראל היא דוגמא על בני ישראל - שגם עניניהם הגשמיים תלויים בנשמה ואלקות:
5 כאשר ניתוסף אצל יהודי בגילוי נשמתו - ניתוסף אצלו גם בגשמיות (וכאשר חסר בעבודתו ברוחניות
6 - נחסר גם בגשמיות), כמו הצבי, שכאשר ניתוסף בבשרו, שזוהי פנימיותו, אזי ניתוסף גם בעורו, שזוהי
7 חיצוניותו.
8 וכל זה הוא מפני שבני ישראל הם "גוי אחד בארץ"⁴⁴, שענינם הוא להמשיך ולגלות בחינת "אחד"
9 גם בארץ⁴⁵, שגם בענינים הארציים יהיה ניכר ומתגלה הוי' אחד.

* * *

- 10 ח. דובר לעיל⁴⁶ אודות אגרת הקודש שכתב רבינו הזקן בבואו מפטרבורג²⁰ שבה מזכיר כמה מעלות
11 אודות יום גאולתו: "יום יט כסלו, יום ג' שהוכפל בו כי טוב, יום הילולא רבא של רבינו הקדוש
12 נשמתו-עדן", היינו, מעלת היום בחודש, י"ט כסלו, יום ההילולא של המגיד⁴⁷, וגם מעלת היום בשבוע,
13 יום ג' שהוכפל בו כי טוב - דלכאורה, היה לו להזכיר גם שהיה זה ביום שלישי דפרשת וישב, שהרי
14 בודאי שגם פרשת היום בתורה שייכת לגאולה, וכידוע דברי רבינו הזקן⁴⁸ שהמאורעות שבכל זמן שייכים
15 לפרשה שקורין בתורה באותו זמן.
16 [ולהעיר, שהן אמת שגם מעלת היום בשבוע אינה ענין עיקרי, כדמוכח ממכתב רבינו הזקן להרב
17 הצדיק רבי ברוך ממזיבוז⁴⁹ - שמזה שנכתב בקיצור לשון, מובן שכולל את הענינים העיקריים - ש"ביום
18 פטירת רבינו הגדול המגיד .. יצאתי לחפשי" (ומוסיף גם "כשקריתי בתלים פסוק פדה בשלום נפשי
19 כו"), ואינו מזכיר אודות הקביעות ביום ג' שהוכפל בו כי טוב (אף שאמירת הפסוק "פדה בשלום נפשי"
20 קשורה עם יום השלישי בשבוע - כאשר אומרים תהלים בשופי, כפי שנחלק לימי השבוע⁵⁰); אבל
21 אף-על-פי-כן, כיון שבמכתב דידן מוסיף ומזכיר גם מעלת הקביעות בימי השבוע (אף שאין זה ענין
22 עיקרי) - היה לו להוסיף ולהזכיר גם אודות פרשת השבוע].
23 ואף-על-פי שבפרשה זו מדובר אודות מכירת יוסף, שבגילוי הרי זה ענין שהוא היפך הגאולה - הרי
24 לאמיתו של דבר, "אלקים חשבה לטובה גוי"⁵¹, בכדי שיהיה "לפליטה גדולה"⁵², "להחיות עם רב"⁵¹.
25 ואף-על-פי שהטובה בפועל למטה באה רק לאחר זמן, ואילו בפרשה זו מסופר רק אודות הענינים
26 הבלתי-רצויים, מכל-מקום כיון ש"אלקים חשבה לטובה" מיד בתחילת המכירה, הנה מצד למעלה נפעל
27 כבר הענין, כי למעלה אין כח חסר פועל⁵³, ובפרט ש"אלקים חשבה לטובה", ומחשבתו של הקב"ה חשיב
28 מעשה.
29 אלא כיון שבגילוי מדברת הפרשה אודות ענין שהוא היפך הגאולה, לכן לא הזכיר זאת רבינו הזקן
30 באגרת הקודש שלו.
31 ט. ויש להוסיף בזה, שכיון שכל עניני התורה הם בדיוק לכל פרטיהם, הנה השייכות של פרשת
32 השבוע לגאולת רבינו הזקן היא לא רק בגלל שהפרשה בכללותה מדברת אודות ענין שבפנימיותו הוא
33 טוב, אלא השייכות היא גם באופן התגלות הטובה:

(48) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(49) אג"ק שם ע' צט.

(50) ראה אג"ק אדמור"ר מהור"י צ"ח ע' תעג ואילך. וש"נ.

(51) ויחי נ, כ.

(52) ויגש מה, ז.

(53) ראה פרדס שי"א פ"ג. הובא ונת' בסהמ"צ להצ"צ מצות

האמנת אלקות פי"א (דרמ"צ נח, א). ובכ"מ.

(43) אבות פ"ה מ"ה.

(44) שמואל-ב ז, כג. ועוד.

(45) ראה תניא אגה"ק רס"ט. תו"א פרשתנו כז, סע"ד. ובכ"מ.

(46) שיחת י"ט כסלו ס"ב ואילך (תורת מנחם - התועדויות

חמ"ב ע' 19 ואילך).

(47) שענין זה שייך ל"ט כסלו, ולא ליום ג' שהוכפל בו כי

טוב (שבו חל יום ההילולא) - שהרי יום ההילולא אינו קשור עם

ימי השבוע, אלא עם ימי החודש.

הענין ש"אלקים חשבה לטובה" - בא תחילה בהעלם בענין הבלתי־רצוי דמכירת יוסף למצרים, ודוקא על־ידי זה באה הטובה (שהרי על־פי טבע היתה זו הדרך היחידה שיוסף יבוא למצרים ויכין שם את הטובה העתידה לבוא), והיינו, שהענין הבלתי־רצוי גופא נתהפך לטוב.

ולהעיר גם ממאמר רז"ל⁵⁴ על הפסוק⁵⁵ "ויוסף הורד מצרימה", "אל תיקרי הורד אלא הוריד, שהוריד איצטגוניי פרעה מגדולתן" (אף שהיו גדולים בחכמה, כמוכן ממה שכתוב⁵⁶ "ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים"), וכן פירשו ש"הורד" הוא מלשון רדיה וממשלה⁵⁷, ששלט על מצרים; וכל זה - למרות שהפירוש הפשוט שבפסוק (שנשאר בתקפו גם לאחר דרשת חז"ל, כידוע הכלל⁵⁸ בענין "אל תקרי", ששני הפירושים אמת) הוא ענין של ירידה אצל יוסף. והיינו, שהענין הבלתי־רצוי גופא נהפך לטוב.

ועוד זאת, שהתוצאה הטובה באה על־ידי עבודתו של יוסף במסירות נפש: האפשרות לירידת יוסף מצרימה היתה על־ידי־זה שיוסף קיים רצון אביו לילך לראות את שלום אחיו, למרות שידע שהולך למקום סכנה, כדאיתא במדרש⁵⁹ שאמר יוסף לאביו "יודע אני כי שונאים אותי, ואפילו יהרגוני אני חוזר דבורך ריקם".

ולכאורה אינו מובן⁶⁰: שמירת הנפש (זהירות מענין שיש בו סכנת נפשות) הוא ענין שנכלל בציווי "אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש"⁶¹, ואילו כיבוד אב ואם הוא מהמצוות שנצטוו במרה⁶², ואפילו לאחר מתן־תורה, הרי אין זה מהמצוות שעליהם נאמר "יעבורו ואל יהרג"⁶³. ואם כן, איך היה יכול יוסף להעמיד את עצמו בסכנת נפשות בשביל כיבוד אביו?!

אך הענין הוא - שהנהגת יוסף לקיים מצות אביו היתה מתוך מסירות נפש, ללא חשבונות; כיון שזוהי הכוונה העליונה⁶⁴, כנ"ל ש"אלקים חשבה לטובה גו'", הרי למרות שזהו דבר הכרוך בעצר ויסורים כו', הן בנוגע ליוסף, והן בנוגע ליעקב, שמאן להתנחם במשך כ"ב שנה⁶⁵ - כדאי הדבר כדי להשלים את הכוונה העליונה.

ונמצא, שעל־ידי הנהגת יוסף מתוך מסירות נפש, ללא חשבונות, פעל את התוצאה ד"אלקים חשבה לטובה".

וכך היה גם בגאולת רבינו הזקן⁶⁶:

נצחון הגאולה בא על־ידי קדימת המאסר דוקא; על־ידי המאסר והיסורים של רבינו הזקן בא העילוי דיפוצו מעינותיך חוצה, וכידוע⁶⁷ שהפצת החסידות ברבים ובהפלגה התחילה בעיקר לאחר פטרוברג. וגם: על־ידי־זה שרבינו הזקן "הורד" למאסר, פעל הורדה ("הוריד") בממשלת המדינה, שהיא בעצמה נתנה פקודה שמותר להפיץ את מעיינות החסידות חוצה.

ועוד זאת, שהשינוי ממאסר לנצחון וגאולה בא על־ידי עבודתו של רבינו הזקן במסירות נפש, למעלה מחשבונות:

ידוע⁶⁷ שכל ענין המאסר היה "בהסכם רבינו הגדול", ולולי זאת, לא היו אנשי המלוכה יכולים לאסרו, כיון שלא נחשבו בעיניו כו', וכדמוכח מהסיפור שאופני העגלה נשברו בערב שבת (אפילו לא בשבת, אלא בערב שבת, מצד ההכנה לשבת), בגלל שרבינו הזקן לא רצה להמשיך בנסיעה.

(60) ראה גם לקו"ש חל"ה ע' 170 ואילך.

(61) נח ט, ה. וראה ב"ק צא, ב.

(62) סנהדרין נו, ב.

(63) שם עד, א.

(64) ראה גם זח"א קפד, א.

(65) פרשתנו לו, לדלה ובפרש"י.

(66) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 194 ואילך.

(67) ראה לקו"ד ח"א לו, סע"ב ואילך.

(54) סוטה יג, ב.

(55) פרשתנו לט, א.

(56) מלכים"א ה, יו"ד ובמפרשים. וראה זח"א קכה, סע"א.

(57) ב"ר פפ"ו, ב.

(58) ראה ס' הליכות אלי ס"ג. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 24

הערה 27. וש"ג.

(59) מדרש אגדה - הובא בתו"ש פרשתנו לו, יג (אות צז).

וראה גם ב"ר פפ"ד, יג.

- 1 ולכאורה אינו מובן: היתכן שהעמיד את עצמו בסכנה? - אך הענין הוא, שעשה זאת ללא חשבונות,
- 2 כדי למלא רצון אביו שבשמים; בידעו שרצון העליון הוא שתתגלה תורת החסידות, ובאופן של פנימיות⁶⁸
- 3 - מסר נפשו על זה, ללא חשבונות, למעלה מטעם ודעת.
- 4 ועל-ידי עבודתו במסירות נפש, שבאה מצד עצמות הנשמה, שעל-ידי-זה מגיעים בבחינת עצמותו
- 5 יתברך - הרי מצד עצמותו יתברך, נמנע הנמנעות⁶⁹, בטלות כל ההגבלות, כך שתמורת המאסר נעשה נצחון
- 6 וגאולה, וניתוסף יותר בהפצת המעיינות חוצה.
- 7 י. אך עדיין אינו מובן:
- 8 הן אמת שרבינו הזקן אינו מפרש באגרת הקודש את השייכות ליום שלישי דפרשת וישב, כיון שבגלוי
- 9 מדובר בפרשה אודות ענין בלתי-רצוי, אבל אף-על-פי-כן, כיון שבפנימיות הרי זה ענין טוב ("אלקים
- 10 חשבה לטובה גו'", וכנ"ל שכן הוא גם בנוגע למאסר של רבינו הזקן), היה רבינו הזקן צריך להזכיר
- 11 באגרת הקודש על-כל-פנים ברמז גם את השייכות לפרשת השבוע?
- 12 ויש לומר, שאכן נרמז באגרת הקודש שהגאולה באה על ידי עבודתו מתוך מסירת נפש (כדלקמן),
- 13 וזוהי סיבה נוספת שכתב זאת רק ברמז (נוסף לכך שגם ענין הגאולה שבפרשה הוא רק ברמז), דכיון
- 14 שזהו ענין שנעשה על ידי עבודתו, לא רצה לכתוב בפירוש ענין הקשור עם שבח עצמו (אבל לאידך
- 15 גיסא, להיותו איש אמת, צריך לכתוב את הענין לאמיתתו, ולכן כתב זאת ברמז על-כל-פנים).
- 16 יא. ויובן בהקדם דיוק נוסף במכתב רבינו הזקן - שכופל תיבת "יום" ד' פעמים: "יום אשר עשה ה'
- 17 לנו, יום יט כסלו, יום ג' שהוכפל בו כי טוב, יום הילולא רבא של רבינו הקדוש נשמתו-עדן" - אף שהיה
- 18 יכול לכתוב תיבת "יום" פעם אחת בלבד: "יום אשר עשה ה' לנו, יט כסלו, ג' שהוכפל בו כי טוב,
- 19 הילולא רבא של רבינו הקדוש נשמתו-עדן", והרי בודאי לא היתה אצל רבינו הזקן שפתי-יתר חסידולום.
- 20 ועל כן צריך לומר, שבכתבו תיבת "יום" ד' פעמים מרמז רבינו הזקן ד' ענינים שונים⁷⁰. ועל-דרך
- 21 שמצינו בנוגע לכפל לשון "היום" גבי שבת: "תלתא היום - למנין שלש סעודות בא"⁷¹.
- 22 וכשם שבנוגע לג' הסעודות דשבת העיקר היא הסעודה הראשונה (שבה ישנו עיקר החיוב דקידוש⁷²)
- 23 שלמדים מתיבת "היום" הראשונה, ושאר הסעודות הם בדרך הוספה - כך גם בנוגע לד' פעמים "היום"
- 24 שבאגרת הקודש הנ"ל, העיקר הוא ה"יום" הראשון: "זה היום עשה ה' לנו", ושאר הענינים ד"יום" הם
- 25 בדרך הוספה.
- 26 וכמובן בפשטות, ש"זה היום עשה ה' לנו" קאי על ענין הגאולה שנתחדש ביום זה, ואילו שאר ג'
- 27 הענינים היו כבר לפני זה: "יום יט כסלו" - מאז שהלל קבע וסידר חשבון עיבור השנים והחדשים; "יום
- 28 ג' שהוכפל בו כי טוב" - מששת ימי בראשית; ו"יום הילולא רבא של רבינו הקדוש נשמתו-עדן" -
- 29 משנת תקל"ג, כ"ו שנה לפני זה.
- 30 אלא, על-פי מאמר רז"ל⁷³ "מגלגלין זכות ליום זכאי", מזכיר רבינו הזקן ש"זה היום (ש)עשה ה'
- 31 לנו" יש לו עוד ג' זכויות ומעלות. אבל מובן, שהעיקר הוא (לא ה"יום זכאי", כי-אם) "הזכות", אלא
- 32 שמגלגלין את הזכות ליום זכאי, שעל-ידי-זה נעשית הגדלה והוספה בהזכות.
- 33 יב. ובכן: בנוגע לגאולה עצמה - כותב רבינו הזקן "זה היום עשה ה' לנו".
- 34 ויש לומר בביאור דיוק לשון רבינו הזקן "זה היום עשה ה' לנו" (ולא "עשה ה'" סתם) - שכוונתו
- 35 בזה לרמז שענין הגאולה לא היה באופן של "נהמא דכיסופא"⁷⁴, בגלל ה"יומין זכאין", אלא זהו ענין

(71) שבת קיד, סע"ב ובפרש"י.

(72) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרע"א ס"ח. וש"נ.

(73) תענית כט, א. וש"נ.

(74) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ריש ע"ד.

ובכ"מ.

(68) ראה שם כט, א.

(69) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח. הובא ונת' בס' החקירה

להצ"צ לר, ב ואילך. סה"מ תרע"ח ע' תכ. ועוד.

(70) לשלימות הענין - ראה גם בהמאמר (תורת מנחם -

התועודיות חמ"ב ע' 46 ואילך).

ש"עשה ה' לנו" - בגלל מעשינו ועבודתנו (כהכלל בכל עניני קדושה, שאינם באים "חנם"75, אלא על-ידי עבודה דוקא), כאמור לעיל (סעיף ט), שהגאולה באה על-ידי עבודתו של רבינו לגלות פנימיות התורה מתוך מסירות נפש.

ויש לבאר גם בדיוק הלשון "עשה ה' (לנו)" - כפירוש ה'צמח צדק'76 ש"עשיה" הוא מלשון כפיה, כמו "מעשין על הצדקה"77, והיינו, שעבודת המסירות-נפש של רבינו הזקן ("לנו") פעלה ענין של כפיה כביכול למעלה, ליתן רשות ופקודה לגלות רזין דאורייתא, אף-על-פי שמצד סדר השתלשלות אין נתינת מקום לכך78, שהרי מצד סדר השתלשלות הרצון הוא שרזין דאורייתא ישארו בהעלם, ורק על-ידי המסירות-נפש של רבינו הזקן נפעל שינוי הרצון, ונעשה רצון חדש למעלה לגלות גם רזין דאורייתא.

וכמובן גם מהמשל הידוע79 אודות האבן היקרה שבכתר המלך, שבה תלוי כל ענין המלוכה, עד להתנשאות עצמית כו', ואף-על-פי-כן, נעשה שינוי רצון אצל המלך, שמסכים על כתישת האבן כו', כיון שזהו נוגע לחייו של בן המלך, אף-על-פי שרק טיפה אחת תיכנס לפיו, וכל השאר ילך לאיבוד!

ויש להוסיף, שענין זה (שהגאולה באה על-ידי עבודתו של רבינו הזקן, "עשה ה' לנו") נרמז גם במה שכתב רבינו הזקן שהגאולה היתה "כשקריתי בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי" - על-פי המבואר באגרת הקודש80 שהענין ד"פדה בשלום נפשי" קשור עם "עבודת הצדקה", ש"היא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו כו'".

יג. וההוראה מזה לכל אחד ואחד היא: הענין העיקרי ד"ט כסלו הוא - "לנו", מה שנעשה על-ידי מעשינו ועבודתנו דוקא; זהו אמנם יום זכאי - י"ט כסלו, יום השלישי שהוכפל בו כי טוב, יום הילולא של המגיד, וגם יום הגאולה של רבינו הזקן, אבל העיקר הוא - "לנו", עבודתו של כל אחד.

לא די בכך שמגיע להתועדות, אומר "לחיים", מנגן ורוקד, בגלל שזהו "יום זכאי", אלא יש צורך בעבודה ויגיעה דוקא, וכדברי רבותינו נשיאנו בנוגע לדרך ושיטת חסידות חב"ד81 - שאין לסמוך על הרבי, בידעו בבירור שהרבי מבין ומשיג כו', אלא כל אחד צריך להתייגע בעצמו להבין ולהשיג כו', ובאופן שמההשגה במוח יבוא גם ה"בכך" ובפועל ממש82.

ובכל זה צריכה להיות יגיעה במסירות נפש, "אפס קצוהו ושמן מנהו"83 מהמסירות-נפש של רבינו הזקן, שלהיותו ה"נשיא" שלו, הרי הוא נותן לו כח בעבודתו, וסולל עבורו את הדרך, וכפי שמצינו באברהם אבינו שהקב"ה אמר לו "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה גו'"84, "כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו"85, אבל זוהי רק נתינת כח, ולאחרי זה יש צורך בעבודה שלו - לצאת למלחמה עם אומות העולם כדי לכבוש את הארץ.

וכאשר מתייגעים בתורתו של רבינו הזקן (והנשיאים שלאחריו) בכדי להבין כו', ובאופן שיומשך ב"בכך" ובפועל ממש - אזי "לוקחים" את העצמיות שלו, שהכניס אותה בתורתו86, ועד שיש מעלה בתלמיד גם לגבי כן87.

ובפרט עתה, לאחר הסתלקות רבינו הזקן - כפי שכבר כתב רבינו הזקן באגרת הקודש סימן ז"ך וביאורה, בביאור מאמר הזהר88 "צדיקא דאפטר אשתכח בכולהו עלמין יתיר מבחייה", על-פי מאמר רז"ל89 ד"שבק חיים לכל חי", שלאחרי ההסתלקות, שנתבטלו הגבלות הגוף, "נקל מאד לתלמידיו לקבל

(75) ראה ספרי ופרש"י בהעלותך יא, ה. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 242.
(76) ראה אוה"ת ויקרא (כרך ב (הוצאת תשנ"ג)) ע' תשיו. וראה גם לקו"ת בחוקותי מח, א. ובכ"מ.
(77) ראה ב"י לטויו"ד סרמ"ח.
(78) ראה גם תורת מנחם - התועדויות שם ע' 294. וש"נ.
(79) "התמים" ח"ב ע' מט. אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' שכו ואילך. ועוד.
(80) סוס"ד.
(81) ראה לקו"ד שם קמא, ב.
(82) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 44 ואילך.
(83) לשון אדה"ז בתניא פמ"ד (סג, א).
(84) לך לך יג, יז.
(85) ב"ב ק, א.
(86) ראה לקו"ש ח"ב ע' 23. וש"נ.
(87) ראה לקו"ת ויקרא ו, רע"א. ובכ"מ.
(88) ח"ג עא, ב.
(89) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 367 הערה 75. ועוד.

- 1 חלקם מבחינת רוח רבם העצמיות כו" - הרי בודאי יש כח לכל אחד שעל-ידי יגיעתו במסירות נפש
- 2 יצליח בעבודתו, וכהפסק-דין למעלה⁹⁰, שבגלל המסירות-נפש של רבינו הזקן, הנה בכל ענין של תורה
- 3 יראת שמים ומדות טובות תהיה יד מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה.

* * *

- 4 יד. מאמר (כעין שיחה) דבור-המתחיל יום אשר עשה הוי' לנו.

* * *

- 5 טו. על-פי המדובר לעיל⁹¹ שכ"ק מו"ח אדמו"ר היה נוהג להשתתף בחלוקת הש"ס בלימוד מסכת
- 6 סנהדרין, הרי על-פי הסדר שחלוקת הש"ס נערכת ב"ט כסלו, מובן, שגם סיום מסכת סנהדרין בחלוקת
- 7 הש"ס שייך ל"ט כסלו.
- 8 והענין בזה:

- 9 בסיום מסכת סנהדרין מדובר אודות דיני עיר הנדחת, וגם בהתחלת המסכת נזכר ש"אין עושין עיר
- 10 הנדחת אלא כו".

- 11 ובדיני עיר הנדחת יש ב' קצוות הפכיים:

- 12 מחד גיסא - מדובר אודות חטא של עבודה זרה, היפך כל התורה כולה⁹². ולא עוד אלא שגם לאחר
- 13 שמזהירים אותם ומתירים בהם שיענישום בעונש מיתה (והם יודעים שבית-דין יקיימו זאת בפועל, שהרי
- 14 מדובר בזמן שיד ישראל תקיפה), כולל גם שיענישו אפילו את הטף, הילדים הקטנים, שמטבע האדם
- 15 הם חביבים אצלו יותר מגופו - הנה גם זה לא פועל עליהם, והם עומדים באוולתם⁹³.

- 16 ולאידך גיסא - "אין עושין עיר הנדחת אלא על-פי בית-דין של שבעים ואחד"⁹⁴, שהם סמוכים איש
- 17 מפי איש עד משה רבינו⁹⁵, על-דרך ובדוגמת שבעים הזקנים "ומשה על גביהן"⁹⁴, והרי מדריגת משה
- 18 היא המדריגה היותר נעלית שבנבראים (שהרי בסוג המדבר גופא - שהוא היותר נעלה מכל ד' הסוגים
- 19 דומם, צומח, חי, מדבר - נחשב משה למבחר מין האנושי⁹⁶).

- 20 ובענין זה ישנו החיבור של הקצה היותר עליון עם הקצה היותר תחתון - שדורשים מבית-דין לצאת
- 21 ממקומם בלשכת הגזית, אף שאז מתבטל כל ענין הסנהדרין (שאין יכולים לדון דיני נפשות)⁹⁷, וכל זה
- 22 למה - בשביל יהודי שנמצא בקצה התחתון ביותר, עד שעלול לעבוד עבודה-זרה אפילו לאחר ההתראה!

- 23 וזוהי השייכות ל"ט כסלו - כי הפעולה הנ"ל שנדרשת מבית-דין, היא בדוגמת הנהגת רבינו הזקן,
- 24 שאף שלא רצה לצאת מהמאסר, בגלל שאז היו אצלו גילויים נעלים ביותר⁹⁸, מכל-מקום מסר נפשו כדי
- 25 לעשות טובה ליהודי בענינים פשוטים, וכמו כללות הענין דיפוצו מעינותיך חוצה - שצריך לצאת ולפעול
- 26 גם ב"חוצה", עד למעמד ומצב שצריך לשלול את המציאות של עיר הנדחת, שזהו ענין של עבודה-זרה.

- 27 וכאמור לעיל⁹⁸ בפירוש דברי הגמרא⁹⁹ "עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות, ולמה נכתבה, דרוש
- 28 וקבל שכר" - שעל-ידי הלימוד ("דרוש") של הסנהדרין, שממלאים את תפקידם "לקשור חבלים של
- 29 ברזל במתניהם כו' ויחזרו בכל עיירות ישראל כו"¹⁰⁰ ללמדם דיני התורה, אזי זוכים ל"קבל שכר" -
- 30 שכל המציאות של עיר הנדחת שהוא ענין של עבודה-זרה (ולא רק בגסות, אלא גם בדקות, כמבואר
- 31 בתנא¹⁰¹ שכל עבירה הוא ענין של עבודה-זרה, ואין זה אלא מצד רוח שטות דקליפה כו', כמו חטא

(96) פיהמ"ש להרמב"ם סנהדרין פ"י יסוד ז.

(97) שם מא, סע"א. וש"נ. רמב"ם שם ספ"ד.

(98) שיחה הנ"ל סכ"ח (תורת מנחם - התועודיות חמ"ב ע' 33 ואילך).

(99) שם עא, א.

(100) תדבאר פ"א.

(101) פכ"ד.

(90) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ריש ע' רסה.

(91) שיחת י"ט כסלו סכ"ד (תורת מנחם - התועודיות חמ"ב

ע' 31).

(92) ראה נדרים כה, א. וש"נ.

(93) ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"ד ה"ו.

(94) סנהדרין ב, א (במשנה).

(95) רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד.

עבודה-זרה של עיר הנדחת, שלא היה לו מקום בשכל, שהרי ידעו שיענישו אותם כו', כנ"ל) "לא עתידה להיות".

ועל-פי-זה יש להוסיף בשייכות ל"ט כסלו, כי "דרוש" מורה על הטוב טעם והעריבות שבתורה, שזה ענינה של תורת החסידות (שנתגלתה ב"ט כסלו), לבאר את הטוב טעם והעריבות של אלקות, תורה ומצוות, כך שאין צורך לעסוק ב"סור מרע", להתבונן איך ש"רע ומר עזבך את ה'"¹⁰², אלא רק ב"עשה טוב", ובדרך ממילא אין לו שייכות לרע מלכתחילה.

טז. ויש להוסיף ולבאר גם בנוגע לדברי הגמרא⁹⁹ "בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, דרוש וקבל שכר":

ובהקדים מה ששאלו על האמור לעיל שה"שכר" על הלימוד ("דרוש") של הסנהדרין בענין עיר הנדחת הוא ש"לא עתידה להיות" - שלכאורה, ביאור זה שייך בנוגע לענין של חטא, כמו עיר הנדחת, וכן בן סורר ומורה, שגם על זה אמרו ש"לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, דרוש וקבל שכר"; אבל לא בנוגע ל"בית המנוגע"?

והביאור בזה - בפשטות - שהרי אמרו חז"ל¹⁰³ שנגעו בתים הם בגלל חטא לשון הרע, ואם כן, הרי הלימוד ("דרוש") בענינים אלו פועל שלילת החטא, ובמילא נשלל גם העונש, כך ש"בית המנוגע" .. לא עתיד להיות".

יז. ומזה למדים הוראה נוספת: סדר עונש הנגעים על חטא לשון הרע הוא - "שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו, אם חזר בו יטהר הבית, אם עמד ברשעו .. משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוכב עליהן .. ואם עמד ברשעו משתנין הבגדים שעליו .. ואם עמד ברשעו .. משתנה עורו ויצטרע וכו'"¹⁰⁴.

[וענין זה מתאים גם עם המבואר בחסידות¹⁰⁵ בענין צרכי האדם: אויר, מזון, לבוש ובית - שהצורך בבית הוא פחות מאשר הצורך בלבושים, והצורך בלבושים הוא פחות מאשר הצורך במזון ואויר. ולכן, תחילת העונש הוא בענין הבית, שהצורך שבו הוא היותר פחות, ורק לאחר-יזה בא גם העונש בנוגע לבגדים (אבל לא בנוגע למזון כו')].

ומזה מובן, שהחטא שבגללו בא העונש דבית המנוגע, אינו חמור כל כך. ואף-על-פי-כן, מוטל התפקיד על רועי ישראל, שהם בדוגמת הסנהדרין, לפעול על בני ישראל שלא יהיה אצלם אפילו חטא היותר קל, שלא תהיה לו נתינת מקום כלל - "לא היה ולא עתיד להיות".

יח. וענין זה מהוה הוראה לרועי ישראל שבכל דור ודור, ובלשון רבינו הזקן בתניא¹⁰⁶: "ראשי אלפי ישראל", "הצדיקים והחכמים ראשי בני ישראל שבדורם" - שאין להם להבדל לעצמם, אלא חובתם וזכותם להתמסר לצאן מרעיתם, כל אחד מישראל, כולל גם יהודי שאפילו לאחר התראה עלול לעבור עבודה-זרה, להעלות אותו לדרגה כזו שלא יהיה שייך אפילו לחטא היותר קל. והנהגה זו - שהיא בדוגמת הענין ד"מתפלל"¹⁰⁷ עם הציבור¹⁰⁸ - תביא את קיום היעוד "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם"¹⁰⁷,

בגאולה דלעתיד לבוא, וכמובא בסיום המאמר די"ט כסלו¹⁰⁹, שתהיה "על ידי מדת הרחמים, כמו שכתוב ברחמים¹¹⁰ גדולים אקבצך, ופדויי¹¹¹ ה' גו' ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם".

* * *

חמ"ב ע' 13 ואילך).

(109) סד"ה פדה בשלום תרל"ב י"ל בקונטרס בפ"ע כ' כסלו שנה זו (ולאח"ז בסה"מ תרל"ב ח"א ע' יט). וכ"ה בסד"ה זה שנאמר בי"ט כסלו (תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 9).

(110) ישע' נד, ז.

(111) שם לה, יו"ד. נא, יא.

(102) ירמ' ב, יט.

(103) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 72 הערה 34.

(104) רמב"ם סוף הל' טומאת צרעת.

(105) ראה לקו"ת ברכה צח, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(106) פ"ב.

(107) ברכות ח, רע"א.

(108) ראה שיחת י"ט כסלו ס"ו (תורת מנחם - התועדויות

1 יט. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "וישב יעקב וגו'" ¹¹², "אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו
2 בדרך קצרה שלא היו ספונים וחשובים לפרש. פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה. לפי
3 שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח. וכן בעשרה
4 דורות שמנח ועד אברהם. משל למרגלית שנפלה בין החול. ומשמצאה הוא משליך את הצורות
5 מידו כו" - שהתכלית דישובי יעקב היא גם בשביל העבודה בישובי עשו, לברר מהם הניצוצות דתהו
6 שלמעלה מתיקון, אף שמצד עצמם אין להם חשיבות כלל ¹¹³; וענינו בעבודה, שההתעסקות בדברים
7 הגשמיים היא רק בשביל בירור הניצוצות ¹¹⁴ (ובב' אופנים: הבירור דנח - שיהיה העולם כתיקונו, והבירור
8 דאברהם - לפעול גילוי אלקות בעולם), ואילו הדברים הגשמיים עצמם אין להם חשיבות כלל ¹¹⁵, בדוגמת
9 חול וצרורות - הוגה על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ¹¹⁶ בלקוטי שיחות חלק ט"ו עמוד 302 ואילך.

שיעקב התיירא מעשו היא - לא בגלל ריבוי החיילים כו', אלא מפני שקיים מצות כיבוד אב ואם.

114 ואז נעשה גם הבירור ד"חול" שלמטה מ"צרורות", שכל גרגיר הוא בכחי' יש לעצמו, בפירוד משאר הגרגירים, ואף שאינו אלא נקודה קטנה ביותר, הנה מצד תוקף הישות שלו, ה"ה מוותר על ההוספה שהיתה יכולה להיות ע"י הצירוף והחיבור עם שאר הגרגירים, ובלבד שישאר מציאות בפני עצמו. ומזה מובן, שהניצוץ שבו, שנפל למטה ביותר, ה"ה נעלה ביותר, ולכן, ע"י בירורו, ניתוסף בנשמה עילוי גדול ביותר.

115 וע"ד משנת"ל (שיחת י"ט כסלו סכ"ב (תורת מנחם - התועודות חמ"ב ס"ע 28 ואילך). וש"נ) בדברי המדרש (פדר"א רפ"ג) "וכי יצחק זרע דגן ח", אלא. זרעו לכם לצדקה" - שה"דגן" הגשמי מצד עצמו לא היתה לו חשיבות כלל. בשילוב שיחת י"ט כסלו תשל"ו.

112 לתרג' הקושי בפשוטו של מקרא*: (א) הפסוק "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" - מיותר, שהרי כבר נאמר (וישלח לה, כז) "ויבוא יעקב אל יצחק אביו גו". (ב) מהו דיוק הלשון "וישב יעקב", בוא"ו המוסיף, בהמשך לפרשה הקודמת - בה בשעה שאין שייכים זל"ז, שהרי בסוף הפרשה הקודמת מסופר אודות אלופי עשו, והמלכים אשר מלכו בארץ אדם? ומבאר רש"י, ש"וישב יעקב" בא בהמשך להמסופר אודות תולדות יעקב לפני "ואלה תולדות עשו", אלא כיון שהכתוב הפסיק בסיפור "ישובי עשו ותולדותיו", חזר עוה"פ "וישב יעקב", וממשיך בסיפור "ישובי יעקב ותולדותיו". ובדרך אגב מבאר הטעם ש"ישובי עשו ותולדותיו" נכתבו "בדרך קצרה" - "שלא היו ספונים וחשובים לפרש", ואילו "ישובי יעקב ותולדותיו" נכתבו "בדרך ארוכה" - "לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם".

113 ולהעיר מהמבואר במדרש (ב"ר פע"ו, ב) שהסיבה

(*) כמדובר כמ"פ שענינו של רש"י לפרש פשוטו של מקרא, ובלשון הרשב"ם בריש פרשתנו: "רבינו שלמה אבי אמי מאיר עיני גולה שפירש תורה נביאים וכתובים נתן לב לפרש פשוטו של מקרא", ומוסיף, "ואף אני. נותוכחתי עמו ולפניו כו".

המשך ביאור למס' מנחות ליום שלישי עמ' א

16 שהיה זה בשגגה, אפילו מויד נמי - הרי אפילו הזיד בזה מותר
17 לשרת במקדש, כי שחיטה אינה נחשבת שירות. אלא לאו, הכוונה
18 שחטא בזריקה של דם לעבודה זרה, ואם היה מזיד היה נאסר
19 לשרת במקדש, ומשום ששגג מותר לו לשרת. הרי שהשוגג
20 בזריקה קרבנו ריח ניחוח.
21 רב ששת דוחה את ראיית רב נחמן: ורב ששת אמר לה, לעולם
22 כוונת הכתוב דווקא בשחיטה, וכוונת רב - ואף על פי כן אם היה
23 מזיד בזה נאסר לשרת במקדש, כי נעשה משרת לעבודת בוכבים.
24 מוסיפה הגמרא: ואזידו למעמיהו - ומחלוקת זו שבין רב נחמן לרב
25 ששת במזיד בשחיטה, היא לשיטתם, דאמר, הויד בשחיטה
26 לעבודה זרה וחזר בתשובה והקריב קרבן במקדש, רב נחמן אמר,
27 קרבנו ריח ניחוח. ורב ששת אמר, אין קרבנו ריח ניחוח. ומבארת
28 הגמרא מחלוקתם: רב נחמן אמר שקרבנו ריח ניחוח, משום דלא
29 עבד שירות - שאין שחיטתו נחשבת שירות לעבודה זרה. ורב ששת
30 אמר שאין קרבנו ריח ניחוח,

1 ישראל באחד משני אופנים, או במקשול או בעון, ו'מקשול' היינו
2 ששרתו לה בשוגג, ו'עון' היינו ששרתו לה במזיד, ונאמר שם (שם
3 מד יג) 'אלא יגשו אלי לכהן ל' וגו', הרי שגם המשרת לה בשוגג
4 אסור לשרת במקדש.
5 רב נחמן דוחה את ראיית רב ששת: ורב נחמן אמר, שאין כוונת
6 הכתוב שהחטיאו את ישראל באחד משני אופנים, או 'מכשול' או
7 'עון', אלא באופן אחד בלבד, היינו מקשול דעון - שהכשילו את
8 ישראל באופן של 'עון', כלומר במזיד.
9 אמר רב נחמן, מנא אמינא לה - מדיכין למדתי שהמשרת לעבודה
10 זרה בשוגג מותר לשרת במקדש, דתניא, נאמר בחטאת יחיד
11 ששגג בעבודה זרה (במדבר טו כח) 'וכפר הכהן על הנפש השגגת
12 בקמח בשגגה' וגו'. התיבות 'בחטאת בשגגה' מיותרות, ומלמד
13 הכתוב שכהן ששגג בה מתקפר על ידי עצמו - יכול להקריב
14 בעצמו קרבנו לכפר על נפשו. ויש לברר, במאי - כיצד חטא,
15 אילמא בשחיטה לעבודה זרה, מאי איריא שוגג - מדוע נקט הכתוב

בס"ד. שיחת מוצאי חג הגאולה י"ט-כ"ה כסלו ה'תשנ"ב. – ב"יחידות" כללית –

בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור
מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני¹¹ מבין אומות
העולם – שקאי על פדיית השכינה ובנ"י
שנמצאים יחד בגלות ונגאלים יחד¹².

ויש להוסיף בפירוש המשך הכתוב "כי ברבים
היו עמדי" – ש"ברבים" ("מתפלל עם הציבור")
מודגש יותר המעמד ומצב ד"עמדי", כמארז"ל¹³
"אכל ב' עשרה שכינתא שריא" [אף שאינם
מדברים בדברי תורה]¹⁴, ועאכו"כ כשעוסקים¹⁵
בעניני תורה ומצוות¹⁶, "עשרה שיושבים
ועוסקים בתורה¹⁷ שכינה שרוי ביניהם"¹⁸,
ובמילא, מודגש יותר הענין ד"פדאני לי ולבני",
שפדיית השכינה היא יחד עם פדיית בני, "עם
מקרב לי", הקרובים לי, שנמצאים "עמדי".

ב. ובביאור השייכות דכל הפירושים (גאולת
רבינו הזקן, הגאולה דדוד המלך ודוד מלכא
משיחא, וגאולת השכינה עם בני) – יש לומר:
תוכנה של גאולת רבינו הזקן ב"ט כסלו היא
הפצת המעיינות חוצה, כידוע¹⁹ שעיקר הענין
ד"יפוצו מעיינותיך חוצה" התחיל לאחר פטרוברג.
וכיון שע"י הפצת המעיינות חוצה אתי מר דא

א. ענינו של חג הגאולה י"ט כסלו, "חג
החגים"¹, מודגש בפסוק² "פדה בשלום נפשי" –
כמובן מדברי בעל הגאולה במכתבו הידוע³
"כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי ..
יצאתי בשלום מה' שלום".

ובהקדמה – שנוסף על הפירוש בדברי בעל
הגאולה ש"פדה בשלום נפשי" קאי על הגאולה שלו
("כשקריתי .. פדה בשלום נפשי .. יצאתי בשלום"),
ה"ז כולל גם הפירוש והתוכן ד"פדה בשלום נפשי"
כפי שנאמר בקרא:

"פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו
עמדי" – אמרו דוד המלך על הנצחון במלחמותיו
בזכות הרבים שהיו בעזרתו להתפלל עליו⁴, ועד
שאפילו אנשי אבשלום היו מתפללין לנצחונו של
דוד⁵.

ובזה נכלל גם (והוא העיקר) "פדה בשלום
נפשי" דדוד מלכא משיחא – הנצחון ד"מלך מבית
דוד" ("מבית דוד ומזרע שלמה")⁶ ש"ילחם
מלחמות ה'" ("מלחמת בית דוד") עד ש"נצח"⁷ –
כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי⁸ שאמיתת ושלמות
הענין ד"פדה בשלום נפשי" יהי' בימות המשיח
(באופן נעלה יותר מכמו שהי' בימי דוד ושלמה).

ונוסף על הפירוש הפשוט בפסוק ישנו גם
הפירוש בדברי חז"ל⁹: "אמר הקב"ה¹⁰ כל העוסק

(11) להעיר ממצות "פדין הבן" ("פדה .. בני") – שהקב"ה
צריך לפדות ופודה את כל אחד ואחת מבני ("בני בכורי ישראל"),
ובאופן ש"אבי הבן מברך שתים" (סוף פסחים), כמבואר בארוכה
במק"א פרטי הענינים שבוה (לקו"ש ח"א ע' 42 ואילך).
(12) ראה מגילה כט, א: "בכל מקום שגלו ישראל שכינה
עמהם .. ואף כשהן עתידים להגאל שכינה עמהם".

(13) סנהדרין לט, א.
(14) תניא אגה"ק סכ"ג.
(15) כהתחלת המאמר: "כל העוסק בתורה כו".
(16) וכל ישראל בחזקת כשרות – שכאו"א מישאל, אנשים
נשים וטף, עוסק תמיד בעניני תומ"צ, במעשה ובדיבור, ועאכו"כ
במחשבה, שבה אין הגבלות שמבחוץ.
(17) כולל גם "עסק (התורה ו)המצוות" בעשרה דוקא
(אגה"ק שם (בתחלתה). וראה לקו"ש ח"ה ע' 423 הערה 11. ע'
428 הערה 14).
(18) אבות פ"ג מ"ו.
(19) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(**) ובפרט גמילות חסדים שהיא כללות כל המצוות (ראה תניא פל"ז
ובכ"מ).

(1) מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר – נעתק בהקדמת "היום יום".
אג"ק שלו ח"ז ע' ל'. ועוד. וראה לקו"ש ח"ה ע' 436 ואילך.
(2) תהלים נה, יט (וראה לקמן הערה 25 והערה 36).
(3) "היום יום" י"ט כסלו. אג"ק שלו סל"ח. וש"נ.
(4) פרש"י עה"פ. ועד"ז בפרש"י ברכות ח, רע"א.
(5) ירושלמי סוטה פ"א סוף ה"ח.
(6) סה"מ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיהמ"ש סנהדרין ר"פ חלק
ביסוד הי"ב. אגרת תימן.
(7) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
(8) שערי תשובה ח"א ד"ה פדה בשלום פ"א (נה, ד).
(9) ברכות שבהערה 4.
(10) ויש לתווכך הפירוש בדברי חז"ל עם הפירוש הפשוט
בפסוק שאמרו דוד המלך – ש"דוד אמרו .. ע"ש שהשכינה
אמרה פדה בשלום נפשי, עם מקרב לי, מלשון קרובים, דהיינו
בני" (חדא"ג מהרש"א לברכות שם).

(*) ונעפ"ז י"ל שפירוש חז"ל הוא (לא רק ע"ד הדרוש, אלא) גם ע"ד
הפשוט.

של דוד מלכא משיחא, בחי' יחידה הכללית²⁶,
שענינה "יחידה לייחדך"²⁷, שקשורה ומיוחדת²⁸
עם הקב"ה, "יחידו של עולם", באופן ש"ישראל
(ע"י אורייתא) וקוב"ה כולא חד"²⁹.

ולא עוד אלא שממשיכים ומגלים אחדותו של
הקב"ה בעולם ("ברבים" כפשוטו, רשות הרבים) –
ע"י העסק בלימוד והפצת התורה, ובפרט פנימיות
התורה כפי שנתבארה בתורת החסידות, בחי'
היחידה שבתורה³⁰, שבה מתגלה ומאיר ה"אור"
שבתורה, כמודגש בלשון "אורייתא" ("ישראל
אורייתא וקוב"ה כולא חד"), "אור ייתא"³¹,
שה"אור" עצמו (לא רק גילוי והתפשטות ממנו) בא
ומתגלה בכל מקום, ולא רק בלשון הקודש, אלא גם
בלשון תרגום, "ייתא", שהוא הממוצע בין לשון
הקודש לשבעים לשון וממנו נמשך ונשפע בכל
שבעים לשון³² – שזהו תוכן הענין והפצת
המעיינות חוצה.

וכיון ש"ברבים היו עמדי", שגם בהיותם במעמד
ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים" ("ברבים") יש
בהם בחי' היחידה (הן בחי' היחידה שבנפשם והן
בחי' היחידה שבתורה) הקשורה עם יחידו של
עולם ("עמדי"), ועל ידה מגלים אחדותו של
הקב"ה בעולם ("ברבים .. עמדי") – נעשה הענין
ד"פדה בשלום נפשי", גאולה האמיתית והשלימה
("פדאני לי ולבני מבין אומות העולם") ע"י משיח
צדקנו.

ד. והדגשה מיוחדת בהענין ד"פדה בשלום
נפשי" – בי"ט כסלו דשנה זו:

לכל לראש – מצד הקביעות די"ט כסלו בימי
השבוע כהקביעות די"ט כסלו בפעם הראשונה
(בשנת תקנ"ט), ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב³³
(והמשכו בכ"ף כסלו³⁴ ביום הרביעי שבו ניתלו

1 מלכא משיחא²⁰, נמצא, שגאולת רבינו הזקן
2 ("כשקריתי .. פדה בשלום נפשי .. יצאתי
3 בשלום") קשורה עם ה"פדה בשלום נפשי" דדוד
4 מלכא משיחא, ובמילא גם עם ה"פדה בשלום
5 נפשי" דהקב"ה ובנ"י, "פדאני לי ולבני מבין
6 אומות העולם".

7 ובעומק יותר – שיפוצו מעיינותיך חוצה הוא
8 התוכן דביאת המשיח וגאולת השכינה ובנ"י, כי,
9 התוכן והפצת המעיינות חוצה הוא שמתגלה
10 בעולם ידיעת אלקות, וככל שהולך וניתוסף יותר
11 בהתגלות ידיעת אלקות בעולם, הולכים ומתקרבים
12 יותר ל"אותו הזמן (ימות המשיח) .. (ש)לא יהי'
13 עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד .. כמ"ש²¹
14 כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"²²,
15 שלא זו בלבד שהעולם לא יסתיר על אלקות (גלות
16 השכינה), אלא אדרבה, שהעולם יהי' מכוסה לגמרי
17 ב"דעה את ה'" (תכלית השלימות דגאולת
18 השכינה), ועאכ"כ בנ"י, ש"יהיו חכמים גדולים
19 ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי
20 כח האדם"²² (תכלית השלימות בהקירוב דישראל
21 להקב"ה, "מקרב לי .. היו עמדי").

22 ג. ויש לומר, שביאת משיח צדקנו עי"ז
23 ש"יפוצו מעיינותיך חוצה" מרומזת בהמשך הפסוק
24 (שהסיבה לכך ש"פדה בשלום נפשי", ביאת דוד
25 מלכא משיחא, היא) "כי (מפני ש)ברבים היו
26 עמדי":

27 "ברבים" – פירושו שישראל (לא נתקבצו
28 ונתאחדו עדיין להיות לאחדים כאחד, מציאות
29 אחת, אלא) הם במעמד ומצב של "רבים", "מפוזר
30 ומפורד בין העמים"²³ (אע"פ שגם אז ה"ה ע"ם²³
31 אחד"²⁴).

32 ואעפ"כ "היו עמדי" – שכל אחד מה"רבים"
33 הוא "עמדי" – עם דוד מלכא משיחא ועם הקב"ה,
34 מצד בחי' היחידה²⁵ שבנפשו, שהיא ניצוץ מנשמתו

שרומז על בחי' היחידה ועד לעצם הנשמה שלמעלה גם מיחידה
(ראה קונטרס משיחות אדר"ח כסלו וש"פ תולדות שנה זו ס"ח.
לעיל ע' 1316 ו"פ).

(26) רמ"ז לוח"ב מ, ב. ולוח"ג רס, ב. ועוד.

(27) נוסח הושענות ליום ג' דחגה"ס.

(28) ראה לקר"פ ראה כה, א. כז, א.

(29) ראה זח"ג עג, א.

(30) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות.

(31) סה"ש תש"ד ריש ע' 116.

(32) ראה תו"א משפטים עז, ג ואילך.

(33) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(34) ראה לקר"ד ח"א כט, א. לז, ב. ח"ד תשנ, ב.

(20) אגה"ק דהבעש"ט – נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו.

ובכ"מ.

(21) ישע"י יא, ט.

(22) רמב"ם בסיום וחותם ספרו משנה תורה.

(23) לשון הכתוב – אסתר ג, ח.

(24) ובפרט ע"י קיום מצות אהבת ישראל, כמ"ש רבינו הזקן
בסידורו "נכון לומר קודם התפלה הריני מקבל עלי מצות עשה
של ואהבת לרעך כמוך" (וראה לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"ג).

(25) להעיר, שפסוק זה הוא במזמור נ"ה – אותיות "הך",

ה. ויש להוסיף בהמעלה המיוחדת די"ט כסלו 31
בשנה זו מצד מעלת השנה כולה: 32

שנה זו היא שנה שלימה, שחשון וכסלו שניהם 33
שלמים, וגם שנה תמימה, שנוסף בה חודש 34
העיבור⁴⁴, ובצירוף שניהם יחד נעשה מספר ימי' 35
שפ"ה, מספר ימים הכי גדול ושלם – ריבוי 36
ושלימות המספר בענינים הקשורים עם בני' ועם 37
תומ"צ, שהוא לא רק ריבוי ושלימות בכמות, אלא 38
גם ריבוי ושלימות באיכות, ואדרבה, העיקר הוא 39
הריבוי והשלימות באיכות, וממנו נשפע גם הריבוי 40
והשלימות בכמות⁴⁵. 41

ומזה מובן שכל הענינים דשנה זו הם באופן 42
של שלימות ותמימות, כולל ובמיוחד בנוגע לי"ט 43
כסלו, שהענין ד"פדה בשלום נפשי' (שלום גם 44
מלשון שלימות⁴⁶) הוא בתכלית השלימות. 45

זאת ועוד:

ידוע הר"ת דמספר השנה (כפי שנקבע ע"י 47
בני') – "הי' תהא שנת נפלאות (בה) בכל' [בכל 48
הענינים, מתחיל ובמיוחד בענין הגאולה, שנת 49
גאולה תהי' לארץ⁴⁷, ושנת גאולה תהי' לכאור"א 50
מישראל], שרומז גם על השלימות דברכות 51
האבות⁴⁸ "בכל מכל כל"⁴⁹ (כמ"ש בברכת המזון), 52
בגימטריא "קבץ"⁵⁰. 53

ובזה מודגש תוכן הענין ד"פדה בשלום נפשי 54
כי בריבים היו עמדי' – שהקב"ה מקבץ⁵¹ את כל 55
בני' מכל מקומות פזוריהם ("מפוזר ומפורד בין 56
העמים", "ברבים"), כמ"ש⁵² "ואתם תלוטטו לאחד 57
אחד בני ישראל", ומביא את כולם יחד, כמצאיות 58
אחת ("קהל"), למקום אחד, "לארץ אשר גו' עיני 59
ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁵³, 60

1 המאורות³⁵ – שבשיעור תהלים (כפי שנחלק לימי
2 השבוע) דיום השלישי אומרים הפסוק "פדה בשלום
3 נפשי", כמודגש בדברי בעל הגאולה "כשקריתי בס'
4 תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי .. יצאתי בשלום
5 מה' שלום".

6 ויש להוסיף, ששייכותו של הפסוק "פדה בשלום
7 נפשי" לי"ט-כ"ף כסלו היא גם מצד ימי החודש³⁶,
8 כי, בחלוקה דספר תהלים לימי החודש שייך פסוק
9 זה לשיעור דיום יו"ד בחודש, והשלימות דיו"ד
10 (יו"ד במילואו) היא כ"ף (י' ו' ד' בגימטריא עשרים),
11 ב"פ עשר, "עשר אעשרנו לך"³⁷, שמורה על בחי'
12 הכתר³⁸ (כ' ר"ת כתר, ועשרים בגימטריא כתר³⁹),
13 שקשור עם ענין המלכות (כידוע שיופי המלך, "מלך
14 ביפיו תחזינה עיניך"⁴⁰, תלוי בכתר המלכות) –
15 שלימות המלכות בית דוד ע"י דוד מלכא משיחא,
16 ושלימות מלכותו של הקב"ה בעולם, כמ"ש⁴¹
17 "והיתה לה' המלוכה".

18 ועוד ועיקר – המעלה המיוחדת די"ט כסלו
19 בשנה זו גם לגבי השנים שבהם חל י"ט כסלו ביום
20 השלישי בשבוע, כפפעם הראשונה – שי"ט כסלו
21 בשנה זו הוא לאחר השלימות דשנת ה"פ^ט,
22 בגימטריא "ת"פ", שכבר נשלמה הפדי' מכל
23 הענינים שמונעים ומעכבים ביאת דוד מלכא
24 משיחא, "אשר חרפו עקבות משיחך", כסיום
25 וחותרם מזמור ת"פ ה"פ^ט בתהלים, ונמצאים כבר
26 בשנת הצדי"ק, הקשורה עם הגאולה השלישית
27 וביהמ"ק השלישי⁴², באופן ד"ויהי נועם גו'
28 ומעשה ידינו כוננהו", כסיום וחותרם מזמור צדי"ק
29 בתהלים⁴³, שבו מתחיל שיעור תהלים דיום יו"ט
30 בחודש, י"ט כסלו.

(35) פרשי' בראשית א, יד.

(36) להעיר שהפסוק "פדה בשלום נפשי" הוא פסוק יו"ט. –
ועפ"י יומתק הדיוק של בעל הגאולה בהדגשת חלוקת הפסוקים:
"כשקריתי .. בפסוק פדה בשלום נפשי, קודם שהתחלתי פסוק
שלאחריו, יצאתי בשלום כו".

(37) ויצא כח, כב.

(38) תו"א ויצא כב, ד. ובכ"מ.

(39) לקו"ת שה"ש לה, ג. ובכ"מ.

(40) ישע"י לג, יז.

(41) עובדי' א, כא – סיום וחותרם הפטרת פרשת וישלח,
שממנה (בשנה זו) מתברך חג הגאולה י"ט-כ"ף כסלו.

(42) ובהדגשה יתירה כשי"ט כסלו (דשנת הצדי"ק) חל ביום
השלישי – "ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו" (הושע ו, ב
ובמפרשים).

(43) ראה מדרש תהלים עה"פ.

(44) ערכין לא, א – במשנה.

(45) ראה גם לקו"ש חי"ז ע' 48. ועוד.

(46) ראה לקו"ת פ' ראה ל, רע"ג. ובכ"מ.

(47) ע"פ ל' ח' – בהר כה, כד.

(48) שכל עניניהם באים באופן של ידרשה לכל אחד ואחת
מישראל (מבלי הבט על מעמדו ומצבו), ועאכו"כ בצירוף כמה
מישראל וכולם יחד, מצד התאחדותם ע"י קיום מצות אהבת
ישראל (כנ"ל הערה 24).

(49) נוסח ברכת המזון. וראה ב"ב טז, סע"ב ואילך.

(50) ראה חי' חת"ס לב"ב שם.

(51) להעיר, שי"ט כסלו השתא הוא י"ט כסלו הקצ"ג (תקנ"ט
– תשנ"ב), בגימטריא "אקבץ".

(52) ישע"י כז, יב.

(53) עקב יא, יב.

35 ויש להתחיל בזה תיכף ומיד – ע"י הוספה
36 בשליחות-מצוה לצדקה (כרגיל בכגון-דא), בהוספה
37 על נתינת הצדקה שנתנו כבר במשך היום (כבכל
38 יום, ובאופן של הוספה ביום זה), יום סגולה⁶³,
39 כיון שבמצות הצדקה (ש"מקרב את הגאולה"⁶⁴)
40 מודגש ביותר הענין ד"פדה בשלום נפשי"⁶⁵.

41 ז. ועוד והוא העיקר – שתיכף ומיד נעשה
42 בפועל ממש "פדה בשלום נפשי גו' כי ברבים היו
43 עמדי", שכאו"א מישראל הוא "עמדי", עם דוד
44 מלכא משיחא, ועם הקב"ה, "פדאני לי ולבני מבין
45 אומות העולם".

46 ובפרט בימינו אלה – ימות המשיח – שבהם
47 נמצאים עכשיו⁶⁶, וצריכים רק "לפתוח את
48 העיניים", ואז רואים שנמצאת כבר הגאולה
49 האמיתית והשלימה בפשטות, וכל בנ"י, "בנערינו
50 ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁶⁷, מוכנים בכל
51 הפרטים ופרטי פרטים "לגשת ולהסב אל השולחן"
52 ("צוגיין און זעצן זיך צום טיש"), שולחן ערוך
53 בכל מטעמים ובכל טוב, החל מעניני הגאולה,
54 ליתן ושור הבר⁶⁸ ויין המשומר⁶⁹, ועוד ועיקר,
55 "לדעת את ה'", "מלאה הארץ דעה את ה' כמים
56 לים מכסים".

57 ובפשטות – שתיכף ומיד ממש נעשה ההמשך
58 דכל ענינים אלו בארצנו הקדושה, "ארו עם ענני
59 שמיא"⁷⁰, ומוסיף והולך בארצנו הקדושה עצמה,
60 "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון",
61 לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש
62 השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"⁷¹ (שברוחניות

1 לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש
2 ולקדש הקדשים, שבו נמצאת ה"אבן שתי",
3 ש"ממנה הושתת העולם"⁵⁴, נקודת האחדות דכל
4 העולם עם יחידו של עולם.

5 ונוסף לזה, ישנם עוד כו"כ מעלות בשנה זו,
6 וכפי שכאו"א יודע ורואה בעצמו מכו"כ מאורעות
7 שהי' לו כבר חלק בהם במשך השנה, ומתכוון
8 להמשיך ולהוסיף ביתר שאת וביתר עוז, כבכל
9 עניני תורה וקדושה ש"מעלין בקודש"⁵⁵, "ילכו
10 מחיל אל חיל" עד ש"יראה אל אלקים בציון"⁵⁶,
11 כפי שכאו"א מישראל מבקש מהקב"ה ומקוה
12 ובטוח ("אחכה לו בכל יום שיבוא"⁵⁷) שהקב"ה
13 ימלא משאלות לבבו, ועאכו"כ כשמבקש ביחד עם
14 כמה מישראל, עשרה מישראל ("ברבים היו
15 עמדי"), בודאי שהקב"ה ממלא משאלות לבבם,
16 ופודה אותם ("פדה בשלום נפשי") מן הגלות אל
17 הגאולה האמיתית והשלימה.

18 ו. ויה"ר שכאו"א מאתנו, בתוך כלל ישראל,
19 יקבל החלטה טובה להוסיף עוד יותר בתורה
20 עבודה וגמ"ח ("העוסק בתורה ובגמילות חסדים
21 ומתפלל עם הציבור"), הוספה גם לגבי ההוספה
22 שקיבל על עצמו במשך יום זה, ומוסיף והולך
23 מיום ליום.

24 וכמודגש ביותר בהיו"ט שבסיום וחזרת חודש
25 כסלו (לאחרי ובהמשך לי"ט-כ"ף כסלו) – ימי
26 חנוכה⁵⁸ – ש"יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך
27 מוסיף והולך"⁵⁹ [כהנהגה ד"מהדרין מן המהדרין"⁵⁹
28 בזמן הש"ס, שברורותינו אלו, ובפרט בדורנו זה,
29 נעשית "מנהג פשוט" אצל כאו"א מישראל⁶⁰],
30 שמיום ליום הולך וניתוסף בכל עניני "נר מצוה
31 ותורה אור"⁶¹, ולא רק בביתו של יהודי, אלא גם
32 "על פתח ביתו מבחוץ"⁵⁹, ואדרבה, עיקר ההשפעה
33 נמשכת ובאה בחוץ, כיון שהדלקת נר חנוכה היא
34 מלכתחילה בשביל "פירסומי ניסא"⁶².

(54) יומא נד, ב.

(55) ברכות כח, א. וש"נ.

(56) תהלים פד, ח.

(57) נוסח עיקר הי"ב מ"ג העיקרים.

(58) ובימים אלו מתחילה כבר ההכנה לעבודה דימי חנוכה,
החל מלימוד הלכות חנוכה, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע להזולת.

(59) שבת כא, ב.

(60) רמ"א אור"ח סתרע"א ס"ב.

(61) משלי ו, כג.

(62) פרש"י שבת שם.

(63) ראה שו"ת מן השמים ס"ה.

(64) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(65) ראה תניא אגה"ק ס"ד (בסופו). – וראה רשימות הצ"צ
ע"ה"פ (יהל אור ס"ע ר' ואילך) שיש מעלה יתירה בזכיות דגמ"ח
לגבי שאר זכיות כיון שיש בהם ב' בחי' טוב, טוב לשמים וטוב
לבריות*.

(66) כמדובר כמ"פ ע"י נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר,
שלפני זמן רב כבר כלו כל הקיצין, ונסתיימו כל הענינים
וההכנות, גם הכפתורים כו'.

(67) בא יו"ד, ט.

(68) ראה ב"ב עה, א. ויק"ר פ"ג, ג. ועוד.

(69) ברכות לד, ב. ועוד.

(70) דניאל ז, יג.

(71) בשלח טו, יז.

(* ושם, שוהו גם הפירוש ד"ברבים היו עמדי", "דבים לא נאמר אלא
ברבים, בשביל דבים .. שהיטיב לדבים".

מוצאי חג הגאולה י"ט-כ"ף כסלו ה'תשנ"ב – ב"יחידות" כללית לא

- 1 כבר "בנוי ומשוכלל"⁷², וצריכים רק ש"יגלה
2 ויבוא"⁷² בפועל ובפשטות), ולקדש הקדשים
3 (הפנימיות – "ציון" – דירושלים ודביהמ"ק), ושם
4 – "ישבו"⁷³ ישרים את פניך"⁷⁴ ("יראה גר' את פני
5 הוי' אלקיך"⁷⁵), שמתקיימת בפועל בקשתו של
6 יעקב (כאו"א מישאל"⁷⁶) "לישב בשלוה"⁷⁷.
- 7 והעיקר – ש"לא עיכבן כהרף עין"⁷⁸, ותיכף
8 ומיד "כל אחד מראה באצבעו"⁷⁹ ואומר "הנה זה
9 (המלך המשיח) בא"⁸⁰, ו"הנה אלקינו זה קוינו לו
10 ויושיענו זה הוי' קוינו לו נגילה ונשמחה
11 בישועתו"⁸¹, ב"פ זה"⁸² ("כפלים לתושי"⁸³), תיכף
12 ומיד ממש.

(72) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(73) תהלים קמ, יד.

(74) שאומרים בסיום וחותרם בכל תפלה – ג' פעמים בכל יום,

"בתלת זימני הוי חזקה".

(75) פ' ראה טז, טז.

(76) ראה תניא אגה"ק ס"ז.

(77) ריש פרשתנו (וישב) ובפרש"י.

(78) מכילתא ופרש"י בא יב, מא. ועוד.

(79) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

(80) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

(81) ישעי' כה, ט.

(82) שמו"ר שם.

(83) ראה שמו"ר רפמ"ו.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז כסלו, תשי"ד

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר יצחק יעקב שי

שלום וברכה!

מאשר הנני בזה קבלת מכתבו מיו"ד כסלו ונהניתי לקרות בו שהוטב מצב בריאותו ושמוח בחלקו, והשי"ת יצליחו שיתגדל החלק ותתגדל השמחה.

מה שכותב אודות הדבור בשעת התפלה, וכו'. הנה ידוע עד כמה צווחו קמאי בזה זה משך כמה דורות, אבל לאחר כל זה בטח שמע מסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, אשר בילדותו שאל את אביו כ"ק אדמו"ר מפני מה נברא האדם בשתי עינים, ויענהו אביו אשר בעין דימין צריך להביט על הזולת בעין יפה, ובעין שמאל על התאוות דעולם הזה.

ובהביא בחשבון שאצלם הנה כל תפלה היא באמצע העסק ועיני עולם הזה ובכל זה מפסיקים ונותנים משך זמן להתפלל לפני הקב"ה הנה זה גופא יגביר אצלם צד הטוב על הצד השני ובמילא יתקרבו להדרכת תורתנו הק' גם בחיי היום יומיים.

מובן לא תמיד צריך להכריז ע"ד ענין זה שלא ישתמשו בו מעין הכשר על הנהגה הנ"ל. אבל לעצמו צריך לדעת החשבון להביט בעין ימין עין יפה, ורעיון הנ"ל מקיל בדבר.

מוסג"פ הנדפס לחג הגאולה י"ט כסלו הבע"ל, ואשר באמת תוכנו כל השנה זמנו הוא.

בברכה לבריאות הנכונה.

לקבוצת חתני בר־מצוה ובנות־מצוה והוריהם שיחיו

בלתי מוגה

1 בהוספה¹ על הברכות האמורות לעיל², שבודאי נכללים בהם גם הנכנסים עתה, והנכנסים לאח"ז,
2 בתוך כלל ישראל, ישנה ברכה מיוחדת לאלה שנבחרו מבני להכנס להחיות והזכות דקבלת עול תורה
3 ועול מצוות באופן ד"מצווה ועושה"³ (מתוך סיוע מיוחד מהקב"ה, נותן התורה ומצווה המצוות) – בני
4 מגיל י"ג שנה, ובנות מגיל י"ב שנה, ועל ידם נמשכת הברכה גם להוריהם, זקניהם, קרוביהם וכל
5 משפחותיהם.

6 ובפרט עי"ז שמקיימים את המנהג (שהולך ומתפשט בין בני"י) שהבר־מצוה והבת־מצוה (וכן הוריהם
7 וקרוביהם ומחנכיהם) מוסיפים יותר בנתינת הצדקה (יחד עם ההוספה בכל פרטי הענינים דתורה עבודה
8 וגמ"ח⁴) בקשר ובשייכות להבר־מצוה והבת־מצוה – שע"י הצדקה ניתוסף עוד יותר בהקדמת וזירוז כל
9 ענינים טובים, החל מתורה ומצוותי, טוב האמיתי.

* * *

10 ויש לקשר זה עם תוכנם של ימים אלה – בין י"ט כסלו לחנוכה:
11 בי"ט כסלו – מודגש הענין ד"פדה בשלום נפשי גו' כי ברבים היו עמדי"⁵, כפי שכותב בעל הגאולה
12 במכתבו המפורסם⁶ "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי .. יצאתי בשלום".

13 וע"פ המבואר לעיל⁷ ש"ברבים היו עמדי" מדגיש את ההתאחדות של כאו"א מישראל וכל בני"י בקצוי
14 תבל ("ברבים") שנעשים מציאות אחת ("עמדי"), באופן ד"ואהבת לרעך כמוך"⁸ ממש, ועד ש"ישראל
15 וקוב"ה כולא חד"⁹ – ה"ז שייך ומודגש ביותר אצל אלה ברי־מצוה ובנות־מצוה שזהדעתה נכנסים ונכללים
16 ומתאחדים עם כלל ישראל ("ברבים היו עמדי") בתור "מצווה ועושה".

17 ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו (הי' תהא שנת נפלאות בה, בכל מכל כל) שיי"ט כסלו חל ביום השלישי
18 בשבוע [ככפעם הראשונה, שלכן אמר בעל הגאולה הפסוק "פדה בשלום נפשי" ששייך לשיעור תהלים דיום
19 השלישי בשבוע] – יום שהוכפל בו כי טוב¹⁰, טוב לשמים טוב לבריות¹¹ – שבזה מודגשת יותר האחדות עם
20 כל בני"י ממש (גם אלה שהם בדרגה ד"בריות בעלמא"¹²).

21 ובימי חנוכה (שמתכוננים אליהם) ש"יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך"¹³ – מודגשת
22 ההוראה והנתינת־כח שמיום ליום הולך וניתוסף באור, "נר מצוה ותורה אור"¹⁴, ובאופן של פירסום,
23 "פירסומי ניסא"¹⁵, היינו, שלאחרי התחלת קיום התומ"צ בתור "מצווה ועושה", ה"ז באופן שמוסיף
24 והולך ואור.

* * *

25 ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "פדה בשלום נפשי" – שהקב"ה פודה בשלום את כאו"א מישראל ואת כל
26 בני"י יחד ("ברבים היו עמדי") מן הגלות אל הגאולה, גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז

(8) קדושים יט, יח.

(9) ראה זח"ג עג, א.

(10) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(11) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב. ועוד.

(12) ראה תניא פל"ב.

(13) שבת כא, ב.

(14) משלי ו, כג.

(15) פרש"י שבת שם.

(1) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 577 ואילך,

ובהנמקן שם.

(2) ביחידות הכללית לאורחים שיחיו.

(3) קידושין לא, א. וש"נ.

(4) ראה אבות פ"א מ"ב.

(5) תהלים נה, יט.

(6) "היום יום" י"ט כסלו. אג"ק שלו סל"ח. וש"נ.

(7) ביחידות הכללית ס"ג.

- 1 יהי' שלימות הענין ד"פדה בשלום נפשי" (כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי¹⁶), ואז תתקיים גם בקשתו של
 2 יעקב שבהתחלת פרשת השבוע – "ביקש יעקב לישב בשלוה"¹⁷, בתכלית השלימות.
 3 והעיקר – שלא צריכים להמתין למחר, או אפילו לרגע שלאח"ז, כיון שנעשה תיכף ומיד ממש,
 4 ובמילא, ממשיכים חגיגות הבר-מצוה, וכל החגיגות, ובמיוחד "תנאים" ו"חתונות" ו"פדיון הבן" (שרומז
 5 שאבינו שבשמים פודה את כאו"א מבנ"י, ו"מברך שתיים"¹⁸) – בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש,
 6 בהר הקודש ובבית המקדש, "מקדש אדני כוננו ידיך"¹⁹.
 7 והנתינה לצדקה שיתנו לכאו"א מכם ממהרת ומזרזת²⁰ עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה
 8 שתבוא תיכף ומיד ממש.

לקבוצת חתנים וכלות שיחיו

בלתי מוגה

- 9 בהוספה¹ על הברכות האמורות לעיל² ישנה ברכה מיוחדת לחתן וכלה – שיזכו לבנות בית בישראל,
 10 בנין עדי עד, על יסודי התורה והמצוה, כולל גם הברכה השייכת לשנה הראשונה, "נקי יהי לביתו שנה
 11 אחת"³, ללא עניני טרדות, ועד ש"אך טוב וחסד" ימצאם תמיד כל הימים, בטוב הנראה והנגלה.
 12 ועוד והוא העיקר:
 13 כל חתונה דבנ"י – בכל מקום שהם בכל הדורות והזמנים, ובפרט בדורנו זה, בשנה זו ובחודש זה,
 14 חודש כסלו, "א מזל'דיקער חודש", כולל ובמיוחד בנוגע לחתונות⁴ – היא הכנה והקדמה ודוגמא לקיום
 15 היעוד "מהרה .. ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה"⁵,
 16 בארצנו הקדושה ובירושלים עיר הקודש, ששם תהי' השמחה העיקרית דכאו"א מישראל וכל בנ"י, שמחת
 17 הגאולה האמיתית והשלימה.
 18 ואז תהי' החתונה העיקרית – החתונה של כנסת ישראל עם הקב"ה, כדאיתא במדרש⁶ "של העולם
 19 הזה (מתן תורה) אירוסין היו .. ולימות המשיח יהיו נישואין", היינו, שבימות המשיח תהי' החתונה
 20 דכאו"א מישראל וכלל ישראל (החל מהחתן והכלה, הוריהם וקרוביהם, ומסדרי הקידושין) עם הקב"ה.
 21 ולא עוד אלא שהנישואין דימות המשיח יהיו באופן ד"בנין עדי עד" – כיון שהגאולה בימות המשיח
 22 תהי' גאולה שאין אחרי' גלות⁷, ועד שאין צורך בהזכרת ענין הגלות כשלעצמו, כי אם בשייכות להפיכתו
 23 לגאולה, שע"י המשכת אל"ף גדול (רבתי) נעשה מ"גולה" "גאולה"⁸.

* * *

- 24
 25 נהוג גם להוסיף בנתינת הצדקה⁹ – שמזרזת ומקדימה כל הענינים הטובים, וכל עניני שמחה, ועאכו"כ
 26 שמחת חתן וכלה, שמחה עד בלי סוף, ועד לשמחת חתן וכלה העיקריים והכלליים, הקב"ה וכנס"י, החתונה
 27 דכאו"א מישראל וכלל ישראל עם הקב"ה, עצמות ומהות, עם עצמות ומהות דהפשיטות דכאו"א מישראל

(3) תצא כד, ה.

(4) ראה ספר המנהגים-חב"ד ס"ע 76.

(5) ע"פ ל' הכ' – ירמ' לג, יו"ד-יא.

(6) שמו"ר ספט"ו. וראה לקו"ת שה"ש מח, א-ב.

(7) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.

(8) ראה ויק"ר ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.

(9) ראה הנסמן בלקו"ש שם הערה 16.

(16) שערי תשובה ח"א ד"ה פדה בשלום פי"א (נה, ד).

(17) ריש פרשתנו (וישב) ובפרש"י.

(18) ראה ביחידות הכללית לעיל ע' 389.

(19) בשלח טו, יז.

(20) ראה ב"ב יו"ד, א. תניא פל"ז.

(1) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 575 ואילך,

ובהנסמן שם.

(2) ביחידות הכללית לאורחים שיחיו.

- 1 וכלל ישראל, באופן ש"והיו לבשר אחד"¹⁰, "ישראל וקוב"ה כולא חד"¹¹, באופן נעלה יותר מה"יחוד
- 2 נפלא"¹² שנעשה ע"י לימוד התורה בזמן הזה, כיון שניתוסף גם בהגילוי דמתן תורה עי"ז ש"תורה חדשה
- 3 מאתי תצא"¹³.
- 4 וההכנה לזה – בהנישואין דכל חתן וכלה, כנהוג בדורנו זה שלאחרי הנישואין (שאו אין בכך פגיעה
- 5 ח"ו בענין הצניעות) עוסקים החתן והכלה יחדיו בלימוד התורה, שע"ז מקשרים ה"חמשה קולות"
- 6 דשמחת נישואין עם ה"חמשה קולות" דמתן תורה¹⁴, וזוהי ההכנה להנישואין דכנס"י עם הקב"ה בימות
- 7 המשיח שאז יהי' הגילוי ד"תורה חדשה מאתי תצא".
- 8 ועוד וג"ז עיקר – שע"ז שהחתן והכלה עוסקים יחדיו בלימוד התורה נעשים הנישואין באופן של
- 9 שלום ושלווה, ועד לשלימות השלום והשלווה (כמזכר לעיל¹⁵ בענין "ביקש יעקב לישוב בשלוה"¹⁶)
- 10 בהנישואין דכנס"י עם הקב"ה בגאולה האמיתית והשלמה.
- 11 והעיקר – ש"לא עיכבן כהרף עין"¹⁷, וממשיכים את שהותנו יחד ("דעם זיין צוזאמען") בארצנו
- 12 הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש ובביהמ"ק השלישי, ותיכף ומיד ממש.

- (14) ברכות ו, ב. וראה לקו"ש ח"ו ע' 107 ואילך.
- (15) ביחידות הכללית בסופה.
- (16) ריש פרשתנו (וישב) ובפרש"י.
- (17) מכילתא ופרש"י בא יב, מא. ועוד.

- (10) בראשית ב, כד.
- (11) ראה זח"ג עג, א.
- (12) ראה תניא פ"ה.
- (13) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

המשך ביאור למס' מנחות ליום ראשון עמ' א

- 1 האומר הרי עלי להביא עולה, וביא קבש זכר לעולה, שהוא הפחות
- 2 ולא כמו שאמרת (רב פפא) שלרבי לומדים דין זה מ'אזרח', ואם
- 3 כן צריך לשוב ולבאר מחלוקתם כמו שביארו החכמים הנ"ל,
- 4 שרבי ורבנן חולקים אם אומרים 'דון מינה ומינה' או שאומרים 'דון
- 5 מינה ואוקי באתרה'.
- 6 אמר ליה רב פפא לרב הונא, אי תניא תניא – אם אמנם שנויה
- 7 ברייתא כזו שממנה נלמד שגם רבי לומד דין נדבת שמן מ'קרבן',
- 8 הרי היא שנויה ואין לי מה להשיב עליה.
- 9 שנינו במשנה, האומר פירשתי כמה יין או שמן אביא, ואיני יודע
- 10 מה פירשתי, וביא יין ושמן גנסכים שמביאים ביום המזבח ביותר
- 11 בקרבנות.
- 12 הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו 'יום מרובה': תנא, 'כיום
- 13 מרובה' היינו ביום טוב הראשון של חג הסוכות שחל להיות בשבת,
- 14 שהוא יום שבו מביאים את מספר הקרבנות הרב ביותר מכל ימות
- 15 השנה.

משנה

- 16 משנה זו ממשיכה לבאר מה דין הנודר ולא פירט מה נדר:
- 17

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' ב

- 1 נבְּרִי דְּאֶחָאב אֶבּוֹל נְבְּרִי דְּהוֹשֶׁפֶט – מה ששחטו אנשי אחאב שהיו
- 2 רשעים ושחיתתם פסולה, אכלו אנשי יהושפט, ומה דנבְּרִי על ידי
- 3 עֶבְדֵּיהּ שהיה צדיק, אֶבּוֹל דְּהוֹשֶׁפֶט שהקפיד על שחיטה כשירה.
- 4 מתרצת הגמרא: לֹא סָלְמָא דַּעְתָּךְ שלא היו אנשי יהושפט כשרים,
- 5 שכן מְדַמְבוּרָא בפסוק 'מוֹשֵׁל מְקֻשֵׁב' על דְּבַר שֶׁקֶר כֹּל מְשַׁרְתִּי
- 6 רָשָׁעִים, שעבדי הרשע אף הם רשעים, משמע הָא מוֹשֵׁל המְקֻשֵׁב
- 7 לְדַבֵּר אֶמֶת, מְשַׁרְתִּי צְדִיקִים, שאף עבדיו צדיקים, ובהכרח היו

- 8 אנשי יהושפט צדיקים ואם אכן אכלו מאנשי אחאב שהיו רשעים,
- 9 מוכח ששחיתתם כשירה.
- 10 מקשה הגמרא: וְדָלְמָא וְנָבְרִי דְּאֶחָאב אֶבּוֹל דְּהוֹשֶׁפֶט – מה
- 11 ששחטו אנשי אחאב אכלו מאנשי, וְנָבְרִי דְּהוֹשֶׁפֶט
- 12 אֶבּוֹל דְּהוֹשֶׁפֶט וְנָבְרִי – ומה ששחטו אנשי יהושפט אכלו יהושפט
- 13 ואנשיו.

בס"ד. משיחות ש"פ וישב, כ"ג כסלו, מבה"ח טבת ה'תשנ"ב.

תרגום מאידית

עד שההלכה נפסקת⁵, "וזה עיקר גדול בכל דברי
משא ומתן, הולכין אחר לשון בני אדם באותו
המקום ואחר המנהג", "העיקר הגדול בדברים אלו
(ש)הוא מנהג המדינה"⁶, מנהגי המדינה של אומות
העולם (אשר הם רוב תושבי מדינות חוץ-לארץ),
בכדי לנצל את מנהגי העולם הללו לעבודתו ית',
שהרי "כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁷ ו"בכל דרכיך
דעהו"⁸, עד – שזה גם "יוסף" בתורה ומצוות.

וכלשון החסידות⁹ בביאור מאמר חז"ל¹⁰ "לא
הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי
שיתוספו עליהם גרים". "גרים" רומז ומתייחס
לניצוצות הקדושה המצויים בכל עניני העולם, וזה
ש"הגלה הקב"ה את ישראל" במקומות שונים
בעולם, הרי זה בכדי לברר, לזכך ולהעלות את
הניצוצות המצויים במקום הזה. ולכן "צדקה עשה
הקב"ה לישראל שפיוזן לבין האומות" – כי
על-ידי-זה מתווספת המעלה מעבודתם בבירור
ניצוצי הקדושה המצויים ב(מנהגי) כל מדינה
ומדינה ובכל מקום ומקום.

מזה מובנת המעלה בכך שיהודים מתפזרים
ומתיישבים במדינות רבות בעולם – עד לאופן של
"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה" (כברכת הקב"ה
ליעקב¹¹) – כי דווקא על-ידי עבודתם של בני
ישראל בכל מדינות העולם באופן של התלבשות
פנימית (בכל מקום לפי ענינו), עי"ז שמתיישבים
ומתגוררים במדינה הזאת, ומתנהגים בענינים
המותרים לפי מנהגי המקום, יכול יהודי לפעול את
הבירור והזיכוך (באופן של מלמטה למעלה) בכל

א. דובר פעמים רבות לאחרונה, ובפרט בזמן
האחרון, כי על-פי כל הסימנים, דורנו הוא הדור
האחרון של הגלות, וממילא הדור הראשון של
הגאולה, שהרי כבר סיימו את כל עניני העבודה
וכבר עומדים מוכנים לגאולה האמיתית והשלמה
על-ידי משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

יש השואלים: הרי הגאולה תלוי בכך שכל
העולם יהי מוכן לכך, ולא רק אדם אחד או מספר
אנשים, לא רק בחלק אחד של העולם, אלא של כל
העולם, שהרי הגאולה קשורה ותלוי בקיבוץ נדחי
ישראל מארבע כנפות הארץ, וגם בבירורן של
אומות העולם בכל הארצות.

היכן רואים – שואלים השואלים – שינוי
בעולם, שהעולם כיום מוכן יותר לגאולה מאשר
בדורות הקודמים?!

ב. הדבר יובן בהקדם הטעם לכללות
השתלשלות מסעיהם של בני ישראל בגלות ממקום
למקום:

אף על פי שפיוזם של בני ישראל במדינות
השונות ברחבי תבל ("מפוזר ומפורד בין
העמים"¹²), הרי בחיצוניות הוא ירידה, וככל
שהפיוזר רב יותר, כך גם הירידה גדולה יותר –
הרי אומרים חז"ל¹³ כי "צדקה עשה הקב"ה לישראל
שפיוזן לבין האומות", וידוע הפירוש (הפנימי)
בכך¹⁴, שזהו בגלל המעלה שבאה על-ידי עבודתם
של בני-ישראל בכל מקום ומקום, אשר הם
מתיישבים במדינה זרה והם "מתלבשים" (באופן
המותר על-פי ההלכה) במנהגי המקום והמדינה
(מדברים בשפת המדינה בעניני חול וכו'), בכל
מקום ומקום לפי ענינו, לפי תכונת המקום ותכונות
אנשי המקום.

וכדברי חז"ל¹⁵ – "אזלת לקרתא הלך בנימוסי",

(5) רמב"ם הל' מכירה פכ"ו ה"ח. ועד"ז שם פכ"ח ה"ו:
אבל במקום שיש מנהג הלך אחר המנהג ואחר לשון רוב אנשי
המקום הידועים להם.

(6) רמב"ם שם ספכ"ז.

(7) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טוש"ע
או"ח סר"א.

(8) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטוש"ע שם. שו"ע אדה"ז או"ח
סקנ"ו ס"ב.

(9) ראה תו"א בראשית ו, א. ר"פ לך לך (יא, סע"א ואילך).
מג"א קיז, ב ואילך. ועוד.

(10) פסחים שם. וראה גם זח"א רמד, א ובנצ"א שם.

(11) ויצא כח, יד.

(1) אסתר ג, ח.

(2) פסחים פז, ב.

(3) ראה תו"ח שמות שלה, א. ועוד. וראה גם לקו"ש חכ"ט
ע' 355 ואילך.

(4) שמו"ר פמ"ז, ה. ועד"ז בב"ר פמ"ח, יד. וראה ב"מ פז,
א. וראה בארוכה לקו"ש חל"ו ע' 172 ואילך.

40 ויתירה מזו – לא רק "כאילו", אלא באופן שמגלים
41 את המעלה שבתחתון עצמו, שהמקום נעשה כמו
42 העצם עצמו (דירה לעצמותו יתברך¹³), ואדרבה:
43 אנשי המקום פועלים בתורה ומצוות מיוזמתם
44 העצמית, בהתאם למנהגים והדרכים המיוחדים
45 ("הלך בנימוסי") של המקום ההוא, שבהם מתייחד
46 מקום זה ממקומות אחרים.

47 ג. על פי זה יובן העילוי של דורנו זה לגבי
48 הדורות שלפנינו. בדורות הקודמים לא הי' פיזור
49 כה גדול של בני ישראל בכל קצווי תבל כפי שהוא
50 קיים בדורנו זה. לא מיבעי בזמן שבית-המקדש הי'
51 קיים, כשבני-ישראל היו בארץ-ישראל (וסביכתה),
52 אלא אפילו בדורות הראשונים של הגלות התגוררו
53 יהודים רק במדינות מסוימות, על כל פנים רק
54 בחצי כדור-הארץ העליון; מה-שאינ-כן בדורות
55 המאוחרים יותר – התפזרו היהודים במדינות רבות
56 יותר, עד שגם הגיעו לחצי הכדור התחתון
57 (באמריקה וכו'), ובכל דור ודור נעשתה תוספת
58 בכך, עד שבדורנו אנו – כאשר יהודים מצויים בכל
59 קצווי תבל ממש, והם מקיימים שם תורה ומצוות,
60 ובאופן של התלבשות לפי מנהגי המקום, ועד
61 שהקימו וממשיכים להקים, מוסדות של תורה
62 ומצוות בכל מקום ומקום לפי ענינו.

63 כשמתבוננים בזאת – אפילו לרגע קל – רואים
64 את העילוי שבדורנו אנו לעומת הדורות שלפנינו,
65 בזאת שכבר יש הברור והזיכוכ של כל מדינה
66 ומדינה שבעולם.

67 ועל פי המדובר לעיל (וכמה פעמים), שלפי כל
68 הסימנים, כבר סיימו את כל הברורים, הרי מובן
69 מדוע מצויים אנו כבר לקראת הגאולה.

70 ד. כל הענינים בנויים באופן של כללות
71 ופרטות¹⁴. הענין הנ"ל – שלימות בירור העולם –
72 משתקף במיוחד בבירור של מדינת צרפת.

73 ובהקדים, שבאחד מייעודי הגאולה (שבהפטר
74 שבת שעברה) נאמרה במפורש מדינת צרפת:
75 "וגלות החל הזה לבני ישראל גו' עד צרפת גו'".

1 מקום ומקום לפי ענינו הוא, ובצורה כזאת נפעלת
2 ה"דירה לו יתברך בתחתונים"¹² "תחתונים" – לשון
3 רבים, כל תחתון (מקום) לפי גדרו הוא. מה-שאינ-
4 כן כאשר נמצאים במקום ההוא באופן עראי, או
5 שמשפיעים שם ממקום אחר, לא מצליחים לפעול
6 שם באותה צורה כפי שניתן לפעול בשעה שחיים
7 שם בקביעות ובהתיישבות, ומתמצאים במנהגי
8 המקום.

9 נוסף לזה – מתוסף, על-ידי עבודה בדרך זו,
10 בתוקף והצלחת העבודה, וכמובן בפשטות: הטעם
11 להבדלי המנהגים (על-פי תורה) שבין מדינה
12 למדינה הרי הוא מחמת התכונות המיוחדות של
13 המדינה (תכונת המקום, תכונת אנשי המקום
14 וכיוצא בזה). ולכן, כשמתנהגים על פי מנהג
15 המקום – המתאים יותר לתכונת מקום זה – מביא
16 הדבר הצלחה יתירה. לכן צריך יהודי, המצוי
17 במקום זה, להתנהג לפי מנהג המדינה, עד שהוא
18 צריך גם לנצל את מנהגי המקום בעבודת ה' שלו,
19 שהרי על-ידי כך מביא הדבר תוספת הצלחה גם
20 בעבודתו בהתאם למנהגי המקום.

21 [עד שזה גופא, שההלכה היא שצריך לנהוג
22 כמנהגי המקום – פועל, שמנהג המקום נהפך
23 להנהגה שעל פי תורה. כלומר, שבמקרים אלו
24 שאין בדבר משום סתירה להלכה, ההלכה עצמה
25 מחייבת יהודי להתנהג לפי מנהגי המדינה בעניני
26 משא-ומתן].

27 ובזה גופא (בעבודה בכל מקום בעולם) יש
28 בכללות שני ענינים ושלבים – א) הפעולה הפנימית
29 עם התחתון. שמחדירים קדושה אפילו במקום
30 התחתון, לפי גדרי המקום. אבל דבר זה יכול להיות
31 באופן שהתחתון נשאר תחתון, אלא שהוא רק מקבל
32 מהעליון המשפיע עליו. לאחר מכן צריכה להיות
33 עבודה נעלית יותר; ב) – הברור והזיכוכ הוא עד
34 כדי כך, שהמקום (התחתון) עצמו (בתכונותיו
35 המיוחדות) נעשה מקום של תורה ומצוות, על-ידי
36 שמקיימים שם מוסדות של תורה, תפילה וגמילות
37 חסדים, בתי-כנסיות ובתי-מדרשות וכו'. כך
38 שהמקום נעשה כאילו באופן עצמי, ואינו זקוק
39 להשפעה (של קדושה) ממקום (שני ו)עליון יותר.

13 ראה המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ (נסמנו בסה"מ מלוקט
ח"ב ע' רמא הערה 32).

14 ע"ד שהוא בנוגע לתורה – ראה פרש"י ר"פ בהר.
הקדמת התניא (ג, סע"ב). ולהעיר ממשנה חגיגה יו"ד, א. גמ'
שם יא, א.

12 ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקתי ג. במדב"ר פ"ג, ו.
תניא רפ"ו.

הטעם לכך הי', כי צרפת (בראשות נפוליון) 32
העמידה עצמה כמביאה את רוח החופש ר"ל מכל 33
עניני דת ואמונה בהקב"ה. וקליפה זו של מלכות 34
צרפת (ונפוליון) – שהיוותה את "תוקף הקליפה 35
והדין הקשה" מחמת ה"גאות והתנשאות לתלות 36
ולסמוך על כוחו וגבורתו כו' לומר כוחי ועוצם ידי 37
ומסלק ההשגחה ואמונה ובטחון באלקים כו'" 38
(בדוגמת קליפת סנחריב), וכפי שמבאר זאת 39
אדמו"ר האמצעי²¹ – לא היתה רק ענין זמני כו', 40
אלא הדבר נוגע לכל הזמנים והדורות שלאחרי זה. 41

כידוע בדברי הימים, המהפכה הצרפתית בשנת 42
תקמ"ט (אשר כתוצאה ממנה נעשה, כעבור מספר 43
שנים, נפוליון למנהיגה של צרפת) היתה גם מהפכה 44
אידיאולוגית, ענין כללי שהביא עמו שינוי עיקרי 45
בעולם כולו. מהפכה זו היתה אחד המאורעות 46
העיקריים שעליהם הושתתו יסודות ההנהגה של 47
"העולם המודרני" וה"תרבות", עד היום הזה: 48

עד המהפכה הצרפתית היתה ממשלת צרפת 49
(וממשלות רוב מדינות העולם) מסורה בידי מלך 50
ומלכה, והם הנהיגו ככל שעלה בדעתם. המהפכה 51
היתה מבוססת על כך, שבני האדם חופשיים 52
להתנהג כרצונם, ולכן הדיחו את המלך והמלכה 53
כדי לשחרר את המדינה משליטתם וממשלתם, 54
ושהנהלת המדינה תעבור לידי הציבור המייצג את 55
כל אנשי המדינה. 56

אף על פי שהיתרון בכך הוא, שמתוסף חופש 57
בגשמיות, ובצדק ויושר וכו', והדבר הי' מביא 58
חירות ועשירות לבני ישראל – הרי מכיון שהדבר 59
לא הושתת על יסוד האמונה והבטחון בה' – הביא 60
הדבר עמו (ובמיוחד על-ידי נפוליון) גישה לחופש 61
ברוחניות²², חופש מעניני דת, ופריקת-עול 62
והפקרות וכו'. דבר שהשפיע על עוד כמה וכמה 63
מדינות בזמן ההוא ובזמנים שלאחרי זה. 64

ומחמת זה התנגד אדמו"ר הזקן בכל התוקף 65
למלכות צרפת, והתפלל כי ינחלו תבוסה במלחמה. 66

1 ירשו את ערי הנגב, ועלו מושיעים בהר ציון
2 לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה"¹⁵.

3 וצריך להבין: מזה שהנביא מפרט את הגלות
4 והגאולה של צרפת, מובן שקיימת שייכות מיוחדת
5 ביניהם, שהרי אפילו אם בתחילת הגלות הוגלו
6 יהודים לצרפת¹⁶, למאי נפקא-מינה ההזכרה
7 המפורשת של הדבר בפסוק, ובפרט בייעוד שעוסק
8 (לא בהתחלת הגלות לפני כמעט אלפיים שנה,
9 אלא) בגאולה!

10 מזה מובן, שבגאולה חשוב שיוזכר שהיא
11 קשורה עם צרפת, וש"גלות החל הזה" (ראשית
12 הגלות) הי' בצרפת. ויש לומר הטעם, כי שלמות
13 בירור העולם – והיתה לה' המלוכה – נפעל
14 על-ידי הבירור ועלי' של (בני ישראל ב) צרפת,
15 כדלקמן.

16 ה. הדברים יובנו לאור החידוש והשינוי ביחס
17 של ישראל בדורנו זה למדינת צרפת, לגבי היחס
18 שהי' בדורו של אדמו"ר הזקן.

19 ידוע¹⁷, שבתקופת אדמו"ר הזקן, כשהתחוללה
20 המלחמה בין נפוליון הצרפתי והצאר אלכסנדר
21 הרוסי, סבר אדמו"ר הזקן (לא כפי שסבר גדול
22 אחר מישראל¹⁸), כי לטובת מצבם הרוחני של בני
23 ישראל בעניני יראת-שמים עדיף שרוסי' תנצח,
24 ושצרפת תנחל מפלה.

25 ובלשונו הקדוש¹⁹: "אם ינצח ב"פ
26 (בונאפארט²⁰) יורבה העושר בישראל ויורם קרן
27 ישראל, אבל יתפרדו ויתרחקו לבן של ישראל
28 מאביהן שבשמים, ואם ינצח א' (אלכסנדר) אם כי
29 יורבה העוני בישראל ויושפל קרן ישראל, אבל
30 יתקשרו ויתחברו ויתעקדו לבן של ישראל לאביהן
31 שבשמים".

(15) עובדי' א, כ"א.

(16) ראה רד"ק עה"פ.

(17) "בית רבי" ח"א פכ"ב (מה, ב ואילך). ספר השיחות
תורת שלום ע' 203. אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ה ע' תנא.
ספר התולדות אדה"צ ע' רנט ואילך. הנסמן לקמן הערות 19, 21.
(18) בית רבי שם הערה א. תורת שלום שם. לקו"ד ח"ד
תשד, ב. וראה שיחת ליל שמח"ת (קודם הקפות) תשד"מ.

(19) במכתבו להחסיד ר' משה מייזליש נדפס באגרות-קודש
אדמו"ר הזקן סי' סד (ע' קנ"גא). ובכ"מ (נסמנו ב"מקורות
והערות" לאג"ק שם ע' תנד).

(20) שם משפחה של נאפאליאן.

(21) במכתבו להחסיד ר"מ הנ"ל נדפס באגרות-קודש אדמו"ר
האמצעי סי' ח (ע' רלו ואילך). ובכ"מ (נסמנו ב"מקורות והערות"
לאג"ק שם ע' תפט).

(22) ראה שיחת שמח"ת תרע"ו נעתקה בס' מגדל עוז (כפ"ח
תש"מ) ס"ע תנו ואילך.

שמים התיישבו שם למשך זמן, ובמיוחד —
 בשליחותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,
 ועסקו שם בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור,
 ובכתיבת חידושי תורה וכו', שגם יהודים נוספים
 (במקומות אחרים) יכולים ללמוד בהם, כתוצאה
 מכך שהדפיסו אותם לאחר-מכן וכיצא בזה.

ובמיוחד — לאחר מלחמת העולם השני, הגיעו
 לשם בהשגחה פרטית והתיישבו שם יהודים
 ממדינות שונות, עד שמדינה זו נהפכה למקום ומרכז
 של תורה ויהדות, של הפצת התורה והיהדות בכלל,
 ושל הפצת מעיינות החסידות במיוחד, עי"ז שהקימו
 שם ריבוי מוסדות של תורה ותפילה, כולל, ובמיוחד
 — ישיבת "תומכי-תמימים ליובאוויטש", גם "אחי-
 תמימים" וכיצא בזה, עם כמה וכמה סניפים. וכן
 מוסדות חינוך בכלל על טהרת הקודש, ונוסף לכך —
 מדפיסים שם ספרים בנגלה דתורה ובפנימיות
 התורה ובכל זה באופן דהולך ומוסיף ואור.

על פי הנ"ל מובן החידוש שבדבר: כשם שזה
 בנוגע לעבודת האדם בכללות העולם, שמדור לדור
 הגיעו יהודים למקומות חדשים ורחוקים יותר, כדי
 לפעול שם את הברור המתבקש, שהרי שלימות
 הברור הוא בשעה שמתיישבים במקום שהוא
 ו"הלך בנימוסי", מנצלים גם את מנהגי המקום כדי
 להוסיף בעבודת ה' (כנ"ל ס"ב) — כך גם בנוגע
 לעבודתם של רבותינו נשיאנו בהפצת התורה
 והיהדות והפצת המעיינות חוצה, אשר במשך
 הדורות נתוסף בכך יותר ויותר, ועד שבדורנו זה
 הגיעו גם לברורה של צרפת. שמבלי הבט על כך
 שהיא היתה מקום תחתון ביותר, ומנהגי המקום
 שלה היוו אז סתירה לעניני יראת שמים כו' (שבגלל
 זאת התנגד רבנו הזקן לנצחונה של צרפת) מכל
 מקום התיישבו במדינה זו יהודים בדורנו (בכוחו
 של נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, כדלקמן),
 וברירו וזיככו אותה. עד שאדרבה — ניצלו את מנהגי
 המקום ("הלך בנימוסי") כדי להוסיף בהפצת
 התורה והיהדות ובהפצת תורת החסידות.

ז. ויש לומר שהכח לזה נובע מכך, שזה הי'
 הסדר אצל נשיא הדור עצמו, כ"ק מו"ח אדמו"ר:
 מקומם הקבוע של רבותינו נשיאנו, עד לכ"ק
 מו"ח אדמו"ר, הי' במדינת רוס'. אפילו כאשר

ועד כדי כך, שבגלל זאת שסירב להיות תחת
 שליטתם, ברח אדמו"ר הזקן עם כל בני ביתו (עם
 כל רכושו ונכסיו) מליאדי²³. (ועד שבדרך הטבע,
 כתוצאה מבריחה ונדודים אלו²⁴, אירעה אחר כך
 הסתלקותו של אדמו"ר הזקן בכפר פיענא בכ"ד
 טבת).

ואדמו"ר הזקן הבטיח (לאדמו"ר האמצעי) עד
 כדי שבועה²⁵, שרוסי' תנצח במלחמה. וכך הי'.
 ועל-ידי כך ניצלו אז היהודים מהשפעתם הבלתי
 רצוי', שהיתה מתפשטת אם צרפת היתה מנצחת את
 רוס', ובני ישראל יכלו אחר-כך להמשיך את
 עבודתם בקירוב לבם אל אביהם שבשמים. ובמיוחד
 — על-ידי גילוי תורת החסידות במדינה ההיא
 באמצעות רבותינו נשיאנו ממלאי מקומו של
 אדמו"ר הזקן.

ו. על-פי-זה רואים את החידוש שניתוסף
 במיוחד בדורנו זה, ביחס כלפי צרפת, בכוחו
 ובשליחותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו²⁶.

מבלי הבט על כך שמדינה זו היתה בזמנים
 ההם "תוקף הקליפה כו'", והתנגדה להנהגה שעל
 פי יראת-שמים ובפרט בדרך החסידות וכו', שבגין
 כך הביע אדמו"ר הזקן את התנגדותו התקיפה
 לנצחונה (כנ"ל ס"ה), וגם בדורות שלאחר מכן²⁷
 — ראו בפועל, שהמצב בצרפת לא הי' מסוגל כל
 כך ליראת שמים וכו', וגם אצל רבותינו נשיאנו
 (ממלאי-מקומו של רבנו הזקן) לא הי' (כך כך)
 בקביעות ענין גילוי והפצת תורת החסידות
 בצרפת²⁸ —

נשתנה מצב זה לאחרונה מן הקצה אל הקצה,
 אשר לא רק שאור הקדושה הגיע (ממקום אחר)
 והאיר גם שם, אלא שיהודים לומדי תורה (נגלה
 דתורה ופנימיות התורה) ומקיימי מצוות ביראת-

(23) ראה בארוכה במכתב אדהאמ"צ הנ"ל (אג"ק שם ע' רמ
 ואילך). לקו"ד ח"א יג, ב ואילך.

(24) אג"ק שם ע' רמד. בית רבי שם מו, א הערה ב. לקו"ד
 שם יד, ב.

(25) אג"ק שם ע' רמג.

(26) בהבא להלן, ראה גם ספר השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 570

ואילך. שיחת ש"פ וישלח שנה זו ס"ב.

(27) וכן בנוגע לדורות שלפנ"ז "אשר הרבו להרע בישראל,
 כמבואר בספר שבט יהודה באריכות וכו'" (אג"ק אדהאמ"צ שם
 ע' רלט. וראה גם בספרו שערי תשובה ח"א פ"ה (ה, ב)).

(28) וראה לקמן ס"ז שינוי התקופות בזה.

לצרפת ועשה שם בעלי-תשובה (נוסף לזה שחשב
ופעל שם ענינים בתורת החסידות), ואחר כך עוד
יותר – על-ידי אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שהי' שם
פעמים רבות, ועד ששם (במענטאן) הי' ה"בנין"
של המשך תער"ב הידוע³³, ושם גם כתב חלק
מהמשך³⁴.

ועיקר ושלמות הבירור – באופן של קביעות
והתיישבות ובאופן פנימי³⁵, עד לאופן של הפצה –
נעשה בדורנו, על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
דורנו, אשר נוסף לזה שהי' בצרפת כמה פעמים,
ואמר שם מאמרי חסידות³⁶ ושיחות³⁷ – שלח לשם
שלוחים מבני ביתו, אשר חיו שם כמה שנים³⁸,
ועברו עבודתם בלימוד נגלה דתורה ופנימיות
התורה, וכן שלח לשם כתבי חסידות ואיגרות קודש
שלו, ושם גם הוכנו כמה ענינים לדפוס³⁹ [כמדובר
כמה פעמים במעלת דבר שבדפוס לגבי כתב-יד,
שהוא מגיע לריבוי גדול יותר של אנשים ומותאם
יותר אליהם, מה-שאינ-כן כתב-יד, ששייך רק
ליחיד סגולה – אלה שמונת אצלם הכתב, ואלה
שיכולים לקרוא בו. ובפרט כאשר מדפיסים דבר
חדש, שיש בזה חביבות מיוחדת המעוררת סקרנות
בטבע האדם⁴⁰], בנוסף לכמה וכמה דברי תורה
שנכתבו שם ו(אחר-כך) יצאו לדפוס.

ובכללות – פעלו שם בירור וזיכוך בדרך
התלבשות על-ידי "הלך בנימוסי" ודווקא מתוך

1 יצאו מהמדינה ההיא – דבר שהתחיל מאדמו"ר
2 מהר"ש²⁹ – הי' זה רק באופן עראי, על מנת לחזור.
3 אצל נשיא דורנו נתוסף החידוש לגבי הנשיאים
4 שלפניו – שעקר את מקומו ממדינת רוסי,
5 והתיישב במדינות אחרות. ובכללות – שנות
6 נשיאותו התחלקו לשלוש תקופות, של בערך עשר
7 שנים (כפי שדובר פעם³⁰): התקופה הראשונה
8 (תר"פ – תרפ"ח) – בעיקר ברוסי, התקופה השני'
9 (תרפ"ח – ת"ש) – בפולין, והתקופה השלישית
10 (ת"ש – תש"י) – בארצות-הברית.

11 ועל-פי המדובר לעיל, שבכל מקום צריכה
12 להיות ההתלבשות לפי מנהגי ותכונות המקום
13 ("הלך בנימוסי"), היו שינויים ממקום למקום
14 באופן העבודה של הפצת התורה והיהדות והפצת
15 המעיינות חוצה, בהתאם למקום אשר בו נתיישב.

16 ויש לומר, שהואיל ואצל נשיא דורנו נצמחו
17 היתה התלבשות באופני עבודה שונים, החל מרוסי'
18 (מקום אבותיו), שבה עבדו את עבודתם כל
19 רבותינו נשיאנו, עד לארצות-הברית, חצי כדור
20 התחתון – העניק הדבר את הכח לפעול הבירור של
21 כל המקומות שבעולם, גם של התחתון ביותר
22 כמדינת צרפת וכיוצא בזה.

23 וזהו החידוש של דורנו זה לגבי דורו של
24 אדמו"ר הזקן (והדורות שלפני זה בכלל) – כפי
25 שרואים זאת בגלוי ביחס כלפי מדינת צרפת:

26 לאחר הבירור והזיכוך שנעשו על-ידי העבודה
27 של הפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה
28 במשך כמה וכמה דורות מאדמו"ר הזקן, עבודה
29 שפעלה בירור וזיכוך גם בכל העולם (בדרך
30 מלמעלה למטה), ועוד ועיקר: ככל שמתקרבים
31 לגאולה שאז תהי' שלימות הבירור של כל העולם
32 – הרי בדורנו זה, נתקבל מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר
33 נשיא דורנו כח נוסף, נעלה יותר, לפעול גם את
34 הבירור של מדינת צרפת.

35 ובכללות יותר – התחילה העבודה בזה עוד
36 אצל אדמו"ר מהר"ש³¹, כידוע³² שנסע כמה פעמים

כ"ק אדנ"ע עם בנו כ"ק מו"ח אדמו"ר בצרפת, דיבר במשך
כארבע שעות בשפה הצרפתית).

(32) ספר התולדות שם ע' 42.

(33) לקו"ד שא, א. שה, א.

(34) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב ע' תשנ"ג.

(35) משא"כ אדמו"ר מהר"ש ואדנ"ע לא היו שם באופן של
קביעות כו'.

(36) ד"ה אני לדודי, ד' אלול תרצ"ו בפריז ע"פ רשימת
מאמרי דא"ח שלו (קה"ת תשכ"ח) ונרפסה בקונטרס נז [ולאח"כ
– בסה"מ תש"ח ע' 181 ואילך]. ועוד.

(37) פורים תרצ"ז בפריז (ספר השיחות תרצ"ו – חורף
ה'ש"ת ע' 257 ואילך).

(38) בשלהי חורף תרצ"ג התיישבו כ"ק אדמו"ר שליט"א
והרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע ז"ע בצרפת, שם דרו
כשמונה שנים עד שנת תש"א. המו"ל.

(39) ראה בפרטיות במבוא לאגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ
ח"ג ע' 9 ואילך.

(40) ואף שזה בא בתחלה מצד טבעו (טבע גם של אוה"ע),
הרי ע"פ פס"ד הרמב"ם (הל' גירושין ספ"ב) שרצונו הפנימי של
ישראל הוא לקיים תומ"צ, מובן, שדברי תורה מושכים אותו
מעצם טבעו ללמוד ולעייין בהם.

(29) ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת תש"ל) ע'

52, 42, 39.

(30) לקו"ש חי"ח ע' 303 ואילך.

(31) ולהעיר שכמה מרבותינו נשיאנו דיברו בשפה הצרפתית.
וראה אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ד ע' רמו (ושם, שפעם, להיות

הוא הכל⁴⁴ – נותן הוא את כח העצם לכל אנשי
הדור כדי לפעול את הבירור בכל העולם כולו, גם
במקום הכי תחתון. עד לאופן שבמקום הזה
מתגלה העצם עצמו, כנ"ל.

ח. ויש לומר שזה [ובפרטיות – שני ענינים
אלו שבבירור: (א) בירור התחתון (אבל באופן
שנשאר תחתון), ו(ב) גילוי העצם בתחתון, באופן
שנעשה דבר אחד עם העליון] מרומז גם בשם
"צרפת":

"צרפת" היא מלשון צירוף, שמבטא את הענין
של צירוף ובירור וזיכוך, כפי שנאמר בנוגע
לגאולה⁴⁵ – "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים".
שהגאולה ה"ה באה על-ידי שלימות הבירור
והצירוף של כל העולם (כנ"ל ס"א).

ולהוסיף (על דרך הצחות והרמז): "צרפת" היא
גם בגימטריא שבע מאות ושבעים (770), שלימות
המספר שבע, כפי שכל אחד כלול מעשר (שבעים),
וכפי שכל אחד כלול ממאה (שבע מאות), ושניהם
יחד (שבע מאות ושבעים). ויש לומר שדבר זה
מרמז, שבבירור של המדינות הללו נגמר ונשלם
בירור כל העולם שנברא בשבעת ימי הבנין בכל
הפרטים ופרטי הפרטים.

יתר על כן: "770" – זהו מספר הבית של כ"ק
מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אשר בו חי ועבד
עבודתו בעשר השנים האחרונות של חיים חיותו
בעלמא דין, בארצות-הברית (חצי כדור התחתון).
ויש לומר, שזה מרמז על הענין השני (הנעלה)
שבבירור וצירוף [נוסף על הבירור של התחתון
ביותר, אבל באופן שנשאר תחתון בערך לעליון],
שהוא נעשה כמו העצם ("770") עצמו, הבית של
נשיא דורנו, מקורה של הפצת המעיינות חוצה
בזמן הזה בכל קצוי תבל.

ויש להוסיף, שענין זה עומד בהדגשה יתירה
ב"הלך בנימוסי" – מנצלים את תכונות המקום
גופא למעליותא – לגלות את העצם (של עצמות
ומהות) במקום זה, באופן שמורגש שהמקום נעשה

1 יראת שמים והידור, כדי לפעול את הבירור באופן
2 פנימי, מיני' ובי', דבר אשר פרץ את הדרך ונותן
3 את הכח לשבור ולהפך את תוקף הקליפה של
4 מדינת צרפת.

5 והגילוי בזה בשלימות נפעל לאחר ש"ק מו"ח
6 אדמו"ר הגיע לארצות-הברית, לחצי כדור התחתון,
7 ויסד שם (בצרפת) ישיבת תומכי-תמימים ועוד
8 מוסדות, ומינה ושלח שלוחים על-מנת להתיישב
9 שם ולבנות המוסדות, ולהפיץ תורה ויהדות בכלל
10 ותורת החסידות במיוחד – וכפי שרואים במוחש,
11 ובפרט בשנים האחרונות, את ההצלחה הגדולה
12 והמרובה בכל הפעולות של הפצת התורה והיהדות
13 והמעיינות חוצה במדינת צרפת, ועוד מדינות,
14 באופן דהולך ומוסיף ואור.

15 עד לאופן, שנוסף לזה שנשיא דורנו נותן כח
16 להמשיך קדושה גם בתחתון (אבל זה צריך להיות
17 דווקא באופן שהקדושה נמשכת ממקום שני, מקומו
18 של נשיא דורנו) – נותן הוא כח, שבמקום זה גופא
19 עשו אותו מקום ומקור של תורה, על-ידי ייסוד
20 ישיבת תומכי-תמימים שם, כמו בלויבאוויטש
21 לכתחילה⁴¹, כאילו שזה אותו דבר עצמו ואין צורך
22 להזדקק להשפעה מהמקור, כיון שהוא נעשה בדיוק
23 כמו הענין עצמו.

24 ונוסף לזה – מדפיסים שם (והדפיסו גם בעבר)
25 דברי תורה, בתורת הנגלה ותורת החסידות, כולל
26 – חידושי תורה, שגם זה מדגיש איך שצרפת וכו'
27 נעשים מקור לעניני תורה לכל העולם כולו, שגם
28 אחרים מקבלים מעניני התורה שמדפיסים שם,
29 ויכולים ללמוד בהם ואותיות מחכמות⁴² וכו'.

30 וכאמור לעיל, ההצלחות של הפעילות שם
31 עכשיו, הן הגילוי בפועל של הכוחות אשר כ"ק
32 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו השקיע שם בשנים
33 שלפני זה⁴³. אשר בהיותו נשיא הדור – והנשיא

(41) ובלשון מכתבו בקשר להתייסדות הישיבה שם (אג"ק
שלו ח"ט ע' רפה): "כל מדינה ומדינה יש לה תנאי חיים שונים
.. אבל בנוגע הסדרים העיקרים של ישיבת תומכי תמימים אין
לזוז מהם אף זי כל שהוא בכל תוקף כעין דהוא בארעא
דלויבאוויטש". וראה שם לעיל: "ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו
לזמן הזה ליסד ישיבת תומכי תמימים במדינת צרפת, ואין לשער
גודל העונג והנחת רוח שגורמים בזה להור כ"ק אבותינו ורבותינו
הקדושים בשמי עליון כו". – וגודל שמחתו בזה יומתק ע"פ
המבואר בפנים.

(42) של"ה קצא, ב. מגדל עוז ה' אישות פ"ד ה"ט.

(43) להעיר מדברי הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע

לאחת מהשלוחות דמדינת צרפת: "מיר האבן געאקערט און
געזיט, און איר דארפט שניידן" = "אנו חרשנו וזרענו ואתם
צריכים לקצור". המו"ל.

(44) פרש"י חוקת כא, כא.

(45) דניאל יב, יו"ד.

מסויימים, ועד"ז כאשר באי-כח ונציגים של
המדינה נוסעים למדינות אחרות, וכיוצא בזה.
מובן, שניגון המדינה מייצג דוגמא של
המדינה. ועל-אחת-כמה-וכמה ניגונה של מדינת
צרפת – כידוע, שהניגון נתחבר בעת המהפכה.⁴⁸

ובפרט על-פי פנימיות הענינים – הרי ידוע⁴⁹
שלכל מדינה גדולה יש שר למעלה, ויש לומר,
שזה גם כן קשור עם ניגון המדינה, אשר נבחר
על-ידי המדינה.⁵⁰

לפני כמה שנים⁵¹ התחילו חסידים לשיר את
ניגונה של מדינת צרפת – ניגון המהפכה – עם
המילים "האדרת והאמונה לחי עולמים". התהילה
והתפארת לחי עולמים⁵².

זמן קצר ביותר לאחר מכן – התרחש דבר פלאי
ביותר: מדינת צרפת חוללה שינוי בניגון המדינה
הנ"ל.⁵³

ובסיבת הדבר – מסבירים זקני החסידים,
של אחרי שהניגון נתהפך לקדושה (כנ"ל), הרגיש
זאת השר והמזל למעלה של מדינת צרפת, וזה גרם
למטה את השינוי בניגון, מצד ההרגשה, שהניגון
נעשה שייך לתחום הקדושה, ניגון חסידי אשר
שרים בעת התוועדויות חסידיות, כולל גם – בעת
התוועדויות במדינת צרפת עצמה!

בתוך כך רואים בגלוי את השינוי הקיצוני
שנעשה בדורנו זה לגבי דורו של אדמו"ר הזקן:

(48) ולהעיר שבשנה זו תתמלאנה מאתיים שנה לחיבור ניגון
זה (בשנת תקנ"ב).

(49) ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 204: "כל מלך גדול,
כמו מדינתנו ואנגליא וצרפת ואשכנז בודאי יש להם שרים כר",
ע"ש בארוכה. וראה גם אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע'
צה ואילך.

(50) ראה גם יהל אור (ע' שעד) בנוגע לניגוני ישמעאל ואדום
(ש"בישמעאל ניגונם הוא משל מרה שחורה ומזה מתענגים,
ובאדום הוא להיפך ניגונם של חדוה) – שקשורים עם מהות
אומות אלו.

(51) בעת ההקפות דליל שמח"ת שנת תשל"ד.

(52) ע"ד "נאפאליאן מארש" – ראה ספר השיחות תש"ג
ע' 118, שרבינו הזקן ביקש שיודיעוהו ניגון ה"מארש" שעמו
עברו הצרפתים את גבולה של רוסיה, וכשניגוהו הניגון בפניו נענה
ואמר שזהו ניגון של נצחון, וסיים – לאחר משך זמן שהי'
"שטארק פאד'דיקות" – סוף כל סוף יהי' דין נצח!

(53) כמה חדשים אחרי שהתחילו לנגן "האדרת והאמונה
וכו" בשנת תשל"ד – מנהיגה של צרפת דאז הכריז, שמפני
הכבוד כדאי לשנות הקצב של הניגון. ובשנת תשמ"א שינה אותו
מנהיגה הנוכחי חזרה לקצבו הקודם. המו"ל.

1 "קבוע" בכל עניני תורה ומצוות (על-דרך המעלה
2 שביש הנברא אשר הרגשתו היא ש"מציאותו
3 מעצמותו", מכיון שמקורו מעצמותו ית'
4 ש"מציאותו⁴⁶ הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה
5 עילה שקדמה לו ח"ו⁴⁷).

6 ויש לומר, שהא בהא תליא: כדי לפעול את
7 בירור התחתון ביותר, זקוקים לכח העצם. מצד
8 בחינת הגילויים – שבה יש חילוק בין עליון לתחתון
9 – יכולים להמשיך אלקות במקום שהוא כלי מוכשר
10 לזה; מה-שאיך-כן בכח העצם (שלמעלה מעליון
11 ותחתון) אפשר לברר ולצרף אפילו מקום תחתון
12 שאינו כלי, ועד יותר מזה – להמשיך שם את
13 העצם עצמו. וכן גם לאידך: דווקא באמצעות
14 המקום הכי תחתון – מתגלה העצם, אשר פועל את
15 הבירור בכל העולם.

16 ט. על-פי זה יובן גם מה ששלימות הבירור של
17 כל העולם בגאולה – "ועלו מושיעים בחר ציון
18 לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה" – תלוי'
19 ובאה לידי ביטוי בבירור בדרך התלבשות של גלות
20 "צרפת" – ובשני הענינים הנ"ל: (א) מכיון שהיא
21 המקום התחתון ביותר (ותוקף הקליפה של עולם) –
22 נפעלים על-ידה גמר ושלימות הבירורים של כל
23 העולם, כמרומו בשמה "צרפת" מלשון צירוף
24 ובירור. (ב) בבירור של צרפת (בגימטריא "770")
25 מרומו גם גילוי העצם שנותן את הכח לברר את כל
26 הענינים בשלימות, עד לאופן שבכל מקום ומקום
27 ממשיכים את גילוי העצם.

28 י. כדי להקל עוד יותר על היהודי – ראו דבר
29 פלא אשר מבטא בגלוי לעיני בשר את הבירור
30 וההפיכה הנ"ל שפעלו בצרפת.

31 [וזהו גם מענה לאלה המתאוננים, מדוע לא
32 רואים כיום מעשה ניסים (כמו בדורות הראשונים).
33 הרי – בנאמר להלן – דוגמא לנס, המראה כי טענה
34 זו מופרכת]:

35 ידוע ומפורסם שלכל מדינה יש ניגון מיוחד,
36 "ניגון המדינה" [על-דרך הדגל המיוחד של כל
37 מדינה], שאותו שרים או מנגנים באסיפה או
38 מאורע רישמי מטעם המדינה, או כאשר תושבי
39 המדינה נאספים יחדיו במאורעות רשמיים

(46) תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

(47) ראה סה"מ תש"ז ע' 238. ובכ"מ.

כל הניסים הללו (שניצל מסנחריב ונתרפא 36
מחליו⁵⁷) ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח". 37
על-פי זה מובן בעניננו, שפירסומי ניסא של 38
הניסים שעושה הקב"ה בזמננו – הרי זה נוגע 39
להבאת הגאולה האמיתית והשלמה בפועל ממש! 40

יב. ומזה מתקבלת הוראה עיקרית: 41
מאחר שכבר עומדים לאחרי כל הענינים, 42
והגאולה עדיין לא באה – דבר נכון ביותר הוא 43
לעסוק בענין של "פירסומי ניסא", לפרסם אצל 44
עצמו ואצל הזולת, ובכל מקום ומקום – את 45
הניסים שהקב"ה עושה עימנו, מתוך ידיעה שבזה 46
קשורה הגאולה האמיתית והשלימה! 47

ועל-אחת-כמה-וכמה בימי החנוכה, שענינם 48
הוא "פירסומי ניסא" כנ"ל – יש לראות לנצל ימים 49
אלו, נוסף לכל הפעולות ומבצעי חנוכה, גם – כדי 50
לערוך התוועדויות חסידים [או לקרוא לזה בלשון 51
אחר, בכל מקום לפי ענינו, "אזלת לקרתא הלך 52
בנימוסי"], בכל יום מימי החנוכה, ולדבר שם 53
דברי תורה, נגלה דתורה ופנימיות התורה, ולקבל 54
החלטות טובות בכל עניני תורה ומצוות, ובאופן 55
של מוסיף והולך ואור (בהתאם לנרות חנוכה), 56
ועוד ועיקר – לדבר בענין פירסומי ניסא, הניסים 57
"בימים ההם בזמן הזה". 58

יג. הענינים הנ"ל בקשר לצרפת עומדים 59
בהדגשה בהתוועדות זו, מכיון שנמצאת כאן 60
קבוצה של יהודים מצרפת אשר הגיעו לשבת זו 61
לכאן – בית-הכנסת ובית-המדרש של כ"ק מו"ח 62
אדמו"ר נשיא דורנו ("770"). 63

ובפרט שיהודים אלו עוסקים בבניית מוסדות 64
חדשים בצרפת ובהדפסת ספרים חדשים, וכמדובר 65
לעיל עד כמה זה נוגע לבירורם של כל העולם. 66
נוסף לכך – שודאי זה מוסיף הצלחה בכל הענינים 67
של המתעסקים בזה, בגשמיות וברוחניות, ומוסיף 68
בקשר שלהם עם תורה ומצוות, על-ידי זה שהם 69
מוסיפים בפשטות בקיום התורה והמצוות, כולל 70
ובמיוחד – במצות הצדקה, שמקרכת את 71
הגאולה⁵⁸, הגאולה של ישראל בכל העולם כולו. 72

1 לקחו את הניגון הזה והפכו אותו לקדושה –
2 "האדרת והאמונה לחי עולמים", ושרים אותו
3 (באותן תנועות) בעת התוועדויות חסידיות, שבהן
4 מדברים דברי התעוררות בעניני תורה ומצוות
5 ותורת החסידות.

6 ועד כדי כך, שיש כאלה שאינם יודעים כלל
7 שניגון זה נלקח מ"אי-שם", והם חושבים שזהו
8 ניגון חסידי מעיקרא [מזמן לזמן מתחדשים ניגונים
9 חסידיים חדשים על-ידי אלה המסוגלים לחבר
10 ניגון טוב, וכאשר זה מתקבל על-ידי הציבור
11 ושרים אותו בציבור, נעשה הניגון חלק מהניגונים
12 החסידיים]!

13 יא. מדוע מזכירים זאת עכשיו? ובפרט שחסיד
14 יכול לטעון, שחינכו אותו לכך, שכל ענינו הוא –
15 לימוד התורה. אין לו זמן כלל לענינים אחרים,
16 כולל גם מופתים, עד שהם אינם תופסים אצלו
17 מקום כל-כך⁵⁴.

18 ראשית, צריכה להיות ההכרה וההודאה לה' על
19 הניסים שהוא עושה.

20 ובפרט כאשר עומדים בסמיכות לימי החנוכה
21 שענינם הוא "פירסומי ניסא"⁵⁵ – ממילא אפילו
22 אם-תימצע-לומר שבשאר ימי השנה לא צריכה
23 להיות כזו הדגשה בענין של פירסומי ניסא (כדמוכח
24 מזה גופא שזהו ענינם של חנוכה ופורים וכיוצא
25 בזה) – הרי בימי חנוכה צריך להיות פירסומי ניסא,
26 ויש לומר, שזה כולל לא רק את נס המלחמה ונס
27 החנוכה (של פך השמן) אלא פרסומי ניסא בכל
28 הניסים שהקב"ה עושה לבני ישראל – "בימים ההם
29 בזמן הזה".

30 ועוד והוא העיקר: ההכרה וההודאה ונתינת
31 השבח לה' על הניסים שהוא עושה, נוסף על
32 היותם ענין של הכרת טובה – זה גם נוגע לביאת
33 משיח צדקנו בגאולה האמיתית והשלימה, כפי שהגמרא
34 אומרת⁵⁶: "ביקש הקב"ה לעשות חזקי' משיח ..
35 אמרה מידת הדין לפני הקב"ה .. חזקי' עשית לו

(54) וראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ב ע' צד. ספה"מ תש"ט
ע' 43 (השני). שיחת ש"פ תבא תשמ"ז (התוועדויות תשמ"ז ח"ד
ע' 340 ואילך). קונטרס שבעת התורות שאמר מורנו הבעש"ט
בג"ע (קה"ת תשנ"ב).

(55) טבת כא, ב ובפרש"י.

(56) סנהדרין צד, א.

(57) פרש"י שם.

(58) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב). תניא אגה"ק ס"י.

לפניהם"61, (וכפי שמסיימים את ברכת החודש 14
בשבת זה): "ונאמר אמך". 15
[האורחים שיחיו מצרפת אמרו "לחיים". וניגנו 16
"האדרת והאמונה לחי עולמים". ובאמצע הניגון 17
רמז כ"ק אדמו"ר שליט"א באצבעותיו הק' 18
לשרוקי62]. 19

לכן, מהנכון לכבד אותם באמירת "לחיים", 1
ומזה תימשך הוספה בחיים לכל אחד מהם ולכל 2
המסובים בתוך כלל ישראל. 3
ולהוסיף, שנמצאים כאן גם אורחים ממדינת 4
קנדה, שהיתה לה פעם שייכות למדינת צרפת. 5
יד. ויהי רצון, שהבירור וההפיכה של צרפת – 6
יחד עם שלימות עבודת הבירורים בכל העולם – 7
יביאו תיכף ומיד בפועל ממש את קיום הייעוד 8
'וגלות החל הזה לבני ישראל גוי' עד צרפת גוי' 9
ירשו את ערי הנגב, ועלו מושיעים בהר ציון 10
לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה", בגאולה 11
האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, "פרצת 12
עליך פרץ"59, "זה משיח שנאמר"60 עלה הפורץ 13

(59) פרשתנו לח, כט.

(60) מיכה ב, יג.

המשך ביאור למס' מנחות ליום שלישי עמ' ב

השיב לו אביי: מיבעי ליה לכדתניא, שלאחר מפלתו של סנחריב 10
מלך אשור, שבא לכבוש את ירושלים מידי חזקיה מלך יהודה 11
וניגף בידי שמים וברח לארצו, יצא חזקיה ומצא חמשה בני מלכים 12
שהיו יושבין בקרונות של זהב, שתפסם סנחריב כשכבש את מצרים 13
וכוש והביאם עמו לירושלים, וחזקיה הוציאם לחופשי והדיין שלא 14
לעבוד עבודת בובלים, וקיבלו עול מלכות שמים וחזרו למצרים. 15
והוא שנאמר (ישעיה יט יח) 'ביום ההוא יהיו חמש ערים פארץ מצרים 16
מדרגות שפת כנען' 17

קומקום של מים חמים. 1
ומוסיפה הבריייתא, שכן מצינו בשאול המלך, שהרי שאול ברח 2
ממנה – מן השררה, ואף על פי כן בשעלה על כסא מלכותו, בקש 3
להרוג את דוד כדי שלא יטול המלוכה מידי. 4
חזרת הגמרא לדרך במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה: אמר ליה מר 5
קשישא בריה דרב חסדא לאבוי, רבי מאיר שסבר שבית חוניו היה 6
לעבודה זרה, האי קרא דרבי יהודה – הפסוק הזה ו'ביום ההוא יהיה 7
מזבח לה' בתוך ארץ מצרים' וגו', שרבי יהודה למד ממנו שבית 8
חוניו נעשה לשם שמים, מאי עבדי ליה – מה הוא לומד ממנו. 9

המשך ביאור למס' מנחות ליום רביעי עמ' א

והשיב לו רב הונא, שנאמר בעולה (ויקרא א ה) 'ושחט את בן הבקר' 13
וגו', שתהא שחיטה לשם בן בקר ולא לשם דבר אחר. אמר לו 14
שמואל, זו בדינו הוא – ראינו זו מוכרת לנו, וידענו כבר שלומדים 15
משם ששחיטתם צריכה כוונה לכתחילה, ושאלתי היתה, לעבב 16
מניין. השיב לו רב הונא, תלמוד לומר 'לרצונכם תזבחנהו', שפירושו 17
לדעתכם זבח, היינו מתוך כוונה לזביחה ולא כמתעסק, וכיון 18
שלמצוה לכתחילה כבר למדנוהו מ'ושחט את בן הבקר', על 19
כרחק מה ששנה בו הכתוב הוא כדי ללמד שמעבב בדיעבד. 20

מבשר הפרים השמנים או שותה מדם הצאן הגדולים, הרי לא 1
אמרתי אליכם זבח קרבנותיכם ברי שנתאמר ו-שיאמר כל אחד 2
לעצמו 'אעשה רצוני לזבח לפניו להנאתו ובוזא אשחדנו ויעשה 3
רצוני', שהרי לא לרצוני – לצרכי ולהנאתי אתם זובחים, אלא 4
לרצונכם – לצרככם אתם זובחים, כמו שנאמר בשלמים (ויקרא יט ה) 5
'לרצונכם תזבחנהו', היינו לטובתכם, כי בשכר שאתם עושים מצותי 6
להקריבו, נמחלים עוונותיכם. 7
הגמרא מביאה דרשה אחרת מתיבות אלו: דבר אחר, לרצונכם 8
תזבחנהו, היינו לרצונכם זבח – שתהיו רוצים בזביחה, ולדעתכם 9
זבח ולא בחוסר דעת. וענין חוסר הדעת, הוא בדבוקא מיניה – כפי 10
ששאלו שמואל מרב הונא, מנין למתעסק בקרשים – שאם התעסק 11
בסכין לחתוך איזה דבר ושחט קדשים בלי כוונה, שהוא פסול. 12

הדרן עלך הרי עלי עשרון וסליקא לה מסכת מנחות

לקוטי שיחות פרשת וישב כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

27 לא רצה יעקב שלוח גופנית וגשמית, אלא שלוח
28 רוחנית בדומה לעולם הבא ש"אין בו לא אכילה ולא
29 שתיה... אלא צדיקים יושבין... ונהנים מזיו השכינה"⁷.
30 והטענה של "לא דיין..." טוענת, שדי להם בכך
31 ש"שלוח" זו היא "מתוקן להם לעולם הבא", ואילו
32 בעולם הזה יש לנצל כל רגע לעבודה ולא ל"שלוח",
33 כמאמר חז"ל⁸: היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם.

34 אך בנוסף לכך שענין זה דורש הסבר (מהו המצב
35 של "לישב בשלוח בעולם הזה" בדומה לעולם הבא?)
36 הרי לא מובן: אם בעולם הזה צריכה להיות עבודה,
37 ולא "שלוח", כיצד ייתכן ש"ביקש יעקב לישב
38 בשלוח"? הן עבודתו של יעקב היתה בודאי שלא על
39 מנת לקבל פרס, ואף לא למען שכר רוחני, כל מבוקשו
40 היה לקיים את רצון ה'!

41 ג) הלא לאחר סיומו של "רוגזו של יוסף" נאמר
42 "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה"⁹ – ישב
43 בשלוח בעולם הזה!?

ב.

משמעות בקשת יעקב "לישב בשלוח"

44 עיקר ההסבר לכך הוא¹⁰:

45 המשמעות של "ביקש יעקב לישב בשלוח" איננה
46 שהוא ביקש את השלוח כמטרה בפני עצמה, אלא כדי
47 להשלים את תכלית עבודתו הרוחנית, כדי למלא רצון
48 קונו¹¹.

49 בדומה ללשון הרמב"ם על הבקשה לימות המשיח,
50 שהיא כדי ש"ימצאו להם מרגוע וירכו בחכמה"¹².

51 והטענה "לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם
52 לעולם הבא" טוענת שאז עדיין לא יכול היה יעקב

א.

דברי חז"ל והמפרשים על "וישב יעקב..."

1 על "וישב יעקב בארץ מגורי אביו..." אומרים
2 חז"ל¹: ביקש יעקב לישב בשלוח קפץ עליו רוגזו של
3 יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלוח – אומר הקב"ה²:
4 לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא
5 שמבקשים לישב בשלוח בעולם הזה.

6 המפרשים³ מסבירים: כיוון שהעולם הבא הוא
7 ה"טרקלין" והעולם הזה הוא רק כפרוזדור, צריך אדם
8 לחוש את עצמו תמיד כ"גר" בעולם הזה, והרוצים
9 שלוח בעולם הזה הרי הם "כאילו..." מעבירים מעלת
10 הטרקלין אל הפרוזדור.

11 אך צריך להבין:

12 (א) כיצד ייתכן שיעקב אבינו, אחד מהאבות אשר
13 "הן הן המרכבה"⁴, שכל אבריהם כולם היו קדושים
14 ומוברלים מעניני עולם הזה ולא נעשו מרכבה רק
15 לרצון העליון לבדו כל ימיהם⁵ "יעביר" כביכול את
16 חשיבות ה"טרקלין" אל ה"פרוזדור" (העולם הזה)?
17 ובמיוחד כאשר הוא היה "שלימו דאבהן (=מושלם
18 שבאבות)"⁶.

19 (ב) לפי פירוש זה יוצא, שמבקשים לישב בשלוח
20 בעולם הזה איננו ענין רצוי, ואילו מלשון חז"ל "לא
21 דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא
22 שמבקשים לישב בשלוח בעולם הזה" נראה, שהטענה
23 כלפי הצדיקים היא רק שעליהם להסתפק בעולם הבא,
24 אך לא על כך שעצם הענין של "ביקש יעקב לישב
25 בשלוח" הוא פסול.

26 מזה מובן, שברצותו "לישב בשלוח בעולם הזה"

(7) ברכות יז, א. רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ב.

(8) עירובין כב, א. וש"נ.

(9) ר"פ ויחי.

(10) ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 176 ואילך.

(11) להעיר מיפ"ת השלם שם: ומ"מ יעקב אבינו לא ה' מבקש
השלוח אלא לתכלית טוב כדי שיגדל שמו בגוים ויהיו דבריו נשמעים
לקרוא בשם ה' ולהיטיב בעולם לעשות צדקה ומשפט כו'.

(12) הל' תשובה ספ"ט. וראה הל' מלכים ספ"ב. פיהמ"ש הקדמה
לפ' חלק. יד הל' תשובה רפ"ט.

(1) פרש"י ריש פרשתנו (ועוד נדרש בו)*. וראה ב"ר פפ"ד, ג.

(2) כ"ה גם בבחי' פרשתנו עה"פ (ועד"ז) הובא במבוא לתנחומא
(באבער) מכ"י דתנחומא ע' 128 אות יג). אבל בב"ר: השטן בא ומקטרג.

אבל גם שם צריך לומר שאינו רק קטרוג – ראה מפרשים שבהערה 3.
(3) ראה עקידה שער ל'. יפ"ת לב"ר שם. ובפ"ת השלם. כלי יקר
עה"פ. ועוד.

(4) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(5) תניא פכ"ג.

(6) זח"א (ס"ט) קמז, ב.

ד.

שני הניגודים בטעמי המצוות

- בדומה לשני הניגודים הללו שבשכר המצוות,
נמצאים גם שני דברים הפכיים בטעמי המצוות:
רצונו של הקב"ה במצוות²¹ (כולל רצונו במצוות
מסוג של "עדות" ו"משפטים", שיש להן טעם שכלי)
הוא רצון שמעל לטעם ושכל²², והימצאותם של
טעמים שכליים למצוות רבות נובעת מכך שהרצון
למצוות ירד ו"נתלבש בחכמה ובשכל"²³.
אך מצד שני מובן, שהתלבשות רצון זה בטעם
קשורה²⁴ בשלימות הרצון עצמו²⁵.

ה.

ההסבר לניגודים אלה

- יש להסביר זאת כך:
שלימות רצון ה' במצוות היא, שמקיים המצוות,
בכל מצב ומעמד שבהם הוא נתון, יכיר בטובתה
ובנחיצותה של המצווה. לפיכך "התלבש" הרצון
למצוות בטעם, ולפיכך הוא מביא שכר, כדי שגם נער
קטן (ברוחניות), כלשון הרמב"ם²⁶, יוכל להכיר
בתועלתה של המצווה.

ו.

המעלה האמיתית תתגלה רק לעתיד לבוא

- אך כיוון שאין לנבוא ערך כלל לגבי הבורא, תבוא
מעלה זו במצוות, שהן טובות לכל הסוגים והדרגות
מפני שהן טובות בעצמם מהותן והן שיא השלימות,
לידי גילוי אצל האדם המקיימן, רק לעתיד לבוא, שאז
יתגלה הרצון והתענוג האמיתיים שבמצוות, שהם

- 1 לקבל את ה"שלוה", ולפיכך היה עליו להסתפק בכך
2 שהיא תגיע כשכר בעולם-הבא.
3 אך ע"י ש"קפץ עליו רוגזו של יוסף" התעלה יעקב,
4 ויכול היה להשיג "שלוה" הדומה, כאמור לעיל, לגילוי
5 האלקות שבעולם-הבא, גם בעולם הזה. ואכן, מוצאים,
6 ששבע-עשרה שנות חייו האחרונות היו באופן של
7 "ויחי יעקב" – שנות "שלוה" בעולם הזה¹³.

ג.

שני הניגודים שבשכר על קיום מצוות

- 8 כדי להבין זאת, יש להקדים ולומר שבשכר
9 המצוות קיימים שני דברים מנוגדים:
10 תכליתן של המצוות¹⁴, אינה שעל-ידן יושג ענין
11 אחר, כגון קבלת שכר וכדומה, אלא קיום המצווה
12 עצמה: שכר מצוה – מצוה¹⁵.
13 קבלת שכר על מצוה היא מפני "שאינן¹⁶ הקב"ה
14 מקפח שכר כל בריה" וכו'.
15 אך יחד עם זאת, השכר שנותן הקב"ה על קיום
16 המצוות הוא לא דבר שאין לו שום קשר למצווה, אלא
17 הוא תוצאה של המצווה עצמה¹⁷. בלשון אדמו"ר
18 הזקן¹⁸: הגורם שכר המצווה היא המצווה בעצמה, עד
19 ש"משכרה נרע מהותה"¹⁹.
20 צריך איפוא להבין: אם קבלת השכר על קיום
21 מצוה היא בגלל סיבה צדדית (מפני ש"אין הקב"ה
22 מקפח שכר כל בריה"), שאיננה מטרת המצווה, מדוע
23 ניתן השכר באופן שהמצווה עצמה היא הסיבה
24 לשכר²⁰?

מ"מ, מכיון שהמצוות מצד עצמן הן ענין לעצמן שהוא נעלה באי"ע מענין השכר, אין שייך לומר שבהמצוות (שהן העיקר) יתחדש ענין (שהיה באופן שיהיו סיבה להשכר) בכדי שהשכר (ובפרט שהוא רק ענין צדדי) יהי' בשלימות. ועכצ"ל שזה נוגע גם לשלימות המצוות, כדלקמן ס"ה.

(21) המשך תרס"ו עד נד. סז. וראה גם לקו"ת שלח מ, א. ובכ"מ.

וראה גם לקו"ש ח"ח ע' 230 ואילך ובהמציין שם.

(22) ולא רק שאין זה מושג בשכל שלנו, אלא שהוא רצון עצמי ש"אין טעם לרצון זה כלל", ועד שאין לו גם "טעם כמוס ונעלם" (המשך תרס"ו ע' עז).

(23) ולכן, גם הקיום ד"משפטים" צ"ל בדרך קבלת עול מצד החיצוי שבהם, וכנהנוס בברכת כל המצוות "ויצונו".

(24) ולכן בכמה מצוות ד"חוקים" יש טעם (ראה חינוך מצוה צב. תקנא). ולהעיר שאפילו בנוגע לפרה אדומה אמרו רז"ל (במדב"ר פ"ט, ו) "לך אני מגלה טעם פרה" – אלא שהטעמים ד"חוקים" שונים מהטעמים ד"עדות" ו"משפטים". ואכ"מ.

(25) דאל"כ, מכיון שהרצון שבמצוות הוא רצון עצמי דעצמותו ית' – למה יתלבש בטעם שלמה ממנו באי"ע.

(26) פיה"מ הקדמה לפ' חלק.

(13) ראה זח"א רטז, ב: כדי יוסף אתפרש מני' כדן אתקיים לא שלותו כו'. ובביאורו"ז שם (לא, ב): וכמאמרו"ל ביקש יעקב לישב בשלוה על אשר כבר הניח ה' לו מכל צרותיו וע"י יוסף צדיק יסוד עולם ביקש לישב בשלוה ושלוח כו' אך קפץ עליו רוגזו דיוסף כו'. ובוהר שם מסיים: הא לך שבע עשרה שנה אחרנין בענוגין ותפנוגין והנאות וכסופין הה"ד ויחי יעקב גר. ובביאורו"ז שם בסוף העמוד: וז"ש בעינוגין ותפנוגין כמו נהנין מזיו כו'. ועיין לקוטי לוי"צ להזהר שם (ושם טה"ד בציון הע' (במקום "שם" צ"ל קפר, רע"א)).

(14) לקו"ת ראה כת, ד ואילך. לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 243 ואילך. לעיל ס"ע 265 ואילך.

(15) אבות פ"ד מ"ב.

(16) מכילתא (ורש"י) משפטים כב, ל. ומסיים: אם ח"י כך, אדם לא כש"כ.

(17) ראה של"ה יב, א ואילך.

(18) תניא רפ"ז. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 137 הערה 24 ובשו"ג שם.

(19) תניא פל"ט (נג, א).

(20) ואפילו את"ל (וראה נד"ו לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 272) שדוקא עי"ז (שהשכר מסובב מהמצוות) השכר הוא בתכלית השלימות –

24 התורה עצמה, אלא בעיקר מכך שהיא "תורתך" – מצד
25 נותן התורה.

26 וצריך להבין: הפסוק "שלוש רב לאוהבי תורתך"
27 מובא בגמרא³³ כהוכחה לכך ש"תלמידי חכמים מרבים
28 שלום בעולם". וקשה: אם לצורך "שלוש רב" דרושה
29 דוקא אהבת התורה, מדוע מודגש הדבר בפסוק
30 המהווה הוכחה – "שלוש רב לאוהבי תורתך", ואילו
31 במאמר עצמו³⁴ "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם"
32 (שאף בו מדובר על "מרבין שלום", ולא על שלום
33 רגיל) נאמר הביטוי "תלמידי חכמים", אשר פירושו
34 הוא: אנשים הלומדים את התורה?

35 ההסבר לכך הוא: הפסוק "שלוש רב לאוהבי
36 תורתך" אינו מובא בגמרא רק כדי לשמש הוכחה לכך
37 ש"תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם", אלא גם כדי
38 להוסיף ענין אחר: שהעולם כולל גם תלמידי חכמים.
39 כלומר, ע"י כך שתלמידי חכמים גורמים לריבוי שלום
40 בעולם, זוכים גם הם³⁵ ל"שלוש רב" אפילו ביחס
41 אליהם, "שלוש" ³⁶ מסוג הנעלה יותר מן ה"שלוש"
42 שהם מביאים לעולם, כפי שיוסברו הדברים להלן:

43 השלוש האמיתי ("שלוש רב") איננו רק
44 שההתנגדות מנוצחת ונעשה שלום, אלא שאין קיימת
45 כלל מציאות מנוגדת, ואז יש שלום ממילא. אופן זה
46 של שלום קיים רק אצל עצמותו יתברך. כיוון שהוא
47 איננו מוגבל באמת, ואין לו שום הגדרות, הרי לא
48 תיתכן מציאות המנוגדת והפכית לו.

49 וזוהי התוספת של הפסוק "שלוש רב לאוהבי
50 תורתך" על המאמר "תלמידי חכמים מרבים שלום
51 בעולם":

1 נעלים מטעמים²⁷ ומשכר (ועד לענין של "נחת רוח
2 לבורא"²⁸).

3 ואצל צדיקים גדולים הזוכים ל"עולמך תראה
4 בחיך"²⁹, קיים גילוי זה גם בעבודתם בעולם הזה –
5 בקיום המצוות על ידם בעולם הזה מתגלה עצם הרצון
6 והתענוג שבמצוות³⁰.

ז.

שני התנאים לגילוי רצון ה' האמיתי

7 כדי שעצם הרצון והתענוג של ה' במצוות יוכלו
8 לבוא לידי גילוי בעבודה הרוחנית של האדם, נדרשים
9 שני תנאים:

10 (א) התבטלות מוחלטת, שהעבודה תיעשה לגמרי
11 שלא על מנת לקבל פרס, ולא למען שכר רוחני, אלא
12 רק כדי למלא רצון קונו.

13 (ב) שעבודה זאת, כדי למלא רצון קונו, תהיה
14 מציאותו האמיתית של העובד. כלומר, שרצונו ותענוגו
15 של האדם העובד הוא הרצון והתענוג של הקב"ה.

16 שני ענינים אלו רמוזים בפסוק³¹ "שלוש רב
17 לאוהבי תורתך", כדלהלן.

ח.

פירוש אדמו"ר הרי"צ לפסוק "שלוש רב לאוהבי תורתך",

18 כ"ק מו"ח אדמו"ר מסביר³² למה נאמר "שלוש רב
19 לאוהבי תורתך", למרות שלגבי התורה מתאים יותר,
20 לכאורה, הביטוי "לומדי תורתך", מפני שכדי להגיע
21 ל"שלוש רב" שהתורה מביאה, אין די בלימוד התורה
22 בלבד, אלא דרושה אהבת התורה. יתר-על-כן: אהבת
23 התורה איננה צריכה לנבוע רק מחשיבות ומעלת

(27) המשך תרס"ו ע' לו. ס"ע עו ואילך. ובכ"מ.

(28) ראה המשך וככה תרל"ז פ"ב ורפט"ו. לקו"ש [המתורגם] ח"ה

ע' 245.

(29) ברכות יז, א.

(30) והטעם שצ"ל ענין זה (שאצל צדיקים גדולים יאיר בעבודתם בעוה"ז הנח"ר לבורא) – כי דוקא ע"ז נתגלה שהרצון שבהמצוות הוא הרצון דעצמותו ית' [כי באם הגילוי ה' רק בעוה"ב (ובעוה"ז מוכרח הוא להיות בהעלם) הרי זה עצמו הוכחה דאי"ז הרצון דעצמותו ית' שאינו מוגדר באיזה גדר ח"ו (וע"ד המבואר בלקו"ש שם ע' 245 לענין גילוי העצמות בעוה"ב)].

(31) תהלים קיט, קסה.

(32) ד"ה שלום רב תש"ד בסופו.

(33) ברכות בסופה. וש"נ.

(34) וכן בהרא"י הא' מהפסוק "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך"

שהוא בברכות שם – אף שגם בו נאמר "רב שלום" – נק' "בניך" ("אל תקרי בניך אלא בוניך") שמורה על תלמידי חכמים* הלומדים תורה, ואין מוזכר בזה הענין ד"אוהבי תורתך".

(35) משא"כ בפסוק "רב שלום בניך" – עיקר הענין (דשלום) הוא בנוגע לפעולתם בעולם, שלכן נק' בנאים לפי שעוסקים בבנינו של עולם (שבת שם).

ולהעיר מספרי נשא (ו, כו) ובכמדב"ר פ"א, ז: גדול השלום שניתן לאוהבי תורה שנאמר שלום רב גו' גדול השלום שניתן ללומדי תורה שנאמר וכל בניך גר.

(36) וי"ל שזהו הפירוש ד"שלום רב", ד"ל ד"רב" הוא שם התואר ד"שלום", שמורה שהוא בחי' בל"ג וסוג אחר. משא"כ בהשלום הנעשה בעולם נאמר "רב שלום", "מרבין שלום בעולם" – שהוא ריבוי בכמות (בהתפשטות) ולא סוג אחר. ראה ד"ה שלום רב שם בתחלתו.

34 "אוהבי תורתך", למרות שעיקר חיותם היא בקיום
35 המצוות בגלל התבטלותם לרצון ה' – "דירה
36 בתחתונים", היא מפני שקיום המצוות על ידם נעשה
37 בהתבטלות מוחלטת, בדומה להתבטלות שבלימוד
38 התורה. כלומר, הם אינם מקיימים את המצוות באופן
39 של קיום רצון ה' על ידם "כעבד המקיים מצוות
40 המלך", אלא כל מציאותם היא היותם "מרכבה"
41 שבאמצעותה מתבצע רצון ה', והדבר נעשה אצלם
42 מאליו – "מנפשי כרע"⁴⁰.
43 ודוקא בזכות התבטלות מוחלטת זו הם זוכים
44 ל"שלוש רב" – "נחת רוח לבורא".

י.

שני הפירושים ל"וישב יעקב" – והשלמתם זה את זה

45 ענין זה רמוז גם בשני הפירושים ל"וישב יעקב
46 בארץ מגורי אביו", של הרב המגיד ושל אדמו"ר הזקן
47 (אשר לשניהם יש קשר מיוחד לפרשת וישב, שהרי
48 פטירת המגיד היתה ביום שלישי לפרשת וישב, י"ט
49 כסלו תקל"ג, ויציאת אדמו"ר הזקן לחירות היתה ביום
50 שלישי לפרשת וישב, י"ט כסלו תקנ"ט⁴¹), כדלהלן:
51 פירושו של הרב המגיד הוא⁴²: "וישב יעקב בארץ"
52 – ירידתו של יעקב "ממדרגתו העליונה מאד ולישב
53 בארץ בארציות" היא מפני "מגורי אביו", כדי לאסוף
54 ("מגורי לשון אסיפה וכניסה, כמו אוגר בקיץ") את
55 ניצוצות הקדושה שב"ארץ", "ולהכניסם ולהעלותם
56 לעילא".

57 לפי פירוש זה יוצא ש"וישב יעקב בארץ מגורי
58 אביו" מדבר על עבודה הכרוכה בקיום מצוות בדברים
59 גשמיים ("ארץ"):

60 אדמו"ר הזקן מסביר⁴³ פסוק זה כך: "מגורי" – גם
61 מלשון "יראה" וגם מלשון "אוצר" (כמו "מגורה
62 מליאה פירות שהוא כלי שאוצרין לתוכו"), "אביו" –
63 מכוון ל"חכמה עילאה". "מגורי אביו" – יראה עילאה
64 שהיא אוצר וכלי ("מגורי") לחכמה עילאה ("אביו").
65 והוא מסביר, ש"בארץ מגורי אביו" מדבר על
66 התעסקות בתורה, ולא על קיום המצוות.

1 בכוחם של תלמידי חכמים להשכין שלום בעולם –
2 לאחד שני הפכים: את העולם, שהוא "מעלים" ומתנגד
3 לאלקות, ואת האלקות – בזכות ה"שלום רב", השלום
4 האמיתי, הנמצא בתורה, ששורשו בעצמותו ית'
5 [כאמור לעיל שהתורה והמצוות הם הרצון והתענוג
6 של עצמותו ית'].

7 וע"י כך שתלמידי חכמים גורמים לשלום בעולם,
8 בזכות השלום האמיתי שבתורה, נגרם גם אצלם
9 "שלום רב" בהתאם לדרגתם – מתגלה אצלם הרצון
10 והתענוג של עצמותו יתברך, אשר קיימים בתורה.

11 וכיוון שכדי לזכות לגילוי זה דרושה עבודה מתוך
12 התבטלות מוחלטת כלפי ה' (כדלעיל בסעיף ז'),
13 לעבוד כדי למלא רצון קונו, יש צורך בענין של
14 "לאוהבי תורתך", שאהבתם והתמסרותם לתורה, כולל
15 לימוד שמביא לידי מעשה³⁷, איננו נובע מן החשיבות
16 והמעלות שבתורה עצמה, אלא מפני שהיא תורתך –
17 מצד נותן התורה.

ט.

התבטלות צדיקים אלה בקיום המצוות היא כהתבטלות בלימוד התורה

18 אך עדיין צריך להבין: אם העבודה של "אוהבי
19 תורתך" היא רק כדי למלא רצון קונם, צריך לנבוע
20 מכך, שיהיה להם רצון וחשק רב יותר לקיום המצוות
21 מאשר ללימוד התורה, מפני שעיקר רצון ה' ("דירה
22 בתחתונים") מתבצע באמצעות קיום המצוות בדברים
23 גשמיים³⁸. ומדוע הם נקראים, איפוא, "אוהבי תורתך",
24 ומייחסים אותם דוקא לענין של תורה?

25 הדבר יובן לפי ההסבר של אדמו"ר הזקן³⁹ על
26 היתרון הקיים בהתבטלות אשר בהתעסקות בתורה על
27 פני ההתבטלות אשר בקיום המצוות: התבטלות האדם
28 ב"עשיית המצוות" היא "כעבד המקיים מצות המלך
29 ועושה דבריו", ואילו ההתבטלות בהתעסקות בתורה
30 היא באופן ש"דבר ה' זו הלכה... היא המדברת מתוך
31 גרונו", ולפיכך "מאן מלכי רבנן" – אין הוא בדרגת
32 עבד הנשמע למלך, אלא כל ישותו היא ה"מלך".

33 לפי זה יש לומר, שהסיבה לכך שהם נקראים

(40) ירושלמי הובא בתור"ה עיין – שבת קיח, ב.

(41) היום יום י"ט כסלו.

(42) אר"ת יח, סע"א.

(43) תור"א שם.

(37) קדושין מ, ב. ב"ק יז, א.

(38) עיין תניא רפ"ז ש"תכלית השלימות הזה" (וקאי א"דירה בתחתונים" דרפ"ז) תלוי בעשיית המצוות. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 112 הערה 56.

(39) תור"א פרשתנו כז, ב. ולהעיר מתניא פכ"ג.

34 שבאצילות", ואילו יעקב (הקו האמצעי), שהוא
35 "מברית מן הקצה אל הקצה" – מן הקצה העליון
36 ביותר לתחתון ביותר – פעל בעבודתו גם למטה.

37 לפיכך היה דוקא אצלו הענין של "וישב יעקב
38 בארץ מגורי אביו, ונכללים בכך שני ענינים: (א)
39 עבודתו "בארץ" היתה באופן של "וישב" – לא
40 כאברהם ויצחק שעבודתם היתה בעיקר באצילות,
41 ועבודתם "בארץ" היתה באופן של גירות. (ב)
42 באמצעות העבודה של "וישב יעקב... בארץ" היה יכול
43 (ולפיכך "ביקש"), להגיע ל"לישב בשלוה" גם בעולם
44 הזה – להשיג את גילוי עצם הרצון והתענוג של
45 עצמותו יתברך⁴⁶, שהם דוקא "דירה בתחתונים".

יג.

יעקב היה ברשות עצמו, יוסף - עבד

46 אך למרות זאת לא הגיע יעקב באמצעות עבודה זו
47 לענין של "לישב בשלוה" (והוא רק "ביקש" זאת⁴⁵).
48 הוא הגיע למצב של "לישב בשלוה" בפועל רק לאחר
49 "רוגזו של יוסף".

50 עיקר ההסבר לכך הוא:

51 עבודת הבירורים של יעקב היתה באופן שגם
52 בהיותו בבית לבן לא היתה ללבן שליטה עליו – לבן
53 התחנן אליו: הגידה לי מה משכורתך, אם נא מצאתי
54 חן בעיניך, נקבה שכרך וכדומה⁴⁷, וכך גם לגבי עשו.
55 ואילו כאשר יוסף "הורד מצרימה". הוא היה עבד אצל
56 פוטיפר, ואף "ויתנהו אל בית הסהר"⁴⁸, וגם לאחר
57 מכן: בהיותו משנה למלך הוא לא היה ברשות עצמו,
58 אלא משנה, כביכול, לפרעה – עליו לקבל ממנו רשות
59 וכו'.

60 יוצא מכן, שההתייבות האמיתית "בארץ מגורי
61 אביו", הירידה "לישב בארציות" ולא יוסף ניצוצות
62 הקדושה הנמצאים למטה-מטה, נעשתה רק באמצעות
63 ירידת יוסף למצרים. וכיוון ש"אלה תולדות יעקב
64 יוסף" – יוסף הוא אשר הוריד למטה את עניני יעקב⁴⁹,
65 יוצא, שבאמצעות ירידת יוסף למצרים פעל יעקב
66 בארציות התחתונה ביותר.

67 וכיוון שהענין של "לישב בשלוה" – גילוי התענוג
68 של עצמיות ה' – נחת רוח לבורא – כרוך דוקא
69 בעבודה של "וישב" – "בארץ", בארציות של העולם

1 לפי האמור לעיל, (סעיף ט') בענין "אוהבי תורתך"
2 יש לומר ששני פירושים אלה אינם שונים אלא
3 משלימים זה את זה.

4 פירוש המגיד מסביר מה היה עיקר עבודת יעקב:
5 הוא ירד כדי "לישב בארץ בארציות", כדי לאסוף את
6 הניצוצות הנמצאים שם ולהעלותם.

7 ואדמו"ר הזקן מוסיף על כך, שגם עבודה זו
8 נעשתה אצלו מתוך התבטלות מוחלטת, בדומה
9 להתבטלות שכלימוד התורה.

יא.

ההסבר למדרש לפי שני הפירושים דלעיל

10 ההסבר שהובא לעיל על "וישב יעקב בארץ מגורי
11 אביו" לפי שני הפירושים של המגיד ושל אדמו"ר
12 הזקן, קשור למאמר חז"ל, שהובא בתחילת השיחה,
13 על "וישב יעקב..." – "ביקש יעקב לישב בשלוה":

14 אין כוונת המדרש ב"ביקש יעקב לישב בשלוה",
15 שיעקב רצה "לנוח" מ"צרת עשו" ומ"צרת לבן", אלא,
16 שיתגלה ה"שלוה" וה"שלוה" הנגרמים על-ידי עבודתו
17 בבירור הניצוצות שבשבי ובמצרים ("צרת") של לבן
18 ועשו.

19 ויעקב לא רצה זאת בשביל עצמו, אלא כיוון
20 שהדבר קשור לשלימות המטרה שבעבודה זו. הענין
21 של "ביקש יעקב לישב בשלוה" קשור להסבר על
22 "מגורי אביו" הוא "בירר" את הניצוצות הנמצאים
23 ב"ארציות", כפירוש המגיד, ועשה זאת באופן של
24 התעסקות בתורה, כפירוש אדמו"ר הזקן, כיוון שזוהי
25 המשמעות של "אוהבי תורתך", שהם "כלי" לגילוי
26 "שלוה רב", כמוסבר לעיל.

יב.

כך יובן מדוע דוקא יעקב "ביקש לישב בשלוה" בעולם הזה

27 לפי כל האמור לעיל, יובן גם מדוע היה הענין של
28 "ביקש לישב בשלוה" בעולם הזה דוקא אצל יעקב,
29 ולא אצל אברהם ויצחק (כפי שנראה בפסוק "בארץ
30 מגורי אביו", שאצל "אביו" היה הענין של "ארץ" –
31 עולם הזה, באופן של גירות – "מגורי"⁴⁴).

32 עבודתם הרוחנית⁴⁵ של אברהם ויצחק (קו הימין
33 והשמאל) היתה בעיקר "בבחינת יחודים עליונים

(47) יוצא כט, טו, ל, כדכת.

(48) פרשתנו לט, כ.

(49) ראה בארוכה ביאורו"ז ויחי כט, ד ואילך. ועוד.

(44) ראה כלי יקר עה"פ. ומפרשי המדרש שבהערה 3.

(45) ראה ביאורו"ז ויחי כט, ג, ל, ג. ובכ"מ.

(46) להעיר מסד"ה וישב תרע"ה (בהמשך תער"ב).

- 1 הזה, לפיכך לא התגלה הענין של "לישב בשלוה"
2 בפועל אפילו לאחר עבודת הבירורים אצל לבן ועשו.
3 רק לאחר "רוגזו של יוסף", שבכך נגרמה ירידה
4 ובירור למטה במצרים, לא רק במקום אלא גם בדרגת
5 העבודה, בהיותו שלא ברשות עצמו, רק אז זכה יעקב
6 "לישב בשלוה" בפועל.
(ממאמר ד"ה שלום רב תשל"ח*)

(*) נדפס בשלימותו בסה"מ מזקט ח"ב ע' קצט.

אגרות קודש

ב"ה, ט' כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר
שלמה שי

שלום וברכה!

מאשר הנני בזה קבלת מכתביו מג' וי"א כסלו, ובענין אלמליח שי' והעתון, הנה קבלתי מכתב
ממנו עם העתקה מקטע העתון, וכותב אלי שסומך שאכחיש הדברים וכו'.

וכנראה, שלא הי' עסק לו עם כותבים בעתונים, אשר הם שחבלו באחרים פטורים וכו'.

וטובה העדר ההתעסקות עמהם אם רק אפשרי הדבר. ובנדון דידן, כיון שכבר עבר זמן נכון
מהופעת המאמר, וכנראה לא שמו לב עליו, הרי השתיקה יפה מכו"כ טעמים.

כמובן אענה להנ"ל על מכתבו ישר מכאן, וכותב הנני זה לכת"ר שי' - שבאם ידבר עמו עוה"פ
עד"ז, אז ראוי שעל דעת עצמו יסביר לו את המבואר לעיל.

נהייתי ממ"ש אודות לימוד שחיטה, כי בכלל הצעה נכונה היא. ויש להתיישב בדבר, שאם
באפשרי הוא - לדרוש מהם שילמדו משך זמן קודם בתו"ת בברונא בתור הכנה לזה, וע"פ המבואר
בכ"מ, אשר שוי"ב צ"ל ירא שמים ביותר, ולימוד פנימיות התורה - היא תורת החסידות (והדגשה בזה
בתיבת לימוד ולא אמירה בעלמא), היא המביאה לירא[ה] את ה'.

ואדבר בזה עם הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוהרבא"ג שי' כיון שהי' על אתר, ובודאי
יקבל ממנו הוראות פרטיות בהנ"ל.

מוסג"פ מכ' כללי לחג הגאולה י"ט כסלו הבע"ל. ובודאי יפרסמו באופן המתאים, ומה טוב
להדפיסו. ואז ישלח לכאן כמנהגו איזה טופסים.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובריאות הנכונה לו ולכל ב"ב שיחיו,

מ. שניאורסאהן

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית ל"ז, א - וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען

ג

"כנען" פירושו "סוחר", ויש ב' בחי': (א) מלמטה למעלה, (ב) מלמעלה למטה, וביאור מ"ש בתורה אור פרשת וישב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. ולהבין ענין כנען בקדושה הנה כנען¹ פירושו סוחר כמ"ש² כנעניה נכבדי ארץ. וכתב³ כנען בידו מאזני מרמה. היינו עד"מ כמו הסוחר שיפזר ממון כסף וזהב ומוציאם מרשותו כדי להרויח ולהשתכר וכל עיקר כוונתו להיות מפזר⁴ ונוסף עוד, כך הנה מקור נשמת ישראל שהוא בחי' כנ"י נמשלה בגלות לסוחר זה כדכתיב⁵ בא אחיך במרמה ויקח ברכתך. כי הנה כתיב⁶ עת אשר שלט האדם באדם לרע לו. שע"י התלבשות השכינה בבחי' גלות בתוכם להשפיע להם ע"י זה מתבררים כל ניצוצות הקדושה כמו שאמרו רז"ל⁷ לא גלו ישראל אלא להוסיף עליהם כו' להיות בלע⁸ המות וכו'. ואת⁹ רוח הטמאה אעביר מן הארץ ונגלה¹⁰ כבוד ה' כי עין בעין יראו וגו'. וכמו שהוא בכללות העולם כך הוא בפרטות בכל נפש מישאל בעבודת ה'.

וזהו וישב יעקב . . בארץ כנען, וישב הוא ענין השפלה וירידה ממקום עמידתו... דהיינו להיות כלי ומכון לשבתו ית' בבחי' קיום העולם בבחי' מלכותו שיהי' גם בזה שורה ומתגלה בחי' ה' אחד. הנה זה נמשך ע"י ישיבה והשפל' ממדתו של יעקב להמשיך מדת חסד מראש כל דרגין עד סוף כל דרגין בארץ התחתונה הוא כנען שהוא בחי' מלכותו ית' ומלך¹¹

(1) כנען לשון סוחר: תנחומא מסעי ט. ת"ב שם ז. במדב"ר פכ"ג יו"ד. עיין בלקוטי תורה פרשת עקב [טז, ג] בד"ה להבין שורש טעם וקישור, ובאור התורה פרשת בשלח עמוד תרג. ובפרשת ואתחנן עמוד קכט, ובפרשת עקב עמוד תקלג. ספר המאמרים אידיש עמוד 91 על הפסוק ותמת שרה.

(2) ישע"י כג, ח. ראה ויקרא רבה, פ"ז.

(3) הושע יב, ח.

(4) מפזר ונוסף עוד: משלי יא, כד. וראה שער המצות להאריז"ל (פרשת ראה מצות הצדקה), וראה ספר הלקוטים פרשת תצוה. (הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בד"ה וישב יעקב תשכ"ז). ושם מוסיף: "דתכלית ענין המסחר הוא הריח, וכמאריז"ל [ב"מ מ, ב] זבון וזבין תגרא איקרי בתמי". בפלח הרמון צז, ג מביא ראי' כלום אדם זורע קב כו'.

(5) בראשית כז, לה.

(6) קהלת ח, ט.

(7) פסחים פז, ב.

(8) ישע"י כה, ח.

(9) זכרי' יג, ב.

(10) ישע"י מ, ה.

(11) משלי כט, ד.

במשפט יעמיד ארץ והוכן¹² בחדס כסא, שקיום העולם הוא בחדס כמ"ש¹³ עולם חסד יבנה דהיינו בעשיית המצות בכלל ששרשם הוא בחי' חסד.

תורה אור פרשת וישב כו, ב ואילך

בתורה אור¹⁴ בד"ה וישב יעקב כו' בארץ כנען, כנען לשון סוחר, ומשמע שם שמלכות הוא הסוחר. והנה בקהלת¹⁵ יעקב מע' סוחר ב' בשם המעבר יבק, יסוד נק' סוחר. ועיין זהר¹⁶ בפ' בשלח דף נ' ע"ב היתה כאניות¹⁷

(12) ישע"י טז, ה. ראה הביאור בביאורי הזהר להצמח צדק עמוד תקכג.

(13) תהלים פט, ג.

(14) מבאר כאן הסתירה לכאורה, שמבואר בתורה אור ד"סוחר" הוא בחי' "מלכות", ובוזר (ובקהלת יעקב) מבואר ד"סוחר" בחי' "יסוד"? וע"ז מבאר דיש ב' בחינות.

(15) קהלת יעקב אות סמך וז"ל: סוחר, רומז על יסוד שהוא הסוחר המחזר ומסבב בעיירות, מעבר יבק מאמר ב' פרק כ'.

(16) וז"ל: רבי חייא פתח (לפרש מש"כ על אשת חיל - משלי לא, יד) היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה (פירושו) היתה כאניות סוחר, דא כנסת ישראל (היא המלכות שהיתה כאניות סוחר, כי כמו שהאניות הולכות בים ומביאות כל מיני סחורות, כך המלכות ממרחק תביא לחמה (היא מביאה ממרחק). ע"ש. ראה תורת מנחם - ספר המאמרים ה'תשכ"ז עמוד ריג.

(17) ראה גם תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רכ וז"ל: ים הוא בחי' מל', והאני' העוברת בים הוא יסוד העובר בים דמל', ועיין במק"מ פרשת בשלח דף נ' ע"ב קטורא דארבין דשאטין בימא ר"ל הנשמות כולם קשורים ביסוד שהם באים למלכות הנק' ים ע"ש, (כי הנשמות הם מיסוד כמא' נשמת כל חי נשמה דפרחה מחי העולמים).

ומ"ש בפרשת בשלח דף נ' ע"ב היתה כאניות סוחר דא כנסת ישראל, ולפי זה לכאורה האני' היא מלכות, ובמאור"א מערכת ספינה המלכות דאצי' הולכת על הים דבריאה כו' וז"ס היתה כאניות סוחר ע"ש, הוא, כשהים מתפרש על בריאה (כי ים הוא בחי' עלמא דאתכסיא, וכן בריאה הוא בורא חשך, מח', בחי' עלמא דאתכסיא) אז האני' העוברת עליו הוא מלכות לאצי', אבל כשהים מתפרש על מלכות, וכדמוכח בזה"ק שם, אז ע"כ לפרש שהאני' הוא בחי' יסוד העובר על הים דמלכות.

ובאמת מלשון הפסוק היתה כאניות סוחר, משמע שאין המלכות עצמה אניות, רק שמדמה אותה להאניות סוחר, הנה הסוחר הוא יסוד כמ"ש בקה"י מע' סוחר בשם המעבר יבק ע"ש, (ומה שסוחר"ר** גי' לא"ה רח"ל, הוא כי יסוד הוא המחבר לאה ורחל, שהם התרין ההי"ן שבשם, התרין עלמין דאתכסיא דלאה ואתגלייא דרחל, וכמ"ש ביוסף יסוד עד תאוות גבעות עולם [ראה לקמן סימן קסא], ועיין בזה"ק פרשת ויחי דף רמ"ז ע"ב ובפרשת וארא דף כ"ב ע"א ע"ש). אם כן האניות דהסוחר הוא הבחינות השייכים ליסוד, ועוברים בים דמלכות, ומדמה המלכות לאניות דהסוחר דיסוד, כי מלכות היא בחי'*** עטרת היסוד, ע"ש. ראה הערה 19. 20.

(* ראה תורת מנחם - ספר המאמרים ה'תשכ"ח עמוד קעה, ובהנשמן שם. ה'תשכ"ז עמוד י וז"ל: ים קאי על בחי' המלכות,

סוחר דא כנסת ישראל.

אין הפירוש [בזהר] שמלכות היא הסוחר, רק היא האני¹⁸ דהסוחר, וכן מוכח בהדיא במאורי אורי¹⁹ מע' ספינה, ועיין ביאיר נתיב שם. והסוחר²⁰ הוא יסוד.

ונקראת ים, דכשם שהים מעלים ומסתיר על הברואים שבתוכו, כך גם ההתהוות שע"י ספירת המלכות היא באופן של העלם והסתיר הבורא מהנברא. ע"ש.

(** סוחר בגי' 472, וכן רחל (832), + לאה (63) = 472. ראה לקמן שולי הגליון הערה 02.

(*** ראה לקמן סימן עו.

(18 פירוש: ד"האני" זה בחי' מלכות, והמנהל את הספינה זהו בחי' יסוד, והוא ע"ד יחוד יסוד ומלכות.

(19 מאורי אור מערכת אות סמ"ך סעיף ל"ז וז"ל: ספינה המלכות דאצילות הולכת על הים דבריאה ותחתית התנינים וז"ס היתה כאניות סוחר, עכ"ל. וביאיר נתיב כתב וז"ל: סוד ספינה, עיין בזהר פרשת בשלח דף נ' ע"ב וז"ל ר' חייא פתח היתה כאניות סוחר וכו' דא כנסת ישראל וכו' ע"ש. (מובא לעיל הערה 16).

וראה גם תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד שלד, דמנהיג הספינה נקרא * מלח, כי הספינה היא מלכות כמ"ש היתה כאניות סוחר, ועיין במאורי אור מע' ספינה, והמנהיגה הוא יסוד, ע"ש.

(* נקרא מלח. ראה גם לקמן סימן קלב, ד"מלח בחי' יסוד.

(20 "וסוחר" מספרו לאה רחל, הוא היסוד שבחזה המתייחד עם לאה, ויסוד התחתון המתייחד עם רחל, והוא הרוכל שקאי על יסוד כמ"ש במאורי מע' רוכל, המחזר בעיירות לאה ורחל, שהם ב' ערים, עיר מוקפת חומה לאה שעומדת במקום המכוסה, ועיר פרוי רחל שעומדת במקום המגולה, ונתוסף בסוחר על רוכל מספר ח"י שהוא ג"כ ביסוד הנקרא כל חיי" (לקוטי לוי יצחק כאן).

וראה גם תורת מנחם ספר המאמרים תשכ"ז עמוד קיז.

(* ומבואר בחסידות (ראה אור התורה בשלח עמוד תסח. בהעלותך שצו. תו"מ התועודות ה'תשמ"ה ח"ה עמוד 5-4072. ועוד) מ"ש (בראשית כט, טז) שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל, דבחי' לאה היא ה-גדולה, ובחי' רחל ה-קטנה. ראה לקמן סימן קיד.

דשם הוי' הוא יו"ד חכמה, ה' עילאה בינה, ו' ז"א – מדות, ה' אחרונה מלכות (ראה אגרת התשובה פ"ד), וזהו דבחי' לאה – בינה היא למעלה מהחזה, ויחוד יעקב עם "לאה" הוא יחוד "עלמא דאתכטיא" ע"ד השכל (בינה) שהוא בהעלם, ובחי' רחל מלכות (ובעבודה הוא בחי' מעשה) הוא למטה מהחזה. (ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן יז).

ולאה היא בחי' בינה ומחשבה שהוא בהעלם, היא ע"ד עיר מוקפת חומה מקום מכוסה, בפנים.

ורחל בחי' מלכות מעשה שהוא בגילוי הוא ע"ד ערי הפרזי במקום

וי"ל:

מל' היא סוחר, שמעלה את הסחורות דבי"ע, דהיינו הנצוצין דתהו שנפלו לשם היא מעלה אותן מלמטה²¹ למעלה לאצילות.

ויסוד הוא סוחר, מלמעלה למטה שממשיך הסחורות דאצילות למל' וממנה לבי"ע, וכמו יוסף²² יסוד שהי' סוחר כמ"ש עליו הוא²³ המשביר בר לכל עם הארץ.

וראי' ברורה שיסוד נקרא סוחר, ממה שנאמר²⁴ קונה הכל, וידוע²⁵ שזה קאי על יסוד.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד לו

המגולה, וד"ל.

(21 ראה לקמן סימן יז, החילוק בין עבודת השבטים, ועבודת יוסף. (22 יוסף יסוד: ראה עץ חיים שער הצלם (שער כו) פ"ג. תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף – יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית". וראה בתורת מנחם התועודות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק ע' 15, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע – ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לקמן סימן ד, הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך תתשכ"א א ואילך ועוד ע"ש.

(23 בראשית מב, ו.

(24 ברכה ראשונה דתפלת שמונה עשרה.

(25 ראה פרי עץ חיים שער העמידה פרק ד. עץ חיים שער (יג) הנסירה סוף פ"ח וז"ל: קונה הכל. והנה חסד נקרא אברהם וממנו נמשך האור אל כל הספירות עד בואו אל היסוד הנקרא * כל, ומזל הי"ג נקרא ונקח כנועד והם אותיות קונה, וזהו קונה הכל כנ"ל. וזהו ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ, כי אברהם מתקן שמים וארץ ע"י שקנה מחדש בחי' היסוד המזווג שניהן כמ"ש כי כל בשמים ובארץ והוא הקונה אותם בסוד מזל הנקרא ונקח. וז"ש בפרשת בראשית ג"כ דכד אתי אבר מאברהם אתהדר ברא ונעשה אבר ואתגלייא האי אבר. והענין כי ע"י האור ההוא שלקח אברהם נתקן האבר הקדוש המזווג עם המלכות הנקרא מ"ה, לכן כח שניהן נרמז כי אבר מ"ה – אברהם כי הוא המתקן. ע"ש.

וראה אור התורה וישב סוף עמוד רעז "קנה" – עם הכולל – בגי' "יוסף", דיוסף בגי' ו' פעמים כ"ו שהוא המשכת שם הוי' בששה מדות עליונות עד בחי' יסוד, וממנו מקור תוספות האור בבי"ע כו'. ע"ש. (ראה לקמן סימן פד הקשר דאברהם ויוסף).

(* יסוד נקרא כל: ראה לקמן סימן פד הערה 7. קעג הערה 6. 7.

עליו להיות בטל ל"אלומה" של יוסף הצדיק, לרבי, נשיא הדור, הנותן הוראות ומנהיג את כל ישראל, כשם שהראש מנהיג את כל אברי הגוף.

לקוטי שיחות וישב חלק ג

שמר את, ס"ת רות, שהוא המילוי של שם אדנ"י שהוא המלוכה.

מהר"ש מבעלזא

**לז, כ – ועתה לכו ונהרגו ונשלכנו באחד
הבורות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה
יהיו חלומותיו**

ג. ונראה מה יהיו חלומותיו. תמה במדרש אם י'הרגוהו איך יתקיימו חלומותיו, ולכן דרשו שרוח הקודש צוח כן נראה דברי מי יקום. ובדרך פשוט יש לומר כי כבר הקשו בממ"נ אם חשבו השבטים חלום של יוסף להבל מה זו קנאה ואם חשבוהו לחלום של אמת מה יועיל תחבולה, אבל אמרו ואביו שמר את הדבר שחשב שהגיע תחיית המתים בימיו ויהי' אמו חי כן הוא במדרש, וחשבו השבטים גם על יוסף כן שיהרגו אותו כראוי כי משיח בן יוסף י'הרג ואח"כ יהי' חי בתחיית המתים וימלוך, וכך חשבו על יוסף בעצמו ששם י'הרגוהו ואח"כ יהי' בתחיית המתים ואז יתקיימו חלומותיו והי' טעמם כי אחר התחי' יפסק ממנו זוהמת היצר הרע ולא יצוץ זדון ירבעם ויחלש כחו, וזה הי' ענינם באמת והכל לטובה יחשבו שאז הכל כמו לעתיד לבא.

תפארת יהונתן'

**לח, יא – ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי
אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני כי אמר
פן אמות גם הוא כאחיו ותלך תמר ותשב בית
אביה**

ד. ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני. הה"ק ר' יצחק מראדוויל אמר, כי אביו הה"ק רי"מ [ר' יחיאל מיכל, המגיד מזלאטשוב] צלל"ה נראה לו בחלום בעת שינת הצהרים של שבת ואמר לו, האם ידעת בני חביבי את ביאור הכתוב, וענה ואמר: לא ידעתי פירוש, וביאר לו בהק"ץ: ויאמר יהודה, הוא הקב"ה, שם בן ארבע אותיות, לתמר כלתו, הוא כנסת ישראל (זוה"ק), שבי אלמנה בית אביך, היינו להיות ישראל בגלות, עד כי יגדל של"ה ר"ת המחזיר שכינתו לציון וסופי תיבות של של"ה הוא יתגדל ויתקדש שמה, ודפח"ח (ספר שמועות טובות, שאמר לו זאת המופלג הישיש מו"ה צבי הירש, אשר שמע אלה הדברים מפיו הקדוש זי"ע).

מים רבים עמוד קד

**לז, יג – ויאמר ישראל אל יוסף הלוא
אחייך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם
ויאמר לו הנני**

א. ברבות פרשת וישב איתא ע"פ אחיך רועים בשכם, אבל לעתיד לבוא כתיב לדור דוד ישבחוך כו' לא ימוש לעולם ועד, ואין לו הבנה פשוטה לכאורה, אך הנה איתא בספרי קבלה ומהם במאור"א שהטעם שישעי' ראה ששה כנפיים כמ"ש ששה כנפיים לא' מהם שתיים כו' ויחזקאל לא ראה אלא ד' כנפיים כמ"ש וארבעה כנפיים לא' מהם, לפי שישעי' הי' קודם הגולה לפיכך ראה שש כנפיים, ויחזקאל הי' בתוך הגולה כמ"ש ואני בתוך הגולה לפיכך לא ראה אלא ד' כנפיים ואיתא בכתבי האריז"ל ששה תיבות ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הם כנגד ו' גדפין וב' תיבין לעולם ועד כנגד גדפי הרגל כו' ע"ש ומובן ממילא שעתה בזמן הגלות שחסר ב' גדפין חסר ג"כ ב' תיבין לעולם ועד, ועוד עי' בתניא.

ובזה יובן כוונת הרבות שכתב והנה אחיך רועים חסר ו' הפי' בזמן שישאל שרוים בצער בגלות בשכ"ס ר"ת בשכ"מ כנגד ד' גדפין וב' תיבין חסר, והפי' שהנה ידוע דברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא יחודא תתאה והיינו בחי' ביטול חיצוניות (עיין בד"ה להבין הקושיא הנזכר בתחלת ספר התניא) ובזמן הגלות אין הביטול בשלימות אבל לעתיד לבוא כתיב לדור דוד כו' לא ימוש לעולם ועד היינו ב' תיבין כנגד ב' גדפין, והיינו שהי' הביטול בשלימות והיינו באלף השביעי בחי' גן עדן התחתון אבל באלף השמיני יהי' ביטול פנימי במתיקנות התענוגים הדר מלך הח' כתיב חכמה והוא ענין בחי' ראי' כו' וד"ל.

אור התורה עמוד תתתלח

**לז, יז – ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את
הדבר**

ב. ואביו שמר את הדבר. יאמר כתיב "ואת דבר המלוכה" (שמואל-א י, י) זו הכוונה של "ואביו שמר את הדבר", ששמר את המלוכה של יוסף. עוד אפשר לרמוז דיודע שהשורש של מלוכה הוא מלכות בית דוד, ולכן השם אדנ"י שהוא מדת מלכות במילואו מספרו תרע"א (אלף, דלת, נון, יוד, זהו תרע"א. לף. לת. ון, וד, זהו רות), על שער מתרגם התרגום תרע"ע ומרמז שמלכות בית דוד הוא השורש והשער של כל המלכות, והמילוי של אדנ"י מספרו רי"ת לרמז שמלכות בית דוד יצאה מרו"ת, ויוסף שהי' התחלה וראשית של מלכות ישראל נכלל בו גם הכח של מלכות בית דוד, והוא עתיד להיות בסוף של שם אדנ"י ועתיד להתגלות משיח בן יוסף, משיח בן דוד, ונרמז ואביו

(1) ר' יונתן אייבשיץ ז"ל.

♦ יום ראשון י"ז כסלו ♦

לז (א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ פְּנֵעַן: א וַיְהִיכָּן יַעֲקֹב בְּאֶרְעָא תוֹתְבוֹת אָבוּהִי בְּאֶרְעָא דְּכִנְעָן:

למרגלית שנפלה בין החול, אדם מממש בחול וכברו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה, הוא משליך את הצורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר: "וישב יעקב", הפשטני הזה, נכנסו גמלי טענים פשתן, הפחמי תמה: 'אנה נכנס כל הפשתן הזה? היה פקח אחד משיב לו: 'ניצוץ אחד יוצא מפחית שלך, ששורף את כלו, כך יעקב, ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר: 'מי לכל לכבש את כלן? מה כתיב למשה? 'אלה תלדות יעקב, יוסף, וכתביב: 'והנה בית יעקב אש, ובית יוסף להבה עשו לקש', ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כלם, ברשי"י יצו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת וישב ה'תש"ז)

מסגלים לאביהם שבשמים", היינו, לא עבודה על-מנת לקבל פרס בגשמיות או ברוחניות, אלא העבודה כולה צריכה להיות לאביו שבשמים.

ובכדי לפעול בעצמו שלא יתערבו ("אריינכאפן זיך") פניות בעבודה – הרי זה על-ידי עבודה בעניינים פשוטים דוקא. כאשר עוסק בעניינים געלים של הבנה והשגה, אזי יכולים להתערב פניות, ובכדי שעבודתו תהיה נקייה, ללא פניות, הרי זה על-ידי עבודה פשוטה בעניינים פשוטים דוקא. ונדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שהפשיטות של אנשים פשוטים מתקשרת עם פשיטות העצמות, וכמו כן בנדון דיין: פשיטות העבודה בעניינים פשוטים, מתקשרת עם פשיטות העצמות.

וזהי המעלה של קבלת-עול, שבגללה נקראים בגי' ישראל בשם "צבאות הוי'" – כי ענינו של איש צבא הוא קבלת עול. וזהו הפשט ב"וישב יעקב בארץ מגורי אביו" – שבכדי להגיע ל"אביו", שכל עבודתו תהיה רק בשביל אביו שבשמים, הרי זה על-ידי "ארץ מגורי" דוקא, על-ידי עבודה פשוטה, ללא חכמות וללא פשט'לעך, שאז נעלמות כל הפניות, ונעשית ההתקשרות עם "אביו".

...וזהי גם הוראה לכל אחד ואחד מישראל, שעל-ידי ענין

ש"י וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב וגו'. אחר שכתב לך ישובי עשו ותלדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורי, פרש לך ישובי יעקב ותלדותיו בדרך ארכה, כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח: פלוני הוליד את פלוני, וכשבא לגח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל

על הפסוק "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ פנען", מפרש הרב המגיד ממעזריטש: "וישב יעקב" – שיעקב היה במצב של ישיבה ועפכה "בארץ", בעניינים ארציים. ולמה עשה זאת? בכדי ללקט – "מגורי" (מלשון "אוגר בקיץ") – את ניצוצות הקדושה שנמצאים בדברים הגשמיים ולהעלותם ל"אביו" שבשמים.

ואף-על-פי שהישיבה והעפכה בארץ היא ירידה, הרי זה רק לפי שעה, ודוקא על-ידי-זה באים לתוספת ועליה. וזהו "בארץ פנען" – פנען מלשון מסחר, וכמו שכתוב "ולא יהיה כנעני עוד בבית ה'", והנהגת המסחר היא שתחילה מוציאים קסף כדי להרויח לאחריו כן, כמו שכתוב "יש מפזר ונוסף עוד".

ההוראה מזה:

יהודי לא צריך לחפש עניינים גדולים דוקא, אלא עבודתו צריכה להיות ללקט, לברר ולהעלות את ניצוצות הקדושה שנמצאים בענייני העולם.

ובשביל מה צריכים לעשות זאת – בשביל "אביו", אביו שבשמים. וכמאמר רז"ל ישראל נמשלו לדבורה, "מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעליה, כך כל מה שישיראל מסגלין מצוות ומעשים טובים הם

בעל הטורים

בדכתיב (לעיל לב, טו) "עוים מאתים" וגו'. אלך ואכוף עצמי, ואכבד את אבי בקברון.

מגורי אביו. בגימטריא: זה חברון.

וישב יעקב בארץ מגורי אביו.

בגימטריא: ישב לקיים מצות כבוד.

אמר: בשכר הכבוד זכה עשו לכל הכבוד הזה. תורה ב

שהיה לו מגורי אל חרב, ישב ביניהם. משל לאחד שראה כת של כלבים שרצו לנשכו, וישב ביניהם; כך ישב לו יעקב בין עשו ואלופיו. (בראשית רבה פר, ה) מגורי. יו"ד כפופה כמין כ"ף. אמר: מה שזכה עשו לכל הכבוד הזה, בשכר הכבוד שעשה לאביו. ואף על פי שבכרני אבי בעשרה ברכות, הוצרכתי לשלוח עשרה דברים,

לז (א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב. זהו שאמר הכתוב: "הסיר ה' משפטיו, פנה איבר" (פסוק ג, טו). משל לשדה שנקצרה, והזורה מפריש התבן והמוץ ומשליכן, והתבואה נשארת במקומה, בדכתיב בעשו (לעיל לב, ט) "וילך אל ארץ". אבל יעקב כתיב ביה "וישב יעקב".

מגורי. ב' במסורה. הקא, ואידך: "מגורי אל חרב" (חזקאל כא, טז). אף על פי

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו" אזי – "בארץ כנען", "יש מפזר ונוסף עוד", היינו, שעל-ידי הפיזור והזרידה מרויח פרנסתו ברוחניות ופרנסתו בגשמיות. ועד שפועלים אחר-כך – "עד אשר אבוא אל אדוני

שעירה", כי עבודת הביוררים בדרך קבלת-עול וחיית, שמוגעת בפנימיות הנפש, פועלת ביאת משיח הפרטי אצלו, וזוהי גם הכנה לביאת משיח הכללי – "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו".

(ב) אלה תלדות יעקב יוסף בן-שבע-עשרה שנה היתה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלהה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם:

ב אליו תולדת יעקב יוסף בר שבע עשרי שנין (כד) הנה רעי עם אחוהי בענא והוא מרבי עם בני בלהה ועם בני זלפה נשי אבויא ואיתי יוסף ית דבהון בישא לנת אבויא:

בשלוה בעולם הזה? והוא נער. שהיה עושה מעשה נערות: מתקן בשערו, מממשש בעיניו, כדי שיהיה נראה יפה. את-בני בלהה. כלומר, ורגיל אצל בני-בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותו והוא מקרבן. את-דבתם רעה. כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה, היה מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן 'עבדים', וחסודים על העריות. ובשלשון לקה: על אבר מן החי: "וישחטו שעיר עזים" במקירתו ולא אכלוהו חי, ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם 'עבדים': "לעבד נמכר יוסף", ועל העריות שספר עליהם: "ותשא אשת אדני וגו'". דבתם. כל לשון דבה פריליץ בלעז, כל מה שהיה יכל לדבר בהם רעה, היה מספר. דבה. לשון: (שיר השירים ז) "דובב שפתי ישנים".

כ"י אלה תלדות יעקב. ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב. סבה ראשונה: "יוסף בן-שבע-עשרה וגו'", על-ידי זה נתגלגלו ויחדו למצרים, זהו אחר ישוב פשוטו של מקרא, להיות "דבר דבור על אפניו". ומדרש אנדה דורש: תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים: אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לכן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף: זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה בבראשית רבה. ועוד נדרש בו: "וישב", בקש יעקב לישוב בשלוה, קפץ עליו רגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישוב בשלוה, אמר הקדוש-ברוך-הוא: 'לא יין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא מבקשים לישוב

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ל עמ' 177)

ויש לומר, שכדי לאפשר גלות מצרים ולהעניש את יעקב, די בעצם הפרידה בין יעקב ליוסף, ולא היה צורך שיעקב לא ידע במשך כל התקופה אם בנו חי. ותוספת צער זו (רגזו של יוסף) באה לו מצד רצונו לשבת בשלוה.

קפץ עליו רגזו של יוסף (רש"י לו, ב) לכאורה, איך אפשר לומר שסבת רגזו של יוסף היא רצונו של יעקב לישוב בשלוה – והרי ירדתו של יוסף למצרים היתה הכרחית, כדי שתתקיים גלות מצרים. זאת ועוד: יעקב הרי נענש בפרידה מיוסף על שלא כבד את אביו במשך כ"ב שנה.

ג וישראל אהב את-יוסף מפל-בניו בן-זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים:

(ג) וישראל אהב את-יוסף מפל-בניו בן-זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים:

וכמו "כתנת הפסים" דתמר ואמנון. ומדרש אנדה: על שם צרותיו: שנמכר לפוטיפר וליסוחרים ולישמעאלים ולמדנים.

כ"י בן-זקנים. שנולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס תרגם: 'בר חכים הוא לאה', כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר אחר: שהיה זיו איקונין שלו דומה לו. פסים (שבת י) לשון כלי מילת, כמו: "כרפס ותכלת",

בעל הטורים

הרע הורג שלשה. תורה ג
(ג) בן זקנים. בתיב, שמסר לו
כל מה שקבל מזקנים, שהם שם ועבר.

דבתם רעה. בגימטריא: שהם אכלו
באבר מן החי.
דבתם. בגימטריא מנות. מלמד שלשון

(ב) נער. בגימטריא שושה. והו שאמר
הפסוק: "ומוצא דבה הוא כסיל" (משלי
י, יח).

(ד) וַיֵּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אֵתוֹ אָהֵב אֲבִיהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׁנֹאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלָם:

וַיִּחַלְם יוֹסֵף חֲלֹם וַיַּגֵּד לְאֶחָיו וַיּוֹסֶפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ:

וְיִחַלְם יוֹסֵף חֲלֹם וַיַּגֵּד לְאֶחָיו וַיּוֹסֶפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ:

וְיִחַלְם יוֹסֵף חֲלֹם וַיַּגֵּד לְאֶחָיו וַיּוֹסֶפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ:

הַחֲלֹם יוֹסֵף חֲלֹם וַיַּגֵּד לְאֶחָיו וַיּוֹסֶפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ:

הַחֲלֹם יוֹסֵף חֲלֹם וַיַּגֵּד לְאֶחָיו וַיּוֹסֶפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי שיחות מוצאי זאת חנוכה תשמ"א – מתוך 'לקראת שבת')

חלומותיו של יוסף

במהירות.

מהשאיין-כן חלומותיו של יוסף, רמזו לשני מארעות שונים. החלום הראשון בו השתחוו רק אלוהותיהם של אחיו לאלוהות יוסף, רמז לזמן בו השבטים בלבד השתחוו אל יוסף, לפני שהגיעו יעקב ובניו למצרים. והחלום השני בו גם השמש והירח (נוסף ל"א הכוכבים) השתחוו ליוסף, רמז לזמן שגם יעקב ובלקה השתחוו ליוסף. ועל-פי-זה נמצא שהחלום לא נשנה פעמים, אלא היו שני חלומות שונים, ואין כאן סימן שיתקיימו במהירות.

וַיִּחַלְם יוֹסֵף חֲלֹם . . וַיִּחַלְם עוֹד חֲלֹם אַחֵר (לז, ה"ט)

בפתרון חלומות פרעה, אמר יוסף "ועל השנות החלום אל פרעה פעמים, כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו".

והקשה בחזקוני, "והלא חלומותיו של יוסף עצמו נשנו, ולא נתקיימו עד לאחר עשרים ושנים שנה?" וכן הקשו גם ריב"א וברשב"ם. ותירוץ באופנים שונים.

ויש לבאר בפשטות:

שני חלומותיו של פרעה הראו על אותו מארע, וממילא זה שנשנה החלום פעמים, הוי סימן שהמארע יתקיים

(ו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּנִי הַחֲלֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי:

וַיֹּאמֶר לְהוֹן שְׁמַעוּנִי כֵּן חֲלֹמִי הַדִּין דִּי חֲלַמְתִּי:

בעל הטורים

לְשָׁלָם. חסר, ועולה ת, שגם לת' של שעבוד.

דָּבָר אַחֵר: קרי כאן: 'לשלים', ששלמו לו גמולו.

נִצְבָּה. ב' במסורה. הכא, ואידך: 'בית נתיבות נצבה' (משלי ח, ט). לומר, שעל ידי זה החלום הציב ביתן של ישראל, שכלכלם בשנת רעבון.

וַתִּשְׁתַּחֲוֶינּוּ. ב' במסורה. הכא, ואידך: לעיל (ג, ט) ו'תגשן השפחות וגו' ותשתחוין'. לומר, שאף על פי שלא ראה בחלום הראשון אלא רמז להשתחוות י"א אחיו, אף על פי כן כל בית אביו השתחוה לו, כדכתיב: "ותגשן השפחות הנזה וילדיהן" וגו'. תורה

שימלוח פ' שנים ממנן סי"ם, שהוא מנן שנותיו.

דָּבָר אַחֵר: פסים. לשון פסו, תמו, שעל דוד מת קודם לאחיו.

פסים. שגם פיוסים בינו לבין אחיו.

פסים. בגימטריא: לפס דוד.

וַעֲשֵׂה לוֹ כְּתוֹנֶת פִּסִּים. בגימטריא: משקל שני סלעים מילת. והו שאמר בפרק קמא דשבת י, ט בשביל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף יותר משאר אחיו, נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. תורה

(ד) אֹתוֹ אָהֵב אֲבִיהֶם מִכָּל־אֶחָיו. בגימטריא: שגלה לו סוד בלבד ולא להם.

בן זקנים הוא לו. סופי תיבות: אָמון, שמסר לו סתרי תורה, שבאמר בה: "ואהיה אצלו אמן, ואהיה שעשעים" (משלי ח, ט).

זָקִינִים. בגימטריא עולה רז, שמסר לו רזי תורה. ובגימטריא זר, על שם "עטרת זקנים – בני בנים" (משלי י, ט).

זָקִינִים. נוטריקון: ז'רעים קדושים ג'שים 'שועות מ'ועד.

פִּסִּים. נוטריקון: פ'טיפר ס'וחרים 'שמעאלים מ'דינים.

פִּסִּים. עולה בגימטריא ק"ן. רמז לו שעל דוד ירדו למצרים וישתעבדו בניו. והקדוש ברוך הוא יחסר ק"ץ מן השעבוד. ורמז לו שמסר לו הקץ. ורמז

וְהָיָה אֲנִיחָנוּ מֵאֲלֹמִים מֵאֲסָרִין אֶסְרִין בְּגוֹ חֲקֵלָא וְהָא
קָמַת אֶסְרִיתִי וְאִי אֲזִדְקָפִת וְהָא מִסְתַּחֲרִין
אֶסְרִיתְכוּן וְסָגְדִין לְאֶסְרִיתִי:

(ד) וְהָיָה אֲנִיחָנוּ מֵאֲלֹמִים מֵאֲסָרִין בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהָנָה
קָמַת אֶלְמִיתִי וְגַם־נִצְבָה וְהָנָה תִּסְבִּינָה אֶלְמִיתִיכֶם
וְתִשְׁתַּחֲוִין לְאֶלְמִיתִי:

משנה: 'וְהָאֲלֹמֹת נוטל ומכריז'. קָמַת אֶלְמִיתִי.
נִצְקָפָה. וְגַם־נִצְבָה. לַעֲמֹד עַל עֲמֻדָה בְּזִקְיָפָה.

כ"י: «מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים • כְּתִרְגוּמוֹ: 'מֵאֲסָרִין אֶסְרִין' עֲמָרִין, וְכֵן: (תהלים קכ) "נִשָּׂא אֶלְמִיתִי", וְכִמּוּדָה בְּלִשׁוֹן

ח וְאֶמְרוּ לֵאמֹר הִיא אֲחוּהִי הַמְלִכָה אֶת מְדַמִּי
לְמַמְלָךְ עֲלָנָא או שוֹלֵטֵן אֶת סְבִיר לְמִשְׁלָט
בְּנָא וְאִוְסִיפוּ עוֹד סְנוּ יִתָּה עַל חֲלֻמוֹהִי וְעַל
פִּתְגָמוֹהִי:

(ה) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמְּלִיךְ הַמְּלִיךְ עָלֵינוּ אִם־מִשׁוֹל
תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שֵׁנָא אֲתוּ עַל־חֲלֻמֹּתָיו
וְעַל־דְּבָרָיו:

כ"י: «וְעַל־דְּבָרָיו • עַל דְּבָתָם רָעָה שֶׁהִיא מְבִיא לְאֲבִיהֶם.

ט וְחֵלֶם עוֹד חֲלֻמָּא אֶחָדָא וְאִשְׁתַּעֲי יִתָּה
לְאֲחוּהִי וְאֶמְרָה הִיא חֲלֻמִּית חֲלֻמָּא עוֹד וְהָא
שִׁמְשָׁא וְסִתְרָא וְחֵד עֲשֵׂר כּוֹכְבֵּינָא סָגְדִין לִי:

(ו) וַיַּחֲלֵם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיִּסְפֹּר אֲתוּ לְאָחִיו וַיֹּאמְרוּ
הִנֵּה חֲלֻמֹּתֵי חֲלוֹם עוֹד וְהָנָה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד
עֲשֵׂר כּוֹכְבִּים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר־שיחות כרך ג, עמוד 805 – מתוך 'לקראת שבת')

החלוק בין יהודי לאינו יהודי

וכאן רואים החלוק בין יהודי לגוי:
יהודי שִׁיף לֹא רק לעניני האֶרֶץ אֶלָּא גם לעניני שְׁמַיִם –
רוחניות. וְאֵלּוּ הַגּוֹי שִׁיף רק לעניני אֶרֶץ, וְכֵן גּוֹפֵא "פּוֹחַת
וְהוֹלֵךְ" (קִדְּשׁ מִן הַחַי, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן מִן הַצּוּמָה, הַפְּחוּת מִמֶּנּוּ).
וְכִמְסַפֵּר אֲדוֹת כִּ"ק אֲדָמוֹר הַרְי"צ מְלִיבְאֻוִיטֶשׁ נִשְׁמָתוֹ –
עֲדָן, שֶׁבַעַת שְׁבָתוֹ בְּמִאֲסָר אֶצֶל הַסּוֹבְיֵטִים, הִנֵּה בְּאַחַת
הַמְּקִירוֹת, אֵינִי עָלִי הַחוֹקֵר בְּאַמְצָעוֹת אֶקְדָּח. וְאֶמְרָה לוֹ כִּ"ק
אֲדָמוֹר הַרְי"צ נ"ע: דְּבָר זֶה כּוֹל לְהַפְחִיד רק אֶת אֵלֶּה שִׁישׁ
לָהֶם אֲלִילִים רַבִּים וְעוֹלָם אֶחָד. מִה־שְׁאִי־כֵן אֵלֶּה שִׁישׁ
לָהֶם אֶל־אֶחָד וּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, אֵינִם מְפַחְדִּים מִדְּבָר כָּזֶה.

וְהָנָה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֲשֵׂר כּוֹכְבִּים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:
(פרשתנו לז, ט)

בְּפִרְשָׁתֵנוּ מְסַפֵּר אֲדוֹת ב' חֲלוּמוֹת יוֹסֵף שֶׁהָיוּ דוֹמִים זֶה
לְזֶה, וְכֵן בְּפִרְשַׁת מִקְצֵן מְסַפֵּר אֲדוֹת ב' הַחֲלוּמוֹת שֶׁחֵלֶם
פְּרָעָה.
וְהַחֲלוּק בִּינֵיהֶם: אֶצֶל יוֹסֵף, בְּחֻלּוֹם הָרָאשׁוֹן חֵלֶם אֲדוֹת
הַ'עֲלֻמוֹת' – עֲנִינֵי הָאֶרֶץ, וּבְחֻלּוֹם הַשֵּׁנִי אֲדוֹת הַשֶּׁמֶשׁ
וְהַכּוֹכְבִּים – עֲנִינֵי הַשָּׁמַיִם. אֲמָנָם אֶצֶל פְּרָעָה בְּתַחֲלָה חֵלֶם
אֲדוֹת ז' הַפְּרוֹת – מִן הַחַי, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן חֵלֶם אֲדוֹת ז'
שְׁבָלִים – מִן הַצּוּמָה.

י וְאִשְׁתַּעֲי לְאֲבִיהִי וְלְאֲחוּהִי וַיִּנָּחַ בֵּה אֲבִיהִי
וְאֶמְרָה לֵאמֹר מִה חֲלֻמָּא הָדִין דִּי חֲלֻמָּתָא
הַמִּיתָא גִּיתִי אֲנָא וְאֶמְרָה וְאֶחָד לְמִסְגֵּד לָךְ
עַל אֶרְעָא:

(י) וַיִּסְפֹּר אֶל־אָבִיו וְאֶל־אָחִיו וַיַּגִּיעֲרֻבוּ אָבִיו וַיֹּאמְרוּ
לֹא מִה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הִבּוֹא נְבוֹא אֲנִי
וְאֶמְרָה וְאֶחָד לְהַשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֶרְעָה:

מִכָּאֵן: 'שְׁאִין חֲלוֹם בְּלֹא דְבָרִים בְּטָלִים'. וַיַּעֲקֹב
נִתְפַּנֵּן לְהוֹצִיא הַדְּבָר מִלֵּב בְּנֵי שְׁלֹא יִקְנָאוּהוּ, לָכֵן
אֶמְרָה לוֹ: "הִבּוֹא נְבוֹא וְגו'", כִּשְׁם שְׁאִי אֶפְשָׁר בְּאֶמְרָה,
כִּף הַשָּׁאֵר הוּא בְּטָל (כ"י).

כ"י: «וַיִּסְפֹּר אֶל־אָבִיו וְאֶל־אָחִיו • לֹאֲחֵר שִׁסְפֹּר
אוֹתוֹ לְאָחִיו, חֲזוֹר וְסִפְרוּ לְאָבִיו בְּפִינֵיהֶם. וַיַּגִּיעֲרֻבוּ •
לְפִי שֶׁהָיָה מִטִּיל שִׁנְאָה עָלָיו. הִבּוֹא נְבוֹא • וְהֵלֵא
אֶמְרָה כְּבָר מִתָּה? (כ"י) וְהוּא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַדְּבָרִים
מְגִיעִין לְבַלְהָה, שֶׁגִּדְּלָתוֹ כְּאִמּוֹ (כ"י). וְרַבּוֹתֵינוּ לְמָדוּ:

בעל הטורים

(י) וַיַּגִּיעֲרָ. ב' בְּמִסּוּרָה. הָכָא, וְאִידָךְ: לומר לָךְ, מִה וַיַּגִּיעֲרָ דְהָכָא יַעֲקֹב, אִי וַיַּגִּיעֲרָ דְהָתָם אִי־רִי בְּיַעֲקֹב, שְׁבִיכּוּתוֹ (שְׁמוֹת יד, לא) – וְיִשְׂרָאֵל סָבָא. תוֹרָה יֵא
יִשְׂרָאֵל" וְהוּא שֶׁדָּרְשׁוּ: "וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל" וַיַּגִּיעֲרָ בֵּין סוּף וְיִתְרָב" (תהלים קו, ט).

(יא) וַיִּקְנְאוּ־בּוֹ אָחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר: יא וַיִּקְנְאוּ־בּוֹ אָחָיו וְאָבִיו בַּה אָחוּהִי וְאָבִוּהִי נָטַר יֵת פִּתְגָמָא:

כ"י שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר • הָיָה מִמֵּתִין וּמִצָּפָה מְתִי יָבֵא, וְכֵן: (ישעיה כו) "שָׁמַר אֲמוֹנִים", וְכֵן: (איוב יד) "לֹא־תִשְׁמַר עַל־חֲשָׁאֲתִי", לֹא תִמָּתִין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות כרך ל"ה עמ' 161 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

"הָיָה מִמֵּתִין וּמִצָּפָה" – לְגִאוּלָּה הָעֲתִידָה!

יבוא" קאי על-זה שכל אחד מישראל ממתין ומצפה תמיד על הגאולה, גאולת בני ישראל מהגלות. ומרומז בהמשך לשון רש"י "וכן שומר אמונים", ששמור ברש"י על הכתוב "שומר אמונים" פירוש הכתוב הוא מה שבני ישראל מחכים ומצפים "לאמונתו של הקדוש-ברוך הוא כו' לגאול" מהגלות. וזה ש"היה ממתין ומצפה" לקיים חלומו של יוסף שהוא מלוכת יוסף על שאר אחיו, הוא הצפייה וההמתנה "מתי יבוא" מלכותו של יוסף, היינו משיח בן יוסף (ראה עקידה שם), שבא בהקדמה והכנה למשיח בן דוד, כמובא בכמה מקומות ברי"ל (ראה סוכה נא א-ב, זח"א בהשטות רסג, א, ח"ג רנב, א, ובכ"מ).

כתוב בפרשתנו "ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר לו, יא) ופירש רש"י "היה ממתין ומצפה מתי יבוא, וכן 'שומר אמונים'". ויש לבאר זה בדרך-הדרוש: ידוע אשר כללות הענינים המבוארים בפרשה זו קאי לא רק על יעקב אבינו, השבטים ויוסף פאנשים פרטים, אלא מזורים על עבודת כללות בני ישראל שבכל הדורות, ולא רק ככל מעשה אבות שהם סימן לבנים (רמב"ן על התורה לך יב, ו), אלא שהדברים עצמם מרמזים על עבודת כללות עם ישראל (ראה בארוכה עקידה פרשתנו שער כח). ועל-פיה יש לבאר, דזה שיעקב "היה ממתין ומצפה מתי

♦ יום שני י"ח כסלו ♦

(יב) וַיֵּלְכוּ אָחָיו לְרַעוּת אֶת־צֹאן אֲבֵיהֶם בְּשָׂכֶם: יב וַיֵּלְכוּ אָחָיו לְרַעוּת אֶת־צֹאן אֲבֵיהֶם בְּשָׂכֶם:

כ"י לְרַעוּת אֶת־צֹאן • נקוד על 'את', שלא הלכו אלא לרעות את עצמן (כ"ה).

(יג) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ רָעִים בְּשָׂכֶם לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הִנְנִי: יג וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ רָעִים בְּשָׂכֶם אֲתָא וְאַשְׁלַחְךָ לְוִתְהוֹן וַאֲמַר לֵה הָא אָנָּא:

כ"י הִנְנִי • לשון ענוה ונריות, נזדרז למצות אביו, ואף-על-פי שהיה יודע באחיו ששונאין אותו.

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לִדְנָא רְאֵה אֶת־שְׁלוֹם אָחִיךָ וְאֶת־שְׁלוֹם הָצֹאן וְהַשְׁבִּנִי דְבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֵא שְׂכֵמָה: יד וַיֹּאמֶר לֵה אֲזִיל בְּעֵן חַיִּי יֵת שְׁלָמָא דְאָחוּךָ וְיֵת שְׁלָמָא דְעָנָא וְאֲתַבְנִי פִתְגָמָא וְשְׁלַחַה מִמִּישַׁר חֲבֹרֹן וְאֲתָא לְשָׂכֶם:

כ"י מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן • והלא חבורן בהר, שנאמר: (במדבר יג) "ויעלו בנגב ויבא עד חבורן"? אלא: (כ"ה) 'מעצה עמקה של אותו צדיק הקבור בחבורן, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים: (לעיל טו) "כִּי־גֵר

יְהִיָּה זֶרַעְךָ". וַיָּבֵא שְׂכֵמָה • (סוטה יא) מקום מוכן לפרענות: שם קלקלו השבטים, שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר: (מלכים א יב) "וַיִּלְךָ רַחֲבֵעַם שְׂכֵמָה".

בעל הטורים

והוא נשתעבדו רד"ו שנים. לזהו עד חבורן. אמר לו: אבא חזור בק. אמר ליה: בתיב (דברים כא, ז) "דינו לא שפכה את הדם הזה", שלא פטרנוהו בלא ליה, ובה נפטר ממנו ומתוך כך זוכר. והיינו דבתיב (להלן מה, כו) "ויבא את העגלות אשר שלח יוסף". וזהו שאמר (פרכות לא, א) אל פטר אדם מחברו אלא מתוך דברי תורה, שמתוך כך זוכר. תורה טו

(יד) לך נא ראה. לומר, שלא יצא אלא ב"כ טוב, בשעה שיוכל לראות. והשבני דבר. נצנצה בו רוח הקדש, שסופו לחזור אליו. מעמק. עמק בגימטריא רד"ו, שעל ידי

(טו) וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהָנָה תַּעֲה בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ
הָאִישׁ לֵאמֹר מַה־תִּבְקֹשׁ:

כ"ט - וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ • (תנחומא) זֶה גְּבִרְיָאֵל, שְׁנָאֲמַר: (דניאל ט) "וְהָאִישׁ גְּבִרְיָאֵל".

(טז) וַיֹּאמֶר אֶת־אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֹשׁ הַגִּידָה־נָא לִי אִיפֹה
הֵם רָעִים:

(יז) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שְׁמַעְתִּי אֲמָרִים
נִלְכָּה דַתִּינָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֵר אָחָיו וַיִּמְצְאוּם בְּדִתָּן:

כ"י - נִסְעוּ מִזֶּה • (תנחומא) הִסִּיעוּ עֲצָמָן מִן הָאֲתוּהָ. | וּלְפִי פֶשׁוּטוֹ: שֵׁם מְקוֹם הוּא, וְאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִיַּד
נִלְכָּה דַתִּינָה • לְבַקֵּשׁ לָךְ נִכְלֵי דַתּוֹת, שְׂמִיתוּךְ בָּהֶם.

(יח) וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מִרְחֹק וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַפְּלוּ
אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ:

כ"י - וַיִּתְנַפְּלוּ • נִתְמַלְאוּ נִכְלִים וְעַרְמוּמִיּוֹת. אֹתוֹ • כְּמוֹ 'אֲתוֹ', 'עִמּוֹ', כְּלוּמַר, אֲלֵיוֹ.

(יט) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחָיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלָמוֹת הִלְזָה
בָּא:

(כ) וְעַתָּה לָכֵן וְנַהַרְגֵהוּ וְנִשְׁלַחְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת
וְאֲמַרְנוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהוּ וְנִרְאָה מַה־יִּהְיֶה
חֲלָמָתוֹ:

כ"י - וְנִרְאָה מַה־יִּהְיֶה חֲלָמָתוֹ • אָמַר רַבִּי יִצְחָק: | חֲלָמָתוֹ, נִרְאָה דְּבַר מִי יָקוּם, אוֹ שְׁלָכֶם אוֹ שְׁלִי.
מִקְרָא זֶה אוֹמֵר דְּרִשְׁנִי, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת כֵּן: הֵם
אוֹמְרִים "וְנַהַרְגֵהוּ", וְהַכְּתוּב מְסִיס: "וְנִרְאָה מַה־יִּהְיֶה

(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִפְגּוּ
נַפְשׁ:

כ"י - לֹא נִפְגּוּ נַפְשׁ • מִכַּת נַפְשׁ, זֶה הִיא מִיתָה.

בעל הטורים

(טו) תַּעֲהָ. ג' בַּמְסוּרָה. הָכָא, וְאֵידִךְ: "חֲמורו תַּעֲהָ" (שְ�מוֹת כג, ד), וְאֵידִךְ: "אֲדָם תוֹעֵה מִדֶּרֶךְ הַשְּׂפֵל" (מִשְׁלִי כא, טז). לִוְמוֹר לָךְ שְׂטָעָה וַיֵּצֵא מֵאֵם הַדֶּרֶךְ וְנִכְנַס בַּשְּׂדוֹת לְבִקְשָׁם. "אוֹ חֲמורו תַּעֲהָ", וְאֲמַרְיִנֵּן כָּל שְׂכַן דְּאֶבְיִידַת גּוֹפּוֹ, שְׂאֵם רָאֵהוּ חֲבִירוֹ שְׂטָעָה בַּדֶּרֶךְ שְׁצִירִיךְ לְהַשְׁבִּיבוֹ, וְאֲחִיו לֹא חָשׂוּ לְאֶבְיִידַת גּוֹפּוֹ, עַל כֵּן טָעוּ מִדֶּרֶךְ הַשְּׂפֵל. וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ. בְּגִימַטְרִיָּא: מִלְּאֻךְ גְּבִרְיָאֵל שְׂאֻלוֹ. תוֹרָה טז (טז) אִיפֹה הֵם רָעִים. כְּתִיב חֲסֹר. רָמוֹ, פֶּה הַתְּחִילוֹ בְּרָעָה, בִּימֵי יִרְבָּעָם, שְׁהַמְלִיכֻהוּ בַּשָּׂדֶה. תוֹרָה יז (יז) וַיִּמְצְאוּם בְּדִתָּן. וְשֵׁם לִימֹד עָלָיו יְהוּדָה וְכוּת, וְעַל כֵּן זָכָה שְׁמִלְכוֹ מִזְרַעוֹ שְׁנִים כְּמִנֵּן דִּתָּן, מִדּוֹר וְעַד צִדְקָהוּ. תוֹרָה יח (יח) וּבִטְרָם יִקְרַב. ג' בַּמְסוּרָה. הָכָא, וְאֵידִךְ: "וּבִטְרָם יִתְנַפְּלוּ רַגְלֵיכֶם" (דְּמִיָּה יג, טז), "וּבִטְרָם תֵּצֵא מִרְחֹק" (שֵׁם א, ד).

(כב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים: רְאוּבֵן אֶל־תִּשְׁפֹּכֵי־דָם הַשְּׁלִיכוּ אוֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיָד אֶל־תִּשְׁלַחוּ בוֹ לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוֹ אֶל־אָבִיו:

נ"י - לְמַעַן הַצִּיל אוֹתוֹ - רוח הקדש העידה על ראובן שלא אָמַר זאת אֶלָּא לְהַצִּיל אוֹתוֹ, שְׂיָבֵא הוּא וַיַּעֲלֵנוּ מִשָּׁם. אָמַר: 'אֲנִי בָכוֹר וְגָדוֹל שֶׁבְכָלֵן, לֹא יִתְּלֶה הַסֶּרְחוֹן אֶלָּא בִּי'.

♦ יום שלישי י"ט כסלו ♦

(כג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אָחָיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת־יוֹסֵף אֶת־כְּתֻנְתּוֹ אֶת־כְּתֻנַּת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:

נ"י - אֶת־כְּתֻנְתּוֹ - זֶה חֲלוּקָה. אֶת־כְּתֻנַּת הַפָּסִים - הוּא שֶׁהוֹסִיף לוֹ אָבִיו יוֹתֵר עַל אָחָיו (כ"ה).

(כד) וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אוֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רַק אֵין בוֹ מִים:

נ"י - וְהַבּוֹר רַק אֵין בוֹ מִים - מִמִּשְׁמַע שְׁנֵאמַר: "וְהַבּוֹר רַק", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁ"אֵין בוֹ מִים", מֵהַ תִּלְמוּד לומר: "אֵין בוֹ מִים"? מִים אֵין בוֹ, אָבֵל נַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בוֹ (כ"ו - שבת כב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטרשיחות כרך כה, עמוד 86 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מלוי מציאות האדם בדברי תורה

תורה מתמלא בדרך ממילא בענינים ההפכים והמנוגדים לעל-דרך. ועל-פי-זה יש לומר בדרך הרמז: כֹּאשֶׁר נִמְצָא הָאָדָם בְּמִצְבָּ שְׁאֵין בוֹ דְּבַר תּוֹרָה "אֵין בוֹ מִים", בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא "נַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בוֹ", כְּלוֹמַר שְׁאֵין מְצִיאוֹת שֶׁל מִמְּצָע בֵּין צֵד הַקִּדְשָׁה לְצֵד הַהֶפְכִי - כְּלוֹמַר שִׁיתְמַלֵּא בּוֹרוֹ בְּדְבַר הַרְשוּת - אֶלָּא, בְּרִיקְנוּתוֹ מִדְּבַר תּוֹרָה. (לז, כד)

(כה) וַיִּשְׁבּוּ לֶאֱכֹל־לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וַהֲנֶה אַרְחַת יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה מִגִּלְעָד וּגְמִלִיהֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִם:

שְׂבָעוֹן זֶה נִתְגַּלְגַּל הַגְּזִלִית וְנִתְנַגֵּפוּ רַגְלֵיהֶם. וּבִטְרָם תִּצָּא מִרְחֹם, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְבָּר בְּרִאשִׁית רַבָּה פד, ו) שְׁנוֹלֵד יוֹסֵף מִהוֹל. תורה יט

(כג) כְּתֻנְתּוֹ. ב' בַּמִּסְוָה. וַיִּפְשְׁטוּ אֶת יוֹסֵף אֶת כְּתֻנְתּוֹ, "קָרוֹעַ כְּתֻנְתּוֹ" (שמואל ב' טו, לט) גְּבִי שְׂאוֹל. לומר, שֶׁגַם בְּכָאן קָרָעוּ כְּתֻנְתּוֹ מַעֲלָיו לְמַהֵר הַדָּבָר. תורה כד

(כד) וַיִּקְחֵהוּ. כְּתִיב חֶסֶד וִי"ו, שְׁלֹא לְקַחוּ אֶלָּא אָחִי, וְהוּא שְׁמַעוֹן. וְעַל כֵּן "וַיִּקַּח מֵאִתָּם אֶת שְׁמַעוֹן" (להלן מב, כד).

רַק, ב' בַּמִּסְוָה. "וְהַבּוֹר רַק", וְאֵיךְ: "כִּי לֹא דָבָר רַק הוּא" (דברים לב, מז). לומר, "לֹא דָבָר רַק הוּא", שְׁלֹא הָיָה הַבּוֹר רִיקוֹן, שֶׁהָיָה הָיָה בוֹ נַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים. מִים אֵין בוֹ, אָבֵל יֵשׁ בוֹ נַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים. וְעוֹד, דְּגִמְרִינָן 'אֵין בוֹ מִים' דְּהָכָא מִמִּים' דְּכְתִיב: "נַחֲשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמְאוֹן אֲשֶׁר אֵין מִים" (דברים ח, טו). מֵה 'אֵין מִים' דְּהֵתָם נַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ, אֵף 'אֵין מִים' דְּהָכָא - הָא נַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ. תורה כה

כ"י • אֶרְחָת • פְּתַגְמוֹ: 'שִׁנְתָּ', עַל שֵׁם הוֹלְכֵי אֶרֶץ.
וּגְמֻלֵיהֶם נִשְׁאִים וְגו' • לְמַה פָּרַסְתָּ הַפְּתוּב אֶת
מִשְׁאֵם? הַהוּדִיעַ מִתֵּן שִׁכְרָן שֶׁל צַדִּיקִים, שְׂאִין וְרִכָּן
שֶׁל עַרְבִיִּים לְשֹׂאת אֶלָּא נִפְטָ וְעִטְרָן שְׂרִיחָן רַע, וְלִזֶּה
נִדְמָנוּ בְּשָׂמִים שְׁלֹא יֵדֵק מִרִּיחַ רַע. נִכְאֵת • כָּל כְּנוּסִי
בְּשָׂמִים הִרְבֵּה קָרוֹי נִכְאֵת, וְכֵן: "וַיִּרְאֵם אֶת

כָּל בֵּית נִכְתָּה", מְרַקְחַת בְּשָׂמִי, וְאוֹנֵקְלוֹס תַּרְגָּם
לְשׁוֹן שְׂעוּה. וְצָרִי • שָׂרָף הַנוּטָף מִצְּצֵי הַקֶּטֶף, וְהוּא
נֻטָּף הַנִּמְנָה עִם סִמְנֵי הַקֶּטֶרֶת. וְלֹט • לוֹטִיתָא שְׂמוֹ
בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה, וְרַבּוּתֵינוּ פָּרְשׁוּ: שְׂרָשׁ עֲשָׂב וְשְׂמוֹ
אֲשֵׁטְרוֹלִיזָא"ה, בְּמִסְכַּת נֶדֶה (דף ח).

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אֲחִיו מַה־פָּצַע כִּי נִהְרָג
אֶת־אֲחִינוּ וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ:

כו וַיֹּאמֶר יְהוָה לְאַחֵיהִי מַה מָּמוֹן מִתְּהִי
לָנָא אֲרִי נִקְטוּל יֵת אַחוּנָא וְנִכְסֵי עַל דָּמָה:

כ"י • מַה־פָּצַע • מַה מָּמוֹן, פְּתַגְמוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ • וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ.

(כז) לָכֵן וְנִמְכְּרָנוּ לַיִּשְׁמַעְאֵלִים וַיִּדְנוּ אֶל־תְּהִיבֵנוּ
כִּי־אֲחִינוּ בְּשִׁרְנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֲחִיו:

כז אֲתוּ וְנִנְפְנְנָה לַעֲרַבְכֵי וַיִּדְנָא לָא תְהִי בֵּה
אֲרִי אַחוּנָא בְּסִרְנָא הוּא וְנִכְבִּילוּ מִנָּה
אַחוּהִי:

כ"י • וַיִּשְׁמְעוּ • וְנִכְבִּילוּ מִנָּה, וְכָל שְׂמִיעָה שֶׁהִיא
קְבֻלַּת דְּבָרִים כְּגוֹן זֶה, וְכָגוֹן: "וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל
אֲבִיו", "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע", מִתַּרְגָּם נִכְבֵּל. וְכָל שֶׁהוּא
שְׂמִיעַת הָאֵזֶן, כְּגוֹן: "וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים

מִתְהִלָּף בְּגֵן", "וְרִבְקָה שִׁמְעַת", "וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל",
"שְׂמִיעַתִּי אֶת תְּלִנּוֹת", כְּלָן מִתַּרְגָּם: 'וַיִּשְׁמְעוּ, וְשִׁמְעַת,
וְשִׁמְעָה, שְׂמִיעַת קָדְמִי'.

(כח) וַיַּעֲבְרוּ אַנְשֵׁים מְדִינִים סַחְרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ
אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעְאֵלִים
בַּעֲשָׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרָיִמָה:

כח וַעֲבָרוּ גְבָרֵי מְדִינָאֵי תַּגְרִי וְנִגִּידוּ וַאֲסִיקוּ
יֵת יוֹסֵף מִן גְּבָא וַיִּבְיֵנוּ יֵת יוֹסֵף לַעֲרַבְכֵי
בְּעֶסְרִין כֶּסֶף וַאֲתִיתוּ יֵת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם:

כ"י • וַיַּעֲבְרוּ אַנְשֵׁים מְדִינִים • זֶה הִיא שִׁירָא אַחֲרָת,
וְהוּדִיעַ הַפְּתוּב שֶׁנִּמְכַּר פְּעָמִים הִרְבֵּה. וַיִּמְשְׁכוּ •

בְּנֵי יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר, וַיִּמְכְּרוּהוּ לַיִּשְׁמַעְאֵלִים,
וְהִיִּשְׁמַעְאֵלִים לְמִדְיָנִים וְהַמְדִינִים לְמִצְרַיִם.

(כט) וַיָּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אִי־יוֹסֵף בַּבּוֹר
וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו:

כט וְתֵב רְאוּבֵן לְגַבָּא וְהָא לִית יוֹסֵף בְּגַבָּא
וַיִּבְעַד יֵת לְבוּשׁוֹהִי:

כ"י • וַיָּשֶׁב רְאוּבֵן • וּבְמִכְרָתוֹ לֹא הָיָה שָׁם, שֶׁהִגִּיעַ יוֹמֹ לַיֶּלֶף וּלְשִׁמְשׁ אֶת אֲבִיו. דְּבָר אַחֵר: עֶסֶק הָיָה
בְּשִׁקוֹ וּבְתַעֲנִיתוֹ עַל שֶׁבִלְבָּל יְצוּעֵי אֲבִיו.

לְתֵב אַחֲרֵי יוֹמֵי לַיֶּלֶף וּלְשִׁמְשׁ אֶת אֲבִיו. דְּבָר אַחֵר: עֶסֶק הָיָה
בְּשִׁקוֹ וּבְתַעֲנִיתוֹ עַל שֶׁבִלְבָּל יְצוּעֵי אֲבִיו.

(ל) וַיָּשֶׁב אֶל־אֲחִיו וַיֹּאמֶר הִילָד אֵינָנו וְאֵנִי אִנָּה
אֲנִיבָא:

ל וְתֵב לִזֵּת אַחֲרֵי וַאֲמַר עוֹלִימָא לִיתוּהִי
וַאֲנָא לָאֵן אֲנָא אֲתִי:

כ"י • אִנָּה אֲנִיבָא • אִנָּה אֲבָרַח מִצְעָרוֹ שֶׁל אָבָא.?

בעל הטורים

שְׂלִישׁ. דְּבָר אַחֵר: שִׁכְרָן מִכֵּן ה' עַד כֵּן כ' - עֲשָׂרִים סְלָעִים. תוֹרָה כט (ל) וַאֲנִי אִנָּה אֲנִיבָא. שְׂאֵמֶר: לֹא יִתְלָה הַסְּרָחוֹן אֶלָּא בִּי, יֹאמֶר: קִנְאָתִי לְבִכּוּרָה שֶׁנִּתְּנָה לִּי. תוֹרָה לא	א. שְׁנִפְרַע מִיִּרְמְיָה מַה שֶּׁעָשׂוּ לְיוֹסֵף. בַּעֲשָׂרִים כֶּסֶף. שְׁהוּסִיף לוֹ אֲבִיו מִשְׁקָל שְׁנֵי סְלָעִים מִיֵּלֶת וּמִכְרוּהוּ בְּכ' סְלָעִים, שֶׁהִגִּיעַ לְכָל אֶחָד שְׁנֵי סְלָעִים. דְּבָר אַחֵר: דְּמִי עָבַד הֵם ל' סְלָעִים, וְהֵם שֶׁמִּכְרוּהוּ בִּסְתֵר הוֹצִרְכוּ לְזִלְזֵל בּוֹ	(כו) מַה פָּצַע. ב' בְּמִסְוֶרָה. דִּין, וַאֲיִדָּף: "מַה פָּצַע בְּדָמִי" (תְּהִלִּים ל. י. וְהוּא "מַה פָּצַע בְּדָמִי", אִם אֶהְרֹג אֶת אָחִי. תוֹרָה כו (כח) וַיִּמְשְׁכוּ. ב' בְּמִסְוֶרָה. הִבָּא, וַאֲיִדָּף: "וַיִּמְשְׁכוּ אֶת יִרְמְיָהוּ" (יִרְמְיָה לז.

(לא) וַיִּקְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת בָּדָם:

כ"י שְׁעִיר עִזִּים • דָּמוֹ דּוֹמָה לְשֵׁל אָדָם. הַכֶּתֶנֶת • זֶה שָׂמָה, וְכִשְׁהִיא דְּבוּקָה לְתֵבָה אַחֶרֶת, כְּגוֹן: "כֶּתֶנֶת יוֹסֵף", "כֶּתֶנֶת פִּסִּים", "כֶּתֶנֶת בֶּד", נִקְיָד 'כֶּתֶנֶת'.

(לב) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצָּאֵנוּ הַפֶּרֶזָּא הַכֶּתֶנֶת בְּנֵךְ הוּא אִם־לֹא:

(לג) וַיִּפְרֹה וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת בְּנֵי חַיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהוּ טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף:

כ"י וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת בְּנֵי • הִיא זֹה. חַיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהוּ • נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, סוּפוֹ שֶׁתִּתְגַּרְהַ בּוֹ אֵשֶׁת פּוֹטִיפֶר. וְלָמָּה לֹא גָלָה לוֹ הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא? לִפִּי שֶׁהִחְרִימוּ וְקָלְלוּ אֶת כָּל מִי שִׁיגְלָה, וְשִׁתְּפוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 130)

וְשִׁתְּפוּ לְהַקְבֵּה עִמָּהֶם (רש"י לז, לג) הַשִּׁבְטִים חָשְׁשׁוּ שֶׁאֶחָד מֵהֶם יִתְחַרֵּט וְיִלְחֹץ עַל הַשָּׂאֵר לְהַתִּיר אֶת הַחֶרֶם. לָכֵן תָּלוּ אֶת הַחֶרֶם בְּהַקְבֵּה, הֵינּוּ שְׂלֵא מַתִּירִים אוֹתוֹ אֲלֵא כִּאֲשֶׁר יִסְפְּימוּ לָךְ בְּשִׁמּוֹם (וְזֶהוּ שֶׁנֶּשֶׁט רש"י "עִמָּהֶם", וְלֹא "בַּחֶרֶם"). וּבְסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר גָּלוּ אֶת הַסּוּד לְיַעֲקֹב, שֶׁכֵּן קָבְלוּ

(לד) וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלְתּוֹ וַיַּשֵּׂם שֵׁק בְּמַתָּנוֹ וַיִּתְאַבֵּל עַל־בָּנָיו יָמִים רַבִּים:

כ"י יָמִים רַבִּים • כ"ב שָׁנָה, מִשְׁפָּרֵשׁ מִמֶּנּוּ עַד שְׂרִיד יַעֲקֹב לְמַצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "יוֹסֵף בֶּן־שִׁבְע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה וָגו', וְכֵן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה בְּעַמְדוֹ לִפְנֵי פָרְעֹה, וְשִׁבְעֵי שָׁנֵי הַשִּׁבְעֵי וּשְׁנַתִּים הִרְעִב כְּשֶׁבֶא יַעֲקֹב לְמַצְרַיִם, הָרִי כ"ב שָׁנָה, כְּנֶגֶד כ"ב שָׁנָה שְׂלֵא קָיָם

(לה) וַיִּקְמוּ כָל־בָּנָיו וְכָל־בָּנֹתָיו לְנַחֲמֹ וַיִּמְאֲנוּ לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי־אֵרֶד אֶל־בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה וַיַּבֵּךְ אֹתוֹ אֲבִיו:

כ"י וְכָל־בָּנֹתָיו • רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: 'אַחִיוֹת תְּאוֹמוֹת נוֹלְדוּ עִם כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט וּנְשָׂאוֹם'. רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: 'כְּנַעֲנִיּוֹת הָיוּ, אֲלֵא מָהוּ "וְכָל־בָּנֹתָיו"? כְּלוּתָיו, שְׂאִין אָדָם נִמְנָע מִלְקָרָא לְחַתְּנוֹ בְּנֵי, וְלִכְלָתוֹ

בעל הטורים

(לב) הַכֶּר נָא. ב' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא, וְאִידֶּךָ: "הַכֶּר נָא, לְמִי הַחֲתֻמָּת וְהַפְתִּילִים" (לַחֲלֹן לַח כח). בְּלִשׁוֹן שְׂרִימָה יְהוּדָה אֶת אָבִיו, בְּאוֹתוֹ לְשׁוֹן נִפְרַע מִמֶּנּוּ. תוֹרָה לג

אָבֵל שָׂאֵלָה • כִּפְשׁוּטוֹ, לְשׁוֹן קָבֵר הוּא: 'בְּאֲבֵלִי אֶקְבֵּר, וְלֹא אֶתְנַחֵם כָּל יְמִי'. וּמִדְרָשׁוֹ: גִּיהֶנֶם, סִימָן זֶה הָיָה מְסוּר בְּיָדֵי מִפֵּי הַגְּבוּרָה: אִם לֹא יָמוּת אֶחָד מִבְּנֵי בְחַיִּי, מִבְּטָח אֲנִי שְׂאֵינִי רוֹאֶה גִיהֶנֶם. וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ אֲבִיו • יִצְחָק הָיָה בּוֹכָה מִפְּנֵי צָרְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, אָבֵל לֹא הָיָה מֵתָאבֵּל, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חַי.

בְּתוֹ • וַיִּמָּאֵן לְהִתְנַחֵם • (כ"ה) אֵין אָדָם מִקְבֵּל תְּנַחֲמִין עַל הַחַי וְסָבוּר שְׂמַת, שְׂעַל הַמֵּת נִגְזְרָה גְזֵרָה שִׁישְׁתַּפַּח מִן הַלֵּב וְלֹא עַל הַחַי. אָרֹד אֶל-בְּנֵי • כְּמוֹ: 'עַל בְּנֵי', וְהִרְבֵּה 'אֶל' מְשֻׁמָּשִׁין בִּלְשׁוֹן 'עַל': (שְׁמוּאֵל ב' כ"א) "אֶל שְׂאוּל וְאֶל בֵּית הַדְּמִים", (שְׁמוּאֵל א' ד') "אֶל הַלֵּקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, וְאֶל חֲמִיָּה וְאִישָׁה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת ש"פ מקץ וש"פ וארא תשכ"ח)

שְׁלֹפִי פִירוּשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה יוֹצֵא שֶׁהַשְּׂבָטִים נִשְׂאוּ אֶת אֲחִיּוֹתֵיהֶם (מִן הָאֵב, דְּבַר הַמּוֹתֵר לְבְנֵי נָח), וּבִפְשׁוּטוֹ יֵשׁ לומר, שֶׁהַשְּׂבָטִים שָׁמְרוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה עַד שֶׁלֹּא נִיתְּנָה, וּלְפָחוּת בְּחַיִּי יַעֲקֹב.

שְׂאֵחַת הַסִּיבּוֹת לְכָף שֶׁבִּפְרוּשׁוֹ עַל הַמַּלְיִם "וְכָל בְּנוֹתָיו" אֵין רִשִּׁי מִסְתַּפֵּק בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁמִּשְׁמַעוֹת הַמִּלָּה "בְּנוֹתָיו" הִיא כִּפְשׁוּטָה – בְּנוֹת יַעֲקֹב, אֲלֹא הוּא מֵבִיא גַם אֶת דַּעַת רַבִּי נַחֲמִיָּה, שֶׁהִפְנָה הִיא ל"כְּלוֹתָיו", הִיא, מִפְּנֵי

(לו) וְהַמְדָּנִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפֹטִיפֹר סָרִיסִים פְּרָעָה שֶׁר הַטְּבָחִים: פ כִּי"א הַטְּבָחִים • שׁוֹחֲטֵי בְּהֵמוֹת הַמֶּלֶךְ.

♦ יום רביעי כ' כסלו ♦

א וְהָיָה בַּעֲדָנָא הֵיכָא וְנַחַת יְהוּדָה מְלֻחָת אַחוּהִי וְסָטָא עַד גְּבָרָא עֲדִלְמָאָה וְשִׁמְיָה חִירָה:

לח (א) וַיְהִי בַּעַת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֶת אָחִיו וַיֵּט עַד-אִישׁ עֲדִלְמִי וְשִׁמּוֹ חִירָה:

אֲמַרְתָּ לְמָכְרוֹ, אִלּוּ אֲמַרְתָּ לְהַשְׁבִּיב - הָיִינוּ שׁוֹמְעִים לָךְ. וַיֵּט • מֵאֶת אָחִיו. עַד אִישׁ עֲדִלְמִי • נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ.

כִּי"א וַיְהִי בַּעַת הַהוּא • לְמָה נִסְמְכָה פִּרְשָׁה זֹאת לְכָאן וְהַפְסִיק בִּפְרָשְׁתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף? לְלַמֵּד שֶׁהוֹרִידוּהוּ אָחִיו מִגְּדֻלָּתוֹ, כְּשֶׁרָאוּ בְּצַרַת אֲבִיהֶם, אָמְרוּ: 'אֵתָּה

ב וְהָיָה תַּמָּן יְהוּדָה בֵּת גְּבֵר תִּגְרָא וְשִׁמְיָה שׁוּעַ וְנִסְכָּה וְעַל לְוִתָּה:

(ב) וַיֵּרָא-שָׁם יְהוּדָה בֶּת-אִישׁ פְּנַעֲנִי וְשִׁמּוֹ שׁוּעַ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ:

כִּי"א פְּנַעֲנִי • תִּגְרָא (פסחים נ. ב"ד):

ג וְעַדִּיאַת וִילִידַת בֵּר וַקְרָא יֵת שְׁמָה עֵר:

(ג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ עֵר:

ד וְעַדִּיאַת עוֹד וִילִידַת בֵּר וַקְרָא יֵת שְׁמָה אוֹנָן:

(ד) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אוֹנָן:

ה וְאוֹסִיפַת עוֹד וִילִידַת בֵּר וַקְרָא יֵת שְׁמָה שְׁלָה וְהָיָה בְּכֻזִּיב כִּד וִילִידַת יֵתָה:

(ה) וַתִּסְפֶּה עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שְׁלָה וְהָיָה בְּכֻזִּיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ:

ז דָּאם לֹא בֶן, מָה בָּא לְהוֹדִיעֵנוּ? וּבִכְרָאשִׁית רַבָּה' רְאִיתִי: "וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁלָה וְגו'" פְּסָקָה.

כִּי"א וְהָיָה בְּכֻזִּיב • שֵׁם הַמָּקוֹם, וְאוֹמַר אֲנִי עַל שֵׁם שֶׁפָּסְקָה מְלֻחַת נִקְרָא 'כְּזִיב', לְשׁוֹן: (ירמיה טו) "הָיָה תִּהְיֶה לִי כְּמוֹ אֲכֻזִּב", (ישעיה נח) "אֲשֶׁר לֹא יִכְזֹבוּ מִיָּמָיו",

ו וְנִסְיָב יְהוּדָה אֶתְתָּא לְעֵר בּוֹכְרָה וְשִׁמְיָה תִּמְרָ:

(ו) וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרָו וְשִׁמְיָה תִּמְרָ:

וְהָיָה עַר פּוֹכְרָא דִּיהוּדָה בִּישׁ קָדָם יי
וְאִמִּיתָהּ יי :

מִיתָתוֹ שֶׁל אֲוֶנָן. וְלָמָּה הָיָה עַר מִשְׁחִית זֶרְעוֹ? כְּדִי
שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר וַיִּכְחֹשׁ יִפְיָהּ.

ח. וַאֲמַר יְהוּדָה לְאוֹנָן עוֹל לֹות אֶתֶּת אַחִיךָ
וַיִּבֶם יְתֵה וְאֶקִּים זֶרַע לְאַחִיךָ :

טוידע אונן ארי לא על שמה מתקרי זרעא ויהיה כד עליל לות אפת אחיהי ומחבל ארחה על ארעא בדיל דלא לקימא זרעא לאחיהי :

כ"י • וְשִׁחַת אֶרְצָה • דָּשׁ מִבְּפָנִים וְזוֹרָה מִבְּחוּץ (ב"ר) •

י וּבָאִישׁ קֶדֶם יי דִּי עֲבַד וְאַמִּית אַף יְתָה:

וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה לְתֹמֶר כִּלְתָּה תִּיבִי אֶרְמֵלָא
בֵּית אֲבִיךָ עַד דְּרַבָּא שְׁלָה כְּרִי אֲרִי אָמַר
דְּלִמָּא יָמוּת אִף הוּא כְּאַהֲרֵי וְאַזְלַת תֹּמֶר
וַיִּתִּיבַת בֵּית אֲבוּהָ :

כִּי אָמַר וְגו' • כְּלוּמַר, דְּיוֹחָה הָיָה אוֹתָהּ בְּקֶשׁ, שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַשִּׁיאָהּ לוֹ. כִּי אָמַר פֶּן־יָמוּת • מְחֻזָּקת הִיא זֶה שֶׁיָּמוּתוּ אַנְשֵׁיהָ (יבמות לז) •

יב וסגיאוי ימציא ומתת בת שוע אפת יהודה
וּתְּנֶנְהֶם יְהוּדָה וְסָלִיק עַל גּוֹזְזֵי עֲנָה הוּא
וְחִירָה רַחֲמָה עַד לְמָאָה לְתַמְנָת :

רש"י ◀ וַיַּעַל עַל-גִּזְזֵי צִאֲנוֹ • וַיַּעַל תְּמִנְתָּהּ לַעֲמֹד עַל גִּזְזֵי צִאֲנוֹ.

יג וְאֶת־חֹא לְתֹמֶר לְמִיָּמָר הָא חֲמוּיָךְ סֵלֶק
לְתִמְנַת לְמִיָּגָז עֲנֶה :

כש"י עלה תמנתה • ובמשון הוא אומר: (שופטים ד) "וירד משון וגו'", תמנתה בשפוע הקר היתה יושבת: עולין לה מכאן, ויורדין לה מכאן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטישיחות כרך י, עמוד 122 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

עֲלֶיהָ וַיִּרְיֶדָה בַּעֲבוּדַת ה'

הִיְתָה יוֹשֶׁבֶת, עוֹלִין לָהּ מִכָּאן וַיּוֹרְדִין לָהּ מִכָּאן (לח, יג.
ובפירוש רש"י)

יש לבאר זה בדרך הדרוש:

כאשר אדם מטפס ועולה בהר, אי-אפשר לו לנוח ולעמוד במקומו אפילו לרגע אחד. כי מכיון שההר הוא בשפוע, הרי אם יפסיק, עלול הוא לפול ולהסתכן חס-ושלום. וכמו-כן הוא בעבודת האדם לקונו - "מי יעלה בהר ה'", שאי-אפשר לאדם להסתפק במצבו ולנוח לרגע מעליתו בקדש, כי בכל זמן ועת הרי הוא נמצא "בשפוע ההר". ואם

ינוח לרגע מעליתו, עלול הוא ליפשל ולבוא לידי "ירידה" חס-ושלום.

וזה רמז הכתוב בזה שאצל "תמנה", ד"בשפוע ההר היתה יושבת", לא כתוב לשון ישיבה ועמידה, אלא לשונות של עליה וירידה, כי "בשפוע ההר" גם עמידה במקומו וירידה היא. ובכל מצב שבו נמצא האדם, הרי הוא או בירידה או בעליה.

(יד) וְהָסֵר בְּגִי אֲלֻמְנוֹתָהּ מֵעֲלִיָּה וְתִכְסֵּם בַּצֵּעִיר וְתִתְעַלֶּף וְתִשָּׁב בְּפֶתַח עֵינָיִם אֲשֶׁר עַל-דֶּרֶךְ תִּמְנָתָהּ כִּי רָאֹתָהּ כִּי-גָדַל שָׁלָה וְהָיָה לֹא-נִתְּנָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

כ"י - וְתִתְעַלֶּף - כִּסְתָה פָּנֶיהָ שֶׁלֹּא יִפִּיר בָּהּ. וְתִשָּׁב בְּפֶתַח עֵינָיִם - בְּפִתְיַחַת עֵינָיִם, בְּפֶרֶשֶׁת דְּרָכִים שֶׁעַל דֶּרֶךְ תִּמְנָתָהּ. וְרַבּוּתִינִי דָרְשׁוּ: (סוטה י) בְּפִתְחוֹ שֶׁל

יד וְאֶעֱדִיאת לְבוּשֵׁי אֲרָמְלוּתָהּ מִנָּה וְאֶתְכַּסִּיאת בְּעִיפָא וְאֶתְקַנַּת וִיתִיבַת בְּפִרְשׁוֹת עֵינֵינוּ דִּי עַל אַרְחַ תִּמְנַת אַרְי חֲזַת אַרְי רְכָא שָׁלָה וְהָיָה לֹא אֶתִּיהִיבַת לָהּ לְאִנְתִּי:

אברהם אבינו, שכל עינים מצפות לראותו. כי ראתה כי גדל שלה וגו'. לפיכך הפקירה עצמה אצל יהודה, שהיתה מתאנה להעמיד ממנו בנים.

טו וְחִזְאָה יְהוּדָה וַחֲשָׁבָה בְּנִפְקַת בְּרָא אַרְי כְּסִיאת אֶפְהָא:

רבותינו: "כי כסתה פניה", כשהיתה בבית חמיה היתה צנועה, לפיכך לא חשדה.

טז וּפְטָא לָתָהּ לְאַרְחָא וְאָמַר הָבִי קַעַן אֵיעוּל לָתִיף אַרְי לֹא יָדַע אַרְי כִּלְתָהּ הָיָה וְאָמַרְתָּ מַה תִּתֵּן לִי אַרְי תִּיעוּל לָתִי:

(טו) וְיִרְאָהּ יְהוּדָה וַחֲשָׁבָה לְזוּנָה כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ:

כ"י - וַחֲשָׁבָה לְזוּנָה - לִפִּי שִׁישׁוּבַת בְּפֶרֶשֶׁת דְּרָכִים. כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ - וְלֹא יָכַל לְרְאוֹתָהּ וּלְהַפִּירָהּ. וּמְדַרְשׁ

(טז) וַיֵּט אֶלֶּיהָ אֶל-הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הִבֵּה־נָא אֲבֹא אֵלָיְךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי כִלְתּוֹ הוּא וְתֹאמַר מַה-תִּתֵּן-לִי כִּי תָבוֹא אֵלָי:

כ"י - וַיֵּט אֶלֶּיהָ אֶל-הַדֶּרֶךְ - מִדֶּרֶךְ שֶׁהָיָה בָּהּ, נָטָה אֶל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָיָה בָּהּ, וּבִלְשׁוֹן לַע"ז דְּשִׁטְרוֹנִי"ר. הִבֵּה-נָא - הִכֵּינִי עֲצָמָךְ וְדַעְתָּךְ לְכָךְ. כֹּל לְשׁוֹן 'הִבֵּה'

לשון הזמנה הוא, חוץ ממקום שיש לתרגמו בלשון נתינה. ואף אותן של הזמנה, קרובים ללשון נתינה הם.

יז וְאָמַר אָנָּה אֲשַׁלַּח גְּדִי בֶר עֲזִי מִן עֲנָא וְאָמַרְתָּ אִם תִּתֵּן מִשְׁכּוֹנָא עַד דְּתִשְׁלַח:

(יז) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי-עֲזִים מִן-הַצֹּאן וְתֹאמַר אִם-תִּתֵּן עֶרְבוֹן עַד שְׁלַחְךָ:

כ"י - עֶרְבוֹן • מִשְׁכּוֹן.

בעל הטורים

לְזוּנָה. ב' במסורה. וַיִּחְשְׁבָהּ לְזוּנָה, "איכה היתה לזונה" (שעיה א, כא). מה תמר בכיוון ולבסוף בכבוד, אף ירושלמים סופה בכבוד, בְּדִכְתִּיב (וכהה ב, ט) וּלְכָבוֹד אֶהְיָה בְּתוֹכָהּ. וְהָיָה "זאת קומתך דמתה לתמר" (שיר השירים א, ח). תורה טז

הקאב שלה מאד. ובכוח זה יצא ממנה מלכות בית דוד שהיה הולך וגדל עד כי גדל מאד. תורה טז (טו) וַיִּחְשְׁבָהּ. ג' במסורה. הקא, ואידך בפרשת לך לך (לעיל טו, א) וַיִּחְשְׁבָהּ לוֹ צִדְקָה, ואידך: "ויחשבה עלי לשכרה" (משואל א' א, יא):

לח (יד) בְּפֶתַח עֵינָיִם אֲשֶׁר. סופי אותיות למפרע - רמ"ח, כמנחן אברהם. שאמרה: יהי רצון שאזקק לזרע אברהם. כ"י גדל. ג' במסורה. הקא, ואידך: "הלוך וגדל עד כי גדל מאד" (לעיל טו, יא), "כי גדל הקאב מאד" (איוב ב, יא). בשביל שראתה כי גדל שלה, גדל

(יח) וַיֹּאמֶר מֶה הָעֲרֹבוֹן אֲשֶׁר אֶתֵּן לָךְ וְהֵאמֹר חֲתָמְךָ וּפְתִילְךָ וּמַטְּךָ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֵּן לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ:

יח ואמר מה משכונא די אתן לך ואמרת עזקתך ושושפך וחוטריך די בידך ויהב לה ועל לותה ועדיאת לה:

כז"י חתמך ופתילך • עזקתך ושושפך טבעת שאתה חותם בה, ושמלתך שאתה מתכסה בה. ותהר לו • גבורים פיוצא בו, צדיקים פיוצא בו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 331)

טבעת שאתה חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה (רש"י לח, יח) תמר רצתה להבטיח שיהודה יעמד בדבורו. לכן לא בקשה ממנו טבעת ושמלה סתם, שהם חפצים

נפוצים, אלא את חותמו המיוחד ואת בגדו המיוחד (שלבש לאות חשיבות) - "שאתה חותם בה" . . שאתה מתכסה בה".

(יט) וַתָּקֶם וַתֵּלֶךְ וַתִּסֹּר צַעֲיָפָהּ מֵעֵלֶיהָ וַתִּלְבָּשׁ בְּגָדֶיהָ אֶלְמְנוּתָהּ:

יט וקמת ואזלת ואעדיאת עיפה מנה ולבישת לבושי ארמלותה:

(כ) וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת־גְּדִי הָעִזִּים בִּיד רַעְהוּ הָעֶדְלָמִי לַקַּחַת הָעֲרֹבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָהּ:

כ ושדר יהודה ית גדיא בר עזי בידא רחמה עדלמא למסב משכונא מידא דאתתא ולא אשכחא:

(כא) וַיִּשְׁאַל אֶת־אֲנָשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר אֵיךְ הַקְדָּשָׁה הִוא בְּעֵינֵינוּ עַל־הַדָּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא־הִיְתָה בֹזֶה קְדֻשָּׁה:

כא ושאל אנשי אתר אנשי מקמה לאמר איך הקדשה הוא בעינינו על-הדרך ויאמרו לא-היתה בזה קדשה:

כז"י הקדשה • מקדשת ומזמנת לזנות.

(כב) וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצָּאָתִיהָ וְגַם אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא־הִיְתָה בֹזֶה קְדֻשָּׁה:

כב וישב אל-יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא-היתה בזה קדשה:

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח־לָהּ פֶּן נִהְיָה לְבוֹז הַנָּהָה שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצָּאָתָהּ:

כג ואמר יהודה תקח-לה פן נהיה לבוז הנהה שלחתי הגדי הזה ואתה לא מצאתה:

כז"י תקח-לה • יהיה שלה מה שבגדה. פן נהיה לבוז • אם תבקשנה עוד יתפרסם הדבר ויהיה גנאי, כי מה עלי לעשות עוד לאמת דברי. הנהה שלחתי

הגדי הזה • לפי שרמה יהודה את אביו בגדי עזים שהטביל כתנת יוסף בדמו, רמזהו גם אותו בגדי עזים (כ"ד).

בעל הטורים

(יח) וּמַטְּךָ. ב' במסורה. "ומטף אשר בידך", "ומטף אשר הכית בו את ה'אר" (שמות יז, ח). שזה המטה שנתן בידה הוא המטה שהכה בו היאור ונעשו בו כל הנסים. וּפְתִילְךָ. אותיות ותפילה. הפתילים (פסוק כח) בגימטריא: חתפלין. תורה יט

(כ) מִצָּאָהּ. ב' במסורה. הקא, ואידך: "כי בשדה מצאה" (דברים כב, כז). לומר, בשביל שבשדה מצאה תחלה ועתה חזרה לביתה, על פן לא מצאה. תורה כא

(כג) לְבוֹז. ב' במסורה. "פן נהיה לבוז", ונעוזה לב יהיה לבוז" (משלי יב, ח). בשביל שעוזה לב אביו לומר "הכר נא הכתנת בנך היא" (לעיל ז, לה) היה לבוז, שאמרה לו: "הכר נא למי החתמת". תורה כד

(כד) וַיְהִי כִּמְשָׁלֶשׁ חֳדָשִׁים וַיֵּגֶד לַיהוָה לְאֹמֶר
וְנָתַתָּ תָמָר בְּלִתְךָ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזִנּוּנִים וַיֹּאמֶר
יְהוָה הוֹצִיאוּהָ וְתִשְׁרָף:

הָרָה לְזִנּוּנִים • שם דָּבָר: מַעֲבָרָה, כְּמוֹ "אִשֶּׁה הָרָה",
וּכְמוֹ: "בְּרָה כַחֲמָה". וְתִשְׁרָף • אָמַר אֶפְרַיִם מִקְשָׁא
מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר: בְּתוֹ שֶׁל שֵׁם הֵיטָה, שֶׁהוּא כֹהֵן,
לְפִיכָךְ דְּנוּהָ בִּשְׂרָפָה.

כִּי • כִּמְשָׁלֶשׁ חֳדָשִׁים • (גדה מז) רַבּוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן וְרַבּוֹ
שֶׁל אַחֲרוֹן וְאִמְצָעֵי שָׁלֹשׁ, וְלִשׁוֹן "כִּמְשָׁלֶשׁ חֳדָשִׁים",
כִּהְשִׁתֵּלֶשׁ הַחֳדָשִׁים, כְּמוֹ: (אסתר ט) "וּמִשְׁלֹחַ מִנּוֹת",
"מִשְׁלַח יָדָם", וְכֵן תִּרְגָּם אוֹנֵקְלוֹס: 'בְּתִלְתּוֹת יִרְחֵיא'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ מקץ וש"פ וארא תשכ"ח)

טִיִּהְרָא – "וְתִשְׁרָף", בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ הָאֱהָבָה לִקְב"ה, הַנִּקְרָא
כֹּהֵן.
וְאֵינוֹ מוֹבֵן: כִּיּוֹן שֶׁהַנֶּשֶׁמָה כָּבֵד נִמְצָאת בְּמִצְבַּב שֶׁל
הוֹצִיאוּהָ, הִיא יֵצֵא מִבֵּית אֲבִיהָ, כִּיצַד הִיא יִכּוֹלָה
לְהִתְעוֹרֵר בְּאֱהָבָה כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ? הַהֶסְכֵּר עַל-כֵּךְ הוּא:
"אֶפְרַיִם מִקְשָׁא מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר" – כִּיּוֹן שֶׁשׁוֹרֵשׁ הַנֶּשֶׁמָה
הוּא מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא, הֵרִי עַל-אֵף כָּל הַשִּׁינּוּיִים וְהִירִידוֹת
שֶׁיִּחְלוּ בָּהּ, עַד כִּדִּי "הוֹצִיאוּהָ", הִיא נִשְׁאַרְתָּ תְּמִיד "בֵּית
כֹּהֵן", וּמִתְעוֹרֵר אֲצִלָּה רָגֶשׁ שֶׁל "וְתִשְׁרָף".
לְפִי זֶה מוֹבֵן גַּם הַדִּיּוּק בְּלִשׁוֹן הַפָּסוּק "וַיֹּאמֶר יְהוָה
הוֹצִיאוּהָ וְתִשְׁרָף":
הַנֶּשֶׁמָה שֶׁלְמִטָּה נִמְצָאת בְּכָל זֹאת בְּמִצְבַּב שֶׁל "הוֹצִיאוּהָ –
בְּגִלּוֹתָא", וְכִדִּי שֶׁיִּתְעוֹרֵר אֲצִלָּה הַעֲנָן שֶׁל "וְתִשְׁרָף" צָרִיךְ
לְהִתְגַּלּוֹת בָּהּ עֵצֶם הַנֶּשֶׁמָה שֶׁאֵינוֹ בְּגִלּוֹת, וּלְפִיכָךְ זְקוּקִים
לְדַרְגַּת "יְהוָה", לַעֲבֹדָה שֶׁל הוֹדָאָה וְקִבְּלַת עוֹל הַמְּגִיעָה
לְעֵצֶם הַנֶּשֶׁמָה וּמִגִּלָּה זֹאת גַּם בְּנִשְׁמָה שְׁבֻגָּה.
בְּכָךְ יוֹבֵנוּ שְׁתֵּי ה"סְבֵרוֹת הַהִפּוּכוֹת" שֶׁהֵיוּ לְגַבִּי תָמָר:

אֲדָמוֹר הֶזְקֵן פּוֹסֵק לְהִלָּכָה, "שֶׁלֹּא נֹאמַר אֶת אֲבִיהָ הִיא
מִחֻלָּלָה אֲלֹא כְּשִׁזְנוּתָהּ בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה וּכְשֶׁהֲעִידוּ בְּפָנֶי
סִנְהֶדְרִין". לְפִי זֶה מִתְעוֹרֶרֶת הַשְּׂאֵלָה: כִּיצַד דָּנוּ אֶת תָּמָר
לְשִׁרִּיפָה כִּבֵּית כֹּהֵן? הֵרִי עוֹנֵשׁ זֶה מְגִיעַ לָהּ רַק מִפְּנֵי שֶׁ"אֶת
אֲבִיהָ הִיא מִחֻלָּלָה", וְאִילוּ אֲצִל תָּמָר לֹא הָיוּ כָּלֵל עֲדִים
וְהִתְרָאָה, וְלֹא מִסִּירַת עֲדוּת בְּפָנֶי סִנְהֶדְרִין?
קוּשִׁי זֶה מְבַהֵיר רִש"י עַל-יְדֵי הוֹסֶפֶת הַמַּלְמִים "אָמַר אֶפְרַיִם
מִקְשָׁא מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר": אֶפְרַיִם מִקְשָׁא נֹקֵט בְּשִׁטְתּוֹ,
שֶׁאֵף כְּאִשֶּׁר הַקָּשֶׁר רְחוּק בְּיוֹתֵר (בְּמִצִּיאוֹת, בְּזִמָּן אוֹ בְּעֵינָן)
עֲדִין הוּא קָיָם, וְלָכֵן אֵף כְּאִשֶּׁר זִינְתָה שֶׁלֹּא בְּעֵדִים וְכו',
בְּכָל זֹאת "אֲבִיהָ הִיא מִחֻלָּלָה", וְלָכֵן נִפְסַק דִּינָה –
הוֹצִיאוּהָ וְתִשְׁרָף.
עַל הַפָּסוּק "הוֹצִיאוּהָ וְתִשְׁרָף" נֹאמַר בַּסֵּפֶר הַזֶּהר "בְּשִׁלְהוֹבִי
טִיִּהְרָא בְּגִלּוֹתָא" (=בְּשִׁלְהֵבֶת סְהָרָה עַל-יְדֵי הַגְּלוּת). שֶׁעַל-
יְדֵי יְרִידַת הַנֶּשֶׁמָה, הַנִּקְרָאת "בֵּית אִישׁ כֹּהֵן", לְגִלּוֹת –
הוֹצִיאוּהָ בְּגִלּוֹתָא, וְכֵן עַל-יְדֵי יְרִידָתָה לְמִטָּה בְּגוֹף, אֲפִילוּ
בְּזִמָּן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, הִיא מִתְעוֹרֶרֶת "בְּשִׁלְהוֹבִי

בעל הטורים

הֵיטָה זֹוְנָה לֹא עָשָׂה לָהּ שׁוּם דָּבָר. עוֹד
מִקְשִׁים עַל מַה שֶּׁאָמַר יְהוָה
הוֹצִיאוּהָ וְתִשְׁרָף, וְהִלָּא יְהוָה מִלֵּךְ
הֵיטָה, וּמִלֵּךְ לֹא דָן וְלֹא דָּנִין אוֹתוֹ.
וְעוֹד, כִּדִּינִי נִפְשׁוֹת מִתְחִילִין מִן הַצַּד.
וְעוֹד, הָאִיף הֵיטָה דָן עַל כִּלְתּוֹ.
וּמִתְרַצִּים, שֶׁיִּצְחָק וְיַעֲקֹב וְיְהוָה דְּנוּהָ,
וְהִתְחִילוּ בִּיהוָה מִן הַצַּד.
וּבִמְדַרְשׁ יֵשׁ, שֶׁשֵּׁם בְּעֵצְמוֹ דְּנָה. וְאִי
אֲפָשֶׁר לְהִיוֹת, בְּשִׁתְּדֻקְדָּק בְּחֻשְׁבוֹן
שְׁנוֹת דּוֹר וְדוֹר תִּמְקָצַ שְׁמַת כָּבֵד. וְמַה
שֶּׁאָמַר בְּעִבְרִית וְרָה (מא) פְּנוּי הָבָא עַל
הַפְּנוּיָה בֵּית דִּינוֹ שֶׁל שֵׁם גְּזוּר מִשׁוּם
מַעֲשֵׂה דְתָמָר, לֹא שֶׁהִיָּה קָיָם, אֲלֹא
כָּל בֵּית דִּינוֹ אַחֲרָיו נִקְרָא עַל
שְׁמוֹ. תוֹרָה כֹּה

וּפִירֵשׁ הוּא, בְּשִׁבִּיל שֶׁהִיָּה קָצִין וּמוֹשֵׁל
בְּאֶרֶץ, וְהַפְּלָה אֲשֶׁר תִּזְנֶה עָלָיו אֵינָה
נִידוּנִית כְּמִשְׁפֵּט שֶׁאֵר נָשִׁים הוֹזְנוֹת,
אֵף כִּמְבֻזָּה אֶת הַמַּלְכוּת. וְעַל כֵּן אָמַר
הוֹצִיאוּהָ וְתִשְׁרָף, כִּי בָּאוּ לְפָנָיו
לַעֲשׂוֹת לָהּ כָּל אֲשֶׁר יִצְוָה, וְהוּא חָיִיב
אוֹתָהּ לְמַעַלְת הַמַּלְכוּת.
וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט, שֶׁהִיָּה הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר
תִּזְנֶה תַּחַת אִישָׁה שְׁמוּסִרִים אוֹתָהּ
לְכַעֲלָהּ וְהוּא דָן אוֹתָהּ לְחַיִּים אוֹ לְמָוֶת
כְּרִצּוֹנוֹ. וְהִנֵּה תָמָר הֵיטָה מִיּוֹעֲדָת
לְשִׁלָּה בְּנוֹ, וְהִיא לָהֶם כְּאִשֶּׁת אִישׁ
בְּנִימוּסִיָּה.
וְרַבִּינוּ יְהוָה הַחֲסִיד פִּירֵשׁ, לֹא דְנָה
אוֹתָהּ יְהוָה לְשִׁרִּיפָה אֲלֹא שִׁשְׁרָפוּ
לָהּ רוּשָׁם בֵּין פְּנֵיהָ לְסִימָן שֶׁהִיא זֹוְנָה,
וְכֹאשֶׁר יָדַע יְהוָה שֶׁהִיָּה מִמֶּנּוּ וְלֹא

(כד) וַיֹּאמֶר יְהוָה הוֹצִיאוּהָ וְתִשְׁרָף.
רִאשִׁי תִיבּוֹת – שֵׁם בֶּן אֲרָבַע. מִלְּמַד
שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זִימֵן לָהּ הַסִּימָנִין,
שֶׁנֶּאֱבָדוּ מִמֶּנָּה.
הוֹצִיאוּהָ וְתִשְׁרָף. פִּירֵשׁ רִש"י, לְפִי
שִׁבְתּוֹ שֶׁל שֵׁם הֵיטָה, וְכֵת בָּהֵן שִׁזְנוּתָהּ
בְּשִׁרִּיפָה. וְהַקָּשָׁה הִרְמַב"ו, דִּמָּה
שִׁכְתּוֹב בֵּית כֹּהֵן שִׁזְנוּתָהּ בְּשִׁרִּיפָה הֵינִינוּ
אֲרוּסָה אוֹ נִשְׁוּאָה, אֲבָל שׁוֹמֶרֶת יָבֵם
גַּם כִּהְנֵת אֵינָה אֲלֹא בְּלֹאוֹ. וְכִי תִימָא
מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה יָבוֹם בְּכִנִּי נָח וְאִוְהֶרְתָּן וְזוֹ
הִיא מִיתָתָן, הִיא מוֹכַח בְּסִנְהֶדְרִין (מא א)
שֶׁאֵין יָבוֹם נוֹהֵג בְּכִנִּי נָח כָּלֵל.
וְעוֹד קָשָׁה, דְּכָל מִיתָה הָאִמּוּרָה בְּכִנִּי
נָח אֵינָה אֲלֵא סִיף.
וְעוֹד, מַה שֶּׁאָמַר "צִדְקָה מִמֶּנִּי", כָּל
שֶׁפֶן שֶׁהִיָּה לָהּ לְהִתְחַיֵּיב.

בתחילה סברו שמפני ש"זנתה תמור פלתי" צריך להיות דין של "הוציאוה", כפירוש הזהר – בגלותא. ולאחר מכן יצאה בקשר למעשה תמור זה עצמו בת"קול "ממני ומאתי יצאו הדברים... להעמיד מלכים בישראל", שהמעשה נגרם פדי שילד פרץ וכו' ועד משיח, שענינו גאולה. ההסבר לכך הוא: תכלית הגלות "מפני חטאינו" היא כדי שעל-ידי בירור וזיכרון חשכת הגלות יתגלה יתרון האור בגאולה העתידה. ולפיכך, למרות שבתחילת הענין נחשבה פעולתה של תמור

למעשה שלילי, שתוצאתו צריכה להיות "הוציאוה בגלותא", הרי שלאחר העבודה של יהודה, עבודת ההודאה הגורמת לכך שעל-ידי הגלות (הוציאוה) מתעוררים "הצמאון והאהבה בחילא יתיר" ("ותשרף") – אז מתגלה ש"ממני ומאתי יצאו הדברים... להעמיד מלכים בישראל", שיש בכך מלכתחילה כוונה עליונה, שמכך יולד פרץ וכו' ועד ל"עלה הפורץ לפניהם", שיפרוץ את כל הגבולות, אפילו את ההגבלות שהיו בזמן הבית, וכן לפני ירידת הנשמה למטה – יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

(כה) הוא מוצאת והיא שלחה אל-חמיה לאמר לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר-נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה:

כה היא מתפקא והיא שלחת לחמיהא למימר לגבר די אלין דילה מנה אנא מעדיא ואמרת אשתמודע פצן למן עזקתא ושושפא וחוטרא האלין:

ש"י הוא מוצאת • לישרף. והיא שלחה אל-חמיה • לא רצתה להלבין פניו ולומר: 'ממך אני מעברת', אלא "לאיש אשר אלה לו", אמרה: 'אם יודה מעצמו, יודה. ואם לאו, ישרפוני ואל אלבין

פניו'. מכאן אמרו: 'נזח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים'. הכר-נא • אין 'נא' אלא לשון בקשה: 'הכר-נא בוראך ואל תאבד שלש נפשות'.

(כו) ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני פי-עלבין לא-נתתיה לשלה בני ולא-יסף עוד לדעתה:

כו ואשתמודע יהודה ואמר ופאה מני מעדיא ארי על פן לא יהכתה לשלה ברי ולא אוסיף עוד למידעה:

ש"י צדקה • בדבריה. ממני • היא מעברת. ורבותינו זכרונם לברכה דרשו שיצאה בת קול ואמרה: 'ממני ומאתי יצאו הדברים, לפי שהיתה צנועה בבית חמיה, גזרתי שיצאו ממנה מלכים, ומשכט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל'.

פי-עלבין לא-נתתיה • פי בדין עשתה על אשר לא נתתיה לשלה בני. ולא-יסף עוד • יש אומרים: 'לא הוסיף', ויש אומרים: 'לא פסק', ויחברו גבי אלדד ומידד: "ולא יספו", ומתרגמינן: 'ולא פסקו'.

(כו) ויהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה:

כו והנה בעדן דמילדה והא תיזמין במקאה:

ש"י בעת לדתה • וברבקה הוא אומר: 'וימלאו זמיה ללדת', להלן למלאים, וכאן לחסרים. והנה

תאומים • מלא, ולהלן: 'תאומים', חסר. לפי שהאחד רשע, אכל אלו שניהם צדיקים.

(כה) ויהי בלדתה ויתן-יד ותקח המילדת ותקשר עלי-ידו שני לאמר זה יצא ראשונה:

כה והנה במילדה ויהב ידא ונסיבת חיתא וקטרת על ידה והוריתא למימר דין נפק קדמאה:

ש"י ויתן-יד • הוציא האחד ידו לחוץ, ולאחר שקשרה על ידו השני, החזירה.

כט וַהֲנִיחָהּ בְּדֶ אֶתִּיב יְדָהּ וְהָא נִפְק אַחוּהִי
וְאִמְרַת מִה תְּקוּף סְגִי עֲלֶיךָ לְמַתְקָהּ וְקָרָא
שְׁמָהּ פֶּרֶץ:

(כט) וַיְהִי כִּמְשִׁיב יָדוֹ וַהֲנִיחָהּ יֵצֵא אָחִיו וַתֹּאמֶר
מִה־פֶּרֶצַת עֲלֶיךָ פֶּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרֶץ:

כס"א • פֶּרֶצַת • חֲזָקַת עֲלֶיךָ חֲזָק.

ל וַיִּבְטֵר בֶּן נִפְק אַחוּהִי דִי עַל יְדָהּ זְהוּרִיתָא
וַיִּקְרָא שְׁמָהּ זָרַח:

(ל) וַאֲחֵר יֵצֵא אָחִיו אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשְּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ
זָרַח:

שְׁנַעַר, וְשָׁתִי חֲתִיכוֹת כְּסָף שֶׁל מֵאֲתִים שְׁקָלִים וּלְשׁוֹן
זָהָב (כ"ה) • וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח • עַל שֵׁם זְרִיחַת מְרָאִית
הַשְּׁנִי.

כס"א • אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשְּׁנִי • אַרְבַּע יָדוֹת כְּתוּבוֹת
כָּאן, כְּנֶגֶד אַרְבַּעַת חֲרָמִים שֶׁמַּעַל עָבָן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ.
וְיֵשׁ אוֹמְרִים: כְּנֶגֶד אַרְבַּעַת דְּבָרִים שֶׁלֶקַח: אֲדָרַת

♦ יום חמישי כ"א כסלו ♦

א וַיּוֹסֶף אֶתְחַת לְמַצְרַיִם וּזְכָנָה פּוֹטִיפָר רַבָּא
דְּפָרְעָה רַב קְטוֹלָיָא גְבֵר מַצְרָאָה מִיָּדָא
דְּעֵרֶכְבָּאִי דִי אַחֲתוּהִי לְתַמָּן:

לט (א) וַיּוֹסֶף הוֹרֵד מִצְרַיִמָּה וַיִּקְנֶהוּ פּוֹטִיפָר סָרִיס
פָּרְעָה שֶׁר הַמַּבְחִים אִישׁ מִצְרֵי מִידַּ הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים
אֲשֶׁר הוֹרְדָהוּ שְׁמָה:

לך, מֵה זֶה לְשֵׁם שְׁמִים, אִף זֶה לְשֵׁם שְׁמִים, שְׁרָאָתָה
בְּאַצְטְרוֹלוֹגִין שְׁלָה שְׁעִתִּידָה לְהַעֲמִיד בְּנִים מִמֶּנּוּ,
וְאִינָה יוֹדַעַת אִם מִמֶּנָּה אִם מִבֶּתָּה.

כס"א • וַיּוֹסֶף הוֹרֵד • חֲזוֹר לְעֶנְיָן רֵאשׁוֹן, אֲלֵא שֶׁהַפְּסִיק
בּוֹ כְּדִי לְסַמֵּךְ יְרִידָתוֹ שֶׁל יְהוּדָה לְמַכִּירָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף,
לֹאמַר לֶךְ שְׁבִשְׁבִּילוֹ הוֹרִידוּהוּ מִגְדָּלָתוֹ. וְעוֹד, כְּדִי
לְסַמֵּךְ מַעֲשֵׂה אִשְׁתּוֹ שֶׁל פּוֹטִיפָר לְמַעֲשֵׂה תִּמְרָה, לֹאמַר

ב וַהֲנִיחָהּ מִיָּמְרָא דִּי בְּסַעֲדָה דִּיּוֹסָף וַהֲנִיחָהּ גְבֵר
מַצְלַח וַהֲנִיחָהּ בְּבִית רַבּוּנָה מַצְרָאָה:

(ב) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית
אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי:

ג וַחֲזָא רַבּוּנָה אֲרִי מִיָּמְרָא דִּי בְּסַעֲדָה וְכָל
דִּי הוּא עָבַד יֵי מַצְלַח בִּידָה:

(ג) וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה
יְהוָה מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ:

כס"א • כִּי ה' אִתּוֹ • שֵׁם שְׁמִים שְׁגוּר בְּפִיו (כ"ה) •

ד וַאֲשַׁכַּח יוֹסֵף רַחֲמִין בְּעֵינָוְהִי וְשִׁמְשׁ יְתָהּ
וּמִנְיָה עַל בֵּיתָהּ וְכָל דִּי אֵית לָהּ מִסֵּר בִּידָה:

(ד) וַיִּמָּצֵא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרַת אִתּוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ
עַל־בֵּיתוֹ וְכָל־יִשְׁלֹוֹ נָתַן בְּיָדוֹ:

כס"א • וְכָל־יִשְׁלֹוֹ • חֲרִי לְשׁוֹן קָצֵר, חֲסֵר 'אֲשֶׁר'.

בעל הטורים

שהוֹרִידוּהוּ שְׁמָה לְמַצְרַיִם, הוֹצֵרָךְ גַּם
הוּא לְהוֹרִיד בְּנִימָן שְׁמָה. תוֹרָה ב
(ד) וְכָל יֵשׁ לוֹ נָתַן בְּיָדוֹ. סוֹפִי תִּיבּוֹת:
לְשׁוֹנוֹ. מִלְּמַד שְׁבָא גְבִרְיָאֵל וְלִמְדָה לוֹ
שְׁבָעִים לְשׁוֹן, וְלִכְךָ מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ. תוֹרָה

הוֹרֵד, "הוֹרֵד שְׁאוֹל" (יִשְׁעִיָּה יד, יא). לֹאמַר
שֶׁשְׁקוֹל הַגָּלוּת כְּנֶגֶד גִּיהֲזוּם.
הוֹרִידָהוּ. ב' בְּמִסְוֶרָה. "אֲשֶׁר הוֹרִידָהוּ
שְׁמָה", "הוֹרִידָהוּ אֵלַי" גְּבִי בְּנִימָן (לִחֲזוֹן
מד, כא). בְּשִׁבִּיל שְׁגָרָם יְהוּדָה לְיוֹסֵף

(כט) מִה פֶּרֶצַת. רָמַז שֶׁהַמֶּלֶךְ פּוֹרֵץ
גִּדֵּר לְעֵשׂוֹת לוֹ דֶּרֶךְ.
פֶּרֶץ. בְּאִתּ ב"ש עוֹלָה י"ד, וְהוּא
בְּגִימָטְרִיָּא דִּי ד'. תוֹרָה ל
לט (א) הוֹרֵד. ב' בְּמִסְוֶרָה. וַיּוֹסֶף

וַיְהִי מֵאִזְּכָר הַפֶּקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר יֵשְׁלֹו וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְגַּל יוֹסֵף וַיְהִי בְּרֶפֶת יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר יֵשְׁלֹו בְּבֵית וּבְשָׂדֶה:

(ה) וַיְהִי מֵאִזְּכָר הַפֶּקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר יֵשְׁלֹו וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְגַּל יוֹסֵף וַיְהִי בְּרֶפֶת יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר יֵשְׁלֹו בְּבֵית וּבְשָׂדֶה:

וּשְׁבַק כָּל דִּי לֵה בִידָא דְיוֹסֵף וְלֹא יָדַע עֲמָה מַדְעָם אֶלְהִין לְחִמָּא דִּי הוּא אָכַל וַהֲוֵה יוֹסֵף שְׁפִיר בְּרִיָּא וְנָאִי בְּחִזּוּא:

(ו) וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לֹו בְּיַד־יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה כִּי אִם־הִלָּחֵם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכַל וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה־תָּאֵר וַיִּפֶּה מְרָאֶה:

עֲצָמוֹ מוֹשֵׁל, הַתְּחִיל אוֹכַל וְשׁוֹתָה וּמִסְלִסֵּל בְּשַׁעְרוֹ. (כ"ה) אָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: 'אֲבִיךָ מֵתָאֲבֵל, וְאַתָּה מִסְלִסֵּל בְּשַׁעְרֶךָ? אֲנִי מְגַרֵּה בְּךָ אֶת הַדָּב', מִיָּד:

כ"ה וְלֹא־יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה • לֹא הָיָה נֹתֵן לְבוֹ לְכָלוֹם. כִּי אִם־הִלָּחֵם • הָיָא אֲשֶׁתּוֹ, אֶלָּא שְׂדֵבֶר בְּלִשׁוֹן נִקְיָה. וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה־תָּאֵר • כִּינּוֹן שְׂרָאָה

♦ יום שישי כ"ב כסלו ♦

וַיְהִי בְּתֵר פִּתְגָמָא הָאֵלִין וַיִּקְשַׁת אֶת־רְבוּנָה יֵת עֵינָהָ לְיוֹסֵף וְאִמְרַת שְׁכֹוֹב עָמִי:

(ז) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׁכַבְהָ עָמִי:

כ"ה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו וַיֹּגֵ' • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "אַחֲרֵי", סְמוּךְ.

ח וְסָרִיב וְאָמַר לָוֶת אֶת־רְבוּנָה הָא רְבוּנִי לֹא יָדַע עָמִי מָה דְּבִבִּיתָא וְכָל דִּי אֵית לָהּ מְסַר בִּידֵי:

(ח) וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁת־אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אֶת־י מַה־בְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר־יֵשְׁלֹו נָתַן בְּיָדִי:

ט לִיתוּהִי רַב בְּבִיתָא הָדִין מִנִּי וְלֹא מִנֵּעַ מִנִּי מַדְעָם אֶלְהִין חֲתִיף בְּדִיל אֶת אֶתְתָּה וְאִכְדִּין אֶעֱפִיד בִּישְׁתָּא רַבָּתָא הָדָא וְאִחוּב קָדָם יִי:

(ט) אֵינְנו גְּדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־חָשַׁף מִמֶּנִּי מֵאֻמָּה כִּי אִם־אוֹתָךְ בָּאֲשֶׁר אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִיךָ אֵעֲשֶׂה הִרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחֲטָאתִי לֵאלֹהִים:

כ"ה וְחֲטָאתִי לֵאלֹהִים • בְּנִי נָח נִצְטוּן עַל הָעֲרִיּוֹת.

י וַהֲוֵה כַּד מְלִילַת עִם יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא קָבִיל מִנָּה לְמִשְׁכַּב לְוֹתָה לְמַהְוִי עָמָה:

(י) וַיְהִי כַּדְּבָרָה אֶל־יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ לַהֲיוֹת עָמָה:

כ"ה לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ • אֶפְלוּ בְּלֹא תִשְׁמִישׁ. לַהֲיוֹת עָמָה • לְעוֹלָם הַבָּא.

יא וַהֲוֵה כְּיוֹמָא הָדִין וְעַל לְבִיתָא לְמַבְדֵּק בְּכַתְבֵּי חֲשַׁבְנָה וְלִית אָנָּשׁ מֵאֲנָשֵׁי בֵיתָא תַּמָּן בְּבִיתָא:

(יא) וַיְהִי כַּהֵיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית שָׁם בְּבֵית:

(ו) כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכַל. בְּגִימְטְרִיא: הִיא אִשְׁתּוֹ. תוֹרָה ו

(ז) לַהֲיוֹת עָמָה. בְּגִימְטְרִיא: אֵל תוֹךְ גִּיהֶנֶם. תוֹרָה יֵא

וְאֵינִי יֹכֵלָה לִילֹךְ. לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתוֹ. רַב וְשִׁמּוּאֵל,
חַד אָמַר: 'מְלָאכָתוֹ מִמֶּשֶׁ', וְחַד אָמַר: 'לַעֲשׂוֹת צָרְכּוֹ
עֲמָה אֲלֹא שִׁנְרָאִית לוֹ דְּמוֹת דִּיּוֹקְנֹו שֶׁל אָבִיו וְכוּ'',
כַּדְאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (דף לז).

כִּי וַיְהִי בַּחֲמִישֵׁי הַיּוֹם • כְּלוּמַר: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ
יוֹם מִיַּחַד' (תַּחֲוִימָא) יוֹם צָחוּק, יוֹם אִיד שְׁלָהֶם, שֶׁהָלָכוּ
כָּלֶם לְבֵית עֲבוּדַת אֱלִילִים, אָמְרָה: 'אֵין לִי יוֹם הַגּוֹן
לְהַזְמִק לְיוֹסֵף בַּחֲמִישֵׁי הַיּוֹם, אָמְרָה לָהֶם: 'חֹלָה אָנִי

יבואחתה בלבושה למימר שכוּב עמי
ושבקה ללבושה בידה וערק ונפק לשוקא:

(יב) וַתַּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדֹו לְאֹמֶר שְׂכַבְהָ עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ
בִּידָה וַיֵּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה:

יג ויהיה בד חזת ארי שבקה ללבושה בידה
וערק לשוקא:

(יג) וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ כִּי־עֹזֵב בְּגָדוֹ בִּידָה וַיֵּנֶם הַחוּצָה:

יד וקרת לאנשי ביתה ואמרת להון למימר
חזו איחי לנא גברא עבראה לחיקא כנא על
לותי למשכב עמי וקרית בקלא רבא:

(יד) וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵּיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לְאֹמֶר רְאוּ
הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עִבְרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשֹׁכֵב
עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל:

טו ויהיה בד שמע ארי ארימית קלי וקרית
ושבקה ללבושה לותי וערק ונפק לשוקא:

כִּי רְאוּ הֵבִיא לָנוּ • חָרִי זֶה לְשׁוֹן קְצָרָה: "הֵבִיא
לָנוּ", וְלֹא פָּרַשׁ מִי הֵבִיאוֹ, וְעַל בַּעֲלָה אוֹמֶרֶת כֵּן.

טז ואחתתה ללבושה לותה עד העל רבונה
לביתה:

(טו) וַיְהִי כְּשִׁמְעֹו כִּי־הִרִימָתִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב
בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיֵּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה:

יז ואחתתה ללבושה לותה עד העל רבונה
לביתה:

(טז) וַתִּנָּח בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד־בּוֹא אֲדָנֶיהָ אֶל־בֵּיתָהּ:
כִּי רְאוּ אֲדָנֶיהָ • שֶׁל יוֹסֵף.

יח ומלילת עמה כפתגמא האלין למימר על
לותי עבדא עבראה די איתתא לנא לחיקא
בי:

(יז) וַתִּדְבֹּר אֵלָיו בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר בָּא אֵלַי
הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר־הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי:
כִּי רְאוּ בָּא אֵלַי • לְצַחֵק בִּי, הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר הִבֵּאתָ לָנוּ.

יט ויהיה בד ארימית קלי וקרית ושבקה
ללבושה לותי וערק לשוקא:

(יח) וַיְהִי כִּהְרִימִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי
וַיֵּנֶם הַחוּצָה:

כ ומלילת עמה כפתגמא האלין למימר אתתה
די מלילת עמה למימר כפתגמא האלין
עבד לי עבדך ותקף רגזי:

(יט) וַיְהִי כְּשִׁמְעֵ אֲדָנֶיהָ אֶת־דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה
אֵלָיו לְאֹמֶר בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ וַיַּחַר
אָפוֹ:

כִּי וַיְהִי כְּשִׁמְעֵ אֲדָנֶיהָ וְגו' • בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ אָמְרָה לוֹ כֵּן, וְזֶהוּ שְׁאֵמְרָה: 'בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ',
עֲנִינִי תְשֻׁמִּישׁ כְּאֵלֶּה.

שיעור יומי לשבת קודש כ"ג כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - מ - פרשת וישב עא

כונסיב רבונה דיוסף יתה ומננה לבית
אסירי אתר די אסירי מלכא אסירין והנה
תמן בבית אסירי:

(כ) וַיִּקַּח אֲדֹנֵי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיְתִנֵּהוּ אֶל־בֵּית הַפֶּהָר
מָקוֹם אֲשֶׁר־אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי־שָׁם בְּבֵית
הַפֶּהָר:

כא והנה מימרא דיי בסעדה דיוסף ונגד לה
חסדא ויהבה לרחמין בעיני רב בית אסירי:

(כא) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְטַ אֱלֹוֹ חֶסֶד וַיִּתֵּן חַוָּ
בְּעֵינֵי שַׂר בֵּית־הַפֶּהָר:

כ"י וַיְטַ אֱלֹוֹ חֶסֶד • שְׁהִיָּה מְקַבֵּל לְכָל רוּאָיו, לְשׁוֹן 'כֹּלָה נָאָה וְחִסּוּדָה' שְׁבַמְשָׁנָה.

כב ומני רב בית אסירי בידא דיוסף ית כל
אסיריא די בבית אסירי וית כל די עבדין
תמן על מימרה הנה מתעבד:

(כב) וַיִּתֵּן שַׂר בֵּית־הַפֶּהָר בְּיַד־יוֹסֵף אֶת כָּל־הָאֲסִירִים
אֲשֶׁר בְּבֵית הַפֶּהָר וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם הוּא
הָיָה עֹשֶׂה:

כ"י וַיִּתֵּן שַׂר בֵּית־הַפֶּהָר בְּיַד־יוֹסֵף אֶת כָּל־הָאֲסִירִים הוּא הָיָה עֹשֶׂה • כְּתַרְגוּמוֹ: 'בְּמִימְרֵיהָ הֵנָּה מִתְעַבֵּד'.

כג לית רב בית אסירי חזי ית כל סרחן בידה
בדי מימרא דיי בסעדה ודי הוא עבד יי
מצלח:

(כג) אֵין שַׂר בֵּית־הַפֶּהָר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמָה בִּידוֹ
בְּאֲשֶׁר יְהוָה אֹתוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מִצְלִיחַ: פ
כ"י בְּאֲשֶׁר ה' אֹתוֹ • בְּשִׁבִיל שְׁה' אֹתוֹ.

• שבת קודש כ"ג כסלו •

א והנה פתר פתגמיא האלין סרחו שקנא
מלכא דמצרים ונחתומי לרבונתיהון למלכא
דמצרים:

מ (א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מִשְׁקָה
מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְהָאִפָּה לְאֹדְנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם:

על־ידיהם. חטאו. זה נמצא זבוב בפילי פוטירין
שלו, וזה נמצא צרור בגלסקין שלו. והאפה. את
פת המלך, ואין לשון אפיה אלא בפת, ובצלע"ז,
פיסטור"ר.

כ"י אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • לִפִּי שְׁהִרְגִילָה אוֹתָהּ
אוֹרִיָּה אֶת הַצִּדִּיק בְּפִי כֹלָם לְדַבֵּר בּוֹ לְגִנּוּתוֹ, הִכִּיא
לָהֶם הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא סָרְחָנָם שֶׁל אֱלֹוֹ שִׁיפְנוּ
אֲלֵיהֶם וְלֹא אֱלֹוֹ. וְעוֹד, שֶׁתִּבְא הַרְוָחָה לְצִדִּיק

בעל הטורים

אדוניו. תורה א
מ (א) לְאֹדְנֵיהֶם. ב' בַּמִּסּוּרָה.
"לְאֹדְנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם", "הָאִפָּה
לְאֹדְנֵיהֶם הִכִּיאָה וְנִשְׁתַּחֲוּ" (עמוס ה, א).
מה להלן על עסקי שתיה, אף כאן על
עסקי שתיה, כמו שדרשו רבותינו ו"ל
(בראשית רבה פח, א) שְׁנַמְצָא זָבוב בְּכוֹס שֶׁל
פְּרָעָה. תורה ב

שְׁאִמְרָה לוֹ אֲשֶׁתוֹ שֶׁל פּוֹטִיפֶר: אֲנִי
חֹבֶשֶׁךְ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, אָמַר לָהּ: ה'
מִתִּיר אֲסוּרִים. תורה כא
(כג) וְאֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה ה' מִצְלִיחַ. וְלֹא
כְּתִיב "מִצְלִיחַ בִּידוֹ" כְּמוֹ לְמַעַלָּה (פסוק
ג), לִפִּי שֶׁכָּאֵן הִיָּה בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְלֹא
הִיָּה לוֹ עֶסֶק בִּידוֹ, כְּמוֹ לְמַעַלָּה שְׁהִיָּה
בְּבֵית אֲדוֹנָיו וּמִתְעַסֵּק בְּשִׁל

(כ) אֲשֶׁר אֲסוּרֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים.
'אסורי' כְּתִיב וְאֲסִירֵי קָרִי. מִלְּמוֹד
שֶׁעָשָׂר שָׁנִים הִיָּה אֲסוּר עַל שְׁהוּצִיא
דָּבָה עַל י' אֲחִיו. וְעוֹד ב' שָׁנִים עַל
שֶׁאֱמַר לְשׁוֹר הַמִּשְׁקִים (בראשית מ, יד) "כִּי
אִם וְכִרְתַּנִּי... וְהוֹכַרְתַּנִּי".
אֲסוּרִים. ג' בַּמִּסּוּרָה. שָׁנִים גְּבִי יוֹסֵף,
וְאֶחָד "ה' מִתִּיר אֲסוּרִים" (תהלים קמו, ז).
וְהוּא שֶׁאֱמַרְו חֲכָמִים ו"ל (יומא לה, ב)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרדך לה עמ' 163)

שְׁלֹשׁוֹן "אָרוֹר" מִתְאַיֶּמָה גַּם אִם אֵין שָׁם הַנְּהִיגָה רָעָה. וְצָרִיךְ
עֵינֵינוּ קִצֵּצַת מִפֶּרֶשׁ"י לְעֵיל (לז, לג): חִיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּ... סוֹפּוֹ
שֶׁתִּתְּנָהּ בּוֹ אֶשֶׁת פּוֹטִיפֶר.

אוֹתָהּ אָרוֹרָה (רש"י מ, א) רֶשֶׁ"י פֶּרֶשׁ לְעֵיל (לט, א) שֶׁאֶשֶׁת
פּוֹטִיפֶר הִתְכַּנְּנָה לְשֵׁם שְׁמִיָּם. לָכֵן לֹא נִקְטַר רֶשֶׁ"י כָּאֵן
"מִרְשַׁעַת", אֲלֵא רַק "אָרוֹרָה", עַל־דֶּרֶךְ לִשׁוֹן רֶשֶׁ"י (ח"ש כד,
לט) לְגַבִּי אֶלְעִזָּר עֶבֶד אַבְרָהָם: "בְּנֵי בְרוּךְ וְאוֹתָהּ אָרוֹר", הֲרִי

ב וּבְרָגָז פָּרַעָה עַל תִּרְיִן בְּרִבְכְּנוּהִי עַל רַב
שְׁקִי וְעַל רַב נַחְתוּמִי:

(ב) וַיִּקְצֹף פָּרַעָה עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שֶׁר הַמִּשְׁקִים
וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים:

ג וַיִּהְיֶה יְתֵהוֹן בְּמִטְרָא בֵּית רַב קְטוֹלֵינָא לְבֵית
אֲסִירֵי אֲתֵר דִּי יוֹסֵף אֲסִיר תַּמָּן:

(ג) וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר בֵּית שֶׁר הַטַּבָּחִים אֶל־בֵּית
הַסֹּהַר מִקְּדוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אֲסוּר שָׁם:

ד וַיִּמְנֵי רַב קְטוֹלֵינָא יֵת יוֹסֵף עֲמֵהוֹן וְשִׁמְשׁ
יְתֵהוֹן וְהוּוּ יוֹמִין בְּמִטְרָא:

(ד) וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטַּבָּחִים אֶת־יוֹסֵף אֹתָם וַיִּשְׁתֶּר אֹתָם
וַיִּהְיוּ יָמִים בְּמִשְׁמֶר:

כש"י • וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטַּבָּחִים וגו' • לִהְיוֹת אִתָּם. וַיִּהְיוּ יָמִים בְּמִשְׁמֶר • י"ב חֳדָשׁ.

ה וַיַּחְלְמוּ חֲלֵמָא תַּרְוִיחֵהוֹן גְּבַר חֲלֵמָה בְּלִילֵינָא
חַד גְּבַר בְּפוֹשְׁרֵן חֲלֵמָה שְׁקִינָא וְנַחְתוּמִי דִּי
לְמַלְכָּא דְּמַצְרַיִם דִּי אֲסִירִין בְּבֵית אֲסִירֵי:

(ה) וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלָמוֹ בְּלִילָה אֶחָד
אִישׁ בְּפִתְרוֹן חֲלָמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאִפָּה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֹּהַר:

ו שֶׁר־הָאוֹפִים כִּי־טוֹב פֶּתֶר". אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלָמוֹ •
כָּל אֶחָד חֵלֶם חֵלֶם הַחֲלוֹם הַדּוּמָה לְפִתְרוֹן הָעֵתִיד לְבֹא
עֲלֵיהֶם.

כש"י • וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם • וַיַּחְלְמוּ שְׁנֵיהֶם חֲלוֹם,
זֶה פֶּשׁוּטוֹ. וּמִדֶּרֶשׁוֹ: כָּל אֶחָד חֵלֶם חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם:
שֶׁחֵלֶם אֶת חֲלוֹמוֹ וּפִתְרוֹן חֲבֵרוֹ, וְהוּוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּרָא

ו וַיֵּרָא אֵלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אֹתָם וְהֵנָּם זֹעֲפִים:
וְהָא אַנְוִין נְסִיסִין:

(ו) וַיֵּרָא אֵלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אֹתָם וְהֵנָּם זֹעֲפִים:

כש"י • זֹעֲפִים • עֲצָבִים, כְּמוֹ: (מלכים א כ) "סַר וְזָעַף", (מִיכָה ז) "זָעַף ה' אֶשְׂא".

ז וַיִּשְׁאֵל יֵת בְּרַבְרִי פָרַעָה דִּי עֲמָה בְּמִטְרָא
בֵּית רַבּוּנָה לְמִימַר מָא דִּין אֲפִיכּוֹן בִּישִׁין
יוֹמָא דִּין:

(ז) וַיִּשְׁאֵל אֶת־סְרִיסֵי פָרַעָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר
בֵּית אֲדִנְיוֹ לֵאמֹר מִדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם:

ח וַיֹּאמְרוּ לָהּ חֲלֵמָא חֲלֵמָנָא וּפֶשֶׁר לִית לָהּ
וַיֹּאמֶר לְהוּן יוֹסֵף הָלָא מִן קֶדָם יֵי פּוֹשְׁרֵן
חֲלֵמָנָא אֲשֶׁתַּעּוּ כְּעֵן לִי:

(ח) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלָמָנוּ וּפֶתֶר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים יוֹסֵף הֲלוֹא לְאֱלֹהִים פִּתְרָנִים סְפְרוּ־נָא לִי:

בעל הטורים

בַּתְּהִלִּים (צו, א) וְחַד בְּדַבְּרֵי הַיָּמִים (א טו),
כח. שְׁעַל יְדֵי זֶה הַסִּפּוּר שֶׁסְּפָרוּ לוֹ
סִפְרוּ בְּגוֹזִים כְּבוֹד יוֹסֵף, שֶׁשֶּׁבַחְהוּ
לְפָנֵי פָרַעָה. תוֹרָה ט

אף הָכָא זַעֲפּוּ פְּנִיָּהֶם עַל עֲסָקֵי אֲכִילָה,
שְׁנִמְצָא וְבוֹב. תוֹרָה ז
(ח) סְפְרוּ. ג' בְּמִסְטָרָה. "סְפְרוּ נָא לִי",
וַאֲיִדָּךְ: "סְפְרוּ בְּגוֹזִים אֶת כְּבוֹדִי", חַד

(ו) זֹעֲפִים. ב' בְּמִסְטָרָה. הָכָא, וַאֲיִדָּךְ:
"לָמָּה יִרְאָה אֶת פְּנִיכֶם זֹעֲפִים" (דניאל א,
ס. מֵה הָתָם עַל עֲסָקֵי אֲכִילָה, בְּשִׁבְלִי
שֶׁלֹא יִרְצוּ לֵאכּוֹל יְהִיוּ פְּנִיָּהֶם זֹעֲפִים,

(ט) וַיֹּסֶפֶר שְׁרֵי־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלָמֹו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ
בְּחֻלֹּמִי וְהִנֵּה־גֶפֶן לִפְנֵי:

(י) וּבִגְפֶן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָהּ נֹצֶה
הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁבְּלֶתִיהָ עֲנָבִים:

וְהָיָה כִּד אֶפְרַחַת אֶפְקַת לְבָלְבִין, עַד כָּאֵן תִּתְּגַוְמוֹ
שֶׁל פּוֹרְחַת. גֵּן גָּדוֹל מִפְּרַח, כְּדֻכְתִּיב: (ישעיה יח) "וּבִסֹּר
גּוֹמֵל יִהְיֶה נֹצֶה", וּכְתִיב: (במדבר יז) "וַיֵּצֵא פָּרַח" וְהָדָר
"וַיֵּצֵץ צִיץ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 166)

עֲלֵתָהּ נֹצֶה, הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁבְּלֶתִיהָ עֲנָבִים (מ, י) עֲלֵתָהּ
נֹצֶה – הֵגִיעַ זְמַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִיגְאָל. הַבְּשִׁילוֹ
אֲשַׁבְּלֶתִיהָ עֲנָבִים – הֵגִיעַ זְמַנָּהּ שֶׁל מִצְרַיִם לִשְׁתוֹת
כּוֹס הַתַּרְעֵלָה (חולין צב, א) לְכַאוֹרָה הִנֵּה הַסֹּדֶר צָרִיף לְהִיּוֹת
הַפּוֹף: תַּחֲלָה שׁוֹתֶה מִצְרַיִם אֶת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה, וְאַחֲרַי מִן
נִגְאָלִים יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שֶׁבְּשִׁלָּב הָרִאשׁוֹן

(יא) וְכּוֹס פְּרָעָה בִּידֵי וַאֲקַח אֶת־הָעֲנָבִים וְאֲשַׁחַמַּ
אֹתָם אֶל־כּוֹס פְּרָעָה וְאֶתֶּן אֶת־הַכּוֹס עַל־כַּף
פְּרָעָה:

כִּי"א וְאֲשַׁחַט • כְּתִתְּגַוְמוֹ: 'ועצרת', וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה.

(יב) וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתוֹנֹו שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁרִיגִים
שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:

כִּי"א שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם • סִימֵן הֵם לֶף לְשֹׁשֶׁת יָמִים, וַיֵּשׁ מִדְּרָשִׁי אֲגָדָה הִרְבֵּה (חולין צב).

(יג) בְּעוֹד ׀ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשָׂא פְּרָעָה אֶת־רֹאשָׁהּ
וְהַשִּׁיבָהּ עַל־כַּנָּף וְנָתַתָּ כּוֹס־פְּרָעָה בִּידֹו כַּמִּשְׁפָּט
הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיְתָה מִשְׁקָהוּ:

כִּי"א יֵשָׂא פְּרָעָה אֶת־רֹאשָׁהּ • לְשׁוֹן חֲשָׁבוֹן, כְּשִׁיפְקֹד שָׂאָר עֲבָדָיו לְפָנָיו בְּסַעֲדָה, יִמְנֶה אוֹתָהּ עִמָּהֶם.
כַּנָּף • בָּסִיס שֶׁלֶף וּמוֹשָׁבָהּ.

יִדְּ אֶלְהֹן תִּדְּקֶרְנִי עִמָּךְ כִּד יִיטֵב לָךְ וְתַעֲבֹד
כָּעֵן עִמִּי טִיבוּ וְתִדְּכַר עָלַי קָדָם פְּרַעַה
וְתִפְקֶנְנִי מִן בֵּית אֲסִירָא הָרִדִּין:

(יד) כִּי אִם-זִכְרֹתַי אֶתָּךְ בְּאִשֶּׁר יִיטֵב לָךְ וְעִשִּׂיתָ-נָּא
עִמָּדִי חֶסֶד וְהוֹפְרֹתִי אֶל-פְּרַעַה וְהוֹצֵאתַנִי מִן-
הַבַּיִת הַזֶּה:

כ"י • כִּי אִם-זִכְרֹתַי אֶתָּךְ • אֲשֶׁר אִם זִכְרֹתַי אֶתָּךְ, | אֵין 'נָא' אֶלָּא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה: הָרִי אֶתָּה עוֹשֶׂה עִמִּי
מֵאַחֵר שֶׁיִּיטֵב לָךְ כְּפִתְרוֹנִי. וְעִשִּׂיתָ-נָּא עִמָּדִי חֶסֶד • חֶסֶד.

טו אַרִי מִגֵּנֵב גִּנְבָּא מֵאַרְעָא דְעִבְרָאִי וְאַף
הָכָא לֹא עֲבָדִית מִדְּעַם אַרִי שְׁוִיאוּ יְתִי בְּבֵית
אֲסִירִי:

(טו) כִּי-גִנֵּב גִּנְבֹּתִי מֵאַרְצָן הָעִבְרִים וְגַם-פֹּה לֹא-
עִשִּׂיתִי מֵאוֹמָה כִּי-שָׂמוּ אֹתִי בְּבוֹר:

טז וְחָזָא רַב נַחְתוּמִי אַרִי יָאוֹת פֶּשֶׁר וְאָמַר
לְיוֹסֵף אַף אֲנָא בְּחִלְמִי וְהָא תִּלְתָּא סִלִּין
דְּחִירוּ עַל רִישִׁי:

(טז) וַיֵּרָא שְׂרֵי-הָאֲפִים כִּי טוֹב פֶּתֶר וַיֹּאמֶר אֶל-יוֹסֵף
אֶף-אַנִּי בְּחִלּוּמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלֵּי חֲרִי עַל-רִאשָׁי:

כז • סִלֵּי חֲרִי • סִלִּים שֶׁל נִצָּרִים קְלוּפִין חוֹרִין חוֹרִין, וּבְמִקוּמָנוּ יֵשׁ הַרְבֵּה, וְדֶרֶךְ מוֹכְרֵי פֶת כִּיסְנִין, שְׁקוֹרִין
אוּבְלִי"ש, לְתַתָּם בְּאוֹתָם סִלִּים.

יז וּבְסִלָּא עֲלָאָה מִכָּל מִיכָל פְּרַעַה עוֹבֵד
נַחְתוּם וְעוֹפָא אֶכֶל יְתֵהוּן מִן סִלָּא מַעֲלִי
רִישִׁי:

(יז) וּבִסֵּל הַעֲלִיזוֹן מִכָּל מֵאֵכֶל פְּרַעַה מַעֲשֶׂה אִפֹּה
וְהַעוֹף אֵכֶל אַתֶּם מִן-הַסֵּל מַעַל רִאשֵׁי:

יח וַאֲתַב יוֹסֵף וְאָמַר דִּין פִּשְׁרָנָה תִּלְתָּא סִלִּין
תִּלְתָּא יוֹמִין אַנּוּן:

(יח) וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פֶּתֶרֹנִי שְׁלֹשֶׁת הַפִּלִּים
שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:

יט בְּסוּף תִּלְתָּא יוֹמִין יַעֲדִי פְרַעַה יֵת רִישָׁךְ
מִנָּךְ וַיַּצְלוּב לְתַךְ עַל צְלִיבָא וַיְכֻיל עוֹפָא יֵת
בְּשִׁרְךְ מִנָּךְ:

(יט) בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֶׁא פְרַעַה אֶת-רִאשָׁךְ
מַעֲלִיד וְתִלָּה אוֹתָךְ עַל-עֵץ וְאֵכֶל הָעוֹף אֶת-בְּשִׁרְךְ
מַעֲלִיד:

כ הִנֵּה בְיוֹמָא תִּלְתָּאָה יוֹמָא בֵּית וְלָדָא
דְּפְרַעַה וְעַבְד מִשְׁתָּא לְכָל עֲבָדוּהִי וְאֶדְכַּר
יֵת רִישׁ רַב שְׁקִי וְיֵת רִישׁ רַב נַחְתוּמִי בְּגוּ
עֲבָדוּהִי:

(כ) וְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלְדָּת אֶת-פְּרַעַה וַיַּעַשׂ
מִשְׁתָּה לְכָל-עֲבָדָיו וַיֵּשֶׂא אֶת-רִאשׁ | שֶׁר הַמִּשְׁקִים
וְאֶת-רִאשׁ שֶׁר הָאֲפִים בְּתוֹךְ עֲבָדָיו:

הַנֶּגַע", שְׁכַּבּוּסוֹ עַל-יְדֵי אַחֲרִים. וַיֵּשֶׂא אֶת-רִאשׁ
וְגו' • מִנָּאָם עִם שְׂאֵר עֲבָדָיו, שֶׁהִיָּה מוֹנֶה הַמִּשְׁרָתִים
שִׁישְׁרָתוֹ לוֹ בְּסַעֲדָתוֹ, וְזָכַר אֶת אֱלוֹי בְּתוֹכָם, כְּמוֹ:
"שָׂאוּ אֶת רִאשׁ", לְשׁוֹן מִנָּךְ.

כז • יוֹם הַלְדָּת אֶת-פְּרַעַה • יוֹם לְדָתוֹ, וְקוֹרִין לוֹ
יוֹם גִּינוּסָא. וְלְשׁוֹן הַלְדָּת, לְפִי שְׂאִין הַנֶּלֶד נוֹלַד
אֶלָּא עַל-יְדֵי אַחֲרִים, שֶׁהִחֲיָה מִלְדָּת אֶת הָאִשָּׁה, וְעַל
כֵּן הִחֲיָה נִקְרָאת מִלְדָּת, וְכֵן: (יחזקאל טו) "וּמִלְדוֹתֶיךָ
בַּיּוֹם הַלְדָּת אוֹתָךְ", וְכֵן: (ויקרא יז) "אֲחֵרֵי הַכֶּבֶס אֶת

כא וַאֲתַיִב יֵת רַב שְׁקִי עַל שְׁקִיתָהּ וַיִּהֵב יֵת
פֶּסָא עַל יָדָא דְּפְרַעַה:

(כא) וַיֵּשֶׁב אֶת-שֶׁר הַמִּשְׁקִים עַל-מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס
עַל-כַּף פְּרַעַה:

כב וְיֵת רַב נַחְתוּמִי צָלַב כְּמָא דִּי פֶשֶׁר לְהוֹן
יוֹסֵף:

(כב) וַאֲתַיִב שֶׁר הָאֲפִים תִּלָּה בְּאִשֶּׁר פֶּתֶר לָהֶם יוֹסֵף:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ג כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מ – פרשת וישב

עז
(כג) וְלֹא-זָכַר שְׂרֵי-הַמִּשְׁקִים אֶת-יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ: פפפ
כג וְלֹא דָכִיר רַב שָׁקִי יֵת יוֹסֵף וְאַנְשֵׁיהָ:
פ פ פ
הַגָּבֵר אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטָחוֹ וְלֹא פָנָה אֶל רֵהֱבִים",
וְלֹא בָטַח עַל מַצְרִים הַקְרוּיִים רֵהֶב:
וְיִשְׁכַּחְהוּ • בּוֹ בְּיָוֶם. וַיִּשְׁכַּחְהוּ •
לְאַחֵר מִכָּאֵן, מִפְּנֵי שֶׁתֵּלָה בּוֹ יוֹסֵף לְזִכְרוֹ, הִזְקַק
לְהִיּוֹת אֶסּוּר שְׁתֵּי שָׁנִים, שְׁנָאָמֶר: (תהלים מ) "אֲשָׁרִי

פפפ קי"ב פסוקים יב"ק סימן. חסלת פרשת וישב

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסד - רסו

בעל הטורים

(כג) וְלֹא זָכַר שְׂרֵי הַמִּשְׁקִים. ג'
בְּמִסְוֶרָה. הָכָא, וְאֵיךְ: "וְלֹא זָכַר יוֹאֵשׁ
הַמֶּלֶךְ הַחֲסִיד" (דברי הימים ב' כד, כג), "וְלֹא
זָכַר הַדָּם רַגְלָיו" (איכה ב' א). שֶׁשֶׁר
הַמִּשְׁקִים הָיָה כְּפִי טוֹבָה וְלֹא זָכַר
הַטוֹבָה שֶׁעָשָׂה לוֹ יוֹסֵף, וְכֵן יוֹאֵשׁ הָיָה
כְּפִי טוֹבָה וְלֹא זָכַר הַטוֹבָה שֶׁעָשָׂה לוֹ
יְהוֹנָדָע הַכֹּהֵן וְהָרַג לְזָכְרָהּ בָּנוּ, וְעַל זֶה

אגרות קודש

ב"ה, ט' כסלו, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני בזה קבלת מכתבו מדי כסלו, ובבקשתו אקרא את הפ"ג שלו על הציון הק' של כ"ק
מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע.

והנה בטח לדכותי אך למותר הוא לבאר פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, שענין הברכה הוא ע"ד
הגשם שמועיל לאחר החרישה והזריעה, ועד"ז הוא ענין הפ"ג הוא ע"י התקשרות שיש בין המבקש
והמתבקש, וכיון שחפצו ורצונו הוא שאקרא הפ"ג שלו על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר, הרי בודאי
יקבע שיעור בלימוד תורתו שהו"ל במשך השנים האחרונות וכמה מהקונטרסים והספרים הנ"ל
נמצאים בירושתי ע"ה"ק אצל אנ"ש והישיבה.

וביחוד מסוגל חדש זה הוא חדש הגאולה של רבינו הזקן מייסד תורת חסידות חב"ד ויחד עמו
התחלת הפצת תורת דא"ח בהתפשטות ובהסברה המובנת גם בשכל אנושי שבמילא גורר אחריו החיוב
ללמוד התורה עד שתובן ותבוא בקליטה בחב"ד שבנפש ולא רק חב"ד של נפש האלקית אלא גם של
נפש הבהמית, וידוע מרז"ל שאינו מבקש אלא לפי כחם כו'.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

המזכיר:

שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישב

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ז כסלו מפרק פג עד סוף פרק פז	יום רביעי - כ' כסלו פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג
יום שני - י"ח כסלו מפרק פח עד סוף פרק פט	יום חמישי - כ"א כסלו מפרק קד עד סוף פרק קה
יום שלישי - י"ט כסלו פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו	יום שישי - כ"ב כסלו מפרק קו עד סוף פרק קז
שבת קודש - כ"ג כסלו פרק כ מפרק קח עד סוף פרק קיב	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ז כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 322, הנה לא טובה... עד עמ' 324, וד"ל.

קונטרס אחרון

הנה לא טובה השמועה שמעתי ותרנו במני אשר
עם ה' מעבירים מלפני התיבה האיש החפץ
בחיים ואריכות ימים של כל אנ"ש שבמקדש מעט
הזה של אנ"ש כמארז"ל שלשה דברים מאריכים ימיו
של אדם ואחד מהם המאריך בתפלתו. ואף גם מי
שהשעה דחוקה לו ביותר וא"א לו בשום אופן להמתין
עד אחר עניית קדושה של חזרת הש"ץ הזה הלא טוב
טוב לו שלא לשמוע קדושה וברכו. מליד לחייהם
של החפצים בחיים ואונם רחמנא פטריה. והש"ץ
מוציאו ידי חובתו אף שלא שמע כאילו שמע שהוא
כעונה ממש וכדאיתא בגמרא גבי עם שבשדות
דאניסי ויוצאים ידי חובת תפלת שמו"ע עצמה בחזרת
הש"ץ כאלו שמעו ממש וגם קדושה וברכו בכלל.
והנה זאת חקרנוה כן הוא אף גם בדורות הראשונים
של חכמי המשנה והגמרא שהיתה תורתם קבע ועיקר
עבודתם ולא תפלתם. ומכש"כ עתה הפעם בעקבות
משיחא שאין תורתנו קבע מצוק העתים. ועיקר
העבודה בעקבות משיחא היא התפלה כמ"ש הרח"ו
ו"ל בע"ח ופע"ח. מכש"כ וק"ו שראוי ונכון ליתן נפשינו

1 בסימן זה, מוכיח רבנו הזקן חסידים מבית הכנסת של אנשי שלומנו.
2 שאינם מרשים לגשת ל"עמוד" שליח ציבור המאריך בתפלה, בגלל
3 שאחד מהם ממחר לגמור את התפלה, כי הוא מוכרח ללכת.
4 רבנו הזקן אומר, שמוטב היה לו אפילו לא לשמוע "קדושה" ו"ברכו"
5 (כשאין הוא יכול בשום אופן
6 להתמחמה יותר) מאשר
7 להפריע לאחרים להאריך
8 בתפלה. שכן, אריכות התפלה
9 היא ענין של חיים, ונותנת
10 אריכות ימים, וכשמפריעים
11 לאחרים באריכות התפלה -
12 הרי יורדים לחייהם.
13 רבנו הזקן גם מציין, שענין
14 ההתבוננות בתפלה בכונה
15 לגלות את האהבה להקדוש
16 ברוך הוא, האהבה המסותרת
17 בכל אחד מישראל - הוא
18 חיוב מן התורה. שכן, בכך
19 מתבטאת מצות "אהבת" -
20 להתבונן כדי לעורר ולגלות
21 את האהבה.
22 הנה, לא טובה
23 השמועה, שמעתי ותרנו
24 במני, - אומר רבנו הזקן,
25 אשר עם ה' מעבירים
26 מלפני התיבה - אינם
27 מרשים לגשת עוד פעם
28 ל"עמוד", את האיש החפץ בחיים ואריכות ימים של כל
29 אנשי שלומינו שפ"מקדש מעט" - של בית הכנסת, הנה של
30 אנ"ש, - אנשי שלומנו, שעלידי תפלתו באריכות בתור שליח
31 ציבור, ועלידו גם כל השאר מתפללים באריכות - הוא מביא
32 להם חיים ואריכות ימים, כמאמר ר"ל³: שלשה דברים
33 מאריכים ימיו של אדם, ואחד מהם - הוא, המאריך
34 בתפלתו. - הרי שתפלה באריכות קשורה באריכות ימים. ואף
35 גם מי שהשעה דחוקה לו ביותר, ואי אפשר לו בשום אופן
36 להמתין עד אחר עניית קדושה של חזרת השליח ציבור הנה
37 מפני שבעל תפלה זה מאריך בתפלה, הלא טוב טוב לו
38 שלא לשמע קדושה וברכו, מליד לחייהם של החפצים
39 בחיים, - אלה שרוצים להתפלל באריכות, דבר המביא חיים,

1 ואנ"ש רחמנא פטריה⁴, - את האנוס פטר הקדוש ברוך הוא,
2 כיון שהוא אנוס, הוא מוכרח ללכת - הרי הוא פטור מלשמוע
3 "קדושה" ו"ברכו". ויתירה מזו - והשליח ציבור מוציא ידיו
4 חובתו - לשמוע "קדושה" ו"ברכו". אף שלא שמע, כאלו
5 שמע שהוא כעונה
6 ממש, - הרי, שהאנוס
7 כאן אינו כמו בשאר
8 הדברים, שאם אמנם הם
9 דברים ש"אונס רחמנא
10 פטריה", אבל אינם "כמאן
11 דעביד" (כאילו עשה) -
12 "אונסא כמאן דלא עביד"⁵
13 - אונס - כמי שלא עשה,
14 ואילו כאן הרי זה כאילו
15 עשה מצד זה ששליח
16 הציבור מוציא ידיו חובתו,
17 וכדאיתא - כפי שאנו
18 מוצאים בגמרא⁶ גבי עם
19 שבשדות דאניסי, -
20 שהם אנוסים, ויוצאים
21 ידי חובת תפלת
22 שמונה עשרה עצמה
23 בחזרת השליח ציבור -
24 לא מדובר על "קדושה"
25 ו"ברכו", אלא אודות
26 "שמונה עשרה" עצמה,
27 כאלו שמעו ממש, וגם
28 קדושה וברכו בכלל. - ששליח הציבור מוציא ידיו חובתו.
29 הרי, שמי שהוא אנוס ואי אפשר לו בשום אופן לשמוע
30 "קדושה" ו"ברכו", מוציא השליח ציבור ידי חובתו, הרי שגם
31 אותו יוציא שליח הציבור ידי חובתו, ואל לו להפריע אחרים
32 מלהתפלל באריכות. והנה, זאת חקרנוה, כן הוא אף גם
33 בדורות הראשונים של חכמי המשנה והגמרא, שהיתה
34 תורתם קבע ועיקר עבודתם, - עיקר עבודתם היה לימוד
35 תורה, ולא תפלתם. - הרי גם אז היה ענין התפלה באריכות
36 ענין של חיים ואריכות ימים. ומכל שכן עתה הפעם - בזמנו
37 אנו, בעקבות משיחא, שאין - לימוד תורתנו קבע, מצוק
38 העתים, ועיקר העבודה בעקבות משיחא היא - עבודת
39 התפלה, כמו שכתב הרב חיים ויטאל ו"ל בפע"ח חיים ויפרי

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ע"פ ש"א ב, כד. ולהעיר אשר שם מדובר ע"ד קרבות, ועיכוב יחוד זו"ן (שבת נה, ב) - תפלה יחוד
שכינה וקוב"ה". 2. ראה מגילה כט, א. 3. ברכות לב, ב. 4. נציבים כז, א. 5. שו"ע אדה"א סק"ד ס"א. 6. ר"ה לה, א. 7. ליתר הסברה,
כדאי להעתיק אגרתו של רבנו הזקן (נדפסה ב"אגרות קודש" - אדמו"ר הזקן, קה"ת תש"מ סימן ט"ו): לאור הרבני הנגיד המפורסם
גבר הוקם על האברך מוה' אלכסנדר נ"י, הנה אף כי לא ידעתיהו ולא אכיר מראהו אך לשמע און שמעתיהו אשר רוח ה' נוססה בו
שלא לעמוד בסוד משחקים המלעיגים בחפצים לעבוד את ה' באמת עבודה שכלב זו תפלה כי ידם רמה בתורה ובגמ"ח ומי יתן והי'
זה להם באמת כל הימים. אך עתה עברו תורות חלפו חוק בהוסדם יחד עלי לגזור גזירת שמד על התפלה להתפלל כמותם דוקא

1 עין תי"ם⁸, - שיעור העבודה בזמננו אנו, הזמן של עקבות
2 משיחא, הוא עבודת התפלה - מְבַלֵּשֶׁן וְקִלְיָנֵי שְׂרָאוֹי
3 וְנִבְנוֹן לְתַן נַפְשֵׁנוּ מִמֶּשׁ עֲלֵיהָ. - על עבודת התפלה, וְהִיא -
4 התפלה באריכות תוך התבוננות בגדלות ה', היא חֻבָּה שֶׁל

5 תּוֹרָה מִמֶּשׁ, לְמִבְיָי

6 מִדָּע - המבינים תועלת

7 הַהִתְבּוֹנְנוֹת וְעֵמֶק הַדַּעַת 1
8 קֶצֶת, כֹּל חֵד לְפִי 2
9 שְׁעוֹרָא דִּילֵיה, - כל אחד 3
10 לפי שיעורו. כפי שאומר 4
11 רבנו הזקן בחלק הראשון 5
12 של ספר ה"תניא" בפרק 6
13 מ"א, ששיעורו של דבר, 7
14 שההתבוננות תפעל ענין 8
15 היראה או האהבה, אינו 9
16 דומה בכל אחד: יש מי 10
17 שבהתבוננות והעמקת 11
18 הדעת מעטה הוא 12
19 מתעורר ביראה או

20 באהבה; ויש מי שנדרשת לו התבוננות ארוכה יותר והעמקת
21 הדעת חזקה יותר. ההתבוננות והעמקת הדעת אלו, צריכות
22 להיות בסדור שֶׁבָּחוּ שֶׁל מְקוֹם בְּרִיךְ הָאֵל בְּפִסְקֵי דְּמִקְרָה
23 וְשִׁתִּי בְּרִכּוֹת שֶׁלִּפְנֵי קְרִיאַת שְׁמֵע: "וְיִצְר" וְ"אֶהְיֶה" -
24 "אהבת עולם", לְעוֹרֵר בָּהֶן - בברכות שלפני קריאת שמע,
25 הָאֶהְיֶה הַמְּסֻתֶּרֶת בְּלִבְּךָ כֹּל יִשְׂרָאֵל, לְבֹא - שאהבה זו תבוא,
26 לְבָחִינִי גִלּוֹי בְּהַתְגַּלּוּת הַלֵּב - שבמקום שעד אז היתה אהבה
27 זו מסותרת בעומק הלב, תבוא להתגלות הלב, בְּשַׁעַת קְרִיאַת
28 שְׁמֵע עֲצֻמָּה, - אחרי ברכות קריאת שמע, שְׁוֹאֵת הִיא מִצְוַת
29 הָאֶהְיֶה שֶׁבְּפִסְקוֹס¹⁰: "וְאֶהְיֶה גו' כֹּל לְבָבְךָ גו'", הַנִּמְנִית
30 רִאשׁוֹנָה¹¹ בְּתוֹרָה מִצְוַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם ז"ל¹², שְׁהִיא
31 מִיְסוּדֵי הַתּוֹרָה וְשִׁרְשָׁהּ וּמְקוֹר לְכָל רִמָּ"ח - 248, מִצְוַת
32 עֲשֵׂה, - כפי שאומר רבנו הזקן בחלק הראשון של ספר ה"תניא"

קונטרס אחרון

ממש עליה והיא חובה של תורה ממש למביני מדע
תועלת ההתבוננות ועומק הדעת קצת כל חד לפום
שיעורא דיליה בסדור שבחו של מקום ב"ה בפסוקי
דומרה ושתי ברכות שלפני ק"ש יוצר ואהבה לעורר
בהן האהבה המסותרת בלב כל ישראל לבא לבחי'
גילוי בהתגלות הלב בשעת ק"ש עצמה שזאת היא
מצות האהבה שבפסוק ואהבת כו' בכל לבבך כו'
הנמנית ראשונה בתרי"ג מצות כמ"ש הרמב"ם ז"ל
שהיא מיסודי התורה ושרשה ומקור לכל רמ"ח מ"ע
כי על אהבה המסותרת בלב כל ישראל בתולדתם
וטבעם לא שייך ציווי כלל ודעת לנבון נקל כי
כשהאהבה היא מסותרת היא עודינה בנפש האלקית

33 בפרק ד' ש"המקיימן באמת הוא האוהב את שם הוי", שכדי
34 לקיים באמת רמ"ח מצוות עשה, מן ההכרח שתהיה "אהבת ה'".
35 ציווי זה של "ואהבת" הוא חובה של תורה על ענין ההתבוננות
36 בתפלה, לעורר ולגלות את האהבה. שכן, על אהבה עצמה הרי
37 לא שייך שום "ציווי",
38 "ואהבת", כי אהבה היא
39 הרי מדה שבלב ועל מדה
40 שבלב לא מתאים שום
41 ציווי, שהרי, אם יש לאדם
42 מדה זו - הרי שיש לו, ואם
43 אין לו אותה מדה - מה
44 יעזור כאן הציווי (על
45 פעולה של דיבור מתאים
46 ציווי, אבל לא על רגש
47 הלב), וכפי שאכן שואל
48 הרב המגיד ממזריטש¹³:
49 כיצד מתאים הציווי
50 "ואהבת"? והוא עונה,
51 שהציווי אינו על האהבה,
52 כי-אם על ההתבוננות, שיהיה "שמע ישראל", שתהיה
53 ההתבוננות בענין "ה' אלקינו ה' אחד" ואז "ואהבת" - תאהב
54 (מלשון הבטחה). על כל פנים, הרי הציווי "ואהבת", הוא,
55 שתהיה ההתבוננות בתפלה שתביא ל"ואהבת" - הרי שהתפלה
56 באריכות ובהתבוננות היא חובה של תורה. כִּי עַל אֶהְיֶה
57 הַמְּסֻתֶּרֶת בְּלִבְּךָ כֹּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדָתָם וּמִבְּעֵם לֹא שִׁיךְ צִוּוֹי
58 כָּלָל. - שנאמר ש"ואהבת" הכוונה להאהבה המסותרת בכל
59 אחד מישראל. שכן, היא הרי ישנה, ולא זקוקים לה לציווי
60 "ואהבת". אלא הציווי הוא לגלות את האהבה, שלא זו בלבד
61 שתהיה בהתגלות בנפש האלקית של יהודי, כי-אם גם בנפשו
62 החיונית, שם לא היתה לפני זה בכלל, אף לא בהעלם - וְדַעַת
63 לְנִבְנוֹן נִקְל, כִּי בְּשִׁתְּהָאֶהְיֶה הִיא מְסֻתֶּרֶת - הִיא עוֹדִינָה בְּנַפְשָׁהּ
64 הָאֱלֹקִית לְבָדָהּ, וּבְשִׁתְּהָ לְבָחִינִי גִלּוֹי לְנַפְשָׁהּ הַחִיוֹנִית - אִזִּי

בחפזון ובלי שום תנועה והרמת קול כמלאכי עליון בהגיעם למדרגה העליונה אשר אין למעלה הימנה כמ"ש בעמדם תרפנה כנפיהם
ואף ג' בכת העליונה הנקראים שרפים ולא בשאר כתות כמ"ש והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול וכו' וגם בשרפים כתי' קול המולה
כו' וגם בתנועות משונות כמבואר בפיוטים ע"פ פרקי היכלות. ולכן אין ראי' מצדיקים הראשונים שהיו גדולים ממלאכי השרת. אבל
אנן יחמי דיתמי העולה בדעתם להדמות להם אין זה כ"א רוע לב ושקר בימינם. וגם האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם
כי אף שנוסח התפלה ומנינה ג' פעמים ביום הוא מדרבנן עיקר ענינה ומהותה הוא יסוד כל התורה לדעת את ה' להכיר גדלו ותפארתו
בדעה שלימה ומיושבת בבית הלב שיתבונן בזה כ"כ עד שתתעורר נפש המשכלת לאהבה את שם ה' לדבקה בו ובתורתו ולחפון
מאד במצותיו אשר כל ענין זה נעשה לנו בזמן הזה ע"י אמירת פסד"ז וברכות ק"ש לפניה ולאחריה בפה מלא ובקול המעורר כוונת
הלב וכולי האי ואולי. משא"כ רשב"י וחביריו ה' די להם בק"ש לבד לכל ענין זה שהי' נקנה להם בהשקפה ראשונה בשפלות הלב
הנאמן בבריתו אתם. אבל בזמן הזה כל הקרוב אל ה' וטעם טעם בתפלה פעם א' יבין וישכיל כי בלעדה לא ירים איש את ידו ואת
רגלו לעבוד ה' באמת כ"א מצות אנשים מלומדה כמ"ש יען כי נגש העם בפיו כו' וע"כ השטן מקטרג עלינו ביותר וד"ל. וע"כ על
כל דברי האגרת הזאת באתי לעורר נפש נדיבה ללבוש בגדי קנאה לקנאות לה' ולתורתו להפך מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם
תושי' ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם כמשארז"ל אלו נאמר ארור אשר לא יעשה לא ה' תקומה לשונאי ישראל עכשיו שנאמר
ארור אשר לא יקים כל המחזיק ומקים העושים מעלה עליו הכתוב כאלו קיים כל התורה כולה וה' יהי' בעזור ויגמור בעדו כי הבא
לטהר כו'. ומגודל בטחוני בה' קצתי ואר"ש מאדה"ש כנפש אר"ש דר"ש. שניאור זלמן באאמור"י ברוך נ"י. 8. פע"ח שער התפלה
פ"ז. 9. טווא"ח סנ"ב. 10. ואתחנן ו, ה. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ק (בסמה"צ להרמב"ם היא מ"ע ג'. בוז"א יא, ב:
א' - יראה, ב' - אהבה, ג' ידיעת ה' וכו'). ולהעיר מל' חז"ל (ע"ז עג, א) "ראשון ראשון בטל". ולהעיר מתניא חינוך קטן דאהבה
שרש לכל מ"ע (כולל גם מ"ע דיראה (שורש מל"ת) ובמילא) שורש כל המצוות. 12. הלי' יסוה"ת רפ"ב. 13. וראה גם בהוספות לספר

- 1 היא בהתגלות הלב בחלל שמאלי, - שהוא מקום משכן
2 נפש החיונית. - הרי היא מניעה אז כל עניני האדם, וזהו ענין
3 ברור ניצוצות המזכר שם בעין תיים' ופרי עין תיים' גבי
4 תפלה, - שבתפלה מבררים ניצוצות, שלכן - התפלה, היא
5 עקר העבודה בעקבות
6 משיחא, לברר ניצוצות
7 כו', - בירור הניצוצות
8 שבתפלה, מתבטא בכך
9 שהוא בחינת אתהפכא
10 - (=פיכת הרע לטוב),
11 או אתהפכא - (=כפיית
12 הרע), של נפש החיונית
13 לנפש האלקית בגודע,
14 כי הדם הוא הנפש כו' שהוא בחי' אתהפכא או
15 כו'14, - וחיות האדם,
16 ויהם מתחדש בכל יום
17 מאכלין ומשקין, -
18 שהאדם אוכל ושותה, הרי
19 שהאדם משתמש, עבור הנפש האלקית והקדושה, בכל האוכלין
- ומשקין ומברר את הניצוצות שבהם, וגם - האדם, מתפעל
ונתקן ממלבושים - שהוא לובש אותם, ודירה - שהוא דר
בה, כו'. - הרי שכל עניני העולם מנוצלים בענינים של נפש
האלקית וקדושה. בזה מתבטא ענין בירור הניצוצות הנעשה על
ידי התגלות האהבה
בשעת התפלה. ולכן
נדרשת כעת אריכות
התפלה בהתבוננות. מה'
שאין לכן בדורות
הראשונים, שהיו
נשמות האלקית גדולי
הערך - היה תפירה -
של הניצוצות, נעשה
כרגע בקריאת שמע
לבד וברכות שלפניה
ופסוקי דזמרה בקצרה
וכו', - שמהם בלבד כבר
נעשה ביהודי התגלות
האהבה והתוצאות של האהבה, ודי למבין:

יום שני י"ח כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 324, הוכח תוכיח... עד עמ' קסג, זה כו'.

- 39 "הוכח תוכיח את עמיתך"1 - אומרים על כך חכמינו ז"ל:
40 "אפלו מאה פעמים". - למרות שכבר הוכיחו פעם ועוד פעם
41 - יעשו זאת אפילו מאה פעמים. וזאת, - אומר רבנו הזקן, לא
42 אוכל להתאפק ולהחריש מלועק עוד - למרות שרבנו הזקן
43 כבר עורר והוכיח על כך,
44 בקול ענות חלושה: -
45 מצד העגמת נפש שבענין,
46 במשנתא מניכו, ברחמי'ן
47 נפשי'ן, - הריני מבקש
48 מכם ברחמים רבים, חוסו
49 נא על נפשותיכם,
50 והשמרו והזהרו מאד
51 מאד על התורה ועל
52 העבודה שלכן - זו
53 תפלה, כבונה, להתחיל
54 - התפלה, כלם יחד
55 באחד מלה במלה, ולא
56 זה בכה וזה בכה, וזה
57 דומם וזה משיח שיחה
58 במלה, ה' ישמרנו. ועקר
- הפכה ונרמא בנזקין - וגורם הנזק, מה שלא מתפללים כולם
יחד כפי שצריך להיות, הוא מהיורדים לפני התבה, - לפני
ה"עמוד", שהוא - הירידה לפני ה"תיבה", הפקר לכל הרוצה
לפשוט רגליו, החוטף אפרתי, או מחמת שאין גם אחד
רוצה וכו'. - לגשת לפני
ה"עמוד", ובמילא ניגש מי
שאינו מתאים לכך. ואי
לזאת, - ולכן, זאת
העצה הנוצצת, ונתקנה
קבוצה חק ולא יעבר
עוד חס-ושלום, דהינו
לבחר אנשים קבועים
הראויים לזה - להתפלל
לפני ה"עמוד", על-פי
הגורל, או בראיו רב
המנין, - שירצו שאלה
או אלה יתפללו לפני
ה"עמוד". ומי הם הראויים
לכך? דהינו - אלה,
שמתפללים מלה במלה
- הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים. ולזאת
לא אוכל להתאפק ולהחריש מלזעוק עוד בקול
ענות חלושה במשנתא מנייכו ברחמי'ן נפשי'ן חוסו
נא על נפשותיכם. והשמרו והזהרו מאד מאד על
התורה ועל העבודה שכלב זו תפלה בכונה להתחיל
כולם יחד כאחד מלה במלה ולא זה בכה וזה בכה
וזה דומם וזה משיח שיחה במלה ה' ישמרנו ועיקר
הסיבה וגרמא בנזקין הוא מהיורדים לפני התיבה
שהוא הפקר לכל הרוצה לפשוט רגליו החוטף אפרתי
או מחמת שאין גם אחד רוצה וכו'. ואי לזאת זאת
העצה היעוצה ותקנה קבועה חוק ולא יעבור עוד ח"ו
דהיינו לבחור אנשים קבועים הראויים לזה עפ"י הגורל
או בריצוי רוב המנין. דהיינו שמתפללים מלה במלה

אור תורה לה"מ (הוצאת קה"ת) ס"ב. 14. ראה יב, כג. 1. קדושים יט, יז. 2. ב"מ לא, א. 3. ע"פ ל' הכתוב - תשא לב, יח. 4. תענית ב, א. ספרי עה"פ עקב יא, יג. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בספר לקוטי ביאורים ס"ע תפז): "לפשוט רגליו" - ע"פ ל' שו"ת הרשב"א ח"א ס' תנ (הובא בב"י אור"ח סנ"ג), 'החוטף' - ראה חולין (קלג, א) יל"ש (הובא בפרש"י) בלק תשסט: 'חוטפין ק"ש'. 'אפרתי' - אולי הכוונה לכו' הפי' בזה הובאו ברד"ק (ש"א א, א): 'מיוחס, פליג חולק בקודשיא כו'.

האות אל"ף וכך באות ב"ת עד תי"ו. לכאורה: איזו שייכות יש
באמירת תהלים ללימוד הש"ס? – אומר על כך הרבי הקודם
נשמתי עדן בשיחה קדושה¹⁰, שמכאן רואים, מתי לימוד הש"ס
הוא בשלימות? – כאשר יחד עם הלימוד ישנה אמירת תהלים,
ולאמירת תהלים צריכים

ללימוד הש"ס. וְלִהְיוֹת

מִחֲמַת חֲלִישׁוֹת הָדוֹר

אֵין בָּהּ כָּבֵל אֶחָד וְאֶחָד

לְהַתְעִנּוֹת פְּרָאוֹי לוֹ, –

כְּזֹכֵר

הַתְּשׁוּבָה¹¹ מִסְפָּר

הַצּוּמוֹת שֶׁסְּפָרֵי הַמוֹסֵר

קִבְּעוּ לְצוּם עַל כָּל חֹטֵא –

כְּדֵי לִהְיוֹת לִרְצוֹן

לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא (אַחֲרֵי

הַתְּשׁוּבָה) כְּמוֹ לִפְנֵי

הַחֹטֵא, לְזֹאת עֲצָה

הַיְעִיצָה בְּמֵאמְרֵי רַז"ל¹²:

כָּל הַשּׁוֹמֵר שֶׁבֶת

כִּי לִבּוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל

כָּל עֲוֹנוֹתָיו –

"כִּי לִבּוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל

כָּל עֲוֹנוֹתָיו –

הַמִּלָּה "כִּי לִבּוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל

כָּל עֲוֹנוֹתָיו –

כָּאֵן בְּדִיק, שְׂכִיד לִהְיוֹת

שׁוֹמֵר שֶׁבֶת כִּי לִבּוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל

כָּל עֲוֹנוֹתָיו –

הַחֲכָמָה שֶׁתִּהְיֶה יָדִיעַת

הַלְכוֹת שֶׁבֶת. לָכֵן מִטָּל

עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד –

חֻבָּה, לְהִיוֹת בְּקִי

בְּ"הַלְכָתָא רַבְתִּי

לְשִׁבְתָּא". – בַּהֲלָכָה

הַגְּדוּלָּה שֶׁל שֶׁבֶת,

בַּהֲתָאם לְלִשׁוֹן הַגְּמָרָא¹³

בְּנוֹגַע שְׁצִרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ

בְּבִגְדֵי בַּעֲרַב שֶׁבֶת עִם חֲשִׁיכָה כְּדֵי לְהִשְׁמֵר מֵאִסּוּר בִּשְׁבֶּת.

כְּלֹמֶר, יִשְׁנֵן הַלְכוֹת בַּהֲלָכוֹת שֶׁבֶת שְׁאִינֵן מִזִּכְרוֹ מֵהָ הוּא אִסּוּר

– אֵלָּא גַם אִיךְ לְהִשְׁמֵר מֵאִסּוּר. וְגַם יוֹחֵר מְאֹד שְׁלֵא לְשׁוֹחַ

שׁוֹם שִׁיחָה בְּמִלָּה חֶסֶד וְשָׁלוֹם. – בִּשְׁבֶּת. בְּהִיוֹת מוֹדַעַת זֹאת

– יְדוּעַ הַדָּבָר לִיִּדְעֵי חָן, – יוֹדְעֵי חֲכָמָה נִסְתָּרָה, תּוֹרַת הַקְּבִלָּה,

כִּי כָּל הַמִּצְוֹת יֵשׁ פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, – הַפְּנִימִיּוֹת

וְהַחֲצוֹנִיּוֹת שֶׁל הַמִּצְוָה, וְחִיצוֹנִיּוֹת וְהַפְּעוּלָה הַגְּשָׁמִית שֶׁל

הַמִּצְוָה, וְחִיצוֹנִיּוֹת – שֶׁל הַמִּצְוָה, מִהֲשִׁבָּת הִיא שְׁבִיתָה

מִעֲשִׂיָּה גְּשָׁמִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁשֶׁבֶת ה' מַעֲשֵׂי שָׁמַיִם וָאָרֶץ

גְּשָׁמִיּוֹת, וְפְנִימִיּוֹת – מִצְוַת הַשֶּׁבֶת הִיא הַכּוֹנֶנֶת בְּתַפְּלָת

בְּדִיק, שְׂכִיד לִהְיוֹת

שׁוֹמֵר שֶׁבֶת כִּי לִבּוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל

כָּל עֲוֹנוֹתָיו –

הַחֲכָמָה שֶׁתִּהְיֶה יָדִיעַת

הַלְכוֹת שֶׁבֶת. לָכֵן מִטָּל

עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד –

חֻבָּה, לְהִיוֹת בְּקִי

בְּ"הַלְכָתָא רַבְתִּי

לְשִׁבְתָּא". – בַּהֲלָכָה

הַגְּדוּלָּה שֶׁל שֶׁבֶת,

בַּהֲתָאם לְלִשׁוֹן הַגְּמָרָא¹³

בְּנוֹגַע שְׁצִרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ

בְּדִיק הַמִּצְוָה בְּקוֹל רִם, וְלֹא מֵאֲרִיכִים – בַּתְּפִלָּה, יוֹחֵר
מֵדָאֵי וְלֹא מִקְצָרִים וְחוּטִּים חֶסֶד וְשָׁלוֹם. – אֵת הַתְּפִלָּה.
וְעֲלֵיהֶם מִטָּל חֻבָּה לִירֵד לְפָנֵי הַתְּכֵה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד
בְּיוֹמוֹ אֲשֶׁר יִגִּיעַ לוֹ, וְלֹאֲכָפָה אֲלֵיו סָבִיב סְמוּךְ – לְבַעַל
הַתְּפִלָּה, כָּל הַמִּתְפַּלְלִים

בְּקוֹל קָצֵת עַל-כָּל-

פְּנִים, וְלֹא – אֵלָּה

שֶׁמִּתְפַּלְלִים בְּלִחְשׁ וְלֹא –

אֵלָּה שֶׁ-חוּטִּים חֶסֶד

וְשָׁלוֹם, וְכִמְכָּר

בְּתַקְנֹת יִשְׁנוֹת בְּכִמְכָּה

עֲרִיזוֹת, – שֶׁנִּקְבַּע בְּהוֹן כִּי.

וְעִתָּה – אֹמֵר רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן,

בְּאֵתִי לְחַדְשֵׁן וְלַחְזוֹן

וְלִמְצוֹן, כָּל יוֹמוֹ עוֹד

לְעוֹלָם חֶסֶד וְשָׁלוֹם,

(בְּכַתְבִּיד: גְּוָאֵל

גְּוָאֵל), – כִּי הִיא כְּתוּב

בְּכַתְבִּיד רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן,

בְּאִידִישׁ¹⁴ "גְּוָאֵל

גְּוָאֵל", עַד מָתִי וְהִיא

זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ, – שֶׁלֹּא

לְהַתְּפַלֵּל בְּכוֹנוֹה כְּפִי

שְׁצִרִיךְ לִהְיוֹת, וְלֹא דִי

לָנוּ בְּכָל הַתּוֹכְחוֹת

וְהַצְרוֹת שֶׁעֲבָרוּ עָלֵינוּ

ה' יִשְׁמְרֵנוּ, וְיִנְחָמֵנוּ

בְּכַפְּלִים לְתוֹשִׁיָּה,

וְיִשְׁתַּחֲרֵנוּ לְפָנֵינוּ

בְּאֵמֶת, חֻקּוֹ וְאִמְצוֹ

לְכַבְּכֵם כָּל הַמִּתְפַּלְלִים

לְה' גַּם – לְקַבֵּל, לְגִמְרָה

כָּל הַשָּׁם בְּכָל שְׁנָה

וְשְׁנָה, וּבְכָל עֵיר וְעֵיר

לְחַלֵּק הַמִּסְכָּתוֹת עַל-פִּי הַגְּדוֹל אוֹ פְּרָצוֹן, – אִיזוֹ מִסְכַּת

בְּרִצּוֹנוֹ לְלִמּוּד בְּמִשְׁךְ הַשְּׁנָה, וְעֵיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִנְּיָנִים תְּרַבָּה –

יִגְמְרוּ – לִימּוּד כָּל הַשָּׁם, בְּכָל מִנְּיָן וּמִנְּיָן, וְאֵם אִיזוֹ מִנְּיָן

קָמֵן מִחֲכִיל – וְאִין בּוֹ מִסְפִּיק אֲנָשִׁים לְחַלֵּק כָּל הַשָּׁם, יִצְרָפוּ

אֲלֵיהֶם אֲנָשִׁים מֵאִיזוֹ מִנְּיָן גְּדוֹל, בְּכָל יִשְׁנָה, חֵק וְלֹא

עֵיבָר. – שֶׁמּוֹכְרִים לְסִיִּים כָּל הַשָּׁם בְּמִשְׁךְ הַשְּׁנָה. וְכָל אֶחָד

וְאֶחָד מֵהַלּוֹמְדִים הַנִּל – שְׁלּוֹמִידִים מִסְכַּת מִהַשָּׁם כְּפִי

שְׁחוֹלֵק, יִגְמֹר לְעִצְמוֹ – לּוֹמֵר כָּל שְׁבֻעַ הַתְּמִנָּה אֲפִי

שְׁבִיתָהִלִּים – פֶּרֶק קִיטָּה. – בּוֹ כָּל אוֹת הִיא הַתְּחִלָּה שֶׁל שְׁמוֹנָה

פְּסוּקִים הַמִּתְחִילִים בְּאוֹתָהּ אוֹת; שְׁמוֹנָה פְּסוּקִים בַּתְּחִלָּת

בְּבִגְדֵי בַּעֲרַב שֶׁבֶת עִם חֲשִׁיכָה כְּדֵי לְהִשְׁמֵר מֵאִסּוּר בִּשְׁבֶּת.

כְּלֹמֶר, יִשְׁנֵן הַלְכוֹת בַּהֲלָכוֹת שֶׁבֶת שְׁאִינֵן מִזִּכְרוֹ מֵהָ הוּא אִסּוּר

– אֵלָּא גַם אִיךְ לְהִשְׁמֵר מֵאִסּוּר. וְגַם יוֹחֵר מְאֹד שְׁלֵא לְשׁוֹחַ

שׁוֹם שִׁיחָה בְּמִלָּה חֶסֶד וְשָׁלוֹם. – בִּשְׁבֶּת. בְּהִיוֹת מוֹדַעַת זֹאת

– יְדוּעַ הַדָּבָר לִיִּדְעֵי חָן, – יוֹדְעֵי חֲכָמָה נִסְתָּרָה, תּוֹרַת הַקְּבִלָּה,

כִּי כָּל הַמִּצְוֹת יֵשׁ פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, – הַפְּנִימִיּוֹת

וְהַחֲצוֹנִיּוֹת שֶׁל הַמִּצְוָה, וְחִיצוֹנִיּוֹת וְהַפְּעוּלָה הַגְּשָׁמִית שֶׁל

הַמִּצְוָה, וְחִיצוֹנִיּוֹת – שֶׁל הַמִּצְוָה, מִהֲשִׁבָּת הִיא שְׁבִיתָה

מִעֲשִׂיָּה גְּשָׁמִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁשֶׁבֶת ה' מַעֲשֵׂי שָׁמַיִם וָאָרֶץ

גְּשָׁמִיּוֹת, וְפְנִימִיּוֹת – מִצְוַת הַשֶּׁבֶת הִיא הַכּוֹנֶנֶת בְּתַפְּלָת

בְּדִיק, שְׂכִיד לִהְיוֹת

שׁוֹמֵר שֶׁבֶת כִּי לִבּוֹ מוֹחֲלִין לוֹ עַל

כָּל עֲוֹנוֹתָיו –

הַחֲכָמָה שֶׁתִּהְיֶה יָדִיעַת

הַלְכוֹת שֶׁבֶת. לָכֵן מִטָּל

6. ראה לקוטי שיחות חכ"ג ע' 415. 7. ל' הכתוב - וראו ו, ז. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: א' ל' הכתוב - תהלים לא, כה". 9.

הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא ראיתי נזהרין בזה". ובמקום אחר מוסיף הרבי: "ולא העיר אשר בכמה מקומות נהוג לומר קאפּיטל זה ביום השבת לאחר תפלת מנחה (וכן ה' נהג אדמו"ר ז"ל)". 10. ספר השיחות תש"ד ע' 48. 11. פרק ג'. 12. שבת קיח, ב.

13. שבת יב, א.

- 1 הַשָּׁבֶת וּבִתְלֻמּוֹד תּוֹרָה – לַהֲתַפְלֵל וּלְלַמּוֹד בַּכוּוֹנָה, לְדַבְּקָה
- 2 בַּה' אַחֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁴: "שָׁבֶת לַה' אֱלֹקֶיךָ", – שַׁעֲנִין
- 3 הַשְּׁבִיתָה שֶׁהִיא עָלֶיהָ, כִּפִּי שׂוּה בָאֲדָם בִּשְׁעָה שֶׁנֶּח מִמִּלְאכָה,
- 4 עוֹלָה אִזּו הַכּוֹחַ, שֶׁהִיא מְלוּבֶשׁ בַּמִּלְאכָה – לְמַקְוֵרו בִּנְפֶשׁ, כִּךְ
- 5 הוּא עֲנִין הַשְּׁבִיתָה שֶׁל
- 6 שֶׁבֶת, הַתַּעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ
- 7 (שֶׁהִיָּתָה עֲסוּקָה בִּימֵי
- 8 הַחֹל ב"עוֹבְדִין דְּחוּל",²
- 9 בַּעֲנִינֵי חוֹלִין) הַנֶּפֶשׁ עוֹלָה³
- 10 ל"ה' אֱלֹקֶיךָ", ה' אַחֶר. וְזוֹ⁴
- 11 – פְּנִימִיּוֹת הַשְּׁבִיתָה, הִיא⁵
- 12 בְּחִינַת "זְכוּר", – שְׁנֵי
- 13 עֲנִינִים בִּשְׁבֶת "זְכוּר"
- 14 ו"שְׁמוֹר": "זְכוּר אֶת יוֹם הַשְּׁבִיתָה לְקֹדֶשׁ", ו"שְׁמוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבִיתָה
- לְקֹדֶשׁוֹ"¹⁵, הִרִי עֲנִין הַכוּוֹנָה וְהַתַּעֲלוֹת נֶפֶשׁ הַיְּהוּדִי בִּשְׁבֶת,¹⁵
- בַּתְּפִלָּה וּבַתּוֹרָה – הֵן הַבְּחִינָה שֶׁל "זְכוּר", וּבְחִינַת "שְׁמוֹר"¹⁶
- בַּפְּנִימִיּוֹת הִיא הַשְּׁבִיתָה מִדְּבוּרִים גְּשָׁמִיִּים, כְּמוֹ שֶׁשְּׁבִיתָה
- ה' מִיּוֹד מֵאֲמֻרוֹת שֶׁנִּכְרְאוּ בָּהֶם שְׁמִים וְאֶרֶץ גְּשָׁמִיִּים, –
- "שְׁמוֹר" בַּחֲצוֹנוֹת הִיא
- הַשְּׁמִירָה מִמִּלְאכָה
- וְעִשְׂיָה, ו"שְׁמוֹר" בַּפְּנִימִיּוֹת
- הִיא הַשְּׁמִירָה וְהַמְּנוּחָה
- מִדְּבוּרִים בַּעֲנִינִים
- גְּשָׁמִיִּים, כִּי זֶה לְעֻמַּת זֶה
- כִּי¹⁶: – הַדְּבוּרִים
- בַּעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים – הֵם
- ה"לְעוֹמֶת זֶה" שֶׁל שְׁבִיתָה
- וְהַתַּעֲלוֹת הַיְּהוּדִי בִּשְׁבֶת – בַּעֲנִינִים שֶׁל תְּפִלָּה וְתּוֹרָה.

14. יתרו כ, י. 15. ואתחנן ה, יב. 16. ע"פ כהלת ז, יד.

גוֹט יוֹם טוֹב. לְשָׁנָה טוֹבָה בְּלִמּוּד הַחֲסִידוֹת וְדַרְכֵי הַחֲסִידוֹת תַּכְתִּבו וְתַחַתְמוּ.

מִמְכַּתֵּב אֲדֹנִי אֲבִי מוֹרִי וְרַבִּי (הַרְש"ב)

... י"ט כסלו ... הַחֵג אֲשֶׁר פָּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשֵׁנוּ וְאוֹר וְחַיּוֹת נַפְשֵׁנוּ נִתַּן לָנוּ, הַיּוֹם
הַזֶּה הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְדַא"ח (דְּבַר אֱלֹקִים חַיִּים, חֲסִידוֹת) אֲשֶׁר הִנָּחִילָנוּ אֲבוֹתֵינוּ
הַקְדוּשִׁים זְצוּקְלָלָה"ה נ"ע זי"ע, וְהִיא הִיא תּוֹרַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל.
זֶה הַיּוֹם תַּחֲלֵת מַעֲשֵׂיךָ, שְׁלֵמוֹת הַפְּנוּהָ הָאֲמִתִּית בְּבִרְיַאת הָאָדָם עָלֵי אֶרֶץ,
לְהַמְשִׁיךְ גְּלוּי אֹר פְּנִימִיּוֹת תּוֹרָתְנוּ הַקְדוּשָׁה, אֲשֶׁר נִמְשָׁךְ בַּיּוֹם הַזֶּה בְּבִחִינַת
הַמְשָׁכָה כְּלִלִית עַל כָּלִלוֹת הַשָּׁנָה, וְעֲלֵינוּ לְהַעִיר לְבָבֵנוּ בַּיּוֹם הַזֶּה בְּבִחִינַת חֶפֶץ וְרָצוֹן
פְּנִימִי וְעֶצְמִי בְּאֲמִתֵּת נְקוּדַת לְבָבֵנוּ, שִׁיאִיר נַפְשֵׁנוּ בְּאוֹר פְּנִימִיּוֹת תּוֹרָתוֹ יִתְבַּרֵּךְ.
מִמְעַמְקִים קָרְאָתִיךָ ה', לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת עֵמֶק וּפְנִימִיּוֹת תּוֹרַת ה' וּמִצּוֹת ה'
מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת וְעֶצְמוֹת אוֹר-אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא שִׁיאִיר בַּפְּנִימִיּוֹת נַפְשֵׁנוּ, אֲשֶׁר כָּל
עֶצְמוֹתֵינוּ (רוּחָה לּוֹמֵר כָּל מְצִיאֹתֵנוּ, הַעֲצָם וְהַתַּפְשׁוּתוֹת כו') יִהְיוּ אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ לְבַד,
לְגַרֵשׁ מֵאֲתָנוּ כָּל מְדָה רָעָה וּמִגְּנָה מִהֲמָדוֹת הַטְּבָעִיּוֹת, כִּי אִם כָּל עֲשִׂיּוֹתֵנוּ וְעֲנִינֵינוּ
(הֵן בַּעֲבוּדָה הֵינּוּ תַּפְלָה וְתּוֹרָה וּמִצּוֹת, וְהֵן בַּעֲנִינֵי עוֹלָם הַמִּכְרָחִים לְקִיּוֹם הַגּוֹף) יִהְיוּ
בְּכּוֹנֶה אֲמִתִּית לְשֵׁם שְׁמִים אֲשֶׁר חֶפֶץ ה' כו', וְה' יִתְבַּרֵּךְ אֲב הַרְחֵמֵם יִרְחֵם עָלֵינוּ
וְיִנְחֵנוּ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה יֵשֶׁר יִחְזוּ פְּנִימוֹ. .

יום שלישי י"ט כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' א, ספר לקוטי אמרים הנקרא בשם... עד עמ' 4, הרב... הכהן.

- 1 ספר לקוטי אמרים חלק ראשון הנקרא בשם ספר של
2 בינונים
3 בדרך-השער של ספר ה"תניא", כותב רבנו הזקן, שהספר: מלקט
4 מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נשמתם-עדן, מוסר
5 על פסוקי "כי קרוב
6 אליך הדבר מאד, בפיו
7 ובלבד לעשותו"; -
8 הלב, הפה והעשיה הם
9 שלשת הכוחות: מחשבה,
10 דיבור ומעשה, בהם
11 מתלבשת הנפש, כדי
12 לבצע את רצונה. כלומר,
13 שלשה אלה הם כלי
14 הביצוע של הנפש: "בפיו"
15 - בכוח הדיבור שלך;
16 "ובלבבך" - בכוח
17 המחשבה שלך; "לעשותו"
18 - בכוח המעשה שלך.
19 במובן עמוק יותר, רומזת
20 המלה "ובלבבך" לא רק
21 על המחשבה, כי-אם גם
22 על רגשי הלב, אהבה
23 ויראה, לאהוב את הקב"ה
24 ולירא מפניו: כשיהודי מקיים מצוה משום אהבתו להקב"ה,
25 וביודעו שהדרך היחידה להתייחד עם הקב"ה, היא עליידי קיום
26 מצוותיו - נעשות אז המצוות מתוך רגש פנימי של חיות ועונג.
27 כמי שעושה רצונו של ידידו האהוב עליו, שעשייתו היא בעונג
28 ובחיות מיוחדים, הוא מתייגע אז לבצע הכל במדויק, לכל
29 פרטיו, כדי להניח דעת ידידו. הרגש של יראת שמים, לירא
30 מהקב"ה, פועל על היהודי, להימנע מלעשות דבר בניגוד לרצון
31 הקב"ה. יהודי שומר על עצמו שלא להיכשל בעשיית עבירה
32 בגלל רגש היראה שלו כלפי הקב"ה. זאת אומר לנו מחבר ספר
33 ה"תניא", שהספר מבוסס על פסוק זה, לפיו קרוב הדבר של
34 תורה ומצוות לקיימו מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה'. לְבָאֵר
35 הַיִּטֵּב, אֵיךְ הוּא קָרוֹב מְאֹד, - מטבע האדם להיות לבו נוטה
36 לתאוות גופניות, וכדי שהלב יתאוה לאלקות, נדרש להפוך את
37 רגשות הלב בפועל מקצה אחד - מתאוות העולם-הזה, לקצה
38 הפוך - לקדושה. כן מאד קשה לאדם לנטוע בלבו רגש היראה
39 מהקב"ה, כמאמר הגמרא²: "וכי יראה מילתא זוטרתא היא",
40 האם יראה היא דבר קטן? - כיצד, איפוא, אומר הפסוק ש"קרוב
- הדבר? דבר זה בא ה"תניא" להסביר, בדרך ארצה וקצרה,
בְּעֵזְרָת ה' יִתְבָּרֵךְ. - בשני אופנים מוסבר בספר, כיצד קרוב
הדבר: "בדרך ארוכה" - עליידי התבוננות, העמקת מחשבתו
בגדולתו של הקב"ה ובחסדיו, יכול היהודי לעורר בעצמו אהבה
להשי"ת ולירא מפניו;
"בדרך קצרה" - עליידי
שמעורר את האהבה
המסותרת שבקרבו,
הנטועה בטבע מתולדתו
בלבו של כל אחד
מישראל, ואשר יש רק
לעוררה ולגלותה. ועל כך
מבוסס ספר ה"תניא".
אגב, הספר נקרא בשם
"תניא", על שם המלה
הראשונה, בה פותח
המחבר, רבנו הזקן, את
ספרו.
על הסכמותיהם של
הצדיקים רבי יהודא ליב
הכהן ורבי זושא, מביא הרבי
(מוהרי"צ) נ"ע באחד
ממכתביו¹ קבלה מהרבי
האמצעי, שרבנו הזקן כתב את ספר ה"תניא" במשך עשרים שנה,
הסיף והחסיר², ודייק דיוק רב בכל מילה, (ומביא דוגמה - אם לכתוב
מילה מסויימת עם ו' או בלי ו'?) עד שזיקק את הספר ב"חסר
ותיר" ורק אז, נתן רשות להעתיקו ולהפיצו ברבים. ברם, עקב
"העתקות רבות" ו"העתקות שונות" על ידי אנשים שונים, "רבו כמו רבו
הטעויות-סופר במאד מאד" (וכפי שזומא במקום אחר, היו גם כאלה
ש"תואנה הם מבקשים" והכניסו במכוון שגיאות בענינים שונים, כדי
שהענינים לא יתקבלו כפי מובנם האמיתי, וכך יתעורר רעש וכו').³
שלח אז רבנו הזקן שלוחים מיוחדים אל הצדיקים רבי יהודא ליב הכהן
ורבי זושא, לבקש הסכמתם להדפסת ספר ה"תניא". כפי שכתוב במכתב
האמור⁴ היו השלוחים, החסידים המפורסמים של רבנו הזקן - רבי משה
ווילנער, רבי פנחס משקלוב ורבי יצחק משה מיאס. אותם שלח רבנו הזקן
להתייעץ עם הצדיקים האמורים אודות הדפסת הספר ולקבל הסכמתם.
שני הצדיקים ביטאו את התפעלותם מספר ה"תניא". רבי יהודא ליב
הכהן אמר: "ספר התניא הוא קטורת לכל המגיפות הרוחניות של עקבות
משיחא".
רבי זושא אמר: "עם ה"תניא" ילכו יהודים לקראת משיח צדקנו".

1. דברים ל, יד. 2. ברכות לג, ב. 1. נדפס בספר 'קיצורים והערות על ספר התניא. עמוד קכא. 2. וראה (ועייין) בלקו"א מהדורא קמא (נדפס בהוצאת קה"ת, ברוקלין, נ"י. תשמ"ב) ובהערות וכו' שם. ומסתבר לומר שהיו כו"כ שינויים עוד קודם הכת"י הראשון ("הקונטרסים") שניתן לרבים ולהעתקה - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. ועפ"י יומתק לשון אדה"צ בסוף הקדמתו "סופרים שונים ומשונים", והוספתו אחר כך "מכל סיג וט"ס" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. בספר הקיצורים עמוד קכ"ה.

1 שני הצדיקים כתבו הסכמותיהם בשבוע של פרשת תבוא, בגלל⁵ שני
2 טעמים:

3 (א) שכן, על ידי לימוד בעיון בספר ה"תניא" מקיימים "כי תבוא אל
4 הארץ" ברוחניות, שזהו ההתגלות של הרצון העצמי של הנשמה (ארץ

5 מלשון רצון, כמאמר רז"ל⁶

6 "למה נקרא שמה ארץ –

7 שרצתה לעשות רצון קונה".

8 המלה "רצתה" מתפרשת גם

9 כן בלשון "רצון".

10 (ב) על ידי הדרכים בעבודת ה'

11 המובאות בספר ה"תניא",

12 מהפכים את הקללה

13 (התוכחה של משנה תורה

14 בפרשת תבוא) לברכה.

15 בהזכרים בהסכמותיהם את

16 השנה בה הן נכתבו, ביטאו

17 באמצעות ציון השנה את

18 דעתם הקדושה על ספר

19 ה"תניא".

20 הרב הצדיק רבי יהודה ליב

21 הכהן כתב שנת "תקנ"ו,

22 שהיא ראשי תיבות: "תניא

23 קטורת נשמה ורוח" (המרמוז

24 ש"ה"תניא" הוא כאמור קטורת

25 לכל המגיפות הרוחניות של

26 עקבתא דמשיחא;

27 והרב הצדיק רבי זושא ציון

28 את השנה במלה "פדותינ'",

29 הפדות שלנו – להדגיש,

30 כאמור, שבספר זה ילכו בני

31 ישראל לקראת משיח צדקנו.

32 **הַסִּכּוּת הָרַב הַחֲסִיד**

33 **הַמְּפָרֵס, אִישׁ אֱלֹהִי, קְדוֹשׁ יִאֲמַר לוֹ, מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ הָרַב**
34 **רַבִּי מְשֻׁלֵּם זוֹסִיל מֵאֲנִיפָאלי:**

35 **הִנֵּה בְּרֹאיוֹתַי אֵת הַכְּתָבִים שֶׁל הָרַב הָאֵל נָאון – כפי הידוע,**

36 קראו במזריטש לרבנו הזקן "הרב", מפני שבו בחר הרב המגיד

37 ממזריטש לכתוב את ה"שולחן ערוך" שלו, ותלמידי הרב המגיד,

38 החבריא קדישא, הכתירוהו בשם "רב", כי "הלכתא כרב", אִישׁ

39 אֱלֹקִים קְדוֹשׁ וְנִחְיָה אֶסְפְּקֻלְרִיא הַמְּאִידָה, – המאיר כל דבר

40 באור גלוי בבחיורתו המלאה. וְטוֹב אֲשֶׁר עָשָׂה – רבנו הזקן

41 בכוחותיו האלקיים. וְאֲשֶׁר הִפְלִיא ה' חֲסִדוֹ וְנָתַן בְּלִבּוֹ הַמְּאִידָה

42 לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל אֵלֶּה – להעלות על הכתב הענינים של ספר

43 ה"תניא", לְהִרְאוֹת עִם ה' דְּרָכָיו הַקְּדוּשִׁים. וְרַצּוֹנוֹ – של רבנו

44 הזקן, הִיָּה שְׁלֵא לְהַעֲלוֹת אֵת הַכְּתָבִים הָהֵם לְבֵית הַדְּפוס

הסכמות

הרב החסיד המפורסם איש אלו
קדוש יאמר לו מוהר"ר יהודה ליב
הכהן:

חכמת אדם תאיר פני הארץ בראותו
די קדש המהבר הרב הגאון
איש אלקים קדוש וטהור חסיד ועינו
אשר מכבר נגלה מסתרו יושב בשבת
תחממוני אלל אדונינו מוריני ורבינו
גאון עולם ולזה מיום מבאר מים
חיים וכעת ישמח ישראל בהגלות דברי
קדשו המחובר להביא לבית הדפוס ללמוד
לעם ה' דרכי קדש כלאש כל אחד ויחזה
בענימיות דבריו והמפורסם און לריך רליה
רק מחשק קלקול הדבר שלא יגרום
היזק למדפיסים באתי ליתן תוקף ואזהרה
לכל ימים איש את ידו ורגלו לדפוס עד
משך חמש שנים מיום דלמטה ושומע
לדברי אלה יוצא עליו דרכת טוב הכ"ד
המדבר זאת לכבוד התורה היום יום ג'
פסחא תנא תקי"ז לפ"ק.

יהודה ליב הכהן.

יהודה ליב הכהן.
הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.
כוח. אף עליו בלגם – של המדפיסים, מגור מסביב מן
הדפוסים אשר רבו, שדרבן להיזק – לזולת, ולקלקל
המאשרים. – את הישרים והמורשים. אי לואת, – לכן, נמננו
בלבנו לתן הסכמה, לכל ימים איש את ידו ואת רגלו –
יש לומר שכונת מלים אלו, שהוא עצמו לא ידפיס מחדש וגם
לא ימסור את הספר לאחרים להדפסה, שלא לגרום
להמדפיסים הנזכרים לעיל שום הזק חסיושלוש בהשגת
נבול בשום אופן. ואסור לשום אדם לדפוס – להדפיס, הספר
הנ"ל – ספר ה"תניא", בלתי ידיעת המדפיסים הנ"ל, עד משך
חמש שנים רצופים מיום דלמטה. – בו נכתבה הסכמה זו.
ושומע לדברי אלה – יבא עליו ברכת טוב. הלא בה דברי
הדורש זאת לכבוד התורה, היום יום ג' שנכפל בו "כי

מחמת שאין דרכו בכך. רק מחמת התפשטות תקונטרסים
ההם בקרב כל ישראל בהעתיקות רבות מידי סופרים
משנים, – הוא משתמש במלה "משונים" ולא "שוניים", ואפשר
שברצונו לציין בכך על אלה שזייפו במכוון ענינים מסוימים
ב"תניא", ומחמת רבוי

העתיקות שונות, רבו
הטעויות סופר במאד,
והכרח להביא
תקונטרסים ההם לבית
הדפוס. – ספר ה"תניא"

התפשט אז ב"קונטרסים";
ולהעיר, שגם אחרי
שנדפס, לא היה עליו
השם, ובודאי שכך צוה
רבנו הזקן ובאופן זה נתן
רשות להדפיס את

ה"תניא". והעיר ה' את
רוח השתפים, הרי הוא
הרבני המפלג הותיק
מורנו ורבנו הרב רבי
שלוש שבנא בן מורנו
ורבנו הרב רבי נתן, והרי
הוא הרבני המפלג

הותיק מורנו ורבנו הרב
רבי מרדכי בן מורנו
ורבנו הרב רבי שמואל
הקליר, להביא
תקונטרסים ההם לבית
הדפוס בסלאוויטא.
ולפעלא טבא אמרתי
יישר חילא. – ולפעולה

טובה זו אני אומר יישר
כוח. אף עליו בלגם – של המדפיסים, מגור מסביב מן
הדפוסים אשר רבו, שדרבן להיזק – לזולת, ולקלקל
המאשרים. – את הישרים והמורשים. אי לואת, – לכן, נמננו
בלבנו לתן הסכמה, לכל ימים איש את ידו ואת רגלו –
יש לומר שכונת מלים אלו, שהוא עצמו לא ידפיס מחדש וגם
לא ימסור את הספר לאחרים להדפסה, שלא לגרום
להמדפיסים הנזכרים לעיל שום הזק חסיושלוש בהשגת
נבול בשום אופן. ואסור לשום אדם לדפוס – להדפיס, הספר
הנ"ל – ספר ה"תניא", בלתי ידיעת המדפיסים הנ"ל, עד משך
חמש שנים רצופים מיום דלמטה. – בו נכתבה הסכמה זו.
ושומע לדברי אלה – יבא עליו ברכת טוב. הלא בה דברי
הדורש זאת לכבוד התורה, היום יום ג' שנכפל בו "כי

הדורש זאת לכבוד התורה, היום יום ג' שנכפל בו "כי

הדורש זאת לכבוד התורה, היום יום ג' שנכפל בו "כי

הדורש זאת לכבוד התורה, היום יום ג' שנכפל בו "כי

5. ספר הקיצורים, שם. 6. ב"ר ה, ז. 7. וכידוע החידוש דאספקלריא המאירה - ראה יבמות מט, ב חידוש משה רבינו ("כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה נסתכל באספקלריא המאירה"). וכמבואר מעלת משה רבינו בזה ברמב"ם ה' יסודי התורה פי"ז ובמיו"נ ח"ב פרק ל"ה. ובפי' המשניות בהקדמתו לפ' חלק, יסוד ז. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. הראשון היה חתנו של רבנו הזקן, אביו של הרבי ה"צמח צדק"; והשני, ר' מרדכי הורביץ. המדפיס משקלוב. 9. כלשון הכתוב בראשית מא, מד.

1 טוב, - ביום שלישי למעשה בראשית, נאמר פעמיים "כי טוב",
2 פְּרַשְׁתָּ תִבְנָא, שְׁנַת פְּדוּתֵנוּ לְפָרֵט קָטָן. - תקנ"ו בגימטריא
3 פְּדוּתֵנוּ, לפרט קטן, בלי לחשב את שנות האלפים מאז בריאת
4 העולם, כִּי־אם מספר השנים של מאות, עשרות וכו' לאלף

הנוכחי.

הקטן מַשְׁלֵם זוּסִיל

מַאֲנִיפָאלי.

הסכמת הרב החסיד

המפורסם, איש אלהי,

קדוש יאמר לו, מורנו

ורבנו הרב רבי יהודה

ליב הכהן:

חכמת אדם תאיר פני

הארץ, בראותי ירי

קדש - כתבי, המהפך

הרב הגאון איש

אלקים קדוש ומבור

חסיד וענו, אשר מכבד

נגלה מסתרי, -

שלמרות השתדלותו

להישאר נסתר, שלא ידעו

מצדקותו ומגדולתו, כבר

מזמן נתגלו צדקותו

וגדלותו, יושב בשכת

התחבובני

אדונינו מורנו ורבנו

גאון עולם, - וי"ל

כפשוטו בנגלה - והכוונה

על הרב המגיד ממזריטש,

ודלה מים - למד תורה,

מבאר מים חיים, -

יש המפרשים שבמלה

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
קדוש יאמר לו מוהר"ר משולם
זוסיל מאניפאלי:

הנה ברצוני את הכתבים של הרב האל
גאון איש אלקים קדוש וטהור
אספקלריא המאירה ועוב אשר עשה ואשר
הפליא ה' חסדו ונתן כלבו הטואר לעשות
את כל אלה להגלות עם ה' דרכיו הק'.
ולאנו היה שלא להגלות את הכתבים
ההם לבית הדפוס מחמת שאין דרכו בכך.
רק מחמת התפשטות הקונטרסים ההם
בקרב כל ישראל בהעתקות רבות מידי
סופרים משונים ומחמת ריבוי העתקות
שונות רבו הט"ס במלא. והוכרח
להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס.
והעיר ה' את רוח השותפים ה"ה הרבני
המופלג הותיק מוהר"ר שלום שבנא
במוהר"ר נח וז"ה הרבני הגופלג הותיק
מוהר"ר מרדכי במהר"ר שמואל הלוי
להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס
בסלאווטא ולפעל טבא אמרתי וישך
חילא אך עלו כלכם מגור מסכיב מן
הפוסקים אשר רבו שדרכו להזיק ולחלקלך
המאוסים אי לזאת גמורו כלבניו ליתן הסכמה לכל ימים איש את ידו ואת

רגלו לגרום להמדיסים הזכרים לעיל שום הזק חס ושלום בהשגת גבול בשום אופן.
ואסור לשום אדם לדפוס הספר הג' כלתי ידיעת המדיסים הג' עד משך חמש
שנים לעופים מיום דלמטה ושומע לדברי אלה יבא עליו ברכת טוב הב"ד הדורש
זאת לכבוד התורה היום יום ג' שנכפל בו כי טוב פרשת תבא שנת פדויתנו לפ"ק.

הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.

33 "מבאר" - אותיות אברם - הוא מרמז על רבי אברהם
34 "המלאך" בנו של הרב המגיד ממזריטש, ובעת ישיבתו ב"ת
35 - הכוונה על הבעל-שם-טוב, ששמו הקדוש היה ישראל,
36 בהגלות דברי קדש - התגלות דברי הבעל-שם-טוב היא
37 ב"תניא", בו מתגלים דברי הבעל-שם-טוב בשכל והשגה של
38 חב"ד, המהפך להביא לבית הדפוס - כדי ללמד לעם ה'

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
קדוש יאמר לו מוהר"ר יהודה ליב
הכהן:

חכמת אדם תאיר פני הארץ בראותי
יד קדש המחבר הרב הגאון
איש אלקים קדוש וטהור חסיד וענו
אשר מכבד נגלה מסתרי וישב בשבת
תחבובני אצל אדונינו מורינו ורבנו
גאון עולם ודלה מים מבאר מים
חיים וכעת ישמח ישראל בהגלות דברי
קדשו המפורסם להביא לבית הדפוס ללמד
לעם ה' דרכי קדש כאשר כל אחד יחזה
בפנימיות דרכיו והמפורסם און לרדף ראה
רק מחשק קלוקל הדבר שלא יגרום
הזק למדיסים כלתי ליתן חוקף ואזהרה
לכל ימים איש את ידו ורגלו לדפוס עד
משך חמש שנים מיום דלמטה ושומע
לדברי אלה יבא עליו ברכת טוב הב"ד
המדבר זאת לכבוד התורה היום יום ג'
פרשה תבא תקנ"ו לפ"ק.

יהודה ליב הכהן.

הקטן משולם זוסיל מאניפאלי.
ההתרגשות הגדולה, החליט ללכת אל רבי זושא (שניהם דרו
באניפאלי), להתחלק אתו בהתלהבותו המרובה מספר
ה"תניא". אותו דבר אירע גם אצל רבי זושא, שגם הוא לא
היה יכול לעצור בקרבו את ההתרגשות הגדולה, והחליט
ללכת אל רבי יהודה לייב הכהן - כך שהם נפגשו ברחוב
בהלכם אחד אל השני, ואניפאלי כולה בערה...".

39 - לבני ישראל, דרכי קדש, כאשר כל אחד יחזה - יראה,
40 בפנימיות דרכיו, והמפורסם אין צריך ראיה. - ובגלל כך
41 לא היה ספר זה זקוק להסכמה, רק מחשש קלקול הדבר -
42 של הדפסת הספר, שלא יגרום הזק למדיסים, באתי לתן
43 תקף ואזהרה לכל ימים
44 איש את ידו ורגלו
45 לדפוס - להדפיס את
46 הספר, עד משך חמש
47 שנים מיום דלמטה.
48 ושומע לדברי אלה -

49 יבא עליו ברכת טוב.
50 הלא בה דברי המדבר
51 זאת לכבוד התורה,
52 היום יום ג' פרשה תבא
53 תקנ"ו לפרט קטן.
54 יהודה ליב הכהן.
55 שמעתי מהחסיד
56 המפורסם, רבי יצחק
57 מתמיד, זכרוננו לברכה:
58 כשהשלוחים הביאו את
59 ה"תניא" לאניפאלי, אל
60 רבי יהודה לייב הכהן
61 ורבי זושא, הם השאירו
62 בידם את הקונטרסים
63 למשך הלילה, כדי
64 שהצדיקים יעיין בהם.
65 בשעה שעיין ב"תניא",
66 באמצע הלילה, נכנס רבי
67 יהודה לייב הכהן
68 בהתפעלות עצומה
69 ובתהלהבות רבה, ומבלי
70 יכולת לעצור בתוכו את

71 ההתרגשות הגדולה, החליט ללכת אל רבי זושא (שניהם דרו
72 באניפאלי), להתחלק אתו בהתלהבותו המרובה מספר
73 ה"תניא". אותו דבר אירע גם אצל רבי זושא, שגם הוא לא
74 היה יכול לעצור בקרבו את ההתרגשות הגדולה, והחליט
75 ללכת אל רבי יהודה לייב הכהן - כך שהם נפגשו ברחוב
76 בהלכם אחד אל השני, ואניפאלי כולה בערה...".

10. ואולי השמטת המעתיק יש כאן, וצ"ל "כתבי ידי" - כבהסכמה הקודמת - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. לשון הכתוב שמואל
ב כג, ח. 12. בעהמ"ס "אור הגנוז". וי"ל שזהו הטעם להחידוש הכי גדול: כתיבת הסכמה מהצ"צ לספר - הוא ספר הג"ל. ראה בית רבי,
תולדות הרב פרק נד.

יום רביעי כ' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ג, הסכמת הרבנים... עד עמ' 6, ז"ל נב"מ.

1 הסכמת הרבנים שיהיו בני הגאון המחבר ז"ל נשמתו עדין.
2 היות שהסכמה אצלנו לתן רשות והרמנא – וכוח הרשאה,
3 להעלות על מכבש הדפוס לזכרון לבני ישראל כתוב
4 דברי ישר ואמת – דברי הישר והאמת הכתובים, דברי
5 אלקים חיים – כך

הסכמת

הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע.

6 נקראת תורת החסידות,
7 של אדונינו אבינו מורנו
8 ורבינו ז"ל כתובים
9 בכתב ידו הקדושה
10 בעצמו ולשונו הקדוש
11 שכל דבריו כנחלי אש
12 בוערות – אשר ילחיבו
13 תלכבות לקרבן לאביהן
14 שבשמים, ובשם אגרת
15 הקדוש נקראו, שרבים
16 היו אגרת שליח מאת
17 כבוד קדשו להורות
18 לעם ה' הדרך ולכו בה
19 – הכוונה מן הסתם לעניני
20 העבודה הפנימית, כמו
21 התעוררות אהבת ה'
22 ויראת ה' בעבודת
23 התפלה, ההתעוררות
24 ללימוד התורה, והמעשה
25 אשר יעשו, –
26 ההתעוררות בענינים של
27 צדקה וכדומה. ומחמת
28 שבכמה מקומות¹³ –
29 ב"אגרת הקדש", הציב
30 לו ציונים בספר לקוטי
31 אמרים שלו, ודברי
32 תורה עניים במקום
33 אחד ועשירים במקום
34 אחר¹⁴, – שלכן אפשרי הדבר שענינים ב"אגרת הקדש" יהיו
35 יותר מוסברים ומובנים מאשר כפי שהם מוסברים בספר "לקוטי
36 אמרים"; ולאידך, ענינים בספר "לקוטי אמרים" יהיו מוסברים
37 ומובנים יותר מאשר כפי שהם מוסברים בספר "אגרת הקדש";
38 ומה גם בשביל דבר שנתחדש בו – ב"אגרת הקדש" המוסיף
39 חידוש ובירור בספר "לקוטי אמרים" – קונטרס אחרון על
40 איזה פרקים – מספר "לקוטי אמרים", אשר כתב – רבנו
41 הזקן, בעת חברו הספר לקוטי אמרים – פלפול ועיון עמק
42 על מאמרי זהר ועין חיים ופרי עין חיים שגוראים
43 בסותרים זה את זה, וברית מבינתו מישבם – רבנו הזקן,

כל דבור על אופניו שכתב בלקוטי אמרים, – הרי שזה
נוגע ישירות לספר "לקוטי אמרים" – ראו ראינו שראוי ונכון
להכריז – להדפיס יחד עם ספר לקוטי אמרים ואגרת
התשובה של כבוד קדשת אדונינו אבינו מורנו ורבינו ז"ל.
אי לזאת, – לכן, באנו
להמיל גודל, ונזרת נידוי
איסור גדול, ונזרת נידוי
חרם שמתא דרבנן –
דלית לה אסותא, –
שאין לה רפואה (שאי
אפשר להתיר), שלא
ירים איש את ידו
להדפיס – את הספר,
בתבניתם – "לקוטי
אמרים" ו"אגרת הקדוש"
יחד, או זה בלא זה
משך חמש שנים מיום
דלמטה¹⁵. ברם כגון דא
צריך לאודועי, – רק
זאת עלינו להודיע,
שבכונותינו הרבים ספוי
תמו בתי ידו הקדושה
בעצמו אשר היו
בדקדוק גדול לא חסר
ולא יתר אות א'
ולא נשאר בראם זה
המעט מהרבה אשר
נלקטו אחד לאחד
מהעתיקות המפורים
אצל התלמידים, ואם
המצא תמצא איזה
טעות, שגיאות מי יבין,
ימצא הטעות דמוכה
מטעות סופר, – מהכתב ממנו הדפיס את הספר, והכונה –
של הענין, תהיה ברורה:
נאום דב פער בן אדונינו אבינו מורנו ורבינו הגאון החסיד
קדוש ישראל מרנא ורבנא¹⁶ שניאור זלמן ז"ל, נשמתו
בגנו מרומים. (הרבי האמצעי).
ונאום חיים אברהם בן אדונינו אבינו מורנו ורבינו הגאון
החסיד מרנא ורבנא שניאור זלמן ז"ל, נשמתו בגנו
מרומים.
ונאום משה בן אדונינו אבינו מורנו ורבינו הגאון החסיד
שניאור זלמן ז"ל, נשמתו בגנו מרומים.

נאום דוב בער בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל
מרנא ורבנא שניאור זלמן ז"ל נב"מ.
ונאום חיים אברהם בא"א מו"ר הגאון החסיד מרנא
ורבנא שניאור זלמן ז"ל נב"מ.
ונאום משה בא"א מו"ר הגאון החסיד שניאור
זלמן ז"ל נב"מ.

13. כסימנים: ג, ה, ו, יז, יח, כ, (כה?). כט, קר"א ד"ה וצדקה כנחל. 14. ראה ירושלמי ר"ה ג, ת. ומוכא בתוס' ד"ה אלא, כריתות יד, ב.
15. בהוצאה הראשונה (שקלאוו תקע"ד) בא בסיום ההסכמה: "היום יום ה' כיב אייר תקע"ד לפ"ק". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

יום חמישי כ"א כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 6, הקדמת המלקט... עד עמ' ד, בעלה וגו':

הקדמת המלקט

אנושי, שהשכל האנושי מכתוב את עניני המוסר והמדות. וברור
הדבר שאין ספרים אלה שווים לכל אחד, שהרי בני אדם אינם
שוים בדעתם ובשכלם, ולכן אפשרי הדבר שאותו ענין ישפיע
על אחד התעוררות והתפעלות, ובשני – לא. (ב) ספרים הבנויים
על מדרשי רז"ל,
שבחייתם ענינים של
תורה, יש להם שייכות
לכל אחד מישראל,
וממילא יש בהם ענין (או)
ענינים) שיש לו שייכות
מיוחדת אליו, שיהיה
ביכולתו להתפעל
ולהתעורר. ברם, רבנו
הזקן מסביר, שגם בספרים
אלה (מהסוג השני) לא
כל אחד זוכה להכיר את
מקומו הפרטי, ולקלוט את
מה שיש לו שייכות
מיוחדת אליו. ובלשון
רבנו הזקן: ובר מן דין, –
וחוץ מזה, שבגלל
הבלבול בשכלו וכדומה,
אין ביכולתו לראות את
ה"אור כי טוב" בספרים,
הנה ספרי היראה –

1 רבנו הזקן, בגודל ענוותנותו, קורא לספר ה"תניא" – "לקוטי
2 אמרים", אוסף, "מפי ספרים ומפי סופרים", של ענינים, ואת
3 הקדמתו זו הוא מציין כ"הקדמת המלקט". והיא אגרת
4 השלוחה לכללות אנשי
5 שלומנו, – אל כל
6 החסידים, ישמרם צוים
7 ויחזקם:
8 אליכם אישים אקרא, א
9 שמעו אלי רודפי צדק
10 מבקשי ה', וישמע
11 אליכם אלקים למגדולי
12 ועד קצון, – מגדולי בעלי
13 המדרגה בעבודת ה', עד
14 לאלה שהם נחותים
15 במדרגה, כל אנשי
16 שלומנו דמדינתנו
17 וסמוכות שלה, איש על
18 מקומו יבוא לשלום
19 וחיים עד העולם נצח
20 סלה ועד, אמן בן יחי
21 רצון:
22 הנה מודעת זאת, כי
23 מגדולי פגומי דאנשי
24 בכל אנשי שלומנו
25 לאמר, – ידוע שרגיל בפי אנשי שלומינו לומר, כי אינה דומה
26 שמיעת דברי מוסר ליראה וקריאה בספרים, – שהקריאה
27 בעניני מוסר והתעוררות מתוך ספרים, שנכתבו בשביל כולם,
28 איננה מביאה אותה תועלת, כפי שזה כאשר שומעים אותם
29 ענינים באופן אישי מפיו של המדבר. שחקורא – בספרים,
30 קורא לפי דרכו ודעתו ולפי השגתו ותפיסת שכלו באשר
31 הוא שם, ואם שכלו ודעתו מבלבלים ובחשיכה יתהלכו
32 בעבודת ה', בקושי יכול לראות את האור כי טוב הגנוז
33 בספרים, אף כי מתוך האור – השורה בספרים, לעינים
34 ומרפא לנפש. – אך, מפני ששכלו מבלבל והוא ממשש
35 באפילה בענינים של עבודת ה', אין הוא רואה את האור שיכול
36 וצריך להביא מרפא לנפשו. להלן מסביר רבנו הזקן, שספרי
37 המוסר חלוקים בשני סוגים: (א) ספרים הבנויים על פי שכל

הקדמת המלקט

והיא אגרת השלוחה לכללות אנשי שלומנו יצ"ו:

אליכם אישים אקרא שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה' וישמע
אליכם אלקים למגדולי ועד קצון כל אנשי דמדינתנו
וסמוכות שלה איש על מקומו יבוא לשלום וחיים עד העולם
נס"ו אכ"ר:

הנה מודעת זאת כי מרגלא בפומי דאנשי בכל אנשי לאמר כי
אינה דומה שמיעת דברי מוסר לראיה וקריאה בספרים
שהקורא קורא לפי דרכו ודעתו ולפי השגתו ותפיסת שכלו
באשר הוא שם ואם שכלו ודעתו מבלבלים ובחשיכה יתהלכו
בעבודת ה' בקושי יכול לראות את האור כי טוב הגנוז
בספרים אף כי מתוך האור לעינים ומרפא לנפש ובר מן דין
הנה ספרי היראה הבנויים ע"פ שכל אנשי בוודאי אינן שוין
לכל נפש כי אין כל השכלים והדעות שוות ואין שכל אדם
זה מתפעל ומתעורר ממה שמתפעל שכל חבירו וכמו שארז"ל
גבי ברכת חכם הרזים על ששים ריבוא מישראל שאין
דעותיהם דומות זו לזו וכו' וכמ"ש הרמב"ן ז"ל במלחמות שם
בפירוש הספרי גבי יהושע שנאמר בו איש אשר רוח בו שיכול
להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד וכו'. אלא אפילו בספרי
היראה אשר יסודותם בהררי קודש מדרשי חז"ל אשר רוח ה'

ספרי המוסר, הבנויים על-פי שכל אנשי בודאי אינן שוין
לכל נפש, כי אין כל השכלים והדעות שוות, ואין שכל
אדם זה מתפעל ומתעורר ממה שמתפעל ומתעורר שכל
חבירו, וכמו שאמרנו רז"ל: גבי – בקשר לברכת חכם הרזים
על ששים רבוא מישראל, – בשעה שרואים שש מאות אלף
מישראל, יש לברך "ברוך חכם הרזים" – מברכים את הקב"ה
שהוא החכם שידוע סודותיהם של כל שש מאות האלף, שאין
דעותיהם – והבנתם ורגשותיהם, דומות זו לזו וכו', וכמו
שכתב הרמב"ן ז"ל ב'מלחמות' שם: בפרוש ה'ספרי' גבי
יהושע שנאמר בו: – שהוא היה "איש אשר רוח בו", –
ומפרש ה"ספרי" שהכוונה ב"רוח בו" היא: שיכול להלך נגד
רוחו של כל אחד ואחד וכו'.⁵ אלא אפילו בספרי היראה
– ספרי המוסר, אשר יסודותם בהררי קודש מדרשי חז"ל

לע"ע לא מצאתי שיעורו על השינוי שבתוארי אדה"ז שבחתימות בניו, וכל אחד משמיט ב' תיבות מהחתימה שלפניו – ע"פ הוצאות
דתר"ס ואילך. ואולי י"ל: בזמן חתימת ההסכמה ה' החותם הא' (נשיא ומורם מעם –) קדוש ישראל, ולכן מדגיש – שדוק אדה"ז הוא
"קדוש ישראל"; החותם הב' – ה' או רב ופוסק – "מרנא ורבנא" – ולכן מדגיש שדוק אדה"ז הוא "מרנא ורבנא"; החותם הג' – ה' או
גאון וחסיד (כידוע בסיפורי רבותינו נשיאנו) ולכן מדגיש שדוק אדה"ז הוא "הגאון החסיד". הוספת "צדיק" – ב"צ"ל" שבחתימה הב'
– (באם כן הוא הבכח" ושאר הדפוסים) י"ל ג"כ ע"ד הנ"ל – ע"פ הידוע שהי' מציין בצדקות שלו, בעניותו ושפלותו בעיני עצמו וכו'.
1. או י"ל ישמרו צורתו וגואלנו, או כיצא בו. ולהעיר מתפלת "צור ישראל קומה בעזרתך..." – אולי לכן ג"כ הוא בר"ת בכדי שיכלול
כל הברכות. – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 2. ברכות נח, א. 3. על הרי"ף שעל הגמרא הנוכרת. 4. במדבר כז, יח. 5. את עצם הפירוש
"שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד", יכול היה רבנו הזקן להביא גם מרש"י על הפסוק, שהוא אומר שם "שיכול להלך נגד

41 שהוא ענין של חסד; ואותו דבר בנשמות ששרשן ממדת
42 הגבורה וכו', **בְּנוֹדָע**, - כפי שרבנו הזקן מבאר בפרוטרוט
43 ב"אגרת הקדש" סימן יג, שלכן בית-שמואי לרוב מחמירים, מפני
44 ששורשם ממדת הגבורה, ובית-הלל מקילים ברוב המקרים,
45 מפני ששורשם ממדת

46 החסד; אלא, היות

47 שבקדושה הכל

48 בהתכללות, כך שחסד

49 כוללת בתוכה גם גבורה,

50 וגבורה כוללת בתוכה גם

51 חסד, לכן ישנם מקרים

52 בהם בית-שמואי מקילים

53 ובית-הלל מחמירים. -

54 הרי אם כך הדבר בענינים

55 של נגלה דתורה, שאפשר

56 הדבר שתהיה מחלוקת

57 "מן הקצה אל הקצה"

58 בהסקת מסקנת פסק

59 ההלכה מהתורה - **וְכָל־**

60 **שֶׁבֶן וְכָל־וְחֶמֶר** -

61 בענינים שהם **בְּהִנְסָתוֹת**

62 **לָהּ אֱלֹהֵינוּ דְּאִינוֹן**

63 **דְּחִילו וְרַחֲמֵינוּ** - שהם יראה ואהבה, **דְּכִמּוּחָא וְלִבָּא דְּכָל חַד**

64 **וְחַד לְפָנֵם שִׁיעוּרָא דִּילָיָה** - המתבטאים במוחו ולבו של כל

65 אחד ואחד לפי שיעורו, **לְפָנֵם מַה דְּמִשְׁעָר בְּלִבָּיָה**, - לפי מה

66 שהוא משער בלבו, ופוחח "שער" בלבו, דרכו תאיר ההשגה

67 שבמוח בלבו. **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּחֶדֶר הַקְדוּשָׁה עַל פְּסוּקֵי נוֹדָע**

68 **בְּשַׁעְרֵים בְּעֵלָה וְגו';** - הוזהר מפרש ש"בעלה" היינו הקב"ה,

69 ה'בעל' של כנסת ישראל, והוא "נודע אתיידע ואתדבק", - הוא

70 נעשה ידוע ומתדבקים בו; "בשערים", לפי מה שמשערים

71 ("בשערים" מלשון השערה) בשכל ובהשגה, ולפי השער

72 ("בשערים" מלשון שער) שפותחים בלב כדי לקלוט את ההשגה

73 מהמוח. על-כּל־פּנים מתברר מדברי הוזהר הקדוש, שהענינים

74 של אהבה ויראה, של דביקות בהקב"ה, הם בכל אחד לפי

75 שיעורו הפרטי (זהו פירוש שלישי בוזהר שם: "שערים" מלשון

76 שיעור) - וכשמדובר על עניני יראה ה' ואהבת ה', מוצדקת

77 לכאורה ההתבטאות בין החסידים (אנ"ש) ש"אינה דומה

78 שמיצה לראיה", שאינו דומה מה ששומעים מהרבי דברי

79 התעוררות והדרכות בעבודת ה' למה שרואים וקוראים

80 בספרים - ואילו רבנו הזקן מכניס כאן בספר (בספר ה"תניא")

1 **אֲשֶׁר רוּחַ ה' דָּבַר בָּם, וּמָלְתָּ - של הקב"ה, עַל לְשׁוֹנָם -**
2 ועליהם בנויים ספרי מוסר אלה, **וְאִוְרִיתָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ-הוּא**
3 **בְּלֵא חַד, - התורה והקב"ה הם דבר אחד; וְכָל שְׂשִׁים רַבּוּא**
4 **בְּלִלוֹת יִשְׂרָאֵל וּפְרִטִיהֶם עַד נִיצוּץ - של קל שְׁבָכִילִם**
5 **וּפְחוּתֵי הָעֵדֶךְ שֶׁבְּעִמּוֹ**

6 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלָהוּ**

7 **מִתְבַּשְׂרָאן בְּאוּרִיתָא, -**

8 כל אלה מתקשרים

9 בתורה, **וְאִוְרִיתָא הִיא**

10 **הַמְקַשֶּׁרֶת אוֹתָן**

11 **לַהֲקַבֵּ"ה בְּנוֹדָע בְּחֶדֶר**

12 **הַקְדוּשָׁה, - והתורה הרי**

13 כבר כוללת בתוכה מה

14 שנוגע לשכלו ולדעתו של

15 כל אחד מישראל - **הָרִי**

16 **וְהָ דֶרֶךְ בְּלִלוֹת לְבָלְלוֹת**

17 **יִשְׂרָאֵל. - מכל־מקום**

18 הרי דבר זה הוא ענין

19 כללי המופנה לכלל כולו.

20 **וְאִם שֶׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה**

21 **לְדָרֶשׁ בְּכָל וּפְרָט**

22 **וּפְרָטֵי פְרָטוֹת לְכָל נֶפֶשׁ**

23 **פְּרָטִית מִיִּשְׂרָאֵל הַמְשַׁרְשֶׁת בָּהּ, - בתורה, הרי שבתורה**

24 ישנם לא רק הענינים של כלל ישראל, אלא של כל אחד

25 מישראל במיוחד, וספרי המוסר הבנויים על מדרשי רז"ל

26 שבתורה, כוללים בתוכם גם הענינים הפרטיים הנוגעים לכל

27 יהודי לחוד? - **הָרִי אֵין כָּל אֶדָם זֹכֵה לְהִיּוֹת מְכִיר מְקוֹמוֹ**

28 **הַפְּרָטִי שֶׁבְּתוֹרָתָהּ; - לדעת איך ללמוד את ההוראות בעבודת**

29 ה' ועניני התעוררות הנוגעים אליו בפרט. **וְהֵנָּה, אִם בְּהִלְכּוֹת**

30 **אִסּוּר וְהֵתֵר הַנִּגְלּוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ מְצֻאנוּ רִאִינוּ מַחְלָקַת**

31 **תְּנָאִים וְאִמּוּרָאִים מִן הַקְצָה אֶל הַקְצָה מִמֶּשֶׁ, - שאחד**

32 אומר ההיפך מהשני - זה אוסר וזה מתיר וכדומה, **וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ**

33 **דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים¹⁰ לְשׁוֹן רַבִּים - לא אלקה ח', אלא אלקים**

34 **חַיִּים שהוא לשון רבים, עַל שֵׁם מְקוֹר הַחַיִּים לְנִשְׁמוֹת**

35 **יִשְׂרָאֵל הַנִּחְלָקוֹת - נשמות ישראל, וממילא כך הדבר גם**

36 **במקורם, דֶּרֶךְ כָּל לְשִׁלְשָׁה קוּי, יָמִין וּשְׂמָאל וְאִמְצַע,**

37 **שֵׁהֶם - שלשה קוים אלה, הם: חֶסֶד - קו הימין, וְגִבּוּרָה - קו**

38 **השמאל, וְכו', - כלומר, תפארת שהוא הקו האמצעי. וְנִשְׁמוֹת**

39 **שִׁיעוּרָשׁן מְמַדַּת חֶסֶד הַנִּתְּנָתָן גַּם בֵּין לְחִטּוֹת כְּלָפֵי חֶסֶד**

40 **לְהַקְלֵל בּו' - להתיר את הדבר כדי שיוכל לעלות לקדושה,**

הקדמה

דבר במ ומלתו על לשונם ואורייתא וקב"ה כולא חד וכל
ששים רבוא כללות ישראל ופרטיהם עד ניצוץ קל שבקלים
ופחותי הערך שבעמינו בני ישראל כולאו מתקשראן באורייתא
ואורייתא היא המקשרת אותן להקב"ה כנודע בזה"ק הרי זה
דרך כללות לכללות ישראל ואף שניתנה התורה לידרש בכלל
ופרט ופרטי פרטות לכל נפש פרטית מישראל המושרשת בה
הרי אין כל אדם זוכה להיות מכיר מקומו הפרטי שבתורה:
והנה אף בהלכות איסור והיתר הנגלות לנו ולבנינו מצאנו ראינו
מחלוקת תנאים ואמוראים מן הקצה אל הקצה ממש ואלו
ואלו דברי אלהים חיים לשון רבים על שם מקור החיים
לנשמות ישראל הנחלקות דרך כלל לשלשה קוין ימין ושמאל
ואמצע שהם חסד וגבורה וכו' ונשמות ששרשן ממדת חסד
הנהגתן גם כן להטות כלפי חסד להקל בו' כנודע וכ"ש וק"ו
בהנסתרות לה' אלהינו דאינון דחילו ורחימו דבמוחא ולבא דכל
חד וחד לפום שיעורא דיליה לפום מה דמשער בליביה כמ"ש
בוזה"ק על פסוק נודע בשערים בעלה וגו':

דחילו ורחימו - שהם יראה ואהבה, דכמוחא ולבא דכל חד
וחד לפום שיעורא דיליה - המתבטאים במוחו ולבו של כל
אחד ואחד לפי שיעורו, לפום מה דמשער בליביה, - לפי מה
שהוא משער בלבו, ופוחח "שער" בלבו, דרכו תאיר ההשגה
שבמוח בלבו. כמו שכתוב בזהר הקדוש¹¹ על פסוק¹² נודע
בשערים בעלה וגו'; - הוזהר מפרש ש"בעלה" היינו הקב"ה,
ה'בעל' של כנסת ישראל, והוא "נודע אתיידע ואתדבק", - הוא
נעשה ידוע ומתדבקים בו; "בשערים", לפי מה שמשערים
("בשערים" מלשון השערה) בשכל ובהשגה, ולפי השער
("בשערים" מלשון שער) שפותחים בלב כדי לקלוט את ההשגה
מהמוח. על-כּל־פּנים מתברר מדברי הוזהר הקדוש, שהענינים
של אהבה ויראה, של דביקות בהקב"ה, הם בכל אחד לפי
שיעורו הפרטי (זהו פירוש שלישי בוזהר שם: "שערים" מלשון
שיעור) - וכשמדובר על עניני יראה ה' ואהבת ה', מוצדקת
לכאורה ההתבטאות בין החסידים (אנ"ש) ש"אינה דומה
שמיצה לראיה", שאינו דומה מה ששומעים מהרבי דברי
התעוררות והדרכות בעבודת ה' למה שרואים וקוראים
בספרים - ואילו רבנו הזקן מכניס כאן בספר (בספר ה"תניא")

ורחו של כל אחד ואחד; ומה שהוא מביא זאת מהרמב"ן, הוא מפני שהרמב"ן מבאר שם שישנו חכם גדול כזה, שהוא עצמו כולל בתוכו את דעותיהם של כל ששים הרבוא; שלכן בירך ר' חנינא בר' דר' איקא את ברכת "חכם הרוזים" על רב פפא ור' הונא בר' דר' יהושע, כפי שמברכים על ששים רבוא מישראל, שכן, ר' חנינא ראה והכיר בהם, שהם נושאים בתוכם דיעותיהם של ששים רבוא. אך זה צריך להיות כזה שמכיר זאת בשני, ולכן אומר הרמב"ן - להלכה - שלא לברך ברכה זו אלא על ששים רבוא דוקא שאין דיעותיהם שוות. עכ"פ מהרמב"ן מסתבר שישנו מקרה כזה - וחסידים, שהם "יודעיי ומכיריי" (כלשונו של רבנו הזקן להלן) רואים ומכירים ברבנו הזקן שהוא זה "שיוכל להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד", שכן, בהיותו נשמה כללית הוא כולל בתוכו מ"רוחו של כל אחד ואחד". 6. על פי לשון הכתוב שמואל ב כג, 7. על פי תניא פל"י - מח, א. 8. חלק ג', עג, 9. על פי לשון הפסוק דברים כט, כח: "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו וגו'". 10. עירובין יג, ב. 11. חלק א' ק"ג ע"א וע"ב. 12. משלי לא, כג.

1 הוראות והדרכות בעבודה הפנימית של אהבת ה' ויראת ה'
2 מסביר, אבל, רבנו הזקן להלן, שמדובר כאן ב"יודעי ומכירי",
3 באלה שידעו והכירו את רבנו הזקן, אלה שהיו שואלים אותו
4 ב"יחידות" עצות בעניני עבודת ה'; חסידים מפרשים, שהכוונה
5 היא גם כן על אלה שרבנו הזקן יודע אותם ומכיר אותם, ובכך

יום שישי כ"ב כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ה, אך ביודעי... עד עמ' ה, את ה' וגו' אכ"ר:

11 אך ביודעי ומכירי קאמינא, - אני מדבר אודות אלה שאני
12 יודע אותם ומכירם - אומר רבנו הזקן, הם כל אחד ואחד
13 מאנשי שלומנו שבמדינתנו וסמוכות שלה - והסמוכות
14 למדינתנו, אשר היה הדבור של חיבה מצוי בינינו -
15 בהיכנסם אל רבנו הזקן
16 ל"יחידות", וגילו לפני כל
17 תעלומות לבם ומחם
18 בעבודת ה' התלויה
19 בלב, אליהם תפס מלתי
20 ולשוני עט סופר¹⁴
21 בקונטרסים אלו - של
22 ספר ה"תניא", הנקראים
23 בשם "לקוטי אמרים",
24 מלקטים מפי ספרים
25 ומפי סופרים קדושי
26 עליון נשמתם עדן - כפי
27 שהוכרנו בלמדנו את דף
28 השער, אומרים חסידים,
29 שב"ספרים" הכוונה לספרי
30 השל"ה הקדוש וספרי
31 מהר"ל (מפראג)
32 וב"סופרים" הכוונה על
33 הבעל-שם-טוב והרב
34 המגיד ממזריטש,
35 המפרסמים אצלנו,
36 ונקצת מהם נרמזו
37 לחכמים - חלק

הקדמה

אך ביודעי ומכירי קאמינא הם כל אחד ואחד מאנשי
שבמדינותינו וסמוכות שלה אשר היה הדבור של חיבה
מצוי בינינו וגילו לפני כל תעלומות לבם ומוחם בעבודת ה'
התלויה בלב אליהם תפוס מלתי ולשוני עט סופר בקונטרסים
אלו הנקראים בשם לקוטי אמרים מלוקטים מפי ספרים ומפי
סופרים קדושי עליון נשמתם עדן המפורסמים אצלנו וקצת
מהם נרמזו לחכמים באגרות הקדש מרבנותינו שבאה"ק
תובכ"א. וקצתם שמעתי מפייהם הקדוש בהיותם פה עמנו
וכולם הן תשובות על שאלות רבות אשר שואלין בעצה כל
אנשי דמדינתנו תמיד כל אחד לפי ערכו לשית עצות בנפשם
בעבודת ה' להיות כי אין הזמן גרמא עוד להשיב לכל אחד
ואחד על שאלתו בפרטות וגם השכחה מצויה על כן רשמתי
כל התשובות על כל השאלות למשמרת לאות להיות לכל אחד
וא' לזכרון בין עיניו ולא ידחק עוד ליכנס לדבר עמי ביחידות
כי בהן ימצא מרגוע לנפשו ועצה נכונה לכל דבר הקשה עליו
בעבודת ה' ונכון יהיה לבו בטוח בה' גומר בעדינו: ומי
שדעתו קצרה להבין דבר עצה מתוך קונטרסים אלו יפרש
שיחתו לפני הגדולים שבעירו והם יבוננוהו ואליהם בקשתי
שלא לשום יד לפה להתנהג בענוה ושפלות של שקר ח"ו
וכנודע עונש המר על מונע בר וגדול השכר ממאמר רז"ל
ע"פ מאיר עיני שניהם ה' כי יאיר ה' פניו אליהם אור פני
לחכמים - חלק

שלא להראות שהם הם המבנים, להתנהג בענוה ושפלות
של שקר חסדי ושלום, - שכן, ענוה ושפלות שלא במקומן, הן
ענין של שקר, וכן נודע¹⁷ ענין המר על מונע בר, - כלומר,
למונע ענינים של תורה מהזולת, וגדול השכר - לאלה
שמוסרים עצמם ללמוד עם הזולת, כפי שידוע מלפנינו רז"ל¹⁸
על פסוקי¹⁹ "מאיר עיני שניהם ה'", - הגמרא מפרשת שם
את הפסוק "רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה'" -
"רש" היינו מי שעני בתורה, ו"איש תככים" - מי שעשיר בתורה,
הרי כששני אלה "נפגשו", וכן התורה מתעסק עם ה"עני"
בתורה, "מאיר עיני שניהם ה'" - הקב"ה מאיר עיני שניהם באור

מה"אמרים" מרומזים לפני החכמים, אלה שדי להם ברמז "די
לחכימין ברמיזא", באגרות הקדש מרבנותינו שבפארץ הקדש
תבנה ותבונן במהרה בימינו אמן, - רבנו הזקן קרא לכמה
41 מקני תלמידי הרב המגיד, ובפרט את רבי מנחם מענדל
42 מויטבסק, בשם "רבנותינו", הרביים שלו; ונקצתם שמעתי
43 מפייהם הקדוש בהיותם פה עמנו, - לפני עלייתם לארץ
44 ישראל, וכלם הן תשובות על שאלות רבות אשר שואלין
45 בעצה כל אנשי שלומנו המדינתנו תמיד כל אחד לפי
46 ערכו - ומצבו בעבודת ה', לשית - לתת, עצות בנפשם
47 בעבודת ה', להיות כי אין הזמן גרמא עוד - אין הזמן

- 1 שלמעלה משניהם, ב' יאיר ה' פניו – והפנימיות שלו, איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי וגו' – את הקב"ה, 7
2 אליהם אור – של, פניו 8
3 מלך חיים. ומתה חיים 9
4 – זה שנותן חיים לחיים, 1 מלך חיים. ומתה חיים יזכנו ויחיינו לימים אשר לא ילמדו את ה' וגו', – כמים לים 10
5 יזכנו ויחיינו לימים 2 עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי וגו' כי מלאה מכסים²¹, אמן בן יהי 11
6 אשר לא ילמדו עוד³ 12 הארץ דעה את ה' וגו' אכ"ר: רצון;

יום ש"ק כ"ג כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ד, והנה אחר... עד עמ' 8, אמרים הנ"ל:

- 13 והנה אחר שנתפשו הקונטרסים הנזכרים לעיל בקרב 13
14 כל אנשי שלומנו הנזכרים לעיל בהעתיקות רבות מידי 14
15 סופרים שונים ומשנים, הנה על ידי רבוי ההעתיקות 15
16 שונות רבו כמו רבו הפעויות סופרים במאד מאד, – כפי 16
17 שכבר הזכרנו בלמדנו 17
18 הסכמותיהם של הצדיקים 18
19 רבי זושא ורבי יהודה ליב 19
20 הכהן, נפלו על פי טעות 20
21 שגיאות בכתבים, עקב 21
22 המעתיקים השונים, והיו 22
23 גם כאלה שבמכוון זיפו 23
24 ענינים ב"תניא", כדי 24
25 שיוכלו להעליל וכו', ויש 25
26 לומר שעל אלה רומז 26
27 רבנו הזקן במלה 27
28 "משונים". ולזאת – ולכן, 28
29 נדבה רוחם של אנשים 29
30 אפרתים – אנשים 30
31 חשובים, הנקובים 31
32 הנזכרים לעיל מעבר לדף²² למרח בגופם ומאדם להביא 32
33 את קונטרסים הנזכרים לעיל – ספר ה"תניא", לבית הדפוס 33
34 מנקים מפל סיג – כמו הפסולת המופרשת מהתבואה וכדומה, 34
35 ופעויות סופר ומנהלים היטב, – כפי שכ"ק רבינו מעיר, יש 35
- לומר שהמלה "סיג" רומזת גם כן על הענינים שזיפו אותם, 36
והיה צורך לנקות את הקונטרסים מהזיפוים. ואמינא לפעלא 37
טבא יישר חילא. – ואני אומר לפעולה טובה זו: יישר כח. 38
ולחיות כי מקרא מלא דבר הכתוב²³ "ארור מסיג גבול 39
רעהו", וארור בו קללה 40
בו נדוי חס"ו שלום 41
וכו'²⁴, על בן ביהודה 42
ועוד לקרא²⁵ קאתינא 43
למשדי גודא רבא – 44
כדבר מיותר (כפי 45
שמביאים למשל ראה 46
ממה שמתנהגים 47
ב"יהודה" בשעה שיש על 48
כך פסוק מפורש) אני בא 49
להטיל איסור גדול, על 50
כל המדפיסים שלא 51
להדפיס קונטרסים 52
הנזכרים לעיל לא על 53
ידי עצמן ולא על ידי 54
גירא דילהון – ולא על ידי באי כוחם, בלתי רשות הנקובים 55
הנ"ל משך חמש שנים מיום בלות הדפוס²⁶, ולשומעים 56
יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב. כה דברי המלקט – ספר 57
לקוטי אמרים הנזכר לעיל: 58

20. ירמיה לא, לג. 21. ישעיה יא, ט. 22. השותפים ר' שלום שכנא ור' מרדכי. ראה הסכמתו של ר' זושא מאניפאלי והערה 8 שם.
23. דברים כז, ז. 24. שבועות לא, א – בשינוי הסדר, וראה רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו הלכה ג. 25. קידושין ו, א. 26. כנ"ל יום
ג' פ' תבא תקניו – ראה לעיל בהסכמות.

יום ראשון

יום שלישי

יוז כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י.
תהלים: פג"פז.
תנאי: הנה לא . . . וכו' וד"ל.

חסידות חב"ד פותחת שערי היכלי חכמה ובינה, לידע ולהפיר את מי שאמר והיה העולם בהשגה שכלית, מעוררת רגשי הלב להתפעל באותה מדה שבלב המחכת מהשכלה זו, ומורה דרך אשר כל אחד ואחד לפנים שעורא דיליה [לפי רמתו] יכול לגשת אל הקדש לעבד את הוי' במוחו ולבו.

יום שני

יום רביעי

יח כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תנאי: הוכח תוכיח . . . לעומת זה כו'.

במנחה אין אומרים תחנון.

הצ"צ כותב: אהבה דבחי' ועמך לא חפצתי (היינו) שלא לחפץ שום דבר זולתו ית', ולא אפילו שמים וארץ שהם ג"ע עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהי' האהבה רק לו ית' לבד, דהיינו למהו"ע ית' ממש. וכך הי' נשמע הלשון ממו"ר נ"ע (רבינו הזקן) בדביקותו. שהי' אומר בזה הלשון:

איך וויל זע גאָר ניסט, איך וויל ניט דיין ג"ע איך וויל ניט דיין עוה"ב כו' איך וויל מער ניט אז דיך אליין.

ה"צמח צדק" כותב: אהבה דבחינת "ועמך לא חפצתי", (היינו) שלא לחפץ שום דבר זולתו יתברך, ולא אפילו שמים וארץ שהם גן-עדן עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו', אלא תהי' האהבה רק לו יתברך לבד, דהיינו למהותו ועצמותו יתברך ממש. וכך הי' נשמע הלשון ממו"ר ורבי נשמתו-עדן (רבינו הזקן) בדביקותו. שהי' אומר בזה הלשון:

איני חפץ מאומה; איני רוצה את גן-העדן שלך, איני רוצה את העולם-הבא שלך כו', רצוני לא יותר מאשר אותך בלבד.

גוט יום טוב.

לשנה טובה בלמוד החסידות ודרכי החסידות
תפתחו ותחתמו.

יום שלישי

שבת

יט כסלו

ה'תש"ג

הפסרה: חזון עזריה. אין אומרים אב הרחמים וצדקתך.

שיעורים. חומש: וישלח, שביעי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תנאי: ספר לקו"א הנקרא בשם . . . וקצרה בעוה"י.
הסכמת א' הרב . . . מאניפאלי.
ב' הרב . . . הכהן.

אין השליח-צבור מתעטף בטלית למנחה או למעריב, לא בשבת ויום טוב ולא בראש השנה. הלולא [=יום הסתלקותו] של הרב המגיד - ממעזריטש - ג' וישוב תקל"ג, ומנוחתו כבוד

[=קבורתו] באנפאלי.

אדמו"ר הזקן יצא לחרות ממאסרו הראשון – י"ט כסלו, ג' וישוב, תקנ"ט, לפנות ערב.
ממכתב רבנו הזקן: "ברם כגון דא צריך להודיע, כי יום אשר עשה ה' לנו יום יט כסלו, יום
ג' שהכפל בו כי טוב, יום הלולא רבא של רבנו הקדוש נשמתו-עדן, וכשקריתי בספר תהלים
בפסוק 'פדה בשלום נפשי', קדם שהתחלתי פסוק שלאחריו – יצאתי בשלום מד' שלום".

יום התועדות וקבלת החלטות טובות בקביעות עתים לתורה הנגלית ודא"ח [דברי אלקים
חיים, חסידות] ברכים, וחזיק דרכי החסידים באהבת רעים.
נוהגים לסדר חלקת הש"ס, ועל-פי הסדר המבאר באגרת הקדש דבור-המתחיל הוכח תוכיח.
בליובאוויטש משנת תרס"ג ואילך היו מסדרים חלקת הש"ס כ"ד בטבת – יום הלולא של רבנו
הזקן – מפני אפס הפנאי ב"ט כסלו.

יום ראשון	כ כסלו	ה'תש"ג	יום רביעי
שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: צו"ק. תניא: הסכמות הרבנים . . . ז"ל נבג"מ.			
הדפסת ספר של בינונים – תניא – בפעם הראשונה, נגמרה יום ג' כ' כסלו תקנ"ז בסלאוויטא. וכולל: חלק ראשון – ספר של בינונים, חלק שני – חנוך קטן ושער היחוד והאמונה. אגרת התשובה – מהדורא קמא – נדפסה לראשונה: זאלקווי תקנ"ט; מהדורא בתרא – נדפסה לראשונה: שקלאוו תקס"ו. אגרת הקדש – בפעם הראשונה – שקלאוו תקע"ד. תוצאה מתקנת של כל ה' החלקים – ווילנא ראם תר"ס, וחזרה ונדפסה כמה פעמים.			

יום שני	כא כסלו	ה'תש"ג	יום חמישי
שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י. תהלים: קד"קה. תניא: הקדמת המלקט . . . בעלה וגו'.			
מען זאל זיך אויסלערנען משניות בעל פה כל חד לפום שיעורי' דילי', און געהן אין גאס און חזר'ן משניות, דערמיט וועט מען זוכה זיין צו מקבל זיין פני המשיח. חסידים דארפען לערנען חסידות: סתם חסידים – יום שני, יום חמישי ויום השבת, תמימים – שעה אחת בכל יום.			

יש לשנן משניות בעל פה כל אחד כפי ערכו, ובעת ההליכה ברחוב לחזר משניות. בכך נזכה
לקבל פני המשיח.
חסידים צריכים ללמד חסידות: חסידים סתם [=חסידים רגילים] – יום שני, יום חמישי ויום
השבת. תמימים – שעה אחת בכל יום.

יום
שישי

יום שלישי

כב כסלו

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קורקו.

תנאי: אך ביודעיי . . . את ה' וגו' אכ"ר.

מתקנות כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"צ נשמתו־עין]: לאמר בכל בקר אחר התפלה - וגם בשבת ויום טוב, ראש השנה ויום הכפורים - תהלים כפי שנהלק לימי החדש, ואחר אמירה בעשרה - קדיש יתום.

בחדש של כט יום אומרים ביום כט השעור דשני הימים.

שבת
קודש

יום רביעי

כג כסלו

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קחיקב.

תנאי: והנה אחר . . . אמרים הנ"ל.

משיחות אאזמו"ר - אלול תרל"ה: ג' ימים קודם השבת הוא הכנה לשבת. אויף שבת זאגט ער אין זהר דמיני' מתברכין כולהו יומין. כולהו יומין איז כל ששת ימי השבוע, וואס אויף דעם האט דער אויבערשטער געגעבען א ברכה כללית וברכך ה"א בכל אשר תעשה, איז די ברכת השבת מלפניו ומלאחריו, די הכנה צו שבת איז מיום ד', און דער אָנזאָג איז דער קליינער לכו נרננה, וואס איז ג' פסוקים.

משיחות אדני אבי זקני מורי ורבי [המהר"ש] - אלול תרל"ה: ג' ימים קדם השבת הוא הכנה לשבת. על שבת נאמר בזהר שממנו מתברכים כל הימים. כל הימים - הם כל ששת ימי השבוע, בעבורם נתן הקדוש-ברוך-הוא ברכה כללית "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". ברכת השבת הרי היא מלפניו ומאחריו, ההכנה לשבת היא מיום ד' - שההוראה והציווי על כך הוא ה"לכו נרננה" הקטן [אותו אומרים בשיר של יום הרביעי בתפלת שחרית] שהוא ג' פסוקים.

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' ב

14 שמא הוא שנתערב, אבל האומר שור בשוורי הקדש, רק הגדול
15 הקדש.
16 שואלת הגמרא: והא' וכן' קאמר - והרי בברייתא שנינו תחילה דין
17 האומר שור בשוורי הקדש, ואחר כך שנינו וכן' שור של הקדש
18 שנתערב באחרים, ומשמע שדינם שוה. משיבה הגמרא: תרגומא
19 אנדול, תעמיד שמה שאמרה הברייתא וכן' היינו לענין שנותן
20 הגדול להקדש, שזה גם בשור הקדש שנתערב באחרים, אבל מה
21 ששנינו שצריך למכור השאר לצרכי הקדש, הוא דוקא בשור
22 הקדש שנתערב בחולין.
23 מקשה הגמרא: מיתבי, האומר לחברו בית כבתי אני מוכר לך,
24 ונפל אחד מבתי המוכר, מראהו את הנפול, ואומר לו זה מכרתי
25 לך. וכן האומר עבד בעבדי אני מוכר לך, ונמת אחד מעבדיו,
26 מראהו את המת, ואומר לו זה מכרתי לך.

1 משום שהעלייה גרועה מהבית, ויכול המוכר לומר שכוונתו היתה
2 לגרוע, ואם כן כשאומר 'שור בשוורי' גם נאמר שכוונתו היתה
3 לגרוע. מתרצת הגמרא: לא, מה שאמר עולא שמראהו 'עלייה',
4 היינו המעולה שבבתים, ש'בית בביתי' משמע החשוב שבבתי,
5 והוא הדין ש'שור בשוורי' כוונתו למובחר שבשווריו.
6 מקשה הגמרא: מיתבי, האומר שור בשוורי הקדש, וכן' שור של
7 הקדש שנתערב באחרים, הגדול שבהן הקדש, וכולם, ומכרו לצרכי
8 עולות, כי על כל אחד יש להסתפק שמא הוא הקדש, ודמיהן יצאו
9 לחולין, וממנה ששנינו שכולם ימכרו לצרכי עולות משמע
10 שחוששים לכולם, ולא כרבה בר אבא שאמר שרק הגדול הקדש.
11 מתרצת הגמרא: תרגומא אשור של הקדש שנתערב באחרים,
12 תעמיד את מה ששנינו שכולם ימכרו לצרכי עולות רק על הדין
13 השני שנתערב שור הקדש בחולין, שאז יש להסתפק על כל אחד

להתנהג בדרך הישר זו זכות יום ראשון י"ז כסלו ה'תשע"ט

יכולים לשלוח שליח להתרות בה, כי אכן אין אפשרות לקנא על-ידי שליח ורק לבית דין נתנה התורה כח לקנא. אך ה'כלי חמדה' (במדבר ע"ב) השיג עליו: בהכרח לומר שהקנינו של בית דין אינו בתורת שליחות של הבעל, כי אם כן איך יכולים בית דין לקנא לאשה כאשר הבעל נשתטה (לעיל ה"י), הרי המשלח (הבעל) אינו בר דעת לקנא, וכל דבר שאינו יכול לעשותו אינו יכול למנות עליו שליח (נזיר יב, ב) ? אלא שהתורה נתנה כח לבית-דין לקנא לאשה כאשר הבעל אינו יכול לעשות זאת, ואינם שלוחי הבעל אלא ממונים להשגיח על טהרת בנות ישראל. וגם עצם חידושו של ה'נודע ביהודה' שאין קינוי על ידי שליחות כיון שהוא חוב לאשה - אינו מובן, כי אדרבה זכות הוא לה, שהרי תכלית הקינוי היא שתתנהג בדרך הישר ולא תעבור על איסור תורה ותתייחד עם אנשים. ואף שיתכן שבעקבות הקינוי יתגלגל עליה חוב (אם תעבור ותתייחד), עצם הקינוי אינו חוב אלא זכות.

הלכות סוטה פרק א, הלכה יא: שָׁמְעוּ בֵּית דִּין שֶׁחָעֵם מְרֻנְיָן אַחֲרֶיהָ, קוֹרְאִין לָהּ וְאוֹמְרִין לָהּ: אֵל תִּסְתְּרִי עִם פְּלוֹנִי. בָּאוּ עֲדִים אַחֵר כִּף שֶׁנִּסְתְּרָה עִמּוֹ... אוֹסְרִין אוֹתָהּ עַל בַּעֲלָהּ לְעוֹלָם, וְקוֹרְעִין בְּתַבְתָּהּ. ה'נודע ביהודה' (מהדו"ת, אה"צ סי' קנט) מחדש שאי אפשר 'לקנא' (אמירת הבעל לאשתו: "אל תסתרי עם פלוני") על ידי שליח, כי כבר כתב הרא"ש (גיטין פ"א ס"א) שאי אפשר למנות שליח במקום שחב לאחרים, והרי הקינוי הוא חובה לאשה, שבגללו יכולה להיאסר על בעלה ולהפסיד כתובתה. ואם כן מדוע נאמר בהלכה זו שבית דין – שלוחי הבעל - "קוראין לה ואומרין לה: אל תסתרי עם פלוני"? משום שיש לימוד מיוחד (סוטה כז, ב) מהפסוק 'איש איש כי תשטה אשתו' שבית-דין מקנאים לאשה זו ואוסרים אותה על בעלה אם נסתרה. ומדויק לשון הרמב"ם שבית-דין "קוראין לה ואומרין לה אל תסתרי עם פלוני", שבית-דין עצמם מתרים באשה ואינם

יגלול שבועה בסוטה יום שני י"ח כסלו ה'תשע"ט

המשביע. לעיל פ"ג ה"ז) והרשות בידו שלא לגלגל. וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב "יש לבעל לגלגל עליה בשבועה...". ויש לומר שההלכה (כפ"א) שאם קינא לה עם איש אחר ונסתרה "משקה אותה פעם שניה ואפילו כמה פעמים", אמורה במקרה שבהשקאה הראשונה הבעל לא גלגל עליה שבועה שלא יטמא בעתיד, ואין המים בודקים מאורע שלא היתה עליו שבועה ולכן משקים אותה פעם שניה. ומוסיף ה'מנחת חינוך':

אמנם לדעת הריטב"א (קידושין כז, ב), הכהן המשביע חייב לגלגל עליה שבועות נוספות אף ללא רצונו של הבעל, לפי "שכל ישראל ערבין זה לזה" ועליו להפריש את הבעל מאשתו אם זינתה, אך יש לומר כי אף שמדין ערבות יכול להשביעה אף ללא רצון הבעל, "לא מצינו חיוב בדבר". ואף אם נאמר שיש חיוב לגלגל שבועה, וודאי אין זה מעכב את השקאת האשה, והמים ששותה בודקים אותה על מה שהושבעה ולא על מה שלא הושבעה. ואם כן, במקרה שלא גלגלו עליה את השבועה לעתיד, משקים אותה פעם שניה.

הלכות סוטה פרק ד, הלכה יז: יֵשׁ לַבַּעַל לְגַלְגַּל עָלֶיהָ בִּשְׁבֻעָה, שְׁלֹא זִנְתָה עִם אִישׁ זֶה שֶׁקֵּנָא לָהּ בּוֹ, וְלֹא עִם אִישׁ אַחֵר... וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְגַלְגַּל עָלֶיהָ בְּלִחְבָּא, שְׁלֹא תִזְנֶה תַּחְתָּיו... לְפִיכָךְ בִּשְׁתִּיזָה לְחֵבָא - מִים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, וְיֹאדְעוּ לָהּ אוֹתָן הַמַּאֲרָעוֹת.

הקשה המהרי"ט (הביאו ה'משנה למלך'): הרמב"ם פסק כרבי מאיר (סוטה יח, ב) שבסדר השבעת הסוטה (שלא נטמאה מהאיש עליו קינא לה) מגלגלים עליה שבועה שלא יטמא גם בעתיד. ואם יטמא בסתירה השניה, תיענש מיד כשזינתה (אף אם הבסתירה הראשונה תנוקה על ידי המים). ואם כן אינו מובן מה שכתב לעיל (פ"א ה"ב) שאם חזר וקינא לה עם איש אחר ונסתרה בעדים "משקה אותה פעם שניה ואפילו כמה פעמים", והרי אם אכן נטמאה בפעם השניה, היו המים שבשתייה הראשונה בודקים אותה, ומה מוסיפה השתיה השניה?

ומבארים אחרונים (קרבן אורה סוטה יח, ב. מנחת חינוך מ' ססה ד"ה ונתיישבת): לגלול השבועה על להבא תלוי ברצון הבעל (אף שהכהן הוא

יום שלישי י"ט כסלו ה'תשע"ט האם קטן צריך כפרה?

אינם באים כדי להציל את החוטא מעונש אלא לשם כפרה, וגם קטן הוא ברי-כפרה. והגר"מ פיינשטיין כתב (אגרות משה י"ד ב, ס"ו) שלכאורה עדיין תמוה, כי מאחר והקטן אינו מצווה על האיסורים, הרי לא חטא כלל ומדוע צריך כפרה? ולכן כתב כי חיוב קרבן זה הוא מגזירת הכתוב, ומטרתו אינה לכפר על הקטן אלא

הלכות איסורי ביאה פרק ג, הלכה יז: כֵּן תִּשָּׁע שָׁנִים יוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל שְׂפָחָה חֲרוּפָה - הִיא לוֹקָה, וְהוּא מְבִיא קֶרְבָּן. הראב"ד משיג על דברי הרמב"ם: הרי קטן איננו בר עונשין, ואיך שייך בו חיוב קרבן? ומבאר הרדב"ד (שו"ת ח"ו ב' צד) כי לדעת הרמב"ם הקרבנות

על חטאי אחרים, ואולי על חטא אביו שלא חינוכו להתרחק מזנות.

אך מדברי הרדב"ז משמע שהקטן עצמו זקוק לכפרה. ויש מי שהוכיחו מכאן כי עיקר הפטור של קטנים ממצוות אינו משום שהמצוות אינן שייכות אליהם, אלא משום שאינם בני חיוב ועונש, כי אין להם דעה גמורה, אך חטאיהם פוגמים ולכן נדרשת כפרה. ובהתאם לכך נפסק ב'שלחן ערוך' (אור"ח סו"ס שמג) שטוב שיקבל אדם על עצמו איזה דבר לתשובה וכפרה על עבירות שעבר בקטנותו, כי גם חטא של קטן גורם פגם וראוי לכפר עליו (ראה שיעורי הרב – שחיטה סי' ח בשם הגר"ח

מבריסק. אגרות קודש ז, עמ' שנו).
(ומכל מקום, לא מצאנו חיוב קרבן בשאר עבירות אלא רק בשפחה חרופה. ובטעם הדבר, ראה לקוטי שיחות יז עמ' 232 ואילך – אוצרות הרמב"ם כאן).
ויש שחילקו שאיסורים שגם בני נח מצווים בהם – אם עשה אותם קטן שהגיע לכלל דעת הרי זה חטא והוא זקוק לכפרה, אך האיסורים המיוחדים לישראל אינם שייכים אלא משהגיע למצוות וקודם לכן אינם נחשבים כלל לחטא (נחל יצחק סי' ז). ולפי זה קטן הבא על שפחה חרופה זקוק לכפרה כי דבר זה נכלל באזהרת אשת איש שגם בני נח מצווים בה (הערות הגר"ש אלישיב – כריתות יא, א).

מקצת היום ככולו?

יום רביעי כ' כסלו ה'תשע"ט

מדין תורה אינו מטמא למפרע, וטומאה מדרבנן אינה מחייבת לעשות פסח שני!

ומתוך ה'אורח מישור' (נזיר טו, א)

לדעת הרמב"ם, גם זב שראה שתי ראיות ששחטו עליו את הפסח (לאחר שטבל בסוף שבעה נקיים) וראה דם אחר כך, מטמא למפרע מדין תורה ואין אומרים 'מקצת היום ככולו' ומכל מקום פטור מלעשות פסח שני אף שנקיון יום השביעי נסתר למפרע, כי למסקנת הגמרא (שם, שם, ב) אף שהטומאה למפרע היא מדאורייתא, פטור מלעשות פסח שני משום ש"תהום דזיבה התירו". כלומר, טומאת זיבה שלא היתה ידועה בשעת ההקרבה, אינה פוסלת מלצאת ידי חובת הפסח שהוקרב, כי אף שראה דם לאחר הקרבת הפסח ונטמא למפרע מדין תורה, הואיל ובשעת ההקרבה הטומאה לא היתה ידועה אלא נתגלתה אחר כך, למעשה יצא ידי חובתו.

הלכות איסורי ביאה פרק ו, הלכה טו: זָכָה שִׁפְפָּרָה שֵׁשֶׁת יָמִי נָקִיִּים וּבִשְׁבִיעִי רָאָתָ דָּם - אִפְּלוּ קָמוּךְ לְשִׁקְיעַת הַחֲמָה - סִתְרָה הַבֵּל.

הקשה ה'לחם משנה' (הל' נזירות פ"ד ה"ד):

מדברי הרמב"ם כאן נראה שזבה שראתה דם אפילו בסוף יום השביעי, סותרת הכל מדין תורה, ואין אומרים 'מקצת היום ככולו' ולכאורה הרי זו סתירה לדברי הרמב"ם (הל' קרבן פסח פ"ו ה"ג): "זב שראה שתי ראיות וספר שבעת ימים וטבל בשביעי, שוחטין עליו [קרבן פסח] והוא אוכל לערב. ואם ראה זוב אחר שנזרק הדם, הרי זה פטור מלעשות פסח שני". והטעם, כי 'מקצת היום ככולו' והרי הקריב את הפסח לאחר שעבר מקצת היום בטהרה וטבל, וכיון שבעת ההקרבה היה טהור, יצא ידי חובת הפסח. ואף שמדברנן מטמא למפרע טומאת משכב ומושב (ששכב או ישב עליהם בין הטבילה לראיה), הרי

שמירת מרחק בשבעה נקיים

יום חמישי כ"א כסלו ה'תשע"ט

אפילו באצבע קטנה, וכאן לא כתב שהטעם הוא 'מפני הרגל עבירה' (כפי שכתב בהלכה הבאה), כי עצם הנגיעה בעריות אסורה מן התורה (ולא מגזירת חכמים), וכפי שכותב להלן (פכ"א ה"א): "כל הבא על ערוה מן העריות... או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר, הרי זה לוקה מן התורה".

וכן מה שכתב "ולא יאכל עמה בקערה אחת" הוא איסור על הבעל שלא לאכול מהקערה של אשתו, כי זהו ביטוי של קירוב וחיבה מצדו אליה.

ואילו בהלכה הבאה מדובר על הזהירות המוטלת על האשה שלא להתקרב יותר מידי לבעל כדי לא להביאו לידי עבירה, וזהו שכתב "ומפני זה לא תאכל עמו בקערה אחת", היינו שהאשה לא תאכל מהקערה של הבעל; "ולא יגע בבשרה – מפני הרגל עבירה", היינו שהיא לא תגרום שהבעל יגע בה בשוגג ובלי כוונה, כי אמנם באופן כזה הבעל לא יעבור על איסור בעצם הנגיעה, אך חובה להימנע מכך כי היא עלולה לגרום לעבירה.

הלכות איסורי ביאה פרק יא, הלכות יח - יט: וְאִסּוּר לְאִדָּם שִׁדְּוֹךְ בְּאִשְׁתּוֹ בְּשִׁבְעַת יָמִי נָקִיִּים... וְלֹא יִגַּע בָּהּ אֶפְּלוּ בְּאֶצְבָּע קָטְנָהּ, וְלֹא יֵאָכֵל עִמָּה בְּקַעֲרָה אַחַת... כָּל מְלֻאבוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשֶׂה לְבַעְלָהּ, נָדָה עוֹשֶׂה לְבַעְלָהּ - חוּץ מִתְרַחֶצֶת פָּנָיו יָדָיו וְרִגְלָיו, וּמִזִּנְת חִבּוּס... גִּזְרָה שְׁמָא יָבוֹא לִידֵי עֲבֵרָה. וּמִפְּנֵי זֶה לֹא תֵאָכֵל עִמּוֹ בְּקַעֲרָה אַחַת, וְלֹא יִגַּע בְּבִשְׂרָהּ מִפְּנֵי הָרִגְל עֲבֵרָה.

בהלכה יח כותב הרמב"ם: "ולא יגע בה אפילו באצבע קטנה ואל יאכל עמה בקערה אחת". ובהלכה הבאה חוזר על שני פרטים אלו: "ומפני זה לא תאכל עמו בקערה אחת, ולא יגע בבשרה מפני הרגל עבירה".

ויש לבאר את הכפילות:

בהלכה הראשונה מדובר על החובה על הבעל להתרחק מאשתו בימים שהיא אסורה עליו: "ואסור לאדם שידבק באשתו בשבעת ימים אלו...". ואילו בהלכה הבאה מדובר על חובת האשה להמנע מפעולות העלולות לגרום לבעל לדבר עבירה.

וזהו שכותב הרמב"ם בהלכה הראשונה 'ולא יגע בה

גר שלא טבל - חייב לשמור שבת? יום שישי כ"ב כסלו ה'תשע"ט

תורה (לעיל ה"א), וכיון שישראל נצטוו על השבת אף שעדיין לא טבלו, גם לדורות – גר שמל ולא טבל חייב במצות השבת. וגם ה'אבני נזר' (יור"ד סי' שנא) הביא ראיה זו, אך להלכה הסתפק האם נאסר לגר שמל ולא טבל לעשות מלאכה בשבת.

ומחדש הגר"י עטלינגר:

אף אם גר שלא טבל חייב לשמור שבת יכול הוא לפעול באופן שיניח גם את דעת הסוברים שאסור לו לשבות, כי יש לומר שהמלאכות האסורות לישראל הן ל"ט מלאכות שהיו במשכן, ואילו האיסור לבן נח לשבות אינו נקבע לפי המשכן (שהרי הציווי 'יוםם ולילה לא ישבותו' נאמר לפני הקמת המשכן) אלא על פי הטורח והיגיעה. ואם כן, גר שמל ולא טבל יכול לשאת משא כבד ברשות היחיד – כך שאינו מחלל את השבת אף שאינו שובת (וכך כתב גם בספר 'פנים יפות' (כי תשא): "המלאכות האסורות בשבת כל דהוי במשכן, הרי מתמעט בזה שאר מלאכות שאינן בכלל ל"ט, אעפ"י שנראה בעיני העם שהיא מלאכה כבדה כגון לישא משא ברשות היחיד"), ומאידך, אינו נחשב 'גוי ששבת'.

הלכות איסורי ביאה פרק יג, הלכה ו: גר שִׁמְלָ וְלֹא טָבַל, או טָבַל וְלֹא מָל - אֵינוֹ גֵר, עַד שִׁמְוֹל וְטָבַל.

מעשה בגר שנימול לשם גירות אך דחה טבילתו עד שיתרפא מהמילה, ופסק לו אחד הרבנים שעליו לעשות מלאכה בשבת כי כל זמן שלא טבל, עדיין הוא גוי ואסור לו לשמור שבת, שכן "גוי ששבת חייב מיתה, שנאמר "יוםם ולילה לא ישבותו" (סנהדרין נח, ב).

וכתב על כך הגר"י עטלינגר והשיב (בנין ציון סי' צא):

המנהג המקובל הוא שגר שמל אינו מחלל שבת גם קודם הטבילה, וכן מסתבר כי מילת הגר היא 'ברית' שהרי מברכים עלה 'כורת הברית', וגם השבת נקראת 'ברית' ('ברית עולם, בני ובני בני ישראל') ולא יתכן שאחר שנכנס לברית המילה יוכל להפר את ברית השבת, ומשנכנס לברית על ידי המילה הרי הוא נבדל מבני נח, ולא חל עליו הציווי 'יוםם ולילה לא ישבותו'.

והביא לכך ראיה:

על השבת נצטוו ישראל במרה קודם מתן תורה (שבת פז, ב), וגמר כניסת ישראל לברית על ידי טבילה (וקרבן) היה במתן

שבת קודש כ"ג כסלו ה'תשע"ט אין איסור חל על איסור

השני חל אלא שאינו נענש עליו (כדעת רבי יוסי) וחולק לענין הקבורה - שאינו נקבר בין 'רשעים גמורים' כיון שנענש רק על האיסור הראשון.

וה'פרי מגדים' (פתיחה להל' פסח, ח"ב פ"א סט"ו, ע"פ דברי ה'תבואות שור') כתב עוד 'נפקא מינה':

'איסורים' (שונים) מבטלים זה את זה, כגון, חמישים ותשעה זיתים של היתר שנפלו לתוכם שני זיתים מאיסורים שונים, אחד נבילה ואחד טריפה - כל אחד מהאיסורים מצטרף עם ההיתר לבטל את האיסור השני בשישים (ראה יור"ד סי' צח ס"ט). ואם יפלו לתוך ההיתר כזית נבילה וכזית טריפה שגם נתנבלה - לדעת רבי שמעון לא חל איסור נבילה (האיסור השני) על כזית הטריפה (האיסור הראשון), ואם כן יש כאן שני איסורים שונים ומבטלים זה את זה, אך לדעת רבי יוסי חל איסור נבילה על טריפה (אף שאין מענישים על האיסור השני), וכיון ש'שם' אחד על שני האיסורים ('נבילה'), אינם מבטלים זה את זה.

הלכות איסורי ביאה פרק יז, הלכה ח: כָּלֵל נָדוּל הוּא בְּכָל אִסּוּרִים שֶׁנִּתְּוָרָה, שְׁאִין אִסּוּר חָל עַל אִסּוּר אֶלָּא אִם בֵּין הֵיוּ שְׁנֵי הָאִסּוּרִין פְּאִין פְּאִחַת.

לדעת רבי שמעון (יבמות לב, א ואילך) האיסור השני אינו חל כלל על האיסור הראשון, ולדעת רבי יוסי הכלל 'אין איסור חל על איסור' נאמר רק לענין עונש שהעובר אינו נענש על האיסור השני (במזיד) ומביא רק קרבן אחד (בשוגג), אבל כדיני שמים גם האיסור השני חל והעובר עליו הוא 'רשע גמור' לענין הדין שצריך לקברו בין 'רשעים גמורים' (בקבורת הרוגי בית דין לא קברו רשע שעבר עבירה אחת ליד רשע שעבר שתי עבירות - רש"י שם ד"ה אלא).

וכתב ה'נודע ביהודה' (מהדו"ק או"ח סי' לה) 'נפקא מינה' בין שתי הדעות, שלדעת רבי יוסי חייב לעשות תשובה על שתי העבירות, ולדעת רבי שמעון שהאיסור השני לא חל כלל, צריך לעשות תשובה רק על האיסור הראשון. והוסיף שלדעת התוספות (יבמות שם ד"ה בין) גם רבי שמעון סובר שהאיסור

חב"ד דורשת לא להסתמך על עבודת הצדיק, שבעבודתו ירומם את החסידים ובכך די.

כל אחד צריך וחייב להתייגע בעצמו בעבודת ה' ביגיעת בשר ויגיעת נפש, כמו שכתוב: "כי אדם לעמל יולד".

לקוטי שיחות וישב חלק ג

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ז כ"ג כסלו תשע"ט

יום ראשון י"ז כסלו ה'תשע"ט

הלכות סוטה¹

י.ש. בכללן שלש מצות. אחת מצות עשה, ושתי מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לעשות לסוטה בתורת הקנאות הסדורה בתורה. (ב) שלא לתן שמן בקרבנה. (ג) שלא לתן עליה לבונה. ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון²

(1) סרה מדרכי הצניעות, והוא כינוי לאשת איש החשודה בבגידה בבעלה. (2) נתבאר בו דין קינוי בפני עדים ודיני הסתירה ושתיית המים המאריים, העומדת לשתות ובא עד אחד והעיד שזינתה, מי הוא הנאמן להעיד עליה שזינתה אחר שנסתרה, הכחות עדים בענין זה.

א. קנוי³ האמור בתורה, 'וקנא את אשתו', הוא שיאמר לה בפני עדים: אל תסתרי עם איש פלוני. אפלו היה אביה או אחיה או עבד⁴ או שחורף, הוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד.

(3) לשון התראה. (4) אל תיכנסי עימו למקום סתר. (5) "על ידי כל עריות מקנאים" ואין אומרים: מאחר שאנו דורשים "ונטמאה ונטמאה", שתי פעמים, אחת לאוסרה על בעלה ואחת לאוסרה על בועלה, - אלה שנאסרות על הבועל בסתירה זו, נאסרו גם על הבעל, אבל כל המנויים כאן שהנשים אסורות עליהם גם לפני הסתירה, לא תיאסרנה על בעליהן - אלא אף הן אסורות.

ב. הסתירה האמורה בתורה, 'ונסתרה', הוא שתסתיר עם אותו האיש שאמר לה 'אל תסתרי עמו' בפני שני עדים. אם שהתה עמו כדי טמאה⁶, שהיא כדי לצלות ביצה⁷ ולקמעה - הרי זו אסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים⁸ ויבדק הדבר. ובזמן שאין שם מי סוטה⁹ - תאסר עליו לעולם¹⁰, ותצא בלא כתבה.

(6) = כדי ביאה. (7) של תרנגולת על אש בינונית. (8) "שנותן לתוכם דבר מר". (9) משחרב בית המקדש. "שאר משקים את הסוטה אלא בבית דין הגדול של שבעים זקנים במקדש". (10) אחרי שקינא לה ונסתרה בפני שני עדים ואין מים לבודקה.

ג. קנא לה על שנים באחד ואמר לה: אל תסתרי עם פלוני ופלוני, ונסתרה עם שניהן באחד¹¹ ושהתה כדי טמאה, אפלו הם שני אחיה¹² או אביה¹³ ואחיה - הרי זו אסורה עד שתשתה¹⁴.

(11) אף על פי שמצד הדין מותר לאשה להתייחד עם שני אנשים בזמן שהם כשרים. (12) ויש מי שמתיר להתייחד

עם אחותו. (13) שמותר לאדם להתייחד עם בתו. (14) כי הכל תלוי בקפידת הבעל, וזה שהקפיד וקינא לה, וודאי ראה בהם דבר פריצות ולא הייתה צריכה להתייחד עמהם אחר קינויו.

ד. אמר לה בפני שנים: אל תדברי עם פלוני - אין זה קנוי¹⁵. ואף על פי שנסתרה עמו בעדים ושהתה כדי טמאה - לא נאסרה עליו¹⁶, ואינה שוטה בקנוי זה.

(15) שאין קינוי אלא על עסקי סתירה. (16) הואיל ולא קדם לה קינוי האוסר.

ה. וכן אם אמר לה: אל תסתרי עמו, וראוה מדברת עמו - אין זו סתירה, ולא נאסרה ולא שוטה. וכן אם לא קדם קנוי, ובאו שנים והעידו שנסתרה עם זה ושהתה כדי טמאה - לא נאסרה על בעלה ואינה שוטה.

ו. אמר לה: אל תסתרי עם איש פלוני, והיה קטן פחות מכן תשע שנים ויום אחד¹⁷, או שאמר לה: אל תסתרי עם בהמה זו - אין זה קנוי; שגאמר: ושכב איש אותה - פרט לקטן ולבהמה¹⁸, שאין אוסרים אותה עליו.

(17) שאין ביאתו ביאה. (18) שהתורה אמרה "ושכב איש אותה" - פרט לקטן ולבהמה שאינם בכלל איש.

ז. בעל שמחלו¹⁹ על קנויו קדם שתסתיר - קנויו מחול, וכאלו לא קנא לה מעולם. אבל אם מחל אחר שתסתיר - אינו יכול למחל. גרשה²⁰ - הרי זה כמי שמחל, ואם החזירה - צריך לקנאת קנוי אחר²¹.

(19) ויתר. (20) קודם שתיסתר. (21) ואם לא קינא לה שנית ונסתרה, אינה נאסרת על פי קינויו הקודם, שהרי הוא כמחול.

ח. קנא לה בפני שנים, וראה אותה שנסתרה עם זה שקנא לה עליו ושהתה כדי טמאה - הרי זו אסורה עליו²², ויוציא ויתן כתבה²³; שאינו יכול להשקותה על פי עצמו²⁴. וכן אם שמע העם מרגנני²⁵ אחריה אחר הקנוי והסתירה²⁶, עד ששמע מהנשים הטוות לאור הלכנה²⁷ נושאאות ונותנות בה שזנתה עם האיש שקנא לה עליו - הרי זה אסור לקמעה²⁸, ויוציא ויתן כתבה²⁹.

(22) שאין ראייתו בעצמו גרועה מדין ראה אותה עד אחד. (23) שאין הדבר ברור שנטמאה, ולכן לא הפסידה כתובתה. ולמה איננה בכלל "עוברת על דת" שיוצאה בלי כתובה,

עם האיש שהשקה אותה הפעל הראשון בגללו, 24
ונסתרה עמו בעדים - הרי הפעל השני משקה אותה 25
על ידו, מפני שהוא פעל שני. ואפלו מאה, ונשאת 26
לזה אחר זה - משקין אותה על ידי איש אחד³⁹; 27
ואין אומרים: ודאי שהחזקה לזה וטמאה, עד 28
שיהיה שם עד⁴⁰. 29

(39) שנאמר: "תורת הקנאות" קנאות בלשון רבים, הרי שעושים לה כמה פעמים כתורה הזאת. (40) עד אחד.

יד. האשה שקנא לה פעלה, ונסתרה אחר הקנאי 30
עמו בעדים, והרי היא עומדת לשתות⁴¹, ובא עד 31
אחד והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקנא לה 32
עמו - הרי זו אסורה על פעלה לעולם, ואינה 33
שותה⁴², ויוצאת בלא כתבה⁴³. ואפלו היה עד 34
טמאה זה אחד מעדי הסתירה⁴⁴. שנאמר: ועד אין 35
בה - והרי כאן עד⁴⁵. 36

(41) להיבדק אם טהורה היא. (42) שאין השתייה באה אלא על הספק, וזו ודאי טמאה היא. (43) "שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר". (44) ומעיד שבאותה סתירה נבעלה בפניו והעד השני אינו מכחישו אלא אומר, שלא ראה ולא שם על לבו לראות, אין השני נחשב כעד המכחישו, והראשון נאמן בה. (45) תנא דבי רבי ישמעאל: "מפני מה האמינה תורה עד אחד בסוטה, הרגליים לדבר (שנטמאה). שהרי קינא לה ונסתרה ועד אחד מעידה שהיא טמאה". אבל אם לא קדמו הקינוי והסתירה בעדים כשרים, אין עד אחד נאמן להעיד שנטמאה "שאין דבר שבערוה (מתקבל) פחות משניים (עדים)".

טו. אפלו אשה⁴⁶ ועבד ופשעה⁴⁷ ופסול לעדות 37
בעברה מדברי סופרים⁴⁸ ואפלו קרוב⁴⁹ נאמן לעדות 38
סוטה, להעיד עליה שזנתה; ותאסר על פעלה 39
לעולם⁵⁰, ואינה שותה, ותצא בלא כתבה. הואיל 40
וקדם הקנאי והסתירה בעדים פשרים, והתורה 41
האמינה עד אחד בטמאה - הרי פלן פשרין לעדות 42
טמאה. אף חמש נשים ששונאות זו את זו מעידות 43
זו על זו לומר שנטמאת. ונאמנת עליה לאסרה על 44
פעלה ושללא להשקותה, אבל לא להפסידה 45
מכתבתה⁵¹, אלא נוטלת כתבתה ויוצאה. 46

(46) הפסולה לעדות במקום אחר. (47) הכנענים. (48) שעבר על דברי חכמים ופסול לעדות מדבריהם. (49) קרבה משפחתית, שאינו נאמן להעיד במקום אחר. (50) אבל הפסול לעדות מן התורה, אינו נאמן להעיד עליה. (51) מתוך ששונאות אותה, חשודות להעיד שקר כדי להפסיד כתובתה. אבל אם אינן נאמנות אלא שלא להשקותה, אין לחשוד בהן שמשקרות שהרי מטיבות עימה, שלא תצטרך לשתות בגלל עדותן ויוצאת ונוטלת כתובתה, ולולא עדותן הייתה צריכה לשתות או לצאת בלי כתובה.

טז. בא עד אחד פשר ואמר 'נטמאת' - הרי זו אינה 47

והרי גם ייחוד, עבירה היא על הדת? - כל עבירה שאין בה מכשול לבעלה, אינה בכלל עבירה על הדת ואינה מפסידה כתובתה. (24) = על פי ראיית עצמו, אבל כשנסתרה בפני שני עדים, שאפשר להשקותה - אם תימצא טהורה הרי היא מותרת לבעלה, ואם לא תרצה לשתות, תצא בלא כתובה. (25) מלעיוזים. (26) על פי שני עדים. (27) מיוחד בלילות מתקבצות לטוות יחד ומשיחות ביחד. (28) ואינו יכול להשקותה, שמאחר שקלוקלה מפורסם לכל, שוב אין המים בודקים אותה. (29) שיכולה לומר לו, היה לך להשקותני סמוך לסתירתך, ומאיזה טעם אפסיד כתובתי.

ט. בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עמו אחר קנאי 1
ושהתה כדי טמאה: אם הוא נאמן לו ודעתו סומכת 2
עליו - יוציא ויתן כתבה³⁰; ואם לאו - הרי אשתו 3
מתרת לו³¹. 4

(30) שאינו יכול להשקותה על פי עד אחד. (31) שאין עד אחד נאמן בסתירה.

י. ואלו שבית דין מקניין לה³²: מי שנתחרש פעלה 5
או שנשתטה, או שהיה במדינה אחרת או שהיה 6
חבוש בבית האסורין. לא להשקותה³³, אלא לפסלה 7
מכתבתה³⁴. 8

(32) אם רואים אותן מתנהגות בפריצות. (33) שאין משקה אלא הבעל, שנאמר: "והביא האיש את אשתו אל הכהן" והוא אינו יכול להשקותה. (34) אם תיסתר אחרי קניינים.

יא. כיצד? שמעו בית דין שהעם מרננין אחריה - 9
קוראין אותה ואומרים לה: אל תסתרי עם איש 10
פלוגי. באו עדים אחר כך שנסתרה עמו ושהתה כדי 11
טמאה - בית דין אוסרין אותה על פעלה לעולם, 12
וקורעין כתבתה. וכשיבוא פעלה או יבריא או יצא 13
מבית האסורין - נוטת לה גט³⁵; ואינו יכול 14
להשקותה, מפני שלא קנא לה הוא³⁶. 15

(35) שאי אפשר לבודקה במי סוטה. (36) והתורה אמרה: "וקנא... והביא", וזה לא קינא לה.

יב. שותת מי המרים ונקתה³⁷ מהן, וחזר וקנא לה 16
עם האיש שהשקה על ידו, ונסתרה עמו - אינו יכול 17
להשקותה על ידו פעם שניה³⁸; אלא תאסר עליו 18
לעולם, ותצא בלא כתבה. אבל אם קנא לה עם 19
אחר, ונסתרה עם האחר בעדים - משקין אותה פעם 20
שניה, ואפלו כמה פעמים. והוא, שהשקה אותה 21
בכל פעם בגלל איש אחר. 22

(37) שלא מתה, ויצאת טהורה. (38) שנאמר "זאת תורת הקנאות" - זאת ולא אחרת, כגון איש אחד ובוכל אחד, שאינה שותה פעם שנייה על ידי אותו אדם, כיוון שקינא לה כבר ונמצאה נקייה, נראה הדבר שאדם קנטרן הוא ומתכוון להקניטה.

יג. השקה אותה וגרשה, ונשאת לאחר, וקנא לה 23

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שוטה, כמו שבארנו. בא עד אחד והכחישו ואמר
2 'לא נטמאת' 52 - אין שומעין לו; שעד אחד בטמאת
3 סוטה פשנים, ואין דבריו של אחרון 53 דוחין דברי
4 הראשון 54 שהוא פשנים.
- (52) בפניך. שכשבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אני הייתי
עמך, ולא נטמאת בפנינו. (53) שבא אחר כך.
(54) שכיוון שבא ראשון ונתקבלה עדותו, מבלי שיכחישוהו,
הרי הוא כשני עדים.

- 5 יז. באו שניהן כאחד, זה אומר 'נטמאת' וזה אומר
6 'לא נטמאת' 55; או שאמר אחד 'נטמאת', ובאו
7 שנים אחרים 56 ואמרו 'לא נטמאת' 57 - הרי זו
8 שוטה.

- (55) שהעידו שניהם בתוך כדי דיבור ובטלו דבריו מיד,
שלא נתקיימה עוד עדותו בבית דין. (56) אפילו לאחר
שנתקיימה עדות הראשון בבית דין. (57) שכשבאת ומצאת
שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ולא נטמאת בפנינו.
- 9 יח. בא עד אחד פשר ונשים רבות או פסולין
10 רבים 58 כאחד 59, העד אומר 'נטמאת' והנשים או
11 הפסולין אומרים 'לא נטמאת' 60 - הרי זו שוטה 61;
12 שעד אחד ופסולין רבים כמחצה על מחצה הם 62.

- (58) כגון קרובים או עבדים. (59) בבת אחת. (60) בפניך.
(61) שמא נטמאת קודם שבאו הפסולים. (62) והרי זה
דומה לשני עדים כשרים שבאו בבת אחת.
- 13 יט. היו בלן פסולין - הלך אחר הרב. כיצד? שתי
14 נשים אומרות 'נטמאת' ושלש אומרות 'לא נטמאת'
15 - הרי זו שוטה; שלש אומרות 'לא נטמאת' וארבע
16 אומרות 'נטמאת' - הרי זו אינה שוטה 63. היו מחצה
17 על מחצה - הרי זו שוטה.

- (63) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב
דעות."
- 18 כ. כל סוטה שאמרנו שאינה שוטה מפני עדי
19 טמאה - הרי זו אסורה על בעלה לעולם 64, ותצא
20 בלא כתובה 65; שהרי נאסרה בקנוי וסתירה, והשתיה
21 שסתירה נמנעה שהרי יש בה עד, כמו שבארנו.

- (64) והשתייה לא תתירה. (65) "שהרי מעשיה הרעים גרמו
לה להאסר."

פרק שני

- (1) כלל בו רבינו המשך דיני שתיית המים, נשים שאינן
ראויות לשתות, קטנה שהשיאוה אביה וקטנה בת מיאון אם
מקנאים להן, מעוברת ומניקה והעומדת לשתות ומת בעלה,
שמי שבעל בעילה אסורה מימיו אין המים בודקין את
אשתו, דין אשה שהיה לה קינוי וסתירה ולא שתתה, אם
אסורה למי שנתייחד עמה, איסור נישואיה עם הנחשד
עליה.

- (2) סוטה כד, א. כיון שאמרה טמאה אני, בדוקה ועומדת
היא והמים המרים לא ניתנו אלא לברר את הספק (רש"י
שם כ.). (3) מחמת יראה, שחוששת פן יבדוקה המים
אפילו אם היא טהורה (רש"י שם יט:). וראה לקמן פ"ג,
ה"ב. (4) שם כד, א. מתוך שאינה שוטה - נשארה
באיסורה לבעלה, והפסידה כתובתה. וראה למעלה פ"א
הערה פ. (5) ונאסרה עליו. (6) כיון שבא ביאה אסורה,
אין המים בודקים את אשתו, כמבואר להלן ה"ח. וראה
לקמן פ"ג, ה"א. (7) שהוא גרם לה שלא תשתה (סוטה
כד.). (8) כי לאחר קינוי וסתירה נאסרה עליו, והשתיה
שתתירה נמנעה, ראה למעלה סוף פ"א.

- ב. ואלו הן הנשים שאינן ראויות לשתות, אף על
פי שהן רוצות לשתות ובעליהן רוצים להשקותן,
אלא יוצאות בלא כתובה משביבאו עדי סתירה אחר
עדי קנוי ונאסרו על בעליהן לעולם. וחמש עשרה
נשים הן, ואלו הן: ארוסה, ושומרת יבם 9, וקטנה 10
אשת הגדול 11, וגדולה אשת הקטן, ואשת
אנדרוגינוס 12, ואשת הסומא 13, ואשת החגר, או
האלם, או מי שאינו שומע, או שהוא כרות יד, וכן
החגרת, והאלמת, והסומא, וכרותת יד, ושאניה
שומעת. כל אחת מאלו אינה ראויה לשתות 14.

- (9) שבעלה מת בלא בנים, וממתנת לאחיו שייבמה, וקינא
לה יבמה. (10) פחותה מבת שתיים עשרה שנה ויום אחד.
(11) בן שלש עשרה שנה ויום אחד. (12) שיש לו אבר
זכרות ואבר נקבות, כמבואר למעלה הל' אישות פ"ב הכ"ד.
(13) עיוור. (14) מהטעמים המבוארים בהלכה הבאה, אבל
יש להן קינוי וסתירה להיאסר לבעליהן לעולם ולהפסיד את
כתובתן.

- ג. ומניין שאינה ראויה לשתות? שנאמר: אשר
תשטה אשה תחת אישה. תחת 15 - פרט לארוסה
ושומרת יבם, שאינה תחת אישה. אשה - פרט
לקטנה 16. תחת אישה - פרט לאשת קטן 17 ואשת
אנדרוגינוס, שאינו איש 18. ונעלם מציני אישה -
פרט לאשת סומא 19. והעמיד הכהן את האשה -
פרט לחגרת. ונתן על כפיה - פרט למי שאין לה
כף, או שהיתה עקמה או יבשה שאינה יכולה לקח
בה. ואפלו כפה אחת, שנאמר: כפיה 20. ואמרה
האשה - פרט לאלמת. ואמר אל האשה - פרט למי
שאניה שומעת 21. והרי הוא אומר: אשר תשטה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעלה (מגיד-משנה בפ"ג מהל' איסורי ביאה ה"ב). וגם מה שאמרו ב'ירושלמי' (סוטה פ"ב ה"א): "קטנה שזינתה, אין לה רצון להאסר על בעלה" - נדחה מפני סוגיית תלמוד בבלי הנ"ל, וראה ב'מראה הפנים' שם. (30) היא יתומה שהשיאה אחיה או אמה, שקידושיה אינם אלא מדברי סופרים, ויכולה לעקם על-ידי מיאון, כמבואר למעלה פ"א מהל' גירושין ה"א. (31) כל שיכולה למאן, אינה כאשת איש מן התורה, והרי היא כפנויה שזינתה שמוותרת אפילו לכהן, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ג ה"ב. ומקור דברי רבינו במס' נדה נב, א. שאמרו שם: "והיא לא נתפשה - אסורה, נתפשה (נאנסה) מותרת, ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת, ואיזו? זו שקידושיה קידושי טעות". ומפרש רש"י שם: קידושי טעות - כגון על מנת שאני כהן, והרי הוא ישראל. וכגון קטנה שאין מעשיה כלום, ולענין זנות לא נאסרה עליו, שפנויה בעלמא היא. וכל זה כשהיא יתומה ובת מיאון, שאין קידושיה קידושי תורה ויכולה לעקם כמו בקידושי טעות.

ה. קנא לארוסתו או לזקוקתה³², ונסתרה אחר שנשא - הרי זו שותה פשאר כל הנשים³³. נשואה שקנא לה, ונסתרה קדם שביעול אותה³⁴ בעלה - אינה שותה, ויוצאה בלא כתובה, ואסורה עליו לעולם; שנאמר: ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך - שקדמה שכבתו בעל לשכבתו בעל³⁵.

(32) שומרת יבם הזקוקה לו ליבמה או לחלוץ לה, כמבואר לעיל פ"ב מהל' יבום ה"ח. (33) שהרי עכשיו יושבות הן תחת בעל כשאר הנשים (סוטה כו.). (34) שנכנסה לחופה, שמאז יש לה דין של נשואה, אבל עדיין לא נבעלה. (35) סוטה כד, ב. וכל זה אינו אלא להשקותה מי סוטה, אבל להאסר על בעלה, אין צורך שיבעלנה בעלה תחילה, שהרי אפילו ארוסה שזינתה נאסרה עליו.

ו. הגירת והמשחררת³⁶, ואשת הגר³⁷ ואשת עבד משחרר³⁸, וממזרת³⁹ ואשת ממזר⁴⁰, ואשת סרים חמה⁴¹ או סרים אדם⁴², המתרות לבעליהן - הרי הן ככל הנשים ושותות⁴³.

(36) שפחה כנענית ששחררה, והרי היא כישראלית לכל דבר, כמבואר בפ"ב מהל' איסורי ביאה ה"ז. (37) שהיא בת ישראל. (38) עבד כנעני ששחרר, שהוא כישראל לכל דבר. (39) שנישאה לגר, שאין עבירה בנישואיהן (פט"ו מהל' איסורי ביאה ה"ז), אבל אם נישאה לישראל, שיש איסור בנישואיהן - אינה שותה, שאין המים בודקים אותה אלא-אם-כן מנוקה האיש מעוון, כמבואר בסמוך ה"ח. (40) כגון שהיא גיורת, שאין איסור בנישואיהן (הל' איסורי ביאה שם), אבל ישראלית כשרה שנישאה לממזר אינה שותה, כמבואר למעלה בסמוך. ולדעת ה'כסף משנה' הגירסה הנכונה בדברי רבינו היא: "וממזרת אשת ממזר" שאין עבירה בנישואיהם. אולם גירסה זו אינה בדפוסים קדומים ולא בכת"י התימנים. ורש"י במס' סוטה כו, א - מפרש: "אשת ממזר לממזר" - כלומר, אשה הראויה לממזר. והוא כדברינו (מ'עשה רוקח'). והחידוש בדין זה

אשה תחת אישה²² - עד שתהיה שלמה פמוהו והוא שלם פמוהו. הא למדת שכל דבר שמעבב אותה מלשנות²³ מעבב את בעלה מלשקותה²⁴, וכל המעבב את הפעל מלשקותה²⁵ - מום פמוהו מעבב אותה מלשנות²⁶.

(15) ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: "תחת אישה, פרט לארוסה כו" (סוטה כג.). (16) שאינה נקראת אשה, ואפילו כשקבל אביה קידושיה שהן קידושי תורה - אינה שותה, שהרי אינה בת עונשין, ואינו רשאי להמיתה ע"י השקאת מים המרים (מרכבת המשנה). (17) שאינו איש, ואין קידושי קידושין, כמבואר למעלה הל' אישות פ"ד, ה"ז. ואין כאן משום הטלת שלום בינו לבינה, ובוודאי שאסור למחוק את השם בשבילים (מרכבת המשנה). ואשת שוטה בכלל זה (מ'עשה רוקח). (18) ודאי, אלא ספק זכר ספק נקבה, וקידושי - קידושי ספק, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ד, ה"א. ולא הזכיר רבינו דין טומטום, משום שאין לו נישואין כלל, ורק אנדרוגינוס מותר לו לישא אשה, כמבואר בפ"א מהל' איסורי ביאה ה"י. (19) שאינו יכול לראות אפילו בלא העלמה זו (סוטה כז.). ומשמע, שאם הוא רואה בעין אחת, יכול הוא להשקותה, שהרי גם בעין אחת יכול הוא לראות בקלקולה (מ'עשה רוקח). (20) סוטה, שם. (21) 'ספרי' זוטא, נשא אות כא. (22) וכל הפסוק הזה שבסוף הפרשה מיותר הוא, ולא בא אלא להשוות איש לאשה ואשה לאיש (סוטה שם). (23) כגון גידמת ואילמת. (24) שאם הוא גידם או אילם, אינו משקה אותה. (25) כגון סומא. (26) אם היתה סומא.

ד. קטנה שהשיאה אביה²⁷, אם זנתה ברצונה - נאסרה על בעלה. לפיכך מקנין לה. לא להשקותה²⁸, אלא לפסלה מכתבתה, פמו שפאנרנו²⁹. אבל הקטנה בת מאון³⁰ - אין מקנין לה, שאין לה רצון להאסר על בעלה. ואפלו ה'ה כהן - לא נאסרה עליו³¹.

(27) והרי נישואיה נישואי תורה, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ג ה"א. (28) שהרי נתמעטה מהפסוק: אשה - פרט לקטנה. (29) למעלה ה"ב, ולדעת הראב"ד אין קטנה נאסרת על בעלה אפילו אם זינתה ברצון, שהרי אמרו (יבמות לג.): "פיתוי קטנה, אונס הוא", ואנוסה מותרת לבעלה ישראל. אולם רבינו סובר שדיעה זו נדחת מפני סוגיית התלמוד בכתובות ט, א. שאמרו שם: "האומר פתח לאוסרה עליו", ושאלו שם: והלא יש כאן שני ספיקות, שמא קודם קידושין ושמא אחר קידושין, ואפילו אם נאמר לאחר קידושין - שמא באונס, שמא ברצון, שהאנוסה מותרת לישראל, ותיצרו שם בסוגיא שהמדובר כשקידשה אביה לישראל, והיא פחותה מבת שלש שנים, וטען שפתחה פתוח, שאין כאן אלא ספק אחד, שמא באונס שמא ברצון, וספק איסור תורה - להחמיר, וסובר רבינו שהסוגיא מדברת שם אפילו כשהיא עדיין קטנה. הרי שפיתוי קטנה אינו נחשב לאונס, שאם נדון אותה כאנוסה, למה תיאסר על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנינו (סוטה כג:): "אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, לא שותות ולא נוטלות כתובה". ומפרש שם רבינו הטעם, משום שאין האיש מנוקה מעון, שבא עליהן ביאה אסורה, והרי חלוצה לכהן אינה אסורה אלא מדברי סופרים (ראה פ"ז מהל' איסורי ביאה ה"ז), ומכאן הוכיח רבינו שאפילו היתה אשתו אסורה עליו מדברי סופרים בלבד - אינה שותה (משנה-למלך). (53) שמת חבירו או גירשה, והיא מעוברת או מניקה, ואסורה להנשא עד שיעברו עליה עשרים וארבעה חדשי יניקה, כמבואר לעיל פ"א מהל' גירושין הכ"ה. (54) אין ביאה זו אסורה מצד עצמה, אלא משום סכנת הולד (ראה הל' גירושין שם), שהרי יכול להפרישה ולהחזירה לאחר זמן, כלומר לאחר עשרים וארבעת חדשי היניקה (סוטה כד. והל' גירושין שם, הכ"ח). ואין זו דומה לאיסור שניה, שאסורה לעולם וביאתה אסורה מחמת עצמה, וכן הבא על ארוסתו בבית חמיו - אין איסור הביאה מחמת דבר אחר אלא מצד עצמה (מרכבת המשנה).

- י. מי שאין לו אשה הראויה לילד ולא בנים, ונשא
עקרה⁵⁵ או זקנה או אילונית⁵⁶ - אינה שותה, ולא
נוטלת כתובה⁵⁷. היו לו בנים או אשה אחרת ראויה
לילד - הרי זה משקה אותה, אף על פי שהיא זקנה
או עקרה או אילונית ואינה ראויה לילד⁵⁸. שלא
נאמר בתורה 'ונזרעה זרע', אלא בראויה לילד;
שאם היתה יולדת בצער - תלד ברוח, הנה זרפה
לילד נקבות - תלד זכרים⁵⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאם היתה יולדת בצער - תלד ברוח, היה דרכה לילד
נקבות - תלד זכרים".

מקור הדברים הוא בגמרא מסכת סוטה, אלא ששם הובאו
עוד שתי ברכות: אם היתה יולדת שחורים - יולדת לבנים,
קצרים - יולדת ארוכים". ויש לומר שכך היתה גירסת
הרמב"ם בש"ס סוטה שם.

(על"פ לקו"ש חלק כ"ח עמוד 34 הערה 15)

(55) כגון ששתתה כוס של עקרין כדי שלא תתעבר, או
שנעקר רחמה וניטלה האם שלה (רש"י ליבמות מב:).
(56) לקויה מבטן אמה ואין לה סימני אשה, כמבואר לעיל
פ"ב מהל' אישות ה"ו. (57) סוטה כד, א. כתנא-קמא ולא
כרבי אליעזר. שכל אלה אינן ראיות לו לקיימן הואיל ואין
לו בנים, וישראל נצטוו על פריה ורביה (רש"י שם), וראה
לעיל פט"ו מהל' אישות ה"ז. (58) הואיל ויש לו בנים או
אשה אחרת - ראיות לאישות הן, כמבואר לעיל הל' אישות
שם. ואני קורא בה: "והביא האיש את אשתו", וכן מפורש
ב'ירושלמי' (סוטה פ"ד ה"ג, והובא ב'תוספות' סוטה כו.
ד"ה לא ישא): "מודים חכמים לרבי אלעזר, שאם היו לו
אשה ובנים שהיא שותה". (59) שלא כדברי האומר (סוטה
שם): "אילונית - אינה שותה, שנאמר: ונזרעה זרע, מי
שדרכה להזריע, יצאת זו שאין דרכה להזריע", אלא כדברי
רבי ישמעאל שם, שלא הקפידה תורה שתהא האשה הזאת
ראויה לילד.

הוא, שלא נאמר: אשת ממזר לא תשתה ולא נעשה שלום
ביניהן, כי למה לנו להרבות ממזרים בישראל, והלואי לא
יפרה ולא ירבה (סוטה שם, וברש"י). (41) שנולד סריס
מבטן אמו, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות, הי"ג-יד.
בניגוד לזה שחתכו או נתקו אברי ההולדה ע"י אדם הנקרא
סריס אדם, כמבואר שם ובביאורנו. (42) כגון ששתה כוס
של עיקרין ונסתרס, ומותר לו לבוא בקהל (כסף-משנה), כי
לא אסרה תורה לבוא בקהל אלא כשכרתו אדם או הכהו
קוץ, כמבואר לקמן פט"ז מהל' איסורי ביאה ה"ט, וראה
שם הי"ב. ולדעת ה'משנה למלך', מדבר רבינו בכל סריס
אדם, ואפילו כשנתקו אברי תשמישו בידי אדם, ובכל זאת
אשתו מותרת לו, כי כאן מדובר בגיורת ומשוחררת, שסריס
אדם מותר בהן (הל' איסורי ביאה שם ה"א), וזהו שהדגיש
רבינו המותרות לבעליהן, שההיתר בא מצידין. (43) סוטה,
שם. כי סריס בר שכיבה הוא, אע"פ שאינו בר זריעה (רש"י
שם). ורבינו בפירוש המשנה שם, אומר: "אשת סריס
(שותה) אע"פ שאין לו שכיבה".

- ז. מעברת ומניקה - מקנא לה ומשקה אותה כמות
שהיא⁴⁴. אשה העומדת לשותות ומת בעלה קדם
שתותה - אינה שותה⁴⁵, ולא נוטלת כתובה⁴⁶.

(44) מעוברת, ואין אומרים נחוס על הולד ולא נהרגנו (סוטה
שם, וברש"י). אולם ה'תוספות' שם סוברים שממתינים לה
עד שתלד, ואז משקים אותה. (45) שנאמר: והביא האיש
את אשתו, והרי מת. (46) שמא זנתה והפסידה כתובתה
(סוטה כד. כבית הלל).

- ח. כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר
שהגדיל⁴⁷ - אין המים המאריים⁴⁸ בודקין את
אשתו. ואפלו בא על ארוסתו בבית חמיו, שאסור
מדברי סופרים⁴⁹ - אין המים בודקין את אשתו.
שנאמר: ונקח האיש מעון, והאשה ההיא תשא את
עונה - בזמן שהאיש מנקה מעון, אשה נושאה את
עונה⁵⁰.

(47) שהוא בר עונשין. (48) על-פי הפסוק (במדבר ה, יח)
"מי המרים המאריים", ונקראו כן לפי שהם מחסרים אותה
מן העולם, מלשון: "סילון ממאיר" האמור ביחזקאל כח,
כד (רש"י שם). או על שם האלות הנמחות בה שמקללים
אותה (רמב"ן שם). (49) כמבואר לעיל פ"י מהל' אישות
ה"א. (50) סוטה כח, א. וראה להלן פ"ג הי"ז. ומקור דברי
רבינו, להלן הערה נא.

- ט. לפיכך, אם היתה אשתו אסורה עליו מחיבי
לאוין או מחיבי עשה, אפלו שניה⁵¹, וקנא לה
ונסתרה - אינה שותה⁵²; אלא תצא בלא כתובה,
ותהיה אסורה עליו אף משום זה. עבר ונשא
מעברת חברו ומינתה חברו⁵³ - הרי זו שותה, שאין
באן עברה⁵⁴.

(51) שאסורה מדברי סופרים, ונקראת שניה, שהיא שניה
לעריות, לעיל פ"א מהל' אישות ה"ו. (52) שהרי בפירוש

כד: (וברש"י), וראה בדברי רבינו לעיל פכ"ד מהל' אישות הט"ו. (72) לח (לשון רבינו, שם). (73) רשת הפרושה כעין חופה מעל למיטה להגן על הישן. "מי זרק הרוק למעלה, כי אם השוכב ופניו למעלה, הילכך זינתה זו ורקקה בשעת תשמיש" (רש"י ביבמות, שם). (74) "מגפפין זה את זה, או שנכנסו זה אחר זה והגיפו דלתות", לשון רבינו בהל' אישות שם. (75) לחשוד, שטוענים עליו דברי לעז. (76) שמא נטמאה. (77) שלא להוציא לעז על בניה שנולדו מאשה האסורה לאביהם. (78) יבמות, שם. וכפירוש הרי"ף שם.

יד. פמה דברים אומרים? 79 בשרוננו 80 העיר עליה ועל הנטען יום ומחצה או יותר ואמר: פלוני זנה עם פלונית ולא פסק הקול. והוא שלא היו לה או לו אויבים שמעבירין את הקול. אבל אם לא היתה שם רנה לדבר זה בעיר, או שפסק הקול שלא מחמת יראה, אם נשאת לנטען - לא תצא, אף על פי שאין לה בנים. 81 אפלו בא עד אחד שזנתה עמו - לא תצא. 82

(79) שאם לא היו לה בנים - תצא. (80) הלעזו, כמבואר בבאורנו לעיל פ"א, ה"ח, הערה לד. ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: "שנבוכה העיר". (81) יבמות כה, א. (82) כל עד אחד שלא קדם לו קינוי וסתירה - אינו נאמן, כי "אין דבר שבערוה פחות משנים" (קידושין סו.). ואם באו שני עדים, דינה מבואר בסמוך הט"ז.

טו. מי שהוציאה בעלה בעדי דבר מכער, ונשאת לאחר וגרשה - הרי זו אסורה להנשא לנטען שניצאתה מתחת בעלה בגללו; 83 ואם נשאת - לא תצא, אף על פי שאין לה בנים. 84

(83) שמא נבעלה לו, ונאסרה עליו עולמית. (84) הואיל ובינתיים נישאת לבעל אחר, הופסק הקול ואין מחמירים עליה כל כך (יבמות כד:), והרי זה דומה לדין המתואר בהלכה הקודמת ש"אם פסק הקול... אם נישאת לנטען - לא תצא, אע"פ שאין לה בנים".

טז. כל אשה שבאו שני עדים והעידו שזנתה עם זה פשהיתה תחת בעלה הראשון - הרי זו תצא מזה, ואף על פי שיש לה ממנו פמה בנים. וכל מקום שאמרנו 'תצא' - תצא בלא כתובה. 86

(85) יבמות, שם. וכל זה כשזינתה ברצון, אבל אם נאנסה, הואיל ולא נאסרה על בעלה ישראל - מותרת היא גם לבעל (חלקת מחוקק' אה"ע"ז סי' יא, סק"ל). (86) "ירושלמי" כתובות פ"ז ה": "תפוק בלא פרין", כלומר, תצא בלא כתובה, כי מעשיה גרמו לה להאסר ולהפסיד כתובתה. ויתר דיני אשה בוגדת, מבוארים למעלה הל' אישות פכ"ד ה"י - עד סוף הפרק.

פרק שלישי

(1) ביאר בו רבינו סדר השקאת הסוטה, סוטה ששתתה ולא

יא. היו לו אשה ובנים ומתו בין קנוי 60 לסתירה - כבד נראית 61 לשותת, ומשקה אותה. לא היו לו בנים ולא אשה הראויה לילד, אלא זו האילונית וכיוצא בה, 62 ונולד לו בן מגורשתו בין קנוי לסתירה - כבד נדחית האילונית מלשותת. 63

(60) שקינא לאשתו העקרה. (61) העקרה. (62) נמצא שבשעת הקינוי לא היתה אילונית זו ראויה לשותת, כאמור בהלכה הקודמת. (63) כל הלכה זו, ב"ירושלמי" סוטה, שם.

יב. כל אשה שהיה לה קנוי וסתירה ולא שתתה מי המרים - בין שלא רצה בעלה להשקותה, בין שלא רצתה היא, 64 ובין שבא לה עד טמאה, או הודת, או היתה מאלו הנשים 65 שאינן ראויות לשותת, או שקנאו לה בית דין 66 - הואיל ונאסרה על בעלה מכל מקום, הרי היא אסורה על זה שנתתה עמו לעולם 67 כדרך שהיא אסורה על בעלה. ואם עבר ונשאה - מוציאין אותה מתחתיו בגט, אפלו היו לה פמה בנים ממנו 68. מפי השמועה 69 למדו: כלשם שסאסורה לבעל כף אסורה לבועל. 70

(64) מחמת יראה, אבל לא הודתה שהיא טמאה. (65) המנויות לעיל ה"ב. (66) כגון שנתחרש בעלה או שהלך למדינה אחרת, כמבואר למעלה פ"א ה"י"א. (67) סוטה כז, ב. ואפילו כשימות בעלה או יגרשנה, ואפילו אם טוענת טהורה אני ומוכנה לשותת והבעל אינו רוצה להשקותה - נאסרה עליו, כמבואר ביבמות צב, א. וכן שנינו (סוטה ו.), שאסורה לאכול בתרומה, אפילו מתרומת בית אביה, כל שבעלה אינו רוצה להשקותה, שכלל הוא: הקינוי והסתירה אוסרים אותה לבעל ולבועל ולתרומה, אלא שאם שתתה - הותרה, ואם לא שתתה - נשארה באיסורה, ואין משקים אותה בעל כרחו של בעל (משנה-למלך). והשווה פ"ח מהל' איסורי ביאה ה"ב. (68) יבמות כד, ב. (69) שקיבלו בשמועה איש מפי איש עד משה רבינו. (70) "שתי פעמים האמורות בפרשה, נטמאה ונטמאה, אחת לבעל ואחת לבעל" (סוטה כז: במשנה). ואמרו חכמים (שם ט.): "סוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה, מה שביקשה לא ניתן לה (שאסורה לבעול), ומה שבידה נטלוהו ממנה (אם שותה מים, מתה. ואם הודתה נאסרה לבעלה. רש"י שם), שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש - אין נותנים לו, ומה שבידו - נוטלים הימנו".

יג. אבל אם לא קדם קנוי, ובאו עליה עדים שנסתירה עם איש זה, ובאו ומצאו דבר מכער, כגון ששכנסו אחריו ומצאוהו חוגרת חגורה, 71 או מצאו רק 72 למעלה מן הפילה 73 וכיוצא בה, אם הוציאה בעלה בדבר מכער כזה 74 - הרי זו לא תנשא לנטען, אלא אסורה עליו 76. ואם עבר ונשאה, והיו לה בנים ממנו - לא תצא 77; ואם לא היו לה בנים ממנו - תצא. 78

(71) (כעין מכנסים) שהיו הנשים חוגרות לצניעות (יבמות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

6) כדי שתודה ולא יצטרכו למחוק בגללה את השמות שבמגילתה. (7) מפני שלבה גס בו, ותתגבר ולא תודה. וכמבואר בסמוך ה"ו ('מעשה וקוח'). ולדעת בעל 'מרכבת המשנה' הטעם הוא, אולי תבוש להודות בפני הבעל. (8) 'וגורם' לנערה ילדה שתבוא לידי קלקול, ושמא אמת הדבר אל תביא עצמך לידי מיתה מנוולת זו' (שם ז. וברש"י). (9) קדמו אותך בעבירה זו, ונשטפו מן העולם לפי שלא הודו. [והוא ב'ספרי' פרשת נשא, על הפסוק והשביע אותה הכהן]. (10) שהודה ולא בוש, ככתוב (בראשית לח, כו): "צדקה ממני". (11) שהתורה כותבת עליו (שם לה, כב): "וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו" (אע"פ שלפי הדרש (שבת נה:)) "כל האומר ראובן חטא - אינו אלא טועה. . . אלא שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה". וגם ראובן הודה על חטאו, כמבואר בסוטה ז, ב. (12) המסופר בשמואל-ב, יג שנכשל בעבירת זנות, ולא מצאנו שהודה בחטאו ונזהר פירוש למה שכתב למעלה: "הרבה קדמוך ונשטפו", וראה ב'אור שמח'. (13) אע"פ שאפשר מאד, שלאחר האיום שאיימו עליה, פחדה ואמרה איני שותה, ובאמת טהורה היא, משמיענו רבינו שיוצאה בלא כתובה, שכל האומרת: "איני שותה" כאומרת "טמאה אני", כמבואר ב'ירושלמי' סוטה פ"ג ה"ג, וכן אמר רבי עקיבא (סוטה יט:): "כלום אנו צריכים אלא לבודקה, הלא בדוקה ועומדת", "כיון שאמרה איני שותה, מודה שהיא טמאה" (רש"י). וראה לעיל פ"ב ה"א: "אם אמרה איני טמאה ואיני שותה. . . תצא בלא כתובה", ושם מדובר קודם האיום (כספ-משנה ומעשה-רוקח).

- ג. עמדה בדבורה שהיא טהורה - מביאין אותה לשער מזרחי של עזרה¹⁴, שהוא כנגד קדש הקדשים¹⁵. ומעלין אותה ממקום למקום¹⁶ ומקפין בה, כדי ליגעה עד שתקצר נפשה, אולי תודה.¹⁷

14) [מבית-הדין הגדול היושב בלשכת הגזית, מביאים אותה לשער המזרח, שהוא שער נקנור, כמו ששינונו (סוטה ז.): "מעלין אותה לשער המזרח", וכפירוש רבינו שם: "מעלין אותה ומורידין - לפי שהיא בשער המזרח", הרי פירש המלים "לשער המזרח", כלומר: שהרי היא בשער המזרח, שמביאים אותה לשם מלשכת הגזית. וזוהי ההעמדה הראשונה הנאמרת בפרשת סוטה (במדבר ה, טז) "והעמידה לפני ה'", שזהו שער ניקנור, כמפורש ב'ספרי' שם]. 15) כי "השערים מכוונים זה כנגד זה, שער הר הבית (המזרחי) כנגד שער עזרת נשים, ושער עזרת נשים כנגד שער העזרה הגדולה, ושער העזרה כנגד פתח ההיכל" (לשון רש"י יומא טז. וראה הל' בית הבחירה פ"ו ה"א-ה). [וכל זה לקיים מה שנאמר (במדבר שם) "והעמידה לפני ה'"]. 16) סוטה ח, א. ולמדו כן ממה שנאמר במשנה (שם ז.) מעלין אותה לשער המזרח, והרי היא למעלה בלשכת הגזית ליד שער המזרח, אלא הכוונה שמעלין ומורידין אותה ממקום למקום.

- ד. אם עמדה בדבורה - מביאין אותה פנגד שער המזרח מבחוץ¹⁷, ומעמידין אותה שם¹⁸. היתה

מתה מיד אם היא מותרת לבעלה, באו עדי טומאה אחר ששתתה, זנתה באונס או בשגגה או דרך אברים.

- א. כיצד סדר השקאת סוטה? הפעל בא לבית דין שבעירו ואומר לה: אשתי זו קנאתי לה עם פלוני², ונסתרה עמו, ואליה הן עדי, והרי היא אומרת שהיא טהורה, ואני רוצה להשקותה לבדק הדבר. ובית דין שומעין דברי העדים, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים לשמרו, שמא יבוא עליה קדם שתיה³, שהרי נאסרה עליו עד שתשתה⁴, ומשלחין אותו לירושלים, שאין משקין את הסוטה אלא בבית דין הגדול של שבעים זקנים במקדש⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיצד סדר השקאת סוטה בו".

הציווי למחוק פרשה מן התורה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו, מדבר באשה שהתנהגותה אינה כראוי, שגם לאחר שבעלה התרה בה, עברה על התראתו ונסתרה ויש על כך עדים, ואעפ"כ אמרה תורה שתימחק פרשה מן התורה בשביל לעשות שלום בין איש לאשתו. מכאן רואים עד כמה מעלתו של כל אחד ואחד מישראל, שגם כשנמצא במצב לא ראוי ולא רצוי, יש ציווי בתורה שבשביל טובתו תימחק פרשה מן התורה.

(ספר השיחות תשנ"ב חלק ב' עמוד 451)

2) התירתי בה שלא תיסתר עם פלוני. (3) ומה שהצריכו תלמידי חכמים, לפי שהם יודעים ההתראה וימנעוהו שלא להתקרב עמה (רבינו בפרוש המשנה, סוטה שם). (4) כמבואר למעלה פ"א ה"ב. ואם יבוא עליה לאחר שנאסרה עליו, שוב לא יבדוקה המים, שבזמן שאין האיש מנוקה מעוון, אין האשה נושאת את עוונה, כמבואר לעיל פ"ב ה"ח. (5) סוטה ז, א. שנאמר בה (במדבר ה, ל): "ועשה לה הכהן את כל התורה" ונאמר בזקן ממרא (דברים יז, יא): "על פי התורה אשר יורוך", ולמדו 'גזירה-שוה' 'התורה' - 'התורה' - מה להלן בשבעים ואחד, אף כאן בשבעים ואחד (שם עמ' ב).

- ב. הגיעו לירושלים, בית דין הגדול מושיבין אותה ביניהן, ומאמינן עליה⁶ שלא בפני בעלה⁷, ומפחידין אותה פחד גדול שלא תשתה. ואומרים לה: בתי, הרבה היין עושה⁸, הרבה שחוק עושה, הרבה גלדות עושה, הרבה שכנים רעים עושים. אל תגרמי לשם הגדול שנקטב בקדשה שימחה על המים. ואומרין לה: בתי, הרבה קדמוך⁹ ונשטפו, ואנשים גדולים ויקרים תקף יצרן עליה ונקשלו. ומגידין לה מעשה יהודה ותמר פלתו¹⁰, ומעשה ראובן בפילגש אביו על פשטו¹¹, ומעשה אמןון ואחותו¹², כדי להקל עליה עד שתודה. ואם אמרה הן נטמאתי, או איני שותה¹³ - יוצאה בלא כתבה והולכת לה.

שבועה, כמוציא שבועה מפיו" (הל' שבועות פ"ב ה"א).
ראה מס' שבועות לו, א. (26) אע"פ שבלשון ההשבעה
הוא מזכיר: ירך תחילה ואחר-כך בטן (כי ירך התחילה
בעבירה תחילה, ואחר-כך הבטן - סוטה ח:) - כשהמים
בודקים אותה, דרך כניסתם לגוף, הבטן תחילה ואח"כ
הירך. (27) שיאמרו לא עשו המים כסדר האלה, ואין
פורענות זו על ידם (שם ט: וברש"י).

ח. ואחר כך מביא מגלה של עור טהור²⁸, כמו ספר
תורה²⁹, וכותב עליה בלשון הקדש³⁰, בדי' שאין בו
קנקנתום³¹, לשמה של אשה³², כמו הגט. וכותב כל
הדברים שהשביע אותה בהם³³ אות באות מלה
במלה, וכותב את השם בכתבו. ואינו כותב אמן³⁴
אמן³⁵.

(28) של בהמה טהורה, ובי"רושלמי' סוטה פ"ב ה"ד, אמרו
הטעם: שמה תאמר איני שותה, ונמצא השם גנוז על עור
של בהמה טמאה". (29) שאינו נכתב אלא על עור בהמה
טהורה (פ"א מהל' תפילין ה"). וראה לקמן פ"ד ה"ח,
שמגילת סוטה דינה כספר-תורה לכמה דברים, משום
שנאמר (במדבר ה, כג): "וכתב את האלות האלה הכהן
בספר". (30) שכן אמרו (יומא לו:) הילני המלכה עשתה
טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה (ולא יצטרך
להביא ספר-תורה לכתוב ממנו מגילת סוטה - רש"י שם).
ושם (בעמ' ב') שנינו: "כשהוא כותב, רואה וכותב מה
שכתוב בטבלא". ובתוספתא (סוטה פ"ב ה"א) אמרו:
"ממנה רואה וכותב, לא חסר ולא יתר" - הרי שבלשון
הקודש כותבה (מעשה רב). (31) חומצת נחושת, ונקראת
בלועזית: "ויטריאולו", ומטבע הקנקנתום לחזק את הדיו
שלא יוכלו למחקה, והתורה אמרה (במדבר שם): "וכתב .
. ומחה" - כתב שהוא יכול להמחות, כמבואר לקמן פ"ד
ה"ט. (32) כלומר: לשם אשה זו, שנאמר: "ועשה לה
הכהן את כל התורה הזאת" - שיהיו כל מעשיה לשמה
(תוספתא גיטין פ"ב ה"). וכן הוא במשנה, סוטה כ.).
(33) בפיו, כאמור בהלכה הקודמת. (34) סוטה יז, א.
שנאמר: "וכתב את האלות האלה", האלה - פרט לקבלת
אמן, שאע"פ שכתוב בפרשה: "ואמרה האשה אמן אמן"
אינו כותבה, אלא אומרת בפיה ומקבלת השבועה.

ט. ואחר כך מביא פלי חרש³⁵ שלא נעשה בו
מלאכה מעולם³⁶, ולא יראה פכלי בלה מאריך
הזמן³⁷. ואם החזירו לפכשן עד שתתחדש - פשר³⁸.
ונותן לתוכו מים חצי לג³⁹ מן הפיור⁴⁰. ובחצי לג
שהיה במקדש היה מודדו⁴¹. ונקנס בו להיכל⁴².

(35) "במדה שאדם מודד בה מודדים לו . . . היא השקתו
יין משובח בכוסות משובחים, לפיכך כהן משקה מים
המרים במקידה של חרש" פחותה ומגונה שבכוסות (סוטה
ט. וברש"י). (36) למד 'גזירה שוה' מכלי חרס האמור
במצורע (ויקרא יד, ה) "אל כלי חרש על מים חיים", מה
שם חרס שלא נעשה בו מלאכה, כעין מים חיים שלא נעשה
בהם מלאכה, אף כלי חרס האמור כאן (במדבר ה, יז), שלא
נעשה בו מלאכה (סוטה טו:). (37) שם בגמרא: "אמר

1 מתכסה בלבנים - מתכסה בשחורין¹⁹. ואם היו
2 השחורין נאין לה - מתכסה בבגדים שאין לה בהן
3 נוי. ומסירין כל חלי כסף וזהב שעליה.

(17) [זוהי ההעמדה השניה שבפרשת סוטה (במדבר שם, יח)
והעמיד הכהן את האשה לפני ה'", שהיא כלפי חוץ,
באסקופת שער ניקנור, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל'
מחוסרי כפרה ה"ב, ואילו העמדה ראשונה - לפני מן
השער כלפי העזרה]. ויש להעיר שבתוספתא סוטה פ"א
ה"ג, שנינו: "היא עומדת מבפנים, והכהן עומד מבחוץ,
שנאמר והעמיד הכהן את האשה לפני ה' - האשה לפני ה',
ואין הכהן לפני ה'". (18) סוטה ח, א. שנאמר בה "לפני
ה'" - והוא הפתח שבו דרך כניסה ויציאה לכל באי העזרה
(רש"י). (19) כדי לכערה ולנוולה (שם עמ' ב). וראה
בסמוך ה"א.

4 ה. ומקפצין עליה קבוצ גדול של נשים; שכל
5 הנשים הנמצאות שם חייבות לראותה, שנאמר:
6 ונסורו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה. וכל איש
7 שייחפץ לבוא לראותה - יבוא ויראה²⁰. והיא עומדת
8 ביניהן בלא רדיד²¹ ובלא מטפחת, אלא בבגדיה
9 וכפה שעל ראשה, כמו שהאשה בתוך ביתה.

(20) אנשים - רשות, ונשים - חובה (שם). (21) צעיף,
"החופה את כל גופה כמו טלית (לשון רבינו לעיל הל'
אישות פי"ג ה"א, וראה שם פכ"ד ה"ב). וכן הכתוב אומר
(שיר השירים ה, ז): "נשאו את רדידי מעלי".

10 ו. ואין מניחין שם לא עבדיה ולא שפחותיה, מפני
11 שהיא מפרת אותן ודעתה מתישבת בהן²².

(22) כן הוא במשנה בסוטה ז, ב. וכן פירש"י (שם):
"כשאדם רואה בני ביתו, דעתו מתגברת עליו ולא תירא ולא
תודה".

12 ז. ואחר כך משביעה הכהן בלשון שהיא מפרת,
13 ומודיעה בלשונה²³ שלא גרם לה אלא קנאי וסתירה
14 שקנא לה בעלה ונסתרה. ואומר לה בלשון
15 שמפרת: אם לא שכב איש אתך, ואם לא שטית
16 טמאה תחת אישך - הנקי ממי המרים המאריים
17 האלה. ואת פי שטית טמאה תחת אישך, וכי
18 נטמאת, ויתן איש בך את שכבתו מפלעדי אישך -
19 יתן יי אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך, בתת יי את
20 ירכך נופלת ואת בטנך צבה. ובאו המים המאריים
21 האלה במעיך לצבות בטן ולנפיל ירך²⁴. והיא
22 אומרת אמן אמן²⁵ בלשון שמפרת. ומודיעה
23 שהבטן היא תלקה תחלה והירך בסוף²⁶, כדי שלא
24 להוציא לעז על המים²⁷.

(23) סוטה לב, ב. שנאמר (במדבר ה, יט): "ואמר אל
האשה" - בכל לשון שהוא אומר, "אל האשה" - משמע
דברים הנכנסים בלבה, שתהא מכרת בלשון" (רש"י).
(24) כל זה במס' סוטה יז, א. (25) "שכל העונה אמן אחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

55) עשירית האיפה (במדבר ה, טו) והיא העומר, שהוא שני קבים פחות חומש, שהם "כמו ארבעים ושלש ביצים בינוניות וחומש ביצה" (הל' בכורים פ"ו הט"ו-טז). וראה הל' מעשה הקרבנות פ"ב ה"ז). 56) "כשם שמעשיה מעשה בהמה (שהפקירה עצמה למי שאינו בן זוגה, רש"י), כך קרבנה מאכל בהמה" (סוטה טו:). 57) שנאמר (במדבר ה, טו) "והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה עשירית האיפה". ואמרו ב"ירושלמי" (סוטה פ"ב, ה"א): "והביא את קרבנה עליה - בעלה". וכן הוא בנגעים פ"ד מ"ב (וכן נראה במשנה, סוטה כג). 58) סל עשוי מנצרי דקל, מהורדים הגדלים סביבות הדקל (סוטה יד. וברש"י). 59) "ירושלמי" סוטה פ"א ה"ו. שירי הלשכה - כשגובים השקלים בכל שנה מכל ישראל "היו מניחים אותם בלשכה אחת מן הלשכות במקדש . . . וממלאים מכל השקלים שיתקבצו שם שלש קופות גדולות . . . והשאר מניחים אותו בלשכה, . . . וזה שישאר שם יתר על מה שיש בקופות - הוא הנקרא שירי הלשכה" (לשון רבינו בפ"א מהל' שקלים ה"ד). 60) שתודה ולא תיבדק, מאחר שלא יקריבו מנחתה, כי אפילו לאחר ששתתה אם לא יקריבו מנחתה לא תיבדק (סוטה יד). שהרי קראה התורה מנחה זו בשם "מזכרת עון" (במדבר שם טו), כמבואר שם כ, ב.

19 יג. ואחר כך לוקח המנחה מן הפפיפה ונותנה לכלי
20 שרת⁶¹, ואינו נותן עליה שמן ולא לבונה⁶². ואם נתן
21 - לוקח על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני
22 עצמה⁶³. שנאמר: לא יצק עליה⁶⁴ שמן ולא יתן
23 עליה⁶⁵ לבונה.

61) כלי קודש, שמשרתים בו במקדש. וכל כלי השרת היו מכסף או מזהב, ומותר לעשותם משאר מיני מתכת (פ"א מהל' כלי המקדש ה"ג). 62) בניגוד לשאר מנחות שנותן עליהן שמן ולבונה, והכל כדי "שלא יהא קרבנה מהודר, שהשמן קרוי אור, והיא עשתה בחושך, והאמהות נקראות: "לבונה" והיא פירשה מדרכיהן" (רש"י לתורה ע"פ מדרש תנחומא פ' נשא אות ג) ה'חנינו' (מצוה שסו) אומר: השמן הוא עליון כל כל המשקים שהוא צף על כולם, והסוטה שקלקלה מעשיה וכו', אין ראוי להדר קרבנה בשמן, הנכון לגדולה למשוך בו המלכים והכהנים הגדולים. 63) הרי שני לאוין נפרדים, וראה ב'ספר המצוות' לרבינו לא-תעשה קה, שמביא בשם מכילתא: "לא יצוק עליו שמן . . . מגיד שהן שתי אזהרות". והוא ב'ספרי' זוטא, פרשה נשא. 64) כן הוא בכ"י תימן. ובדפוסים שלפנינו, בטעות: "עליה". 65) כן הוא בכ"י תימן ובדפוס רומי. ובדפוסים שלפנינו, בטעות: "עליה".

24 יד. ובכל זמן שפוצע ראשה ונותן העשורון על ידיה
25 יהיו המים בפלי פיד הפה, ויראה אותה את
26 המים⁶⁶; שנאמר: ובכיד הפה יהיו מי המרים
27 המאורים.

66) "כדי להטיל אימה עליה" (במדבר רבה פ"ט, לג).

28 טו. ואחר כך משקה אותה. ואחר שתשתה לוקח

רבא, לא שנו אלא שלא נתאכמו פניו, אבל נתאכמו פניו - פסולין". ומפרשה רבינו בכלי חדש, ודלא כפירש"י (כסף-משנה). 38) [בעייתו של רבא, שם. וסובר רבינו כי נפשטה שם בסוף הסוגיא, וכן נראה מדבריו בפ"א מהל' טומאת צרעת ה"א, וע' כסף-משנה ולחם-משנה]. 39) לוג הוא מדה ממדות הלח (ויקרא יד, י) המכיל נפח שש ביצים בינוניות, וחצי ממנו - שלש ביצים. 40) שהיה במקדש, ובו מים לרחיצת ידיהם ורגליהם של הכהנים (שמות ל, יח-יט), ובסוטה נאמר (במדבר ה, יז): "ולקח הכהן מים קדושים" - "אין קדושים אלא שנתקדשו בכלי - אלו מי כיוור" (ספרי' במדבר שם). 41) מנחות פח, א. 42) משנה, סוטה שם.

1 י. ומקום היה שם⁴³ אמה על אמה לימין הנקנס,
2 ובו טבלא של שלש וטבעת קבוצה⁴⁴. מגביה
3 הטבלא ולוקח עפר מקרקע המשכן, ונותנו על
4 גבי המים כדי שיראה על פני המים⁴⁵. ונותן
5 לתוכן דבר מר, כגון לענה⁴⁶ וכיוצא בה, שנאמר:
6 מי המרים⁴⁷. ומוחק לתוכן המגלה לשמה⁴⁸.
7 וימחק יפה יפה, עד שלא ישאר במגלה רשם
8 הנקר כלל⁴⁹.

43) ברצפת ההיכל. 44) לאחזה בה להגביה הטבלה משאר הרצפה שהיא כולה אבני שיש. 45) שיעור עפר שיהא נראה וניכר על פני המים, ולא יהא נבלע בתוכם (סוטה, שם). 46) צמח בר ועליו מרים, ונזכר בתורה (דברים כט, יז). 47) סוטה כ, א. 48) סוטה יח, א. וכ, ב. 49) שם יט, ב.

9 יא. ואחר כך כהן אחד בא אליה מפהני העזרה⁵⁰,
10 ואוחז בכנדיה מכנגד פניה, וקורע עד שהוא מגלה
11 את לבה, ומגלה שערה וסותר מחלפות ראשה⁵¹, כדי
12 לנוללה. ומביא חבל מצרי⁵², כדי להזכירה מעשה
13 מצרים⁵³ שעשתה. ואם לא מצאו מצרי - מביא חבל
14 מכל מקום. וקושרו למעלה מדדיה, כדי שלא יפלו
15 הפגדים ונמצאת ערמה, שהרי נקראו⁵⁴.

50) ובתוספתא (סוטה פ"א ה"ה) שנינו: "כהנים מטילים ביניהם גורלות, כל מי שעלה גורלו, אפילו כהן גדול - יוצא ועומד בצד סוטה ואוחז בבגדיה" שלא יחשדו בכהן, שקפץ להשקותה כדי לראות שערה ולבה (חסדי דוד, שם). 51) סוטה ז, א. ושם ח, א: "ופרע את ראש האשה - מלמד שהכהן סותר את שערה", מרבה בגלויה, שסותר את קליעתה, ופרע - לשון גילוי הוא (רש"י). 52) עשוי מסיב הגדל סביב הדקל וכרוך עליו (רש"י שם ז:). 53) השטופים בזנות ("ירושלמי" שם פ"א ה"ו). וכן הכתוב אומר בפרשת העריות (ויקרא יח, ג): "כמעשה ארץ מצרים . . . לא תעשו". 54) סוטה, שם.

16 יב. ואחר כך מביא עשורון⁵⁵ קמח שעורים⁵⁶ משל
17 בעל⁵⁷ ונותנו בכפיפה מצרית⁵⁸. והחבל והכפיפה
18 באין משירי הלשכה⁵⁹. ונותנו לידה כדי ליגעה⁶⁰.

19 אִם בָּעַל בְּעִילָה שֶׁל אָסוּר - אֵין הַמִּים בּוֹדְקִין אֶת
20 אִשְׁתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ.⁸⁵

(84 סוטה כז, ב במשנה. (85 לעיל פ"ב ה"ח.

21 יח. וְאִם עָבַר וְהִשְׁקָה אֶת אִשְׁתּוֹ - הֲרִי זֶה מוֹסִיף
22 עַל חֲטָאתוֹ פֶּשַׁע, שֶׁגֵּרַם לָשֵׁם הַמִּפְרָשׁ שִׁימְחָה בְּמִים
23 לִבְטָלָהּ, וּמוֹצִיא לַעֲזוֹ עַל מִי סוֹטָה, שֶׁאִשְׁתּוֹ אוֹמֶרֶת
24 לְאַחֲרוֹת שְׁזִנְתָה וְלֹא בִדְקוּ בָּהּ הַמִּים, וְהִיא לֹא תִדַּע
25 שֶׁמַּעֲשֵׂי הַבַּעַל גִּרְמוּ שֶׁלֹּא בִדְקוּ בָּהּ.

26 יט. לְפִיכָף⁸⁶, מִשְׁרָבוֹ הַמִּנְאָפִים בְּגִלּוֹי בְּבֵית שְׁנֵי,
27 בְּטָלוּ הַסִּנְהֶדְרִין⁸⁷ אֶת מִי הַמְּרִים, וְסִמְכוּ עַל הַכְּתוּב
28 בַּבִּבְלָה: לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה⁸⁸ וְגו'.

(86 הואיל ואין המים בודקים אותה כשאין הבעל מנוקה מעוון. (87 סוטה מז, א במשנה. "ורבי יוחנן בן זכאי הפסיקין" (שם). (88 ומפרש רש"י (שם): "לא אפקוד על ניאוף נשותיכם לבדקן, ומפני מה? על בנותיכם כי תזנינה (שאפילו אם בניו ובנותיו נואפים, אין המים בודקים אותם, כמבואר שם מז): ועוד כי הם עם הזונות יפרדו, הם עצמם (הבעלים) נואפים כפרדים הללו", וכתב הרמב"ן (במדבר ה, כ): "ואין הכתוב אומר, שתהיינה הנשים הנואפות פטורות מן העוון בעבור שבעליהן נואפים, רק שלא יעשה בהן הנס הגדול הזה, שהוא נעשה לכבודם ולהיותם עם קדוש, והם לא יבינו בטובה הזאת ולא יחפצו בה. וזה אמר הכתוב (הושע ד, יד): "ועם לא יבין ילבט", כלומר ילכד בסכלותו".

29 כ. סוטה שִׁישׁ לָהּ זְכוּת תִּלְמוּד תוֹרָה⁸⁹, אָף עַל פִּי
30 שְׁאִינָה מַצֶּה עַל תִּלְמוּד תוֹרָה⁹⁰ - הֲרִי זֶה תוֹלָה⁹¹
31 לָהּ, וְאִינָה מִתָּה לְשַׁעֲתָה⁹², אֲלֹא נְמוּקָתָה⁹³ וְהוֹלְכָתָה,
32 וְחִלָּאִים כְּבָדִים בְּאֵין עָלֶיהָ, עַד שֶׁתָּמוּת⁹⁴ אַחֵר שָׁנָה
33 אוֹ שְׁתִּים אוֹ שָׁלֹשׁ, לְפִי זְכוּתָהּ⁹⁵. וְהִיא מִתָּה בְּבִבְיָתָה
34 בְּטָן וּבְנִפְלֵת אֵיבָרֶיהָ⁹⁶.

(89 שמוליכה את בניה ללמוד תורה או ממתנה לבעלה כשהלך חוץ לעיר לעסוק בתורה (סוטה כא.). (90 כמבואר בפ"א מהל' תלמוד תורה ה"א. (91 מאריך לה הזמן. (92 מיד. (93 מתנוונת. (94 סוטה כב, ב במשנה. (95 "יש זכות תולה שנה אחת. . . יש זכות תולה ג' שנים" (שם כ. במשנה). ובי"ר (שם פ"ג, ה"ד) אמרו: "שנה אחת - מנכונדנצר, שכתוב בו (דניאל ד, כד-כו): וחטיך בצדקה פרוק. . . הן תהיו ארכא לשלותך. . . לקצת ירחין תרי עשר; שתי שנים - מאמנון, שנאמר בו (שמואל ב, יג, כג-כח): ויהי לשנתיים ימים. . . הכו את אמנון והמיתם אותו, וכל אותן שתי שנים היה עוסק בתורה: שלש שנים - מאחאב, שנאמר בו (מלכים א, כב, א): וישבו שלש שנים אין מלחמה בין ארם ובין ישראל. כל אותן שלש שנים היה עוסק במצוות" (לפי גירסת ה'פני משה', שם). (96 שם כב, ב במשנה.

כא. סוטה שִׁשְׁתֵּת מִי הַמְּרִים וְלֹא מִתָּה מִיָּד - הֲרִי

1 כְּלִי שֶׁרַת שָׁבוּ הַמִּנְחָה וְנוֹתְנוּ עַל יְדֶיהָ⁶⁷. וְכֵהָן מַנִּיחִ
2 יָדוֹ תַּחְתֶּיהָ⁶⁸ וּמְנִיפָהּ⁶⁹ בַּמְּזוּרָה, כְּשֶׁאָר כָּל
3 הַתְּנוּפוֹת⁷⁰, מוֹלִיךְ וּמְכִיֵּא⁷¹ מַעֲלָה וּמוֹרִיד⁷². וְאַחֵר
4 כָּף מַגִּישׁ הַמִּנְחָה⁷³ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִעֶרְבִית שֶׁל
5 מִזְבֵּחַ⁷⁴, כְּשֶׁאָר מִנְחוֹת שֶׁל יַחֲדִי⁷⁵, וְקוֹמִץ, וּמִקְטִיר
6 הַקֶּמֶץ, וְהִשְׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים⁷⁶.

(67 סוטה יט, א במשנה. (68 תחת יד האשה. (69 שהמנחה צריכה תנופת יד הכהן, משום שנאמר (במדבר שם, כה): "ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות והניף את המנחה", ולמדו חז"ל שצריכה גם תנופת יד הבעלים, היא האשה, שהיא בעלת מנחה זו (שם וברש"י). ובי"ר (שם) פ"ג ה"א, שאלו: ואין הדבר מכווער? (שיניח הכהן ידו תחת יד אשה). ותירצו: "אין יצר הרע מצוי לשעה". כלומר, לשעה מועטת כזו לא חששו. (70 שהיו במזרח המזבח, כמבואר במנחות פ"ה מ"ו, וברמב"ם פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"א. (71 לארבע רוחות הארץ. כלומר, להקב"ה שארבע הרוחות הן שלו (סוכה לז:). (72 למי שהשמים והארץ שלו (סוכה, שם). (73 משום שנאמר (במדבר שם, שם): "והניף את המנחה - והקריב אותה אל המזבח" - "זו ההגשה" (מנחות ס:). (74 סוטה יד, ב. (75 כמבואר בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות הי"ב. (76 ככל יתר המנחות (פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ט). ואם בעלה כהן - אין שירה נאכלים, כמבואר לקמן פ"ד ה"ט.

7 טז. אִם טְהוֹרָה הִיא - יוֹצֵאת וְהוֹלֶכֶת לָהּ, וְהֲרִי
8 הִיא מִתָּרֵת לְבַעֲלָהּ. וְאִם טְמֵאָה הִיא⁷⁷ - מִיָּד פְּנִיָּה
9 מוֹרִיקוֹת, וְעִינֶיהָ בּוֹלְטוֹת, וְהִיא מִתְמַלֵּאת גִּידִין
10 גִּידִין⁷⁸. וְהֵן⁷⁹ אוֹמְרִין: הוֹצִיאֶנָּה (הוֹצִיאֶנָּה), כְּדִי
11 שֶׁלֹּא תִפְרֹשׁ נֶדֶה⁸⁰, וְהַנְּדוֹת מִטְּמֵאוֹת עֲזֶרֶת נָשִׁים⁸¹.
12 וְהֵן מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִעֲזֶרֶת נָשִׁים שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בָּהּ.
13 וּבִטְנָה צָבָה בַּתְּחִלָּה⁸², וְאַחֵר כָּף תֶּפֶל יִרְכָּה
14 וְתָמוּת⁸³.

(77 לאחר הקרבת מנחתה על המזבח. (78 מתוך שבשרה נפוח, נראית כמלאה גידים (סוטה כ. במשנה וברש"י שם). (79 הנוכחים שם. (80 מחמת פחד מות, שהפחד הפתאומי מרפה הדמים ופותח המקור (סוטה כ:). (81 כלים פ"א מ"ח. אבל מחמת טומאת מת - אין אנו חוששים, שהרי מותר להכניס מת לעזרת נשים שהיא מחנה לויה והיא בכלל הבית (פ"ז מהל' בית הבחירה ה"טז), ושער ניקנור - דינו כמחנה לויה (שם הי"א). (82 כי המים בודקים אותה לפי סדר כניסתם לגוף, וכן הכתוב אומר (במדבר ה, כב): "ובאו המים. . . במעיך, לצבوت בטן ולנפיל ירך". וראה למעלה ה"ז, ובהערה כה שם. (83 ראה בסמוך ה"כ.

15 יז. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁתֵּמוּת הִיא, יָמוּת הַנּוֹאֶף⁸⁴
16 שֶׁהִשְׁקָה עַל יָדוֹ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, וְיִאָּרְעוּ לוֹ
17 מְאֲרָעוֹת שֶׁאֲרָעוּ לָהּ לַצָּבוֹת בְּטָן וְלַנְּפִיל יָרֵךְ. וְכָל
18 זֶה, אִם לֹא בָּא בַּעֲלָהּ בִּיאָה אֶסְתֵּרָה מְעוּלָם; אֲבָל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

105) כגון שאמרו לה מת בעלך, ואחרי שזינתה נתברר שהוא חי (רש"י סוטה לב:). או שנים שקידשו שתי נשים, ובשעת כניסתן לחופה הוחלפו של זה לזה (יבמות לג:). ובאשת ישראל, המדובר כאן, שהיא מותרת לבעלה אם זינתה באונס או בשגגה. 106) שוכב עמה בפריצות בקירוב בשר (רש"י סוטה כו:). 107) כתובות נא, ב. ו'ירושלמי' סוטה פ"ד ה"ד. וכן הוא בדברי רבינו למעלה פכ"ד מהל' אישות ה"ט. 108) 'ספרי זוטא' פרשת נשא ה, כז. וכן מבואר בסוטה כת, א. וזו לא מעלה, "שהשגגה צד אונס יש בה" (לשון רבינו לעיל פכ"ד מהל' אישות ה"כ). אבל זינתה שסברה מותר לזנות, הרי זו כמידה ואסורה לבעלה (שו"ע אהע"ז סי' קעח ס"ג). ובביאור הגר"א שם, אע"פ שלא מעלה במקום (= בהקב"ה), מעלה באישה. שלא נאמר בתורה: ומעלה מעל בה' אלא באישה. וראה למעלה הל' אישות שם ה"ט והערה צ. 109) סוטה כו, ב. ואף-על-פי שהבעל מקפיד על זה, לא נאסרה עליו בזה (שם). והעיר בעל המשנה למלך' כאן בדברי רבינו: מה משמיע לנו רבינו שכל אלו אין המים בודקין אותן, הלא פשוט הוא הדבר שהרי כל אלו מותרות לבעליהן.

יום שני י"ח כסלו ה'תשע"ט

פרק רביעי

1) ביאר בו רבינו דיני השקאת הסוטה, דיני כתיבת המגילה ומחיקתה, ואם אמרה אחרי שנמחקת המגילה טמאה אני, נשפכו המים, לנו הלילה, הקדים עפר למים או לא היה עפר בהיכל, מנחת סוטה.

- א. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאֶדְרֵי נִפְנִין בֵּית דִּין לְצַרְכֵּי הַרְבִּים², וּבּוֹדְקִין עַל הָרְאוּיָה לְשִׁתּוֹת לְהַשְׁקוּתָהּ³, וְעַל הָרְאוּיָה לְקִנּוּא לָהּ⁴ וְלְהוֹצִיאָה בְּלֹא כְּתָבָהּ⁵.
וּבְכָל זְמַן מְשַׁקֵּין אֶת הַסּוֹטוֹת⁶.

2) כל צרכי צבור אם היו תלויים, ועדיין לא הסתדרו, בית דין מזדרז להשלימם מאותו יום והלאה שהוא קרוב לסוף שנת תורה הנגמרת בסוף חודש אדר ובוודאי מי שהזדרז והקדים לעשות לפני זמן זה הרי זה משובח. 3) הואיל ובזמן זה שוקד בית הדין על תקנת הצבור כגון תיקון רחובות וציון קברות שהם צרכי רבים, הוא נפנה גם לצרכים אלו. 4) להתרות בה, שלא תיסתר עם פלוני, כגון מי שנתחרש בעלה והעם מרנן אחריה. 5) אבל אין בית דין יכול להשקותה. 6) כלומר, באותו זמן מצויה בית דין להזדרז ביותר על ביצוע השקאתה, אם לא השקוה עד כה, אבל ההשקאה עצמה קיימת בכל ימות השנה.

- ב. וְאִין מְשַׁקֵּין אֶת הַסּוֹטָה אֶלָּא בַּיּוֹם. וְכָל הַיּוֹם פָּשִׁר לְהַשְׁקוֹת סוֹטָה⁷. וְאִין מְשַׁקֵּין שְׁתֵּי סוֹטוֹת בְּאַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָעֶמִיד אוֹתָהּ הַכֹּהֵן⁸.

7) אף על פי שזרזים מקדימים למצוה - כל היום כשר לכך, מעלות השחר עד צאת הכוכבים. 8) ובנדרים עג. "שנאמר והשקה - אותה לבדה".

- ג. סוֹטָה שֶׁאֲמָרָה 'אֵינִי שׁוֹתָה' מִחֲמַת יְרָאָה וְפָחַד⁹

- 1 היא מִתְרַת לְבַעֲלָהּ, וְאֶפְלוּ הָיָה פָּהֵן. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִתְחִילוּ הַחֲלָאִים לְבֹא עָלֶיהָ וְחָלוּ שְׁאָר אִיבְרֵיהָ - הוֹאִיל וְלֹא צָבְתָה בְּטָנָה וְלֹא הִתְחִיל יֶרֶכָה לְנֶפֶל, הָרִי זוּ מִתְרַת⁹⁷. אֲבָל מִשֶּׁהִתְחִיל בְּטָנָה לְצָבוֹת וִירְכָה לְנֶפֶל - הָרִי זוּ אֲסוּרָה וְדֹאִית⁹⁸.

97) ואין אומרים: ודאי זינתה באונס, ולפיכך באו עליה כל החללים האלה, ומפני שלא זינתה ברצון ולא נתייסרה כדרך כל הסוטות - אלא מתירים אותה, מפני שחללים אלו אינם סימן שזינתה, ומספק אין אנו יכולים לאסרה על בעלה (משנה למלך להלן הכ"ד, עיי"ש). 98) בניגוד לחללים הנ"ל, שאינם סימן ברור שזינתה באונס - אם צבתה בטנה, הרי זה ברור שזינתה ואסורה.

- כב. סוֹטָה שֶׁשָּׁתַת וְהִיתָה טְהוֹרָה⁹⁹ - הָרִי זוּ מִתְחַזְּקֶת וּפְנִיָּה מְזַהֲרֹת. וְאִם הָיָה בָּהּ חָלִי - יִסּוּר. וְתִתְעַבֵּר וְתִלְד זָכָר. וְאִם הָיָה דְרָפָה לִילָד בְּקִשִּׁי - תִּלְד בְּמִהְרָה. הָיָה דְרָפָה לִילָד נְקִבוֹת - תִּלְד זָכָרִים¹⁰⁰.

99) גמורה. ללא כל תליה באיזו זכות שהיא, או מפני שלא היה בעלה מנוקה מעוון. 100) שם. וב'ירושלמי' (סוטה פ"ג ה"ד) אמרו: "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא - וכי אין אנו יודעים שאם לא נטמאה טהורה היא? אלא סוף המקום פורע בה תחת ניוולה. . . יולדת בצער, יולדת בריוח" וכו'. ובתרגום יונתן (במדבר ה, כח) נאמר: "ואין לא אסתאבת אנתא. . . ותיפוק זכאי - נזויה מנהר" כלומר, תצא בפנים מזהירות.

- כג. בָּאוּ עַדִּי טְמֵאָה אַחֵר שֶׁשָּׁתַתָּה - הָרִי זוּ תִצָּא בְּלֹא כְּתָבָהּ וְאֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ, וְאֶפְלוּ לֹא אָרַע לָהּ דָּבָר מִדְּבָרִים אֵלּוּ; מִפְּנֵי שְׁאִין הַמִּים בּוֹדְקִין אֶלָּא מִי שְׁאִין לָהּ עֲדִים שְׁמוּדִיעֵין זְנוּתָהּ¹⁰¹. וְעוֹד, שֶׁמָּא בְּעָלָהּ אֵינּוּ מְנַקֵּה מַעוֹן, לְפִיכָךְ לֹא פְּדִיקוּ הַמִּים אֶת אִשְׁתּוֹ¹⁰². אֲבָל אִם בָּא עַד אַחַד וְהָעִיד שֶׁהִיתָה טְמֵאָה - אֵינָה אֲסוּרָה¹⁰³, וְתִשָּׁב תַּחַת בְּעָלָהּ, שֶׁהָרִי שֶׁשָּׁתַתָּה¹⁰⁴.

101) שנאמר (במדבר ה, יג): "ועד אין בה" - שאין מי שידע בה, אז המים בודקים אותה (סוטה ו). 102) ראה למעלה פ"ב ה"ח. 103) שעד אחד אינו נאמן לאסרה על בעלה. 104) ולא נבדקה, אבל אילו בא העד לפני ששתתה, היתה אסורה לבעלה ואינה שותה, כמבואר לעיל פ"א ה"ד.

- כד. אִשָּׁה שֶׁזְנוּתָה בְּאֻנָּס אוּ בְּשִׁגְגָה¹⁰⁵, או שֶׁבָּא עָלֶיהָ זֶה שֶׁקִּנָּא לָהּ עִמּוֹ דֶּרֶךְ אִיבְרֵים¹⁰⁶ - אֵין הַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה - פָּרַט לְאַנוּסָה, שֶׁהָרִי נִתְפָּשָׁה בְּחֻזָּקָה¹⁰⁷. וְתִמְעַל מֵעַל בְּאִישָׁה - פָּרַט לְשׁוֹגְגָת¹⁰⁸. וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ שֶׁכָּבַת זֶרַע - פָּרַט לְבָא עָלֶיהָ דֶּרֶךְ אִיבְרִין¹⁰⁹.

ז. מגלת סוטה שכתבה פלילה - פסולה; שנאמר: 17
וכתב וגומר, והשקה וגו', והקריב וגו' - פשם 18
שקרפנה ביום²⁴, כך כתיבת המגלה והשקיתה 19
ביום²⁵. כתבה למפרע²⁶ - פסולה; שנאמר: האלה - 20
על הסדר²⁷. כתבה קדם שתקבל עליה השבועה - 21
פסולה; שנאמר: והשביע וכתב. 22

(24) שאין קרבן קרב בלילה. (25) בסוטה יז: למדוה מפסוק
אחר: "נאמר כאן: ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת,
ונאמר להלן: על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט, מה
המשפט ביום אף מגילת סוטה ביום". (26) בסדר הפוך,
הקדים לכתוב המאוחר ואחר לכתוב המוקדם. (27) כמו
שהן כתובות בפרשה.

ח. כתבה אגרת²⁸ - פסולה; שנאמר: בספר²⁹. כתבה 23
על שגי דפיו³⁰ - פסולה; שנאמר: בספר - ספר 24
אחד ולא שנים ושלשה. ואינו פותב לא על הנרי³¹ 25
ולא על הדפתרא³², אלא במגלת ספר³³; שנאמר: 26
בספר. ואם כתבה על נר או דפתרא - פסולה³⁴. 27

(28) שלא שירטט שורותיה. (29) והלכה היא: "שאינ
כותבים ספר תורה... אלא בשרטוט". (30) כדפין של ספר
תורה העשויים עמודים. (31) של עשבים, שכותשים אותם
עד שנעשה כמו עור. (32) עור שאינו מעובד כל צורכו, -
מלוח וקמוח אבל אינו מעופץ בעפצים. (33) קלף מעובד
כל צורכו. (34) כשם שאם כתבה אגרת פסולה מפני
שאינה "ספר", כמו כן נייר ודיפתרא שאינם "ספר" -
פסולים אפילו בדיעבד.

ט. ואם כתבה ישראל או כהן קטן - פסולה; 28
שנאמר: וכתב הכהן³⁵. אינו פותבה לא בקומוס³⁶ 29
ולא בקנקנתום ולא בכל דבר שרשימו נפר ועומד³⁷, 30
אלא בדיו שאין בו קנקנתום; שנאמר: וכתב ומחה 31
- כתב שהוא יכול להמחות. ואם כתב בדבר 32
המתקנים - פסולה. 33

(35) והקטן פסול שאין לו כוונה לכתוב לשמה, שהרי אינו
בר דעת. (36) שרף האילן ומתיכו במים. (37) קיים,
שאינו יכול להימחק.

י. נשאר במגלה רשם כתב נפר - פסולה, עד 34
שימחק יפה יפה. כתב אות אחת ומחקה, וחזר 35
וכתב אות שניה ומחקה, עד שהשלים - פסולה, עד 36
שתהיה פלה כתובה³⁸. 37

(38) שנאמר: "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת" - עד
שתהא כולה כאחד.

יא. כתבה שלא לשמה, או מחקה שלא לשמה³⁹ - 38
פסולה. כתב שתי מגלות לשתי סוטות ומחקה לתוך 39
פוס אחד⁴⁰, או לתוך שתי פוסות וערבן בכוס 40
אחד⁴¹, והשקה לשתיהן - פסולה⁴², לפי שכל אחת 41
מהן לא שתתה מגלתה. מחקן בשני פוסות וערבן, 42

שיש לה⁹ - יכולה לחזר ולומר 'הריני שותה'; אבל 1
אמרה 'איני שותה' והיא בריאה ואינה יראה ולא 2
פוחתה - אינה יכולה לחזר ולומר 'הנני שותה'¹⁰. 3

(9) שמא יבדקוה המים ואפילו[אם] היא טהורה [=יגרמו
לה המים לכל הדברים הלא טובים הכתובים בפרשה].
(10) כיוון שאמרה איני שותה והיא בריאה הרי זו כאמרה:
"טמאה אני" ואין צריכים עוד לבדוקה. שהרי בדוקה
ועומדת היא.

ד. אמרה 'איני שותה' קדם שתמחק המגלה¹¹ - הרי 4
מגלתה נגזזת¹², ואינה פשרה להשקות בה סוטה 5
אחרת¹³, ומנחתה מתפזרת על הדשן¹⁴. ואם אמרה 6
'איני שותה' אחר שנמחקה המגלה¹⁵ - מערערין¹⁶ 7
אותה ומשקין אותה בעל כרחיה. 8

(11) במים המרים. (12) כל כתבי הקודש שאינם ראויים
לקרוא בהם נגזזים, שלא יתבזו. (13) שהרי לא נכתבה
לשם זו. (14) מקום היה בעזרה, ששרפו בו קדשי קדשים
שנפסלו ואף זו נתקדשה כבר בכלי שרת. ודינה להשרף שם.
"מתפזרת", היינו נשרפת. (15) וגרמה שיימחק שם שמים
על ידה. (16) מהממים ומכריחים אותה. ערער - לשון
בלבול ותימהון. כי אולי טהורה היא ומחמת פחד היא יראה
לשתות. ורש"י מפרש: מערעים - "כלומר, פותחים פיה
שלא בטובתה ושופכים המים לתוך גרונה".

ה. ומאימין עליה שתשתה, ואומרין לה: בתי, אם 9
ברור לך הדבר שטהורה את - עמדי על ברינך¹⁷ 10
וישתי ואל תפחדי. לפי שאין המים דומין אלא 11
לסם¹⁸ לבש מנח על פשר חי: יש שם מפה - 12
מחלחל¹⁹ ויורד, אין שם מפה - אינו עושה פלוס²⁰. 13

(17) ודאותך, ורש"י מפרש: נקיותך. (18) עשב מרפא.
(19) חודר. (20) וכל זה "אומרים לה - כדי להתירה
לבעלה, שלא תירא מן המים ותאמר טמאה אני, והיא
טהורה, ותוציא לעז על עצמה ועל בניה".

ו. אמרה 'טמאה אני', אף על פי שנמחקה המגלה 14
המים נשפכין²¹, מפני שאין בהן קדשה²², 15
ומנחתה מתפזרת על הדשן²³. 16

(21) כיוון שאמרה טמאה אני, בדוקה ועומדת היא, ומים
המרים לא ניתנו אלא לברר הספק. (22) "שאף על פי
שנמחקה המגילה לתוכן, אין בהן משום קדושה שאין
קדושתה אלא לברר את הספק". רוצה לאמר שאין בהם
קדושה מצד שנמחקו בו השמות הקדושים, - והיה לנו
להשוותם לספר תורה שבלה או שנפסל שהוא צריך גניזה
- מכיוון שלכתחילה נכתבו השמות על מנת למחקם על
המים, אין הם דומים לספר תורה שנכתב לקיום ושוב
נמחק. וגם אין בהם קדושה לעניין מעילה אף על פי שהם
מן הכיור - לפי שכל קדושתם אינה אלא לברר את הספק
והרי נתברר, והרי זה ככל דבר שנעשה מצוותו שאין
מועלים בו. (23) שאינה באה אלא להזכיר עוונה, וזו -
עוונה זכור על פיה.

18 טַמְאָה אֲנִי קִדְּם שֶׁתִּקְמַץ הַמִּנְחָה⁵⁹, או שֶׁאִמְרָה
19 'אֲנִי שׁוֹתָה'⁶⁰, או שֶׁלֹּא רָצָה בַּעֲלָהּ לְהִשְׁקוּתָהּ, או
20 שֶׁבָּאוּ עָדֵי טַמְאָה, או שֶׁמֶת הוּא⁶¹, או שֶׁמֶתָהּ הִיא
21 - הָרִי הַמִּנְחָה כֻּלָּה נִשְׁרַפֶּת⁶². וְאִם אָרַע אֶחָד מֵאלוּ
22 אַחֵר שֶׁקָּרַב הַקִּמָּץ - אֵין הַשִּׁירִים נֶאֱכָלִין.

(56) שאין בה קדושת הגוף אלא קדושת פה בלבד.
(57) בדמי הפדיון. (58) שקדשה קדושת הגוף ואינה יוצאת
עוד לחולין, שכלי שרת מקדשים את הראוי להם, שלא יצאו
עוד לחולין ככתוב בהם: "כל הנוגע בהם יקדש".
(59) אינה ראוייה עוד להיקרב שהרי אינה באה אלא להזכיר
עוונה של זו שתיבדק, והרי היא בדוקה ועומדת, וגם אינה
ראוייה להיקרב נדבה, שמנחת שעורים אינה כשרה אלא
לסוטה ולעומר. (60) ועדיין לא נמחקה מגילתה, כי אם
נמחקה משקים אותה בעל כורחה. (61) ואין עוד צורך
במנחתה. (62) בבית הדשן.

23 טו. הִיָּה בַּעֲלָה כֹהֵן - אֵין שִׁירֵי מִנְחָתָה נֶאֱכָלִין,
24 מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לַבַּעַל חֵלֶק בָּהֶם⁶³; וְאִינָה עוֹלָה כֻּלָּה
25 לְאֲשִׁים כְּמִנְחַת זִכְרִי בְּהֶנֶּה⁶⁴, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק
26 בָּהֶם⁶⁵; אֲלֹא הַקִּמָּץ קָרַב לַעֲצָמוֹ, וְשִׁירִים מִתְּפָזְרִין עַל
27 בֵּית הַדִּשָּׁן. נִמְצָאוּ עֲדֵיכֶם⁶⁶ זִמְמִין⁶⁷ - מִנְחָתָה תֵּצֵא
28 לְחֵלִין⁶⁸.

(63) שמשלו היא באה, והתורה אמרה: "וכל מנחת כהן
כליל תהיה לא תאכל". (64) שמנחתם אינה נקמצת אלא
עולה כליל על המזבח. (65) שלכפרתה היא באה ואין
מנחת זר קריבה בלי קמיצה. (66) עדי סתירתה שעל ידיהם
באה לכך. (67) שהעידו שקר. (68) בלא פדיון, שהכל
בטעות היה, והקדש טעות אינו הקדש.

29 טז. הַמִּקְנָא לְאִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי אֲנָשִׁים הִרְבָּה⁶⁹, וְנִסְתַּרָּה
30 עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם - הָרִי זֶה מְבִיא מִנְחָה אַחַת
31 עַל יְדֵי כָּל פֶּלֶן כְּשֶׁמִּשְׁקָה אוֹתָהּ; שֶׁנֶּאֱמַר: מִנְחַת קִנְיָנָה
32 הִיא - מִנְחָה אַחַת לְקִנְיָנֶיהָ הִרְבָּה⁷⁰.

(69) שהתרה בה אל תסתרי עם פלוני ופלוני. (70) בכריתות
ט: דרשוה מהפסוק "זאת תורת הקנאות" - תורה אחת
לקנינין הרבה, שלא נאמר "תורות", אלא "תורת".

33 יז. יֵשׁ לַבַּעַל לְגִלְגָּל⁷¹ בְּשִׁבּוּעָה עֲלֶיהָ שֶׁלֹּא זִנְתָה עִם
34 אִישׁ זֶה שֶׁקָּנָא לָהּ בּוֹ וְלֹא עִם אִישׁ אַחֵר⁷², וְשֶׁלֹּא
35 זִנְתָה תַּחְתּוֹ מִשְׁנֵת אֲרָסָה קִדְּם שֶׁתִּנְשָׂא וְלֹא אַחֵר
36 שֶׁנִּשְׂאָתָה⁷³. אֲבָל אִינוּ מְגַלְגֵּל עֲלֶיהָ שֶׁלֹּא זִנְתָה קִדְּם
37 הָאֲרוֹסִין וְלֹא אַחֵר שֶׁגִּרְשָׁהּ, אִם גִּרְשָׁהּ וְהִתְזַוְּרָה;
38 שָׁאֵם זִנְתָה בַּעַת זֶה⁷⁴ לֹא תֵאָסֵר עָלֶיהָ⁷⁵, וְכָל שֶׁתִּבְעַל
39 וְלֹא תִהְיֶה אֲסוּרָה לוֹ אִינוּ מִתְּנֶה עִמָּה. לְפִיכֶךָ, אִם
40 כָּנַס יְבָמָתוֹ - אִינוּ מְגַלְגֵּל עָלֶיהָ⁷⁶ שֶׁלֹּא זִנְתָה
41 כְּשֶׁהִיָּתָה שׁוֹמֵרָת יָבָם⁷⁷. אֲבָל מְגַלְגֵּל עָלֶיהָ שֶׁלֹּא
42 זִנְתָה תַּחַת אַחִיו⁷⁸; שָׁאֵם זִנְתָה תַּחַת אַחִיו - הָרִי זֶה
43 אֲסוּרָה עָלָיו⁷⁹. וְכֵן אִם גִּרְשָׁהּ וְהִתְזַוְּרָה - מְגַלְגֵּל
44 עָלֶיהָ שֶׁלֹּא זִנְתָה תַּחְתּוֹ בְּנִשְׁוֹאִין הָרֵאשׁוֹנִים⁸⁰. וְיֵשׁ

1 וְהִזְרִי וְחִלְקִין לְשֵׁנֵי הַכּוֹסוֹת - לֹא יִשְׁקָה אוֹתָן, וְאִם
2 הִשְׁקָה - כָּשֶׁר⁴³. וְאִם נִשְׁכְּכוּ הַמַּיִם⁴⁴ - הָרִי זֶה כּוֹתֵב
3 מְגִלָּה אַחֶרֶת וּמְבִיא מַיִם אַחֲרֵיהֶם⁴⁵. נִשְׁכְּכוּ וְנִשְׁתַּר
4 מֵהֶן - לֹא יִשְׁקָה אֶת הַשְּׂאֵר⁴⁶, וְאִם הִשְׁקָה - כָּשֶׁר⁴⁷.

(39) שבשעת המחיקה התכוון לשם סוטה אחרת, והפסוק
אומר: ועשה לה הכהן, שיהיו כל מעשיה לשמה.
(40) שאין המחיקה ניכרת במים שהיא לשמה. (41) אף על
פי שהמחיקה הייתה ניכרת בשעת נתינת המגילה לכוס כל
אחת לשמה. (42) שהרי נתעברו לבסוף ובשעת השתייה
אין החלקים ניכרים של מי הם. (43) בעיני שלא נפשטה,
ומספק אין אנו מחייבים לכתוב מגילה שנייה ולמחוק שם
שמים שנית, ואנו אומרים "יש בריירה", כאילו הוברר הדבר
אחרי חלוקת המים לשני כוסות - שכל אחת שתתה את
חלקה הראוי לה. (44) ולא נשאר מהם כלום. (45) ואין
אומרים לא נמחק בגללה שם שמים שתי פעמים. (46) כי
לכתחילה עליה לשתות את כל מי מחיקת המגילה כולה.
(47) בעיני שלא נפשטה ומספק אין אנו מחייבים לכתוב לה
מגילה שנית ולמחוק לה שם שמים פעם שנייה.

5 יב. מִי סוֹטָה שֶׁלֹּא⁴⁸ - נִפְסָלִין בְּלִינָה⁴⁹. הַקִּדְּמִים עֶפֶר
6 לְמַיִם - פְּסוּלָה⁵⁰. לֹא הִיָּה שֶׁם עֶפֶר בְּהִיכָל - מְבִיא
7 עֶפֶר מִבְּחוּץ וּמְנִיחוֹ בְּהִיכָל⁵¹, וְלֹאֲכֵם מִמֶּנּוּ וְנוֹתֵן עַל
8 פְּנֵי הַמַּיִם⁵². וְאִינוּ מְבִיא אֶפְרָס⁵³, אֲבָל מְבִיא
9 רִקְבּוּבִית⁵⁴ שֶׁהִיא כְּעֶפֶר.

(48) שעבר עליהם הלילה מאז שאיבתם מן הכיור ועד
להשקאה. (49) הואיל ונתקדשו בכלי שרת, שהרי בחצי
לוג שבמקדש היה מודד וגם נתקדשו בכיור, וכלי שרת
מקדשים להיפסל בלינה. (50) שנאמר: "ומן העפר... יקח
הכהן ונתן אל המים" - המים תחילה ואחר כך נתינת העפר
אל המים. (51) על קרקע ההיכל. (52) שלא נאמר
בתורה: ומקרקע המשכן יקח, אלא: "ומן העפר אשר יהיה
בקרקע המשכן", לא הקפיד הכתוב אלא שיהא העפר מונח
על קרקעית המשכן שעה אחת, אבל אם יכניס עפר מבחוץ
להיכל ולא יתנונו על גבי הקרקע - אינו כשר להשקאה.
(53) שאין האפר נקרא עפר. ואף על פי שלעניין כיסוי הדם
גם האפר נחשב כעפר ומכסים בו - בסוטה נתמעט אפר
משום שנאמר בה: "בקרקע המשכן" - שיהא דומה לקרקע.
(54) ירק רקוב.

10 יג. וְלֹא יַחְפּוּר בְּקִרְדָּם בְּהִיכָל וְיוֹצִיא עֶפֶר, שֶׁנֶּאֱמַר:
11 אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן⁵⁵. וְאִם חָפַר וְהוֹצִיא עֶפֶר
12 - כָּשֶׁר.

(55) לא הקפיד הכתוב אלא שיהיה על קרקע המשכן, שהרי
לא נאמר: ומקרקע המשכן יקח.

13 יד. הַקָּרִיב אֶת מִנְחָתָה וְאַחֵר כֶּף הַשְּׁקָה - כָּשֶׁרָה.
14 נְטִמָּאת מִנְחָתָה קִדְּם שֶׁיִּנְחָנָה בְּכָלִי שֶׁרֶת⁵⁶ - הָרִי זֶה
15 תִּפְדָּה, כָּל מִנְחָחוֹת שֶׁנִּטְמָאוּ קִדְּם שֶׁיִּתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי
16 שֶׁרֶת, וְיָבִיאוּ מִנְחָה אַחֶרֶת⁵⁷. נְטִמָּאת הַמִּנְחָה אַחֵר
17 שֶׁקִּדְּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת⁵⁸ - הָרִי זֶה תִּשְׂרָף. וְכֵן אִם אִמְרָה

הלכות אישות - עשרים וחמשה פרקים.
הלכות גרושין - שלשה עשר פרקים.
הלכות יבום וחליצה - שמונה פרקים.
הלכות נערה בתולה - שלשה פרקים.
הלכות סוטה - ארבעה פרקים.

פעמי הכן באמרתך, ואל תשלט בי כל און

ספר חמישי והוא ספר קדשה

הלכותיו שלש. וזה הוא סדורן:

א. הלכות אסורי ביאה.

ב. הלכות מאכלות אסורות.

ג. הלכות שחיטה.

והמצוות הנכללות בהן מפרשות בשמותן במקומותן.

הלכות אסורי ביאה

יֵשׁ בְּכָלֶיךָ שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים מִצְוֹת. מִצְוָה אַחַת עֲשֶׂה, וְשְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶרֶטְוִן:
(א) שְׁלֹא לְבֹא עַל הָאִם. (ב) שְׁלֹא לְבֹא עַל אִשְׁתְּ אָב.
(ג) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֹת. (ד) שְׁלֹא לְבַעַל בֵּת אִשְׁתְּ אָב.
(ה) שְׁלֹא לְבַעַל בֵּת הַבֶּן. (ו) שְׁלֹא לְבַעַל הַבֵּת. (ז)
שְׁלֹא לְבַעַל בֵּת הַבֵּת. (ח) שְׁלֹא לִשָּׂא אִשָּׁה וּבִתָּה.
(ט) שְׁלֹא לִשָּׂא אִשָּׁה וּבִתְּ בָנָה. (י) שְׁלֹא לִשָּׂא אִשָּׁה
וּבִתְּ בָתָהּ. (יא) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֹת אָב. (יב) שְׁלֹא
לְבַעַל אַחֹת אָם. (יג) שְׁלֹא לְבַעַל אִשְׁתְּ אָחִי הָאָב.
(יד) שְׁלֹא לְבַעַל אִשְׁתְּ הַבֶּן. (טו) שְׁלֹא לְבַעַל אִשְׁתְּ
אָח. (טז) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֹת אִשְׁתּוֹ. (יז) שְׁלֹא לְשִׁכַּב
עִם בְּהֵמָה. (יח) שְׁלֹא תִבְּיֵא אִשָּׁה בְּהֵמָה עָלֶיהָ. (יט)
שְׁלֹא לְשִׁכַּב עִם זָכָר. (כ) שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אָב. (כא)
שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אָחִי אָב. (כב) שְׁלֹא לְבַעַל אִשְׁתְּ
אִישׁ. (כג) שְׁלֹא לְבַעַל נָדָה. (כד) שְׁלֹא לְהִתְחַתֵּן
בְּעוֹבְדֵי פֹכְכִים וּמִזְלוֹת. (כה) שְׁלֹא יָבֹא עֲמוּנִי
וּמוֹאָבִי בְּקָהֶל ה'. (כו) שְׁלֹא לְהִרְחִיק דֹּר שְׁלִישִׁי
מִצָּרִי מִלְּבֹא בְּקָהֶל. (כז) שְׁלֹא לְהִרְחִיק דֹּר שְׁלִישִׁי
אֲדוּמִי מִלְּבֹא בְּקָהֶל. (כח) שְׁלֹא יָבֹא מִמִּזְרַב בְּקָהֶל.
(כט) שְׁלֹא יָבֹא סָרִיס בְּקָהֶל. (ל) שְׁלֹא לְסָרֵס זָכָר
אֲפִלּוּ בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. (לא) שְׁלֹא יִשָּׂא בֶּהֱן גָּדוֹל
אֲלֻמָּנָה. (לב) שְׁלֹא יְבַעַל בֶּהֱן גָּדוֹל אֲלֻמָּנָה אֲפִלּוּ
בְּלֹא נִשְׁוֹאִין. (לג) שְׁיִשָּׂא בֶּהֱן גָּדוֹל בְּתוּלָה
בְּנַעֲרוּתָהּ. (לד) שְׁלֹא יִשָּׂא בֶּהֱן גְּרוּשָׁה. (לה) שְׁלֹא
יִשָּׂא זֹנָה. (לו) שְׁלֹא יִשָּׂא חֲלָלָה. (לז) שְׁלֹא יִקְרַב
אָדָם לְאַחַת מִכָּל הָעֲרִיּוֹת וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא בַּעַל.
ובאור מִצְוֹת אֵלּוּ בַּפְּרָקִים אֵלּוּ:

1 לוֹ לְגַלְגֵּל עָלֶיהָ בְּלִהְיָ, שְׁלֹא תִזְנֶה תַּחְתָּיו, וְשְׁלֹא
2 תִּזְנֶה אַחֵר שֶׁיִּחְזֹרְנָה אִם יִגְרַשׁ וַיִּחְזֹר. לְפִיכָךְ,
3 בְּשִׁתּוּזָה לְהֵבֵא - מִיָּם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, וַיִּנְאָרְעוּ לָהּ
4 אוֹתָן הַמֵּאֲרָעוֹת⁸¹. לְכַךְ נֶאֱמַר: אָמֵן אָמֵן - אָמֵן
5 מֵאִישׁ זֶה, אָמֵן מֵאִישׁ אַחֵר; אָמֵן נִשְׁוֹאָה, אָמֵן
6 אַרְוִסָּה; אָמֵן לְשַׁעֲבֵר, אָמֵן לְהֵבֵא.

(71) לְכַלּוֹל, לְהַטִּיל. (72) שְׁלֹא קִינָא לָהּ בּו. (73) כְּלוּמָר,
אָף עַל פִּי שֶׁהָאֲרוּסָה אֵינוֹ מִשְׁבִּיעָה, אֲבָל כְּשֶׁמִּשְׁבִּיעָה גַּם עַל
זִנוּת שֶׁאֲחֵר נִשְׁוֹאִין מוֹסִיף הוּא לְהַשְׁבִּיעָה עַל זִנוּתָהּ
מִשְׁנִתְאַרְסָה, וְאִפִּילוֹ לֹא קִינָא לָהּ בְּהִיּוּתָהּ אֲרוּסָה, וּמִכָּאֵן
לִ"גִּלְגוֹל שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה". (74) בְּזִמְנֵי גִירוּשִׁיָּה.
(75) שֶׁגְּרוּשָׁה שִׁזְיָנָה מוֹתֵרֶת לְבַעֲלָהּ. (76) כְּשֶׁמִּשְׁבִּיעָה
לְאַחֵר כְּנִיסָתָהּ. (77) שִׁמְתָּ בַּעֲלָהּ הַקּוֹדֵם וּמִצַּפָּה לִיבָם
שִׁיבְמָנָה, שֶׁהָרִי שׁוֹמֵרֶת יָבָם שִׁזְיָנָה מוֹתֵרֶת לִיבָם.
(78) כְּשֶׁהִיא קִיָּם [=ח.]. (79) עַל הִיבָם. (80) שֶׁאִם זִינָתָה
אִז, נִאֲסָרָה עָלֶיהָ לְעוֹלָם. (81) "לְכַשְׁתַּמָּא מִיָּם מִעֲרַעְרִים
אוֹתָהּ וּבּוֹדְקִים אוֹתָהּ" - חוֹזְרִים לָהּ לְתוֹךְ גְּרוּנָה כְּאִדָּם
הַנִּחְנָק עַל יְדֵי מִשְׁקָה נִרְאָה כְּעוֹשֶׂה עֲרֵעַר.

7 יח. מִצְוֹת חֲכָמִים עַל פְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקִנְאוֹת⁸² לְנִשְׁיָהּ,
8 שְׁנֶאֱמַר: וְקִנְאָה אֶת אִשְׁתּוֹ⁸³. וְכָל הַמִּקְנָא אֶת אִשְׁתּוֹ,
9 נִקְנָסָה בּוֹ רוּחַ טְהָרָה⁸⁴. וְלֹא יִקְנָא לָהּ לֹא מִתּוֹךְ
10 שְׂחֹק וְלֹא מִתּוֹךְ שִׂיחָה וְלֹא מִתּוֹךְ קְלוֹת רֹאשׁ וְלֹא
11 מִתּוֹךְ מְרִיבָה וְלֹא לְהַטִּיל עָלֶיהָ אִימָה. וְאִם עָבַר
12 וְקִנְאָה לָהּ בְּפָנֶי עֲדִים מִתּוֹךְ אֶחָד מִכָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ
13 - הָרִי זֶה קִנְוִי.

(82) לְהוֹזִיחַן וּלְהַתְרוֹת בֶּהֱן שְׁלֹא יִתְנַהֲגוּ בַּפְּרִיצוֹת. (83) זֶה
חֻבָּה, כְּדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. (84) מִמְרוֹם, שְׁשׂוּנָא אֶת
הַפְּרִיצוֹת.

14 יט. אֵין רְאוּי לְקַפֵּץ וּלְקִנְאוֹת בְּפָנֶי עֲדִים תַּחֲלָה⁸⁵,
15 אֲלֵא בִּינוּ לְבִינָה, בְּנִתָּת וּבִדְרָךְ טְהָרָה וְאִזְהָרָה, כְּדִי
16 לְהִדְרִיכָה בְּדְרָךְ יִשְׁרָה וּלְהִסִּיר הַמִּכְשׁוֹל⁸⁶. וְכָל מִי
17 שֶׁאֵינוֹ מִקְפִּיד עַל אִשְׁתּוֹ וְעַל בְּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ וּמִזְהִירָן
18 וּפּוֹקֵד⁸⁷ דְּרִיכָתָהּ תָּמִיד עַד שֶׁיֵּדַע שֶׁהֵן שְׁלָמִין מִכָּל
19 חֲטָא וּמַעֲוֹן - הָרִי זֶה חוֹטָא; שְׁנֶאֱמַר: וַיִּדְעָתָּ כִּי
20 שְׁלֹם אֶהְיֶךָ⁸⁸, וּפְקִדְתָּ נֶדְוָה⁸⁹ וְלֹא תַחֲטָא.

(85) בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה, שְׁבוּזָה הוּא מִטִּיל קִנְאָה בִּינוּ לְבִינָה,
שְׁמִבִּייעָה בְּפָנֶי אַחֵרִים וְגוֹרֵם לְכַעַס וְרוּגוֹ בְּבֵית, וְאָף עַל פִּי
שְׁמִצּוּהָ לְקִנְאוֹת, אֵין זֶה אֵלָּא בַּפֶּעַם הַשְּׁנִיָּה, אֲבָל בַּפֶּעַם
הָרִאשׁוֹנָה אֲסוּר לוֹ לְהַטִּיל קִנְאָה בִּינוּ לְבִינָה. (86) אֲבָל לֹא
לְהַקְנִיט וּלְעַצֵּר, וּבַפְּרִישָׁה לְטוֹר מִפְּרֵשׁ דְּבָרֵי רַבִּינוּ: "שִׁיאֲמַר
לָהּ בְּפִירוּשׁ שְׁלֹא עַל מִנַּת לְאֲסוּר אוֹתָךְ אֲנִי מִקְנָא לָךְ אֵלָּא
שְׁתִּיזְהִיר מִן הַכִּיעוֹר וְהַדּוּמָה לוֹ". (87) בּוֹדֵק וּמִבְקֵר.
(88) זֶה אִשְׁתּוֹ. (89) אֵלּוּ בְנֵי בֵּיתוֹ.

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת סוֹטָה, וְנִגְמַר סֵפֶר נְשִׁים בְּסִיעָתָא
דְּשִׁמְיָא.

וּמִנֵּינן פְּרָקִיו חֲמִשִּׁים וּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים:

פרק ראשון

(תלמיד חכם) אין צריך התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג (שסבור שדבר זה מותר) למזיד (היודע שדבר זה אסור). ורבינו אף-על-פי שפסק כחכמים - שגם תלמיד חכם צריך התראה - השתמש באותו המשפט אבל במובן אחר, כגון להבחין אם ידע שאשה זו היא קרובתו או שהיא נשואה, והבחנה זו שייכת גם בתלמיד חכם, וצריך התראה שכזו (מגיד-משנה).

ד. העריות שיש בהן מיתת בית דין - מהן שמיתתן בסקילה, ומהן שמיתתן בשרפה, ומהן שמיתתן בחנק¹². ואלו שמיתתן בסקילה¹³: הפא על אמו, ועל אשת אביו, ועל אשת בנו, והיא הנקראת פלתו; והשוכב עם זכר; והשוכב עם בהמה; והאשה המביאה את הבהמה עליה.

(12) משנה, סנהדרין מט, ב. (13) שם נג, א.

ה. ואלו הן העריות שמיתתן בשרפה: הפא על פת אשתו בחי אשתו¹⁴, ועל פת בתה, ועל פת בנה; ועל אם אשתו, ועל אם אמה, ועל אם אביה; והפא על פתו¹⁵, ועל פת בתו, ועל פת בנו.

(14) אבל לאחר מיתת אשתו, אינן בשריפה אלא בכרת, כמו שיתבאר לקמן פ"ב ה"ח. והוא-הדין לכל קרובות אשתו האמורות להלן, שאינן בשריפה אלא בחי אשתו (שם). (15) אף-על-פי שאינה בת אשתו, כגון שנולדה לו בזנות - דינם בשריפה, והוא-הדין בתו מאשתו ומתה אשתו, שאמרנו למעלה שאין בה עונש שריפה משום בת אשתו.

ו. אין לה ערוה בחנק אלא אשת איש בלבד¹⁶; שנאמר: מות יומת הנאף והנאפת, ומיתה האמורה בתורה סתם היא חנק¹⁷. ואם היתה פת פה - היא בשרפה¹⁸, ובו-עלה בחנק¹⁹; שנאמר: ובת איש פהן כי תחל לזנות, באש תשרף. ואם היתה נערה מארשה - שניהם בסקילה; שנאמר: כי תהיה נערה בתולה וגומר, וסקלתם אתם באבנים. וכל מקום שנאמר בתורה: מות יומתו דמיהם בם - הרי הן בסקילה²⁰.

(16) גם מאורסה בכלל אם היא בוגרת (בת י"ג שנה ויום אחד), ראה לקמן פ"ג ה"ד. (17) סנהדרין נב, א. (18) שם עה, א. (19) שם פט, א. (20) שם נג, א.

ז. שאר העריות פלן - בכרת²¹ בלבד, ואין בהם מיתת בית דין. לפיכך²², אם היו שם עדים והתראה - בית דין מלקין אותם²³; שפל חייבי פרתות - לוקין²⁴.

(21) כריתות ב, א. (22) הואיל שהלאו לא ניתן לעונש מיתת בית-דין, אבל כשיש עונש מיתת בית-דין - אין לוקין אפילו אם התרוהו למלקות (ראה למעלה הערה ח). (23) מכות יג, א. (24) שם.

ח. הפא על אחת מחייבי לאוין²⁵ במזיד - הוא לוקה

(1) יבאר העריות שהן בכרת או במיתת בית דין: שאין מלקין ולא ממיתין בלא התראה אפילו לתלמיד חכם: הבא על אחד מחייבי לאוין או עשה, ושהאנוס פטור מכלום: אין קישוי אלא לדעת: ודין אי זה הוא נקרא מערה והבא על האשה: ודין ביאה אסורה בלא קישוי או הבא על הערוה כמתעסק: ודין הבא על הטריפה, ששכב עם בהמה טריפה או עם הזכר או עם טומטום: בן כמה יהיה האיש ויהיה חייב וכן האשה: אם העדים נזקקים לראות בנאפים כמכחול בשופרת: מלקין ושורפין וסוקלין על החזקה: ודין האשה שהוחזקה נדה בשכונותיה: ודין האב שאמר בתי מקודשת היא לזה או האשה שאמרה מקודשת אני.

א. הפא על אחת מקל העריות האמורות בתורה במזיד - חיב כרת³; שנאמר: כי כל אשר יעשה מפל התועבת האלה ונקרתו הנפשות וגומר - שניהם, הנועל והנבעלת⁵. ואם היו שוגגין - חיבין חטאת קבועה⁶. ויש מן העריות שהוא במיתת בית דין⁷, יתר על הכרת השוה בכלל⁸.

(2) "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת, והם האמורות בפרשת אחרי-מות ה הנקראות עריות" (הל' אישות פ"א ה"ה). (3) אפילו אלה שיבואר להלן שעונשם מיתת בית דין, חייבים כרת אם אין עדים כשרים או שלא התרו בו, ומה הוא עונש כרת מבאר רבינו בפ"ח מהל' תשובה ה"א: שלא יזכה לחיי העולם הבא, אלא "נכרת ברשעו ואבד כבהמה", וזה נוסף על העונש שימות תוך זמנו. (4) בכתב-יד תימן: הנפשות העושות. (5) תורת כהנים (אחרי, פ"ג ה"ז): "אין לי אלא איש שהוא ענוש כרת על-ידי אשה, אשה ענושה כרת על-ידי איש, מניין? תלמוד-לומר הנפשות העושות, הרי כאן שנים". (6) שני סוגי חטאות הם: חטאת קבועה וקרבן עולה ויורד, חטאת קבועה באה מן הבהמה בלבד, וקרבן עולה ויורד: עשיר מביא חטאת בהמה, ועני מביא תורים ובני יונה או עשירית האיפה סולת. ופרטי דיניהם מבוארים בפ"י מהל' שגגות ה"א. (7) ראה לקמן הלכות ד"ו. (8) אם עשה במזיד בלא עדים והתראה.

ב. אותן העריות שיש בהן מיתת בית דין, אם היו שם עדים והתראה ולא פירשו ממעשיהם - ממיתין אותן מיתה האמורה בהן⁹.

(9) בתורה, וכמבואר להלן.

ג. ואפלו היה העובר תלמיד חכם - אין ממיתין ולא מלקין¹⁰ עד שתהיה שם התראה; שלא נתנה התראה בכל מקום אלא להבחין בין שוגג למזיד¹¹.

(10) בעריות שיש בהם חיוב כרת בלבד והתרו בו למלקות, וכמו שכתב לקמן בה"ז "שכל חייבי כריתות לוקין", אבל חייבי מיתות בית-דין אין לוקין, שכל לאו שניתן לאזהרת מיתות בית-דין, אין לוקין עליו (פ"ח מהל' סנהדרין ה"ב). (11) לשונו של רבי יוסי ברבי יהודה (סנהדרין ח:): "חבר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני י"ח כסלו – ספר קדושה – הלכות איסורי ביאה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בגמרא: "יצר אלבשה", ולפיכך אפילו אם היא אומרת בפירוש, שהיא רוצה בכך - פטורה.

י. המכניס ראש העטרה⁴⁰ בלבד - הוא הנקרא מערה⁴¹, מלשון: את מקרה הערה. והמכניס כל האבר - הוא הנקרא גומרא⁴². ובכל הביאות האסורות, אחד המערה ואחד הגומרא. ואף על פי שלא הוציא שכבת זרע⁴³, ואף על פי שפרש ולא גמר, פיון שהכניס ראש העטרה נתחייב שניהם⁴⁴ מיתת בית דין או פרת או מלקות או מפת מרדות⁴⁵. (ואחד⁴⁶ הפא על הערה פדרפה ואחד הפא עליה שלא פדרפה⁴⁷) - משניערה פה⁴⁸ יתחייבו שניהן מיתה או פרת או מלקות או מפת מרדות. פיון שהיו שוכבין פין שהיו עומדים, על הכנסת העטרה הוא החייב.

(40) של האבר. (41) משנה, יבמות נג, ב. (42) שם, במשנה. (43) שם נה, ב. (44) בנדה כתיב "את מקורה הערה", מכאן להערה מן התורה. ושאר עריות למדים אנו בהיקש מנדה (שם נד.). (45) כמבואר למעלה בהלכות דח. (46) כן היא גירסת ה'מגיד משנה' ו'מגדל עוז', וכן הוא בדפוס רומי ר"מ, ובכת"י התימנים. (47) סנהדרין נד, א: "משכבי אשה (ויקרא יט, יג). מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה" - "לחייב בכל עריות כדרכה ושלא כדרכה" (רש"י שם). (48) ואפילו שלא כדרכה (הוריות ד.) ובכתב"יד התימנים: משהערה בה שלא כדרכה.

יא. כל הפא ביאה אסורה בלא קשוי⁴⁹, אלא שהיה האבר שלו מדלדל כמו אבר המתים, כגון החולים, או מי שנוולד פה, כגון סריס חמה, אף על פי שהכניס את האבר בידו - אינו חייב לא פרת ולא מלקות, ואין צריך לומר מיתה; שאין זו ביאה⁵⁰. אבל פוסל הוא מן התרומה⁵¹, ובית דין מכין את שניהם מפת מרדות⁵².

(49) בלשון הגמרא "משמש מת", היינו שהאבר כמו מת. (50) שבועות יח, א. (51) בת כהן כל זמן שהיא בבית אביה, ואשת כהן מותרות לאכול תרומה. ואם נבעלה לפוסל לה - נפסלה מלאכול תרומה (פ"ו מהל' תרומות ה"ו). ומשמיענו רבינו כאן, שאם הפסול לה שימש באבר מת, גם כן פוסל אותה מן התרומה (סוטה כו:). (52) שלא נאמר פטור אלא ממיתה ומעונש, אבל אסור לעשות כן, וכל שעבר על דבר שהוא פטור אבל אסור, מכין אותו מכת מרדות (מגיד-משנה).

יב. הפא על ערה מן העריות כמתעסק⁵³, אף על פי שאין פונתו לקה⁵⁴ - חייב⁵⁵. וכן בחיבי לאוין ובשניות⁵⁶. אבל הפא על ערה מן העריות והיא מתה⁵⁷ - פטור מכלום. ואין צריך לומר בחיבי לאוין שהוא פטור. והפא על הטריפה⁵⁸, או ששכב עם פהמה טריפה - חייב; חי הוא⁵⁹, אף על פי שסופו למות מחלי זה. ואפלו ששטט⁶⁰ פה שגיי סימניו ועדין

1 והיא²⁶. ואם בשוגג - פטורין מכלום²⁷. והפא על 2 אחת מהשניות²⁸ במזיד - מכין אותו²⁹ מפת מרדות³⁰ 3 מדבריהם. אבל הפא על אחת מחיבי עשה³¹ - אינו 4 לוקה. ואם הפו אותם בית דין מפת מרדות פדי 5 להרחיק מן העברה - הרשות בידם³².

(25) נשים שהתורה אסרה בעילתן בלאו, ולא הטילה על העובר עונש כרת, כגון ממזרת לישראל או גרושה לכהן הדיוט, ואלמנה לכהן גדול, ראה פ"א מהל' אישות ה"ז. (26) כריתות י, ב. (27) שאין קרבן על שוגג אלא בחיבי כריתות. (28) עריות האסורות מדברי סופרים, ונקראות שניות מפני שהן שניות לעריות ראשונות האסורות מן התורה, וכולן מנויות בפ"א מהל' אישות ה"ו. (29) חייבים להכות. (30) "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים" (ערוך). ולא קבעו חכמים מספר המכות, ונמסר לבית-דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. (31) כגון מצרית ואדומית עד דור שלישי לגירות, שנאמר: "דור שלישי יבא להם בקהל ה'" (דברים כג, ט) ולא דור שני, וכן כהן גדול שבא על הבעולה, שנאמר: "בתולה מעמיו יקח אשה" (ויקרא כא, יד) ולא בעולה. ולאו הבא מכלל עשה - דינו כעשה. (32) סנהדרין מו, א: "בית-דין מכין ועונשין שלא מן התורה, כדי לעשות סייג לתורה" (מגדל עוז). וזהו שכתב רבינו כדי להרחיק מן העבירה. בשניות לעריות כתב רבינו: "מכין אותו", כלומר בית-דין מצווה להכותו, ואילו בחיבי עשה, דייק וכתב: "הרשות בידם", כלומר לפי שיקול דעתם.

ט. אנוס - פטור מכלום, מן המלקות ומן הקרפן, ואין צריך לומר מן המיתה; שנאמר: וליערה לא תעשה דבר³³. במה דברים אמורים? בשנאנוס הנבעל; אבל הבעל³⁴ - אין לו אנוס³⁵, שאין קשוי³⁶ אלא לדעת³⁷. ואשה שתחלת ביאתה באנוס וסופה ברצון - פטורה מכלום³⁸; שמשותחיל לבעל באנוס אין בידה שלא תרצה, שציר האדם³⁹ וטבעו כופה אותה לרצות.

(33) ב'ספרי' (פרשת כי-תצא) דרשו מהמילים היתרות שבכתוב זה, שאנוסים פטורים מכל עונש, וגם מקרבן - ששוגג חייב בו (מגיד-משנה). (34) שאנסוהו, כגון שתקפתו אשה וקרבתו לעצמה לאנסו. [נכתב במגיד-משנה, שלדעת רבינו, אם אמרו לו גויים שיבוא על הערוה ואם לאו ייהרגוהו, ובא עליה - הוא חייב מיתה, שאין קישוי אלא לדעת. ודבריו תמוהים, שהרי רבינו אומר בפ"ה מהל' יסודי התורה ה"ד, ששלוש העבירות החמורות: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, שנאמר בהן ייהרג ואל יעבור, אם עבר הרי זה ביטל מצות-עשה של קידוש השם, ועבר על לאו של חילול השם, אבל אין ממיתים אותו ואין מלקים אותו, מכיוון שאנסוהו לכך]. (35) כלומר, אינו יכול להפטור בטענת אנוס. (36) אבר המין. (37) אבל אם נתכוין לאשתו ונתקשה, ותקפתו אחת מן העריות, הרי זה נקרא אנוס ופטור, כיון שהקישוי לדעת היה בהיתר, וראה בהשגת הראב"ד. (38) כתובות נא, ב - כרבא. (39) שם

פְּטוּר⁷⁴. וְהִטְמָטוּם - סִפֵּק הוּא⁷⁵. לְפִיכָּה, הֶבֶא עַל
הִטְמָטוּם אוֹ עַל אֲנֶדְרוּגִינוֹס [דֶּרֶךְ נִקְבוֹתוֹ] - מִפִּין
אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת⁷⁶. וְהִאֲנֶדְרוּגִינוֹס מִתֵּר לִשָּׂא
אִשָּׁה⁷⁷.

72) אדם שיש לו אברי המין של זכר ושל נקבה נקרא
אנדרוגינוס, מלה זו יוונית היא: אנדרו - זכר, גינוס - נקבה
(ערוך ערך אנתרופי). (73) כבא על הזכר, כרבי אליעזר,
יבמות פא, ב (74) שם פג, ב: "במה דברים אמורים,
בזכרות שלו. אבל בנקבות שלו - פטור". (75) אברי המין
אטומים, ואין אנו יודעים בו אם הוא זכר או נקבה.
(76) כמבואר למעלה הי"א, הערה נ. (77) שם פא, א. אע"פ
שלגבי קידושין הוא ספק אשה (ראה בפ"ד מהל' אישות
הי"א) וינשים המסוללות (מתחככות משום תאוה) זו בזו
אסור" (להלן פכ"א ה"ח) - באנדרוגינוס מותר (מגיד-
משנה).

טז. הֶבֶא עַל הַבְּהֵמָה אוֹ שֶׁהִבִּיא בְּהֵמָה עָלָיו - שְׁנִיָּהּ
נִסְקָלִין⁷⁸; שְׁנֵאמַר: וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתָּךְ - בֵּין
שְׂרָבְעָה אוֹ הִבִּיאָה עָלָיו. וְאֶחָד בְּהֵמָה וְאֶחָד חֵיה⁷⁹
וְעוֹף⁸⁰ - הַכֹּל בִּסְקִילָה. וְלֹא חֵלֶק הַכְּתוּב בְּבֵהֶמָה בֵּין
גְּדוּלָּה לְקִטְנָה; שְׁנֵאמַר: וּבְכָל בְּהֵמָה - אֶפְלוּ בָיוֹם
לְדֹתָהּ⁸¹, (הֶבֶא עָלֶיהָ בֵּין פְּדִרְפָּה בֵּין שְׁלֹא פְדִרְפָּה)⁸²,
בֵּין שְׁהֵעֲרָה בָּהּ⁸³ אוֹ שְׁהֵעֲרָתָה בּוֹ חֵיב.

78) סנהדרין נד, א. (79) שהיה בכלל בהמה, בבא קמא נד,
ב. (80) היינו נרבע, שאין רובע בעוף, ראה זבחים פה, ב.
ובבבא קמא נד, ב - אמרו שבכל מקום שוה עוף לבהמה,
לומדים בהמה בהמה משבת. (81) סנהדרין נד, ב: "בהמה
עשו בה קטנה כגדולה". (82) שם נה, א. (83) שם.

יז. קָטָן בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל הַבְּהֵמָה
אוֹ הִבִּיאָה עָלָיו - הִיא נִסְקָלָה עַל יְדֵי⁸⁴, וְהוּא פְּטוּר.
הִיָּה בֵּין תִּשְׁעֵי⁸⁵ אוֹ פָּחוֹת - אֵין סוֹקְלִין אֶת הַבְּהֵמָה.
וְכֵן קִטְנָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁהִבִּיאָה בְּהֵמָה
וְחֵיהָ עָלֶיהָ, בֵּין בְּהֵמָה גְּדוּלָּה בֵּין בְּהֵמָה קִטְנָה, בֵּין
שְׁהֵעֲרָתָה בָּהּ הַבְּהֵמָה, (בֵּין פְּדִרְפָּה בֵּין שְׁלֹא
פְדִרְפָּה) - הַבְּהֵמָה נִסְקָלָתָה⁸⁶, וְהִיא פְּטוּרָה. וְאִם
הִיָּתָה גְּדוּלָּה - שְׁנִיָּהּ נִסְקָלִין. וְאִם הִיָּתָה מִכַּת שָׁלֹשׁ
שָׁנִים וְלִמְטָה - אֵין הַבְּהֵמָה נִסְקָלָתָה⁸⁷.

84) נדה מה, א. (85) שצריך שיהיה בן תשע שנים ויום
אחד, כמפורש בגמרא שם, ולמעלה הי"ד. (86) שם מד,
ב: "בת שלש שנים ויום אחד. . . ואם בא עליה אחד מכל
העריות. . . מומתין עליה". "אחד מכל עריות ואפילו
בהמה" (סנהדרין נה:). (87) שאין ביאתה ביאה.

יח. וְכֵן הַשּׁוֹכֵב עִם הַבְּהֵמָה בְּשִׁגְגָּה⁸⁸, וְהָאִשָּׁה
שֶׁהִבִּיאָה אֶת הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ בְּשִׁגְגָּה - אֵין הַבְּהֵמָה
נִסְקָלָה עַל יָדוֹ, וְאִף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוּלִּים. כָּל הָעֲרִיּוֹת
כָּלן שְׁהֵיָּה אֶחָד גְּדוּל וְאֶחָד קָטָן - הִקְטָן פְּטוּר,
וְהַגְּדוּל חֵיב, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁸⁹. אֶחָד עַר וְאֶחָד יִשָּׁן -

1 הִיא מְפַרְסֶט - הֶבֶא עָלֶיהָ חֵיב, עַד שֶׁתָּמוּת אוֹ עַד
2 שְׁתִּיתִי רֹאשָׁה.

53) שלא נתכוין לביאה ובא עליה. ויש מפרשים, שנתכוין
לאשתו ונזדמנה לו אחתו (מגיד-משנה). (54) ובשאר
עבירות - המתעסק פטור מקרבן (כריתות יט.). (55) קרבן,
בגמרא שם: "המתעסק בחלבים ועריות, חייב שכן נהנה",
שההנאה באה לו ממעשה איסור, וכל זה אינו אלא לענין
קרבן, אבל מיתה או מלקות אין עונשין אלא במזיד והתראה
(מגיד-משנה). (56) מתעסק חייב. כלומר, חטא וחייב
עונש מן השמים, כי אין קרבן בחיוב לאוין שוגגים, והם
פטורים מכלום (כסף-משנה). וראה רב"ד. (57) יבמות
נה, ב. (58) סנהדרין עח, א. (59) יבמות קכ, ב.
(60) חולין קכא, ב: "והרובעה חייב" (חידושים ומקורות על
הרמב"ם מהרש"ש).

3 יג. כָּל אִשָּׁה אֲסוּרָה מֵאִלּוּ, אִם הִיָּתָה בַּת שָׁלֹשׁ
4 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּמַעֲלָה, גְּדוּל הֶבֶא עָלֶיהָ - חֵיב
5 מִיתָה אוֹ פָּרַת אוֹ מְלָקוֹת; וְהִיא פְּטוּרָה מִכָּלִים⁶¹,
6 אֲלֹא אִם בֵּין הִיָּתָה גְּדוּלָּה. וְאִם הִיָּתָה פָּחוֹתָה מִזֶּה -
7 הָרִי שְׁנִיָּהּ פְּטוּרִין, שְׁאֵין בִּיאָתָה בִּיאָה⁶². וְכֵן אִשָּׁה
8 גְּדוּלָּה שָׁבָא עָלֶיהָ קָטָן: אִם הִיָּה בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים⁶³
9 וְיוֹם אֶחָד וּמַעֲלָה - הִיא חֵיבַת פָּרַת אוֹ מִיתָה אוֹ
10 מְלָקוֹת, וְהוּא פְּטוּר; וְאִם הִיָּה בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים
11 וְלִמְטָה - שְׁנִיָּהּ פְּטוּרִין.

61) קטנה אינה בת עונשין, נדה מד, ב. (62) בפירוש
המשנה לרבינו שם כתוב: "וזה הדבר הלכה למשה מסיני".
וכן משמע מגמרא שם מה, א. במעשה דרבי עקיבא.
(63) שם מה, א.

12 יד. הֶבֶא עַל הַזָּכָר אוֹ הִבִּיא זָכָר עָלָיו, בֵּין
13 שְׁהֵעֲרָה⁶⁴, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם גְּדוּלִּים - נִסְקָלִים;
14 שְׁנֵאמַר: וְאֶת זָכָר לֹא תִשָּׁכַב - בֵּין שְׁהֵיָּה בּוֹעֵל אוֹ
15 נִבְעֵל⁶⁵. וְאִם הִיָּה קָטָן בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד
16 וּמַעֲלָה⁶⁶ - זֶה שָׁבָא עָלָיו אוֹ הִבִּיא אוֹ עֲצָמוֹ נִסְקָל,
17 וְהַקָּטָן פְּטוּר⁶⁷. וְאִם הִיָּה הַזָּכָר⁶⁸ בֵּין תִּשְׁעֵי אוֹ פָּחוֹת⁶⁹
18 - שְׁנִיָּהּ פְּטוּרִין⁷⁰. וְרֹאיוֹ לְבֵית דִּין לְהַכּוֹת הַגְּדוּל
19 מִכַּת מִרְדּוֹת⁷¹, לְפִי שֶׁשָּׁכַב עִם זָכָר, וְאִף עַל פִּי
20 שֶׁהוּא פָּחוֹת מִבֵּין תִּשְׁעֵי.

64) סנהדרין נה, א. (65) שנאמר "לא תשכב", אזהרה
לשוכב (לבוועל), ואנו קוראים גם "לא תשכיב" - אזהרה
לנשכב (לנבעל). כריתות ג, א. (66) סנהדרין, שם.
(67) שאינו בן עונשין. (68) השוכב או הנשכב.
(69) כלומר, שלא מלאו לו תשע שנים ויום אחד. (70) כרב,
בסנהדרין נד, ב שנשכב (נבעל) פחות מבן תשע שנים ויום
אחד, אינו מחייב את שוכבו. (71) כדרך מכת מרדות על
כל דבר שהוא פטור אבל אסור (מגיד-משנה).

21 טו. [אֶחָד הֶבֶא עַל הַזָּכָר אוֹ] הֶבֶא עַל אֲנֶדְרוּגִינוֹס⁷²
22 דֶּרֶךְ זִכְרוֹתוֹ - חֵיב⁷³; [וְאִם פָּא עָלָיו דֶּרֶךְ נִקְבוֹתוֹ -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני י"ח כסלו – ספר קדושה – הלכות איסורי ביאה קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בגדי נדותה" (רש"י שם). (99) "ירושלמי" סוטה פ"ו ה"ב. (100) אם העידו שנים שבא עליה. (101) שכהן אסור בה שכתוב: "אשה זונה . . . לא יקח" (ויקרא כא, ז). ולאחר קנוי וסתירה אפילו עד אחד נאמן לומר שנטמאה (ראה פ"א מהל' סוטה ה"ד). (102) "ירושלמי" שם: "עיקר עדותו לא בעד אחד הוא". פירוש: העדות שבא עליה היא העדות העיקרית, ועל זה יש שני עדים. ובדפוס רומי ר"מ: "אע"פ שאין עיקר העדות בעד אחד". והכוונה אף-על-פי שבכל התורה כולה, אין עדות פחות משנים. (103) שלאחר קינוי וסתירה, גם עד אחד שהעיד שנטמאה - נאמן להחזיקה לזונה. [ביבמות נו, א - אמרו, שגם ישראל לוקה משום לא יוכל בעלה וכו', אולם ב"ירושלמי" הנ"ל, ששם מקור דין זה, אמרו בפירוש "כהן", ומשמע שישראל אינו לוקה משום טומאה. וראה ראב"ד ויגמיר-משנה כאן].

33 כג. האב שאמר: בתי זו¹⁰⁴ מקדשת היא לזה, אף
34 על פי שהוא נאמן¹⁰⁵ ותנשא¹⁰⁶, אם זנתה - אינה
35 נסקלת על פירו¹⁰⁷, עד שיהיו שם עדים שנתארכסה
36 בפניהם. וכן האשה¹⁰⁸ שאמרה: מקדשת אני - אינה
37 נהרגת על פיה, עד שיהיו שם עדים או תחזק¹⁰⁹.

(104) נערה. (105) שהתורה האמינתו, שנאמר: "את בתי נתתי לאיש הזה" (דברים כב, טז). (106) לאיש הזה ואסורה לאחרים (קידושין סד.). (107) שהתורה האמינה לו רק לאיסורא, אבל לא לקטלא, כרב ולא כרב אסי (שם סג:). (108) שם. (109) באופן האמור בהכ"א.

פרק שני

(1) יבאר שארבע נשים אסורות על האדם לעולם: אחותו מזנות או בתו שגולדה לו מזנות שהן ערוה עליו: המקדש אשה כמה נשים נאסרו לו: וחמותו לאחר מיתה: עבר ונאף אחת משבע נשים אלו אם נאסרה אשתו עליו: הבעל אשה דרך זנות אם נאסרו עליו קרובותיה: הנטען על הערוה אם ידור עמה במבוי: הבא על אשה ובתה דרך זנות אם נעשות ערוה זו לזו: מצות חכמים שישא אדם בת אחותו.

38 א. אשת אביו, ואשת בנו, ואשת אחיו, ואשת אחי
39 אביו - ארבעתן ערוה עליו לעולם, בין מן הארוסין
40 בין מן הנשואין, בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו,
41 בין בחיי בעליהן בין אחר מיתת בעליהן; חוץ
42 מאשת אחיו² שלא הניח בן³. ואם בא על אחת מהן
43 בחיי בעלה - חייב שתים⁴: משום שאר פשור⁵,
44 ומשום אשת איש; שהרי שניהן⁶ האסורין באין
45 בלאחד⁷.

(2) שמת מבלי לגרשה. (3) כלומר, זרע, בן או בת או נכד ונין, שמצוה ליבמה, כמפורש בתורה (דברים כה, ה). (4) שתי חטאות, אם שגג (סנהדרין נג.). (5) כלומר, משום קורבה: אשת אביו. (6) בכתב-יד התימנים: שני. (7) בשעת הקידושין, ולכן אין כאן משום "אין איסור חל על איסור" (יבמות לג. ולהלן פ"ז ה"ח), כי הכל מודים שבבת אחת חלים שני האיסורים.

46 ב. לפיכך, הבא על אמו שהיא אשת אביו - חייב

1 הישן פטור. אחד מזיד ואחד שוגג - המזיד חייב,
2 והשוגג מביא קרבן. אחד אנוס ואחד ברצון -
3 האנוס פטור, כמו שבארנו⁹⁰.

(88) בעיא בסנהדרין שם: אם מה שהבמה נסקלת הוא משום שבאה על-ידה תקלה לאדם שנהרג, וכאן - כששגג - הרי אינו נהרג, גם הבהמה אינה נהרגת. או משום קלון שבא על-ידה, ואף בשוגג יש קלון, והבעיא לא נפשטה שם, ואין סוקלין אותה מספק (מגיד-משנה). (89) למעלה הי"ג. (90) למעלה ה"ט.

4 יט. אין העדים נזקקין לראות המנאפים שהערו זה
5 בזה והכנים פמכחול בשפופרת; אלא משיראו אותן
6 דבוקין זה עם זה⁹¹ בדרך כל הבועלין - הרי אלו
7 נהרגין בראיה זו. ואין אומרים שמא לא הערה,
8 מפני שחזקת צורה זו שהערה.

(91) מכות ז, א: "במנאפים - משיראו כמנאפים".

9 כ. מי שהחזק בשאר פשור - דנין בו על פי החזקה,
10 אף על פי שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב.
11 ומלקין ושורפין וסוקלין וחונקין⁹² על חזקה זו.
12 פיעד? הרי שהחזק שזו אחותו או בתו או אמו, ובא
13 עליה בעדים - הרי זה לוקה או נשרף או נסקל,
14 ואף על פי שאין שם ראיה ברורה שזו היא אחותו
15 או אמו או בתו, אלא בחזקה בלבד. ומעשה באשה
16 אחת שבאת לירושלים ותינוק מרפב לה על כתפה,
17 והגדילתו בחזקת שהוא בנה, ובא עליה, והביאה
18 לבית דין וסקלה. ראיה לדין זה: מה שדנה תורה
19 במקלל אביו ומכה אביו שיומת. ומניין לנו ראיה
20 ברורה שזה אביו? אלא בחזקה⁹³. כך שאר קרובים
21 בחזקה.

(92) קדושין פ, א. (93) "ירושלמי" קידושין פ"ד, ה"י.

22 כא. איש ואשה שבאו ממדינת הים, הוא אומר:
23 זאת אשתי, והיא אומרת: זה בעלי, אם החזקה
24 בעיר שלשים יום⁹⁴ שהיא אשתו - הורגין עליה⁹⁵;
25 אבל בתוך השלשים יום - אין הורגין עליה משום
26 אשת איש⁹⁶.

(94) בבא-בבא קסז, ב. (95) אם זינתה. (96) אבל מכת מדרות יש בה משום ספק, כמו שכתוב למעלה ה"ט, ולהלן פ"ג ועוד. ראה בהגהות רבי עקיבא איגר למעלה ה"ט.

27 כב. האשה שהחזקה נדה⁹⁷ בשכונותיה⁹⁸ - בעלה
28 לוקה עליה משום נדה. המקנא לאשתו⁹⁹ ונסתרה,
29 ובא עד אחד והעיד שנטמאה, והיה בעלה כהן ובא
30 עליה אחר כך - הרי זה לוקה עליה¹⁰⁰ משום
31 זונה¹⁰¹; אף על פי שעקר העדות בעד אחד¹⁰², כבר
32 החזקה בזונה¹⁰³.

(97) קידושין פ, א. (98) "שראוה שכנותיה היום מלובשת

התורה²⁴, ואינו מדברי סופרים²⁵. לפיכך, הפא על
בתו מנשואתו - חייב שתים²⁶: משום בתו, ומשום
ערוה אשה ובתה.

(22 סנהדרין עו, א. 23) "שתק הכתוב מלזכרה, להיותה
אפשר להתלמד בגזירה-שוה" (ספר המצוות לרבינו, מצות
לא-תעשה שלו). (24) שאנו למדים זאת מ'גזירה שוה',
נאמר (ויקרא יח, י) "ערוה בת בנך . . . כי ערותה הנה",
ונאמר (שם, יז) "ערוה אשה ובתה . . . שארה הנה". כמו
שבאיסור אשה ובתה נאסרה בתה, כן גם באיסור בת בנו
נאסרה בתו (סנהדרין עו). ובהל' מאכלות אסורות פ"ט ה"ב,
כתב רבינו, שמאחר שאסור בת הבת, מובן מאליה שהבת
אסורה, וזה כדעת אביי שם. ואף-על-פי שאין לומדים
אזהרה מקל-וחומר, כאן גילויי דברים פשוטים ומובנים
(גילוי מילתא בעלמא, שם). (25) אף-על-פי שכל דבר
הנלמד באחת משלוש-עשרה מדות (שהתורה נדרשת בהן)
נקראים "דברי סופרים" (בשורש השני ב'ספר המצוות')
אולם כאן (באיסור בתו) - אם כי זה נלמד ב'גזירה שוה'
או בקל-וחומר (כמבואר בהערה הקודמת) - אומר רבינו
שאיסורה מן התורה ולא מדברי סופרים, מפני שזה רק
גילויי הדברים המובנים מאליהם. ראה מגיד-משנה כאן,
ובפ"א מהל' אישות ה"ב. (26) שתי חטאות אם שגג,
ששני האיסורים באו כאחד, וכמבואר למעלה ה"א.

ז. פיון שקדש אדם אשה נאסרו²⁷ עליו מקרובותיה
שש נשים, וכל אחת מהן ערוה עליו לעולם, בין
כנס²⁸ בין גרש, בין פחיי אשתו בין לאחר מותה.
ואלו הן: אמה ואם אמה ואם אביה, ובתה ובת בתה
ובת בנה. ואם בא על אחת מהן פחיי אשתו - שניהן
נשפין²⁹.

(27) דרך ארץ רבה' ריש פרק א. (28) הכניסה לחופה.
(29) סנהדרין עה, א.

ח. בא עליהן³⁰ לאחר מיתת אשתו - הרי אלו
בכרת³¹, ואין בהן מיתת בית דין³². שנאמר: באש
ישרפו אתו ואתה; בזמן ששתייהן קזמות, שהן
אשתו וזו שפא עליה - הרי הוא והערוה נשפין,
ובזמן שאין שתייהן קזמות - אין שם שרפה.

(30) על אחת משש העריות שזכרו למעלה. (31) שם עו,
ב - פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא, ופסק כרבי עקיבא
לפי הכלל: "הלכה כרבי עקיבא מחבירו" (מגיד-משנה).
ומה שאמרו שם: "ורבי עקיבא סבר איסורא בעלמא",
מפרש רבינו דהיינו איסור כרת, וביחס למיתות בית-דין קרא
לכרת "איסורא בעלמא", וכן נמצא בקידושין סב, א - "אם
שכב . . . אל איסורא בעלמא", אף-על-פי שיש שם כרת
(חדושי הרמ"ה לסנהדרין, ו'מאירי' שם). (32) כל
הקרובות המפורטות בהלכה זו, נלמדו מחמתו (סנהדרין
עה. עו.) וכיון שבחמתו לאחר מיתת אשתו אין בה שריפה,
הוא-הדין בשאר הקרובות הנלמדות מחמתו (מגיד-משנה).

ט. וכן אחות אשתו - ערוה עליו עד שתמות

שתיים, בין פחיי אביו בין לאחר מיתת אביו⁸: אחת
משום אמו, ואחת משום אשת אביו⁹. אחד אחיו
מאביו או אחיו מאמו¹⁰, בין מנשואין בין מזנות¹¹
- אשתו ערוה עליו. אבל אשת אחי אביו מן האם
- הרי היא שניה¹³, כמו שבארנו¹⁴. ואחד אחותו
מאביו או מאמו¹⁵, בין מן הנשואין בין מזנות, כגון
שננתה אמו או אביו עם אחים והיתה לו אחות
מזנות - הרי זו ערוה עליו; שנאמר: מולדת בית או
מולדת חוץ.

(8) סנהדרין נד, א. (9) שם נג, א. ולא כתב גם משום "אשת
איש", שהרי מדובר כאן גם ב'לאחר מיתת אביו'. ראה
ב'לחם משנה'. (10) יבמות נה, א. (11) שם כב, א.
(12) שאחיו נקרא מכל מקום. (13) מדברי סופרים, שגורו
על אשת אחי האב מן האם, משום אשת אחי האב מן האב
- שהיא ערוה מן התורה - שגם כאן יש צד אב (יבמות
כא.). (14) הל' אישות פ"א ה"ה. (15) מכות ה, ב -
שנאמר: "אחותן בת אביך או בת אמן" (ויקרא יח, ט).

ג. בת אשת אביו שהיא אחותו מאביו - הרי היא
ערוה עליו; שנאמר: ערוה בת אשת אביך מולדת
אביך. אבל אם נשא אביו אשה, ויש לה בת מאיש
אחר - אותה הבת מתרת לו¹⁶; שאין זו מולדת אביו.
והלא¹⁷ משום אחותו חייב עליה, ולמה נאמר: בת
אשת אביך? לחייב עליה אף משום זה¹⁸.

(16) 'תורת כהנים', קדושים סוף פרק יא: "יכול אפילו מאיש
אחר, תלמוד-לומר מולדת אביך". (17) חזון לראש דבריו,
ומן "אבל" עד "אביו" הוא מאמר מוסגר. (18) כלומר, אף
משום בת אשת אב.

ד. לפיכך, הפא על אחותו שהיא בת נשואת אביו
- חייב שתים: אחת משום ערוה אחותך, ואחת
משום ערוה בת אשת אביך. אבל אם אנס אביו
אשה או פתה אותה והוליד ממנה בת ובא עליה -
אינו חייב אלא משום אחותו¹⁹ בלבד; שאין בת
האנוסה בת אשת אביו.

(19) כמבואר בה"ב.

ה. אחות אמו, בין אחותה מאביה בין אחותה
מאמה²⁰, בין מן הנשואין בין מזנות²¹ - הרי זו
ערוה עליו משום אחות אם. וכן אחות האב, בין
מן האם בין מן האב, בין מן הנשואין בין מזנות -
הרי זו ערוה עליו משום אחות אב.

(20) יבמות נד, ב. (21) קרובות אלו הן "שאר בשר",
ואסורות אפילו בלא אישות (מגיד-משנה).

ו. הפא על אשה דרך זנות והוליד ממנה בת -
אותה הבת ערוה עליו משום בתו²². ואף על פי
שלא נאמר בתורה ערוה בתך לא תגלה, מאחר
שאסור בת הבת שתק מן הבת²³. ואסורה מן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְאֶחָתָהּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁבָּא עַל שְׁתֵּי
2 נָשִׁים נִכְרִית; שְׂאִין נַעֲשׂוֹת עֲרֻה זֶה עִם זֶה אֶלָּא
3 בְּנִשְׂוֹאִין, לֹא בְּזִנּוּת⁴⁷. וְכֵן אִם אָנֹס אֲבִיו⁴⁸ אוֹ בִּנּוֹ
4 אוֹ אֲחִיו אוֹ אֲחִי אֲבִיו אֲשֶׁה אוֹ פִּתָּה אוֹתָהּ - הֲרִי
5 זֶה מִתֵּרֵת לוֹ וְיִשְׁאַנָּה; שְׁלֹא נֶאֱמַר אֶלָּא אֶשָּׂה, וְאִין
6 כָּאֵן אִישׁוֹת.

(47) יבמות צז, ב: "דרך ליקוחין אסרה תורה", "שהיתה ראשונה לקוחתו, חייב על השניה כשבא עליה" (רש"י). (48) שם.

7 יֵד. אֲבִיו אוֹ בִּנּוֹ שֶׁנִּשְׂאָה אֲשֶׁה - הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת לִשְׂא
8 בָּתָהּ אוֹ אִמָּה, כְּמֹו שֶׁבְּאַרְנו⁴⁹. וּמִתֵּרֵת לְאָדָם לִשְׂא
9 אֶשָּׂה בֶּן אֲחִיו⁵⁰. וְנוֹשֵׂא אָדָם אֲשֶׁה וּבֵת אֲחֻתָּהּ אוֹ
10 בֵּת אֲחִיָּה כְּאַחֶתָהּ⁵¹. וּמַצֻּת חֲכָמִים⁵² שִׁישָׂא אָדָם בֵּת
11 אֲחֻתָּהּ, וְהוּא הִדִּין לְבֵת אֲחִיו⁵³; שֶׁנֶּאֱמַר: וּמִבְּשֻׂרְךָ
12 לֹא תִתְעַלֵּם⁵⁴.

(49) למעלה ה"ג בבתה של אשת אביו, והוא-הדין לאמה. (50) "ירושלמי" יבמות פ"א ה"ד, ו'דרך ארץ רבה' פ"א. (51) כריתות יד, ב: "שאשה אחת יכולה להיות חמותו ואם חמותו ואם חמיו והוא בהיתר, על-דרך זה שנשא אשה ובת אחיה ובת אחותה" (מגיד-משנה). (52) יבמות סב, ב. (53) ראה שם רש"י ו'תוספות'. (54) שם. "הנושא את בת אחותו, עליו הכתוב אומר: או תקרא וְה' יענה" (ישעיה נח, ט), "לעיל מיניה כתיב . . . ומבשרך לא תתעלם היינו . . . ונושא בת אחותו" (רש"י).

יום שלישי י"ט כסלו ה'תשע"ט

פרק שלישי

1 יבאר הבא על אשת קטן ואשת חרש ושוטה או על אשה שהיא מקודשת בספק: ודין הבא על קטנה אשת גדול: ובת כהן שזנתה בעודה אשת איש: ודין הבא על נערה מאורסה בוגרת או נערה: וקטנה בבית אביה או חוצה לה: דין מוציא שם רע: ודין נערה מאורסה שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה: ודין ביאה שחייבין עליה משמות הרבה מלקיות הרבה: ודין מהי שפחה חרופה ושדין ביאתה משונה מכל ביאות האמורות בתורה.

2 א. הָבָא עַל אִשָּׁת קָטָן, אֶפְלוּ הִיתָה יְבָמָה² שֶׁבָּא
3 עָלֶיהָ בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - הֲרִי זֶה פְּטוּר³. וְכֵן
4 הָבָא עַל אִשָּׁת חֲרָשׁ⁴ וְשׁוֹטָה⁵ וְאִשָּׁת טְמֵטוֹם⁶
5 וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס⁷, וְעַל הַחֲרָשֶׁת⁸ וְעַל הַשׁוֹטָה⁹ אִשָּׁת
6 הַפְּקֵת, וְעַל אִשָּׁה שֶׁהִיא מְקַדֶּשֶׁת בְּסִפָּק אוֹ מְגִרֶשֶׁת
7 בְּסִפָּק - פְּלֹן פְּטוּרִין¹⁰. וְאִם הָיוּ מְזִידִין - מִכֵּין אוֹתָן
8 מִכַּת מְרִדוֹת¹¹.

(2) וביאה ביבמה אינה צריכה דעת וכוונה ו"הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון... קנה" - אף על פי כן פטור. (3) "אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת

1 אֶשְׁתּוֹ³³. בֵּין אֲחֻתָּהּ מֵאִמָּה³⁴ בֵּין אֲחֻתָּהּ מֵאִבִּיהָ,
2 בֵּין מִן הַנִּשְׂוֹאִין בֵּין מִזִּנּוּת³⁵ - הֲרִי זֶה עֲרֻה עָלָיו.

(33) שכתוב: "ואשה אל אחותה לא תקח . . . בחייה" (ויקרא יח, יח). (34) יבמות נה, א. (35) וכמו שביארנו למעלה: דאין צורך לאישות בקרובות אלו.

3 י. עֶבֶר וְנֶאֱפָ עִם אֶחָת מִשְׁבַּע נָשִׁים אֵלּוּ, בֵּין פְּדוּן
4 בֵּין בְּשִׁנְגָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא וְהַנּוֹאֲפֵת בְּמִיתַת בֵּית
5 דִּין אוֹ בְּכֶרֶת - לֹא נֶאֱסְרָה אֶשְׁתּוֹ עָלָיו³⁶; חוּץ
6 מֵאַחֻת אֲרוּסָתוֹ³⁷, שֶׁהִיא אוֹסֶרֶת אֶשְׁתּוֹ עָלָיו, כְּמֹו
7 שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכּוֹת גִּירוּשִׁין³⁸.

(36) שם צה, א: "שכיבתה אוסרתה, ואין שכיבת אחותה אוסרתה". (37) שם. (38) כלומר, באותו האופן המבואר בפ"י מהל' גירושין הלכה ח"י, היינו במקום שאחות ארוסתו צריכה גט, כגון ששמע שמתה ארוסתו ונשא אחותה ואחר-כך נתברר שהיא חיה - השניה צריכה גט (ראה שם הטעם), ולפיכך נאסרה עליו ארוסתו, שמא יאמרו נושא אחות גרושתו, אבל אם בא על אחות ארוסתו בזנות, אינה צריכה גט, ואינה אוסרת ארוסתו עליו, ובזה מסולקת השגת הראב"ד (מגיד-משנה).

8 יא. הַבּוֹעֵל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זִנּוּת - לֹא נֶאֱסָרוּ עָלָיו
9 קְרוֹבוֹתֶיהָ³⁹, שֶׁהֵן הַשְּׁבַע נָשִׁים שֶׁאֲמָרְנוּ. אֲבָל
10 חֲכָמִים אֶסְרוּ⁴⁰ עַל מִי שֶׁנֶּאֱפָ עִם אִשָּׁה לִשְׂא אֶחָת
11 מִן הַשְּׁבַע נָשִׁים קְרוֹבוֹתֶיהָ כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ
12 קְיָמָתָהּ⁴¹; מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ בָּאָה לְקְרוֹבוֹתֶיהָ לְבָקֵר
13 אוֹתָן, וְהוּא מִתְיַחַד עִמָּה, וְלָבוּ גַם בָּהּ, וְיָבֹא
14 לְיָדֵי עֶבֶרָה שֶׁיִּבְעַל הָעֲרֻה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֶפְלוּ
15 נִטְעָן⁴² עַל אִשָּׁה - הֲרִי זֶה לֹא יִשָּׂא⁴³ אֶחָת
16 מִקְרוֹבוֹתֶיהָ עַד שֶׁתָּמּוּת זֶה שֶׁנִּטְעָן עָלֶיהָ. וְאִם
17 כְּנִס⁴⁴ הַקְּרוֹבָה שָׁזָנָה עִם קְרוֹבוֹתֶיהָ - לֹא יוֹצֵיא.

(39) יבמות צז, א. (40) שם: מדרבנן. (41) שם בגמרא על המשנה האומרת: נושאין לכתחילה, היינו לאחר שהזונה מתה. (42) נחשד ויצא עליו קול (רש"י שם צז). (43) שם כו, א. (44) תוספתא יבמות פרק ד, ה.

18 יב. מִי שֶׁנִּטְעָן עַל עֲרֻה אוֹ שֶׁצָּא לוֹ שֵׁם רַע עִמָּה
19 - לֹא יִדּוֹר עִמָּה בְּמִבּוֹי אֶחָד⁴⁵, וְלֹא יִרְאָה בְּאוֹתָהּ
20 שְׁכוּנָה. וּמַעֲשֶׂה בְּאַחָד⁴⁶ שֶׁהָיוּ מְרַנְּנִין אַחֲרָיו עִם
21 חֲמוֹתָיו, וְהָפּוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים מִכַּת מְרִדוֹת מִפְּנֵי שֶׁעֶבֶר
22 עַל פִּתְחֵי בֵּיתָהּ.

(45) למד דין זה ממעשה שהיה אצל רב ששת (קדושין יב:), שמוכב בסוף ההלכה כאן. ונראה מדברי רבינו שאין לוקין מכת מרדות אלא בחמותו, מפני שלבו גס בה, אבל לא בשאר עריות (מגיד-משנה). וב'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן (קידושין שם) כתוב, שלמדו דין זה מכהן שגירש את אשתו, שאמרו (כתובות כז:): "לא תדור עמו במבוי". (46) קידושין, שם.

23 יג. הָבָא עַל אִשָּׁה וּבָתָהּ דֶּרֶךְ זִנּוּת, אוֹ עַל אִשָּׁה

(כנעני, אמורי, פריזי, חתי, חוי, יבסי וגרגשי - שישבו בארץ ישראל לפני שנכבשה על ידי ישראל), - שנתגייר, כמו הגבעונים, נקראים נתינים. (21) אף על פי שביאתן פוסלתה מן הכהונה.

- ד. **הָבָא עַל נַעֲרָה** ²² **מֵאֲרֻשָּׁה** ²³ - **שְׁנִיָּהּ בְּסָקִילָה**. ¹²
וְאֵינָן חִיבִין סָקִילָה עַד שְׁתַּחֲיָה נַעֲרָה, בְּתוּלָה, ¹³
מֵאֲרֻשָּׁה, וְהִיא בְּבֵית אֲבִיהָ. ²⁴ **הִיתָה בּוֹגֶרֶת**, ²⁵ **אוֹ**
שְׁנִכְנֶסָה לַחֲפָה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא נִבְעָלָה, אֶפְלוּ מִסְרָה ¹⁴
הָאֵב לְשִׁלּוּחֵי הַבַּעַל וְזִנְתָה בְּדֶרֶךְ - הָרִי זֹ בְּחֻנָּק. ¹⁵
¹⁶

(22) "הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועים לגידול שער והיא מבת שתיים עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה". (23) שהיו קידושין בלבד ולא נכנסה לחופה. (24) ברשות אביה. (25) אחרי שישה חדשים מיום שהביאה שתי שערות למטה בגוף נקראת בוגרת.

- ה. **וְהָבָא עַל קַטְנָה** ²⁶ **מֵאֲרֻשָּׁה בְּבֵית אֲבִיהָ** ²⁷ - **הוּא** ¹⁷
בְּסָקִילָה, וְהִיא פְטוּרָה. ²⁸ **וְנַעֲרָה מֵאֲרֻשָּׁה בֵּת כֹּהֵן** ¹⁸
שְׁזִנְתָה - בְּסָקִילָה. ¹⁹

(26) בת שלוש שנים ויום אחד ומעלה. (27) שאביה קיבל הקידושין. (28) שאינה בת עונשין.

- ו. **כָּאוּ עָלֶיהָ עֲשָׂרָה וְהִיא בְּתוּלָה בְּרִשּׁוֹת אֲבִיהָ זֶה** ²⁰
אַחֵר זֶה - הָרִי הָרֵאשׁוֹן בְּסָקִילָה, וְכֵלֵן בְּחֻנָּק. (בְּמָה ²¹
דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׂכָאוּ עָלֶיהָ כְּדָרְכָה; אָכֵל אִם כָּאוּ ²²
עָלֶיהָ שְׁלֹא כְּדָרְכָה - עֲדִין הִיא בְּתוּלָה, וְכֵלֵן ²³
בְּסָקִילָה). ²⁴

- ז. **נַעֲרָה מֵאֲרֻשָּׁה שְׁתִּיָּתָה מְשַׁחֲרֶרֶת אוֹ גִּיּוֹרֶת, אֶף** ²⁵
עַל פִּי שְׁנִשְׁתַּחֲרֶרֶת וְנִתְגַּיְרָה וְהִיא פְחוּתָה מִבֵּית שְׁלֹשׁ ²⁶
שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד ²⁹ - **הָרִי זֹ בְּחֻנָּק**, ³⁰ **כָּכָל אִשָּׁת** ²⁷
אִישׁ. ³¹ ²⁸

(29) ואף אם נבעלה, היא בתולה, לפי שבתוליה חוזרים, אף על פי כן דינה בחנק ולא כנערה המאורסה ישראלית. (30) שלא חייבה תורה סקילה כנערה המאורסה אלא בישראל, שנאמר: כי עשתה נבלה בישראל. (31) כשהיא מבת שלוש שנים ויום אחד ומעלה.

- ח. **דִּין חֲדָשׁ** ³² **יֵשׁ בְּמוֹצֵיא שֶׁם רָע. וְיָמָּה הוּא** ²⁹
הַחֲדוּשׁ? שְׁאֵם נִמְצָא הַדָּבָר אִמָּת, וּכְאוּ עֲדִים שְׁזִנְתָה ³⁰
כְּשִׁתָּתָה נַעֲרָה מֵאֲרֻשָּׁה, אֶף עַל פִּי שְׁזִנְתָה אַחֵר ³¹
שְׁיִצָּאָה מִבֵּית אֲבִיהָ, ³³ **וְאֶפְלוּ שְׁזִנְתָה אַחֵר שְׁנִכְנֶסָה** ³²
לַחֲפָה ³⁴ **קֶדֶם בְּעִילַת הַבַּעַל - סוֹקֵלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח** ³³
בֵּית אֲבִיהָ. אָכֵל שְׂאֵר נַעֲרוֹת מֵאֲרֻסוֹת, שְׁלֹא הִנֵּה לָהֶן ³⁴
דִּין הוֹצָאָת שֶׁם רָע, שְׁזִנְנוּ מֵאַחֵר שְׁיִצָּאוּ מִבֵּית הָאֵב ³⁵
- הָרִי הֵן בְּחֻנָּק, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. הָא לְמַדָּת, שְׂבָאֲשֶׁת ³⁶
אִישׁ ³⁵ **שְׁלֹשׁ מִיתוֹת: יֵשׁ אִשָּׁת אִישׁ שְׁהִיא בְּחֻנָּק**, ³⁶
וְיֵשׁ אִשָּׁת אִישׁ שְׁהִיא בְּשִׁרְפָה, ³⁷ **וְיֵשׁ אִשָּׁת אִישׁ** ³⁸
שְׁהִיא בְּסָקִילָה. ³⁸ ³⁹

קטן". (4) שאינו שומע ואינו מדבר, וקידושיו ונישואיו אינן אלא מדרבנן. (5) "כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים... בכלל שוטים ייחשב". ונתקדשה ונישאת לו כשהיה שוטה, ואין לו דין קידושין ונישואין כלל. (6) "ספק אשה הוא". (7) "אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר או נקבה". "טומטום ואנדרוגינוס שקידשו אשה... הרי אלו קידושי ספק. (8) אינה שומעת ואינה מדברת ונישואיה אינן אלא מדרבנן. (9) נתקדשה ונישאת כשהיא שוטה, ואין לה נישואין אפילו מדרבנן. (10) שאין ממיתין אלא כשהקידושין הם קידושי תורה וודאיים ולא על קידושין ונישואין החלים רק מכוח תקנת חכמים ולא על קידושי ספק. (11) ואפילו בשוטה שאין לה קידושין ונישואין כלל, חייב מכת מרדות כבא על הפנויה לשם זנות וזה רק כשלא התרו בו, אבל אם התרו בו חייב מלקות מן התורה כדין כל פנוי הבא על הפנויה.

- ב. **הָבָא עַל הַקַּטְנָה** ¹² **אִשָּׁת הַגְּדוּל**, ¹³ **אִם קִדְּשָׁה** ¹
אֲבִיהָ - הָרִי זֶה בְּחֻנָּק, וְהִיא פְטוּרָה מִכָּלֵם. ¹⁴ ²
וְנִסְתָּרָה עַל בַּעֲלָהּ, ¹⁵ **כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת סוֹטָה.** ³
וְאִם הִיא בֵּת מֵאוּן ¹⁶ - **מִפִּין אוֹתָהּ** ¹⁷ **מִבֵּית מִרְדּוֹת,** ⁴
וְהִיא מְתַרֵּת לְבַעֲלָהּ, וְאֶפְלוּ הִנֵּה כֹּהֵן. ¹⁸ ⁵

(12) בת שלוש שנים ויום אחד. (13) שנישאת לו, אבל בקידושין לבד היא ארוסה ומיתתו סקילה. (14) שקטנה אינה בת עונשין. (15) אם זנתה ברצון. ודעת רבינו, שקטנה יש לה רצון ואין אנו אומרים ש"פיתוי קטנה אונס הוא".... ואף על פי שמעשה קטנה נחשב כשווג שאין לה שוגגת על איסור כקטנה, ו"האשה שזינתה תחת בעלה בשגגה... מותרת לבעלה" - סובר רבינו, שהאשה שזנתה אסורה לבעלה, לא מפני שעברה על איסור תורה, אלא מפני שבגדה מרצונה בבעלה, ובתורה כתוב: "איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ולכן אף אם לא ידעה שהתורה אסרה זנות תחת בעלה ושוגגת הייתה בדין - אך מכיוון שידעה שבמעשה זה היא בוגדת בו ("ומעלה בו מעל"), נאסרה לבעלה. ומה שאמרנו שאם זנתה בשוגג מותרת, היינו כשהייתה שוגגת בזנות, כגון שלא ידעה שהבועל אינו בעלה, ובקטנה - מכיוון שלדעת רבינו, פיתוי קטנה אינו נחשב כאונס - הרי "מעלה בו מעל" ולפיכך נאסרת לבעלה. (16) שאין לה אב, ואמה ואחיה קיבלו הקידושין, שקידושיה אינן אלא מדרבנן. (17) את הבועל, אבל היא פטורה, שאינה בת עונשין. (18) מכיוון שמן התורה אינה אשת איש, הרי זה כפנוי הבא על הפנויה שלא עשאה זונה.

- ג. **בֵּית כֹּהֵן שְׁזִנְתָה כְּשִׁהִיא אִשָּׁת אִישׁ, בֵּין שְׁהִיהָ** ⁶
בְּעִלָּה כֹּהֵן בֵּין שְׁהִיהָ יִשְׂרָאֵל, וְאֶפְלוּ הִנֵּה בְּעִלָּה ⁷
מִמִּזְרָה ¹⁹ **אוֹ נִתְיָו** ²⁰ **אוֹ שְׂאֵר מִחִיבֵי לֵאוּן** ²¹ - **הָרִי זֹ** ⁸
בְּשִׁרְפָה, שְׁנִאֲמַר: וּבֵת כֹּהֵן כִּי תַחַל לְזִנּוֹת, וּבִבְעִלָּה ⁹
בְּחֻנָּק. וְכֵן בֵּת יִשְׂרָאֵל אִשָּׁת כֹּהֵן - בְּחֻנָּק, כְּדִין כָּל ¹⁰
אִשָּׁת אִישׁ. ¹¹

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחת, כִּמּוֹ שִׁיתָבָא בְּהִלְכוֹת שְׁגָנוֹת. וְאִם הָיָה מְזִיד
- הָרִי זֶה נִחְשָׁבֶת לוֹ כְּעִבְרוֹת הָרֵבָה. וְכֵן יֵשׁ בָּא בִּיאָה
אחת וְלוֹקָה עָלֶיהָ מִלְּקִיּוֹת הָרֵבָה, כִּמּוֹ שִׁיתָבָא.
(46 מלאוין הרבה).

יג. שִׁפְחָה חֲרוּפָה הָאֻמּוּרָה בְּתוֹרָה⁴⁷ הִיא שִׁחְצִיָּה
שִׁפְחָה וְחֻצִּיָּה בֶּת חוּרִין⁴⁸ וּמִקְדָּשֶׁת לְעֵבֶד עֲבָרִי⁴⁹;
שְׁנָאֻמֶּר: לֹא יוֹמְתוּ כִּי לֹא חֲפָשָׂה. הֵא אִם נִשְׁתַּחֲרָה
כָּלָה - חֲבִיבִין עָלֶיהָ מִיתֵת בֵּית דִּין⁵⁰; שְׁהָרִי נַעֲשִׂית
אִשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה, כִּמּוֹ שִׁבְאָרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת.
(47 "ואיש כי ישכב את אשה... והיא שפחה נחרפת לאיש".
(48 שפחה של שני שותפים, ואחד שחררה ונשארה
משועבדת לשני כפי חלקו, הרי היא חצייה שפחה - החצי
שלא שוחררה, וחצייה בת חורין - החצי ששוחררה.
(49 כלומר רק לעבד עברי, שהרי לישראל היא אסורה, מצד
החצי של שפחות, שאסור לו לקחת שפחה כנענית לאשה,
ולעבד כנעני אסורה מצד החצי בת חורין שלה, שאסורה
לישראלית להינשא לעבד כנעני וראוייה היא לעבד עברי
בלבד, שמותר לו לקחת שפחה כנענית לאשה. (50 חנק.

יד. בִּיאַת שִׁפְחָה זֶה מְשָׁנָה מִכָּל בִּיאוֹת אֲסוּרוֹת
שֶׁבְּתוֹרָה, שְׁהָרִי הִיא לוֹקָה, שְׁנָאֻמֶּר: בִּקְרַת תִּהְיֶה⁵¹,
וְהוּא⁵² חֲבִיב קָרְבָן אֲשֶׁם⁵³, שְׁנָאֻמֶּר: וְהִבִּיא אֶת
אֲשָׁמוֹ. אֶחָד שׁוֹגֵג אֶחָד מְזִיד⁵⁴ בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה
מִבִּיא אֲשֶׁם⁵⁵. וְהֵבֵא עָלֶיהָ בִּיאוֹת הָרֵבָה, בֵּין בְּזִדּוֹן
בֵּין בְּשִׁגְגָה - מִבִּיא אֲשֶׁם אֶחָד. אֲכָל הִיא חֲכִיבֶת
מִלְּקוֹת עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה, אִם הָיְתָה מְזִידָה,
כִּשְׂאָר חֲבִיבֵי לְאוּיִן.
(51 ובכריתות יא. דרשו ש"ביקורת" זה מלקות וכתבה
התורה "תהיה" היינו היא לוקה, אבל הוא לא לוקה.
(52 הבעל. (53 אבל אינו לוקה. (54 אבל היא שחיובה
מלקות, מובן, שזה רק במזיד ובהתראה. (55 ודווקא על
שפחה אחת, אבל אם בא על הרבה שפחות חייב אשם על
כל אחת ואחת "לחלק על כל שפחה ושפחה".

טו. הַמַּעֲרָה בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה וְלֹא גָמַר בִּיאָתוֹ -
פְּטוּר, עַד שִׁיגְמֹר בִּיאָתוֹ. וְאִינוּ חִיב אֲלָא עַל
הַגְדּוּלָה⁵⁶, הַבְּעוּלָה, הַמְּזִידָה, וּבִרְצוּנָה. אֲכָל אִם
הָיְתָה קְטַנָּה⁵⁷, או שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּעוּלָה, או הָיְתָה
שׁוֹגְגָת או אֲנוּסָה או יִשְׁנָה⁵⁸ - פְּטוּר. [וְכֵן אִם בָּא
עָלֶיהָ שֶׁלֹּא בְּדַרְכָּה - פְּטוּר; שֶׁבְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה לֹא
הָשְׁנָה בִּיאָה בְּדַרְכָּה לְבִיאָה שֶׁלֹּא בְּדַרְכָּה, שְׁנָאֻמֶּר:
שִׁכַּבְתָּ זָרַע. אֲכָל בְּשִׂאָר בִּיאוֹת לֹא חֵלֵק בֵּין בִּיאָה
לְבִיאָה; שְׁנָאֻמֶּר מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה - מִגִּיד [לָךְ] הַפְּתוּב,
שְׁשִׁנִּי מִשְׁכָּבוֹת בְּאִשָּׁה].

טז. הַמַּעֲרָה בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה וְלֹא גָמַר בִּיאָתוֹ -
פְּטוּר, עַד שִׁיגְמֹר בִּיאָתוֹ. וְאִינוּ חִיב אֲלָא עַל
הַגְדּוּלָה⁵⁶, הַבְּעוּלָה, הַמְּזִידָה, וּבִרְצוּנָה. אֲכָל אִם
הָיְתָה קְטַנָּה⁵⁷, או שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּעוּלָה, או הָיְתָה
שׁוֹגְגָת או אֲנוּסָה או יִשְׁנָה⁵⁸ - פְּטוּר. [וְכֵן אִם בָּא
עָלֶיהָ שֶׁלֹּא בְּדַרְכָּה - פְּטוּר; שֶׁבְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה לֹא
הָשְׁנָה בִּיאָה בְּדַרְכָּה לְבִיאָה שֶׁלֹּא בְּדַרְכָּה, שְׁנָאֻמֶּר:
שִׁכַּבְתָּ זָרַע. אֲכָל בְּשִׂאָר בִּיאוֹת לֹא חֵלֵק בֵּין בִּיאָה
לְבִיאָה; שְׁנָאֻמֶּר מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה - מִגִּיד [לָךְ] הַפְּתוּב,
שְׁשִׁנִּי מִשְׁכָּבוֹת בְּאִשָּׁה].

טז. הַמַּעֲרָה בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה וְלֹא גָמַר בִּיאָתוֹ -
פְּטוּר, עַד שִׁיגְמֹר בִּיאָתוֹ. וְאִינוּ חִיב אֲלָא עַל
הַגְדּוּלָה⁵⁶, הַבְּעוּלָה, הַמְּזִידָה, וּבִרְצוּנָה. אֲכָל אִם
הָיְתָה קְטַנָּה⁵⁷, או שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּעוּלָה, או הָיְתָה
שׁוֹגְגָת או אֲנוּסָה או יִשְׁנָה⁵⁸ - פְּטוּר. [וְכֵן אִם בָּא
עָלֶיהָ שֶׁלֹּא בְּדַרְכָּה - פְּטוּר; שֶׁבְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה לֹא
הָשְׁנָה בִּיאָה בְּדַרְכָּה לְבִיאָה שֶׁלֹּא בְּדַרְכָּה, שְׁנָאֻמֶּר:
שִׁכַּבְתָּ זָרַע. אֲכָל בְּשִׂאָר בִּיאוֹת לֹא חֵלֵק בֵּין בִּיאָה
לְבִיאָה; שְׁנָאֻמֶּר מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה - מִגִּיד [לָךְ] הַפְּתוּב,
שְׁשִׁנִּי מִשְׁכָּבוֹת בְּאִשָּׁה].

טז. הַמַּעֲרָה בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה וְלֹא גָמַר בִּיאָתוֹ -
פְּטוּר, עַד שִׁיגְמֹר בִּיאָתוֹ. וְאִינוּ חִיב אֲלָא עַל
הַגְדּוּלָה⁵⁶, הַבְּעוּלָה, הַמְּזִידָה, וּבִרְצוּנָה. אֲכָל אִם
הָיְתָה קְטַנָּה⁵⁷, או שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּעוּלָה, או הָיְתָה
שׁוֹגְגָת או אֲנוּסָה או יִשְׁנָה⁵⁸ - פְּטוּר. [וְכֵן אִם בָּא
עָלֶיהָ שֶׁלֹּא בְּדַרְכָּה - פְּטוּר; שֶׁבְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה לֹא
הָשְׁנָה בִּיאָה בְּדַרְכָּה לְבִיאָה שֶׁלֹּא בְּדַרְכָּה, שְׁנָאֻמֶּר:
שִׁכַּבְתָּ זָרַע. אֲכָל בְּשִׂאָר בִּיאוֹת לֹא חֵלֵק בֵּין בִּיאָה
לְבִיאָה; שְׁנָאֻמֶּר מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה - מִגִּיד [לָךְ] הַפְּתוּב,
שְׁשִׁנִּי מִשְׁכָּבוֹת בְּאִשָּׁה].

(32) "מוציא שם רע חידוש הוא". (33) מרשות אביה.
(34) "דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזנתה בחנק,
ואילו מוציא שם רע בסקילה". (35) אשה נשואה.
(36) בת ישראל נשואה שזנתה. (37) בת כהן נשואה.
(38) מוציא שם רע ונמצא אמת שזינתה אחר כניסתה לחופה.

ט. וְהִכֵּן סוֹקְלִין נַעֲרָה מֵאַרְשָׁה שְׁזֻנָּתָה? אִם זֻנְתָּה
בְּבֵית אָבִיךָ, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָעִידוּ עָלֶיהָ הָעֵדִים
אֲלָא אַחֵר שִׁבְאָה לְבֵית חָמִיךָ (וְנִסָּת) - הָרִי זֶה
נִסְקֶלֶת עַל פֶּתַח בֵּית אָבִיךָ³⁹; זֻנְתָּה בְּבֵית חָמִיךָ קִדְּם
שְׁמִיסָר אוֹתָהּ הָאֵב⁴⁰, אָף עַל פִּי שֶׁהָעִידוּ עָלֶיהָ אַחֵר
שִׁחְזָרָה לְבֵית אָבִיךָ - הָרִי זֶה נִסְקֶלֶת עַל פֶּתַח שְׁעַר
הָעִיר הִיא⁴¹.

(39) "כלומר ראו גידולים שגדלתם". (40) שדינה כדין
ארוסה. (41) דבזינתה בבית חמיה אין את הטעם "ראו
גידולים שגדלתם".

י. בָּאוּ עֲדִים אַחֵר שֶׁבְּגֵרָה⁴² או אַחֵר שֶׁבְּעֵלָה בְּעֵלָה,
אָף עַל פִּי שֶׁהָעִידוּ שְׁזֻנָּתָה בְּבֵית אָבִיךָ כִּשְׁהִיתָהּ
נַעֲרָה - הָרִי זֶה נִסְקֶלֶת בְּבֵית הַסְּקִילָה⁴³.

(42) כעבור שישה חדשים מיום הבאת סימני נערות.
(43) "נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם
רע... מקדימין לבית הסקילה". ודעת רבינו, שכוונת הגמרא:
לבית הסקילה, היינו, לא לפתח בית אביה ולא על פתח
שער העיר, אלא למקום המיוחד ששם היו סוקלין, וסובר
רבינו, כמו שהבגרות הבאה בין זנות לעדות, משנה את
דינה, מפתח בית אביה לבית הסקילה, כך אם נבעלה
לבעלה בין זנות לעדות, נסקלת בבית הסקילה, מפני
שבשניהם, אם הייתה מזנה עכשיו, הרי דינה בחנק ואף על
פי שאין דינה משתנה מסקילה לחנק, משתנה היא, מפתח
בית אביה לבית הסקילה.

יא. הָיְתָה הוֹרְתָה שֶׁלֹּא בְּקִדְּשָׁה וְלִדְתָה בְּקִדְּשָׁה⁴⁴
- נִסְקֶלֶת עַל פֶּתַח שְׁעַר הָעִיר. כָּל מִי שֶׁמִּצְוָתָהּ
לְסַקֵּל אוֹתָהּ עַל פֶּתַח שְׁעַר הָעִיר, אִם הָיְתָה עִיר
שְׂרָפָה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל
פֶּתַח בֵּית דִּין⁴⁵. וְכָל מִי שֶׁמִּצְוָתָהּ לְסַקֵּל אוֹתָהּ עַל
פֶּתַח בֵּית אָבִיךָ, אִם לֹא הָיָה לָהּ אָב או שְׁהָיָה לָהּ
אָב וְלֹא הָיָה לוֹ בֵּית - הָרִי זֶה נִסְקֶלֶת בְּבֵית
הַסְּקִילָה. לֹא נֶאֱמַר פֶּתַח בֵּית אָב אֲלָא לְמִצְוָה.

(44) שאמה נגטיירה לאחר ההריון ולפני הלידה.
(45) והטעם: כי בעיר שרובה גויים אין שער העיר נקרא
"שעריך" אלא שערי בית הדין קרויים כך.

יב. הֵבֵא עַל עֲרוּהָ מִן הָעֲרִיּוֹת בִּיאוֹת הָרֵבָה - חֲבִיב
קְרַת או מִיתֵת בֵּית דִּין עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה. אָף עַל
פִּי שְׁאִין בֵּית דִּין יְכוּלִין לְהַמִּית אֲלָא מִיתָה אַחַת, הָרִי
הַבִּיאוֹת נִחְשָׁבוֹת לוֹ כְּעִבְרוֹת הָרֵבָה. וְכֵן אִם בָּא בִּיאָה
אַחַת שֶׁחֲבִיבִין עָלֶיהָ מִשְׁמוֹת הָרֵבָה⁴⁶, אִם הָיָה שׁוֹגֵג
- מִבִּיא קָרְבָן עַל כָּל שֵׁם וְשֵׁם, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בִּיאָה

קִיחַ שִׁיעוּרֵי רַמְבַּ"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם - יוֹם שְׁלִישִׁי י"ט כִּסְלוֹ - סֵפֶר קְדוּשָׁה - הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאַה

מוֹתָן מֵהַדוֹרֹת וְגַשְׁל עִם רַמְבַּ"ם לַעֲם - מוֹסֵד הַרֵב קוֹק

שני פסחים חייבין לעשות פסח שני, ואם שחטו עליו בראשון פטור. והגם שאין לכאורה משמעות למה ששחטו עליו בראשון, שהרי לא היה בר חיוב כלל, מכל-מקום כיון שהתורה אמרה שהקטן יכול להיות מהמנויים על קרבן הפסח, הרי שמצד מצוות התורה על האב, נמצא הקטן ב"גדר" קרבן פסח.

ומכאן נבוא גם להסבר הדין של קטן הבא על שפחה חרופה שחייב קרבן. בזה שהתורה תלתה את חיוב הקרבן שלו בחיוב המלקות שלה ולהיפך, נתנה תוקף וחשיבות למעשהו כזה הגורם חיוב מלקות, ולכן חייב קרבן על אף היותו קטן שאין עליו חיוב מצוות.

(על-פי לקו"ש חלק י"ז עמוד 232)

(59) "איש, אין לי אלא איש, בן תשע שנים ויום אחד שראוי לביאה מניין? תלמוד לומר ואיש". "ואיש" גבי שפחה חרופה כתיב.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר שהנדה הרי היא כשאר כל העריות: אם יש הפרש בין גדולה לקטנה בענין נדות וזבות: ודין נדה וזבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה: ודין הגויה אם חייבים עליהן משום נדה וזבה: ודין טבילת נדה ויולדת בלילה: הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה: האשה שאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני: היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי: אם ישמש סמוך לוסתה: ושמצוה לבדוק אחר התשמיש: קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה או שמשא ואבד העד, ואם מצא בו דם משוך או עגול: ודין מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית.

- 10 א. הַנֶּדֶה - הִרִי הִיא פֶּשֶׁאֶר פֶּלַע הָעֵרִיּוֹת.² הַמַּעֲרָה
- 11 בָּהּ,³ [בֵּין בְּדִרְכָּה בֵּין שְׁלֵל בְּדִרְכָּה]⁴ - חֵיב פֶּרֶת.⁵
- 12 וְאֶפְלוּ הֵיטָה קִטְנָה פֶת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד,⁶
- 13 פֶּשֶׁאֶר עֲרִיּוֹת. שֶׁהַפֶּת מִתְטַמָּא בְּנֶדֶה וְאֶפְלוּ בְיוֹם
- 14 לִדְתָּהּ,⁸ וּבֵת עֲשָׂרָה יָמִים⁹ מִשְׁמָאָה בְּזִיבָהּ.¹⁰ וְדָבָר זֶה
- 15 מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ,¹¹ שְׁאִין הַפֶּרֶשׁ בֵּין גְּדוּלָּה
- 16 לְקִטְנָה לְטַמְאָת נְדוּת וְזָבוֹת.

(2) כלומר, שלבעול נדה אינו איסור טומאה אלא איסור ערוה. ראה 'ספרא' קדושים פרשה ג, פרק יא; 'ירושלמי' סנהדרין פ"ז, ה"ה. 'תוספות' בבא-קמא יא, א דיבור-המתחיל דאין. (3) יבמות נד, א. (4) ראה למעלה פ"א, הערה מה. (5) כריתות ב, א. (6) שפחות מזה, אין ביאתו ביאה. ראה למעלה פ"א הערה נט*. (7) תינוקת, נדה מג, ב. (8) אם יצא ממנה דם, אלא שאינו חייב עליה משום נדה כשבא עליה לפני שהיא בת שלש שנים ויום אחד. (9) שם. (10) חלוקין הן דיני נדה מדיני זבה. ואם ראתה דם שלשה ימים רצופים אחר שעברו עליה שבעה ימי נדתה - הרי היא זבה, כמבואר להלן פ"ו. לפיכך כדי שתטמא בזיבה, צריכה להיות לפחות בת עשרה ימים. (11) שם לב, א: "הלכתי ניהו, ואסמינהו רבנן אקראי".

- 17 ב. וְאֶחָד הָבָא עַל הַנֶּדֶה פֶּלַע שְׁבַעַת הַיָּמִים, וְאֶפְלוּ

ובין שלא כדרכה, בין לרצונה ובין שלא ברצונה. ויש לומר הטעם, מכיון שנאמר "ביקורת תהיה", היינו שהוא חייב קרבן רק כשהיא חייבת מלקות, ונמצא כל האיסור תלוי רק בה, לכן צריכה להיות גם הפעולה בה (הביאה) בשלימות וברצונה, מה-שאין-כן בעריות שהחיוב עליו כשם שהוא עליה, ולכן חייב בכל אופן שיהיה.

(על-פי לקו"ש חלק י"ז עמוד 240 והערה 65)

(56) "בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן". (57) שהיא פטורה ממלקות. (58) שהיא פטורה ממלקות.

- 1 טז. פֶּלַע מְקוֹם שְׁאֵמְרָנוּ בְּשִׁפְחָה שֶׁהוּא פֶּטוּר - הוּא
- 2 פֶּטוּר מִן הַקֶּרְבֶּן, וְהִיא פֶּטוּרָה מִן הַמִּלְקוֹת. אָבֵל
- 3 מִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדוֹת מְדַבְּרִיהֶם, אִם הָיָה שְׁנִינֵהֶן
- 4 מְזִידִין וְגִדּוּלִים.

- 5 יז. בֶּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל שִׁפְחָה חֲרוּפָה
- 6 - הִיא לֹקָה, וְהוּא מְבִיא קֶרֶבֶן.⁵⁹ וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה
- 7 גְּדוּלָּה וּבַעוּלָה וּבִרְצוֹנָה, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ; שְׁאִין הָאִישׁ
- 8 חֵיב קֶרֶבֶן עַד שֶׁתִּתְחַיֵּב הִיא מִלְקוֹת, שְׁנֵאָמַר: בְּקֶרֶת
- 9 תִּהְיֶה וְהִבִּיא אֶת אֶשְׁמוֹ.

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~

"בן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה, היא לוקה והוא מביא קרבן".

ומשיג הראב"ד "זה שיבוש, שלא מצינו קטן בר עונשין, וקרוב זה מן העונשין הוא, והיא כמו כן פטורה דהא מקשו אהדדי, והכי איתא בכריתות".

והביאור בזה: קטן הוא אמנם לא בר עונשין, אבל מצינו בכמה מקומות שפעולה שמכשירה מצוה, מקבלת תוקף וחשיבות של מצוה. ודוגמאות רבות לדבר: א. מכשירי מצות מילה שמחללין את השבת עליהם לדעת ר"א, אף שהם עצמם אינן חלק ממצות המילה. ב. בניית סוכה שמברכין עליה לדעת הירושלמי, אף שאינה חלק ממצות הישיבה בסוכה, ועוד.

ברמה גבוהה יותר, מצינו גם דברים שמקבלים חשיבות לא רק בהיותם הגורמים את אפשרות המצוה אלא שהם עצמם הפכו לחיוב. ולדוגמא, חינוך הקטן, שאמנם החיוב הוא על האב, אבל הבן אינו רק אמצעי לקיום חיוב האב אלא שקיום המצוה על-ידו הוא חיובו האישי, כמובא בכמה מקומות ברמב"ם - "...שכל קטן שיוודע להתעטף חייב בציצית כדי לחנכו במצוות", "הקטנים חייבין בברכת המזון מדברי סופרים כדי לחנכן במצוות", "קטן שאינו צריך לאמו כו' חייב בסוכה מד"ס כדי לחנכו במצוות", "קטן היודע לנענע חייב בלולב מד"ס כדי לחנכו במצוות". על-דרך-זה אפשר להסביר את ההלכה ברמב"ם "גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל בין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קיט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתוך ארבעה עשר של נקבה לאחר ארבעה עשר, ואף-על-פי שממעין אחד הוא (שם לח):

- ו. כל חיבי טבילות - טבילתן ביום²⁷, חוץ מנדה²⁵ ויולדת. שהרי הוא אומר בנדה: שבעת ימים תהיה בנדתה - השבעה כולן²⁸ בנדתה, וטובלת כליל שמיני. וכן יולדת זכר - כליל שמיני, ויולדת נקבה - כליל חמשה עשר; שהיולדת בנדה, כמו שבארנו²⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל חיבי טבילות ביום חוץ מן הנדה ויולדת... וטובלת כליל שמיני"

וממשיך בהלכה ז' שגם אם נתאחרה ימים רבים ולא טבלה, לא תטבול אלא בלילה, שאם תטבול ביום תבוא נדה אחרת לידי טעות ותטבול ביום השביעי. ומסיים בהלכה ח' שאם היתה חולה או שהיה המקום רחוק ואין הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני הליסטים כו' טובלת ביום השמיני³⁰.

והקשה הרוגצובי בהערה קצרה: "עיין בהך דעירובין דף מ ע"ב". ויש לומר שכוונתו אודות ברכת שהחיינו על הכוס ביוהכ"פ שאין להשקות לתינוק "דילמא אתי למיסרך" אחר המנהג הזה ויבוא לשתות ממנו ביוהכ"פ אחר, אחרי שיגדיל. וא"כ מוכח מדברי הגמרא שהחשש "דילמא אתי למיסרך" אינו מתבטל כשאין ברירה אחרת, ואם כן גם בענינו צריך היה להיות הדין שגם אם נתאחרה בטבילתה משום חולי וכו' היה מקום לחשוש דילמא אתי למיסרך אחריה ולטבול ביום השביעי.

ומתוך, שבטבילה ישנו עניין מיוחד, כי הטהרה אינה תלויה בפעולת האדם, וגם אם תדחפנה חברתה למים היא טהורה, כי במקווה לא חשובה הכוונה, כדמוכח מהגמ' בחולין (ל"א ע"א) "נדה שנאנסה וטבלה... טהורה בביתה" כי בזה אין נוגע כוונתה אלא רק שיבואו עליה המים, וממילא כיון שהטהרה נעשית ממילא ולא על-ידי פעולת הטבילה, הרי כשם שלא שייך לגזור (משום סרך בתה) שלא תהיה מכוסה במים, כך לא שייך לגזור שלא תטבול כיון שהטבילה אינה אלא דבר צדדי שע"ז נעשית מכוסה במים, ועל זה שכיסוי המים מטהר לא שייך גזירה ותקנה שלא יטהר.

אמנם אם נתאחרה ולא טבלה מרצונה, אז דנים גם על פעולת הטבילה, מכיון שביטלה פעולה זו מרצונה, ולכן שייך לגזור עליה שלא תטבול ביום משום סרך בתה.

(על"פ יין מלכות' סי' ס"ה)

(27) יומא ו, א. (28) פסחים צ, א. "עד הערב". (29) למעלה ה"ב.

ז. נתאחרה ימים רבים³⁰ ולא טבלה, פשתטבל - לא³¹

- 1 לא ראתה אלא יום ראשון¹², ואחד הפא על יולדת¹³
- 2 זכר כל שבעה או על יולדת נקבה כל ארבעה עשר,
- 3 או על הזבה כל ימי זובה¹⁴ וספירתה¹⁵, בין שפחה¹⁶
- 4 בין משחררת - הכל בכרת¹⁷. שנאמר בנדה: שבעת ימים תהיה בנדתה; ובזבה נאמר: כל ימי זוב
- 5 טמאתה כימי נדתה תהיה; וביוולדת זכר הוא אומר: כימי נדת דותה טמא; וביוולדת נקבה: וטמא
- 6 שבעים בנדתה.

(12) וטבלה בתוך שבעת הימים, שהטבילה אינה מטהרת בנדה אלא אחרי שבעה ימים "שבימים וטבילה תלה הכתוב" (להלן ה"ג). (13) שהיא טמאה כנדה ואף-על-פי שלא ראתה דם, כמבואר להלן פ"ה ה"א. (14) הימים שהיא רואה דם. (15) שהיא סופרת שבעה נקיים להיות טהורה, כמבואר להלן פ"ו ה"ח, ואפילו כשטבלה בתוך אותו הזמן. (16) 'ספרא' מצורע פרק ז פרשה ה: "בין שפחה בין משוחררת". (17) שכולן נקראו נדה.

- 9 ג. כמה דברים אמורים שהטמא תלויה בימים?¹⁸
- 10 בשטבילה במי מקוה אחר הימים הספורים; אבל נדה וזבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה, הפא על אחת מהן אפילו אחר כמה שנים - חייב פרת;
- 11 שבימים וטבילה תלה הכתוב, שנאמר: ורחצו במים. זה בנין אב¹⁹ לכל טמא, שהוא בטמאתו עד שיתטבל.

(18) שבעה לנדה וליוולדת זכר, וארבעה עשר ליוולדת נקבה, וימי זיבה ושבעה נקיים לזבה, ואחרי שיעברו היא טהורה. (19) דבר המפורש בתורה במקום אחד, משמש יסוד ללמוד ממנו גם במקומות אחרים. לימוד זה: "ורחצו" כבנין אב לכל הטמאים, לקוח מן הגאונים - שדבריהם דברי קבלה - "ויש מן הגאונים שלמדו זה מן הכתוב "ורחצו במים", זה בנין אב לכל הטמאים שיהיו בטומאתן עד שיתטבלו" (רבינו בחיי' על התורה, פרשת מצורע - הרב י. ל. מיימון במבוא לרמב"ם דפוס רומי). ראה 'תוספות' יומא עח, 'אוצר הגאונים' חגיגה יא.

- 16 ד. העפום - אין חייבין עליהם משום נדה ולא משום זבה²⁰ ולא משום יולדת. וחקמים גזרו²¹ על כל העפום, הזכרים והנקבות, שיהיו פזבים תמיד,
- 19 בין ראוי בין לא ראוי, לענין טמא וטהרה.

(20) נדה לר, א. (21) שם.

- 20 ה. כל דם שתראה היולדת בתוך ל"ג של זכר²² וס"ו של נקבה²³ - הוא הנקרא דם טהור²⁴, ואין מונע את האשה מבעלה; אלא טובלת אחר שבעה לזכר ואחר ארבעה עשר לנקבה ומשמששת מטתה²⁵, אף על פי שהדם שותת ויורד²⁶.

(22) אחר שבעת ימי הלידה. (23) אחרי שבועיים ללידה. (24) שנאמר (ויקרא יב, ד) תשב בדמי טהרה. (25) מזדווגת עם בעלה. (26) מתוך שבעה של זכר לאחר שבעה, או

מכיוון שהיא רק הודיעה לו, אבל לא אמרה לו שיפרוש מיד, הרי היא אנוסה. ראה רמ"א יורה-דעה סי' קפה ס"ו, וב'פתחי תשובה' שם. (46) שבועות יח, א: "כי איתמר דאביי, בעלמא איתמר", כגון דסבר שהיא אשתו ובא עליה, ונמצאת אחותו" (רבינו חננאל).

יב. ואסור לו לאדם לבוא על אשתו סמוך לוֹסְתָהּ⁴⁷,
שָׁמָּה תִּרְאֶה דָם בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ; שְׁנֵאמַר: וְהִזְרֹתָם
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאֲתָם. וְכִמָּה? אִם הָיָה דִּרְכָּהּ
לְרֹאוֹת בָּיוֹם⁴⁸ - אָסוּר לְשִׁמְשׁ מִתְחִלַּת הַיּוֹם; וְאִם
הָיָה דִּרְכָּהּ לְרֹאוֹת בַּלַּיְלָה - אָסוּר לְשִׁמְשׁ מִתְחִלַּת
הַלַּיְלָה.

(47) רק בתשמיש אסור, אבל שאר פרישות לא החמירו עליו, כיון שווסתות אינן אלא מדרבנן (מגיד-משנה). (48) נדה סג, ב.

יג. עבר וסִתָּה וְלֹא רָאִתָּהּ - מִתְּרַת לְשִׁמְשׁ אַחֵר
שֶׁתַּעֲבֹר עֲוֹנַת הַיּוֹסֵת⁴⁹. פִּיּוֹד? הֲיָיָה דִּרְכָּהּ לְרֹאוֹת
בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת בָּיוֹם - אָסוּרָה לְשִׁמְשׁ מִתְחִלַּת הַיּוֹם;
עָבְרוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת בָּיוֹם וְלֹא רָאִתָּהּ - אָסוּרָה לְשִׁמְשׁ
עַד לַעֲרֵב⁵⁰. וְכֵן אִם הָיָה דִּרְכָּהּ לְרֹאוֹת בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת
בַּלַּיְלָה, וְעָבְרוּ וְלֹא רָאִתָּהּ - אָסוּרָה לְשִׁמְשׁ עַד
שֶׁתִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ⁵¹.

(49) שם. (50) היינו עד שקיעת החמה. (51) מתחילת הנץ החמה (מגיד-משנה).

יד. דִּרְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֹת יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם לְבָדֵק
עֲצָמָם אַחֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ. פִּיּוֹד? מִקְנָח הָאִישׁ עֲצָמוֹ
בְּמִטְלִית נְכוּנָה לוֹ, וּמִקְנָחַת הָאִשָּׁה עֲצָמָה בְּמִטְלִית
נְכוּנָה לָהּ, וְרוֹאִין בֵּהֶן שָׁמָּה רָאִתָּה דָם בְּשַׁעַת
תְּשֻׁמִּישׁ. וַיֵּשׁ לְאִישׁ לְהִנִּיחַ אֶשְׁתּוֹ שֶׁתְּבַדֵּק⁵² בְּמִטְלִית
שָׁלוֹ; מִתּוֹךְ שְׁנֵאמַנְתָּ עַל שָׁלָה נֶאֱמַנְתָּ עַל שָׁלוֹ.

(52) שכן הוזכר הבדיקה הכל באשה: בדקה, תבדוק (ביאורי הגר"א, יורה-דעה סי' קפו).

טו. בְּגָדִים אֵלּוּ שֶׁמִּקְנָחֵין בֵּהֶן צְרִיכִין שִׁיחִיו שָׁל
פִּשְׁתֵּן⁵³, שֶׁחֻקִּים וּלְבָנִים⁵⁴. וְהֵם הַנִּקְרָאִים עֲדִים
בְּעֵנִין זֶה. וְהַבֶּגֶד שֶׁמִּקְנָח בּוֹ הוּא נִקְרָא עַד שָׁלוֹ,
וְהַבֶּגֶד שֶׁמִּקְנָחַת הִיא בּוֹ נִקְרָא עַד שָׁלָה.

(53) שם יז, א. ואפשר לומר שרבינו דקדק בלשונו, דוקא פשתן ודוקא בגד, אבל צמר אפילו נקי ורך אינו יפה לבדיקה. או יש לפרש שזהו רק לדוגמא שיהא דבר רך כמו מטלית של בגד פשתן שחוק ונוח לבדוק בו, והוא-הדין כל דבר רך כמו צמר נקי ורך, כמבואר שם בדברי שמואל (כסף-משנה). (54) אבל בגד שאינו שחוק או אפילו שחוק אלא שהוא צבוע, אינו יפה לבדיקה.

טז. הַצְנוּעוֹת⁵⁵ אֵין מְשֻׁמְשׁוֹת אֶלָּא עַד שִׁיבְדָּקוּ
עֲצָמֵן תְּחִלָּה קִדָּם תְּשֻׁמִּישׁ. וְאִשָּׁה שְׁאִין לָהּ וָסֵת -
אָסוּרָה לְשִׁמְשׁ עַד שֶׁתְּבַדֵּק⁵⁶. לְפִיכָּה הִיא מְשֻׁמְשֵׁת

1 תְּטַבֵּל אֶלָּא בַּלַּיְלָה; שָׁאֵם תְּטַבֵּל בָּיוֹם - יִטְעוּ,
2 וְתִבּוֹא נִדָּה אַחֲרֵת לְטַבֵּל בְּשָׁבִיעִי³¹.

(30) וכל השבעה כולן היתה בנדתה. (31) נדה סז, ב.

3 ח. הִיָּתָה חוֹלָה³², או שְׁהִיָּה מְקוּם הַטְּבִילָה רְחוֹק
4 וְאֵין הַנָּשִׁים יְכוּלוֹת לְהִגִּיעַ לוֹ וּלְחַזֵּר בַּלַּיְלָה מִפְּנֵי
5 הַלְּסָטִים אוֹ מִפְּנֵי הַצָּהָה אוֹ מִפְּנֵי שְׁנוּעֲלִין שְׁעָרֵי
6 הַמְּדִינָה בַּלַּיְלָה - הֲרִי זֶה טוֹבֵלֶת בָּיוֹם הַשְּׁמִינִי³³ או
7 בְּיָמִים שֶׁל אַחֲרָיו בָּיוֹם.

(32) שם. (33) לכתחילה, דאמרינן ב'ירושלמי' (נדה פ"ב ה"ד) אסור לשהות בטומאה.

8 ט. כָּל הַנָּשִׁים שִׁישׁ לָהֶן וָסֵת³⁴ - בְּחֻזְקַת טְהָרָה
9 לְבַעֲלֵיהֶן³⁵, עַד שֶׁתֵּאֱמַר לוֹ: טְמֵאָה אָנִי, או עַד
10 שֶׁתִּחַזֵּק נִדָּה בְּשִׁכְנוּתֶיהָ³⁶. הֲלָךְ בַּעֲלָהּ לְמִדְיָנָה אַחֲרֵת
11 וְהִנִּיחָה טְהוֹרָה, כְּשִׁיבּוֹא - אֵינוֹ צָרִיךְ לְשָׂאֵל לָהּ;
12 אֲפִלּוּ מִצָּהָה יִשְׁנָה - הֲרִי זֶה מֵתָר לְבּוֹא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא
13 בְּעוֹנֵת וָסֵתָהּ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שָׁמָּה נִדָּה הִיא. וְאִם
14 הִנִּיחָה נִדָּה - אָסוּרָה לּוֹ³⁷, עַד שֶׁתֵּאֱמַר לוֹ: טְהוֹרָה
15 אָנִי³⁸.

(34) קביעות זמן, רגילה לראות דם נדות באותו יום. (35) נדה טז, א. ודוקא אם יש לה וסת - מותר שלא בשעת וסתה, אבל אם אין לה וסת קבוע - צריך לשאול אותה אם ראתה דם (מגיד-משנה). (36) ראה למעלה פ"א הערה צד. (37) שם יא, ב. כיון שהניחה בחזקת טמאה. (38) טבלתי וטהורה אני.

16 י. הָאִשָּׁה שֶׁאֲמָרָה לְבַעֲלָהּ: טְמֵאָה אָנִי, וְחִזְרָה
17 וְאָמְרָה: טְהוֹרָה אָנִי³⁹, וְדִרְךָ שְׁחוֹק אֲמַרְתִּי לָךְ תְּחִלָּה
18 - אֵינָה נֶאֱמַנְתָּ⁴⁰. וְאִם נִתְּנָה אֲמַתְלָא⁴¹ לְדַכְרִיָּה -
19 נֶאֱמַנְתָּ⁴². פִּיּוֹד? תִּבְעָה בַּעֲלָהּ, וְאֲחוּתוֹ אוֹ אִמּוֹ עָמָה
20 בְּחֻצֵּר, וְאָמְרָה: טְמֵאָה אָנִי, וְאַחֵר כִּךְ חִזְרָה וְאָמְרָה:
21 טְהוֹרָה אָנִי, וְלֹא אֲמַרְתִּי לָךְ טְמֵאָה אֶלָּא מִפְּנֵי אַחֲוֹתָךְ
22 וְאִמִּךְ שֶׁמָּא יִרְאוּ אוֹתָנוּ - הֲרִי זֶה נֶאֱמַנְתָּ. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא
23 בְּזֶה⁴³.

(39) שלא הייתי נדה. (40) כתובות כב, א. (41) נתינת טעם על "אמרה טמאה אני". (42) שם. (43) כגון בטעות אמרתי, סבורה הייתי להיות נדה, ועתה מצאתי שלא כן, או שאמרה: מחמת תשות כח אמרתי שטמאה אני, הרי זו אמתלא מתקבלת על הדעת ונאמנת (הגהות מיימוני).

24 יא. הִיָּה מְשֻׁמְשׁ עִם הַטְּהוֹרָה, וְאָמְרָה לוֹ: נְטָמְאִיתִי -
25 לֹא יִפְרֹשׁ מִיָּד וְהוּא בְּקָשׁוֹ, שֶׁהִנָּחָה לוֹ בִּיצִיאָתוֹ
26 בְּבִיאָתוֹ⁴⁴. וְאִם פִּרֵּשׁ וְהוּא בְּקָשׁוֹ - חֵיב כִּרְתָּ⁴⁵ כְּמוֹ
27 שֶׁבַעַל נִדָּה. וְהוּא הָדִין בְּשֶׁאֵר עֲרִיּוֹת⁴⁶. אֶלָּא פִּיּוֹד
28 יַעֲשֶׂה? נֹעֵץ צִפְרָנִי רִגְלִי בַּקָּרְקַע, וְשׁוֹהֶה וְאֵינוֹ
29 מִזְדַּעְזַע עַד שִׁמּוֹת הָאֵיכָר, וְאַחֵר כִּךְ נִשְׁמַט מִמֶּנָּה.

(44) בהוצאת האבר כהנסתו. (45) אבל היא פטורה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נדה⁷²; הִיָּה פָּחוֹת מִכֵּן - טְהוּרָה, שְׁאִינוּ אֶלָּא מִן
הַמַּאֲכָלָת.

(70) שם יד, א. ואפילו עגול ופחות מכגריס, אין תולין בדם מאכולת כמו בהלכה הקודמת, מפני שאין זה דומה להניחתו תחת הכר (מגיד-משנה). (71) שלא בדקתו מעולם, אבל אם בדקתו והניחתו שעה אחת, ולא נודע שנכתם בו כתם דם, הרי העד בחזקת בדוק (מגיד-משנה). (72) השיעור של כגריס ועוד, מבואר להלן שם.

כ. מִי שֶׁרָאָתָה דָם בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ - הֲרִי זֹו מִתַּרְתּ 29
לְשִׁמְשׁ כְּשֶׁתְּטַהֵר פְּעַם שְׁנִיָּה. רָאָתָה דָם כְּפַעַם שְׁנִיָּה 30
- מְשַׁמְשֵׁת פְּעַם שְׁלִישִׁית. רָאָתָה דָם בְּשְׁלִישִׁית - 31
הֲרִי זֹו אֲסוּרָה לְשִׁמְשׁ עִם בָּעַל זֶה לְעוֹלָם⁷³. בְּמָה 32
דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁלָּא הָיָה שֶׁם דְּבָר לְתֻלוֹת בּוֹ; 33
אֲבָל אִם שִׁמְשָׁה סָמוּךְ לִוְסָתָה - תּוֹלָה בְּוֶסֶת⁷⁴. הִיָּתָה 34
בָּהּ מִכָּה⁷⁵ - תּוֹלָה בְּמִכָּה⁷⁶. וְאִם הָיָה דָם מִכָּתָהּ 35
מִשְׁנָה מִדָּם שֶׁתִּרְאָה בְּעַת תְּשֻׁמִּישׁ - אֵינָה תּוֹלָה 36
בְּמִכָּה. וְנִאֲמַנְתָּ⁷⁷ אִשָּׁה לִזְמַר: מִכָּה יֵשׁ לִי בְּתוֹךְ 37
הַמְּקוֹר שֶׁמִּמֶּנָּה הַדָּם יוֹצֵא, וְתִהְיֶה מִתַּרְתּ לְבַעֲלָהּ, 38
וְאִף עַל פִּי שָׂדֵם יוֹצֵא מִן הַמְּקוֹר בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ. 39

(73) שם סה, ב. (74) שם סו, א: "ואם יש לה וסת, תולה בווסתה". ראה שם ברש"י. (75) במקום מקור דם נדותה. (76) שם. (77) כתובות עב, א.

כא. מִי שֶׁרָאָתָה דָם בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ פְּעַם רִאשׁוֹנָה 40
וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, וְאִין שֶׁם דְּבָר לְתֻלוֹת בּוֹ - הֲרִי זֹו 41
תִּתְגַּרֵּשׁ, וּמִתַּרְתּ לְהִנָּשֵׂא לְשִׁנִּי⁷⁸. נִשְׁאֵת לְשִׁנִּי וְרָאָתָה 42
דָּם כֶּךָ בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים - הֲרִי זֹו 43
תִּתְגַּרֵּשׁ, וְתִנָּשֵׂא לְשִׁלִּישִׁי. נִשְׁאֵת לְשִׁלִּישִׁי וְרָאָתָה דָם 44
כֶּךָ בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים - הֲרִי זֹו תִּתְגַּרֵּשׁ, 45
וְאֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא⁷⁹ עַד שֶׁתִּבְרִיא⁸⁰ מַחְלִי זֶה. 46

(78) נדה, שם. (79) שהחזקה לראות דם מחמת תשמיש עם כל גבר, וחזקה שלעולם תראה דם מחמת תשמיש, ולפיכך אסורה להנשא. (80) בגמרא שם, הגירסא: "עד שתבדוק עצמה", כלומר, עד שתבדוק אם נתרפאה מחולי זה, כמו שיתבאר בסמוך.

כב. כִּיצַד בּוֹדֶקֶת עֲצָמָה לִידַע אִם נִרְפָּאת אוֹ לֹא 47
נִרְפָּאת? מִבִּיָּאָה שְׁפּוֹפֶרֶת שֶׁל אָבִיר⁸¹, וּפִיָּה רְצוּף⁸² 48
לְתוֹכָהּ, וּמִכְנֶסֶת הַשְּׁפּוֹפֶרֶת עַד מְקוֹם שֶׁהִיא יְכוּלָּה, 49
וּמִכְנֶסֶת בְּתוֹךְ הַשְּׁפּוֹפֶרֶת מִכְּחוּל⁸³, וּמוֹךְ מִנָּח עַל 50
רִאשׁוֹ⁸⁴, וְדוֹפְקֶת אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּגְיַע הַמוֹךְ לְצִנּוֹר 51
הָרֶחֱם⁸⁵, וּמוֹצִיָּאָה הַמוֹךְ. אִם נִמְצָא דָם עַל רֹאשׁ 52
הַמוֹךְ - בִּידוּעַ שֶׁהָדָם שֶׁהִיא רוֹאָה בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ 53
מִן הַמְּקוֹר; וְאִם לֹא נִמְצָא עַל הַמוֹךְ כָּלִים - בִּידוּעַ 54
שֶׁהָדָם שְׂרוּאָה מִדַּחַק הַצִּדִּין, וּטְהוּרָה הִיא, וּמִתַּרְתּ 55
לְהִנָּשֵׂא לְאַחֲרִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת⁸⁶. 56

(81) שם. והוא-הדין בשאר מיני מתכת שאינם מסרטים, חוץ

1 בְּשִׁנֵּי עֲדִים⁵⁷: אֶחָד לִפְנֵי תְשֻׁמִּישׁ⁵⁸, וְאֶחָד לְאַחַר 1
2 תְשֻׁמִּישׁ⁵⁹. אֲבָל אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וְסֵת - אֵינָה צְרִיכָה 2
3 עַד לִפְנֵי תְשֻׁמִּישׁ, אֶלָּא מִשּׁוֹם צְנִיעוּת בְּלִבָּד. אֲבָל 3
4 אַחֵר תְשֻׁמִּישׁ - הִפֵּל צְרִיכִין שְׁנֵי עֲדִים⁶⁰: אֶחָד לֹו 4
5 וְאֶחָד לָהּ, אֲפִלּוּ מְעַבְרַת וּמְנִיקָה וְזִקְנָה. וְקִטְנָה⁶¹ לֹא 5
6 תְשֻׁמִּישׁ אֶלָּא בְּשִׁנֵּי עֲדִים: אֶחָד לֹו וְאֶחָד לָהּ. אֲבָל 6
7 בְּתוֹלָה⁶² וְיוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טְהוֹר⁶³ - אֵינָה צְרִיכָה עֲדִים, 7
8 שֶׁהֲרִי הָדָם שׁוֹתֵת מִמֶּנָּה.

(55) שם יד, א. (56) שם יא, ב: "אמר רבי זירא אמר שמואל, אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק". (57) שתי בדיקות ב'עדים'. (58) בעד שלה. (59) והאיש בעד אחד בלבד לאחר תשמיש. (60) אפילו אלו שאינן מתנהגות כצנועות. ראה השגת הראב"ד. (61) שם יא, א. אף-על-פי שאינן עלולות לראות דם. (62) שלא ראתה דם מימיה, והדם שרואה בבעילה ראשונה הוא דם בתולים שאינו טמא, והיא מותרת לבעלה כל ארבע היממות הראשונות. כמבואר להלן פ"ה הי"ט. (63) בימי טהרה של יולדת.

9 יז. הַמְשַׁמְשׁ מִטְּתָהּ⁶⁴ פְּעָמִים רַבּוֹת - אֵינֶן צְרִיכִין 9
10 לְבַדֵּק שְׁנֵי הָעֲדִים שֶׁלָּהֶן עַל כָּל בִּיָּאָה וּבִיָּאָה, אֶלָּא 10
11 מִקְּנָח הוּא בְּעַד שֶׁלֹו וְהִיא בְּעַד שֶׁלָּהּ אַחֵר כָּל בִּיָּאָה 11
12 וּבִיָּאָה שֶׁל כָּל הַלֵּילָה, וּלְמַחֵר יִבְדְּקוּ הָעֲדִים. נִמְצָא 12
13 הָדָם עַל עֵד שֶׁלָּהּ אוֹ עַל עֵד שֶׁלֹו - הֲרִי זֹו טְמֵאָה. 13
14 שִׁמְשָׁה מִטְּתָהּ וְקִנְחָה עֲצָמָה וְאֶבֶד הָעֵד⁶⁵ - הֲרִי זֹו 14
15 לֹא תְשֻׁמִּישׁ פְּעַם שְׁנִיָּה עַד שֶׁתִּבְדֹּק⁶⁶ בְּעַד אַחֵר 15
16 תַּחֲלָה, שֶׁמָּא דָם הָיָה עַל הָעֵד שֶׁאֲבָד.

(64) שם טז, א. (65) שם. (66) "דהרי היא כמו שלא בדקה" (רש"י שם).

17 יח. הִנִּיחָה הָעֵד⁶⁷ תַּחַת הַכֶּר אוֹ תַּחַת הַכֶּסֶת, וְנִמְצָא 17
18 עָלֶיהָ דָם: אִם מִשּׁוֹךְ - טְמֵאָה, שֶׁחֲזָקָתוֹ מִן הַקִּנּוּחַ; 18
19 וְאִם הָיָה עֲגוּל - טְהוּרָה⁶⁸, שְׁאִין זֶה אֶלָּא דָם 19
20 מַאֲכָלָת⁶⁹ שֶׁנִּהְיָה תַּחַת הַכֶּר.

(67) שם נז, ב. ומדובר כאן, שבדקה את העד לפני שקינחה בו ולא היה עליו דם, אבל אם העד לא היה בדוק - אינה טמאה אם אין הכתם כגריס ועוד (מגיד-משנה). (68) וכל זה אינו אלא כשהכתם הוא פחות מכגריס ועוד, אבל אם הוא כגריס ועוד, אפילו עגול - טמאה, כמבואר להלן פ"ט ה"ו. וכן אם לא הניחה העד תחת הכר אלא בקופסא, אפילו עגול ופחות מכגריס טמאה, מפני שאז אין לתלות בדם מאכולת (מגיד-משנה). (69) כנה.

21 יט. קִנְחָה עֲצָמָה בְּעַד הַבְּדוּק לָהּ וְטַחְתּוֹ בִּירְכָהּ, 21
22 וּלְמַחֵר נִמְצָא עָלֶיהָ דָם - הֲרִי זֹו טְמֵאָה⁷⁰, וְאִין 22
23 אוֹמְרִים: שֶׁמָּא כְּשִׁטְחָה אוֹתָהּ בִּירְכָה נִהְיָה 23
24 מַאֲכָלָת. קִנְחָה עֲצָמָה בְּעַד שְׁאִינוּ בְּדוּק לָהּ⁷¹, וְלֹא 24
25 יָדְעָה אִם הָיָה עָלֶיהָ דָם קִדְּם שֶׁתִּקְנַח בּוֹ אוֹ לֹא הָיָה 25
26 נִמְצָא עָלֶיהָ דָם: אִם הָיָה הָדָם כְּגָרִיס וְעוֹד - הֲרִי זֹו 26

ממנו - וקוראין אותו חדר, לפי שהוא לפני ולפנים.
וצנא רחם כלו, והוא המקום הארץ שמתקבץ
ראשו בשעת העבור כדי שלא יפל הולד, ונפתח
הרבה בשעת לדה - קוראין אותו פרוזדור. כלומר,
שהוא בית שער לרחם.

(11) שם יז, ב.

ד. ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו
מגיע עד ראשו שמבפנים, אלא רחוק ממנו מעט
לפי האצבעות¹². ולמעלה מן החדר ומן הפרוזדור,
בין החדר לפרוזדור, הוא המקום שיש בו שתי ביצים
של אשה והשכילים שבהן מתפשלת שכבת זרע
שלשה - מקום זה הוא הנקרא עליה. וכמו נקב פתוח
מן העליה לגג הפרוזדור, ונקב זה קוראין אותו
לול. והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה.

(12) כינוי לאבר המין "שאין כל האצבעות שוות" (פסחים
ק"ב).

ה. דם הבא מן החדר - כלו טמא; חוץ מדם טהור¹³
שהתורה טהרתו¹⁴, ודם קשי, כמו שיתבאר¹⁵. ודם
העליה - כלו טהור, שהוא כמו דם מכה שבמעים
או בכבד או בפליא וכיוצא בהן. ודם הנמצא
בפרוזדור: אם נמצא מן הלול ולפנים¹⁶ - הרי זה
טמא, שחזקתו מן החדר. וחיבין עליו על ביאת
מקדש¹⁷, ושורפין עליו תרומה וקדשים¹⁸; ואין
אומרים: שמה מן העליה ירד דרך הנקב, שרוב
הדמים הנמצאין פאן¹⁹ - מן החדר. נמצא הדם
בפרוזדור חוץ לנקב²⁰ - הרי טמאתו בספק, שמה
מן החדר בא או מן העליה שמת דרך הלול. לפיכך
אין שורפין עליו תרומה וקדשים, ואין חיבין עליו
על ביאת המקדש²¹.

(13) שגם הוא בא מן המקור, כמבואר להלן פ"ו ה"א.
(14) כמבואר למעלה פ"ד ה"ב. (15) להלן פ"ז ה"ה.
(16) כלומר, לצד החדר. (17) אם נכנסה בשוגג למקדש
בטומאת דם זה, חייבת בקרבן. (18) שנגעה בהם בימי
טומאתה. (19) בכת"י תימן: הנמצאים שם. (20) שנמצא
בפרוזדור, לא לצד החדר אלא לצד חוץ. (21) כדין ספק
טומאה.

ו. לא כל משקה הבא מן החדר מטמא, אלא הדם
בלבד; שנאמר: דם יהיה זובה. לפיכך, אם שמת
מן הרחם לכן או משקה זרק²², אף על פי
שסמיכתו²³ בדם, הואיל ואין מראיו מראה דם -
הרי זה טהור²⁴.

(22) כמראה אתרוג (תוספות), ויש מפרשים ירוק כזהב
(מגיד-משנה, 'הגהות מיימוניות'). וכל-שכן ירוק ככרתי.
(23) מעובה כדם. (24) שם יט, א כחכמים.

ז. וחמשה דמים²⁵ טמאים באשה, והשאר טהורין.

מברזל (ש"ך). אבל שפופרת של עץ או של קנה, אינה
חלקה בראשה וישרט ויוצא דם. (82) כפול. (83) שאם
אין המכחול תוך השפופרת כשנמצא דם בראש המוך, אין
ידוע בוודאות שהדם בא מן המקור. לא כן אם המכחול
בתוך השפופרת, ונמצא דם על המוך, ברור שהוא מן
המקור שהרי השפופרת חוצצת ומפסקת בינו לצדדים (בית
יוסף). (84) שראש המכחול לא ישרט ויוצא דם (שם).
(85) המקום שמגיעים לו בתשמיש. (86) פכ"ה ה"ח:
"ויוציא ולא יחזיר לעולם (פירוש: אפילו אם נתרפאה)
שמה תתרפא ונמצא שלא גמר [בלבד] לגרשה בשעת
גירושין". [נעת רבינו שהבדיקה הזו מתירה אותה להנשא
לאחרים, אבל לא לבעל שהחזקה אצלו לראות דם מחמת
תשמיש, כי מוטב שתינשא לאחרים שמה לא תראה ולא
נצטרך לסמוך על הבדיקה (מגיד-משנה), אבל לא נתברר
למה תצא מבעל שלישי ולא יחזיר, הרי כבר החזקה לכל
ואף-על-פי-כן מתירים אותה להינשא מפני שסומכים על
הבדיקה, ואם כן למה לא נתירה לבעל שלישי? ראה
מגיד-משנה כאן].

פרק חמישי

(1) יבאר שהאשה מתטמאה באונס לנידה ולזיבות: פירוש
חדר, עליה ופרוזדור: ואם מתטמאה בכל שהוא: חמישה
דמים טמאים יש באשה: כיצד בודקין הדם: ואם הפילה
חתיכה קרועה או דברים אחרים ודם בהם: ודין האשה
שהשתינה מים ויצא דם: דם בתולים לקטנה, לנערה
ולבוגרת שראו דם [נדות] או לא ראו.

א. האשה מתטמאת באנס² בין לנדה בין לזיבות³.
ביצד? כגון שקפצה ממקום למקום, או ראתה
בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה וחמדה
וראתה דם⁴, וכן כל פיצא בזה - הואיל וראתה דם
מכל מקום, נטמאת. ומטמאה בכל שהוא⁵. אפילו
ראתה דם טפה בחרדל⁶ - הרי זו כמי שזב ממנה
דמים הרבה.

(2) אפילו באונס. (3) נדה לו, ב. (4) שם כ, ב - שדם
חימוד טמא. (5) שם מ, א. (6) שם: "ומטמאין בכל
שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן".

ב. כל הנשים מתטמאות בבית החיצון⁷, ואף על פי
שלא יצא הדם לחוץ, אלא נעקר מן הרחם ולא
שמת, הואיל ויצא מבין השנים⁸ - הרי זו טמאה,
ואף על פי שעדין הדם בבשרה; שנאמר: דם יהיה
זובה בבשרה. ועד היכן הוא בין השנים? עד מקום
שיגיע אליו האבר⁹ בשעת גמר ביאה. ובין השנים
עצמו כלפנים¹⁰.

(7) שם. ואפילו שלא יצא הדם לחוץ. (8) שם מא, ב:
"תלתולי בשר בתוך הרחם" (רש"י שם). (9) שם.
(10) שם. ואינן מתטמאות רק ביצא לחוץ מבין השניים.

ג. משל משלו חכמים באשה¹¹: הרחם שנוצר בו
הולד, הוא הנקרא מקור, והוא שדם נדה וזבה יוצא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

32 שֶׁכַּפּוֹס, וְעוֹרֶף לָהּ⁴⁸ כְּפִי מֵה שְׁעִינֵי רֹאשׁוֹ, וּמִטְמֵא
33 אוֹ מִטְהַר. וְאִינוּ מְבִיט בְּזִכּוּכִית שֶׁל כּוֹס מִבְּחוּץ,
34 אֲלֵא בְּמִשְׁקָה שֶׁכַּפּוֹס. וְיִהְיֶה הַכּוֹס רָחֵב מִשְׁקָלוֹ מִנֶּה
35 וּמִחִזְקוֹ שְׁנֵי לִגְיָן⁴⁹, כְּדִי שֶׁתִּכְנַס בּוֹ הָאוֹרָה וְלֹא יִהְיֶה
36 אָפֶל.

48 משער אם יש מראה אדום הדרוש. (49) שם כא, א.
כלומר, אם הכוס מחזיקה שני לוגין, לא יהא משקלה יותר
ממנה, שהיא נעשית מזכוכית דקה וקלה במשקל, ולא תהיה
הכוס אפלה ותראה בה יותר אדמומית היין. אבל כוס עבה,
הזכוכית מאפילה ומראה היין כהה יותר (משקל המנה הוא
בערך ארבע מאות וחמשים גרם, ושני לוגין בערך, שש
מאות ושמונים גרם).

יב. אין בודקין הדם אלא על גבי מטלית לבנה
ובחמה. ועושה צל בידו על הדם, והוא עומד
בחמה, כדי שיראה עינו כמות שהיא. ולא כל
הרואה צריך לכל אלו הדברים בכל עת שיראה,
אלא טביעות עין יש לחכם בדמים, ובעת שיראה
מיד יטמא או יטהר. ואם נסתפק ל⁵⁰ במראה מן
המראות - צריך להקיף ולערף לדין או לדם הקנה
או לשאר המראות.

50 ראה להלן פי"א ה"ג, וב'מגיד משנה' שם.

יג. המפלת חתיכה⁵¹, אף על פי שהיא אדמה: אם
יש עמה דם - טמאה, ואם לאו - טהורה⁵². ואפלו
נקרעה החתיכה ונמצאת מלאה דם - הרי זו
טהורה⁵³; שאין זה דם נדה, אלא דם חתיכה.

51 של בשר. (52) שם. ואף-על-פי שנפתח הרחם
כשהפילה, מפני שאפשר לפתיחת הרחם בלא דם, ולפיכך
אינה טמאה משום נדה, ומשום יולדת אינה טמאה, שהפלת
חתיכה אינה נקראת לידה. (53) דרוקא אם יש דם עמה
טמאה, ולא דם בתוכה (מגיד-משנה).

יד. הפילה חתיכה קרועה⁵⁴, ודם אגורה⁵⁵ בתוכה -
טמאה⁵⁶. הפילה כמין קלפה, כמין שערה, כמין
עפר, כמו יבחושיין⁵⁷, אם היה מראה דברים אלו
אדם - תטיל למים פושרין⁵⁸: אם נמוחו⁵⁹ - הרי זו
טמאה, שדם הוא וקפה, וכל הרואה דם יבש⁶⁰ -
טמאה; ואם שהו בפושרין מעת לעת⁶¹ ואחר כך⁶²
נמוחו - הרי זו ספק טמאה⁶³; לא נמוחו מעת לעת
- הרי אלו ממכה, וטהורה היא.

54 שם כא, ב. ולפי גירסתנו בגמרא שם, יש לקרועה
לכתחילה ולבודקה. (55) מכונס. (56) מכין שיש סדקים
מבחוץ של החתיכה והדם שם, הרי נוגע הדם ברחם דרך
הסדיקין, ונקרא זה "דם יהיה זובה מבשרה" ('קריית ספר').
(57) יתושים. (58) חומם כחמימות הרוק ('בית יוסף' בשם
הריטב"א). (59) לפני שעברו עליהם שתיים-עשרה שעות
(ראה רש"י שם, ומגיד-משנה כאן). (60) שם. ואפילו יבש
מעיקרו. (61) עשרים וארבע שעות. (62) המלים "ואחר

1 ואלו הן: האדם, והשחור, וקקן פרפם²⁶, וכמימי
2 אדמה, וכיין המזוג.

25 שם. (26) "הזך שבכרכום, נגזר מן קרן עור פניו
(שמות לז, כט)" (פירוש המשנה לרבינו, שם פ"ב מ"ו).

ח. האדם פיצד הוא? עינו בעמוד²⁷ שיצא ראשון
4 מדם הקנה²⁸ של בני אדם. נותן הדם כפוס ומקיף²⁹
5 לו ורואהו. והשחור - כעין הדין היבש³⁰. קקן
6 פרפם פיצד? וביא פרפם לח בגוש אדמה שעליו,
7 ולוקח מן הפרור שבו הקנה האמצעי שלו. שפלו
8 כמו קנה הוא, ובכל אחד ואחד שלשה קנים, ובכל
9 קנה שלשה עלים. ומקיף הדם לעלה האמצעי
10 שפקנה האמצעי ורואה בו³¹. כמימי אדמה פיצד?
11 וביא אדמה מבקעת סיכני וכיצא בה, שהיא אדמה,
12 ונותן עליה מים בכלי עד שיעלה המים על העפר
13 בקלפת השום³². ואין שעור למים ולא לעפר.
14 ומעכרין³³ בפלי ומשער בהן לשעתו ובמקומו³⁴
15 כשהן עכורין. ואם צללו - חוזר ומעכרין³⁵.

27 גון שלה. (28) שם, ב. (29) וסומך לו. (30) שם כ,
א. (31) שם. (32) שם. "ומציף מים", שיהיו המים צפים.
(33) שאין בודקים בצלולים אלא בעכורים. (34) כלומר,
אפילו כשהדם עוד לח כשהיא באה לחכם לשאול, ולא
יאמר אילו היה יבש היה טמא, "ראין לדין אלא מה שענינו
רואות" (שם) ראה בש"ך ובט"ז י"ד ס' קפח. (35) שם.

ט. ארבעה מראות³⁶ הללו³⁷, אם היה מראה הדם
17 במראה כל אחד מהן או עמק³⁸ מהן - הרי זה
18 טמא³⁹; היה דהה⁴⁰ ממנו - הרי זה טהור⁴¹. פיצד?
19 היה הדם שחור יותר מכדי⁴² היבש - טמאה; היה
20 פחות ממנו, כגון שהיה מראהו כעין הזית השחור
21 או כעין הזפת או כעין העורב - הרי זה טהור. וכן
22 בשאר השלשה מראות.

36 אדום, שחור, כרכום וכמימי אדמה. (37) בכת"י תימן:
האלו. (38) יותר אדום או יותר שחור. (39) שם כ, א.
(40) פחות אדום או פחות שחור. (41) שם. (42) בכת"י
תימן: מן הדין.

י. כיין המזוג פיצד? חלק אחד זין, מן היין
24 השורוני⁴³ של ארץ ישראל, חיי⁴⁴ וחדש, ושני חלקים
25 מים⁴⁵. היה מראה הדם עמק ממנו או דהה ממנו -
26 הרי זה טהור⁴⁶, עד שיהיה כמזג זה בלבד. ונאמנת
27 אשה לומר: כמראה זה ראיתי ואבדתי, והחכם
28 מטמא לה או מטהר⁴⁷.

43 יין גפנים הנטועות בשרון. (44) לא מזוג. (45) שם
יט, א. (46) שם כ, א. (47) שם, ב.

29 יא. פיצד מקיף ורואה? לוקח המטלית שיש בה
30 הדם בידו, ומביט בו ובידו, או פעלה של פרפם,
31 או בדם הקנה שפכוס, או במימי אדמה, או במזג

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ט כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

70) שהגיע זמנה לראות. 71) שם סד, ב. 72) שמחמת מכה הוא. 73) שם סה, ב - כרב ושמואל, ורבינו מפרש שמדובר בנערה, וראתה בבית אביה (מגיד-משנה). 74) אחרי עבור ששה חדשים מימי נערות. 75) אבל ראתה, בועל בעילת מצוה.

כ. אַרְבַּעַה לַיְלֹת⁷⁶ שְׁנוֹתַיִן לְנַעֲרָה שְׁלֹא רָאָתָה דָם
- אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּסֵרוּגָיִן⁷⁷. בּוֹעֵל לַיְלָה הָרִאשׁוֹן,
וּמִמָּתִינִן אֲפִלּוּ שְׁנֵי חֳדָשִׁים אוֹ שְׁלֹשָׁה, וּבּוֹעֵל לַיְלָה
שְׁנִי. וְהוּא שְׁלֹא חִיתָה הַמִּכָּה.

76) כלומר, ארבעה ימים ובלילה, כמבואר למעלה הי"ט.
77) שם סה, ב.

כא. וְכֵן קִטְנָה⁷⁸ שְׁנוֹתַיִן לָהּ עַד שֶׁתִּחְיֶה הַמִּכָּה,
אֲפִלּוּ לֹא חִיתָה שָׁנָה - הָרִי זֶה בּוֹעֵל כָּל הַשָּׁנָה, בֵּין
בְּסֵרוּגָיִן בֵּין בְּיוֹם אַחֵר יוֹם.

78) אפילו ראתה.

כב. קִטְנָה שְׁנֵשֶׁאֱתָ, וְנַעֲשֶׂת נַעֲרָה תַּחַת בְּעֻלָּה, וְעֵדִין
הַדָּם שׁוֹתֶת מִחֻמַּת הַמִּכָּה - כָּל בְּעִילוֹת שֶׁבָּעַל
כְּשֶׁהָיָה קִטְנָה נִחְשָׁבוֹת לוֹ כְּלַיְלָה אֶחָד, וּמִשְׁלִימִין
לוֹ כָּל אַרְבַּעַה יָמִים⁷⁹ בִּימֵי הַנַּעֲרוּת. וְאֲפִלּוּ הָיוּ
הַשְּׁלֹשָׁה יָמִים שְׁנוֹתַיִן לוֹ בִּימֵי הַנַּעֲרוּת בְּסֵרוּגָיִן,
וּבָעַל כָּל שְׁנֵי חֳדָשִׁים לַיְלָה אֶחָד - הָרִי זֶה מֵתוּר.
וְהוּא שְׁלֹא חִיתָה הַמִּכָּה.

79) שם. כמבואר למעלה הי"ט.

כג. פִּיֶּצֶד יוֹדְעִין אִם חִיתָה הַמִּכָּה אוֹ לֹא חִיתָה?
הֵיחָה רוֹאֶה הַדָּם בְּעַת שֶׁתַּעֲמֹד, וּכְשֶׁתֵּשֵׁב לֹא תִרְאֶה,
וּבְעַת שֶׁתֵּשֵׁב עַל הַקֶּרֶקֶע תִּרְאֶה, וְאִם תֵּשֵׁב עַל גִּבִּי
כָּרִים וּכְסֻתּוֹת לֹא תִרְאֶה - עֵדִין לֹא חִיתָה הַמִּכָּה;
פֶּסֶק הַדָּם וְלֹא רָאָתָה כָּלֵל בֵּין עוֹמְדָתָּ בֵּין יוֹשֶׁבֶתָּ עַל
הַכּוּר - כָּכָר חִיתָה הַמִּכָּה. וְכֵן אִם לֹא פֶּסֶק כָּלֵל, אֲלֹא
תִרְאֶה הַדָּם וְאֲפִלּוּ כְּשֶׁהָיָה יוֹשֶׁבֶת עַל הַכָּרִים
וְהַכְּסֻתּוֹת - אֵין זֶה דָם מִכָּה, אֲלֹא דָם נִדָּה⁸⁰.

80) שם.

כד. הֵיחָה רוֹאֶה בְּעַת תְּשֻׁמִּישׁ⁸¹ - הָרִי זֶה מִחֻמַּת
הַמִּכָּה. שְׁמִישָׁה מִטָּהָ וְלֹא רָאָתָה דָם, וְאַחֵר כָּף
רָאָתָה דָם שְׁלֹא מִחֻמַּת תְּשֻׁמִּישׁ - הָרִי זֶה דָם נִדָּה.

81) ומחמת תשמיש (שם סד:).

כה. הַבּוֹעֵל בְּתוֹלָה וְלֹא יָצָא מִמֶּנָּה דָם, וְחִזֹּר וּבָעַלָּהּ
וְיָצָא דָם, אֲפִלּוּ הֵיחָה קִטְנָה - הָרִי זֶה דָם נִדָּה;
שְׁאֵלּוּ הֵיחָה דָם בְּתוֹלָיִם - הֵיחָה בָּא בְּתַחֲלָה. הַבּוֹעֵל
פְּחוּתָה מִבֶּת שֶׁלֹּשׁ וְיָצָא דָם - הָרִי זֶה דָם בְּתוֹלָיִם⁸².

82) שם סה, א.

כך" אין משמעותן אחר עשרים וארבע שעות, אלא הכוונה היא: אחרי ששהו בפושרין במשך הזמן שנאמר למעלה, היינו מן שתיים-עשרה עד עשרים וארבע שעות. הגמרא שם מסתפקת אם גם בדם צריך מעת-לעת כשרץ ונבלה (שמטמאין לחין ולא יבשין) וכשנמוחו תוך המעת לעת, אפילו אחרי עבור שתיים עשרה שעות, הרי זה דם נדה וטמאה. או שבדם שהוא רך מספיקה שהייה של שתיים-עשרה שעות, ואם לא נימוחו אין זה דם נדה, ונשארה הבעיה בתיקו, ולפיכך היא ספק טמאה (מגיד-משנה).

טו. הַפִּילָה כְּמִין חֲגָבִים, כְּמִין דְּגִים, שְׂקָצִים
וּרְמָשִׁים: אִם יֵשׁ עֲמָהֶן דָם - טְמֵאָה, וְאִם לֹא -
טְהוֹרָה⁶⁴.

64) ראה למעלה הערה נ.

טז. הָאִשָּׁה שֶׁהִכְנִיסָה שְׁפּוֹפֶרֶת בְּפוֹדוֹדוֹר, וְרָאָתָה
הַדָּם בְּתוֹךְ הַשְּׁפּוֹפֶרֶת - טְהוֹרָה; שְׁנֵאֲמַר: דָּם יִהְיֶה
זוֹכָה בְּכַשְׁרָה - עַד שֶׁתִּרְאֶה בְּכַשְׁרָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַנָּשִׁים
רוֹאוֹת, וְאֵין דֶּרֶךְ הָאִשָּׁה לִרְאוֹת בְּשְׁפּוֹפֶרֶת⁶⁵.

65) שם כא, ב.

יז. הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׁתִּינָה מִיָּם וְיָצָא דָם עִם מִי רִגְלֶיהָ,
בֵּין שֶׁהִשְׁתִּינָה וְהָיָה עוֹמְדָתָּ בֵּין שֶׁהִשְׁתִּינָה וְהָיָה
יוֹשֶׁבֶת - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁶⁶. וְאֲפִלּוּ הִרְגִּישׁ גּוֹפָה
וְנִדְעָעָזָה - אֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת; שֶׁהִרְגִּישָׁה מִי רִגְלֶיהָ הָיָה
זֶה. שְׁאֵין מִי רִגְלֶיהָ מִן הַחֹדֶר, וְדָם זֶה דָם מִכָּה הוּא
בְּתַחֲלָלָתָה⁶⁷ אוֹ בְּכֻלָּהּ.

66) שם נט, ב. 67) "המעי האחרון שהוא שוה ואין בו עיקום, והוא שהרעי יוצא בו" (פ"ו מהל' שחיטה הט"ז).

יח. דָּם בְּתוֹלָיִם - טְהוֹר הוּא, וְאֵינּוּ לֹא דָם נִדָּה וְלֹא
דָּם זִיכָּה, שְׁאֵינוּ מִן הַמִּקּוּר, אֲלֹא כְּמוֹ דָּם חִבּוּרָה.
וְכִיֶּצֶד דִּין הַבְּתוּלָה בְּדָמִים? אִם נִשְׁאָת קִטְנָה⁶⁸, בֵּין
לֹא רָאָתָה דָם מִימֶיהָ בֵּין שֶׁרָאָתָה דָם בְּבֵית אֲבִיהָ -
הָרִי זֶה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ עַד שֶׁתִּחְיֶה הַמִּכָּה⁶⁹, שְׁכָּל דָּם
שֶׁתִּרְאֶה - מִחֻמַּת הַמִּכָּה הוּא. וְאִם רָאָתָה דָם אַחֵר
שֶׁתִּחְיֶה הַמִּכָּה - הָרִי זֶה נִדָּה.

68) לפני שתיים-עשרה שנה ויום אחד, כי זמן ראיית דם מתחיל מימי נערות. 69) שתתרפא החבורה הבאה עלידי השרת הבתולים.

יט. נִשְׁאָת כְּשֶׁהָיָה נַעֲרָה⁷⁰: אִם לֹא רָאָתָה מִימֶיהָ דָם
- הָרִי זֶה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ אַרְבַּעַה יָמִים⁷¹ בְּיוֹם וּבְלַיְלָה,
אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה שׁוֹתֶת⁷². וְהוּא שְׁלֹא חִיתָה הַמִּכָּה.
וְאִם רָאָתָה דָם בְּבֵית אֲבִיהָ וְאַחֵר כָּף נִשְׁאָת - אֵין
לוֹ לְבָא עָלֶיהָ אֲלֹא בְּעִילָה רִאשׁוֹנָה וּפּוֹרֶשׁ⁷³, וְהֵיחָה
דָּם בְּתוֹלָיִם זֶה כְּאִלּוּ הָיָה תַּחֲלַת נִדָּה. וּבּוֹגֶרֶת⁷⁴ שְׁלֹא
רָאָתָה⁷⁵ מִימֶיהָ - נוֹתֵנִין לָהּ כָּל לַיְלָה הָרִאשׁוֹן.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ' כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום רביעי כ' כסלו ה'תשע"ט

פרק נשיי

24 שְׁתֵּרָאָה בֶּהֱן - דָּם זִיבָה יִחָשֵׁב. וְהִזְהַר בְּשָׁנֵי שְׁמוֹת
25 אֱלוֹ, שָׁהֵן: יָמֵי נִדְתָּהּ וַיְמִי זִיבָתָהּ.

26 ו. כָּל יָמֵי הָאִשָּׁה, מִיּוֹם שִׁיקְבָּע לָהּ וָסֵת עַד שְׁתֵּמּוֹת
27 אוֹ עַד שִׁיעָקָר הַסֵּת לְיוֹם אַחֵר, תִּסְפָּר לְעוֹלָם שְׁבָעָה
28 מִתְחַלֵּת יוֹם הַסֵּת, וְאַחֲרֵיהֶן אֶחָד עָשָׂר, [וְאַחֲרֵיהֶן]
29 שְׁבָעָה, וְאַחֲרֵיהֶן אֶחָד עָשָׂר. וְתִזְהַר בְּמַגֵּן, כְּדִי
30 שֶׁתִּדְּעַ בְּעֵת שְׁתֵּרָאָה דָּם אִם בְּיָמֵי נִדָּה רָאתָה אוֹ
31 בְּיָמֵי זִיבָה. שֶׁכָּל יָמֶיהָ שֶׁל אִשָּׁה כָּן הֵן: שְׁבָעָה יָמֵי
32 נִדָּה וְאַחֲדָה עָשָׂר יָמֵי זִיבָה, אֲלֵא אִם בֶּן הַפְּסִיקָה
33 הַלָּדָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

34 ז. אִשָּׁה שֶׁרָאָתָה דָּם בְּיָמֵי זִיבָתָהּ יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד אוֹ
35 שְׁנַיִם יָמִים זֶה אַחֵר זֶה - נִקְרָאת זִבָּה קִטְנָה, וְנִקְרָאת
36 שׁוֹמֶרֶת יוֹם כָּנָגֵד יוֹם. וְאִם רָאתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה
37 אַחֵר זֶה - הָרִי זֹו זִבָּה גְּמוּרָה, וְהִיא הַנִּקְרָאת זִבָּה
38 גְּדוּלָּה, וְנִקְרָאת זִבָּה סֶתֶם. שְׁנֵאָמֹר: וְאִשָּׁה כִּי יִזּוּב
39 זֹוב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים. מַעוֹט 'יָמִים' - שְׁנַיִם, 'רַבִּים'
40 - שְׁלֹשָׁה.

41 ח. אֵין בֵּין זִבָּה גְּדוּלָּה לְזִבָּה קִטְנָה אֲלֵא סְפִירַת
42 שְׁבָעָה וְהִבָּאת קֶרְבֵּן: שְׁזִבָּה גְּדוּלָּה צָרִיכָה לְסַפֵּר
43 שְׁבָעָה יָמִים נִקְיִים, וְזִבָּה קִטְנָה אֵינָה סוֹפֶרֶת אֲלֵא
44 יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד; וְזִבָּה גְּדוּלָּה מְבִיאָה קֶרְבֵּן
45 כְּשֶׁתִּטְהַר, [וְזִבָּה קִטְנָה אֵינָה מְבִיאָה קֶרְבֵּן
46 כְּשֶׁתִּטְהַר]. אֲבָל לְעִנְיָן טָמֵא וְאִסּוּר בִּיאָה - שְׁתִּיחָן
47 שְׁוֹת.

48 ט. כִּיצַד? רָאתָה דָּם בְּיָמֵי זִיבָתָהּ, בֵּין שְׁרָאתָה
49 בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה בֵּין שְׁרָאתָה בְּסוֹף הַיּוֹם - הָרִי אוֹתוֹ
50 הַיּוֹם כְּלוֹ טָמֵא, וּכְאֵלוֹ לֹא פָּסַק הַדָּם מֵעַתָּה שְׁרָאתָה
51 עַד שִׁשְׁקָעָה הַחֲמָה, וּמִשְׁמֶרֶת כָּל הַלַּיְלָה. וְאִם לֹא
52 רָאתָה כְּלוֹם בַּלַּיְלָה - מִשְׁפָּמֶת לְמַחֵר וּטּוֹבֵלֶת אַחֵר
53 שְׁתַּנֵּן הַחֲמָה, וּמִשְׁמֶרֶת כָּל הַיּוֹם. אִם לֹא רָאתָה
54 כְּלוֹם - הָרִי זֶה יוֹם אֶחָד טָהוֹר כָּנָגֵד הַיּוֹם הַטָּמֵא⁸,
55 וְהָרִי הִיא מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ לְעָרֵב.

(8) ולפיכך נקראת שומרת יום כנגד יום.

56 י. רָאתָה דָּם גַּם בְּיוֹם הַשָּׁנִי, בֵּין בְּלִילוֹ בֵּין בְּיוֹמוֹ
57 אַחֵר שֶׁטְבָּלָה - הָרִי הַיּוֹם הַשָּׁנִי טָמֵא, וּמִשְׁמֶרֶת כָּל
58 לַיִל שְׁלִישִׁי⁹. אִם לֹא רָאתָה - מִשְׁפָּמֶת לְמַחֵר
59 וּטּוֹבֵלֶת אַחֵר שְׁתַּנֵּן הַחֲמָה, וּמִשְׁמֶרֶת כָּל הַיּוֹם. אִם
60 לֹא רָאתָה כְּלוֹם - הָרִי זֶה יוֹם אֶחָד טָהוֹר כָּנָגֵד שְׁנֵי
61 יָמִים הַטָּמֵאִים, וּמִתְּרַת לְבַעֲלָהּ לְעָרֵב.

(9) שאם תראה דם תהא זבה למפרע.

62 יא. רָאתָה דָּם גַּם בְּשְׁלִישִׁי, בֵּין בְּיוֹמוֹ בֵּין בְּלִילוֹ -
63 הָרִי זֹו זִבָּה גְּדוּלָּה, וְצָרִיכָה לְסַפֵּר שְׁבָעָה יָמִים

(1) יבאר שדם הנדה והזבה והיולדת ודם טוהר הכל אחד;
ימים הנקראים ימי נדתה וימי זיבה; למה נקראו ככה זבה
גדולה וזבה קטנה; הבא על זבה גדולה ביום שביעי של
ספירה אחר הטבילה; וזבה שספרה שבעה נקיים ובשביעי
ראתה סמוך לשקיעת החמה; נדה שבדקה עצמה בשני
לנדתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה עד ימים רבים ומצאה
טמאה; האשה שהיא ספק נדה וספק זבה; וימי לידה אם
עולין לשבעה נקיים.

1 א. דָּם הַנִּדָּה וְדָם הַזִּיבָה וְדָם הַקָּשִׁי² וְדָם יוֹלֶדֶת וְדָם
2 טָהוֹר שֶׁל יוֹלֶדֶת - כָּלוּ דָּם אֶחָד הוּא, וּמִן הַמִּקְוֶה
3 הוּא בָּא, וּמַעֲנִין אֶחָד הוּא³, וּבְזִמְנִים בְּלִבָּד הוּא
4 שִׁשְׁתֵּנָּה דִּינוֹ, וְתִהְיֶה רוֹאָה דָּם - זֹו טָהוֹרָה, וְזֹו
5 נִדָּה, וְזֹו זִבָּה.

(2) "מעוברת שהתחילה להצטער ואחזזה חבלי לידה
והתחיל הדם לצאת קודם שתלד, אותו הדם הוא הנקרא דם
הקושי". (3) "מעין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה
טהרתו".

6 ב. כִּיצַד? בְּשְׁתֵּרָאָה הָאִשָּׁה דָּם תַּחֲלָה⁴, אוֹ בְּשְׁתֵּרָאָה
7 בְּשַׁעַת וְסִתָּהּ, וְהוּא הָעֵת שֶׁקְּבָעָה לְנִדְתָּהּ - הָרִי זֹו
8 נִדָּה כָּל שְׁבָעַת הַיָּמִים, בֵּין רָאתָה כָּל שְׁבָעָה בֵּין
9 שֶׁלֹּא רָאתָה אֲלֵא טָפָה רִאשׁוֹנָה בְּלִבָּד. רָאתָה דָּם
10 בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי - הָרִי זֶה דָּם זִיבָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּלֹא
11 עֵת נִדְתָּהּ⁵.

(4) בפעם הראשונה בחייה. (5) הנאמר בעניין זבה.

12 ג. וְכֵן כָּל דָּם שְׁתֵּרָאָה בְּתוֹף הַיָּמִים⁶ שְׁבִין וָסֵת נִדָּה
13 לְסֵת נִדָּה - הָרִי הוּא דָּם זִיבָה. וְהִלָּכָה לְמִשָּׁה
14 מְסִינִי, שְׁאִין בֵּין זְמַן נִדָּה לְזְמַן נִדָּה אֲלֵא אֶחָד עָשָׂר
15 יוֹם בְּלִבָּד.

(6) ואפילו ביום האחד עשר שבין נדה לנדה. וראה לקמן
בהלכה י"א ההבדל שבין יום זה לעשרת הימים שלפניו.

16 ד. כָּל שְׁבָעַת הַיָּמִים שְׁנִקְבָּעָה לָהּ וָסֵת בְּתַחֲלָתָן -
17 הֵן הַנִּקְרָאִין יָמֵי נִדְתָּהּ, בֵּין רָאתָה בֶּהֱן דָּם בֵּין לֹא
18 רָאתָה בֶּהֱן דָּם⁷. וּמִפְּנֵי מָה נִקְרָאִין יָמֵי נִדָּה? מִפְּנֵי
19 שֶׁהֵן רְאוּיִין לְנִדָּה, וְכָל דָּם שְׁתֵּרָאָה בָּהֶם - דָּם נִדָּה
20 יִחָשֵׁב.

(7) שיטת רבינו, שכל ימי האשה מהתחלת הווסת עד יומה
האחרון מונה שבעה ואחד עשר יום - זה אחרי זה - אפילו
לא ראתה בהם דם. וכל דם שהיא רואה בשבעת הימים הוא
דם נדה, ודם שהיא רואה בתקופות אחד עשר הימים
שלאחריהם, דם זיבה הוא.

21 ה. וְכָל אֶחָד עָשָׂר יוֹם שְׁאַחַר הַשְּׁבָעָה - הֵן הַנִּקְרָאִין
22 יָמֵי זִיבָתָהּ, בֵּין רָאתָה בֶּהֱן דָּם בֵּין לֹא רָאתָה. וְלָמָּה
23 נִקְרָאִין יָמֵי זִיבָה? מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְזִיבָה, וְכָל דָּם

- 1 טהורים¹⁰ בלא דם; וספירה לה שבועת ימים
2 וגומר. וטובלת ביום השביעי אחר הגז החמה, והרי
3 היא מתרת לבעלה לערב. וביום השמיני מביאה
4 קרבנה, שתי תורים או שני בני יונה.
- (10) בלשון התלמוד: שבעה נקיים.
- 5 יב. זכה קטנה שטבלה בלילה של יום השמור, או
6 זכה גדולה שטבלה בלילה שביעי - פאלו לא טבלה,
7 והרי היא פגדה שטבלה בתוך שבועה.
- 8 יג. הבא על זכה גדולה ביום שביעי של ספירה
9 אחר שטבלה, או על זכה קטנה ביום השמור אחר
10 שטבלה - פטור מן הפרת; כיון שטבלה בזמן
11 הראוי לטבילה - טהורה. ולאשה זו יהיה לה
12 תרבות רעה¹¹, שהרי בעילתה ומגעה תלוין¹².
- (11) כלומר, לימוד וחינוך רע. (12) תלוי ועומד עד
שיבורר.
- 13 יד. כיצד הן תלוין? אם נשלם היום אחר הטבילה
14 ולא ראיתה דם - הרי כל שנגעה בו אחר טבילה
15 טהור, ובעילתה אחר הטבילה - אין חיבין עליה
16 כלום¹³; ואם ראיתה דם ביום זה אחר שטבלה -
17 נמצאת זכה למפרע, וכל שנגעה בו למפרע - טמא,
18 והיא ובעלה חיבין בקרבן¹⁴. ולפיכך היא אסורה
19 לבעלה עד לערב, שלא תביא עצמה לידי ספק¹⁵.
- (13) לא כרת במזיד ולא קרבן בשוגג. (14) כבא על הזבח.
(15) "אחר תטהר, אחר מעשה תטהר, אבל אמרו חכמים
אסור לעשות כן שמא תבוא לידי ספק".
- 20 טו. זכה שספירה ששת ימים נקיים, ובשביעי ראיתה
21 דם, אפלו סמוך לשקיעת החמה - סותרת הכל,
22 וחוזרת למנות מאחר היום השמא שבועה ימים
23 נקיים.
- 24 טז. פלטה שכבת זרע בתוך ימי הספירה¹⁶ - סותרת
25 יום אחד; מפני שהוא פגם שראה קרי, שפותר יום
26 אחד¹⁷. ראיתה דם בעשירי מימי זבתה ובאחד עשר
27 ובשנים עשר, אף על פי שראתה שלשה ימים זה
28 אחר זה - אינה זכה גדולה, אלא נצאת מציבות
29 קטנה לנדה; שיום שנים עשר מתחלת נדתה,
30 והרואה בימי נדתה - אינה זכה, כמו שבארנו¹⁸.
- (16) והרי היא כאיש שיוצאת ממנו שכבת זרע. (17) ומה
שנאמר בהלכה הקודמת שצריכה להתחיל ולספור שבעה
ימים נקיים, כשהפסיקה יום טמא אפילו ביום השביעי,
היינו אם הפסיקה טומאת זיבה. אבל טומאה אחרת, כגון
קרי בזב או פולטת שכבת זרע בזבה אינה סותרת את הימים
הנקיים שעברו ויכולה להמשיך את ספירתה החל מיום
המחרת אחרי טבילתה לפליטת שכבת הזרע. (18) למעלה
הלכה ד: "וכל דם שתראה בהם, דם נדה ייחשב".
- יז. ומה הוא זה שכתוב בתורה: או כי תזוב על
נדתה? שאם ראיתה שלשה ימים סמוך לנדתה - הרי
זו זכה. כגון שראתה בשמיני לנדתה ובתשיעי
ובעשירי, שהן ראשון ושני ושלישי מהאחד עשר
יום שהן ימי זבתה. ראיתה דם באחד עשר מימי
זבתה וטבלה לערב, שהוא ליל שנים עשר,
ושמשה מטה, אף על פי שהיא טמאה ובעלה
טמא ועושין משקב ומושב - אינם חיבים פרת¹⁹;
מפני שאין יום שנים עשר מצטרף ליום אחד עשר
לעשותה זכה, הועילה לה טבילת ליל זה להצילה
מן הקרבן.
- (19) ואם היה שוגג פטור מן הקרבן כבית הלל, אבל אסורה
לשמש מדרבנן.
- יח. טבלה ביום שנים עשר אחר שתגז החמה -
הרי זו אסורה לבעלה עד לערב, כדין כל זכה
קטנה²⁰; ואם עבר ובעלה - שניהן פטורין מכלום.
ואפלו ראיתה דם אחר שבא עליה ביום שנים עשר
- אין בכך כלום²¹; שזה דם נדה הוא, ואינו מצטרף
ליום שלפניו.
- (20) אף על פי שיום אחד עשר לא צריך שימור מן התורה,
אך מדרבנן צריך שימור ודינה כשומרת יום כנגד יום
מדרבנן. (21) כלומר אינה זכה קטנה, אלא פסקה טומאת
זיבה וטמאה כנדה.
- יט. ראיתה דם בסוף שביעי לנדתה בין השמשות²²,
וראיתה בתשיעי ובעשירי - הרי זו ספק זכה²³; שמא
ראיה ראשונה בליל שמיני היתה, ונמצאת שראתה
שלשה ימים זה אחר זה מתחלת ימי זבתה. וכן אם
ראיתה דם בתשיעי ובעשירי מימי זבתה, וראתה
בסוף יום אחד עשר בין השמשות - הרי זו ספק
זכה; שמא ראיה אחרונה ביום אחד עשר היתה,
והרי ראיתה שלשה ימים זה אחר זה בימי זבתה.
- (22) "משתקע החמה עד שיראו שלושה כוכבים בינונים
הוא הזמן הנקרא "בין השמשות" בכל מקום, והוא ספק מן
היום ספק מן הלילה ודנים בו להחמיר בכל מקום".
(23) גדולה, וסופרת שבעה נקיים ומביאה קרבן ואינו נאכל,
ככל קרבן הבא על הספק.
- כ. נדה שפדקה עצמה בתוך ימי נדתה ומצאה
שפסק הדם, ואפלו פסק בשני לנדתה²⁴, ושגגה או
היזדה ולא פדקה עד לאחר נדתה²⁵ ימים רבים,
וכשפדקה מצאה טמאה - אין אומרים: שמא כל
אותן הימים היתה טמאה ומהיה זכה, אלא כל אותן
הימים שלא פדקה בחזקת טהרה²⁶. פדקה עצמה
ומצאה טמאה, אפלו פדקה בשביעי לנדתה, ובין
השמשות לא פדקה עצמה כדי לפרש מטמאת נדה,
אלא המתניה ימים ואחר כך פדקה ומצאה טהורה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ' כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 יום קדם שתלד - הרי זה דם קשי וטהור; אבל אם
2 התחיל הדם קדם הלדה בחמשה עשר יום או יתר
3 - הרי זה דם זיבה, והרי היא יולדת בזוב.⁶

(2) מכאובי אשה העומדת לילד נקראים חבלי לידה, "חבלי
יולדה יבאו לו" (הושע יג, ג). (3) נדה לו, ב. (4) שם
לח, ב. (5) שם "וטמאה שבועיים כנדתה (ויקרא יב, ה),
כנדתה ולא כזיבתה. מכלל דזיבתה טהורה, וכמה?
שבועיים". ואף-על-פי שתקופת זיבה היא אחד-עשר יום
בלבד (למעלה פ"ו ה"ג). ביולדת גילתה התורה שהולד
מטהר ארבעה-עשר יום. (6) כלומר, יש לה דין זבה. ואם
ראתה שלשה ימים לפני ארבעה-עשר יום קודם הלידה, הרי
היא זבה גדולה, ואם יום אחד או שנים - היא זבה קטנה
(מגיד-משנה). וראה לקמן בהלכות ה"ז שאר דיני יולדת
בזוב.

34 ב. במה דברים אמורים? בשלא פסקו הצירים
35 והחבלים והצער, אלא מתקשה והולכת עד שילדה;
36 אבל אם ראתה דם שלשה ימים או יתר בימי זיבתה
37 בצער וחבלים, ופסק לה הצער ונרנח לה מן
38 החבלים אחר השלשה ימים, ועמדה בנחת עשרים
39 וארבע שעות⁷ או יתר, אף על פי שלא פסק הדם⁸
40 ואף על פי שתזר הצער והחבלים אחר עשרים
41 וארבע שעות - הרי זו זבה; שאלו היה הדם מחמת
42 הולד - לא פסק הצער ולא החבלים. ואם ילדה
43 אחרי כן - הרי זו יולדת בזוב.

(7) שם לו, ב. (8) שם.

44 ג. ראתה יום אחד בלא צער ושנים בקשי וילדה,
45 או שנים בלא צער ויום אחד בקשי וילדה, או יום
46 בקשי ויום בלא צער ויום בקשי וילדה - אינה
47 יולדת בזוב. אבל אם ראתה יום אחד בקשי ושנים
48 בלא צער וילדה, או שנים בקשי ואחד בלא צער
49 וילדה, או יום בלא צער ויום בקשי ויום בלא צער
50 וילדה - הרי זו יולדת בזוב. זה הכלל: קשי סמוך
51 ללדה - אין זו יולדת בזוב; שפ"י סמוך ללדה -
52 הרי זו יולדת בזוב.

(9) נחה מן הצער.

53 ד. חל שלישי לראיתה להיות ביום הלדה, אפלו כל
54 היום פלו בשפי - אין זו יולדת בזוב; שהרי יום
55 הלדה סמוך לשפ"י¹⁰. ראתה שני ימים ובשלישי
56 הפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זו ספק יולדת
57 וספק זבה¹¹.

(10) מפני שאנו צריכין שהיום השלישי - יום המביא לידי
זיבה - יהא בשופי, ומכיון שילדה באותו יום - אין לך קושי
גדול מזה, ולכן אין זו יולדת בזוב ('קרי' ספר'). (11) שם
כא, ב. כלומר, ספק יולדת שמה הפילה ולד, וספק זבה,
שמה ראתה דם בפתיחת הרחם בלא לידה ונעשית זבה

1 - הרי זו ספק זבה. ואם מצאה טמאה - הרי זו זבה
2 ודאית; שפ"י שבתחלה מצאה טמאה ולבסוף
3 טמאה - הרי זו בחזקת שלא פסק. ויום ראשון של
4 נדה, אף על פי שמצאה בו טהורה - הרי זו פמי
5 שמצאה טמאה; שיום ראשון פלו החזק המעין
6 פתוח.

(24) אבל לא בראשון, שיום ראשון כולו הוחזק המעין
פתוח כמו שמסיים בסוף ההלכה. (25) לאחר שבעת ימי
נדתה. (26) כלומר, בחזקת שלא ראתה דם ולפיכך אינה
זבה, וטובלת לנדתה ותיטרה.

7 כא. זבה שפקדה עצמה בראשון מימי הספירה
8 ומצאה טהור, ולא פקדה עד יום שביעי ומצאה
9 טהור - הרי זו בחזקת טהרה, וכאלו פקדה כל
10 שבועה ומצאה טהור.

11 כב. וכן אם פקדה ביום ראשון מימי הספירה
12 ומצאה טהור, וביום השמיני²⁷ ומצאה טהור - הרי
13 זו בחזקת טהרה. פקדה ביום שלישי לזיבתה
14 ומצאה שפסק הדם, ולא פקדה ביום ראשון מימי
15 הספירה, ובשביעי פקדה²⁸ ומצאה טהור - הרי זו
16 בחזקת טהרה. והוא הדין לזב בכל אלו הבדיקות,
17 שהוא טהור ועלו לו ימי ספירה.

(27) אף על פי שלא פקדה בשביעי בסוף ימי הספירה ורק
בתחילתם. (28) שהבדיקה הייתה בסוף ימי הספירה ולא
בתחילתם.

18 כג. כל אשה שהיא ספק נדה ספק זבה - צריכה
19 ליטב שבעת ימים נקיים מספק, וטובלת כליל
20 שמיני²⁹, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ומביאה
21 קרבן זבה ואינו נאכל, כמו שיתבאר במקומו.

(29) כנדה שאינה טובלת ביום.

פרק שביעי

(1) יבאר דם קשוי של לידה והיאך דינו; ואי זו היא יולדת
בזוב; ויולדת בזוב שלא פסק דמה; היולדת נקבה ואחר
ארבעה עשר שלא נתעברה והתחיל דם הקושי בתוך
שמונים; אם אפשר שתראה מאה וארבעה עשר יום דם מן
המקור יום אחר יום ולא תהיה זבה.

22 א. מעברת שהתחילה להצטער ואחזזה חבלי לדה²,
23 והתחיל הדם לצאת קדם שתלד - אותו הדם הוא
24 הנקרא דם הקשי. והיאך דינו? אם בא בימי נדתה
25 - הרי הוא דם נדה, והרי זו טמאה נדה; ואם בא
26 בימי זיבתה - הרי זו טהורה. שנאמר בנדה: דם
27 יהיה זוכה בבשרה. מפי השמועה למדו³: זוכה
28 מחמת עצמה, ולא מחמת ולד. ובלבד שתלד ולד
29 חי; אבל אם הפילה - אין קשי לנפלים⁴. אפלו היה
30 הדם שותת ויורד עם החבלים והצער ארבעה עשר⁵

גדולה, ואולי לא ראתה דם, ונשארו רק שני ימים הראשונים.
 ה. פיצד דין יולדת בזוב? צריכה לישב שבועה ימים נקיים וטובלת לערב, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה, ואחר כך יהיה לה דם טהור¹², ומביאה קרבן זבה וקרבן יולדת. לפיכך, אם ילדה זכר, אפלו פסק הדם ביום הולדה, סופרת שבועה ימים נקיים וטובלת¹³; ואם ילדה נקבה, וספרה שבועה נקיים ושלמו עם ארבעה עשר של לדה או לאחריהן - הרי זו טובלת ומתרת לבעלה; ואם שלמו ימי הספירה בתוך ארבעה עשר - הרי זו אסורה לבעלה עד ליל חמשה עשר.

גדולה, ואולי לא ראתה דם, ונשארו רק שני ימים הראשונים.
 ה. פיצד דין יולדת בזוב? צריכה לישב שבועה ימים נקיים וטובלת לערב, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה, ואחר כך יהיה לה דם טהור¹², ומביאה קרבן זבה וקרבן יולדת. לפיכך, אם ילדה זכר, אפלו פסק הדם ביום הולדה, סופרת שבועה ימים נקיים וטובלת¹³; ואם ילדה נקבה, וספרה שבועה נקיים ושלמו עם ארבעה עשר של לדה או לאחריהן - הרי זו טובלת ומתרת לבעלה; ואם שלמו ימי הספירה בתוך ארבעה עשר - הרי זו אסורה לבעלה עד ליל חמשה עשר.

20 שם, שמהרריס אותה לא משום דם קושי אלא מפני שזה דם טהור. 21 שם לה, ב. 22 שם כה, ב.
 י. זבה שפסק זובה, והתחילה למנות שבועה ימים נקיים, וכא לה דם קשי בתוך ימים נקיים - אינו סותר²³, וימי הקשי עולים למנן שבועה²⁴. וכן אם ילדה בשבועה ימים נקיים - אין הולדה סותרת²⁵, וימי הולדה עולין לה למנן שבועה²⁶, אף על פי שהיא טמאה בהן²⁷. שנאמר: ואם טהרה מזובה. בין שטהרה מזובה, אף על פי שהיא טמאה טמאה אחרת, כגון טמאת לדה או טמאת נדה או טמאת צרעת - הרי זו סופרת בהן, ואין טמאות אלו כפיוצא בהן סותרין הספירה.

12 עד ארבעים יום לזכר, ושמונים לנקבה. 13 שם לו, א. וימי לידתה עולין לה מן המנין, כמו שמבואר לקמן בה"ו.
 ו. פיצד? הרי שראתה דם שלשה, וספרה שבועה ימים נקיים - הרי עשרה; ועדין היא אסורה לבעלה עד ליל חמשה עשר, שכל ארבעה עשר¹⁴ היא כנדה¹⁵. ולמה אין מצריכין את היולדת בזוב לספירת שבועה אחר שבועה של זכר ואחר ארבעה עשר של נקבה? מפני שימי לדתה וימי נדתה שאינה רואה בהן עולין לה¹⁶ לספירת שבועה, כמו שיתבאר.

23 שם לו, א. 24 מפני שדם זה טהור גמור הוא, שזבה טמאה רק אם היא רואה מחמת עצמה, לא מחמת ולד, ולכן עולים ימי הקושי למנן השבעה, מה שאין-כן דם שראתה בתוך ימי טהרה בעודה סופרת, סותר מניינה, מפני שיוולדת בזוב אין לה דם טהור, וממילא הדם הוא טמא, ראה השגת הראב"ד. 25 שם לו, א. אפילו שראתה דם בימי לידתה, כמבואר להלן בה"א. 26 כשלא ראתה דם. 27 שם לו, א. כרבא.

14 ללידת נקיבה. 15 כמבואר למעלה פ"ד ה"ב. 16 שם, כרבא.

יא. ימי לדתה וימי נדתה, אם לא ראתה בהן דם - הרי אלו עולין לה לספירת שבועה ימים נקיים; ואם ראתה בהן דם - אין עולין לה ימי הראיה ולא סותרין כל הימים, אלא משלמת על הימים שספרה כשיפסק הדם. שאין סותר הפל אלא ראיה של זוב, אבל אלו סותרין יומן בלבד.

ז. יולדת בזוב שלא פסק דמה - אין לה דם טהור¹⁷, אלא כל דם שתראה - פדם זיבה הוא. אבל אם ספרה שבועה ימים נקיים, ושלמו ארבעה עשר של נקבה וטבלה, ואחר כך ראתה דם בתוך ארבעים של זכר ושמונים של נקבה - הרי זה דם טהור.

17 שם לה, ב. שכל זמן שלא פסק הדם, הרי הוא כדם זיבה.

יב. מאחר שתבין כל העקרים שבארנו, יתבאר לך מה שאמרו חכמים²⁸, שאפשר שתראה האשה דם מן המקור יום אחר יום מאה וארבעה עשר יום ולא תהיה זבה²⁹. פיצד? שנים לפני נדתה³⁰, ושבועה ימי נדתה, ושנים לאחר ימי נדתה³¹, וארבעה עשר קשי³², ושמונים של נקבה, ושבועה ימי נדה, ושנים אחר ימי נדה³³. הא למדת, שכל דם שתראה האשה אחר יום מלאת - הוא תחלת נדתה³⁴, ואין משגיחין על וסתות שמקדם³⁵. לפיכך, הרואה דם בסוף יום מלאת³⁶ בין השמשות³⁷ - הרי זו ספק נדה; שפא בלילה ראתה הדם, שהיא תחלת ימי נדתה.

ח. ספרה שבועה ימים נקיים ולא טבלה, ואחר כך ראתה דם - הרי זו טובלת ומתרת לבעלה מיד; שכל ימי טהר אינן ראויות לא לנדה ולא לזיבה¹⁸. אבל עצמו של דם - טמא ומטמא¹⁹, כדין דם הנדה, עד שתטבל.

18 אע"פ שהדם בא מהמעין שממנו דמי נדה וזבה - אינו סותר בימי הטוהר. 19 כבית-הלל שם. שיוולדת בזוב - בימים וטבילה תלויה טהרתה, וכל זמן שלא טבלה היא טמאה, וממילא הדם היוצא ממנה טמא.

ט. היולדת נקבה, ואחר ארבעה עשר שלשה נתעברה, והתחיל דם הקשי לבוא לה בתוך שמונים - הרי הוא דם טהר, אף על פי שאין קשי

28 שם לה, א. 29 גדולה. 30 שני ימים האחרונים של

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ' כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. הִיִּתְּהָ רוּאָה שְׁלֹשָׁה יָמִים טָמְאִין⁴⁸ וְשִׁלְשָׁה
טז הַהוֹרִין - מְשַׁמֶּשֶׁת שְׁנֵי יָמִים מִהַשְׁלֵשָׁה הַהוֹרִין
טז שְׁאֵחֶר יָמִי נִדְתָּה; שְׁהָאֶחָד מֵהֵן שְׁמֹר לְשָׁנִים
טז הַטָּמְאִין הַסְּמוּכִין לְנִדְתָּה. וְשׁוּב אֵינָה מְשַׁמֶּשֶׁת
טז לְעוֹלָם; שְׁהִרִי הַחֲזָקָה זָכָה גְדוּלָּה, וְאֵין לָהּ שְׁבָעַת
טז יָמִים נְקִיִּים.

48) שראתה דם בימים א, ב, ג בתחילת נדתה, ואחר כך שלשה ימים טהורים, וביום השביעי התחילו שלשה ימים הטמאים ז, ח, ט ושני הימים האחרונים הם מימי זיבה, ויום העשירי הוא יום שימור, ומותרת ביום יא ויב.

יז. הִיִּתְּהָ רוּאָה אַרְבָּעָה יָמִים טָמְאִים⁴⁹ וְאַרְבָּעָה
יז יָמִים טְהוּרִין⁵⁰ - מְשַׁמֶּשֶׁת יוֹם אֶחָד⁵¹ שְׁאֵחֶר נִדְתָּה,
יז וְשׁוּב אֵינָה מְשַׁמֶּשֶׁת לְעוֹלָם⁵².

49) בימים א, ב, ג, ד לתחילת נדתה. 50) ה, ו, ז, ח. 51) יום שמיני. 52) שאין לה שבעה נקיים.

יח. הִיִּתְּהָ רוּאָה חֲמִשָּׁה יָמִים טָמְאִים⁵³ וְחֲמִשָּׁה
יח יָמִים טְהוּרִים⁵⁴ - מְשַׁמֶּשֶׁת הַשְׁלֵשָׁה הַסְּמוּכִים
יח לְנִדְתָּה⁵⁵, וְשׁוּב אֵינָה מְשַׁמֶּשֶׁת לְעוֹלָם⁵⁶.

53) בימים א, ב, ג, ד, ה, לתחילת נדתה. 54) ו, ז, ח, ט, י. 55) שמיני. תשיעי ועשירי, הימים הטהורים. 56) שהיא כבר זבה גדולה שרואה חמשה ימים רצופים בתוך אחד-עשר ימי זיבה.

יט. הִיִּתְּהָ רוּאָה שֵׁשָׁה יָמִים טָמְאִין⁵⁷ וְשֵׁשָׁה יָמִים
יט טְהוּרִין - מְשַׁמֶּשֶׁת בְּחֻמְשָׁה⁵⁸ יָמִים הַסְּמוּכִים לְנִדְתָּה
יט תַּחֲלָה, וְשׁוּב אֵינָה מְשַׁמֶּשֶׁת לְעוֹלָם.

57) ונשאר השביעי טהור. 58) הטהורים מחוץ ליום השביעי שהיתה בנדתה.

כ. הִיִּתְּהָ רוּאָה⁵⁹ שְׁבָעָה⁶⁰ טָמְאִין וְשְׁבָעָה⁶¹ טְהוּרִין
כ - מְשַׁמֶּשֶׁת הַשְּׁבוּעַ הָרִאשׁוֹן⁶² הַטהוֹר הַסְּמוּךְ
כ לְנִדְתָּה, וְיָבֹוא אַחֲרָיו שְׁבוּעַ טָמֵא⁶³ - תִּקְבַּע בּוֹ זָכָה,
כ וְהַשְּׁבוּעַ הַטהוֹר שְׁיָבֹוא אַחֲרָיו⁶⁴ - לְסַפִּירָה, וְאַסְנִירָה
כ לְשִׁמּוֹשׁ בּוֹ. נִמְצָאת שֶׁלֹּא שְׁמִשָּׁה מִטָּהָ בְּאַרְבָּעָה
כ שְׁבוּעוֹת אֲלָא שְׁבוּעַ אֶחָד⁶⁵. וְכָל יְמֵיהָ⁶⁶ מְשַׁמֶּשֶׁת
כ שְׁמוֹנֶה עָשָׂר יוֹם בְּכָל שְׁמֹנֶה עָשָׂר שְׁבוּעוֹת. פִּיעֵד?
כ שְׁבוּעַ חֲמִישִׁי⁶⁷ - הִרִי הִיא זָכָה. שְׁבוּעַ שְׁשִׁי⁶⁸, שְׁהִיא
כ בּוֹ טְהוֹרָה - לְסַפִּירָה. שְׁבוּעַ שְׁבִיעִי⁶⁹ - זָכָה. שְׁבוּעַ
כ שְׁמִינִי⁷⁰ - לְסַפִּירָה. שְׁבוּעַ תְּשִׁיעִי⁷¹, שְׁהִיא רוּאָה בּוֹ
כ - חֲמִשָּׁה יָמִים מִמּוֹנוֹ מִיָּמֵי נִדָּה, וְשָׁנִים מִתַּחֲלַת יָמֵי
כ זִיבָה⁷²; מְשַׁמֶּרֶת יוֹם אֶחָד⁷³ מִן הַשְּׁבוּעַ הָעֲשִׂירִי
כ הַטהוֹר⁷⁴, וּמְשַׁמֶּשֶׁת⁷⁵ שָׁשָׁה. שְׁבוּעַ אֶחָד עָשָׂר⁷⁶,
כ שְׁהִיא רוּאָה בּוֹ - שָׁנִים מִסּוֹף יָמֵי זִיבָה⁷⁷, וְחֻמְשָׁה
כ מִתַּחֲלַת יָמֵי נִדָּה; וּמְשַׁמֶּשֶׁת חֲמִשָּׁה יָמִים⁷⁸ מִשְׁבוּעַ
כ שָׁנִים עָשָׂר הַטהוֹר. שְׁבוּעַ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר⁷⁹ - זָכָה,
כ וְשְׁבוּעַ אַרְבָּעָה עָשָׂר⁸⁰ - לְסַפִּירָה. וְכֵן שְׁבוּעַ חֲמִשָּׁה

ימי זיבה. 31) שני ימים הראשונים של ימי זיבה. 32) כמבואר למעלה (ה"א). 33) שני ימים הראשונים של ימי זיבה. 34) שהלידה מפסקת המניין, שבלא לידה, דעת רבינו שהיא מונה לפי הסדר: שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה כל ימי חייה, כמבואר למעלה פ"ו ה"ו, אבל הלידה מפסקת. 35) ואם ראתה אחרי ימי הטוהר שלא בשעת וסתה (הקודם) - היא נדה. 36) שם נג, ב. 37) ראה למעלה פ"ו, הערה לח.

יג. כָּכֵר בְּאַרְנוֹ³⁸, שֶׁהִנֵּדָה שְׂרָאָתָה דָם כָּל שְׁבָעָה -
מִתַּרְתֵּ לְשִׁמּוֹשׁ בְּלִיל שְׁמִינִי אַחֵר שֶׁתִּטְבֹּל. וְזָכָה קִטְנָה
מְשַׁמֶּרֶת יוֹם אֶחָד טְהוֹר וְטוֹבֵלָתָה, וּמִתַּרְתֵּ לְשִׁמּוֹשׁ
לְעֶרֶב. וְזָכָה גְדוּלָּה - סוֹפֶרֶת שְׁבָעַת יָמִים נְקִיִּים
וְטוֹבֵלָתָה, וּמִתַּרְתֵּ לְשִׁמּוֹשׁ בְּלִיל שְׁמִינִי. וְאֵין בֵּין זָמַן
נִדָּה לְנִדָּה אֲלָא אֶחָד עָשָׂר יוֹם בְּלִבְדִּי, וּבְאֻתָּן הָאֶחָד
עָשָׂר תִּהְיֶה זָכָה קִטְנָה אוֹ גְדוּלָּה.

38) למעלה פ"ד ה"ו, פ"ו הלכות ט"א.

יד. וּמֵאַחֵר שֶׁתִּהְיֶה זֹכֶר כָּל אֵלּוּ הָעֲקָרִים, יִתְבָּאֵר
לָךְ זֶה שְׁאֵמְרוּ חֲכָמִים³⁹: הָאִשָּׁה שֶׁהִחֲזָקָה כָּל יְמֵיהָ
יוֹם תִּרְאָה⁴⁰ דָם וְיוֹם לֹא תִרְאָה - בְּתַחֲלָה⁴¹ מְשַׁמֶּשֶׁת
בְּלִיל⁴² שְׁמִינִי וּבְיוֹם שְׁמִינִי⁴³, שְׁהוּא יוֹם אֶחָד אַחֵר
יָמֵי נִדְתָּה. וּמְשַׁמֶּשֶׁת בְּכָל שְׁמוֹנֶה עָשָׂר יוֹם אַרְבָּעָה
לַיָּלוֹת בְּלִבְדִּי⁴⁴. וְאֵינָה יְכוּלָּה לְשִׁמּוֹשׁ בְּיָמִים
הַטהוֹרִים, שֶׁהַיּוֹם הַטהוֹר הוּא שׁוֹמֵר לַיּוֹם הַטָּמֵא⁴⁵.
לְפִיכָךְ, אִם הִיִּתְּהָ רוּאָה הַדָּם בְּכָל יוֹם טָמֵא מִתַּחֲלַת
הַלַּיְלָה - אֵינָה מְשַׁמֶּשֶׁת אֲלָא בְּשְׁמִינִי בְּלִבְדִּי⁴⁶, שְׁהוּא
יוֹם אֶחָד אַחֵר יָמֵי נִדְתָּה.

39) שם נד, א. 40) כלומר, רק ביום. 41) בראיה ראשונה, שאז מתחילה לספור שבעה ימי נדה. 42) בכת"י תימן: בלילה וביום שמיני. 43) שהרי בשביעי טבלה לערב ולא תראה עד תשיעי, לפיכך משמשת בלילה וביום השמיני, והיום התשיעי לראייתה הראשונה הוא כבר בחשבון של אחד-עשר ימי הזיבה, ויום העשירי הוא יום השימור של יום התשיעי ואסורה לשמש עד הלילה. 44) מלבד ליל השמיני ויום השמיני שאמרנו, והיינו: אור ל-יא, יג, טו ו-יז. 45) ראה למעלה פ"ו ה"י. 46) ששאר הימים הטהורים הם שומרים ליום הטמא, ובערב הרי היא רגילה לראות מתחילת הלילה, ואסור לשמש פן תראה דם.

טו. הִיִּתְּהָ רוּאָה שְׁנֵי יָמִים טָמְאִין וְשְׁנֵי יָמִים
טו טְהוּרִים - מְשַׁמֶּשֶׁת בְּשְׁמִינִי וּבְשָׁנִים עָשָׂר⁴⁷ וּבְשִׁשָּׁה
טו עָשָׂר וּבְעֶשְׂרִים.

47) שימי ט"י - הימים שהיא רואה, הם מאחד-עשר ימי הזיבה, והיום האחד-עשר הוא יום שימור, ולכן מותרת ביום השנים-עשר וגם בלילה שלפניו, והימים יג"ד שהיא רואה בהם, הם ימי זיבה, ויום חמשה-עשר הוא יום שימור, ומותרת ביום טז, וימי יז"ח הם ימי זיבה, ויום תשעה-עשר הוא יום השימור, ומותרת ביום העשרים ובלילה שלפניו כאמור למעלה.

- 1 עֶשְׂרִי⁸¹ - זָכָה, וְשָׁבוּעַ שֶׁשָּׁה עֶשְׂרִי⁸² - לְסִפְיָהּ,
2 וְשָׁבוּעַ שֶׁבַע עֶשְׂרִי⁸³ - זָכָה, וְשָׁבוּעַ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי -
3 לְסִפְיָהּ. וְסוֹפֶרֶת עַל דֶּרֶךְ זֶה לְעוֹלָם. נִמְצְאָתָּה אִמָּר:
4 שֶׁבָּכָל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי שָׁבוּעוֹת מְשַׁמֶּשֶׁת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי
5 יוֹם⁸⁴. וְאֵלּוּ לֹא אָרַע לָהּ חֲלִי זֶה, וְהִיָּתָה שָׁבוּעַ נִדָּה
6 וְאַחַד עֶשְׂרִי יוֹם טְהוֹרָה - הִיָּתָה מְשַׁמֶּשֶׁת בְּכָל
7 הַשְּׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי שָׁבוּעוֹת אֶחָד עֶשְׂרִי שָׁבוּעוֹת⁸⁵, שֶׁהֵן
8 שֶׁבַעַה וְשָׁבַעִים יוֹם.
- 9 (59) כל הלכה זו, על פי הסדר הקבוע המבואר למעלה פ"ו
ה"ה, שכל ימיה של אשה כך: שבעה ימי נדה ואחד-עשר
ימי זיבה. ואחר כל אחד-עשר יום, מתחיל מחדש מחזור
ימי נדה, שראייתה בימים אלה אינה עושה אותה לזבה.
וחשבון השבועות כאן מתאים למספר שמונה-עשר בכל
מחזור, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. שמונה-עשרה
שבועות הם מאה ועשרים וששה יום, מהם: ארבעים
ותשעה ימי נדה, ושבעים ושבעה ימי זיבה. ימי הנדה: מיום
1-7, 19-25, 37-43, 55-61, 73-79, 91-97, 109-115. ימי
זיבה: 8-18, 26-36, 44-54, 62-72, 80-90, 98-108, 116-126.
60) בכתב-יד תימן: שבעה ימים. 61) שם:
ושבעה ימים. 62) המתחיל מיום ח [שהרי נדה, אפילו
רואה כל שבעה - טובלת לערב ומותרת] וגומר ב"ד
שבהם לא ראתה דם. 63) המתחיל ביום טו וגומר ב"כא,
ועד יום יט הם ימי זיבה. וכשראתה בימים ט"ו-יח נקבעה
לזבה. 64) המתחיל ביום כב, וגומר ביום כח, שבהם לא
ראתה דם, הם ימי ספירה. 65) השבוע השני, מ"ח
השבועות והוא הראשון לטהרה. 66) של אשה שדרכה
לראות בדרך זו: שבעה ימים טמאים ושבעה טהורים.
67) המתחיל ביום כט, וכל ימי השבוע הם ימי זיבה.
68) המתחיל ביום לו. 69) המתחיל ביום מג, וביום ה'מד
מתחילים ימי הזיבה. וכשראתה בהם דם היא זבה.
70) המתחיל ביום נ. 71) המתחיל ביום נו וגומר ב"סג,
וימי הנדה גומרים ביום סא. 72) יום סב ו"סג. 73) לשני
הימים של זיבה, כדין שומרת יום כנגד יום. 74) המתחיל
ביום סד. 75) אחרי טבילתה לערב כדין זבה קטנה.
76) המתחיל ביום עא, וביום עג מתחיל ימי נדה. 77) יום
עא ו"עב. 78) ששני ימים הראשונים של השבוע,
משלימים לשבעת ימי נדתה ואסורה לבעלה. 79) המתחיל
ביום פה וגומר ביום צא. וימי הזיבה נגמרים ביום צ.
80) המתחיל ביום צב, וגומר ביום צח. 81) המתחיל ביום
צט וגומר ביום קה, שהם ימי זיבה. 82) המתחיל ביום קו
וגומר ביום קיב. 83) המתחיל ביום קיג, וגומר ב"קיט.
וימי הזיבה מתחילים מיום קטז, וראתה ארבעה ימים בימי
הזיבה, ונעשית זבה גדולה. 84) בארבעה שבועות
הראשונים משמשת שבוע אחד, בשבוע העשירי - ששה
ימים. ובשבוע השנים עשר, חמשה ימים. נמצא בסך-הכל
שמונה-עשר יום. 85) שבהן היא טהורה אם לא ראתה דם
בימי הזיבה.
- 9 כא. ובזמן שהיא רואה שבווע טמא ושבוע טהור -
10 משמשת שמונה עשר יום, שהם פמו רביע הימים⁸⁶.
11 וזו היא שאמרו חכמים⁸⁷: משמשת רביע ימייה⁸⁸.
- 86) כלומר, בערך, שהרי חסר יום אחד ורביע, שרביע
מסבעים ושבעה הוא יט ימים ורבע יום. (87) נדה נד, א.
(88) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם. ראה 'מגיד משנה'.
- 12 כב. הִיָּתָה רֹאָה שְׁמוֹנֶה יָמִים טָמָא וְשְׁמוֹנֶה יָמִים
13 טְהוֹר - הָרִי זֶה מְשַׁמֶּשֶׁת חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי יוֹם מִתּוֹךְ
14 אַרְבָּעִים וְשְׁמוֹנֶה יָמִים. פִּיֶּצֶד? שְׁמוֹנֶה טָמָא
15 שְׁפִתְחֻלָּה - שֶׁבַעַה מֵהֵן יָמֵי נִדָּתָהּ, וְיוֹם אֶחָד זִיבוֹת
16 סְמוּךְ לְנִדָּתָהּ; מְשַׁמֶּרֶת לוֹ יוֹם אֶחָד מִן הַשְּׁמוֹנֶה
17 הַטְּהוֹרִין, וּמְשַׁמֶּשֶׁת שֶׁבַעַה. וְאַחֲרֵי כֵן יָבוֹאוּ לָהּ
18 שְׁמוֹנֶה טָמְאִין⁸⁹ - מֵהֵן שְׁנַיִם תְּשֻׁלוּם יָמֵי זִיבָתָהּ⁹⁰,
19 וְשִׁשָּׁה מִיָּמֵי נִדָּתָהּ. וְיָבוֹאוּ שְׁמוֹנֶה טְהוֹרִין⁹¹ - יוֹם
20 אֶחָד מֵהֵן תְּשֻׁלוּם יָמֵי נִדָּתָהּ⁹², וּמְשַׁמֶּשֶׁת שֶׁבַעַה
21 שְׁנִיּוֹת. וְאַחֲרֵי כֵן יָבוֹאוּ לָהּ שְׁמוֹנֶה טָמְאִים⁹³ - מֵהֵן
22 אַרְבָּעַה תְּשֻׁלוּם יָמֵי זִיבָתָהּ⁹⁴, וְאַרְבָּעַה מִיָּמֵי נִדָּתָהּ.
23 נִמְצְאָתָּה זָכָה גְּדוּלָּה, וְצָרִיכָה סְפִירַת שֶׁבַעַה. יָבוֹאוּ
24 לָהּ שְׁמוֹנֶה טְהוֹרִים - סוֹפֶרֶת מֵהֵן שֶׁבַעַה, וּמְשַׁמֶּשֶׁת
25 יוֹם אֶחָד. נִמְצְאָתָּה מְשַׁמֶּשֶׁת חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי יוֹם בְּכָל
26 אַרְבָּעִים וְשְׁמוֹנֶה.
- 89) מיום השבעה עשר. 90) שהמחזור נשלם ביום
השמונה-עשר. 91) מיום עשרים וחמש. 92) יום שביעי
למחזור שהתחיל ביום התשעה עשר. 93) אחרי שלושים
ושנים ימים. 94) הנגמרים ביום שלושים ושש.
- 27 כג. הִיָּתָה רֹאָה תִּשְׁעָה יָמִים טָמְאִים וְתִשְׁעָה יָמִים
28 טְהוֹרִין - מְשַׁמֶּשֶׁת שְׁמוֹנֶה יָמִים בְּכָל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי
29 יוֹם לְעוֹלָם. פִּיֶּצֶד? תִּשְׁעָה הַטָּמְאִים - שֶׁבַעַה מֵהֵן
30 נִדָּתָהּ, וְשְׁנַיִם זִיבוֹת סְמוּךְ לְנִדָּתָהּ; מְשַׁמֶּרֶת לָהֶן יוֹם
31 אֶחָד מִן הַתִּשְׁעָה הַטְּהוֹרִין, וּמְשַׁמֶּשֶׁת שְׁמוֹנֶה. וְכֵן
32 לְעוֹלָם.
- 33 כד. הִיָּתָה רֹאָה עֶשְׂרִי יָמִים טָמָא וְעֶשְׂרִי טְהוֹר,
34 וּמְעַשְׂרָה וּלְמַעַלָּה אֶפְלוּ אֵלֶּף יוֹם טָמָא וְאֵלֶּף יוֹם
35 טְהוֹר - יִהְיֶה יָמֵי שְׁמוֹשָׁה⁹⁵ פְּמִנֵּן זִיבָתָהּ⁹⁶. פִּיֶּצֶד?
36 עֶשְׂרִי הַטָּמְאִים - מֵהֵם שֶׁבַעַה נִדָּה וְשִׁלְשָׁה זִיבָה;
37 עֶשְׂרִי הַטְּהוֹרִים - סוֹפֶרֶת מֵהֵן שֶׁבַעַה, וּמְשַׁמֶּשֶׁת
38 שִׁלְשָׁה; נִמְצְאוּ יָמֵי הַשְּׁמוֹשׁ שִׁלְשָׁה, וְיָמֵי הַזִּיבוֹת
39 שִׁלְשָׁה. וְכֵן מֵאָה יוֹם טָמְאִין וּמֵאָה טְהוֹרִין; וּמֵאָה
40 הַטָּמְאִין - שֶׁבַעַה מֵהֵן לְנִדָּה, וְתִשְׁעִים וְשִׁלְשָׁה
41 זִיבוֹת; הַמֵּאָה הַטְּהוֹרִין - שֶׁבַעַה מֵהֵן לְסִפְיָהּ,
42 וְתִשְׁעִים וְשִׁלְשָׁה לְשְׁמוֹשׁ. וְכֵן אֵלֶּף. וְכֵן כָּל מִנְּיָן
43 וּמִנְּיָן עַל דֶּרֶךְ זֶה.
- 95) בימים הטהורים. 96) כלומר, כמנין ימי טומאת
זיבתה, ששבעת הימים הראשונים מימי טהרה הם ימי
הספירה.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1 יבאר שיש אשה שיש לה וסת ויש אשה שאין לה; וסת
שנקבע מחמת אונס אם הוא וסת; אם האשה קובעת וסת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ' כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. פל וסת¹⁰ שנקבע מחמת אנס, אפלו ראתה בו
במה פעמים - אינו וסת; שפני האנס ראתה.
קפצה וראתה, קפצה וראתה¹¹ - קבעה לה וסת
לימים בלא קפיצות. פיצה? קפצה באחד בשבת
וראתה דם, ולאחר עשרים יום קפצה באחד בשבת
וראתה דם, ולאחר תשעה עשר קפצה ביום השבת
ולא ראתה דם, ולאחר שבת ראתה בלא קפיצה -
הרי נקבע אחד בשבת אחר עשרים; שהרי נודע
שהיום גרם לה לראות ולא הקפיצה¹², וכבר נקבע
יום זה שלש פעמים. וכן כל פיוצא בזה.¹³

(10) שם יא, א. (11) בכלל הספרים, הגירסא שתי פעמים
"קפצה וראתה", ואף-על-פי-כן נראה שבטעות הושמטו
המלים "קפצה ולא ראתה", או יותר נכון "קפצה וראתה"
בשלישית. כלומר, לא ראתה בו ביום אלא למחרתו. ראה
מגיד משנה' שגם הוא גורס רק פעמיים]. (12) שם. מפני
שביום האחד בשבת האחרון, ראתה בלא קפיצה, וביום
השבת שלפני-זה קפצה ולא ראתה, הוכח שהווסת נקבע לא
מחמת אונס, ורק היום גרם לה לראות.

ו. ראתה יום חמשה עשר בחדש זה, ויום ששה
עשר בחדש של אחריו, ויום שבעה עשר בחדש של
אחריו, ויום שמונה עשר לחדש של אחריו¹³ - הרי
קבעה לה וסת לדלוג¹⁴. בא חדש רביעי וראתה ביום
שבעה עשר¹⁵ - עדין לא נקבע לה וסת¹⁶, וכל יום
שראתה בו חוששת לו להפא¹⁷. פיון שגניע אותו
היום ולא תראה - טהר אותו היום מן הוסת; שאין
צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע שלש
פעמים.

(13) שם סד, א. (14) כלומר, שיש לחשוש ליום תשעה-
עשר מן החודש הבא. (15) אותו היום שראתה בו בפעם
השלישית. (16) כי לדילוג אין עוד שילוש, וגם יום יז
ראתה רק שתי פעמים. (17) ליום השבעה-עשר אולי תראה
בו פעם שלישית ויקבע הווסת, אבל ימי שתי הראיות
הראשונות נעקרו על-ידי האחרונות.

ז. היה דרבה להיות רואה יום חמשה עשר, ושתה
לששה עשר - שניהם אסורין¹⁸. שתה לשבעה עשר
- הטר ששה עשר¹⁹ ונאסר שבעה עשר, וחמשה
עשר באסורו עומד²⁰. שתה לשמונה עשר²¹ - נאסר
שמונה עשר²², והתרו כלם.

(18) כמו למעלה ה"ד, ובהערה ח. (19) שהרי ראתה רק
פעם אחת, ואין צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע
שלש פעמים, כמבואר בהלכה הקודמת. (20) מפני שהיה
קבוע, ולא נעקר רק שתי פעמים. (21) הרי קבעה לה וסת
לדילוג, ונעקר הוסת מיום טו. (22) אף-על-פי שקבעה לה
וסת לדילוג, ובחודש הבא תהיה אסורה ביום יט, אסורה
היא גם ביום יח שמא תחזור לראות בו, עד שיעקר פעם
אחת (כסף-משנה).

ח. היה דרבה לראות יום עשרים, ושתה ליום שנים

בתוך ימי נדתה או בימי זיבתה; קפצה; וסתות לדילוג;
ורין אשה שלא בדקה עצמה משעת וסתה ולאחר ימים
בדקה ומצאה טמאה; ורין אשה שטעתה ולא ידעה עת
וסתה וכיצד היא עושה לתקן וסתה.

א. יש אשה שיש לה וסת, ויש אשה שאין לה וסת,
אלא לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם, ואין לה
יום קבוע לראתה. וזו שיש לה וסת, היא שיש לה
יום קבוע, או מעשרים יום לעשרים יום, או
מארבעה ועשרים יום לארבעה ועשרים יום, או
פחות או יותר.

(2) בדפוס רומי, ובכתיב תימן: וזו.

ב. וקדם שיבוא הדם תרגיש בעצמה: מפהקת;
ומתעטשת וחוששת פי פרסה ושפולי מעיה,
ויסתמר שערות בשרה או יחס בשרה, וכיוצא
במאצות אלו⁴. ויבואו לה וסתות אלו או אחד מהן
בשעה הקבועה לה מיום וסתה.

(3) נדה סג, א. (4) ראשה כבד עליה ורותת, שם. "כמו
שנמצא מהן מי שימצא היפוך האצטומכא לבד, ואחרת כאב
הראש, ואחרת התנודדות והיפוך נפש, ואחרת דפוקת הלב"
(פירוש המשניות לרבינו שם).

ג. כבר בארנו⁵, שכל אשה שאין לה וסת - אסורה
לשמש עד שתבדק עצמה תחלה; ויש לה וסת -
אסורה לשמש בכל עונת הוסת: אם וסתה ביום -
אסורה לשמש כל אותו היום, ואם וסתה בלילה -
אסורה לשמש כל אותו הלילה. ומתחלת⁷ יום הוסת
הספר ימי נדתה ימי זיבתה לעולם⁸.

(5) למעלה פ"ד ה"ז. (6) שם, הלכות יבי"ג. (7) בדפוס
רומי: וכשמתחיל. (8) שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי
זיבה, וכן חוזר לעולם. כמבואר למעלה פ"ז.

ד. לפיכך צריכות הנשים להזהר בוסתות, עד שתדע
היום והשעה שנקבעה בה וסתה. היה דרבה לראות
ביום עשרים, ובא יום עשרים ולא ראתה, ובא יום
שלשה ועשרים וראתה - הרי יום עשרים ויום
שלשה ועשרים שניהם אסורין⁹. וכן אם ראתה פעם
שניה ביום שלשה ועשרים, ולא ראתה ביום עשרים
- עדין שניהם אסורין. ראתה פעם שלישית ביום
שלשה ועשרים, ולא ראתה ביום עשרים - טהר יום
עשרים, ונעקר הוסת ליום שלשה ועשרים. שאין
האשה קובעת וסת עד שתקבענו שלש פעמים,
ואינה מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלש
פעמים.

(9) שם סג, ב. יום העשרים אסור שלא נעקר הווסת שלש
פעמים, ויום השלושה-ועשרים - מכיון שלא ראתה ביום
העשרים, חוששים שמא התחיל הווסת לעבור ליום
השלושה ועשרים, וכן בפעם השניה.

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ' כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. שְׂכָחָהּ⁴⁰ וְלֹא בִדְקָהּ, בֵּין פֶּאֱנָס בֵּין בְּרָצוֹן - הָרִי
זו בְּחֻזְקַת טְהוּרָה⁴¹, עַד שֶׁתִּבְדֹּק וְתִמָּצֵא טְמֵאָה.

(40) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ישבה, וכן הגירסא במשנה.
(41) שם.

יג. הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא בִדְקָה עֲצָמָהּ בְּשַׁעַת וְסִתָּהּ, וְלֹא חָר
זְמַיִם בִּדְקָהּ וּמִצָּאָה טְמֵא, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא טְמֵאָה
לְמַפְרַע עַד שַׁעַת וְסִתָּהּ, כְּמוֹ שִׁיתִּבְדֹּק⁴² בְּעֵנִין טְמֵאָה
וְטְהוּרָה - הָרִי זֶה אֵינָהּ מִטְמֵאָה אֶת בּוֹעֲלָהּ לְמַפְרַע⁴³.
וְאֵינָהּ מוֹנֶה אֲלֵא מִשְׁעָה שֶׁרָאָתָה דָּם⁴⁴. וְאֵם מִצָּאָה
עֲצָמָהּ טְהוּרָה - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהוּרָה⁴⁵.

(42) פ"ג מהל' משכב ומושב ה"ה. (43) שם ו, א. כלומר,
שיטמא שבעה כנדה, שהבועל את הנדה טמא שבעה - כאן
הקילו, מפני שווסתות דרבנן. (44) שם. (45) שם טז, א.

יד. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁרָאָתָה דָּם מִחֻמַּת מִכָּה שְׂיֵשׁ לָהּ
בְּמִקּוּר, אָף עַל פִּי שֶׁרָאָתָה בְּשַׁעַת וְסִתָּה - הִיא
טְהוּרָה⁴⁶, וְהָדָם טְהוּר⁴⁷. שֶׁהוֹסְתוֹת מִדְּבָרֵיהֶם⁴⁸, כְּמוֹ
שִׁיתִּבְדֹּק בְּהִלְכּוֹת מִטְמֵאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁴⁹.

(46) דתלינן במכה. (47) שאינו דם נדה ואינו מטמא.
(48) כלומר, מה שהיא צריכה בדיקה מפני שהחזקה לראות
ביום וסתה, מדרבנן הוא, אבל מן התורה אין חוששים
לווסת, ולפיכך אם לא בדקה - טהורה. וכן כשיש לה מכה,
תולים בה ואינה טמאה. (49) פ"ג ה"ט.

טו. הַסּוּמָא - בּוֹדֶקֶת עֲצָמָהּ וּמִרְאָה לְחִבְרָתָהּ⁵⁰. אָבָל
הַחֲרֻשָּׁת⁵¹ וְהַשּׁוֹטָה - צָרִיכוֹת פְּקָחוֹת לְבִדֹק אוֹתָן⁵².
וְלִקְבֹּעַ לָהֶן וְסִתּוֹת, וְאַחֵר כֶּף יִהְיוּ מִתְּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן.

(50) נדה יג, ב. (51) שאינה מדברת ואינה שומעת, שדינה
כשוטה. (52) שם.

טז. כָּל אִשָּׁה שֶׁשָּׁעָתָהּ וְלֹא יָדְעָה עַת וְסִתָּהּ, וְרָאָתָה
דָּם - חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹתָהּ⁵³. לְפִיכָךְ, אִם רָאָתָה יוֹם אֶחָד
אוֹ שְׁנַיִם - יוֹשֶׁבֶת תְּשֻׁלוֹם שְׁבָעָה, שָׁמָּה דָּם זֶה בִּימֵי
נִדְתָּהּ הִיא; וְאִם רָאָתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים - סוֹפְרַת שְׁבָעַת
יָמִים נְקִיִּים, שָׁמָּה בִּימֵי זִיבָתָהּ הִיא עוֹמֶדֶת.

(53) מספק וגם לנדות.

יז. וְכִיצַד הִיא עוֹשֶׂה לְתִקְוָה וְסִתָּהּ⁵⁴, וְלִידַע אִם הִיא
זָבָה וְנִדְאִית⁵⁵ אוֹ סָפֵק זָבָה⁵⁶, וְלִידַע יָמֵי זִיבָתָהּ⁵⁷?
הַכֹּל לְפִי יָמִים שֶׁתִּרְאָה בָּהֶן. כִּיצַד? רָאָתָה יוֹם אֶחָד⁵⁸.
אוֹ שְׁנַיִם - מִשְׁלֵמַת עֲלֵיהֶן הַשְּׁבָעָה⁵⁹, וְתַתְחִיל
לְמִנּוּת⁶⁰ הָאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם מֵאַחֵר הַשְּׁבָעָה.

(54) שממנו יתחיל המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי
נדה ואחד-עשר ימי זיבה. (55) מבואר לקמן ה"כ.
(56) יבואר בהלכה הסמוכה. (57) להבא. (58) גמרא
ערכין ח, א. (59) שמא דם זה בימי נדתה היא, כמבואר
למעלה ה"טז. (60) באשה טועה שלא תשאר מקולקלת
למניינה, דנו אותה חכמים כמי שעוקרת וסתה, וקובעת

וְעֹשָׂרִים - שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין. הִגִּיעַ יוֹם עֹשָׂרִים וְלֹא
רָאָתָה, שְׁנַיִם וְעֹשָׂרִים וְרָאָתָה - עֲדִין שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין.
הִגִּיעַ יוֹם עֹשָׂרִים וְרָאָתָה - טְהוּר יוֹם שְׁנַיִם וְעֹשָׂרִים;
שֶׁהָרִי חֻזְרָה לוֹסִתָּהּ הַקְּבוּעָה²³, וְנִעְקַר שְׁנַיִם וְעֹשָׂרִים
מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִקְבַּע שְׁלֹשׁ פְּעָמִים.

(23) כל זמן שלא נעקר שלש פעמים.

ט. אֵין הָאִשָּׁה קוֹבַעַת לָהּ וְסִתָּה בְּתוֹךְ יָמֵי נִדְתָּהּ²⁴.
שֶׁרָאָתָה בָּהֶן; פִּינּוֹן שֶׁרָאָתָה יוֹם אֶחָד - אֵינָהּ קוֹבַעַת
לָהּ וְסִתָּה בְּכָל הַשְּׁבָעָה. וְכֵן אֵין הָאִשָּׁה קוֹבַעַת וְסִתָּה
בִּימֵי זִיבָתָהּ²⁵, שֶׁהֵן אֶחָד עֶשֶׂר²⁶ יוֹם. אָבָל קוֹבַעַת
הִיא וְסִתָּה בִּימֵי נִדְתָּה שֶׁאֵינָהּ רוֹאֶה בָּהֶן²⁷. וְאִם נִקְבַּע
לָהּ וְסִתָּה בִּימֵי זִיבָתָה - הָרִי זֶה חוֹשֶׁשֶׁת לוֹסִתָּהּ²⁸. וְכָל
וְסִתָּה שֶׁקְבָעָה בִּימֵי זִיבָתָהּ²⁹, אִם נִעְקְרָה אֲפִילוֹ פַּעַם
אֶחָת - נִעְקְרָה, וְאֵינָהּ צָרִיכָה לְהַעֲקֹר שְׁלֹשׁ פְּעָמִים,
שֶׁחֻזְקַת דָּמִים מְסַלְקִין הֵן³⁰ בִּימֵים אֵלֶּי.

(24) שם לט, ב. (25) שם. (26) בדפוס רומי, ובכת"י
תימן: האחד עשר. (27) כגון שראתה בראש חודש ניסן,
ובראש חודש אייר, ובעשרים וחמשה באייר, ובסוף חודש
סיון קבעה לה וסת בראש—חודש, מכיוון ששתי הראיות
הראשונות היו בימי נדותה שלא ראתה בהם. ואף-על-פי
שראיה שלישית היתה בימי נדה שהתחילו בעשרים וחמשה
באייר. (28) כמבואר בהלכה הסמוכה. (29) אפילו קבעה
שלש פעמים. (30) ולפיכך אין האשה קובעת וסתה בימי
זיבתה, כמבואר למעלה.

י. כִּיצַד חוֹשֶׁשֶׁת³¹ לוֹסִתָּה? אִם רָאָתָה דָּם בְּוִסֵּת זִיבָתָהּ³².
אֲפִילוֹ יוֹם אֶחָד - תִּשָּׁב לְנִדְתָּה מִסְּפֵק³³, וְאִסּוּרָה
לְשִׁמְשֵׁם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם³⁴, וְאֲפִילוֹ לֹא רָאָתָה בְּשָׂאֵר יָמֵי
הַוִּסִּתּוֹת. וְאִם רָאָתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים³⁵ - הָרִי זֶה זָבָה.

(31) הנזכר בהלכה הקודמת. (32) אחרי שראתה שלש
פעמים בימי זיבתה. (33) אף-על-פי שבימי זיבה אינו
נִקְבַּע הוֹסֵת, מִכֹּל-מִקּוֹם חוֹשֶׁשֶׁת לוֹסִתָּה. כלומר, אנו נותנין
עליה שתי החומרות, חומר נדה, שהיא טמאה שבעה אפילו
בראיה אחת, וחומר זיבה שצריכה שבעה נקיים אם ראתה
שלשה ימים. (34) אפילו לא ראתה, כדין עונה סמוך
לוסתה. (35) אנו נותנים לה חומר זבה, מאחר שלפי הוסת
הראשון עומדת היא בימי זיבה, והיא זבה.

יא. כָּל אִשָּׁה שֶׁמִּרְבָּה לְבִדֹק עֲצָמָהּ תָּמִיד - הָרִי זֶה
מְשַׁבַּחַת³⁶, וְאָף עַל פִּי שֶׂיֵּשׁ לָהּ וְסִתָּה קְבוּעָה;
שֶׁאִפְשָׁר שִׁיבּוֹא דָם בְּלֹא שַׁעַת הַוִּסִּתָּה. וְכָל אֶחָד עֶשֶׂר
יוֹם שֶׁל יָמֵי זִיבָתָהּ - הָרִי הִיא בָּהֶן בְּחֻזְקַת טְהוּרָה³⁷,
וְאֵינָהּ צָרִיכָה בְּדִיקָהּ³⁸; אָבָל אַחֵר יָמֵי זִיבָתָהּ³⁹ -
צָרִיכָה לְבִדֹק.

(36) שם יג, א. (37) שחזקת דמים מסולקים, כמבואר
למעלה ה"ט. (38) שם לט, א. (39) ששוב מתחילים ימי
נדה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום חמישי כ"א כסלו ה'תשע"ט

בהתחלת הוסת השני (מגיד-משנה). ומאז מתחיל המנין החדש.

פרק תשיעי

1 יבאר הרואה כתם דם על בשרה או על בגדה ולא הרגישה בו; ודין הרואה דם בלא עת וסתה או בוסתה אם מתטמאה למפרע; ודין מעוברת ומניקה בתולה וזקנה אם דיין שעתן; וכל דיני כתמים; ואם [כתמים] עושין נדה או זבה; כל שיכולה לתלות כתמה בדבר טהור; ודין השאילה חלוקה; שלוש נשים שלבשו חלוק זו אחר זו ונמצא עליו כתם; שלוש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו ונמצא דם תחת האמצעית; כתם שנסתפק אם הוא צבע אדום מה יעשו להכירו.

27 א. אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיבה
28 עד שתרגיש ותראה דם ויצא בפשרה², כמו
29 שבארנו³. ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד.
30 ואם לא הרגישה, ובדקה ומצאה הדם לפני
31 בפרוזדור - הרי זה בחזקת שבת בהרגשה, כמו
32 שבארנו⁴.

2 ואפילו לא יצא לחוץ. (3) למעלה פרק ה הלכה ב
"שאם נעקר מן הרחם ולא שנת הואיל ויצא מבין השיניים
הרי זו טמאה". (4) למעלה שם הלכה ה "ודם הנמצא
בפרוזדור אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא שחזקתו
מן המקור". והרי זו בחזקת שבת בהרגשה מן החדר.

33 ב. ומדברי סופרים: שכל הרואה כתם דם על בשרה
34 או על בגדיה, אף על פי שלא הרגישה, אף על פי
35 שבדקה עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה,
36 וכאלו מצאה דם לפני בפשרה. וטמאה זו בספק,
37 שמה כתם זה מדם החדר בא.

38 ג. וכן מדברי סופרים: שכל הרואה דם בלא עת
39 וסתה, וכל הרואה כתם - טמאה למפרע עד עשרים
40 וארבע שעות. ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה
41 טהור - טמאה למפרע עד זמן בדיקה⁵. ואף על פי
42 שהיא טמאה למפרע מדבריהם - אינה מטמאה את
43 בועלה למפרע, כמו שבארנו. ואינה מונה לנדתה
44 או לכתמה אלא מעת שתראה הדם או שמצאה
45 הכתם. וכל הרואה כתם - הרי זו מקלקלת
46 (למנינה), שמה מן החדר בא ונתקלקלה וסתה⁶.

5 "מעת לעת ממעט על יד מפקדה לפקידה, ומפקידה
לפקידה ממעט על יד מעת לעת". פקידה משמעותה
בדיקה. לפיכך טמאה למפרע רק עד זמן בדיקה, כשבדקה
תוך מעת לעת. (6) שאינה יודעת יום ראייתה ואינה יודעת
אם היא בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה והרי היא
טועה.

ד. הרואה דם בשעת וסתה - אינה מטמאה למפרע,⁷

1 יח. ראתה שלשה ימים - הרי זו ספק זבה; שמה
2 יום אחד מהן קדם נדתה, ושנים בתחלת הנדה. וכן
3 אם ראתה ארבעה - שמה שנים קדם הנדה, ושנים
4 מתחלת הנדה. ויושבת חמשה תשלום ימי נדה⁶¹,
5 ואחד עשר ימי זיבה⁶² אחר החמשה.

61 מספק שמה באו ימי נדתה אחרי ראייה אחת או שתיים
והיא נדה, לכן משלימה חמשה ימים לנדתה. (62) ורווח
הזמן משפסק הדם עד ימי הנדה - טז יום.

6 יט. וכן אם ראתה תשעה ימים - הרי זו ספק זבה;
7 שמה שנים קדם ימי נדה, ושבעה של נדה. ומתחלת
8 למנות אחד עשר יום מאחר התשעה שפסק הדם⁶³.
9 וכן אם ראתה אחד עשר יום - הרי זו ספק זבה;
10 שמה שנים קדם הנדה, ושבעה של נדה, ושנים של
11 אחר הנדה. ונשאר לה מימי זיבתה תשעה.

63 שכבר השלימה שבעה לנדתה מתוך התשעה.

12 כ. ראתה שנים עשר יום - הרי זו זבה ודאית.
13 שאפילו היו מהן שנים לפני הנדה ושבעה של נדה
14 - הרי שלשה לאחר הנדה. ונשאר לה מימי זיבתה
15 שמונה. וכן אם ראתה שלשה עשר יום - נשאר לה
16 מימי זיבתה שבעה, והן ימי הספירה⁶⁴.

64 ואחר-כך מתחילים ימי נדתה.

17 כא. משכה בראית הדם, אפילו ראתה אלה יום -
18 כשיפסק הדם סופרת שבעת ימים נקיים, ואחר
19 השבעה תחילו ימי הנדה לזו שטעתה⁶⁵.

65 שאחרי שבעה נקיים, מתחיל המנין החדש.

20 כב. הנה למדת, שכל הטועה - אינה מונה משפסק
21 הדם פחות משבעה⁶⁶ ולא יותר על שבעה עשר⁶⁷,
22 ויבואו ימי נדתה. כיצד? ראתה יום אחד ופסק הדם
23 - מונה שבעה עשר: ששה לתשלום נדתה, ואחד
24 עשר ימי זיבתה, ויבואו ימי נדתה. ואם ראתה
25 שלשה עשר או יותר - מונה שבעה⁶⁸ משפסק הדם
26 ויבואו ימי נדתה, כמו שבארנו.

66 שאפילו ראתה יום אחד או שנים, שמה נדה היא
ומשלמת שבעה, כמבואר למעלה. (67) שאם ראתה יום
אחד ופסק הדם, מונה שבעה-עשר יום, ששה לתשלום
שבעה של נדה, ואחד-עשר ימי זיבה. נמצא רווח זמן בין
נדה לנדה בטועה שבעה-עשר יום, ואם ראתה יותר ימים,
אז באים ימי נדתה בפחות משבעה-עשר יום, לפי החשבון.
68 נקיים, כמבואר בה"כ.

1 אֵלָא בְּשַׁעְתָּהּ בְּלִבָּד.⁷ וְכֵן מַעֲבֶרֶת וּמְנִיקָה, בְּתוּלָה
2 וְזִקְנָה - דִּין שְׁעָתָה,⁸ וְאֵינָן מְטַמְּאוֹת לְמַפְרַע. אִיזו
3 הִיא מַעֲבֶרֶת? מִשְׁכַּב עֲבָרָה, וְהוּא שְׁלִשָּׁה חֳדָשִׁים.
4 מְנִיקָה - כָּל אֲרֻבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֳדָשׁ.⁹ אֶפְלוּ מֵת בְּנָה
5 אוֹ גְמֻלָּתוֹ אוֹ נִתְּנָתוֹ לְמְנִיקָה.¹⁰

(7) ואינה מטמאת כ"ד שעות למפרע כאשר שאין לה וסת, שחזקה אורח [דם הנדות] בזמנו בא, בשעת וסתה הקבוע ולא ראתה דם קודם. (8) ואפילו אם לא בדקה קודם, שנשים אלו הדמים מסולקים מהן ולפיכך הדמים מסתלקים ממנה ודייה שעתה. (9) "אבל אחר עשרים וארבעה חודש אף על פי שהיא מניקה והולכת הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים". (10) "שאיין הטעם תלוי ביניקת הוולד אלא מתוך צער לידה אבריה מתפרקין ודמה מסתלק ואינו חוזר עד כ"ד חודש, הילכך לא שנא מת לא שנא חי".

6 ה. בְּתוּלָה¹¹ - כָּל שְׁלֹא רָאָתָה דָם מִמֶּימָה, אִף עַל
7 פִּי שְׂרָאָתָה מִחֻמַּת נִשְׁוֹאִין אוֹ מִחֻמַּת לֵדָה. זִקְנָה -
8 כָּל שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ תִּשְׁעִים יוֹם¹² סְמוּךְ לְזִקְנָתָה. וְאִי
9 זֶה הִיא זִקְנָה? כָּל שֶׁקּוֹרְאִין לָהּ זִקְנָה וְאִינָה מְקַפֶּדֶת.
10 מַעֲבֶרֶת וּמְנִיקָה וְזִקְנָה - כִּתְמֵן כְּרָאִיתָן, וְאִינוּ מְטַמְּא
11 לְמַפְרַע. בְּתוּלָה שְׁלֹא רָאָתָה דָם מִמֶּימָה וְעֵדִין הִיא
12 קִטְנָה - כִּתְמָה טְהוֹר, עַד שֶׁתִּרְאֶה דָם שְׁלֹשׁ וּסְתוֹת.

(11) בלשון התלמוד: "בתולת דם", כלומר, במובן זה, בראיית דם היא עדיין בתולה אף על פי שנבעלה. (12) והוא שלושה ווסתות. שעונה בינונית - הווסת הרגיל באשה - שלושים יום בין ראייה לראייה.

13 ו. מֵה בֵּין כֶּתֶם הַנִּמְצָא עַל בִּשְׂרָה לְכֶתֶם הַנִּמְצָא עַל
14 בְּגָדָה? שֶׁהַכֶּתֶם הַנִּמְצָא עַל בִּשְׂרָה - אֵין לוֹ שְׁעוּר¹³,
15 וְהַנִּמְצָא עַל הַבֶּגֶד - אִינוּ מְטַמְּא עַד שֶׁיִּהְיֶה כְּגֵרִים
16 הַקִּילִקִּי¹⁴, שֶׁהוּא¹⁵ מְרַבֵּעַ שִׁישׁ בּוֹ כְּדִי תִּשָּׁע עֲדָשׁוֹת,
17 שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ. הִיא פְּחוֹת מִשְׁעוּר זֶה - טְהוֹר.
18 נִמְצָא טִפִּין טִפִּין - אֵין מַצְטַרְפוֹת¹⁶; הִיא אֶרֶץ¹⁷ -
19 הִיא זֶה מַצְטַרֵּף.

(21) בית הערווה. (22) גב היד. (23) ונגעו שלא בכוונה בבית התורפה. (24) "מה שיטה אל הפנים או מה שיטה אל השדרה". (25) שאין דם זה בא מגופה.

26 ט. הַכֶּתֶם הַנִּמְצָא עַל בִּשְׂרָה שֶׁהוּא אֶרֶץ כְּרִצּוּעָה אוֹ עֵגֶל,
27 אוֹ שֶׁהָיוּ טִפִּין טִפִּין, אוֹ שֶׁהָיָה אֶרֶץ הַכֶּתֶם עַל
28 רִחֵב יִרְכָה, אוֹ שֶׁהָיָה נִרְאָה כְּאִלוֹ הוּא מִמַּטָּה
29 לְמַעְלָה²⁶, הוֹאִיל וְהוּא כְּנֶגֶד בֵּית תִּרְפָּה - הִיא זֶה
30 טְמֵאָה; וְאֵין אוֹמְרִים: אִלוֹ נִטְף מִן הַגּוֹף - לֹא הִיא
31 כְּזֶה. שֶׁכָּל דָּם הַנִּמְצָא בְּמִקְוֹמוֹת אֵלוֹ - מִתְמַיְרֵין בּוֹ
32 אִף עַל פִּי שֶׁהוּא סִפְקָה.²⁷

(26) כלומר, נראה כאילו מתחיל למטה ונמשך למעלה ואפשר לומר, שאילו בא מאותו מקום היה יורד למטה אף על פי כן החמירו חכמים. (27) "על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא".

י. הַכֶּתֶם הַנִּמְצָא עַל הַחֲלוּק שְׁלָה: מִחֲגוּרָה וּלְמַטָּה

20 ז. כֶּתֶם שֶׁנִּמְצָא עַל דְּבַר שְׂאִינוּ מְקַבֵּל טְמֵאָה -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. פיצד? ראתה פתם ערב שבת בשעה ראשונה
מנ היום, אף על פי שלא בדקה עצמה ולא ידעה
אם טהורה היא אם טמאה, וראתה דם אחר כך עד
שעה ראשונה מיום השבת - אינה מונה לפתם, אלא
תולה הפתם בראיה. ואם ראתה באחד בשבת ובשני
בשבת - תהיה זבה. ראתה דם ביום שבת בשעה
שניה - הרי זו טמאה שני ימים: ערב שבת שמצאה
בו הפתם, ובשבת שראתה הדם; שהרי אין שניהם
בתוך מעת לעת. ואם ראתה הדם באחד בשבת -
חוששת לזיבות.

יז. לא ראתה דם בשבת, אבל ראתה פתם אחר
בשעה ראשונה מיום השבת: אם בדקה עצמה בערב
שבת ומצאה טהור - אינה מונה אלא לפתם אחד,
שהוא ביום השבת, הואיל ושניהם בתוך מעת לעת;
ואם לא בדקה, ולא ידעה אם הפסיקה טהרה ביניהן
אם לא הפסיקה - הרי זו מונה לערב שבת, ואם
ראתה באחד בשבת - חוששת לזיבות.

יח. ראתה הפתם השני בשעה שניה מיום שבת, בין
בדקה בין לא בדקה - הרי זו טמאה שני ימים,
שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת, ואם ראתה באחד
בשבת אחר מעת לעת - חוששת לזיבות. ראתה
בשעה ראשונה מיום אחד בשבת פתם שלישי: אם
הפסיקה טהרה ביניהן - אין מצטרפין, ואינה
חוששת לזיבות; ואם לא בדקה - חוששת לזיבות.

יט. כל פתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו, אם יש
לה דבר לתלות בו ולומר: שמא פתם זה מדבר
פלוני הוא - אם נמצא על הבגד - הרי זו טהורה;
שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר, אלא להקל. ואם
נמצא על בשרה - ספקו טמא³⁹, ואינה תולה בו.
ואם היה לה לתלות בכשרה⁴⁰ יתר מחלוקה - אף
על בשרה תולה, וספקו טהור.

(39) "על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא; על חלוקה ספק
טמא ספק טהור, טהור". (40) כגון שהייתה בה מכה.

כ. פיצד? שחטה בהמה או חיה או עוף, או
שנתעסקה בכתמים, או שישבה בצד העוֹסְקִין בהן,
או שעברה בשוק של טבחים, ונמצא דם על חלוקה
- טהורה, ותולה בדברים אלו שממן בא הפתם.

כא. נמצא הפתם על בשרה בלבד, אם הפתם
מחגור ולמטה⁴¹ - טמאה. ואם נתהפכה וקפצה⁴² -
אפלו מחגור ולמעלה טמאה. שאלו היה דם זה מן
השחיטה או מן השוק - היה לה שיימא גם על
בגדיה; והואיל ונמצא על בשרה ולא בבגדה -
טמאה.

1 - טמאה, מחגורה ולמעלה - טהורה. נמצא על בית
2 יד שלה: אם מגיעה²⁸ כנגד בית תרפה - טמאה²⁹,
3 ואם לאו - טהורה.

(28) אפילו אם אינו מגיע אלא בזמן שהיא שוחה.
(29) שאנו חוששין שמא שחתה ונגעה בבית התורפה.

4 יא. היתה פושטתה ומתפסה בו בלילה³⁰ - כל מקום
5 שיימצא בו דם טמאה. וכן האזור שלה - כל מקום
6 שיימצא בו הדם טמאה³¹.

(30) ואפילו לא כסתה בו אלא ראשה. (31) מפני שעשוי
להסתובב אילך ואילך ואולי נתהפך ונגע שם.

7 יב. היתה לובשת חלוק אחד, ושהה עליה שלשה
8 ימים או יתר בלא עת נדתה³², ובדקה ומצאה עליו
9 שלשה פתמים, או פתם אחד גדול שיש בו שיעור
10 שלשה פתמים³³ - הרי זו ספק זבה; שמא פתם נטף
11 ממנה בכל יום. וכן אם לבשה שלשה בגדים
12 בדוקים³⁴, ושהה עליה שלשה ימים בימי זיבתה,
13 ומצאה פתם בכל אחד מהן, אף על פי שזה כנגד
14 זכה³⁵ - הרי זו ספק זבה.

(32) בימי זיבתה. (33) כלומר, כשלושה גריסי קילקי.
(34) ואפילו אם לבשה אותם בבת אחת. (35) ואפשר לומר
שהכל כתם אחד הוא והדם חדר דרך שלושת הבגדים.

15 יג. מצאה פתם אחד שאין בו כדי שלשה פתמים³⁶:
16 אם בדקה עצמה כל³⁷ בין השמשות של יום ראשון
17 ומצאה טהור, ולא בדקה חלוקה, וביום השלישי
18 מצאה זה הפתם שאינו בשלשה פתמים - אינה
19 חוששת לזיבות; ואם לא בדקה עצמה כל בין
20 השמשות, הואיל ולא בדקה חלוקה ושהה עליה
21 שלשה ימים בימי זיבתה - חוששת לזיבות, ואף על
22 פי שאין הפתם כדי שלשה פתמים.

(36) כשלושה גריסי קילקי. (37) כלומר, שכל הזמן של בין
השמשות לא סילקה ידה מהבדיקה.

23 יד. מצאה פתם על חלוקה היום, וראתה דם אחר
24 כך שני ימים זה אחר זה; או שראתה שני ימים,
25 וביום השלישי ראתה פתם - הרי זו ספק זבה.

26 טו. הוראה פתם ואחר כך ראתה דם - תולה פתמה
27 בראיתה כל מעת לעת³⁸, בין שבדקה עצמה בעת
28 שמצאה הפתם ומצאה טהור בין שלא בדקה. אבל
29 הוראה פתם אחר פתם בתוך עשרים וארבע שעות
30 - אינה תולה פתם בפתם, אלא אם פן בדקה
31 ביניהם; שאם הפסיקה טהרה בין הפתמים - אין
32 מצטרפין למנן זיבות.

(38) אם ראתה דם בתוך כ"ד שעות, תולים שהכתם בא
מהם ואינה טמאה למפרע.

קלו שייעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תלוקות⁵⁰: אם יכולה לתלות - תולה אף בתחתון,
ואם אינה יכולה לתלות⁵¹ - אינה תולה אף בעליון.
פיצד? עברה בשוק של טבחים, אף על פי שנמצא
הפתם על התחתון לבדו - תולה בדם הטבחים; לא
עברה בשוק הטבחים וכיוצא בו, אף על פי שנמצא
הפתם בעליון לבדו - הרי זו טמאה. ספק עברה⁵²
ספק לא עברה, ספק נתעסקה ספק לא נתעסקה -
אינה תולה.

(50) זה על גבי זה. (51) שהדם בא ממקום אחר.
(52) שספק אם יש לתלות או לא.

כח. עיר שיש בה חזירים⁵³, או שהם באין לה תמיד
- אין חוששין⁵⁴ לכתמיה הנמצאין בתלוקה.

(53) חזירים אוכלים שקצים ומתוים דם. (54) כי אומרים
שזה בא מהחזירים.

כט. האשה שהשאיילה תלוקה לנדה, בין עובדת
בזבחים ומזלות בין ישדאלית, וחזרה ולבשה אותו
קדם בדיקה⁵⁵, ומצאה עליו פתם - הרי זו תולה
בנדה שלבשה אותו. השאיילה אותו לזבה קטנה
ביום הטמא שלה⁵⁶, או ליושבת על דם טהר, או
לתולה שדמיה טהורין⁵⁷ - הרי זו תולה בה. אבל
אם השאיילה אותו לזבה קטנה ביום השמור⁵⁸, או
לזבה גדולה בשבועה ימים נקיים, וחזרה ולבשה
אותו קדם בדיקה, ונמצא עליו פתם - שתייהן
מקלקלות⁵⁹: השואלת והמשאלת אותה, שמא מזו
שמא מזו. השאיילה אותו ליושבת על הפתם - אינה
תולה בה; שאין תולין פתם בפתם.

(55) כלומר, אחרי שהשואלת החזירה את החלוק לא בדקה
אותו, אבל בזמן השאלה היה בחזקת בדוק. (56) ביום
ראיתה. (57) דם בתולים. (58) בשני לראיתה.
(59) כלומר, שאינה תולה בשואלת לבד.

ל. בדיקה תלוקה ובדיקה עצמה ומצאה טהור,
והשאיילה החלוק לחברתה ולבשתו, ונמצא עליו
פתם פשהחזירתו לה - השואלת טמאה; ואינה
תולה בבבלת החלוק, שהרי בדיקה אותו קדם
שתישאיילו לה.

לא. ארבה שלבשה תלוקה של קצרה ונמצא בו
פתם: אם מגיע כנגד בית התרפה⁶⁰ - טמאה⁶¹, ואם
לאו - טהורה⁶²; שפתם זה של קצרה הוא.

(60) של ארוכה. (61) כלומר, שתיהן טמאות, שמא מזו
ושמא מזו. (62) הארוכה.

לב. שלש נשים שלבשו חלוק אחד זו אחר זו ואחר
כך נמצא עליו פתם, וכן אם ישננות במטה אחת
באחת⁶³ ונמצא דם תחת אחת מהן - כלן טמאות.

(41) שהוא כנגד בית התורפה. (42) "כגון דאזדקרא",
"זקפה עצמה לאחוריה".

1 כב. היתה בה מכה, אף על פי שחיתה, אם יכולה
2 להתגלע ולהוציא דם, ונמצא דם על פשרה - תולה
3 במכה⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

(43) ודווקא שיש אפשרות שנטף הדם מן המכה עצמה על
מקום הכתם.

4 כג. נמצא הפתם על בגדיה ובפשרה כאחד - תולה
5 בכל שיש לה לתלות⁴⁴. ותולה במאכלת⁴⁵, שמא
6 בעת שישבה נהרגה מאכלת, ודם זה דם מאכלת
7 הוא. ועד כמה? עד כגרים. אבל אם מצאה הפתם
8 יתר מכגרים - אינה תולה במאכלת. ואפלו היתה
9 מאכלת רצוצה בפתם, הואיל והוא יתר מכגרים -
10 אינה תולה במאכלת.

(44) כמו שהיה נמצא על הבגד לבד, ודווקא אם נמצא על
בשרה לבד, אזי ספקו טמא, מפני שאם הדם הוא ממקום
אחר, היה צריך להימצא על בגדה ולא על בשרה לבד, אבל
כשנמצא על בשרה ועל בגדה אנו תולים בכל מה שיש
לתלות. (45) ואף על פי שלא ראינו שהרגה.

11 כד. וכן תולה בבנה ובבעלה. אם היו עסוקין בדם,
12 או שהיו ידיהן מלכלכות, או שהיתה בהן מכה -
13 תולה בהן ואומרת: הן נגעו בה והיא לא ידעה, ודם
14 זה מחמתן הוא.

15 כה. אין מחזיקין דם ממקום למקום לתלות בו.
16 פיצד? היתה לה מכה בכתפה, ונמצא פתם על
17 שוקה - אין אומרים: שמא בדידה נגעה במכה
18 ונגעה במקום זה. וכן כל פיוצא בזה - אין תולין
19 בו, בין בגופה בין בתלוקה.

20 כו. שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא
21 כסלע דם, ונמצא על כל אחת משתייהן פתם כסלע
22 - שתייהן טמאות⁴⁶. נתעסקה⁴⁷ בדם שאי אפשר
23 שיהיה ממנו פתם אלא כגרים, ונמצא עליה פתם
24 כשני גריסין - הרי זו תולה כגרים בדם שנתעסקה
25 בו, וכגרים במאכלת⁴⁸. נמצא הפתם יתר מכשני
26 גריסין - טמאה⁴⁹.

(46) שאי אפשר לתלות בדם ציפור שהרי בציפור יש דם רק
כסלע ועל שתייהן נמצא כשני סלעים, ולתלות באחת מהן
בדם ציפור, מה ראית לתלות בו? תתלה בשנייה.
(47) אשה אחת. (48) שבכגרים אנו תולים במאכולת.
(49) שאין במה לתלות.

27 כז. נתעסקה באדם - אין תולה בו שחר. נתעסקה
28 בעוף שיש בו מיני דם הרבה, ונמצא עליה מראה
29 אחד מהן - תולה בו. היתה לובשת שלשה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

68) לשפסף שלוש פעמים "בין שתי ידיו כדרך כיבוס בגדים שכולל צידו עם צידו ומשפסף ומוליך ומביא".

לח. אי זהו רק תפל? שלא טעם כלום מתחלת
הלילה, והיה ישן מחצי הלילה האחרון, למחר
קדם שיאכל נקרא רק תפל. והוא שלא יצא רב
דבורו עד שלש שעות ביום. ואם השכים ושנה
פרקו קדם שלש שעות - אין זה רק תפל, שהדבור
מבטל חזק הרק ומחזירו פמים. ואי זו היא לעיסת
גרסין? הוא שילעס הגרסין עד שיתערב עם הפול
רק הרבה מפיו. ואי זהו מי רגלים שהחמיצו? אחר
שלשה ימים או יתר.

לט. כל אשה שהיא טמאה משום פתם, אם מצאה
הפתם בימי נדתה - הרי זו ספק נדה, ויושבת עליו
שבעה ימים, וטובלת בליל שמיני, ואחר כך תהיה
מתרת לבעלה. ואם מצאה אותו בימי זיבתה - הרי
זו ספק זבה גדולה או קטנה, כמו שנתבאר בפרק
זה, ויושבת יום אחד, אם היתה קטנה, או שבעת
ימים נקיים, אם היתה גדולה מספק. והכל מדברי
סופרים, כמו שבארנו. לפיכך, הבא עליה בודון -
מפני אותו מפת מדות⁶⁹, ופטורין מקרבן⁷⁰.

(69) שעבר על דברי סופרים. (70) אם בא עליה בשוגג.

פרק עשירי

(1) יבאר שאין צורה לולד פחות מארבעים יום ואם הפילה
ביום ארבעים; המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה ניכרת;
ודין יוצא דופן או נחתך הולד במעיה אם טמאה לידה; ודין
המפלת כמין בהמה חיה ועוף ופניו כצורת אדם; ודין
המפלת דמות נחש או בעין אחת וירד אחת; ודין הפילה זכר
וסנדל עמו; או הפילה שליית ואח"כ ולד של קיימא; ודין
הפילה ואינה יודעת מה; ודין כל מקום שאמרו תשב לזכר
ולנקבה - כיצד.

א. כל יולדת - טמאה כנדה, ואף על פי שלא ראתה
דם². ואחד היוולדת חי או מת³ או⁴ אפלו נפל⁵. אם
זכר - יושבת לזכר, ואם נקבה יושבת לנקבה. והוא
שתגמר צורתו. ואין צורת הולד נגמרת לפחות
מארבעים יום, אחד הזכר ואחד הנקבה.

(2) דאפשר לפתיחת הרחם בלא דם (נדה כא.). (3) 'ספרא'
תזריע, פרשה י' (זכר, לרבות את המת". (4) בדפוס רומי,
ובכתי' תימן: ואפילו. (5) 'ספרא' שם: "וילדה. . . כל
שתלד". ואין זה דומה למפלת חתיכה אדומה שאין עמה
דם, שפסק רבינו למעלה פ"ה הי"ג שהיא טהורה, כי שם
מדובר בחתיכה שאין לה צורת ולד. (6) נדה ל, א.

ב. והמפלת בתוך ארבעים יום - אינה טמאה לדה.
אפלו ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד
מאחר התשמיש⁸ - הרי זו ספק יולדת, ותשב לזכר
ולנקבה ולנדה¹⁰. היתה צורת האדם דקה ביותר

1 ואם בדיקה אחת מהן עצמה מיד ומצאה עצמה
2 טמאה - הרי השתים טהורות⁶⁴.

(63) צפופות ודבוקות יחד. בגמרא: "משולבות". (64) ואף
בחלוק אם אחת מהן בדקה ומצאה טמאה השתים האחרות
טהורות.

3 לג. בדיקו פלן ומצאו עצמן טהורות - תולה מי
4 שאינה ראוייה לראות דם במי שהיא ראוייה, ותהיה
5 שאינה ראוייה טהורה, והראוייה טמאה. כיצד?
6 היתה אחת מעברת ואחת אינה מעברת - המעברת
7 טהורה, ושאנינה מעברת טמאה. מניקה ושאנינה
8 מניקה - המניקה טהורה. זקנה ושאנינה זקנה -
9 הזקנה טהורה. בתולה ושאנינה בתולה - הבתולה
10 טהורה. היו פלן מעברות, פלן זקנות, פלן מניקות,
11 פלן בתולות - הרי פלן טמאות.

12 לד. שלש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו
13 פלן, ונמצא דם תחת האמצעית - שלשמן טמאות.
14 תחת הפנימית⁶⁵ - היא ושבצדה טמאות,
15 והחיצונה⁶⁶ טהורה. תחת החיצונה - היא ושבצדה
16 טמאות, והפנימית טהורה. ואם לא עלו דרך
17 מרגלות המטה, שהרי אין להם סדר, ונמצא דם
18 תחת אחת מהן - פלן טמאות.

(65) שאצל הקיר. (66) לצד החדר.

19 לה. במה דברים אמורים? שבדיקו פלן ומצאו
20 טהור, ולא תוכל אחת מהן לתלות בכתפה, כמו
21 שבארנו; אבל אם בדיקה אחת ומצאה עצמה
22 טהורה, ובכתפה לא בדיקה - תולה טהורה פזו
23 שלא בדיקה, והרי זו שלא בדיקה טמאה.

24 לו. כל פתם שנמצא על הבגד שאין לו במה יתלה
25 - אינו מטמא עד שיודע שהוא דם. ואם נסתפק
26 להם שמא הוא דם או צבע אדם - מעבירין עליו
27 שבעה סמנין אלו על הסדר: אם עבר או פהה עינו
28 - הרי זה פתם דם וטמאה; ואם עמד כמות שהוא
29 - הרי זה צבע וטהורה⁶⁷.

(67) גם לבעלה.

30 לז. ואלו הן השבעה סמנים על סדרן: רק תפל,
31 וילעיסת גרסין של פול, ומי רגלים שהחמיצו,
32 וברית, ונתר, וקמוניא, ואשלג. וצריך לכססם⁶⁸
33 שלש פעמים על כל סם וסם, ומוליך ומביא בכל
34 כספוס. העבירין שלא על הסדר, או שהעבירין כאחד
35 - לא עשה כלום. הקדים האחרונים לראשונים -
36 אלו שהעביר באחרונה, שהן הראשונים, עלו לו,
37 וחוור ומעביר אחריהם אחרונים שהקדים, עד
38 שיעבירו השבעה על הסדר.

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ואִינָה נִפְרֶת בְּעִלְיָה¹¹ - הָרִי זֶה תֵּשֵׁב לְזָכָר וּלְנִקְבָּה.
2 וְזֶהוּ הַנִּקְרָא שְׁפִיר מֵרָקֶם¹².
- 3 ג. אִי זֶה הוּא שְׁפִיר מֵרָקֶם¹³? תַּחֲלַת בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם
4 - גּוֹפֵי¹⁴ פְּעֻדָּה, שְׁתֵּי עֵינָיו כְּשֵׁתִי טָפִי זָכוּב¹⁵
5 מִרְחָקוֹת זֶה מָזוּ, שְׁנֵי חֲטָמָיו כְּשֵׁתִי טָפִי זָכוּב
6 מִקְרָבוֹת זֶה לָזוּ, פִּיּו פִתּוֹחַ כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה, וְחִתּוֹחַ
7 יָדִים וְרַגְלִים אֵין לוֹ. נִתְבָּאֶרָה צוּרְתוֹ יֵתֵר מָזָה, וְעֵדִין
8 אֵינוֹ נָכָר בֵּין זָכָר לְנִקְבָּה - אֵין בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ בְּמֵימִם¹⁶
9 אֶלָּא בְּשֶׁמֶן, שֶׁהַשֶּׁמֶן מִצְחָצְחוֹ. וּמֵבִיא קִיסֶם שְׂרָאשׁוּ
10 חֶלֶק וּמִנְעֻנֵּעַ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם¹⁷ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, אִם
11 מִסְכָּסֶךְ¹⁸ - בִּידוּעַ שֶׁהוּא זָכָר. וְאִם רָאָה אוֹתוֹ מְקוֹם
12 בְּשַׁעֲרֵיהָ סְדוּקָה - הָרִי זֶה נִקְבָּה, וְאִינָה צְרִיכָה
13 בְּדִיקָה. וְכָל אֵלּוּ הָרְקִימוֹת שֶׁל נָפְלִים - אֵין נוֹתְנִין
14 לָהֶן יְמֵי טָהָר עַד שְׁשִׁיעִירוֹ¹⁹ הַגָּלֵד.
- 13 שם כה, א. 14 שם. "וגויתו כעדשה", ודעת רבינו
שגוויתו, פירושו: גופו. וראה שם ברש"י וב'תוספות יום-
טוב' (נגעים פ"ו מ"ז). 15 שם. כלומר, "עיני זכוב"
(רש"י). "ויש מפרשים, כשתי טיפין שמשליך הזכוב" (ר'
אברהם בן הגר"א, תוספתא נדה פ"ד, ה"ד). 16 שם.
"שהמים עזים וטורדין אותו". כלומר, הם ממחים את
השפיר. 17 של אברי המין. 18 "שיש דבר המעכב,
והיינו גיד" (רש"י). 19 שם: "עד שיהא לו שערות
בראשו" (רש"י).
- 15 ד. הפילה חתיכה לבנה²⁰, אם נקרעה ונמצא בה
16 עצם - הרי זה טמאה לדה. הפילה שפיר מלא
17 מים²¹, מלא דם, מלא גננים²², מלא בשר, הואיל
18 ואינו מרקם - אינה חוששת לולד.
- 20 שם כא, ב. 21 שם כד, ב. 22 "מין התולעת כאילו
הוא בשר חתוך, בתבנית התולעת" (פירוש המשנה לרבינו
שם).
- 19 ה. יוצא דפן²³ - אין אמו טמאה לדה, ואין לה ימי
20 טמאה וימי טהרה; שנאמר: אשה כי תזריע וילדה
21 זכר - עד שתלד ממקום שמוזרעת. המקשה וילדה
22 ולד דרך הדפן - הרי דם הקשי הבא דרך הרחם²⁴
23 זיבות²⁵ או נדה²⁶. ודם היוצא דרך הדפן - טמא²⁷.
- 24 שם מ, א: "והוא שישוע חלצי האשה אם תקשה עליה
הלידה ויצא העובר משם" (פירוש המשנה שם). 25 שם
מא, א. 26 שם: "הרי זה יולדת בזוב". כלומר, זבה היא
וטמאה, כי מה שטיהרה התורה דם הקושי מטומאת זיבה
- אינו אלא בלידה, אבל דרך דופן לא נקראת לידה (רש"י
שם). 27 שם: "אם בימי נדה. 28 שם: "שם גופו טמא, ואם
אחד נגע בו נטמא טומאת ערב. 29 שם: "שמקור מקומו
טמא". ואף-על-פי שראיית דם דרך דופן אינה מטמאה את
האשה בטומאת נדה, אכל הדם עצמו מטמא במגע, מפני
שזה נגע במקור, ומקור מקומו טמא (רש"י שם). 29 שם.
"שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה, וגלה את ערותה
(ויקרא כ, יח) מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך
ערותה".
- 30 שם כח, א. 31 שם כט, א. ודעת רבינו, שאם הוולד
יצא מחותך, לא אמרינן: רוב הראש ככולו, וצריכין כל
הראש (מגיד-משנה). 32 שם כח, א. "יצא כדרכו עד
שיצא רוב ראשו, ואיזהו רוב ראשו, משיצא פדחתו". ורבינו
מפרש: ש"רוב" השנוי במשנה, מכון גם על פדחתו, כלומר
רוב פדחתו (כסף-משנה). 33 מצחו (פירוש המשנה,
שם).
- 34 ז. הוציא העבר את ידו והחזירה - אמו טמאה לדה
35 מדברי סופרים³⁴. ואין לה ימי טהרה עד שיצא הגלד
36 כלו או רבו, כמו שאמרנו³⁵.
- 34 שם. ומדין התורה, אינה חשוכה לידה אלא עד שיצא
רוב הולד. 35 בהלכה הקודמת.
- 37 ח. המפלת כמין בהמה חיה או עוף: אם היו פניו
38 כפני אדם³⁶ - הרי זה ולד. אם זכר - תשב לזכר;
39 ואם נקבה תשב לנקבה; ואם אינו נפר בין זכר
40 לנקבה - תשב לזכר ולנקבה. אף על פי ששאר
41 הגוף דומה לבהמה או לחיה או לעוף. ואם אין
42 פניו כצורת פני האדם, אף על פי ששאר הגוף גוף
43 אדם שלם³⁷, וידי ורגליו ידי ורגליו³⁸ אדם, והרי
44 הוא זכר או נקבה - אינו ולד, ואין אמו טמאה
45 לדה.
- 36 שם כא, א. 37 שם כג, ב. 38 בכת"י תימן: ידי
אדם ורגליו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינו ניכר כתיקונו, וכשאין לו צורת הפנים, מבואר למעלה (הלכה ח) שאמו אינה טמאה לידה. (53) תוספתא נדה פ"ד ה"ז: "יד אטומה . . . אינו ולד", שאנו אומרים מגוף אטום באה היד. (54) נדה יח, א: "מחוטכת כצורתה בחיתוך אצבעות" (רש"י שם). (55) כלומר, "שיצאו כבר רוב אברים עם היד הזאת שמשלמת לרוב (הנחשבת ללידה גמורה), ומתוך שהיא חתוכה, אין חוששין לגוף אטום" ('חכמת בצלאל' - פתחי נדה לרבי בצלאל רנשבורג, נדה כח.). רבינו מפרש מה שאמרו שם: המפלת יד חתוכה, אמו טמאה לידה, הכוונה שיצאו לפניכך חלקי גוף אחרים, וביחד עם יד זו יהיה רוב אברים. ראה 'מגיד משנה'.

יב. פְּעָמִים יִקְפֶּה מִשָּׂאֵר הַדָּמִים שְׁנוּצָר מֵהֶם הָאָדָם
חֲתִיכָה כְּמוֹ לִשׁוֹן הַשּׁוֹרֵץ,⁵⁶ וְתִהְיֶה פְּרוּכָה עַל מִקְצַת
הַזֶּלָּד. וְהִיא הַנִּקְרָאת סְנָדָל. וְלַעוֹלָם לֹא יַעֲשֶׂה סְנָדָל
זֶה אֶלָּא עִם וָלֶד.⁵⁷ אֲבָל חֲתִיכָה שְׁנוּצָרָה לְבִדָּה בְּלֹא
וָלֶד - אֵינָה נִקְרָאת סְנָדָל. וְרֹב הָעֶבְרִים לֹא יִהְיֶה
עִמָּהֶם סְנָדָל. וּפְעָמִים יִכָּה הַמַּעֲבֶרֶת דָּבָר עַל בִּטְנָה,
וַיִּפְסַד הָעֶבֶר וַיַּעֲשֶׂה כְּסְנָדָל זֶה. וּפְעָמִים יִשָּׂאֵר בּוֹ
הַכֶּבֶד פָּנִים, וּפְעָמִים יִיבֹשׁ הַזֶּלָּד וַיִּשְׁתַּנָּה, וַיִּקְפָּאוּ
עָלָיו הַדָּמִים, עַד שֶׁלֹּא יִשָּׂאֵר בּוֹ הַכֶּבֶד פָּנִים. לְפִיכָךְ,
הַמַּפְלָת זָכָר וְסְנָדָל עִמּוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאִין הַכֶּבֶד פָּנִים
לְסְנָדָל - הָרִי זֶה תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלִנְקֵבָה, שְׂמָא סְנָדָל זֶה
נִקְבָּה הִיא⁵⁸. וְחִמְרָא הִחְמִירוּ בּוֹ לְטַמְּאָה בּוֹ מִשּׁוּם
וָלֶד אֵף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ צוּרַת פָּנִים⁵⁹, הוֹאִיל וְהִיא
טַמְּאָה לָדָה מִפְּנֵי הַזֶּלָּד שֶׁעִמּוֹ.

(56 שם כה, ב. (57 שם. (58 שם. (59 שם.

יג. הַחוֹתֵלֶת⁶⁰ הָעֵבֶה, שֶׁהִיא כְּמוֹ חֲמַת⁶¹, שֶׁבְּתוֹכָהּ
נוֹצֵר הַזֶּלָּד, וְהִיא מִקְפַּת אוֹתוֹ וְאֵת הַסְּנָדָל, אִם הִיא
עִמּוֹ סְנָדָל, וְכִשְׁיָגִיעַ זְמַנּוֹ לֵצֵאת קוֹרֵעַ אוֹתָהּ וַיּוֹצֵא
- הִיא הַנִּקְרָאת שְׁלִיא. וְתַחֲלַת בְּרִיתָהּ דּוּמָה לַחוּט
שֶׁל עֶרְבֶכֶּה⁶², וְחִלּוּלָהּ פְּחֻצּוֹצָרָתָהּ, וְעֵבֶה כְּקֶרֶקֶב⁶³
הַתְּרַנְגּוּלִים. וְאִין שְׁלִיא פְּחוּתָה מְטַפֵּחַ.

(60 העוטפת וכורכת את העובר, לשון המקרא (איוב לח, ט) וערפל חתלתו. (61 נאד של מים. (62 שם כ, א. פירוש: דקה כחוט הרוחב של אריג. (63 "שהדקין יוצאין ממנה". גמרא שם.

יד. הַמַּפְלָת שְׁלִיא - תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלִנְקֵבָה⁶⁴. לֹא
שֶׁהַשְּׁלִיא וָלֶד, אֶלָּא שְׁאִין שְׁלִיא בְּלֹא וָלֶד⁶⁵. הַפִּילָה
נִפְּל וְאַחֲרָיָהּ הַפִּילָה שְׁלִיא - חוֹשְׁשִׁין לְשְׁלִיא וְהָרִי
הוּא כְּזֶלָּד אַחֵר. וְאִין אוֹמְרִין: זֶה שְׁלִית הַנֶּפֶל; שְׁאִין
תּוֹלִין אֵת הַשְּׁלִיא אֶלָּא כְּזֶלָּד שֶׁל קִנְמָא⁶⁶. לְפִיכָךְ,
אִם יָלְדָה וָלֶד שֶׁל קִנְמָא וְהַפִּילָה שְׁלִיא, אֶפְלוּ אַחֵר
שְׁלִישָׁה וְעֶשְׂרִים יוֹם⁶⁷ - תּוֹלִין אוֹתוֹ⁶⁸ כְּזֶלָּד, וְאִין
חוֹשְׁשִׁין לְזֶלָּד אַחֵר; שֶׁהַזֶּלָּד קָרַע הַשְּׁלִיא וַיִּצָּא.

(64 שם כד, ב. (65 שם כו, א. (66 שם, ב. (67 שם כז, א: "מעשה ותלו את השליא כולה עד עשרים ושלושה

ט. אִי זֶה הִיא צוּרַת פְּנֵי הָאָדָם? שִׁיחָהּ הַמַּצָּח
וְהַגְּבִינִין וְהָעֵינַיִם וְהַלְּסָתוֹת וְגִבּוֹת הַזָּקָן כְּצוּרַת
הָאָדָם⁶⁹; אֲבָל הַפֶּה וְהָאָזְנִים וְהָאָף, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן
כְּשֶׁל בְּהִמָּה וְחִיָּה - הָרִי זֶה וָלֶד.

שם. אבל אם דבר אחד מהם הוא כצורת בהמה, אינה טמאה לידה, וכן אם אחד מחלקי הפנים הזוגיים שנמנו הוא כצורת בהמה.

י. הַמַּפְלָת דָּמוֹת נָחֵשׁ - אִמּוֹ טַמְּאָה לָדָה, מִפְּנֵי
שֶׁגִּלְגַּל עֵינָיו עָגַל כְּשֶׁל אָדָם⁴⁰. הַמַּפְלָת דָּמוֹת אָדָם
שִׁישׁ לּוֹ כְּנָפִים שֶׁל בֶּשָׂר⁴¹ - אִמּוֹ טַמְּאָה לָדָה. נִבְרָא
בְּעֵין אַחַת וַיִּרְךְ אַחַת⁴²; אִם הָיָה מִן הַצֶּדֶד⁴³ - הָרִי
הוּא כְּחִצֵּי אָדָם, וְאִמּוֹ⁴⁴ טַמְּאָה לָדָה⁴⁵; וְאִם הָיָה
כְּאֶמְצַע - אִמּוֹ טְהוֹרָה, שֶׁהָרִי זֶה בְּרִיָּה אַחֶרָה.

(40 שם כד, ב. דעת רבינו, שהמפלת דמות נחש, מכיון שגלגל עין של נחש דומה לשל אדם יותר מעיניהם של בהמה חיה ועוף, חשוב ולד. מה-שאינ-כן שאר בהמה חיה ועוף שאין בהם שום אבר הדומה לשל אדם, אינו ולד עד שתהא כל הצורה כפני אדם, כמבואר למעלה בהלכה ח"ט (כסף-משנה). ראה 'השגת הראב"ד' וב'מגיד משנה'. (41 שם. (42 שם כג, ב. (43 בכת"י תימן: שהרי. (44 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: אמו. (45 "ולא יסופק בשכלך שהוא נמנע מצד הטבע שילד אדם כל מה שזכרתי, אבל זה אפשר, וכבר העידו יותר מזה. וכתבו הפילוסופים מה שהוא זר יותר מכל אלה, הענינים הטבעיים, כולם הולכים על הרוב ויפול בהם הזרות והפליאה" (פירוש המשנה, נדה פ"ג).

יא. נִבְרָא וְשִׁט שְׁלֹו אָטוּם⁴⁶, או שֶׁהִיא חֶסֶר
מִטְּבוּרוֹ⁴⁷ וְלִמְטָה⁴⁸ וְהָרִי הוּא אָטוּם, או שֶׁהִיא
גִּלְגִּלָּתוֹ אָטוּמָה⁴⁹, או שֶׁהָיָה פְּנֵי טוּחוֹת⁵⁰ וְאִין בֶּהֶן
הַכֶּבֶד פָּנִים, או שִׁישׁ לּוֹ שְׁנֵי גִבִּין וּשְׁתֵּי שְׁדָרוֹת⁵¹, או
שֶׁהַפִּילָה בְּרִית רֹאשׁ שְׁאִינָהּ חֲתוּפָה⁵², או יָד שְׁאִינָהּ
חֲתוּפָה⁵³ - כָּל נֶפֶל מֵאלוֹ אֵינוֹ וָלֶד, וְאִין אִמּוֹ טַמְּאָה
לָדָה. אֲבָל אִם הַפִּילָה יָד חֲתוּכָה וְרִגְלָהּ חֲתוּכָה⁵⁴ -
הָרִי חֲזָקָתָהּ מְזֻלָּד שְׁלֵם, וּמַצְטָרְפִין לָרֹב אֵיבָרָיו⁵⁵.

(46 כלומר, סתום. (47 שרר, השקוע בעור הבטן ככפתור. (48 שם כד, א. אבל אם חפר מלמטה מטבורו, כגון נקביו או כל הארכובה, הרי זה נקרא ולד וטמאה לידה. [דעת רבינו, שיוולדת טריפה אמו טמאה לידה, אף-על-פי שטריפה אינה חיה, רק במקרה שהוולד אינו ראוי לקבלת חיות כלל אינה טמאה, לכן פסק כאן שאפילו חסר למעלה מן הארכובה שהוא טריפה, אמו טמאה, ומטהר רק כשחסר מטבורו. אולם בסוגיה שם משמע שלא כדבריו]. ראה 'כסף משנה'. (49 שם. כלומר, שלמות אין קשר עם חוט השדרה. ראה שם ברש"י. (50 שם. "שאין צורה ניכרת בהן לגמרי" (רש"י). (51 שם. (52 שם כד, ב: "שאינו ניכר החיתוך כתיקונו" ('זו זהב', פירוש לתוספתא נדה פ"ד ה"ז). כלומר, צורת פנים יש בו, רק החיתוך שבאברי הראש

19 יח. מי שילדה זכר ונקבה תאומים - תשב לנקבה⁸⁰.
20 ילדה טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה⁸¹.
21 ילדה תאומים, אחד זכר והשני טמטום או
22 אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה. האחת נקבה
23 והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לנקבה
24 בלבד⁸². שהטמטום והאנדרוגינוס ספק הן, שמא
25 זכר הן שמא נקבה.

(80) ואין נותנים לה חומרת זכר כמו בה"ב. (81) שם כח,

א. כמבואר בסוף ההלכה "שהטמטום והאנדרוגינוס ספק
הם, שמא זכר הם, שמא נקבה". (82) שם. שאפילו אם
הטמטום או האנדרוגינוס הוא זכר, הרי ילדה זכר ונקבה
תאומים, ותשב לנקבה בלבד, כמבואר בתחילת ההלכה.

26 יט. האשה שהחזקה מעברת וילדה, ואין ידוע מה
27 ילדה, כגון שעברה בנהר⁸³ והפילה שם, או
28 שהפילה לבור, או שהפילה וגררתו חיה - הרי זו
29 בחזקת שהפילה וילד⁸⁴, ותשב לזכר ולנקבה. אבל
30 אם לא החזקה מעברת, והפילה, ואין ידוע מה
31 הפילה - הרי זו ספק יולדת⁸⁵, ותשב לזכר ולנקבה
32 ולנדה⁸⁶.

(83) בכת"י תימן: בנהר. (84) שם כט, א. מפני שרוב נשים
המפילות, ולדות שלמים הן מפילות. (85) כי שמא רוח
הפילה או דמות בהמה חיה ועוף, והמדובר ביצא ממנה דם.
(86) שם, כמבואר להלן הכ"א.

33 כ. כל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה - פיצד
34 דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום -
35 פולדת נקבה. שבעה הראשונים ודאי⁸⁷, והשבעה
36 האחרונים ספק⁸⁸. ואין נותנים לה ימי טהר אלא
37 עד ארבעים יום - פולדת זכר⁹⁰. ואם ראתה דם
38 אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהר, אלא
39 ספק דם נדה⁹¹ או ספק דם זיבות⁹², אם בא בימי
40 הזיבה⁹³, כמו שבארנו⁹⁴. וכן אם ראתה דם יום אחד
41 ושמונים בלבד⁹⁵ - הרי זו ספק נדה, ותשב שבעת
42 ימי הנדה; שמא נקבה ילדה, שאין לה וסת נדות
43 עד אחר מלאת, כמו שבארנו⁹⁶.

(87) טמאה, שהרי גם יולדת זכר טמאה שבעת ימים.
(88) בכת"י תימן: השניים. (89) שמא ילדה נקבה.
(90) מפני הספק, שמא ילדה זכר. (91) וספק דם טהר,
שמא ילדה נקבה. (92) ואם ראתה שלש פעמים, הרי היא
ספק זבה גדולה, ודינה נתבאר למעלה פ"ו הכ"ג.
(93) כגון שראתה אחר הארבעים יום, ולאחר שבעת ימי
הנדה חזרה וראתה, הרי זה ספק דם זיבה, ספק דם טהר,
אבל ספק נדות אין כאן, שהרי אם ילדה זכר היא עומדת
כבר בתקופת הזיבה. (94) למעלה שם ה"ה. לפי חשבון
המחזור של שמונה עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד עשר
ימי זיבה. (95) [כך היא הגירסה בכל הדפוסים, ובכתה"י
שהגיעו לידינו. אבל אין שום אפשרות לקיים גירסה זו,

ימים". וכוונת רבינו, עשרים ושלשה חוץ מיום יציאת
השליא, שיצאה אחר עשרים ושלשה ימים ללדת הולד
(ב"ח ס' קצד). ראה 'כסף משנה' וב'בית יוסף' ס' קצד.
"ובספר 'תפארת למשה' כתב בשם מהרש"ק, דהאי אחר
שכתב הרמב"ם צריך לקראו אחר, בצירה תחת האלף ופתח
תחת החית, רוצה לומר, שנתעכבה השליא אחר הולד
עשרים ושלשה יום, ומעתה יש לומר שאלה העשרים
ושלושה ימים, עם יום יציאת השליא הם" ('סדרי טהרה'
ס' קצד ס"ק טו). (68) בכת"י תימן: אותה.

1 טו. הפילה שליא תחלה ואחר כך ילדה וילד של
2 קמא - חוששין לשליא שהיא וילד אחר, ואין תולין
3 אותה בילד הבא אחריה⁶⁹; שאין דרכה של שליא
4 לצאת לפני הילד. יצאת מקצת השליא ביום
5 הראשון⁷⁰ ומקצתה בשני - מונין⁷¹ לה מיום
6 הראשון⁷², ואין נותנים לה ימי טהרה אלא מיום
7 שני, להחמיר⁷³.

(69) שם. (70) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ראשון.
(71) בבא-קמא יא, א. מפני שאין מקצת שליא בלא וילד,
ושמא רוב מיחוי הולד יצא באותו מקצת, וחוששין להחמיר
לטמא טהרות שנגעה ביום ראשון. (72) בדפוס רומי,
ובכת"י תימן: ראשון. (73) אבל לא להקל, ונותנים לה רק
ל"ט ימי טהרה.

8 טז. הפילה דמות בהמה חיה ועוף, ושליא קשורה
9 בו - אין חוששין לילדה⁷⁴. ואם אינה קשורה בו -
10 מטילין⁷⁵ עליה חמר שתי⁷⁶ ולדות. שאני אומר:
11 שמא נמוח שפיר מרקם שהיה בשליא זו, ושמא
12 נמוחה השליא של שפיר זה שהוא דמות בהמה
13 ורחיה.

(74) נדה כו, ב. (75) שם כו, ב. ודף כז, א: "מטיל עליהן
חומר שני ולדות". ורבינו גורס "שתי ולדות" (כן הוא ברוב
הספרים, וראה בהערה הסמוכה) וכן היא גירסת רש"י
(חולין עז:). והכוונה: שתי לידות. כלומר, לידה האחת של
דמות בהמה חיה ועוף, שאינו ולד כמבואר למעלה (הלכה
ח), ואין לה דין יולדת ואין לה ימי טהר, ואנו חוששין גם
ללידה שניה, שבתוך השליא היה ולד ואולי נקבה, לכן
מטילין עליה חומר שתי הלידות, חומר של לידת נקבה
וטמאה ארבעה עשר יום, וחומר של לידת דמות בהמה
שאין לה ימי טהר כלל. ראה רש"י חולין עז, ב.
(76) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שני.

14 יז. כל אלו שחוששין לשליא - אין נותנים לה ימי
15 טהרה⁷⁷. וכל מי שהפילה דבר שאינו וילד, או שפיר
16 בתוך ארבעים יום שעדיין לא נגמרה צורתו: אם
17 יצא עמו דם - הרי זו נדה או זבה, ואם יצא יבש
18 בלא דם⁷⁸ - הרי זו טהרה⁷⁹.

(77) שספק הוא, שמא לא ילדה ואין לה דין יולדת.
(78) שאפשר לפתחת הרחם בלי דם, כמבואר למעלה
(ה"א). (79) מכיוון שאין זו לידה אינה טמאה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והרי גם אם ילדה זכר, היא ודאי נדה בראיה ראשונה שאחר הלידה, לדעת רבינו למעלה בפ"ו ה"ו ופ"ז הי"ב, ולמה כתב כאן "ספק נדה" . . . שמא נקבה ילדה? ונראה שטעות-סופר לפנינו, ויש למחוק כאן את התיבה "בלבד", ולהעבירה להלכה כא (ראה הערה צב*). ודין זה הוא המשך הדין שלמעלה במקרה שראתה פעם אחת אחר מ' יום, ושוב ראתה ביום פ"א. ומשמיענו רבינו שאע"פ שראתה כבר פעם אחת, ולפי חשבון המחזור חל יום פ"א בימי זיבה, הרי זו ספק נדה, כמנומק בסוף ההלכה "שמא נקבה ילדה", כי אם זכר ילדה - אינה נדה אלא שומרת יום כנגד יום]. (96) למעלה פ"ז שם. שהלידה מפסקת המנין, ואחר מלאת היא תחילת נדתה, ושמא נקבה ילדה, ולכן היא נדה מספק.

פרק אחד עשר

1) יבאר הכרת הדמים על ידי בית דין הגדול; שגזרו שכל דם שתראה האשה תהיה ספק זבה; ודין מה שהחמירו בנות ישראל על עצמן; ודין דם שראתה בימי טוהר אחר ספירה וטבילה; ודין דם בתולים ודם חימוד; ואם היה בה מכה היה דם שותת ממנה; ודין מי שלא ראתה דם אלא יום אחד אם (צריך) [צריכה] שבעה נקיים מלבד הראשון(נים); אם האשה עולה מטומאתה עד שתטבול; המלאכות שהנדה עושה לבעלה.

- א. כל שאמרנו²² בנדה וזבה ויולדת - הוא דין תורה²³. וכמשפטים אלו היו עושין כשהיו בית דין הגדול מצויין, והיו שם²⁴ חכמים גדולים שמפירים הדמים, ואם נולד להם²⁵ ספק בראיות או בימי נדה וזיבה²⁶ - יעלו²⁷ לבית דין²⁸ וישאלו. כמו שהבטיחה תורה עליהם²⁹, שנאמר: פי יפלא מן דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין - בין דם נדה לדם זיבה. ובאותן הימים³⁰ היו בנות ישראל נזהרות מדבר זה³¹, ומשמרות וסתותיהן³², וסופרות תמיד ימי הנדה וימי הזיבה³³.

2) בפרקים הקודמים. (3) כלומר, דין התורה המקורי, קודם שהחמירו החכמים, כמבואר להלן (הלכות ג').
4) כשירצו החכמים לומר שיש בעולם או בנמצא דבר אחד, יאמרו שיש שם . . . רומזים במלה שם אל המציאות, ואין זה נמצא בלשון עברי . . . נמשך (רבינו) אחר דברי החכמים בלשון הערבי" (ר' שמואל אבן תיבון בפתיחתו 'למורה נבוכים'). וראה פ"א מהל' יסודי התורה ה"א, וב'כסף משנה' שם. (5) לחכמים. (6) במראות הדמים. (7) כלומר, בדיני נדה וזבה. (8) החכמים מעלים את הספק לבית-דין הגדול. (9) סנהדרין פו, א. (10) כלומר, שהתורה הסתמכה ונשענה על הוראותיהן, שכל ההוראות היוצאות מבית-דין הגדול נחשבות לגופי תורה. "בית-דין הגדול שבירושלים הם עיקרי תורה שבעל-פה, והם עמודי ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה, שנאמר (דברים יז, יא) על פי התורה אשר יורוך, זו מצות-עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו, חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולישען עליהם" (פ"א מהל' מורים ה"א). (11) כשביט-דין הגדול היה קיים.

- 1 כא. כל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה ולנדה
- 2 - פי' צד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר
- 3 יום - פ' יולדת נקבה⁹⁷. ואם ראתה דם ביום אחד
- 4 ושמונים⁹⁸ - הרי זו ספק נדה⁹⁹. וכן אם ראתה ביום
- 5 ארבעה ושבעים וביום אחד ושמונים - הרי זו ספק
- 6 נדה¹⁰⁰. וכן אם ראתה ביום אחד וארבעים, אף על
- 7 פי שראתה ביום ארבעה ושלושים - הרי זו ספק
- 8 נדה¹⁰¹, ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים -
- 9 פ' יולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טוהר כלל -
- 10 בנדה¹⁰², והרי היא כמי שלא ילדה. וכל דם שתראה
- 11 מיום שהפילה עד שמונים יום: אם פא בימי
- 12 נדה¹⁰³ - הרי זו ספק נדה מאחר שהבעה¹⁰⁴ מיום
- 13 שהפילה, ואם פא בימי זיבה¹⁰⁵ - הרי זו ספק
- 14 זבה; שכל ימי מלאת אין בהן וסת. וכן אם ראתה
- 15 ביום אחד ושמונים - עדין היא מקלקלת. ותהיה
- 16 ספק נדה, כמו שבארנו¹⁰⁶, אף על פי שלא ראתה
- 17 אלא יום אחד. וכשיקבע לה הו'סות¹⁰⁷ אחר השמונים
- 18 - יסור קלקוליה, ותחזור להיות נדה ודאית¹⁰⁸ או זבה
- 19 ודאית¹⁰⁹. וכן מיום שהפילה עד שבעה ימים
- 20 ותהיה¹¹⁰ נדה ודאית¹¹¹, אם הפילה בתוך ימי נדתה,
- 21 כמו שבארנו¹¹².

(97) שמא הפילה נקבה. (98) [כאן יש להוסיף את המלה "בלבד", שנעקרה בטעות ממקומה ונשתרבה להלכה כ (ראה הערה צ*). ולמה "ספק" ולא ודאי נדה? מפני שאפשר שלא ילדה כלל, ודם נדות ראתה לפני פ"א. ויוצא לפי חשבון המחזור שיום פ"א נופל בתקופת הזיבה (ארבע פעמים יח הם שבעים ושנים ימים, ולאחריהם שבעה ימי נדה הרי שבעים ותשעה, ואחריהם מתחילה תקופת הזיבה) והיא טמאה רק יום אחד ככל זבה קטנה]. (99) כלומר, ספק נדה ספק זבה קטנה, שהרי אם אין לה דין יולדת כלל, אלא נדה היתה, נמצא שהיא עומדת בימי זיבה לפי חשבון המחזור. (100) כלומר, אין אנו אומרים ביום ע"ד התחילו ימי נידות, ונשלמו ביום פ'. ואם כן ביום פ"א מתחילים ימי זיבה, ודינה כשומרת יום כנגד יום. (101) שמא ילדה זכר, וביום השלושים וארבעה היתה בתוך מלאת, ויום הארבעים

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- (12) מדם נדה ודם זיבה. (13) כלומר, בדייקנות ובקביעות. (14) כל מחזור של שמונה-עשר יום.
- ב. וְטִרְחַ גְּדוֹל יֵשׁ בְּמִנְיָן הַיָּמִים, וּפְעָמִים רַבּוֹת יָבוֹאוּ לַיָּדִי סֶפֶק. שְׁאִפְלוּ רֵאָתָה הַבַּת דָּם בְּיוֹם הַלֵּדָה - מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם מֵתַחֲלִילִין לַמָּנוֹת לָהּ יָמֵי נִדָּה וַיָּמֵי זִיבָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁵. וּלְפִיקָךְ לֹא תִטָּמֵא הַבַּת בְּזִיבָה אֲלֵא בַת עֲשָׂרָה יָמִים. שְׁאֵם רֵאָתָה בְּיוֹם שְׁנוֹלְדָּה¹⁶ - הָרִי זֶה נִדָּה שְׁבַעַת יָמִים; וּשְׁלֹשַׁת יָמִים סְמוּךְ לַנִּדְתָּה - הָרִי עֲשָׂרָה יָמִים. הִנֵּה לַמִּדָּה, שְׁמַתְחַלֵּת רֵאִיָּה מֵתַחֲלֵת לַמָּנוֹת יָמֵי נִדָּה וַיָּמֵי זִיבָה כָּל יָמֶיהָ¹⁷, וְאִפְלוּ רֵאָתָה וְהִיא קִטְנָה.
- (15) למעלה פ"ד ה"ד. (16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שתולד. וגירסה זו היא הנכונה. (17) אחרי שבעת ימי נדה, אחד עשר ימי זיבה, כמבורק למעלה פרק ו הלכה ו.
- ג. וּבִימֵי¹⁸ חֲכָמִי הַגִּמְרָא¹⁹ נִסְתַּפֵּק הַדְּבָר הַרְבֵּה בְּרֵאִיתָ²⁰ הַדְּמִים וְנִתְקַלְקְלוּ הַסּוֹתוֹת²¹, לְפִי שְׁלֹא הָיָה כַּח כָּל הַנָּשִׁים לַמָּנוֹת יָמֵי נִדָּה וַיָּמֵי זִיבָה. לְפִיקָךְ הַחֲמִירוֹ חֲכָמִים²² בְּדָבָר זֶה, וְגִזְרוּ: שִׁיְהוּ כָּל יָמֵי הָאִשָּׁה כִּימֵי זִיבָתָה, וְיִהְיֶה כָּל דָּם שֶׁתֵּרָאָה סֶפֶק דָּם זִיבוֹת.
- (18) נדה כ: (19) בדפוס רומי ובכת"י תימן: התלמוד. (20) במראות הדמים. (21) הרי"ף (שבועות, פ"ב, הלכות נדה) "וכיון דאימעות (נתמעטו) רבנן דהוה (שהיו) בקיאי . . ולא הוו יכלי (ולא היו יכולים) לאפרושי (להבדיל) בין דם טמא לדם טהור . . וחזו נמי (וראו גם) דלא ידעי נשי (שהנשים אינן יודעות) תיקון וסתות (חשבון הוסתות) . . חשו רבנן למילתא (חששו רבנן לדבר) ואצריכו למיתב (והצריכו לישב) שבעה נקיים על כל דם". (22) נדה סו, א.
- ד. וְעוֹד הַחֲמִירוֹ²³ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל עֲצָמָן חֲמָרָא יִתְרָה עַל זֶה, וְנִהְגוּ כָּלָם בְּכָל מָקוֹם שִׁישׁ יִשְׂרָאֵל: שֶׁכָּל בַּת יִשְׂרָאֵל שְׂרוּאָה דָּם, אִפְלוּ לֹא רֵאָתָה אֲלֵא טִפָּה כַּחֲדָל בְּלִבָּר וּפְסַק הַדָּם - סוּפְרַת לָהּ שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים. וְאִפְלוּ רֵאָתָה בַּעַת נִדְתָּה, בֵּין שֶׁרֵאָתָה יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם אוֹ הַשְּׁבַעַת כָּלָן אוֹ יִתֵּר - מִשִּׁיפְסָק הַדָּם סוּפְרַת שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים כְּזִבָּה גְּדוּלָּה²⁴. וְטוֹבְלַת בְּלִיל²⁵ שְׁמִינִי, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא סֶפֶק זָבָה²⁶, אוֹ בְּיוֹם שְׁמִינִי, אִם הָיָה שֶׁם דִּחַק, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרְנוּ²⁷, וְאַחֵר כֶּף תִּהְיֶה מִתֵּרֶת לְבַעֲלָהּ.
- (23) שם. "ומפני מה החמירו בנות ישראל כך, ולא הספיק להן בתקנתן של חכמים, כדי שיהיו בכל זמן מונות מגין אחד, ולא תשתנה מנהגן בין ראייה אחת לשלשה ימים, הרי שראתה שלשה (ימים) ונעשית זבה, התחילה וספרה עד ששה נקיים, וראתה בשביעי טיפה כחרדל, ודאי צריכה לישב עליהן (שוב) שבעה נקיים, שהרי סתרה כל המניין. ויש שאינן בקיאות בין תחילת ראייה לסתירת הספירה ויבוא
- ה. וְכֵן כָּל הַיּוֹלְדֵת בְּזִמְנָה הַזֶּה - הָרִי הִיא כְּיוֹלְדֵת בְּזוֹב²⁸, וְצָרִיכָה שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁹. וּמִנֵּהָ פֶּשׁוּט³⁰ בְּשִׁנְעָר³¹ וּבְאֶרֶץ הַצִּיִּי³² וּבִסְפָּרָד וּבִמְעָרָב³³: שְׁאֵם רֵאָתָה דָּם בְּתוֹךְ יָמֵי מְלֹאֶת³⁴, אֵף עַל פִּי שֶׁרֵאָתָה אַחֵר שֶׁסְּפָרָה שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים וְטִבְלָה - הָרִי זֶה סוּפְרַת שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים אַחֵר שִׁיפְסָק הַדָּם. וְאֵין נוֹתֵנִין לָהּ יָמֵי טַהַר כָּלָל; אֲלֵא כָּל דָּם שֶׁתֵּרָאָה הָאִשָּׁה, בֵּין דָּם קָשִׁי בֵּין דָּם טַהוֹר - הַכָּל טָמֵא, וְסוּפְרַת שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים אַחֵר שִׁיפְסָק הַדָּם.
- (28) שאנו חוששין שמא ראתה טיפת דם בפתיחת הרחם ונעשית זבה, לפי החומרא שקיבלו עליהן, והלידה אחר-כך הויא יולדת בזוב (ראה רש"י נדה לח. דיבור-המתחיל קמ"ל דאפשר). (29) למעלה פ"ז ה"ה. (30) כלומר, שנתפוט. (31) בבבל. (32) ארץ ישראל. (33) מרוקו וכל צפון אפריקה. (34) הארבעים יום לזכר והשמונים לנקבה - נקראים ימי מלאת, לשון המקרא "ובמלאת ימי טהרה" (ויקרא יב, ו).
- ו. וְדִין זֶה³⁵ בִּימֵי הַגְּאוּנִים נִתְחַדֵּשׁ, וְהֵם גְּזֻרָּה³⁶ שְׁלֹא יִהְיֶה שֶׁם דָּם טַהוֹר כָּלָל. שֶׁזֶה שֶׁהַחֲמִירוֹ עַל עֲצָמָן בִּימֵי חֲכָמִי הַגִּמְרָא³⁷ - אֵינּוּ אֲלֵא בְּרֹאָה דָּם שֶׁהוּא טָמֵא, שִׁישְׁבַת עָלָיו שְׁבַעַת נְקִיִּים; אֲבָל דָּם שֶׁתֵּרָאָה בִּימֵי טַהַר אַחֵר סְפִירָה וְטִבְלָה - אֵין לַחוֹשׁ לוֹ, שֶׁאֵין יָמֵי טַהַר רֵאוּיִין לֹא לַנִּדָּה וְלֹא לַזִּיבָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³⁸.
- (35) כלומר, הדין שאפילו בתוך ימי מלאת היא טמאה וצריכה שבעה נקיים. (36) בכת"י תימן: שגזרו. (37) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (38) למעלה פ"ז ה"ו.
- ז. וְשִׁמְעֵנוּ, שֶׁבְּצָרְפַת בּוֹעֲזִים עַל דָּם טַהַר כְּדִין הַגִּמְרָא³⁹ עַד הַיּוֹם⁴⁰, אַחֵר סְפִירָה וְטִבְלָה מִטְּמֵאֵת יוֹלְדֵת בְּזוֹב. וְדָבָר זֶה תְּלוּי בְּמִנְהָג.
- (39) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: התלמוד. (40) שלא קבלו עליהם חומרת הגאונים.
- ח. וְכֵן⁴¹ דִּין דָּם בְּתוֹלִים בְּזִמְנָה הַזֶּה: שֶׁאִפְלוּ הָיְתָה קִטְנָה שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּה לְרֵאוּתָה⁴² וְלֹא רֵאָתָה דָּם מִיָּמֶיהָ - בּוֹעֵל בְּעִילַת מַצּוֹה וּפּוֹרֵשׁ. וְכָל זִמְנָה שֶׁתֵּרָאָה הַדָּם מִחֲמַת הַמִּכָּה⁴³ - הָרִי הִיא טָמֵאָה. וְאַחֵר שִׁיפְסָק הַדָּם - סוּפְרַת שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים.
- (41) נאסר בימי הגאונים. ראה 'כסף משנה' (למעלה פ"ה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"א כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבעה נקיים, אבל הרוואה כתם אינה צריכה רק ששה נקיים, כתקנת רבי, שאינה צריכה הפסק טהרה, שעל הכתמים לא היתה הקבלה.

יב. וכן כל מה שאמרנו ביולדת שאמו טהורה - 22
הרי היא טהורה בזמן הזה⁶⁴. וכן האשה שראתה 23
לכן או דם ירק⁶⁵ או שהשליכה חתיכה אדמה⁶⁶ 24
שאין עמה דם⁶⁷ - הרי היא טהורה אף בזמן הזה; 25
שלא החמירו אלא ברוואה דם טמא, ואין זה דם 26
טמא⁶⁸. 27

(64) ואין לא חומרת קבלת נשים ולא חומרת הגאונים.
(65) בין ירוק ככרתי בין ירוק כזהב (מגיד-משנה).
(66) כלומר, אף-על-פי שהיא אדומה (למעלה פ"ה הי"ג).
(67) שדעת רבינו, שאפשר לפתיחת הרוחם בלא דם. ראה
בהשגת הראב"ד ובמגיד משנה⁶⁸. בדפוס רומי,
ובכת"י תימן: ואין זו רואה דם טמא.

יג. וכן אם היתה בה מכה והיה הדם שותת ממנה, 28
או שבא הדם עם מימי רגלים - הרי זה טהורה. 29
ולא נתחדש דבר⁶⁹, אלא ספירת שבעת ימים נקיים 30
לכל רואה דם טמא, כמו שאמרנו, ושיהיו כל 31
מראה דמים טמאים. 32

(69) שום חומרא אחרת.

יד. זה שתמצא במקצת המקומות, שהנדה יושבת 33
שבעת ימים בנדתה אף על פי שלא ראתה דם אלא 34
יום אחד, ואחר השבועה תשוב שבעת ימים נקיים - 35
אין זה מנהג, אלא טעות הוא ממי שהורה להם כן, 36
ואין ראוי לפנות לדבר זה כלל. אלא אם ראתה יום 37
אחד - סופרת אחריו שבועה (נקיים), וטוֹלַת בליל 38
שמיני⁷⁰, שהוא ליל שני שלאחר נדתה, ומתרת 39
לבעלה. 40

(70) כדין נדה.

טו. וכן זה שתמצא במקצת מקומות, ותמצא 41
תשובות למקצת הגאונים, שיולדת זכר לא תשמש 42
משקתה עד סוף ארבעים, ויולדת נקבה אחר שמונים, 43
ואף על פי שלא ראתה דם אלא בתוך השבועה - 44
אין זה מנהג, אלא טעות הוא באותן התשובות, 45
ודרך אפיקורוסות⁷¹ באותן המקומות⁷², ומן 46
הצדוקין למדו דבר זה. ומצוה לכוֹפֵן בדי להוציא 47
מלבן, ולהחזירן לדברי חכמים שתספור שבועה ימים 48
נקיים בלבד, כמו שבארנו. 49

(71) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: מינות. (72) שנוהגים מנהג זה.

טז. אין האשה עולה מטמאתה⁷³ ויוצא מידי ערוה 50
עד שתטבל במי מקנה פֶּשֶׁר, ולא יהיה דבר חוצץ 51
בין פְּשֶׁרָה ובין הפֶּשֶׁר. ובהלכות מקנאות תבאר 52

הי"ח). (42) שמדינא דגמרא - אפילו אם ראתה כבר בבית אביה - מותרת לבעלה עד שתחיה המכה (למעלה פ"ה הי"ח), והגאונים החמירו לפרוש אחר הבעילה. ובהגיע זמנה לראות - וראתה בבית אביה - היא טמאה מדינה דגמרא, ואם עדיין לא ראתה, מותרת היא לבעלה עד ארבעה ימים אפילו הדם שותת (שם, הי"ט). (43) של השרת הבתולים.

ט. יתר⁴⁴ על זה: כל פת שתבעוה להנשא ורצתה - 1
שוהה⁴⁵ שבעת ימים נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך 2
תהיה מתרת להבעל⁴⁶; שָׁמָּא מחמורה לאיש ראתה 3
דם טפה אחת ולא הרגישה בה. בין שהיתה האשה 4
גדולה בין שהיתה קטנה⁴⁷ - צריכה לישוב שבועה 5
נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך תטבל ותבעל. 6

(44) עוד יותר החמירו. (45) נדה סו, א. (46) אחר טבילה, כמבואר בסוף ההלכה. (47) שם.

י. וכל הדברים האלו חמרא יתרה שנהגו בה בנות 7
ישראל מימי חכמי הגמרא⁴⁸, ואין לסור ממנה 8
לעולם. לפיכך⁴⁹, כל⁵⁰ אשה שרצתה פשתבעוה 9
להנשא - לא תנשא עד שתספור ותטבל. ואם נשאת 10
לתלמיד חכם - מתרת להנשא⁵¹ מיד, ותספור⁵² 11
מאחר שנשאתה ותטבל; שתלמיד חכם יודע שהיא 12
אסורה, ונזהר מזה, ולא יקרב⁵³ לה⁵⁴ עד שתטבל. 13

(48) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (49) כלומר, מפני שחומרא זו נתקבלה בכל תפוצות ישראל. (50) מאיזו ארץ שהיא. (51) יבמות לו, ב. (52) שבעה נקיים. (53) כוונת רבינו, שיהיה אפילו מלהתייחד עמה (כסף-משנה). ראה השגת הראב"ד. (54) אליה.

יא. דין הפתמים בזמן הזה - כמו שבארנו⁵⁵, ואין 14
בדבר חדוש⁵⁶ ולא מנהג. אלא כל פתם שאמרנו 15
שהיא טהורה - הרי היא טהורה; וכל פתם שאמרנו 16
טמאה: (אם⁵⁷ אין בפתם שעור פדי לחוש לזיבות) 17
- סופרת שבעת ימים⁵⁸ מיום שנמצא בו הפתם⁵⁹; 18
ואם היה שעור הפתם פדי לחוש לזיבות⁶⁰ - סופרת 19
שבעת ימים⁶¹ מאחר⁶² יום שנמצא בו הפתם. שאין 20
הרואה דם ברוואה פתם⁶³. 21

(55) למעלה פ"ט. (56) כלומר, לא נתחדשה כל חומרא על הכתמים, לא מתקנת חכמי התלמוד ולא מגזירת הגאונים, וגם לא על-ידי 'קבלה' שבנות ישראל קיבלו עליהן (כמבואר למעלה הלכה ג"ה). (57) המוקף בסוגריים, לא נמצא בדפוס רומי ובכת"י תימן. (58) ורק ששה מהם צריכים להיות נקיים. (59) נדה סו, א: "ראתה יום אחד, תשב ששה והוא", ודעת רבינו, שבמציאת כתם נשארה תקנה זו, ואינה צריכה הפסק טהרה, ויום מציאת הכתם נחשב בכלל השבעה ימים. ראה השגת הראב"ד. (60) כשיעור שלשה כתמים, והוא כגודל שלשה גריסין, ולבשה הבגד שלשה ימים, כמבואר למעלה פ"ט הי"ב. (61) נקיים כדין זבה. (62) ממחרת היום. (63) שברואה דם אפילו טיפה כחרדל, קיבלו עליהן בנות ישראל לשבת

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שקנאין פוגעים בו - כיצד; הבוכל שהרג את הקנאי; וגדול עוון בועל גויה אע"פ שאינו כתוב בתורה; עבדים שהטבילו אותם לשם עבדות והבא על השפחה; ולד ישראל שנתערב עם ולד שפחה; דין שבעה עממין ושאר האומות כשיתגיירו.

א. וְשָׂאֵל שֶׁבַע עֹבֶדֶת פֹּכְכִים וּמְזֻלוֹת? מִשָּׁאֵר
הָאֻמוֹת³ דֶּרֶךְ אִישׁוֹת, אוֹ יִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּבְעֵלָה לְעֹבֶד
פֹּכְכִים וּמְזֻלוֹת דֶּרֶךְ אִישׁוֹת - הָרִי אֵלָיו לֹקֵיץ? מִן
הַתּוֹרָה; שְׁנָאֵמֶר: לֹא תִתְחַתֵּן בָּם⁵, בְּתֵף לֹא תִתֵּן לִבְנוֹ
וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לְבִנְיָהּ. אֶחָד שֶׁבָּעָה עַמֻּמִּין וְאֶחָד כָּל
אֻמוֹת פֶּאֶסוּר זֶה⁶. וְכֵן מִפְּרֹשׁ עַל יְדֵי עֲזָרָא⁷: וְאִשֶּׁר
לֹא נָתַן בְּנִתָּהּ לְעַמִּי הָאֲרָץ, וְאֵת בְּנִתֵּיהֶם לֹא נָקַח
לְבָנִינוּ.

(2) בפרקים הקודמים מדובר באיסורי ביאה בגברים ונשים מישראל ופרק זה עוסק באומות האחרות. (3) כן הוא מדרכי הלשון, כשיש חלק יוצא מן הכלל, מכונה הכלל - ואף אם הוא החלק היותר גדול - בשם "שאר", "בשאר מדינות המלך מה עשו"; "איני כשאר כל אדם איסטנסי אני". [נדעת רבינו שאיסור חיתון נוהג בכל האומות ולפני גיור. ורבים חלקו עליו וסוברים, שרק שבע האומות שישבו בארץ בזמן כיבושה על ידי יהושע נאסרו בחיתון כשנתגיירו, אבל לפני גיור לא שייך כלל חיתון, כי אין קידושין תופסים בהם. ומתוך כך יוצא, שבשאר אומות לא שייך איסור חיתון כלל, כי אחרי שנתגיירו הם כישראל לכל דבר]. (4) אם התרו בהם. (5) רבינו מפרש פסוק זה בגיורת ולא בגיורתו ובדרך אישות, ולכן מבאי רבינו גם את סוף הפסוק: "בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תקח לבנך". שזה כביאור ל"לא תתחתן בהם". (6) עבודה זרה לו: "כי יסיר לרבות כל המסירין". (7) למרות שהפסוק הוא בספר נחמיה כתב רבינו "עזרא", כי ספר עזרא כולל גם את ספר נחמיה, ובהלכות ספר תורה פרק ז' הלכה ט"ו לא הזכיר רבינו כלל את ספר נחמיה בין 24 ספרי התנ"ך. וכן אמרו: "ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא על שמיה", אין אנו יודעים מתי ועל ידי מי נתחלק ספר עזרא לשניים.

ב. וְלֹא אֶסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא דֶּרֶךְ חֲתָנוּת; אֲבָל הָבָא עַל
הַכּוֹתֵיט דֶּרֶךְ זִנּוּת - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁸ מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים. גְּזֵרָה שְׁמָא יָבֵא לְהִתְחַתֵּן. וְאִם יִתְדָה לוֹ
בְּזִנּוּת⁹ - חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם נִדְהָ¹⁰, וּמִשּׁוּם שִׁפְחָה,¹¹
וּמִשּׁוּם כּוֹתֵיט, וּמִשּׁוּם זִנּוּת¹¹. וְאִם לֹא יִתְדָה לוֹ,
אֶלָּא נִקְרָאת מִקְרָה - אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא מִשּׁוּם כּוֹתֵיט.
וְכָל חִיּוּבֵין אֵלָיו מִדְּבָרֵיהֶן.

(8) "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים". ולא קבעו חכמים מספר המכות ונמסר לבית דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. (9) "בית-דין של חשמונאי גזרו: ישראל הבא על גוייה חייב משום נשג"ז" (נדה, שפחה, גוייה, זונה). ומסקנת הגמרא שם - לפי גירסת רבינו - "התם דמייחד לה". כלומר, שהגזירה של החשמונאים הייתה רק אם זה באופן קבוע. (10) "וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדחה, אתי

הַמִּקְוָה הַפֶּשֶׁר וְהַפְּסוּל, וְדֶרֶךְ הַטְּבִילָה, וּמִשְׁפָּטֵי
הַחֲצִיצָה. אֲבָל אִם רָחַצָה בְּמַרְחֵץ, אֶפְלוּ נָפְלוּ עָלֶיהָ
כָּל מִימוֹת שֶׁבְּעוֹלָם - הָרִי הִיא אַחֵר הִרְחִיצָה כְּמוֹת
שֶׁהִיָּתָה קֹדֶם הִרְחִיצָה בְּכֶרֶת. שְׂאִין לָךְ דְּבַר שֶׁמַּעֲלָה
מִטְמְאָה לְטִהָרָה אֶלָּא טְבִילָה בְּמִי מִקְוָה אוֹ בְּמַעֲיָן
אוֹ בְּיָמִים שֶׁהֵם כְּמַעֲיָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת
מִקְוֹאוֹת.

(73) כמבואר למעלה פ"ד ה"ג.

יז. כָּל שֶׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה, אֵף עַל פִּי
שֶׁהֵן סֶפֶק, אִם טְבִילָה בִּהְיֹן - פְּאֵלּוּ לֹא טְבִילָה⁷⁴. וְאִם
טְבִילָה בְּשָׁבִיעִי, אֵף עַל פִּי שְׁאִסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּין
לְבִתְחִילָה שְׁמָא יָבֹא לְבַעַל בְּשָׁבִיעִי אַחֵר הַטְּבִילָה,
הוֹאִיל וְטְבִילָה בְּזִמְנָהּ אֶפְלוּ הִיָּתָה זָבָה וְדָאִית - הָרִי
זוֹ עֲלֵתָה לָהּ טְבִילָה⁷⁵.

(74) שהרי נדה וזבה אם טבלו בתוך שבעת הימים אין טבילתן טבילה. (75) שאם היא זבה - הרי טבלה כדין, שזבה יכולה לטבול ביום השביעי לספירתה! ואם היא נדה, הרי יום זה אצלה, כיום השמיני או יותר, שנדה אינה צריכה לספור אלא שבעה ימים בין טמאים בין טהורים, והיא הלא ספרה שבעה ימים נקיים מלבד הטמאים, ולכן עלתה לה טבילתה.

יח. וְאִסוּר לְאָדָם שֶׁיִּדְבֹּק בְּאִשְׁתּוֹ בְּשֶׁבַעַת יָמִים
נְקִיִּים אֵלָיו, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּכִסּוּתָהּ⁷⁶ וְהוּא
בְּכִסּוּתוֹ, וְלֹא יִקְרַב לָהּ⁷⁷ וְלֹא יַעַבְדָּהּ אֶפְלוּ בְּאֶצְבָּע
קִטְנָהּ⁷⁸, וְלֹא יֹאכַל עִמָּה בְּקַעֲרָה אַחַת⁷⁹. כָּלֵלוּ שֶׁל
דְּבַר: יִנְהַג עִמָּה בְּיָמֵי סְפִירָה כְּמוֹ שֶׁיִּנְהַג בְּיָמֵי נִדְהָ;
שְׁעָדִין הִיא בְּכֶרֶת עַד שֶׁתִּטְבַּל, כְּמוֹ שֶׁפֶּאֶרְנוּ⁸⁰.

(76) שבת יג, ב. (77) כלומר, לא יתקרב אליה. (78) שם. (79) שם. ראה השגת הראב"ד. (80) למעלה ה"ז.

יט. כָּל מְלָאכּוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ - נִדְהָ
עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ, חוּץ מִהִרְחֻצַּת פָּנָיו יָדָיו וְרִגְלָיו⁸¹,
וּמִזִּיגַת הַכּוֹס⁸², וְהַצָּעַת הַמָּטָה בְּפָנָיו. גְּזֵרָה שְׁמָא
יָבֹא לְדַבֵּר עִבְרָה. וּמִפְּנֵי זֶה לֹא תֹאכַל עִמּוֹ בְּקַעֲרָה
אַחַת, וְלֹא יַעַבְדָּהּ, מִפְּנֵי הָרִגֵּל עִבְרָה. וְכֵן
בְּשֶׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים לֹא תַעֲשֶׂה לוֹ שְׁלֹשׁ מְלָאכּוֹת
אֵלּוּ. וּמִתְרָם⁸³ לְאִשָּׁה לְהִתְקַשֵּׁט בְּיָמֵי נִדְתָּהּ, כְּדִי שֶׁלֹּא
תִתְגַּבֵּה עַל בַּעֲלָהּ.

(81) אפילו אינה נוגעת בו, שהוא רוחץ והיא מצקת מים (מגיד-משנה, פכ"א מהל' אישות ה"ח). (82) של יין, אבל של מים מותר (מגיד-משנה). (83) שבת סד, ב.

יום שישי כ"ב כסלו ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) יבאר הבא על הגויה דרך אישות או זנות; הבא על הגויה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(14) מן האשה. (15) "שלא נאמרה הלכה זו אלא בשעת מעשה". (16) אם התרו בו, כרוצת. (17) "שלא ניתנה רשות אלא למקנא מעצמו, דעושה מעשה על-ידי עצמו, אבל על-ידי שליח לא, והאי כי אתי (וזה שבא) ומימלך (ושואל), אי אמרינן ליה (אם נאמר לו) זיל קטול (לך והרוג) הוה להו שלוחן" (נמצא שהוא שליח שלהם). (18) אף על פי שלא פירש. (19) "נהפך זמרי והרגו לפינחס אין נהרג עליו". דפינחס רודף הווה, שהרי אין מצוה להרגו [=לזמרי] אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו [=לפינחס], וכשם שניתן רשות לפינחס להרוג לזמרי, כך ניתנה רשות לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פינחס". (20) "איזהו גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות של בני נח ולא מל ולא טבל... ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמותר לנו להושיבו בניינו בארץ ישראל". ובת גר תושב, פירוש, שהיא בעצמה קיבלה לא לעבוד עבודה זרה. (21) שכל הבא ביאה אסורה בית דין מכין אותו מכת מרדות.

(יבוא) למבעל נמי (גם) נדה ישראלית, ואתי למנסב (לקחת) שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואתי למנסבה לגוייה ועבר על לא תתחתן". (11) אם הוא ישראל, אבל כהן לוקה מן התורה.

1 ג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיָה הַבּוֹעֵל יִשְׂרָאֵל;
2 אֲבָל כִּהֵּן הָבָא עַל הַפּוֹתִית - לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה מִשּׁוּם
3 זִנְיָה. וְאֶחָד זִנְיָה פּוֹתִית וְאֶחָד זִנְיָה יִשְׂרָאֵלִית.
4 וּבִבְעִילָהּ¹² בְּלִבָּד לֹקֵה, שֶׁהָרִי אֵינָה בַּת קְדוּשִׁין.

(12) בגוייה, אבל כהן הבא על זונה ישראלית דרך זנות אינו לוקה משום זונה אלא עד שיקח (פירוש, שיקדש) ויבעול. אמנם הוא לוקה משום לא תהיה קדשה דלא גרע מישראל.

5 ד. כָּל הַבּוֹעֵל פּוֹתִית, בֵּין דֶּרֶךְ חֲתָנוּת בֵּין דֶּרֶךְ זִנְיָה,
6 אִם בְּעִלָּה בְּפִרְהֶסְיָא¹³, וְהוּא שֶׁיִּבְעַל לְעִיגֵי עֲשָׂרָה
7 מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ יֵתֶר, אִם פָּגַעוּ בּוֹ קְנָאִין וְהִרְגוּהוּ - הָרִי
8 אֵלָיו מִשְׁבַּחִין וְזִרְזִין. וְדָבָר זֶה הִלָּכָה לְמִשְׁה מַּסִּינִי
9 הוּא. רְאִיָּה לְדָבָר זֶה: מַעֲשֵׂה פִינְחָס בְּזִמְרִי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והוא שיבעול לעיני עשרה מישראל או יתר".

ולכאורה קשה א: המילים "או יתר" מיותרות. ב: המושך ההלכה "ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, וראיה לדבר - מעשה פנחס בזמרי", הרי גדרה של הלכה למשה מסיני הוא שאין לה רמז בכתוב, והלא כאן נכתב הדבר בפרשה שלמה. ג: לשם מה צריך הלכה למשה מסיני, והלא מעשה רב הוא - מעשה פנחס.

והביאור בזה: ההלכה למשה מסיני היא על הבועל בפני עשרה מישראל, ועל זה אין מעשה רב, כי בפנחס היו יותר מעשרה, ולכן כתב הרמב"ם "עשרה או יתר" כי על עשרה צריך הלל"מ, ועל יתר מעשרה יש מעשה רב. ועוד, שמה שמזכיר "ראיה לדבר מעשה פנחס בזמרי" הוא גם ביאור להלכה שאח"כ "ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה כזמרי".

(על-פי לקו"ש חלק י"ג עמוד 254)

(13) "אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם וכולהו ישראל".

10 ה. וְאִין הַקְנָאִי רִשְׁאִי לְפָגַע בִּהֵן אֵלָא בְּשַׁעַת מַעֲשָׂה,
11 בְּזִמְרִי; שְׁנַאֲמַר: וְאֵת הָאִשָּׁה אֵל קִבְּתָהּ. אֲבָל אִם
12 פְּרִשָׁה¹⁴ - אִין הוֹרְגִין אוֹתָהּ¹⁵; וְאִם הָרְגוּ - נִהְיָה
13 עֲלִיו¹⁶. וְאִם בָּא הַקְנָאִי לְטַל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין לְהִרְגוֹ
14 - אִין מוֹרִין לוֹ¹⁷, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּשַׁעַת מַעֲשָׂה.
15 וְלֹא עוֹד, אֵלָא אִם בָּא הַקְנָאִי לְהִרְגַּ אֶת הַבּוֹעֵל,
16 וְנִשְׁמַט¹⁸ הַבּוֹעֵל וְהָרַג הַקְנָאִי כְּדִי לְהַצִּיל עַצְמוֹ מִקְדוֹ
17 - אִין הַבּוֹעֵל נִהְיָה עֲלִיו¹⁹. וְהָבָא עַל בַּת גֵּר תוֹשָׁב²⁰
18 - אִין הַקְנָאִין פּוֹגְעִים בּוֹ; אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
19 מְרִדוֹת²¹.

ו. לֹא פָּגַעוּ בּוֹ קְנָאִים²², וְלֹא הִלְקוּהוּ בֵּית דִּין²³ -
הָרִי עָנְשׁוּ מִפְּרִשָׁה בְּדִבְרֵי קִבְּלָהּ²⁴ שֶׁהוּא בְּכֶרֶת.
שְׁנַאֲמַר: כִּי חָלַל יְהוּדָה קֹדֶשׁ יְיָ אֲשֶׁר אָהָב וּבְעַל בַּת
אֵל נָכָר, יִכְרֹת יְיָ לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה עֵר וְעוֹנֵה. אִם
יִשְׂרָאֵל הוּא - לֹא יִהְיֶה לוֹ עֵר²⁵ בְּחֻכְמִים וְלֹא עוֹנֵה
בְּתַלְמִידִים; וְאִם כִּהֵּן הוּא - לֹא יִהְיֶה לוֹ מַגִּישׁ
מִנְחָה לַיְיָ צִבְּאוֹת. הִנֵּה לְמִדָּת, שֶׁהַבּוֹעֵל פּוֹתִית -
כָּאֵלּוּ נִתְחַתֵּן לְעִבּוּדֵת פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת; שְׁנַאֲמַר:
וּבְעַל בַּת אֵל נָכָר. וְנִקְרָא מְחַלֵּל קֹדֶשׁ ה'.

(22) בשעת מעשה. (23) מכת מרדות. אבל אם הלקוהו נפטר מעונש אחר. (24) בספרי נביאים הנקראים דברי קבלה. (25) "חריף להבין ולהורות בין החכמים".

ז. עוֹן זֶה, אִף עַל פִּי שֶׁאִין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, אֵל
יְהִי קֹל בְּעִינֶיךָ; אֵלָּא יֵשׁ בּוֹ הֶפְסֵד²⁶ שֶׁאִין כָּכָל
הָעֲרִיּוֹת כְּמוֹתוֹ. שֶׁהֵבֵן מִן הָעֵרָה - בָּנוּ הוּא לְכָל
דָּבָר, וּבְכָלֵל יִשְׂרָאֵל נִחָשֵׁב, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְמֹזָר;
וְהֵבֵן מִן הַפּוֹתִית - אִינוּ בָּנוּ, שְׁנַאֲמַר: כִּי יִסִּיר אֶת
בְּנֵה מְאַחֲרֵי - מְסִיר אוֹתוֹ מִלְּהִיּוֹת אַחֲרֵי יְיָ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עוון זה אף-על-פי שאין בו מיתת בית-דין, אל יהי קל בעיניך אלא שיש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו".

חומרתו של חטא ביאות אסורות הוא שביאה היא עניין ש"תופס" את כל האדם, ונלקח מהנפש שהיא למעלה מהכוחות הגלויים, שלכן אפשר להוליד בן שיש בו את כל עשר כוחות הנפש, כי ההולדה נמשכת מעצם הנפש. ונמצא שעל-ידי ביאה אסורה לוקחים את עצם הנפש למקום הקליפה ר"ל.

חמור מזה הוא החטא של "בועל ארמית" ש"יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו" כי בו מוציא האדם את עצם

28 שֶׁהֵבֵן מִן הַשְּׁפָחָה הוּא עֶבֶד וְאִינוּ מִיִּשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא
29 גֹּרֵם לְזֹרַע הַקֹּדֶשׁ לְהִתְחַלֵּל וְלִהְיוֹתָם עֲבָדִים. הָרִי
30 אֲנָקְלוֹס³⁸ הַמְתַּרְגֵּם כָּלֵל בְּעִילַת עֶבֶד וְשְׁפָחָה בְּכָלֵל
31 לֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ וְלֹא תִהְיֶה קֹדֶשָׁה.

32 (38) אַמְנָם רַבִּינוּ אִינוּ מַסְכִּים לְדַעְתּוֹ שֶׁל אֲנָקְלוֹס - שֶׁהִלָּא
"לֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ וְלֹא תִהְיֶה קֹדֶשָׁה" כּוֹלֵל בְּעִילַת עֶבֶד וְשְׁפָחָה
- וְלִדְעָתוֹ, זֶה רַק גְּזֵירַת חֲכָמִים, אִלֵּם רַבִּינוּ מִסְתַּמֵּךְ עַל
אֲנָקְלוֹס - בִּזְוָה - שֶׁמִּבְּאֵר הַמַּלְיָם: "קֹדֶשׁ" וְ"קֹדֶשָׁה" עֶבֶד
וְשְׁפָחָה, כִּהְיוּכָה שִׁישְׂרָאֵל הַמּוֹלִיד עֶבֶד אוֹ שְׁפָחָה "גֹּרֵם
לְזֹרַע הַקֹּדֶשׁ לְהִתְחַלֵּל".

32 יֵד. הֵבֵא עַל שְׁפָחָה וְאֶפְלוּ בְּפִרְהֶסְיָא וּבְשִׁעַת עֲבָרָה
33 - אֵין הַקְּנָאִין פּוֹנְעִין בּוֹ³⁹. וְכֵן אִם לִקְחַ שְׁפָחָה דְרָף
34 חֲתָנָתָה - אֵינוּ לֹקָה מִן הַתּוֹרָה. שְׁמַעַת שְׁטַבְלָה
35 וְקִבְלָה מִצּוֹת יִצְתָה מִכָּלֵל הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת.

36 (39) שֶׁלֹּא נִאֲמַרְהָ הַהִלְכָה אִלָּא בְּבוֹעַל אֲרַמִּית (גּוֹיִיָּה) וְזוֹ
יֵצֵא מִכָּלֵל הַגּוֹיִים.

36 טו. נִתְעַרַּב וְלֹד יִשְׂרָאֵלִית בּוֹלֵד שְׁפָחָה - הָרִי שְׁנִיָּהּ
37 סִפְקָא, וְכָל אֶחָד מֵהֶן סִפְקָא עֶבֶד; וְכּוֹפִין⁴⁰ בְּעַל
38 הַשְּׁפָחָה וּמִשְׁחַרְרָה אֶת שְׁנֵיהֶם. וְאִם הָיָה הֵבֵן הַהוּא
39 בֶּן הָאֲדוּן⁴¹ שֶׁל עֶבֶד - כְּשִׁינְדִּל⁴² לְשַׁחֲרוּ זֶה אֶת
40 זֶה, וְיִהְיוּ מִתְרִין לְבֵא בְּקָהֵל.

40 (40) מִפְּנֵי בִיטוּל מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה, שְׁאִינִם יִכּוּלִים לִישָׂא לֹא
שְׁפָחָה וְלֹא בֵּת חוּרִין, כְּמוֹ בַּחֲצִי עֶבֶד וַחֲצִי בֶּן חוּרִין.
41 (41) כְּלוּמַר, שֶׁבַעֲל הַשְּׁפָחָה מֵת וְהֵנִיחַ בֶּן, וְנִתְעַרַּב עִם בֶּן
הַשְּׁפָחָה, וְנִמְצָא שֶׁאֶחָד מִשְׁנֵי הַוּולָדוֹת הוּא הָאֲדוּן שֶׁל הַשְּׁנִי.
42 (42) אֲבָל בְּהִיוֹתָם קִטְנִים אִינֵם יִכּוּלִים לְשַׁחֲרוּ, שֶׁקֵּטָן אִינוּ
יִכּוּל לְשַׁחֲרוּ.

41 טז. הֵיוּ הַתְּעַרְבוֹת בְּנוֹת - הָרִי שְׁנִיָּהּ סִפְקָא
42 שְׁפָחוֹת⁴³, וְהֵבֵא עַל כָּל אַחַת מֵהֶן - הוֹלֵד סִפְקָא עֶבֶד.
43 וְכֵן אִם נִתְעַרַּב וְלֹד עוֹבֶדֶת פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת בּוֹלֵד
44 יִשְׂרָאֵלִית⁴⁴ - מִטְּבִילִים אֶת שְׁנֵיהֶן⁴⁵ לְשֵׁם גְּרוּת, וְכָל
45 אַחַת מֵהֶן סִפְקָא גִּיּוֹרֵת⁴⁶.

43 (43) וְאֵין כּוֹפִין אֶת הָאֲדוּן שִׁישְׁחַרְרָה אֶת שְׁתֵּיהֶן, שֶׁהִיא
אִינָה מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וְרִבְיָה, וְדִינָן כְּדִין חֲצִיָּה שְׁפָחָה
וַחֲצִיָּה בֵּת חוּרִין שְׁאֵין כּוֹפִין אֶת הָאֲדוּן לְשַׁחֲרוּהָ. (44) וְהֵן
בְּנוֹת. (45) שְׁנֵי הַוּולָדוֹת. (46) וְאִסּוּרָה לִכְהֵן.

46 יז. כָּל הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים כָּלֵם כְּשִׁינְדִּירוּ וְיִקְבְּלוּ
47 עֲלֵיהֶן כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, וְהָעוֹבְדִים כְּשִׁישְׁחַרְרוּ⁴⁷
48 - הָרִי הֵן כִּישְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר; שְׁנֵאֲמַר: הַקֹּהֵל חֻקָּה
49 אַחַת יִהְיֶה לָּכֶם. וּמִתְרִין לְהַכְנִס בְּקָהֵל יִי מִיָּד.
50 וְהוּא⁴⁸ שְׁיִשָּׂא הָגֵר אוֹ הַמִּשְׁחַרְרָה בֵּת יִשְׂרָאֵל, וְיִשָּׂא
51 הַיִּשְׂרָאֵלִי גִיּוֹרֵת וּמִשְׁחַרְרָתָה. חוּץ מֵאֲרַבְעָה עֲמֻמִּין
52 בְּלִבָּד, וְהֵם: עַמּוֹן וּמֹאָב וּמִצְרַיִם וְאֵדָם; שֶׁהֵאֱמַת
53 הָאֵלוּ, כְּשִׁינְדִּירוּ אֶחָד מֵהֶן - הָרִי הוּא כִּישְׂרָאֵל לְכָל
54 דְּבָר, אֲלֹא⁴⁹ לְעִנְיַן בִּיָּאָה בְּקָהֵל.

נִפְשׁוּ מוֹחוּץ לְכָלֵל יִשְׂרָאֵל, כִּי בֶּן שְׁנוּלֵד מִהָעֶרְוָה וְאֶפְלוּ
מִמּוֹזֵר חַיִּיב בְּכָל הַמִּצְוֹת, אֲבָל "הֵבֵן מִן הַכּוֹתִית אִינוּ בְּנוֹ"
אִינוּ יְהוּדִי וְיוֹצֵא מוֹחוּץ לְגִבּוּלוֹת עִם יִשְׂרָאֵל.

(על-פי לק"ש ח"ק ז' עמוד 154)

(26) לעם ישראל כולו.

1 ח. וְדָבָר זֶה גֹּרֵם לְהִדְבֵּק בְּעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת,
2 שֶׁהִבְדִּילָנוּ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֶם, וְלָשׁוּב מֵאַחֲרֵי
3 יִי וְלִמְעַל בּוֹ.

4 ט. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת הֵבֵא עַל בֵּת יִשְׂרָאֵל: אִם
5 אִשָּׁת אִישׁ הִיא - נִהְרַג עֲלֶיהָ; וְאִם פְּנוּיָה הִיא - אִינוּ
6 נִהְרַג.

7 י. אֲבָל יִשְׂרָאֵל הֵבֵא עַל הַכּוֹתִית, בֵּין קִטְנָה בֵּת שְׁלֹשׁ
8 שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד²⁷ בֵּין גְּדוּלָּה, בֵּין פְּנוּיָה בֵּין אִשָּׁת
9 אִישׁ, וְאֶפְלוּ הָיָה קָטָן בֵּין תִּשְׁעָ שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד²⁸,
10 בֵּין שָׂבָא עַל הַכּוֹתִית בְּדוּן²⁹ - הָרִי זֶה נִהְרַג³⁰,
11 מִפְּנֵי שָׂבָא לְיִשְׂרָאֵל תְּקַלָּה עַל יָדֶיהָ, כִּבְהִמָּה. וְדָבָר
12 זֶה מִפְּרִשׁ בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר: הֵן הִנֵּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
13 בְּדָבָר בְּלָעָם, וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכָּב זָכָר
14 נִהְרַג.

27 (27) שֶׁהִיא רֹאוּיָה לְבִיָּאָה. (28) שְׁבִיָּאָתָה בִּיָּאָה.
29 (29) דְּבִשְׁוֹגָג אֵין תְּקִלָּה. "וְהַשּׁוֹכֵב עִם הַכַּהֲמָה בְּשַׁגְּגָה... אֵין
הַכַּהֲמָה נִסְקֶלֶת". (30) וְהוּא - הַבּוֹעַל - נִהְרַג עַל יְדֵי קְנָאִים
שְׁפּוֹגְעִין בּוֹ, בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה. אוֹ שְׁעוֹנְשׁוֹ כִּרְת.

15 יא. הָעוֹבְדִים שֶׁהִטְבִּילוּ אוֹתָם לְשֵׁם עֲבָדוֹת, וְקִבְּלוּ
16 עֲלֵיהֶם מִצְוֹת שֶׁהָעוֹבְדִים חִיבִים בָּהֶם³¹ - יֵצְאוּ מִכָּלֵל
17 הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת, וְלְכָלֵל יִשְׂרָאֵל לֹא בָּאוּ.
18 לְפִיכָף הַשְּׁפָחָה³² אִסּוּרָה³³ לְבֶן חוּרִין, אֶחָד שְׁפָחוֹתָהּ
19 וְאֶחָד שְׁפָחַת חֲבֵרָה³⁴. וְהֵבֵא עַל הַשְּׁפָחָה - מִכֵּין
20 אוֹתָהּ מִכַּת מִרְדּוֹת מִדְּבָרִי סוֹפְרִים. שֶׁהָרִי מִפְּרִשׁ
21 בַּתּוֹרָה שֶׁהָאֲדוּן נֹתֵן שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית לְעֶבֶד הָעֶבְרִי
22 וְהִיא מִתְרֵת לוֹ³⁵, שְׁנֵאֲמַר: אִם אֲדִנִּיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה.

31 (31) הֵיינוּ הַמִּצְוֹת שֶׁהִיא חַיִּיבָתָה. (32) כְּנַעֲנִית.
33 (33) מִדְּרַבָּנָן. (34) "לִישָׂא שְׁפָחָה אִי אִפְשָׁר שֶׁכֹּהֵר חֲצִיו בֶּן
חוּרִין". (35) שֶׁאִם הִיָּתָה אִסּוּרָה לְעֶבֶד עֲבָרִי מִן הַתּוֹרָה,
אֵין נֹתֵן לוֹ הָאֲדוּן שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית לְאִשָּׁה.

23 יב. וְלֹא גִזְרוּ חֲכָמִים בְּדָבָר זֶה³⁶. וְלֹא חִיבָה תּוֹרָה
24 מְלָקוֹת בְּשְׁפָחָה, אֲלֹא אִם בֶּן הִיָּתָה נִחְרַפֶּת לְאִישׁ³⁷,
25 כְּמוֹ שְׁבָאֲרוֹ.

36 (36) בְּעֶבֶד עֲבָרִי. (37) חֲצִיָּה שְׁפָחָה וַחֲצִיָּה בֵּת חוּרִין
הַמְּקוּדֶשֶׁת לְעֶבֶד עֲבָרִי.

26 יג. אֵל יִהְיֶה עֵזָה קֵל בְּעִינֶיהָ מִפְּנֵי שְׁאֵין בּוֹ מְלָקוֹת
27 מִן הַתּוֹרָה, שְׁגָם זֶה גֹּרֵם לְבֶן לְסוּר מֵאַחֲרֵי יִי.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמז

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 47) עבד לא צריך לקבל המצוות כשיתחרר, "שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות". (48) היינו. (49) חוץ.
- 1 יח. וכיצד דינן? עמון ומואב - אסורין אסור עולם.
2 זכרים ולא נקבות. שנאמר: לא יבא עמוני ומואבי
3 בקהל יי וגומר. הלכה למשה מסיני, שהעמוני
4 הזכר והמואבי הזכר⁵⁰ הוא שאסור לעולם לשא פת
5 ישראל, אפלו בן בנו, עד סוף העולם; אבל עמונית
6 ומואבית מתרת מיד בשאר האמות.
- (50) "כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית".
- 7 יט. מצרי ואדומי, אחד זכרים ואחד נקבות: דור
8 ראשון ודור שני - אסורין לבא בישראל, ודור
9 שלישי - מתר; שנאמר: בנים אשר יולדו להם
10 וגומר.
- 11 כ. מצרית מעברת שנתגיירה - בנה שני. מצרי שני
12 שנשא מצרית ראשונה, או מצרי ראשון שנשא
13 מצרית שניה - הולד שני. שנאמר: בנים אשר יולדו
14 להם - הכתוב תלאן בלדה⁵¹.
- (51) כרב דימי בשם ר' יוחנן שם. ואף על פי שהוא אמר רק במצרי שני שנשא מצרית ראשונה, סובר רבינו, שהוא הדין במצרי ראשון שנשא שנייה, ומפרש מה שאמרו שם "הכתוב תלאן בלידה" הכוונה: אי אפשר ללידה בלא אב ואם, וכל שאינו שלישי לשניהם אסור לבוא בקהל.
- 15 כא. גר עמוני שנשא מצרית - הולד עמוני⁵². גר
16 מצרי שנשא עמונית - הולד מצרי⁵³. זה הכלל:
17 באמות - הלך אחר הזכר⁵⁴; נתגירו - הלך אחר
18 הפחות.
- (52) ואם הוולד הוא זכר, איסורו - לבוא בקהל - איסור עולם, אבל אם נקבה היא, דינה כמצרית ואסורה עד דור שלישי, שלעולם הולכים להחמיר. (53) ואסור עד דור שלישי, כיוון שהזכר הוא הפגום. (54) אם גוי עמוני בא על גוייה מאומה אחרת והוליד בן, דינו כעמוני וכשיתגייר אסור לבוא בקהל, גוי מאומה אחרת שבא על גוייה עמונית והוליד בן, אינו עמוני, וכשיתגייר מותר לבוא בקהל.
- 19 כב. מי שנתגייר משבעה עממין - אינן אסורין מן
20 התורה לבוא בקהל. והדבר ידוע, שלא נתגירו מהן
21 אלא הגבעונים, והושע גזר עליהם שיהיו אסורים
22 לבא בקהל, אחד זכרים ואחד נקבות. ולא אסר
23 אותם אלא בזמן שיש מקדש; שנאמר: והטבי עצים
24 ושאבי מים לבית אלהי - תלה הרחקתם במקדש.
- 25 כג. והם הנקראים נתינים, לפי שנתנם לעבודת
26 המקדש. פא דוד וגזר עליהם שלא יכנסו בקהל
27 לעולם, ואפלו בזמן שאין מקדש. וכן מפרש
- בפזא: ומן הנתינים שנתן דוד והשרים לעבדת
הלויים. הא למדת, שלא תלה אותם במקדש.
- כד. ולמה גזר עליהם הוא ובית דינו? לפי שראה
עזות ואקזריות שהיתה בהם בעת שבקשו שבעת בני
שאול בחיר ה' לתלותם, והרגום ולא רחמו
עליהם⁵⁵.
- (55) "והני (ואלו) גבעונים כיוון דלא מרחמי אינן ראיין לידבק בהן, מיד גזר עליהן דוד".
- כה. כשעלה סנחריב מלך אשור, בלבל כל האמות
וערבם זה בזה, והגלה אותם ממקומם. ואלו
המצרים שבארץ מצרים עתה - אנשים אחרים
הם⁵⁶, וכן האדומים שבשדה אדום. והואיל ונתערבו
ארבע אמות האסורים בכל אמות העולם שהן
מתרים - התר הכל; שכל הפורש מהן להתגייר -
חזקתו שפרש מן הרב. לפיכך, כשיתגייר הגר בזמן
הזה בכל מקום, בין אדומי בין מצרי, בין עמוני בין
מואבי, בין כושי בין שאר האמות, אחד הזכרים
ואחד הנקבות - מתרין לבא בקהל מיד.
- (56) "אמר לו ר' עקיבא בנימין טעית, הלכה, משעלה סנחריב ובלבל את כל האומות, לא עמונים ולא מואבין במקומן ולא מצרי ואדומי במקומן".
- פרק שלשה עשר**
- 1 יבאר שהגר צריך מילה וטבילה והרצאת דמים; גר קטן
על דעת מי מטבילין אותו; ומעוברת שנתגיירה וטבילה;
ורין מי שבא ואמר נתגיירתי בבית דין פלוני; אם מלין
ומטבילין העבדים הנלקחים מן הגויים; ואם צריך שיטבול
העבד בבית דין; וכשיתחרר אם צריך טבילה; וששלמה
המלך ושמשון גיירו הנשים שנשאו.
- א. בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית: במילה
וטבילה וקרבתן.
- ~ נקודות משיחות קודש ~
- "בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבתן בו".
- וממשיך בהלכה שאח"כ "ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה. וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן". ומשמע שנעשה גר גמור על-ידי מילה וטבילה בלבד, ורק שיש עליו חיוב לכשיבנה בית המקדש להביא קרבן. ובביאור הדבר כתב הרוגוצובי ש"רק לקדשים לא מקרי עדיין גר גמור, אבל לשאר דברים הוה כישראל לכל דבר, וא"כ בזמן הזה לא מחסר כלל בשביל הקרבן".
- וצריך להבין, הן אמת שאכילת קדשים אינה שייכת בזמן הזה, ואעפ"כ הטעם שגר אסור באכילת קדשים בזמן הבית הוא כיון שלא מקרי עדיין ישראל גמור, ואין עליו דין ישראל ומקרי כמו בן-נח לקדשים, וא"כ מוכח שגם

7 שְׁנֵאמַר: וַיִּשְׁלַח אֶת נָעֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֵלָת.
8 עַל יְדֵי כָל יִשְׂרָאֵל¹⁰ הַקָּרִיבוֹם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם".

וצריך להבין: הלא הלימוד מפסוק זה היה רק הקס"ד של הגמרא, אבל למסקנה נלמד מזה ש"שאין הזאה בלא טבילה". ובב"ח (לטויו"ד סי' רסח) פירש שכוונת הגמרא היא רק שאין להוכיח מכתוב זה שהכוונה לטבילה, כי אולי היתה לנקיות, אבל לאחר המסקנא שהיתה טבילה מהטעם שהוזכרה הזאה "ואין הזאה בלא טבילה", מוכח שגם כוונת הכתוב ב"וכבסו שמלותם" הוא לעניין טבילה.

(על"פ ל"ק"ש חלק ל"ג עמוד 26 הערה 4)

9 יבמות מו, ב: "ומה במקום שאין טעון (שאינו צריך) כיבוס ("בעל קרי" . . . דכתיב ורחץ במים, ולא כתב יכבס בגדיו". רש"י) טעון טבילה, מקום שטעון כיבוס (בקבול תורה, דכתיב וכבסו שמלותם. רש"י), אינו דין שטעון טבילה. (10) שלוחי כל ישראל.

ד. וְכֵן לְדִּירוֹת, פְּשִׁירָצָה הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת
10 לְהַפְגֵּס לְבָרִית וְלְהַסְתּוֹפֵף תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה וּיְקַבֵּל
11 עָלָיו עַל תּוֹרָה¹¹ - צָרִיף¹² מִיֵּלָה וּטְבִילָה וְהִרְצָאָת
12 קֶרְפֶּן. וְאִם נִקְבָּה¹³ הִיא¹⁴ - טְבִילָה וְקֶרְפֶּן. שְׁנֵאמַר:
13 כָּכֶם פֶּגֶר. מָה אַתֶּם - בְּמִילָה וּטְבִילָה וְהִרְצָאָת קֶרְפֶּן,
14 אֵף הָגֵר לְדִירוֹת - בְּמִילָה¹⁵ וּטְבִילָה וְהִרְצָאָת קֶרְפֶּן.

(11) כמבואר להלן הי"ד. (12) כריתות ט, א. (13) יבמות מו, ב. (14) בכת"י תימן: צריכה. (15) מילה קודמת לטבילה.

ה. ומהו קרפן הגר? עולת בהמה¹⁶, או שתי תורים
16 או שני בני יונה¹⁷, ושניהם עולה¹⁸. ובזמן הזה
17 שאין שם קרפן - צריך מילה וטבילה, וכשיבנה¹⁹
18 בית המקדש יביא קרפן²⁰.

(16) כריתות ח, ב. (17) שם. (18) שם. (19) שם ט, א. (20) בכת"י תימן: קרבנו.

ו. גר ששם ולא טבל או טבל ולא מל - אינו גר,
19 עד שימול ויטבל²¹. וצריך לטבל בפני שלשה²².
20 והואיל והדבר צריך בית דין²³ - אין מטבילין אותו
21 בששפת ולא ביום טוב²⁴ ולא בלילה²⁵. ואם
22 הטבילה²⁶ - הרי זה גר²⁷.
23

(21) יבמות מו, א. (22) שם מו, ב: "גר צריך שלשה, משפט כתיב ביה" ("משפט אחד יהיה לכם ולגר" (במדבר טו, טז) ואין משפט פחות משלשה (רש"י). (23) והרי זה דין. (24) שם. ש"אין דנין בשבת" (פ"ג מהל' שבת הי"ד) "כל שאסור בשבת . . . אסור ביום-טוב" (פ"א מהל' יום-טוב הי"ז). ראה ט"ז (יו"ד סי' רסח, אות יא). (25) "שאין מתחילין את הדינין בלילה" (פ"ג מהל' סנהדרין

הגירות בזמן הזה אינה בשלימות, וא"כ איך יתכן לומר על כל הגרים שהתגייירו מאז שחרב בית המקדש שאין עליהם דין ישראל גמור.

ובפרט שידועה תשובת הרמב"ם לר' עובדיה הגר, שמעלתו גדולה ביותר ממעלת שאר ישראל המתייחסים לאברהם יצחק ויעקב, ואילו הגרים מתייחסים "למי שאמור והיה העולם". ועל-פי האמור לעיל שבזמן הזה הרי הם (לעניין מסויים) כבן נח, כיצד כותב הרמב"ם שמעלתו גדולה ממעלת שאר ישראל, ופשיטא שהרמב"ם לא יכתוב ח"ו דבר שאינו מכוון ל"תורת אמת", רק בכדי לעודד את ר' עובדיה הגר.

והביאור בזה: הגם שבשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, יש הבדל בין מילה וטבילה לבין קרבן, שמילה וטבילה הם עניינים חיוביים הפועלים את הכניסה בברית, אבל קרבן הוא הסרת המניעה והמעכב את הכניסה, על-דרך שעל-מנת להכנס לבית, צריך גם להסיר את הדבר המעכב את הכניסה בבחינת "ארי" הוא דרביע עלי", וממילא בזמן הזה כשאין קרבן הרי שעל-פי תורה אין הדבר מעכב, ועל ידי מילה וטבילה נעשה גר גמור (ובלשון הרוגז'בי לא מחסר כלל). ולכן נקט הרמב"ם הלשון "שקרבנו עיכבו להיות גר גמור" ולא בלשון של חיוב - "עושה אותו גר גמור" או "מגייירו" וכיוצא בזה.

(על"פ י"ן מלכות ספר קדושה סימן א)

(2) כריתות ט, א. (3) "בברית המקום וליכרל משאר אומות" ('תוספות' שם).

ב. מילה⁴ היתה במצרים, שנאמר: וְכָל עָרַל לֹא יֹאכַל בּוֹ⁵. מַל אוֹתָם מִשֶּׁה רַבָּנוּ. שְׁפָלָם בְּטוֹל בְּרִית
מילה במצרים, חוץ משבט לוי⁸. ועל זה נאמר:
ובריתך ינצרו.

(4) רבינו מבאר, שכל השלושה דברים סידרו בני ישראל לפני מתן-תורה. כלומר, לפני שנכנסו לברית. (5) ואיך אכלו במצרים את הפסח? ומוכח, שעוד בהיותם במצרים נימולו. (6) כלומר, על-ידי משה רבינו ובפקודתו. (7) 'שמות רבה' פרשה יט, ה: "לא ביקשו ישראל למול במצרים, אלא כולם ביטלו את המילה במצרים חוץ משבטו של לוי, שנאמר (דברים לג, ט) 'וללוי אמר תומיך ואוריך', למה? 'כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו' - במצרים. והיה הקדוש-ברוך-הוא מבקש לגאלן ולא היה להם זכות, מה עשה הקב"ה? קרא למשה ואמר לו: לך ומהול אותם". (8) ובני שבט לוי היו המוהלים, שאין לומר שמשה רבינו לבדו מל אותם, כי איך אפשר שמוהל יחיד ימול כמליון איש בזמן קצר, וכל ישראל שביטלו את המילה - פסולים היו לימול, "שמומר לערלות, דינו כגוי" (יו"ד סי' רסד, ס"א, ברמ"א).

ג. וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר: וְקִדְשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַסוּ שְׁמֹלֹתֵם⁹. וקרפן,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התורה "הגויים אין מטמאין לא בזיבה ולא בנדות ולא בלידות" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י) "ואין חייבים עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת" (למעלה פ"ד ה"ד), ומדברנן הן טמאות אפילו אם לא ראו "וחכמים גזרו על כל הגויים הזכרים והנקבות שיהיו כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו" (שם), והטבילה לגויים אינה כלום; וכשהיא זהירה בטבילה, הרי זו הוכחה שנתגיירה, ואותו הדבר בהפרשת תרומת חלה מעיסתה, שעיסת גוי פטורה מחלה "גוי שהפריש חלה . . . אינה חלה" (פ"ו מהל' ביכורים ה"י). והוא-הדין בגר, "שכבת זרעו של גוי טהורה" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י). וטבילתו הוכחה גמורה שנתגייר (לפי 'חמדת שלמה' יו"ד סי' כט).

- 19 י. אָבֵל מִי שָׁפָא וְאָמַר³⁸ שֶׁהִיא עֹבֵד פּוֹכְכִים וּמַזְלוֹת
- 20 וְנִתְּגִיר בְּבֵית דִּין - נֶאֱמָן; שֶׁהִפֵּה שְׁאֶסְר³⁹ הוּא הִפֵּה
- 21 שֶׁהִתִּיר⁴⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאַרְצָן יִשְׂרָאֵל⁴¹
- 22 וּבְאֹתָן הִנָּמִים⁴², שֶׁחֲזָקַת הַכֹּל שֶׁם בְּחֻזְקָת יִשְׂרָאֵל⁴³;
- 23 אָבֵל בַּחוּצָה לְאֶרֶץ - צָרִיד לְהֵבִיא רְאִיָּה וְאַחֵר כֶּף
- 24 יִשָּׂא יִשְׂרָאֵלִית. וְאֵנִי אֹמֵר: שְׁזוּ⁴⁴ מַעֲלָה בְּיוֹחֲסִין⁴⁵.

(38) כלומר, שמעולם לא היה מוחזק כגוי. (39) שאמר: גוי הייתי. (40) שאמר: נתגיירתי. (41) "חביבה ארץ ישראל שמכשרת גרים, האומר בארץ ישראל גר אני - מקבלין אותו מיד, ובחוצה לארץ אין מקבלין אותו אלא-אם-כן עדי עמו" (מסכת גרים, פ"ד). (42) שיד ישראל תקיפה, "ש'אסור לנו להניח גוי עובד עבודה-זרה בינינו" (פ"י מהל' עבודה-זרה ה"ו). דכל שבא סתם הוא בחזקת ישראל ('מרכבת המשנה'). (43) וכן דעת בעל 'הלכות גדולות' ('מגדל עוז'). (44) בדפוס רומי: מעלה עשו ביוחסין. (45) שמן הדין גם בחוצה לארץ נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

- 25 יא. כָּשֶׁם⁴⁶ שֶׁמָּלִין וּמַטְבִּילִין אֶת הַגֵּרִים, כֶּף מָלִין
- 26 וּמַטְבִּילִין אֶת הָעֶבְדִּים הַנִּלְקָחִים מִן הָעֹבְדֵי פּוֹכְכִים
- 27 וּמַזְלוֹת לְשֵׁם עֲבֹדוֹת. הַלּוֹקֵחַ⁴⁷ עֶבֶד מִן הָעֹבְדֵי
- 28 פּוֹכְכִים וּמַזְלוֹת, וְקָדָם⁴⁸ הָעֶבֶד וְטָבֵל לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין
- 29 - קָנָה עֲצֻמוֹ⁴⁹; וְהוּא⁵⁰ שְׁלֵאמָר בַּעַת טָבִילָה: הֲרִינִי
- 30 טוֹבֵל בְּפָנֶיכֶם לְשֵׁם גְּרוּת. וְאִם טָבֵל בְּפָנֶי רַבּוֹ - אֵינִי
- 31 צָרִיד לְפָרֵשׁ⁵¹, אֲלֵא בֵּין שְׁטָבֵל נִשְׁתַּחֲרַר. לְפִיכָךְ
- 32 צָרִיד רַבּוֹ לְתַקְפוֹ⁵² בָּמִים עַד שִׁיעָלָה וְהוּא תַּחַת
- 33 שְׁעַבְדוֹ, וּמוֹדִיעוֹ בְּפָנֶי הַדִּינָן שְׁלֵשֶׁם עֲבֹדוֹת
- 34 מַטְבִּילוֹ. וְאִין הָעֶבֶד טוֹבֵל אֲלֵא בְּפָנֶי שְׁלֵשָׁה וּבִיּוֹם,
- 35 כָּגֵר; שֶׁמִּקְצַת גְּרוּת הוּא⁵³.

(46) יבמות מח, א. (47) הקונה. (48) כלומר, לפני שהטבילו הכהן לשם עבדות. (49) שם מה, ב. שהמוכר עצמו אין לו קנין בגופו של גוי אחר, ואין בכוחו להקנות לישראל הקונה יותר ממה שיש לו, היינו השעבוד לעבודה, ומכיון שהעבד הקדים עצמו וטבל לשם בן חורין, הוציא עצמו משעבודו של הישראל שקנאו. (50) שם מו, א. (51) שם. כיון דרבו עומד אצלו, ומיהר לטבול לפני שרבו

ה"ג). (26) בלילה. (27) "דטבילה בדיעבד כגמר דין דמי, כיון שכבר קיבל (המצוות) ומל" (רשב"א מס' יבמות). "ובדיני ממונות אם התחילו ביום, מותר לגמור הדין בלילה" (הל' סנהדרין ה"ד).

- 1 ז. גֵּר קָטָן - מַטְבִּילִין אוֹתוֹ עַל דַּעַת בֵּית דִּין, שְׁזִכּוֹת
- 2 הִיא לוֹ²⁸. מְעַבְרַת שְׁנֵתִיָּה וְטָבֵלָה - אֵין בְּנָה צָרִיד
- 3 טָבִילָה²⁹. טָבֵל³⁰ בֵּינוּ לְבֵין עֲצֻמוֹ וְנִתְּגִיר³¹ בֵּינוּ לְבֵין
- 4 עֲצֻמוֹ, וְאָפְלוּ בְּפָנֶי שְׁנֵים³² - אֵינוּ גֵר. בָּא וְאָמַר:
- 5 נִתְּגִירְתִּי בְּבֵית דִּין שֶׁל פְּלוֹנִי וְהַטְבִּילוּנִי - אֵינוּ
- 6 נֶאֱמָן לָבֵא בְּקָהֶל עַד שְׁיָבִיא עֲדִים³³.

(28) כתובות יא, א. וזכין לאדם שלא בפניו ושלם מדעתו. (29) יבמות עח, א. שטבילת האם עולה לו. (30) שם מז, א. (31) כלומר, שני הדברים - גם הטבילה וגם הגירות, היינו קבלת עול מצוות - היו בינו לבין עצמו, "דכיון שהיו הטבילה וקבלת המצוות בינו לבין עצמו או בפני שנים - לא הוי גר . . . דאם לא היה רק אחד מהן בלא בית-דין מהני (מועיל) בדיעבד; דטבילה (בפני שלשה) לחוד - מהני, כמבואר להלן (ה"ו), דטבילה הוי ממילא קבלת המצוות, כיון שטבל לשם גירות. וכן אם נתגייר בפני בית-דין, דהיינו קבלת המצוות, מהני גם כן בדיעבד, אף אם לא היתה הטבילה בבית-דין" ('חמדת שלמה', יו"ד סי' כט). (32) ש"שנים שדנו, אין דיניהם דין" (פ"ב מהל' סנהדרין ה"י). (33) שם. הואיל והוחזק לגוי, כמבואר להלן (ה"ט).

- 7 ח. הִנֵּה נָשׁוּי לְיִשְׂרָאֵלִית אוּ לְגִיּוֹרָת וַיֵּשׁ לוֹ בָּנִים,
- 8 וְאָמַר: נִתְּגִירְתִּי בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמִי - נֶאֱמָן לְפָסֵל אֶת
- 9 עֲצָמוֹ³⁴, וְאֵינוּ נֶאֱמָן לְפָסֵל אֶת הַבָּנִים³⁵. וְחוֹזֵר
- 10 וְטוֹבֵל בְּבֵית דִּין³⁶.

(34) שם מז, א. ואסור לו לדור עם האשה הישראלית, שבהודאתו אסרה על עצמו. (35) מכיון שהוחזק כשרים. (36) שם. מכיון שלפי דבריו לא היו הגירות והטבילה בפני שלשה, וכמבואר בהלכה הקודמת. אבל הטפת דם ברית אינו צריך, שמילה אינה צריכה שלשה. ראה בב"ח יו"ד סי' רסח.

- 11 ט. גִּיּוֹרָת שְׂרָאִינָה נִוְהֶגַת בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל תָּמִיד, כְּגוֹן
- 12 שֶׁתָּבֵל לְנִדְתָּהּ³⁷ וְתַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִעֲסָתָה וּכְיוּצָא
- 13 בָּזָה; וְכֵן גֵּר שְׁנוּהַג בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁטוֹבֵל לְקָרְיוֹ
- 14 וְעוֹשֶׂה כָּל הַמִּצְוֹת - הֲרִי אֵלּוּ בְּחֻזְקַת גֵּרִי צָדֵק, וְאִף
- 15 עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם עֲדִים שְׁמַעֲדִין לְפָנֶי מִי שְׁנֵתִיָּה וְאִף
- 16 וְאִף עַל פִּי כֵן, אִם בָּאוּ לְהַתְּעַרֵּב בְּיִשְׂרָאֵל - אֵין
- 17 מְשִׁיאִין אוֹתָם עַד שְׁיָבִיאוּ עֲדִים אוּ עַד שְׁיִטְבְּלוּ
- 18 לְפָנֵינוּ; הוּאִיל וְהַחֲזָקוֹ עֹבְדֵי פּוֹכְכִים וּמַזְלוֹת.

(37) שם מה, ב: "מי לא טבלה לנידותה", "מי לא טבל לקריו". רבינו פירט שני דברים: טבילה לנדותה ותרומת חלה מעיסתה, כי יתר המצוות שהיא מקיימת אינן מוכיחות שהיא ישראלית, שאולי היא שומרת אותן כגויה וכאינה מצווה ועושה. אבל בטבילת נדותה, שאם היא נשאת בגיותה, הלא הטבילה אינה מועילה כלום בגויים, כי מן

- יטבלנו, הוי כאילו פירש שהוא טובל לשם גירות. (52) שם.
 "לחת עליו עול מלאכה במים, כדי שתהא נראית כטבילת
 עבדות" (רש"י שם). (53) שהעבר חייב במצוות כאשה.
- 1 יב. כְּשִׁשְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד - צָרִיךְ טְבִילָה אַחֲרֵי⁵⁴ בִּפְנֵי
 2 שְׁלֹשָׁה בַּיּוֹם, שָׁבָה⁵⁵ תִּגְמַר גְּרוּתוֹ וַיְהִי כִּישְׁרָאֵל.
 3 וְאִין צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו מִצְוֹת וּלְהוֹדִיעוֹ עֲקָרֵי הַדָּת,
 4 שֶׁפֶקֶר הוֹדִיעוּהוּ כִּשְׁטָבֵל לְשֵׁם עֲבֹדוֹת.
- (54) מדרבנן (מגיד-משנה). (55) בדפוס רומי, ובכת"י
 תימן: שבה, כלומר בטבילה.
- 5 יג. וּבִמְקוֹה הַפֶּשֶׁר לְטְבִילַת נְדָה - שָׁם⁵⁶ מְטַבִּילִין
 6 אֶת הַגֵּרִים וְאֶת הָעֶבְדִּים וְאֶת הַמְּשַׁחֲרִים. וְכָל דָּבָר
 7 שְׁחוּצָין בְּנֶגְדָה - חוּצָין⁵⁷ בְּגֵרִים וּבְעֶבְדִּים
 8 וּבְמְשַׁחֲרִים.
- (56) שם מז, ב. (57) שם.
- 9 יד. אֵל יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שֶׁשְׁמִשּׁוֹן הַמּוֹשִׁיעַ אֶת
 10 יִשְׂרָאֵל אוֹ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָא⁵⁸ יָדִיד וְיִי⁵⁹
 11 נִשְׁאֹו נָשִׁים נְכָרִיּוֹת בְּגִיטָתָן. אֲלֹא סוֹד⁶⁰ הַדָּבָר כִּן
 12 הוּא: שֶׁהַמְצִיָּה הַנִּכְוָנָה, כְּשִׁנְיָא הַגֵּר אוֹ הַגִּיּוֹרָת
 13 לְהַתְגַּיֵּר - בּוֹדֵקִין אַחֲרָיו שֶׁמָּא בְּגִלָּל מְמוֹן שִׁטְל אוֹ
 14 בְּשִׁבִּיל שְׂרָרָה שִׁזְכָּה לֵה אוֹ מִפְּנֵי הַפֶּחַד כֹּא לְהַפְגִּס
 15 לָדֶת. וְאִם אִישׁ הוּא - בּוֹדֵקִין אַחֲרָיו שֶׁמָּא עֲנִיּוֹ נָתַן
 16 בְּאִשָּׁה יְהוּדִית; וְאִם אִשָּׁה הִיא - בּוֹדֵקִין שֶׁמָּא עֲנִיָּה
 17 נָתַנָּה בְּכַחוּר מִבְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל⁶¹. אִם לֹא נִמְצָא לָהֶם
 18 עֲלֵהָ⁶² - מוֹדִיעִין אוֹתָהּ⁶³ כִּבְד עַל הַתּוֹרָה וְטִרַח שִׁישׁ
 19 בְּעִשְׂתָּהּ עַל עַמִּי הָאֲרָצוֹת, כִּדֵּי שִׁפְרָשׁוֹ. אִם קָבִלוּ
 20 וְלֹא פָּרְשׁוּ, וְרָאוּ אוֹתָן שֶׁחֲזָרוּ מֵאֲחֵכָה - מְקַבְּלִים
 21 אוֹתָהּ⁶⁴; שְׁנֹאמַר: וְתָרָא כִּי מֵתֻמְצָת הִיא לְלֶכֶת אִתָּהּ
 22 וְתַחֲדָל לְדָבָר אֵלֶיהָ.
- (58) בדפוס רומי, קושטא, שונצין ווינצאי, ובכת"י תימן:
 חסרה המלה "שנקרא". (59) בדפוסים אחרים, הגירסא:
 ידידי ה', כלומר, שניהם שמשון ושלמה. בדפוס רומי
 ובכת"י תימן הגירסה: ידידיה, "ויקרא את שמו ידידיה"
 (שמואל-ב יב, כה). (60) ענין הדבר, השווה פ"א מהל'
 קידוש החורש ה"ד, "סוד העיבור". (61) יבמות כד, ב.
 (62) שום סיבה במה לתלות רצון הגירות. (63) שם מז, א.
 (64) שם.
- 23 טו. לְפִיכָף לֹא קָבִלוּ⁶⁵ בֵּית דִּין גֵּרִים כָּל יְמֵי דְּוֹד
 24 וּשְׁלֹמֹה. בִּימֵי דְּוֹד - שֶׁמָּא מִן הַפֶּחַד חֲזָרוּ; וּבִימֵי
 25 שְׁלֹמֹה - שֶׁמָּא בְּשִׁבִּיל הַמְּלָכוֹת וְהַטּוֹבָה וְהַגְּדֻלָּה
 26 שֶׁהָיוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל חֲזָרוּ. שֶׁכָּל הַחֲזָרוֹ מִן עֲבֹדַת
 27 פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת בְּשִׁבִּיל דָּבָר מִהַבְּלִי הָעוֹלָם - אֵינוֹ
 28 מְגַרֵּי הַצֶּדֶק⁶⁶. וְאִף עַל פִּי כֵּן הָיוּ גֵרִים הִרְבֵּה⁶⁷
 29 מִתְּגַיְּרִים בִּימֵי דְּוֹד וּשְׁלֹמֹה בִּפְנֵי הַדִּיּוּטוֹת⁶⁸. וְהָיוּ
 30 בֵּית דִּין הַגְּדוֹל חוֹשְׁשִׁין לָהֶם, לֹא דוֹחִין אוֹתָן אַחֵר
- (65) שם כד, ב. (66) אלא גרים גרורים. ראה שם
 ב'תוספות' דיבור-המתחיל בימי דוד. (67) שם עט, א.
 (68) שלא ידעו ההלכה, שאין מקבלים גרים בימים אלו.
 (69) בכל אופן, והרי הם גרים.
- טז. וּלְפִי שֶׁגֵּיֶר שְׁלֹמֹה נָשִׁים וּנְשָׂאן, וְכֵן שְׁמִשּׁוֹן גֵּיֶר
 וּנְשָׂא, וְהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁלֹּא חֲזָרוּ אֵלָיו אֲלֹא בְּשִׁבִּיל
 דָּבָר, וְלֹא עַל פִּי בֵּית דִּין⁷⁰ גֵּיֶרִים - חֲשָׁבֵן הַכֶּתוּב⁷¹
 כֹּאֲלוֹ הֵן עוֹבְדוֹת פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת וּבְאִסוּרֵן עוֹמְדִין.
 וְעוֹד, שֶׁהוֹכִיחַ סוֹפֵן עַל תַּחֲלָתָן⁷², שֶׁהֵן עוֹבְדוֹת
 פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת שְׁלָחַן, וּכְנֹעַ לָהֶן כְּמוֹת. וְהַעֲלֶה עָלָיו
 הַכֶּתוּב כֹּאֲלוֹ הוּא⁷³ בְּנָאָן, שְׁנֹאמַר: אִזּוּ יִבְנֶה שְׁלֹמֹה
 בְּמָה.
- (70) שביט-דין הגדול חוששין להם, כמבואר בהלכה
 הקודמת. (71) שופטים יד, ג; מלכים-א, יא, ד.
 (72) נראה אחריתו. (73) שבת נז, ב.
- יז. גֵּר שֶׁלֹּא בָּדָקוּ אַחֲרָיו, אוֹ שֶׁלֹּא הוֹדִיעוּהוּ הַמִּצְוֹת
 וְעֲנִשָּׁן, וְכָל וְכָל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה הַדִּיּוּטוֹת - הָרִי זֶה
 גֵּר. אֲפִלּוּ נֹדַע שֶׁבְּשִׁבִּיל דָּבָר הוּא מִתְגַּיֵּר, הוֹאִיל
 וְכָל וְכָל - יֵצֵא מִכָּלל הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת,
 וְחוֹשְׁשִׁין⁷⁴ לוֹ עַד שִׁתְּפָאָר צִדְקוֹתוֹ. וְאֲפִלּוּ חֲזָרוּ
 וְעָבַד פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת - הָרִי הוּא כִּישְׁרָאֵל מוֹמָר⁷⁵,
 שֶׁקִּדְּוָשׁוֹ קְדוּשָׁתוֹ⁷⁶ וּמִצְוָה לְהַחֲזִיר אֲבִידוֹ⁷⁷. מֵאַחֵר
 שֶׁטָּבֵל - נַעֲשֶׂה כִּישְׁרָאֵל. וּלְפִיכָף קִיּוּמוֹ שְׁמִשּׁוֹן
 וּשְׁלֹמֹה נִשְׁוֹתִיָּהּ⁷⁸, וְאִף עַל פִּי שֶׁנִּגְלָה סוֹדָן⁷⁹.
- (74) לא דוחים אותו ולא מקרבים אותו עד שתראה אחריתו,
 כמבואר בה"ט"ז. (75) [זה נמשך למה שכתב למעלה
 "הואיל ומל וטבל, יצא מכלל הגויים" (כסף-משנה). אמנם
 מלשונו של ה'מגיד משנה' משמע שהמדובר בחזר לסורו
 ועבד עבודה-זרה, אבל עלינו לדחוק וליישב דבריו,
 שהתכוון לחזור לסורו, אבל לא עבד עבודה-זרה, כי אם
 עבד - הרי לא עדיף מגוי שגם הוא עובד מחמת רגילותו.
 ואפשר גם ליישב דברי ה'מגיד משנה' באופן אחר, ואין כאן
 המקום להאריך]. (76) יבמות מז, ב. (77) עבודה זרה כו,
 ב. (78) מפני שמן הדין הן ישראליות גמורות. (79) יתכן
 שצריך להכתב "סורן", וכן בדפוס אמשטרדם. כלומר,
 אף-על-פי שחזרו לסורן (מנהגן הרע) ועבדו עבודה-זרה,
 נחשבות הן כישראליות.
- יח. וּמִפְּנֵי זֶה אָמְרוּ חֲכָמִים: קָשִׁים לָהֶם גֵּרִים
 לְיִשְׂרָאֵל כִּנְגַע צָרַעַת⁸⁰. שֶׁרָבֵן חוֹזְרִין בְּשִׁבִּיל דָּבָר⁸¹,
 וּמִטְעִין אֶת יִשְׂרָאֵל, וְקָשָׁה הַדָּבָר לְפָרֵשׁ מֵהֶם אַחֵר
 שְׁנִתְגַּיְּרוּ. צֹא וְלִמַּד מֵה אֲרַע בְּמִדְבָּר בְּמַעֲשֶׂה הָעֶגְלָה
 וּבִקְבָרוֹת הַתַּאֲוָה, וְכֵן רַב הַנִּסְיוֹנוֹת⁸² הָאֶסְפָּסוּף⁸³ הָיוּ
 בְּהֵן תַּחֲלָה.
- (80) ויפני זה אמרו חכמים: קשים להם גרים
 לישראל כנגע צרעת. (81) שרבן חוזרין בשביל דבר,
 ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרש מהם אחר
 שנתגירו. צא ולמד מה ארע במדבר במעשה העגל
 ובקברות התאוה, וכן רב הנסיונות (82) האספסוף (83) היו
 בהן תחלה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(80) יבמות מז, ב. (81) איזה מקרה שהוא. (82) ככתוב: וינסו אותי זה עשר פעמים (במדבר יד, כב). (83) ערב רב.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר כיצד מקבלין גרי הצדק; ואי זה הוא גר תושב ואם מקבלין אותו [בזמן הזה]; עבד שנלקח מן הגויים אומרים לו מה ראית שבאתה; גר שנתגייר כקטן שנולד דמי; וכיצד דין הגרים בעריות ובשניות.

1 א. **פִּיצַד מִקְבְּלִין גְּרֵי הַצֶּדֶק? פְּשִׁיבֹא אֶחָד² לְהַתְגִּיר**
2 **מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת, וַיִּבְדְּקוּ³ אַחֲרָיו וְלֹא**
3 **יִמָּצְאוּ עֲלָה - אוֹמְרִים לוֹ⁴: מַה רָאִיתָ שֶׁבָאתָ**
4 **לְהַתְגִּיר? אִי אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּזִמְנָה הַזֶּה דְּוִיִּים**
5 **וַיִּחְוָפוּ וּמִסְחָפִין⁵ וּמִטְרָפִין וַיִּסְוִינָן בְּאֵין עֲלֵיהֶן?**
6 **אָם אָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ וְאֵינִי פֹדְאִי⁶ - מִקְבְּלִין אוֹתוֹ**
7 **מִיָּד.**

(2) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אחד" ליתא. (3) כמבואר למעלה פי"ג הי"ד. (4) יבמות מז, א. (5) "שפלים וכפויין" (רש"י). (6) "ואיני ראוי להשתתף בצרתם, ומי יתן ואזכר לך" (רש"י).

8 ב. **וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עֲקָרֵי הַדָּת, שֶׁהוּא יְחִיד הַשֵּׁם**
9 **וְאִסּוּר עֲבוֹדַת פוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת, וּמֵאֲרִיכִין⁷ בְּדָבָר**
10 **הַזֶּה. וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ מִקְצַת מִצְוֹת קְלוֹת וּמִקְצַת**
11 **מִצְוֹת חֲמוּרוֹת, וְאֵין מֵאֲרִיכִין בְּדָבָר זֶה. וּמוֹדִיעִין**
12 **אוֹתוֹ עוֹן לְקֹטֵט⁸ שִׁכְחָה⁹ וּפִאָה¹⁰ וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי¹¹.**
13 **וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עֲנָשׁן שֶׁל מִצְוֹת. פִּיצַד? אוֹמְרִים לוֹ:**
14 **הֲיֵי יוֹדֵעַ, שֶׁעַד שֶׁלֹּא בָאתָ לְדַת זוֹ, אִם אֶכְלַת חֶלֶב**
15 **- אִי אַתָּה עֲנוּשׁ פֶּרֶת, אִם חִלַּלְתָּ שִׁבַּת - אִי אַתָּה**
16 **עֲנוּשׁ סִקִּילָה; וְעַכְשִׁי אַחֵר שֶׁתִּתְגַּיֵּר, אִם אֶכְלַת חֶלֶב**
17 **- אַתָּה עֲנוּשׁ פֶּרֶת, אִם חִלַּלְתָּ שִׁבַּת - אַתָּה עֲנוּשׁ**
18 **סִקִּילָה. וְאֵין מִרְבִּין עֲלָיו¹², וְאֵין מִדְּקָדְקִין¹³ עֲלָיו,**
19 **שֶׁמָּא יִגְרֹם לְטַרְדּוֹ וּלְהַטְוֹתוֹ מִדְּרֹךְ טוֹבָה לְדְרֹךְ רָעָה.**
20 **שֶׁבִּתְחִלָּה אֵין מוֹשְׁכִין אֶת הָאָדָם אֲלֵא בְּדָבָרֵי רָצוֹן**
21 **וְרָפִים¹⁴. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: בְּחֻבְלֵי אָדָם אֲמָשְׁכֶם,**
22 **וְאַחֵר כֶּן בְּעִבּוֹתוֹת אֲהָבָה.**

(7) להסביר לו בהרחבה, כדי שידע להכיר את ה' ותשתרש בו אמונת הייחוד. (8) "כשקוצר ומאלם לא ילקט השבלים הנושרות בשעת הקציר אלא יניחם לעניים, שנאמר (ויקרא כג, כב) ולקט קצירך לא תלקט... לעני ולגר תעזוב אותם" (פ"א מהל' מתנות עניים ה"ד). (9) "המעמר ושכח אלומה אחת בשדה, הרי זה לא יקחנה, שנאמר (דברים כד, יט) ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו" (שם ה"ה). (10) "הקוצר את שדהו, לא יקצור את כל השדה כולה אלא יניח מעט קמה לעניים בסוף השדה, שנאמר (ויקרא כג, כב) לא תכלה פאת שדך בקוצרך" (שם ה"א). רבינו סידר "לקט שכחה ופאה", וכן הוא בגמרא (שם). סדר זה נמצא שנוי במשנה (פאה פ"ד, מ"ו) "מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה". "נקטינהו (אחזם וסדרם) בסדר שרגיל להיות, שכן בתחילת הקצירה, אפשר ושכיח להיות נושר, אבל שכחת

עומר או קמה אינו רגיל שישכח בתחילת הקצירה, והדר (ואחר-כך) תנא (למד) פאה, שמקומה בסוף השדה" (תוספות יום-טוב, שם). (11) כנראה, טעות-סופר כאן, ויש להגייה מעשר "עני". וכן הגירסא בגמרא (שם) ובכת"י תימן. "בשלישית ובשישית מן השבוע (בשנה השלישית והששית מן השמיטה) אחר שמפרישים מעשר ראשון, מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא מעשר עני" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ד). רבינו פירט רק מתנות עניים אלו (וכן בגמרא), ולא חשב תרומות ומעשר ראשון גם לא מצות צדקה, מפני שמתנות אלו שונות מתרומות ומעשר ראשון וצדקה. מתנות כהונה ולויה "הם של בעלים ליתנן לכל כהן שירצו, שנאמר (במדבר ה, י) ואיש את קדשיו לו יהיו" (פי"ב מהל' תרומות ה"ו), וכן בצדקה, "עני שהוא קרובו קודם לכל אדם" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ג). לא כן במתנות עניים: "כל מתנת עניים אלו (לקט שכחה ופאה) אין בהן טובת הנייה לבעלים, אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים" (שם פ"א ה"ח); "ומעשר עני המתחלק בגורן, אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באים ונוטלין על כרחו" (שם פ"ו ה"י). לכן מודיעים - לגוי הבא להתגייר - רק מתנות עניים אלו, שנפקעה זכות הבעלים מהן לגמרי, אולי ידיעה זו תשפיע עליו להתחרט מרצון גירות: "הואיל והן מקפידין על הממון כל כך... דנהרג על פחות משה פרוטה... שמה יחזור בו מלהתגייר" (רש"י שם). (12) הזכרת עונשין (סמ"ג). (13) שם. "דאף באותן מקצת עונשין, אין להודיעו כל דקדוקי העונשין" (ב"ח ל'טור י"ד סי' רסח). (14) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "רכים".

ג. **וּכְשֶׁם שֶׁמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עֲנָשׁן שֶׁל מִצְוֹת, כֶּן**
24 **מוֹדִיעִין אוֹתוֹ¹⁵ שְׁכָרָן שֶׁל מִצְוֹת. וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ**
25 **שֶׁבַעֲשִׂית מִצְוֹת אֵלּוּ יִזְכֶּה לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא, וְשֶׁאֵין**
26 **שׁוּם¹⁶ צְדִיק גָּמוּר אֲלֵא בַּעַל הַחֲקֵמָה שֶׁעוֹשֶׂה מִצְוֹת**
27 **אֵלּוּ וַיּוֹדֵעֵן¹⁷.**

(15) שם. (16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "שם", כלומר במציאות. ראה ביאורנו למעלה (פרק יא, אות ג). (17) "וכל העושה כל הכתוב בה (בתורה) ויודעו דעה גמורה נכונה, זוכה בה לחיי העולם הבא" (פ"ט מהל' תשובה ה"א).

ד. **וְאוֹמְרִים לוֹ: הֲיֵי¹⁸ יוֹדֵעַ, שֶׁהָעוֹלָם הַבָּא אֵינוֹ**
29 **צָפוּן¹⁹ אֲלֵא לְצַדִּיקִים, וְהֵם יִשְׂרָאֵל. וְזֶה שֶׁתִּרְאֶה**
30 **יִשְׂרָאֵל בְּצִעַר בְּעוֹלָם הַזֶּה - טוֹבָה הִיא צְפוּנָה לָהֶם,**
31 **שֶׁאֵין יְכוּלִין לְקַבֵּל רֵב טוֹבָה בְּעוֹלָם הַזֶּה²⁰ פְּאֻמוֹת,**
32 **שֶׁמָּא יִרְוּם לָבָם וַיִּתְעוּ וַיִּפְסִידוּ שְׂכָר הָעוֹלָם הַבָּא,**
33 **כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט.**

(18) שם. (19) גנוז, שמור, כלומר מקומם בעולם הבא מובטח, כמו שמבאר, שהצער שיש לישראל בעולם הזה, הוא בכדי שרוב הטובה לא יסיר לבם מה' ותורתו, ויפסידו שכרם בעולם הבא. אכן זה רק לישראל, אבל הגויים, אף-על-פי ש"חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא" (פ"ג מהל' תשובה ה"ה) - חלקם אינו שמור וגנוז,

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מדבר אחד . . . אין מקבלין אותו . . . ואפילו דקדוק אחד. ודעת רבינו, שהגמרא מדברת בנכרי הרוצה להשאיר בגיתו ולהיות גר תושב, ובזמן שאין היובל נוהג, לכן אין מקבלין אותו.

ההשגחה העליונה אינה שומרת עליהם שלא יבעטו ושלא יפסידו שכר עולם הבא. ראה בהגהות רבי צבי חיות, שם. (20) שם.

ה. ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהן רב פרענות²¹, כדי שלא יאבדו; אלא כל העובדי כוכבים ומזלות פלין, והן עומדין²². ומאריכין בדרך הזה, כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה לקבל - הולך לדרכו²³; ואם קבל - אין משהין אותו, אלא מלין אותו מיד²⁴. ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם ברית²⁵. ומשהים אותו עד שיתרפא רפואה שלמה²⁶, ואחר כך מטבילין אותו.

ט. העבד הנלקח מן העובד כוכבים ומזלות³⁶ - אין אומדין לו: מה ראית שפאת? אלא אומרים לו: רצונך שתפנס לכלל עבדי ישראל ותיזה מן הכשרים או לא? אם רצה³⁷ - מודיעין לו³⁸ עקרי הדת, ומקצת מצות קלות וחמורות, וענשן ושקרן, כמו שמודיעין את הגר. ומטבילין אותו כגר, ומודיעין אותו כשהוא פמים. ואם לא רצה לקבל - מגלגלין עליו³⁹ כל שנים עשר חדש⁴⁰ ומזכרו לעובד כוכבים ומזלות, ואסור לקימו יותר על פניו⁴¹. ואם התנה עליו מתחלה שלא ימול ולא יטבל אלא יהיה גר תושב⁴² - מתר לקימו בעבודתו כשהוא גר תושב. ואין מקיימין עבד כזה אלא בזמן היובל⁴³.

(21) שם. (22) 'תנחומא' פרשת נצבים: "אבל ישראל נופלין ועומדין". (23) מסכת גרים פ"א, ב. (24) יבמות מז, ב: "שהויי מצוה לא משהינן" (אין מעכבים עשיית מצוה). (25) שבת קלה, א. ראה 'כסף משנה' פ"א מהל' מילה ה"ז. (26) יבמות, שם: "נתרפא מטבילין אותו". שהמים "מכבידין את חולי המכה" (רש"י).

ו. ושלשה²⁷ עומדין על גבי ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות פעם שניה²⁸, והוא עומד פמים. ואם היתה אשה²⁹ - נשים מושיבות אותה פמים³⁰ עד צוארה, והדיעין מבחורין, ומודיעין אותה מקצת מצות קלות וחמורות, והיא יושבת³¹ פמים. ואחר כך טובלת בפניהם. והן מחזירין פניהן ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כשתעלה מן המים.

(27) שם. (28) שם. "על-ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות, הילכך בשעת טבילת מצוה - צריך לקבל עליו עול מצוות" (רש"י שם). (29) שם. (30) שגופה לא יראה. (31) כלומר, היא נשארת יושבת במים עד צוארה.

ז. אי זה הוא גר תושב? זה עובד כוכבים ומזלות שקבל³² עליו שלא יעבד כוכבים ומזלות עם שאר המצות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל - הרי זה מקבלין אותו, והוא מתסדי אמות העולם. ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמתר לנו להושיבו ימינו בארץ ישראל, כמו שפארנו בהלכות עבודת כוכבים ומזלות³³.

(32) עבודה זרה סד, ב. (33) פ"י ה"ו.

ח. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג³⁴; אבל בזמן הזה, אפילו קבל עליו כל התורה כלה חוץ מדקדוק אחד - אין מקבלין אותו³⁵.

(34) ערכין כט, א. ראה השגת הראב"ד. "ולדעת רבינו נראה לומר . . . שאם מעצמו קיבל עליו שבע מצוות שאינן מונעין אותו משיבת הארץ, ולא בא לומר אלא שאין בית-דין מקבלין אותו" (כסף-משנה, פ"י מהל' עבודה-זרה ה"ו). (35) בכורות ל, ב: "נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ

(36) שהרי לא בא מאליו מהתעוררות עצמית. (37) יבמות מח, א. (38) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אותו". (39) יש להגיה "עמר", וכן בגמרא ובכת"י תימן, ובהל' עבדים (פ"ח ה"ב). (40) שם, ב. (41) שם. (42) אם מקבל עליו שבע מצוות בני נח, ואז מותר לקיימו (מגיד-משנה). (43) כמבואר בהלכה הקודמת.

י. העובדי כוכבים ומזלות⁴⁴ אין אסורים עליהם משום ערוה אלא אמו⁴⁵, ואשת אביו, ואחותו מאמו, ואשת איש, וזכר, ובהמה, כמו שיתבאר בהלכות מלכים ומלחמותיהן⁴⁶; אבל שאר עריות - מתירין להן.

(44) להבין דברי רבינו בהלכות י"טו, ניתן הקדמה קצרה. העריות האסורות לישראל נחלקות לארבע דרגות: א) שאינן מצד קורבה כלל, והן ארבע: (1) אשת איש. (2) נדה. (3) זכור. (4) בהמה. כל אלו אסורות גם לגויים, חוץ מנדה. ב) קרובות מצד עצמו, והן שבע: (1) בתו. (2) בת בתו. (3) בת בנו. (4) אמו. (5) אחותו. (6) אחות אביו. (7) אחות אמו. והן מותרות לגויים חוץ מאמו ואחותו מאמו. ג) קרובות מצד אשתו, ושבע הן: (1) בתה. (2) בת בתה. (3) בת בנה. (4) אמה. (5) אם אמה. (6) אם אביה. (7) אחותה. וכולן מותרות לבני נח. ד) נשי קרובים, והן ארבע: (1) אשת אביו. (2) אשת אחי אביו. (3) אשת בנו. (4) אשת אחיו. וכולן מותרות לגויים חוץ מאשת אביו. העריות האסורות לישראל, מדין התורה הן עשרים ושתים. ורק שש מהן אסורות לגויים: שלש מדרגה א, שתיים מדרגה ב, ואחת מדרגה ג. ובגרים: כל הארבע מדרגה א, אסורות לגר מן התורה ואף נדה. יתר העריות מ-שלש הדרגות, אלו שיש בהן צד אב מותרות לגרים אפילו מדרבנן. אפילו הערוה שהיתה אסורה עליו בהיותו בגיותו, כגון אשת אביו, ובה הוא קל מגוי, והעריות שיש בהן רק צד אם: אלו שהיו אסורין עליו גם בגיותו, כמו אמו ואחותו מאמו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ב כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לקדושה קלה, ואפילו אם נשא אותן באיסור בגיותו, כשמתגייר מפרישין אותם. והעריות שהיו מותרות לו בגיותו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יבואו לטעות ולומר, שגם ישראל מותר באלו העריות, ועל הקרובות שמצד האב, לא גזרו רבנן, כי לא יאמרו כבר שבאו מקדושה חמורה לקדושה קלה, מאחר שקרובות מצד האם כן אסורות, וגם לא יבואו להתיר בישראל, כי ידוע הכלל, שהתורה אפקריה לזרע של הגויים. העריות האסורות לגר מדרבנן, הן תשע: שתיים מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, אמו ואחותו מאמו. ושבע מהטעם שלא יטעו ויחשבו שגם לישראל מותרות, והן: (1) בת אשתו הגויה. (2) בת בתה. (3) אמה. (4) אם אמה. (5) אחותה מן האם. (6) אחות אמו מן האם. (7) אשת אחיו מאמו. (45) סנהדרין נח, ב. (46) פ"ט ה"ה.

1 יא. עובד כוכבים ומזלות שנתגיר⁴⁷ ועבד
2 שנתתגר⁴⁸ - הרי הוא כקטן שנולד, וכל שאר
3 בשר שהיו לו כשהוא עובד כוכבים ומזלות או
4 כשהוא עבד - אינן שאר בשר, ואם נתגיר הוא והם
5 - אינו חייב⁴⁹ על אחת מהם משום ערוה כלל.

(47) יבמות כב, א. (48) שם צז, ב. (49) מן התורה.

6 יב. דין תורה⁵⁰, שמתגר לעובד כוכבים ומזלות⁵¹
7 שישא אמו או אחותו מאמו שנתגיר; אבל חכמים
8 אסרו⁵² דבר זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדושה
9 חמורה לקדושה קלה; שאמש⁵³ היתה לו זו
10 אסורה⁵⁴, והיום⁵⁵ מתרת. וכן גר שפא על אמו או
11 אחותו והיא בגייתה - הרי זה כפא על הנכרית⁵⁶.

(50) שם כב, א. (51) בכתי" תימן: "לגר", וכן הוא לשון
השולחן ערוך' יו"ד סי' רסט ס"א. (52) שם.
(53) כלומר, לפני שנתגיירו. (54) כמבואר למעלה ה"י.
(55) משנתגיירו. (56) שאסורה לישראל מדרבנן.

12 יג. כיצד דין הגרים בעריות של שאר בשר? אם
13 היה נשוי כשהוא עובד כוכבים ומזלות לאמו או
14 לאחותו⁵⁷ ונתגיר - מפרישין אותו, כמו שבארנו⁵⁸;
15 ואם היה נשוי לשאר עריות⁵⁹ ונתגיר הוא ואשתו -
16 אין מפרישין אותו⁶⁰. גר אסור בשאר האם אחר
17 שנתגיר מדברי סופרים, ומתגר בשאר האב⁶¹. אף על
18 פי שידוע בודאי שזה שאר מאביו, בגון תאומים⁶²,
19 שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה, אף
20 על פי כן לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר
21 אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו,
22 ואשת בנו, אף על פי שנושאת לאחיו או לאביו או
23 לאחי אביו או לבנו אחר שנתגיר. וכן אחות אמו
24 מאביה, ואחותו מאביו, ובתו שנתגיר - מתרת לו.
25 אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו
26 מאמה, ולא אשת אחיו מאמו שנושאת אחיו מאמו
27 אחר שנתגיר; אבל אם נושאת אחיו כשהוא עובד
28 כוכבים ומזלות⁶³ - הרי זה מתרת לו.

(57) מאמו שהיתה ערוה עליו עוד בגיותו (כמבואר בה"י).
(58) בהלכה הקודמת, שאסורות לגר, שלא יאמרו באנו
מקדושה חמורה לקדושה קלה. (59) אלו שפירטנו למעלה
(באות מג). (60) ואינן דומין לאמו ואחותו מאמו, ששם
הטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, לכן
מפרישים אותם, אבל בשאר עריות אין לחוש לזה, שהרי
רואים שלא קלה הקדושה, שאמו ואחותו מאמו כן אסורות,
אלא יאמרו שאחרי שקיבלו התורה נתחדשה אצלם ההלכה
(כסף-משנה). (61) אפילו באשת אביו שהיתה אסורה עליו
בגיותו. שרק בעריות שאין בו צד אב, אנו חוששין שיבואו
לטעות ולהתיר בישראל, אבל בקרובת האב לא יבואו
לטעות, שכולם יודעים שבגויים אין יחס לזרע האב
(תוספות' יבמות כב.). (62) שם צח, א. שחכמים לא אסרו
אלא מן האם לבד, אבל לא מן האב ומן האם, מפני שהן
נקראות על שם האב, ולא יבואו לטעות ולהתיר גם
בישראל. (63) שם.

29 יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא
30 בקדושה⁶⁴ ולדתן בקדושה⁶⁵ - חייבין משום אשת
31 אח⁶⁶.

(64) לפני הגירות. (65) לאחר שנתגיירו ההורים. (66) שם
צז, א. כאשת אח מן האם "שהרי היא כישראלית שילדה
בנים" (רש"י שם).

32 טו. הנושא⁶⁷ גיורת ובתה הגיורת⁶⁸, או שתי אחיות
33 מן האם - יושב עם אחת מהן, ומגרש השניה⁶⁹.
34 נשא גיורת ומתה - הרי זה מתגר לשא אמה או
35 בתה; שלא גזרו אלא בחייה⁷⁰. ומתגר לאדם לשא
36 שתי אחיות גיורות מן האב; שלא גזרו בשאר האב,
37 כמו שבארנו⁷¹.

(67) ואפילו זה שנשאן הוא ישראל. (68) לאחר שנתגיירו.
(69) שם צח, ב. שהקידושין תופסים בשתייהן, שגר שנתגיר
כקטן שנוולד, אבל מדרבנן אסור לו לקיים שתייהן, שלא
יבואו להחליף ולהתיר גם בישראל. (70) שם: "כולי האי
לא גזרו" (עד כדי כך לא גזרו). (71) בה"י.

38 טז. השניות⁷² כלן - לא גזרו עליהן בגרים⁷³. לפיכך
39 מתגר הגר לשא אם אמו. ונושא אדם גיורת ואם⁷⁴
40 אמה או בת בת בתה. וכן בשאר השניות.

(72) "האסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים, והן
הנקראות שניות מפני שהן שניות לעריות" (פ"א מהל'
אישות ה"ו). (73) שם כב, א. (74) יש להגיה "ואם אם
אמה", שהיא שניה (פ"א מהל' אישות ה"ו), שאלו "אם
אמה" היא ערוה מן התורה (למעלה פ"ב ה"ז - ש"ך יו"ד
סי' רסט ס"ק יב). וכן הגירסא בכתי" תימן.

41 יז. העבד מתגר לשא אמו כשהוא עבד, ואין צריך
42 לומר בתו ואחותו וכיוצא בהן. שפכר יצא מכלל
43 עובד כוכבים ומזלות⁷⁵, ואין העריות⁷⁶ האסורות על
44 העובדי כוכבים ומזלות אסורות עליו; ולא פא

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שחציו עבר וחציו בן חורין שבא על אשת איש; וגוי הבא על השפחה; ממזר אם מותר לישא גיורת או איפכא; שלושה מיני ממזרים הם; ומי הוא שתוקי ואסופי; פנויה שנתעברה אם נאמן [לה] על בנה [של] מי הוא; האב אם נאמן על בנו שהוא ממזר; ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה; אשה שיצאה עליה קול שהיא מזנה תחת בעלה אם חוששין לבניה.

- א. אי זהו ממזר האמור בתורה? זה הבא מערוה³ מן העריות. חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום⁴ ואינו ממזר⁵. אבל הבא על שאר העריות, בין פאנס⁶ בין פרוצין, בין פרוץ בין פשגה - הנולד ממזר. ואחד זכרים ואחד נקבות אסורין לעולם; שנאמר: גם דור עשירי. כלומר, לעולם.

(2) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". (3) "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת אחרי מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה, כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן". (4) כלומר, אינו מיוחס. (5) אף על פי, שעונש הבא על הנדה הוא כרת, משום שקידושין תופסין בנדה וממזרות תלויה גם בתפיסת קידושין. (6) שהחילוק בין רצון ואונס, מזיד ושוגג אינו אלא לגבי עונשין.

- ב. אחד ממזר שנשא ישראלית או ישראלית שנשא ממזרת, פיון שבעלו אחר הקדושין - לוקין. קדש ולא בעל - אינו לוקה⁷. בעל⁸ ולא קדש - אינן לוקין⁹ משום ממזרות¹⁰; שאין לה כלל חזקי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קדושין אלא בהן גדול¹¹ באלמנה, כמו שיתבאר. המחזיר גרושתו משנשאת - הנולד פשר¹¹, שהרי אינה ערוה.

(7) כי בקידושין לבד אין לאו. (8) שהלאו הוא: "לא יבוא בקהל ה'". וביאה בקהל לא היא אלא בקידושין". (9) רבינו דקדק בלשונו, בקידש ולא בעל כתב: "אינו לוקה" לשון יחיד, ובבעל ולא קידש כתב: "אינם לוקין" לשון רבים, מפני שבקידושין אף אם היה לאו על הקידושין לבד, גם כן אין היא לוקה, משום שיכולה לקבל קידושה בלי מעשה מצידה, על ידי שיזרוק הקידושין לחצרה או לתוך חיקה ברצונה, ואם כן הרי זה אצלה לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו. לכן גבי קידש כתב "אינו לוקה" שהחידוש הוא עליו, על המקדש, כי היא פטורה ממלקות, אפילו אם היה לאו על הקידושין, אבל בבעל ולא קידש, כתב "אינם לוקין" כלומר, שניהן, הוא והיא פטורין, שהרי בבעילה נחשבת גם היא כעושה מעשה, מפני הנאתה. (10) אבל לוקה הוא משום לא תהיה קדשה. (11) "היא תועבה ואין בניה תועבין". ואף על פי שכבר כתב בהלכה א' שאין ממזר אלא מעריות, חשש רבינו שלא יטעו להשוות מחזיר גרושתו לעריות, מפני שכתוב בה "תועבה", ולפיכך מצא לנכון להדגיש, שדינו כדין שאר חייבי לאוין.

- ג. עובד פוככים ומזלות ועבד הבא על פת ישראל הנולד פשר; בין פנויה בין באשת איש, בין פאנס

- 1 לְכָל־יִשְׂרָאֵל⁷⁷, כְּדִי שְׂיֵאָסְרוּ עָלָיו עֲרִיּוֹת⁷⁸
2 הָאֲסוּרוֹת⁷⁹ עַל הַגֵּרִים.

(75) סנהדרין נח, ב. (76) כל העריות האסורות משום קורבה. (77) כשכל וטבל לשם עבדות. (78) האסורות משום קורבה, המפורטות למעלה (ה"י). (79) מדרבנן, כגר שגזרו עליו. או משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה (אמו ואחותו מאמו), או שלא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל (בת אשתו, בת בתה, אמה, אם אמה, אחותה מן האם, אחות אמו מן האם, אשת אחיו מאמו), בעבד לא גזרו.

- 3 יח. וַיֵּרָאָה לִי, שָׁאֵם בָּא הָעֶבֶד עַל הַזָּכּוּר וּבִהְמָה -
4 יְהִרְגוּ⁸⁰; שְׁאֵסוּר שְׁתֵּי עֲרִיּוֹת אֵלָיו שָׁוֶה בְּכָל הָאָדָם⁸¹.

(80) שניהם, כלומר גם העבד - הרובע, וגם הבהמה הנרבעת. לא כגוי הבא על הבהמה שהוא לבדו נהרג ואין הורגים את הבהמה (פ"ט מהל' מלכים ה"ו). ראה 'אור שמח'; חידושים ומקורות מבעל ה'מנחת חינוך'. (81) וכן הם אסורים באשת איש של ישראל ובנדה אפילו שפחה שאיסורן אינן משום קורבה (ה'חינוך' ומגיד-משנה).

- 5 יט. עֲבָדִים שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרוּ - הָרִי הֵן פְּגָרִים. פֶּל שְׁאֵסוּר
6 לְגֵרִים - אֲסוּר לָהֶן, וְכָל הַמֵּתֵר לְגֵרִים - מֵתֵר לָהֶן.
7 נוֹתֵן⁸² אָדָם שִׁפְחוֹתוֹ לְעַבְדּוֹ אוֹ לְעַבְדַּת חֲבֵרוֹ, וּמוֹסֵר
8 שִׁפְחָה אֶחָת לְשְׁנֵי עֲבָדִים לְתַתְּחָלָה⁸³, וְאֵינָן צָרִיכִין
9 שׁוּם דְּבָר, אֲלָא הָרִי הֵן פְּכָהמוֹת. וְשִׁפְחָה שֶׁהִיא
10 מִיַּחֲדָת לְעַבְדּוֹ אוֹ שְׁאִינָה מִיַּחֲדָת - אֶחָת הִיא; לְפִי
11 שְׁאִין אִישׁוֹת⁸⁴ אֲלָא לְיִשְׂרָאֵל⁸⁵ אוֹ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
12 וּמִזְלוֹת⁸⁶ עַל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת⁸⁷, אֲבָל לֹא
13 לְעַבְדִּים⁸⁸ עַל הָעַבְדִּים⁸⁹ וְלֹא לְעַבְדִּים⁹⁰ עַל יִשְׂרָאֵל⁹¹.

(82) נדה מז, א. (83) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ד) "יכול לא יתן לעבדיו הכנענים שפחה אחת לשנים? תלמוד-לומר (בעבד עברי) אדוניו יתן לו אשה, לו אינו נותן שפחה אחת לשנים, נותן הוא לעבדיו הכנעניים שפחה אחת לשנים". ראה פ"ג מהל' עבדים ה"ה. (84) שתקרא אשת איש לחייב מי שבא עליה. (85) אשת איש של ישראל, וכל מי שבא עליה, בין ישראל, בין גוי ובין עבד - חייב. (86) אשת איש של גוי. (87) שגוי הבא עליה חייב. אבל ישראל הבא על אשת גוי, פטור משום אשת איש "אשת רעהו, פרט לאשת אחרים" (סנהדרין נב:). ועבד הבא על אשת גוי - גם כן פטור, שיצא מכלל גוי כמבואר למעלה (ה"ז). (88) אשת עבד. (89) לחייב את העבד הבא עליה. (90) אשת עבד. (91) שישאל הבא על אשת עבד - פטור. אבל גוי הבא על אשת עבד - חייב. ראה 'מנחת חינוך' מצוה לה, ד"ה ועכו"ם.

יום ש"ק כ"ג כסלו ה'תשע"ט

פרק חמשה עשר

(1) יבאר אי זה הוא ממזר האמור בתורה; המחזיר גרושתו; וגוי ועבד שבא על ישראלית; ממזר שנשא שפחה; ומי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בן בן בנו, עד שישתקע שם גרותו ממנו ולא יודע
שהוא גר, ואחר כך יאסר בממזרת. ואחד הגרים
ואחד העבדים משחררין דין אחד לכלן²⁷.

(27) "עבדים שנשתחררו הרי הן כגרים, כל שאסור לגרים
אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן".

ט. גר שנשא בת ישראל²⁸ או ישראל שנשא גיורת²⁹
- הולד ישראל לכל דבר, ואסור בממזרת.

(28) לא גרע מגוי הבא על בת ישראל שהולד כשר ואסור
בממזות. (29) לפי הכלל: "כל מקום שיש קידושין ואין
עבירה הולד הולך אחר הזכר", והרי אביו ישראל.

י. שלשה ממזרים הם: ממזר ודאי, וממזר ספק,
וממזר מדברי סופרים. אי זהו ממזר ודאי? זה שבא
מן הערוה הודאית, כמו שבארנו. וממזר ספק - זה
שבא מספק ערוה, כגון הבא על האשה שנתקדשה
ספק קדושין או נתגרשה ספק גרושין, וכיוצא בהן.
מדברי סופרים - כגון האשה ששמעה שמת בעלה
ונשאת, והרי בעלה קיים³⁰, ובא בעלה הראשון עליה
והיא תחת השני - הרי הבן ממזר מדברי סופרים.

(30) כלומר, שלא גרשה, שמדרבנן היא צריכה גט מהשני,
והיא אשת איש מדברי סופרים. והבן שנולד הוא ממזר
מדברי סופרים, אבל אם גרשה השני, אף על פי שהיא
אסורה לחזור לראשון, אין הולד ממזר, שלא גרע ממחזור
גרושתו שאין הולד ממזר.

יא. פנויה שנתעברה מזנות, אמרו לה: מהו העבר
הזה או הילוד הזה? אם אמרה: בן פשר הוא,
ולישאל נבעלתי - הרי זו נאמנת, והבן פשר. ואף
על פי שרב העיר שזנתה בה פסולים³¹.

(31) ממזרים או נתינים.

יב. ואם לא נבדקה אמו עד שמתה, או שהיתה
חרשת או אלמנה או שוטה, או שאמרה: לפלוני
הממזר נבעלתי³², או לפלוני הנתין, אפלו אותו
פלוני מודה שהוא ממנו - הרי זה הילוד ספק
ממזר. כשם שזנתה עם זה שהודה לה, כך זנתה עם
אחר³³. וזה הוא הנקרא שתוקי, שמפיר את אמו
ואינו מפיר את אביו ודאי.

(32) האשה נאמנת רק להכשיר את הולד אבל לא לפוסלו,
שרק לאב נתנה התורה נאמנות לפסול את בנו, אבל לא
לאם, ממה שאמרה תורה "יכיר" יכירו לאחרים, לכן הוא
ספק ממזר. (33) שמה אביו כשר ובנו אסור בממזות,
ולפיכך אין מחזיקים אותו כממזר ודאי אלא כספק ממזר.

יג. וכן הבן הנמצא בשוק, והוא הנקרא אסופי -
הרי הוא ספק ממזר, שאין אנו יודעים מה הוא.

יד. פנויה שזנתה, ואמרה: בן זה בן פלוני הוא,

בין פרצון. עובד כוכבים ומזלות ועבד הבאים על
הממזרת - הולד ממזר¹²; וממזר הבא על העובדת
כוכבים ומזלות - הולד עובד כוכבים ומזלות. נתגר
- הרי הוא פשר, כשאר גרים. ואם בא על השפחה
- הולד עבד. שחררו - הולד פשר, כשאר עבדים
משחררין, ומתו בבת ישראל.

(12) מפני שהולד כמותו.

ד. זה הכלל: בן הבא מן העבד או מן העובד
כוכבים ומזלות או מן השפחה או מן בת עובדת
כוכבים ומזלות - הרי הוא פאמו, ואין משגיחין על
האב. לפי דבר זה, התיירו¹³ לממזר לשא שפחה,
כדי לטהר את בנו; שהרי הוא משחרר אותם
ונמצאו בני חורין. ולא גזרו על השפחה¹⁴ לממזר,
מפני תקנת הבנים.

(13) ואפילו לכתחילה. (14) שהרי "השפחה אסורה לבן
חורין". וזה מדברי סופרים. אולם בממזר לא גזרו.

ה. מי שחציו עבד¹⁵ וחציו בן חורין הבא על אשת
איש - אותו הבן¹⁶ אין לו תקנה¹⁷, מפני שצד
ממזרות¹⁸ וצד פשרות¹⁹ מערבין בו, לפיכך אסור
בשפחה²⁰, ונמצאו בניו²¹ כמותו לעולם²².

(15) עבד של שני שותפים ושחרר אחד מהם את חלקו.
(16) שנולד מביאה זו. (17) שנאמרה בהלכה הקודמת לישא
ממזרת. (18) משום צד חירות שהוא כישראל הבא על
אשת איש שהולד ממזר. (19) משום צד עבד, ועבד הבא
על בת ישראל הולד כשר גם באשת איש. (20) מפני צד
כשרות שבו שאסור בשפחה. (21) שנולדו באיסור.
(22) שאסורין לישא לא בת ישראל ולא שפחה.

ו. עובד כוכבים ומזלות הבא על השפחה שטבלה²³
- הרי זה עבד; ועבד שטבל שבא על עובדת
כוכבים ומזלות - הולד עובד כוכבים ומזלות. הלך
אחר האם. אבל עובד כוכבים ומזלות הבא על
שפחה עובדת כוכבים ומזלות²⁴, או עבד עובד
כוכבים ומזלות²⁵ שבא על עובדת כוכבים ומזלות
בת חורין - הלך אחר הזכר²⁶.

(23) לשם עבדות. (24) כלומר, שלא טבלה. (25) שלא
טבל. (26) "זה הכלל, באומות הלך אחר הזכר". ומכיוון
שלא טבלו, עדיין הם בגיותן, שאין להם דין עבדות
ושפחות.

ז. ממזר מתו לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר.
והבנים משניהם ממזרים, שהולד הולך אחר
הפגום. שנאמר: בקהל יי, וקהל גרים אינו קרוי
קהל יי.

ח. גיורת שנשאת לגר והולידו בן, אף על פי
שהורתו ולדתו בקדשה - הרי זה מתו בממזרת. וכן

שבא עליה ארוסה וגם זנתה עם אחרים. (47) אבל כשהיא אינה חשודה שזנתה עם אחרים, וידוע שארוסה בא עליה, הוולד כשר, ואין צריכים לבדוק אותה.

יט. אשת איש שהיתה מעברת, ואמרה: עבר זה אינו מבדיל - אינה נאמנת לפסלו, והרי הבן בחזקת פשרות; שלא האמינה תורה אלא האב. אמר האב: אינו בני, או שהיה בעלה במדינת הים - הרי זה בחזקת ממזר⁴⁸. ואם אמרה: מעובד פוככים ומזלות ועבד נתעברתי - הרי הולד פשר⁴⁹; שאין הפעל יכול להכחיש בדבריה. ואין העבר משתתה במעי אמו יתר על שנים עשר חדש⁵⁰.

(48) כלומר, ספק ממזר, שאולי מגוי נתעברה והוולד כשר. (49) שהיא נאמנת להכשיר וולדה אפילו ברוב פסולין. (50) ואין להכשיר הוולד אלא כשנולד בתוך שנים עשר חודש מיום שבעלה עזב אותה, שיותר משנים עשר חודש אין העובר יכול לשהות במעי אמו.

כ. אשת איש שניצא עליה קול שהיתה זונה פתח בעלה, והפל מרגנין אחריה - אין חוששין לבניה שקרא ממזרים הם, שרב בעילות אצל הפעל, ומתר לשא בתה לכתחלה. אבל היא עצמה - חוששין לה משום זונה⁵¹. ואם היתה פרוצה יותר מדי - אף לבניה חוששין⁵².

(51) כהן אסור לישא אותה מדין התורה, וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור. (52) בעייה שלא נפשטה, ומספק מחמירים.

כא. דין תורה, שספק ממזר מתר לבוא בקהל; שנאמר: לא יבא ממזר בקהל יי - ממזר ודאי אסור לבוא בקהל, ולא ספק. אבל חכמים עשו מעלה ביוחסין, ואסרו גם הספקות לבוא בקהל. לפיכך, ממזר ודאי - מתר לשא ממזרת ודאית, אבל ממזר ספק או שתוקי או אסופי - אסור לשא בת ישראל.

כב. ואסור⁵³ לשא ממזרת. ואפלו ממזרת מספק אסורה לו, שמא אחד מהן אינו ממזר והשני ממזר ודאי. וממזר של דבריהם - מתר לשא ממזרת של דבריהם. וכן שאר הספקות - אסורין לשא זה מזה.

(53) לספק ממזר, לשתוקי ואסופי.

כג. כיצד? שתוקים ואסופים וספק ממזרים - אסורים לבוא זה עם זה. ואם נשאו - לא יקמו, אלא יוציאו בגט⁵⁴. והולד ספק פאבותיו. ואין לספקות אלו תקנה⁵⁵, אלא שישאו מן הגרים. והולד הולך אחר הפגום.

(54) ואף על פי שנשא באיסור צריכה גט, שקידושין תופסים בחיבי לאווין. (55) לשאת אשה.

כד. כיצד? שתוקי או אסופי שנשא גיורת או

אם אותו פלוני פשר - הרי הבן פשר³⁴, ואינה נאמנת³⁵ להיות זה בנו של פלוני. ויראה לי, שחוששין לדבריה³⁶, ויהיה הבן אסור בקרובות אותו פלוני מספק. ואם אותו פלוני ממזר - אינה נאמנת להיות הבן ממזר ודאי על פיה, כמו שבארנו, אלא יהיה ספק ממזר.

(34) שנאמנת לומר לכשר נבעלת. (35) לפטור את אשתו מן הייבום או ליורשו. (36) אף על פי שאינה נאמנת להחזיקו בבנו של אותו פלוני, מחמירים באיסור ערווה.

טו. אבל האב שהחזק שזה בנו, ואמר: בני זה ממזר הוא - נאמן. ואם יש לבן בנים - אינו נאמן. שלא האמינה אותו תורה אלא על בנו, שנאמר: כי את הבכור בן השנואה יפיר - ויפירו לאחרים.

טז. וכשם שנאמן לומר: בני זה בכור, כך נאמן לומר: בני זה ממזר או בן גרושה או בן חלוצה. וכן אם היתה אשתו מעברת - נאמן לומר: עבר זה אינו בני וממזר הוא, ויהיה ממזר ודאי. והאומר על עצמו שהוא ממזר - נאמן³⁷ לאסור עצמו בבת ישראל, ואסור בממזרת³⁸ עד שיודע ודאי שהוא ממזר. ובנו כמותו³⁹. ואם יש לו בני בנים - אינו נאמן לפסל בני בניהו⁴⁰, ולא יפסל אלא עצמו.

(37) שהוא עצמו אסר עליו בת ישראל. ובלשון התלמוד: "שווייה אנפשיה חתיכא דאיסורא". (38) כי להתיר לו ממזרת אינו נאמן. (39) שהתורה נתנה לאב נאמנות על בנו לפסלו. (40) וגם על בנו אינו נאמן כשיש לו בני בנים.

יז. ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה - הרי הולד בחזקת ממזר⁴¹, ואסור בבת ישראל ואסור בממזרת. ואם נבדקה אמו ואמרה: מארוסי נתעברתי - נאמנת, והולד פשר. ואם הכחישא הארוס ואמר: מעולם לא באתי עליה - הרי הולד ממזר; שאפלו היה בחזקת בנו, ואמר: בני זה ממזר - נאמן. והאשה אינה בחזקת זונה, אלא נאמנת⁴² לומר: לא ארוס נבעלתי, ואינה זונה. ואם נשאת לכהן - לא תצא⁴³, וילדה ממנו - פשר⁴⁴.

(41) שהוא ספק ממזר ולא ממזר ודאי. (42) שאינו נאמן לפסול את האשה. (43) אבל לכתחילה אסורה להינשא לכהן מאחר שהארוס מכחישה. (44) לכהונה, שאינו חלל.

יח. היו העם מרגנים אחריה, והיא ארוסה⁴⁵, עם ארוסה ועם אנשים אחרים⁴⁶, אף על פי שבא עליה ארוסה בבית חמיו - הרי זה ספק ממזר; בשם שהפקירה עצמה לארוסה, הפקירה לאחרים⁴⁷. ואם נבדקה ואמרה: עבר זה מארוסי - הרי זה פשר, כמו שבארנו.

(45) בזמן שהייתה ארוסה. (46) חושדים אותה ומלעזים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 עובדת פוכבים ומזלות הראויה לילד, הואיל
18 והאסופי הנמצא שם ספק עובד פוכבים ומזלות או
19 ספק עבד, כשישא הגיונת כמו שבארנו - הרי זו
20 ספק אשת איש, והבא עליה - פטור; שאין הורגין
21 על ספק. וכן יראה לי, שהשתוקי שנשא אשה
22 שאפשר שהיא ערוה עליו - והרי היא ספק אשת
23 איש; שאין קדושין תופסין בעריות.

(64) ואפילו בעיר שרובה ישראל.

24 כח. ואי זו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה
25 עליו? כל אשה שהיה אביה או אחיה קנים
26 כשנתעברה בו אמו⁶⁵. וכל אשה שנתגרשה או
27 נתאלמנה⁶⁶, שמא אשת אביו היא או אשת אחי
28 אביו.

(65) ושמא אחותו או אחות אביה היא. (66) ובעלה הקודם
היה קיים כשנתעברה בו אמו.

29 כט. ומניין אני אומר, שאין השתוקי והאסופי אסור
30 בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? שהרי
31 הפשר שנבדקה אמו - אינו אסור בכל אשה
32 שאפשר שתהיה ערוה עליו; והרי נאמר בתורה: אל
33 תחלל את בתך להזנותה, ואמרו חכמים: שאם
34 יעשה זה, נמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו;
35 ואלו היה הדין, שכל מי שאינו יודע אביו בודאי -
36 אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו, לא
37 היינו באים למדה הזאת לעולם, ולא תהיה הארץ
38 מלאה זמה. הא למדת, שאין אוסרין עריות
39 ומחזיקין אותן בשאר פשר בספק, עד שיוודע בודאי
40 שזו ערוה עליו. שאם אתה אומר כן, כל היתומים
41 שבעולם שלא הפירו אבותיהם היו אסורין להנשא
42 בכל מקום, שמא יפגעו בערוה.

43 ל. הולד שהיה משלך בדרך, ובא אחד ואמר: בני
44 הוא ואני השלכתיו - נאמן. וכן אמו נאמנת. נאסף
45 מן השוק, ובאו אביו ואמו אחר פן ואמרו: בננו
46 הוא - אין נאמנין, הואיל ויצא עליו שם אסופי.
47 ובשני רעבון - נאמנין; שמפני רעב השליכוהו, והן
48 רוצין שיוזנו אותו אחרים, ולפיכך שתקו עד
49 שנאסף.

50 לא. נמצא הולד מהול, או שהתל⁶⁷ או שהמלח⁶⁸,
51 או שהיה הפחל⁶⁹ בעינו או הקמיעין בצוארו, או
52 שנמצא תחת אילן מסבף שאין תיה נכנסת לו והיה
53 סמוך לעיר, או שנמצא בבית הפנסת הסמוך לרשות
54 הרבים או בצדי רשות הרבים - אין כאן משום
55 אסופי; מאחר שהן משמרינ אותו שלא ימות,
56 בחזקת פשר הוא⁷⁰. אבל אם נמצא משלך באמצע

1 משחררת, או גר ומשחרר שנשא שתוקית או
2 אסופית - הולד שתוקי או אסופי.

3 כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה עובדי פוכבים
4 ומזלות, בין שהיה רב עובדי פוכבים ומזלות או רוב
5 ישראל - הרי זה ספק עובד פוכבים ומזלות לענין
6 יוחסין. קדש אשה - צריכה גט מספק⁵⁶. מי שהרגו
7 - אינו נהרג עליו⁵⁷.

(56) והטעם, מפני שכלל בדינו "כל קבוע כמחצה על
מחצה". אבדוגמא ל"קבוע" בכמה מקומות: "תשע חנויות
מוכרות בשר שחוטת ואחת בשר נבילה ולקח מאחת
מחנויות אלו ואינו יודע מאיזו [=חנות] מהן לקח, ספיקו
אסור". מפני שהספק נולד במקום שגם המיעוט נמצא בו
באופן קבוע. אמנם הברייתא מסיימת: "ובנמצא הלך אחר
הרוב" מפני שפירש ממקומו הקבוע ואף על פי שהבשר
הוא מאותן החנויות עצמן, והרי כאן הילד נמצא ופירש
ממקומו הקבוע ולמה אין הולכין אחר הרוב? הטעם הוא,
שביוחסין החמירו, "מעלה עשו ביוחסין" שמא יתירו גם
בקבוע ממש. וכן החמירו גם באיסור אשת איש ולא הלכו
אחרי רוב גויים, ובספק נפשות הקילו ולא הלכו בו אחרי
רוב ישראל. (57) אפילו בעיר שרובה ישראל.

8 כו. הטבילהו בית דין⁵⁸ לשם גרות, או ששכל
9 משהגדיל - הרי הוא⁵⁹ כשאר אסופים הנמצאים
10 בעיר ישראל. היה רב העיר עובדי פוכבים ומזלות⁶⁰
11 - מתר להאכילו נבלות⁶¹. היה רבן ישראל -
12 מחזירין לו אבדתו כישראל. מחצה על מחצה -
13 מצוה להחיותו כישראל, ומפקחין עליו את הגל
14 בשבת⁶². והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממון:
15 המוציא מחברו עליו הראיה⁶³.

(58) "גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין". (59) שדינו
כספק ממזר, שהטבילה מועילה רק להוציאו מכלל גוי אבל
לא מספק ממזר. ואף על פי שיש כאן שני ספקות, שמא
הוא גוי והרי נתגייר, ואפילו אם הוא ישראל שמא אינו
ממזר, ביוחסין החמירו אפילו בשני ספקות ואפילו בדין
שלפנינו, שהספק שמא הוא ממזר אינו אסור מן התורה
כשאר ספיקות שספיקן אסור. ויש להוסיף עוד נימוק
לאיסור מפני שהוא קבוע. (60) ולא התגייר. (61) כרב
פפא, שברוב גויים הולכים אחרי הרוב לענין אכילת
איסורים, ואין לדון בזה דין קבוע, כי הילד פירש ממקומו
הקבוע, ורק ביוחסין ובאשת איש החמירו כלמעלה בהלכה
כ"ה. (62) שהרי גם ספק פיקוח נפש דוחה שבת.
(63) אם שור של ישראל נגח שורו, ישראל בעל השור פטור,
שיכול לומר לו, הבא ראיה שישאל אתה ואשלם לך, ואם
שורו נגח לשור ישראל, והוא שור תם, אינו משלם לישראל
אלא חצי נזק, אף על פי ששור תם של גוי חייב נזק שלם,
שיכול לומר לניזק: הבא ראיה שגוי אני ואשלם לך את כל
הנזק.

16 כז. יראה לי, שכל מדינה שיש⁶⁴ בה שפחה או

זאת מתרת היא לפצוע דכא' כהן, סובר רבינו, שפצוע דכא פוגם רק בקדושת כהונה אבל לא בקדושת ישראל, ולכן אסור הוא במזורה.

ג. ואי זהו פצוע דכא? כל שנפצעו הביצים שלו.
וכרות שפכה? כל שנכרת הגיד שלו. ובשלושה איברים אפשר שפסל הזכר: בגיד, ובביצים, ובשכבילין שבהן תתפשט שכבת זרע, והן הנקראין חוטי ביצים. וכיון שנפצע אחד משלושה איברים אלו או נדף - הרי זה פסול.¹⁰

(10) "כל חולי שיתחדש בכלי הזרע, ממה שיחייב חכמת הטבע שהוא לא יזרע בהן, הרי הוא פסול".

ד. כיצד? נפצע הגיד או נדף, או שנכרת העטרה או¹¹ למעלה מעטרה¹² - פסול. ואם נכרת מראש העטרה ונשתיר ממנה אפלו פחות השערה מקף לכל הגיד¹³ - פשוט. נכרת הגיד למעלה מעטרה בקלמוס¹⁴ או פמריב¹⁵ - פשוט.

(11) שנכרת הגיד. (12) לצד הגוף "שאינ גיד אלא מעטרה ואילך" (רש"י). (13) אבל אם רק לרובו של הגיד, פסול. (14) "כחיתוך קולמוס שמתכין את חודו באלכסון" (רש"י). (15) שנחקק כסילון ויש לו דפנות משני צדדים, והחקק באמצע כמין צינור" (רש"י).

ה. נקב למטה מעטרה - פשוט. נקבה העטרה עצמה, אם פשיטאה קרי תצא שכבת זרע מן הנקב - פסול. נסתם הנקב - חזר להכשרו. נקב למטה מעטרה שנקנדה¹⁶ למעלה בתוך העטרה - פסול; שהעטרה פלה מעצבת.

(16) שהנקב הולך באלכסון, מתחיל למטה מן העטרה ויוצא כנגדו למעלה מתוך העטרה.

ו. נסתם שביל שכבת זרע, וחזר לראות שכבת זרע משביל שמשתין בו - הרי זה פסול.¹⁷

(17) "במקומה מבשלת, שלא במקומה אינה מבשלת".

ז. נכרתו הביצים או אחת מהן, או שנפצעה אחת מהן, או שנדוכה אחת מהן, או שהסרה¹⁸ או שנקבה - הרי זה פסול. נכרתו חוטי ביצים או אחת, או שנדף או נפצע - הרי זה פסול.

(18) אפילו אחת מהן.

ח. נקב חוט מחוטי הביצים לשביל מי רגלים, והרי הוא מטיל מים משני מקומות: משביל המים ומשביל שכבת זרע - הרי זה פשוט.

ט. כל פסול שאמרנו בענין זה - כשלא היו בידי שמים, כגון שפרתו אדם או פלב או הפהו קוץ וכיוצא בדברים אלו; אבל אם נולד פרות שפכה או פצוע דכא, או שנולד בלא ביצים, או שחלה מחמת

הנדה, או רחוק מן העיר אפלו תחת אילן¹⁹, או בבית הכנסת, או שנמצא תלוי באילן מקום שחיה מגעת לו - הרי זה אסופי.

(67) מעוטף ומכורך בבגדים. (68) שמולחין את הילד כדי שיתקשו איבריו. (69) משחת עיניים שצבעה כחול. (70) ואף על פי כן אם בת היא, אסורה לכהן, שמעלה עשו ביוחסין. (71) נשים שילדו בבית אחד, אשת כהן ולוי וממזר.

לב. נאמנת חיה⁷² לומר: זה הבן פהן הוא או לוי או נתין או ממזר; מפני שלא החזק, ואין אנו יודעין יחוסין. כמה דברים אמורים? בשהחזקה בנאמנות ולא ערער עליה⁷³ אדם; אבל אם ערער עליה אפלו אחד ואמר: בשקר מעידה - אינה נאמנת, והרי הבן בחזקת פשוט⁷⁴ ואין לו יחוס⁷⁵.

(72) מיילדת. (73) כלומר, על החיה המעידה. (74) זה שהחיה העידה עליו שהוא ממזר, מכיון שהוכחה על ידי עד אחד. (75) זה שהעידה עליו שהוא כהן.

לג. דבר ברור⁷⁶, שהשתוקי אסור לשא שתוקית, ואסופי אסור באסופית, מפני שהן ספקות. אבל ממזרים ודאים ונתנים - מתרים לבוא זה בזה, והולד ממזר. ושתוקי ואסופי - מתרין בנתנים ובשאר הגרים, והולד ספק.

(76) בהלכה זו מסכם רבינו דיני ממזרות השנויים בפרק זה.

פרק ששה עשר

(1) יבאר פצוע דכא וכרות שפכה שנשאו בת ישראל; אם אסור לסרס כל בעלי חיים; ואם יאמר לגוי לסרס; ומסרס אחר מסרס.

א. פצוע דכא וכרות שפכה שנשאו²¹ בת ישראל ובעלו²³ - לוקין; שנאמר: לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל יי. ומתריין²⁴ לשא גיורת ומשחררת. ואפלו פהן²⁵ שהוא פצוע דכא מתר לשא גיורת ומשחררת, לפי שאינו בקדשתו²⁶. ואפלו נתניה²⁷ או אחד מן הספקות²⁸ מתרת לו.

(2) כלומר שקידשו. (3) "שאינ לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין". (4) שקהל גרים אינו קרוי קהל. (5) שכהן אסור לישא גיורת ומשחררת. (6) בקדושת כהונתו. (7) שאיסורן מדרבנן, "בא דוד וגזר עליהם שלא יכנסו בקהל". ובפצוע דכא, לא גזרו. (8) של ממזרים שמתרים מן התורה, וחכמים אסרו.

ב. הואיל ופצוע דכא אסור לבוא בקהל, לא גזרו בו על הנתנים ולא על הספקות. אבל פצוע דכא וכרות שפכה אסור בממזרת ודאית, שהרי אסורה מן התורה.

(9) ואף-על-פי שגירות לכהן גם כן אסורה מן התורה, ובכל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהָאֵלֶּמְנָה⁶. אֶחָד פֶּהֶן גְּדוֹל מְשוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה או
הַמִּרְבָּה בְּגָדִים⁷, וְאֶחָד פֶּהֶן הָעוֹבֵד וְאֶחָד פֶּהֶן גְּדוֹל
שְׁמוֹנָה וָעֶבֶר⁸, וְכֵן פֶּהֶן מְשוּחַ מִלְחָמָה⁹ - בְּלִין¹⁰
מְצוּיִן עַל הַבְּתוּלָה¹¹, וְאִסּוּרִין בְּאֵלֶּמְנָה.

(2) מן התורה. (3) אשת איש שנתגרשה בגט. (4) "כל
שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא
אסורה להנשא לו איסור השוה לכל, או שנבעלה לחלל"
(להלן פ"ח ה"א). (5) "זו שנולדה מאיסור כהונה" (להלן
פ"ט ה"א). כל אלו מפורשות בתורה (ויקרא כא, ז).
(6) שם, יד. (7) "מרובה בגדים הוא כהן בבית שני שלא
היה להם שמן המשחה, אבל היה כהן גדול בלבישתו בגדי
כהונה גדולה" (פיה"מ לרבינו, מגילה פ"א). (8) "וכהן
שעבר הוא כשאירע (שקרה) פסול בכהן גדול ביום
הכיפורים, ומינו אחר תחתיו. . . שאחר יום הכיפורים ישוב
הראשון לגדולתו, ויעבור השני שנתמנה ונשתנו שניהן" (על
שניהם חלים דיני כהן גדול. שם). (9) "אחד מלחמת מצוה
ואחד מלחמת הרשות, ממנין כהן לדבר אל העם בשעת
המלחמה, ומושחין אותו בשמן המשחה, וזהו הנקרא משוח
מלחמה" (פ"ז מהל' מלכים ה"א). (10) מגילה יב, ב.
(11) כמבואר להלן הי"ג.

ב. כָּל פֶּהֶן שְׁנֵשָׂא¹² אֶחָת מֵהַשְּׁלֹשׁ נָשִׁים אֵלּוּ, בֵּין
גְּדוֹל בֵּין הַדְּיוּט, וּבְעַל - לֹקָה¹³. וְאִם בָּא עָלֶיהָ דֶּרֶךְ
זְנוּת - אֵינוֹ לֹקָה מִשּׁוּם זִזְנוּת¹⁴ או גְּרוּשָׁה או
חִלָּה; שְׁנֵאֲמַר: לֹא יִקְחוּ - עַד שִׁיקַח וְיַעֲלֶל¹⁵.

(12) שקידש. (13) קידושין עח, א. "בעל - לוקה, לא בעל
- אינו לוקה, משום דכתיב ולא יקח ולא יחלל, מה טעם
לא יקח, משום לא יחלל", כלומר: בכהן גדול כתיב (ויקרא
כא, יד): "אלמנה, גרושה וחללה זונה, את אלה לא יקח.
. . . ולא יחלל זרעו", "לא יקח קידושין משמע, שהן הקונין
אותה" (רש"י). ולא יחלל, משמעו ביאה, שעל-ידי הביאה
היא מחוללת. והקידושין, כלומר הקידושין, אינה אסורה אלא
משום הביאה, וכהן הדיוט אנו לומדים מכהן גדול בגזירה
שוה' (שם), שאינו לוקה אלא אם קידש ובעל (מגיד-משנה).
(14) אבל הוא לוקה משום "לא תהיה קדשה". "כל הבועל
אשה לשם זנות בלא קידושין, לוקה מן התורה, לפי שבעל
קדשה" (פ"א מהל' אישות ה"ד). (15) שם.

ג. אֲבָל פֶּהֶן גְּדוֹל שְׁבָא עַל אֵלֶּמְנָה - לֹקָה אֶחָת,
אֵף עַל פִּי שְׁלֹא קָדַשׁ; שְׁנֵאֲמַר¹⁶: לֹא יִחַלֵּל - בֵּין
שְׁבַעֲלָה חִלָּה וּפְסָלָה לְכַהֲנָה. אֲבָל זִזְנוּת וְחִלָּה
וּגְרוּשָׁה - הֵרִי הֵן מְחַלְלוֹת וְעוֹמְדוֹת קִדְּשׁ בְּעִילָתוֹ.
וּלְפִיכֵן לֹקָה פֶּהֶן גְּדוֹל לְבָדוֹ עַל בְּעִילַת אֵלֶּמְנָה
לְבָדָה, אֵף עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם קְדוּשִׁין; שֶׁהֵרִי חִלָּה,
וְהוּא מְזַהֵר שְׁלֹא יִחַלֵּל כְּשֵׁרִים, לֹא אִשָּׁה וְלֹא זָרַעו.
(16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: משום.

ד. קָדַשׁ פֶּהֶן גְּדוֹל אֵלֶּמְנָה וּבְעָלָה - לֹקָה שְׁתֵּים¹⁷:
אֶחָת מִשּׁוּם אֵלֶּמְנָה לֹא יִקְחוּ, וְאֶחָת מִשּׁוּם לֹא יִחַלֵּל.

גופו וּבְטָלוּ מִמֶּנּוּ אֲבָרִים אֵלּוּ, או שְׁנוּלֵד בְּהֶם שְׁחִין
וְהִמָּסָה אוֹתוֹ אוֹ בְּרָתָן - הֵרִי זֶה כְּשֶׁר לְבֹא בְּקָהָל;
שְׁבָל אֵלּוּ בִּידֵי שָׁמִים.

י. אִסּוּר לְהַפְסִיד אִיבְרֵי זָרַע, בֵּין בְּאָדָם בֵּין בַּבְּהֵמָה
חַיָּה וְעוֹף, אֶחָד טְמָאִים וְאֶחָד טְהוֹרִים, בֵּין בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל בֵּין בַּחוּצָה לְאֶרֶץ. אֵף עַל פִּי שְׁנֵאֲמַר:
וּבְאֶרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁדָּבָר
זֶה נוֹהֵג בְּכָל מְקוֹם. וְעַנְיָן הַפְּתוּב: לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת
בְּיִשְׂרָאֵל, בֵּין בְּגוֹפֶן בֵּין בְּגוֹף אֲחֵרִים. וְכָל הַמְסָרִס
- לֹקָה מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מְקוֹם. וְאִפְלוּ מְסָרִס אֲחֵר
מְסָרִס - לֹקָה.

יא. בִּיעִיד? הֵרִי שְׁבָא אֶחָד וְכָרַת אֶת הַגִּיד, וּבָא אֲחֵר
וְכָרַת אֶת הַבִּיעִים אוֹ נִתְקַן, וּבָא אֲחֵר וְכָרַת חוּטֵי
בִּיעִים; אוֹ שְׁבָא אֶחָד וּמָעַף אֶת הַגִּיד, וּבָא אֲחֵר
וְנִתְקַן, וּבָא אֲחֵר וְכָרַתוֹ - בְּלִין לֹקֵין, וְאֵף עַל פִּי
שְׁלֹא סָרִס הָאֲחֵרוֹן אֵלָּא מְסָרִס. בֵּין בְּאָדָם בֵּין
בַּבְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. וְהַמְסָרִס אֶת הַנִּקְבָּה, בֵּין בְּאָדָם
בֵּין בְּשָׂאֵר מִיָּנִים - פְּטוּר¹⁹.

(19) ודעת רבינו שחיוב מלקות אין, אבל איסור יש, לכן
כתב: פטור.

יב. הַמִּשְׁקָה עֲקָרִין²⁰ לְאָדָם אוֹ לְשָׂאֵר מִיָּנִים כְּדִי
לְסָרִס - הֵרִי זֶה אִסּוּר, וְאֵין לֹקֵין עָלָיו²¹. וְאִשָּׁה -
מִתַּת לְשִׁתּוֹת עֲקָרִין כְּדִי לְסָרִסָּה עַד שְׁלֹא תֵּלֵד. הֵרִי
שֶׁכֶּפֶה אֶת הָאָדָם וְשָׁפָה בּוֹ כָּלֵב אוֹ שָׂאֵר חַיּוֹת עַד
שֶׁשְׂאֻאוּהוּ כְרוֹת שֶׁפָּכָה, אוֹ שֶׁהוֹשִׁיבוּ בָּמִים אוֹ
בְּשִׁלְגַּ עַד שֶׁבָטַל מִמֶּנּוּ אִיבְרֵי תַשְׁמִישׁ - אֵינוֹ לֹקָה,
עַד שִׁסָּרִס בִּידּוֹ. וְרֹאיוֹ לְהַפְּתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.

(20) סמים שגורמים לעקרות. (21) כיון שלא נגע באיברי
התולדה ומאליו מסתרס.

יג. אִסּוּר לִזְמַר לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת לְסָרִס בְּהֵמָה
שְׁלֵנוֹ. וְאִם לְקַחָהּ הוּא מַעֲצָמוֹ וְסָרְסָה - מִתָּר. וְאִם
הָעֵרִים יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר זֶה - קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמִזְכְּרָה
לְיִשְׂרָאֵל אֲחֵר. וְאִפְלוּ לְבָנוּ הַגְּדוֹל מִתָּר לְמַכְרָה.
אֲבָל לְבָנוּ הַקָּטָן - אֵינוֹ מִזְכְּרָה לוֹ וְלֹא נִתְּנָה לוֹ.

פָּרָק שִׁבְעָה עָשָׂר
(1) יבאר שלוש נשים שאסורות לכהנים וארבע לכהן גדול;
איסור בת אחת ואיסור כולל ואיסור מוסיף; כהן גדול אם
ישא בוגרת או מוכת עץ; ואם אירס בעולה ונתמנה כהן
גדול; יצא עליו קול שגירש את אשתו, והרי היא תחתיו;
יצא לה שם מזנה בעיר.

א. שְׁלֹשׁ נָשִׁים נֶאֱסְרוּ²² עַל פֶּל הַכֹּהֲנִים: גְּרוּשָׁה³,
זִזְנוּת⁴ וְחִלָּה⁵. וְעַל פֶּהֶן גְּדוֹל - אֲרִבַּע: אֵלּוּ הַשְּׁלֹשׁ

1 וּבֵין כֹּהֵן גָּדוֹל וּבֵין כֹּהֵן הַדְּיוֹט שֶׁנִּשְׁאַ אִשָּׁה מִן
2 הָאֲרָבָה וְלֹא בָעַל - אֵינוֹ לֹקֵה.

(17 שם.)

3 ה. וְכָל מְקוֹם שֶׁהוּא לֹקֵה - הִיא לֹקֵה¹⁸; וְכָל
4 מְקוֹם שֶׁהוּא אֵינוֹ לֹקֵה - הִיא אֵינָה לֹקֵה. שְׁאִין
5 הַפֶּרֶשׁ בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה לְעֵנְשִׁין, זֹלָתִי בְּשִׁפְחָה
6 תְּרוּפָה בְּלִבֶּד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו¹⁹.

(18 כריתות י, ב. (19 למעלה פ"ג הי"ד.)

7 ו. כָּל כֹּהֵן הַבָּא עַל הַכֹּהֲנִית, בֵּין גָּדוֹל בֵּין הַדְּיוֹט -
8 לֹקֵה מִשּׁוּם זִנְהָ²⁰; שֶׁהִרִי אֵינָה פֶת קְדוּשִׁין²¹, וְהוּא
9 אִסּוּר בְּבַעֲיֵילַת זִנְהָ בֵּין יִשְׂרָאֵלִית בֵּין כּוֹתֵית.

(20 תמורה כט, ב. (21 לכן לוקה בבעילה לבד.)

10 ז. הַחֲלוּצָה - אִסּוּרָה לִכְהֵן מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים²², מִפְּנֵי
11 שֶׁהִיא כְּגֵרוּשָׁה, וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת
12 מְדַבְּרֵיהֶם²³. כֹּהֵן שֶׁנִּשְׁאַ סֶפֶק חֲלוּצָה - אֵין מוֹצִיאִין
13 אוֹתָהּ²⁴ מִתַּחְתּוֹ, וְהִיא כְּשֶׁרָה²⁵ וְיִלְדָה כְּשֶׁרָה²⁶; מִפְּנֵי
14 שֶׁלֹּא²⁷ גָּזְרוּ עַל סֶפֶק חֲלוּצָה, אֲלֹא עַל חֲלוּצָה
15 וְדֹאֵית. וְכֵן מִי שֶׁהִתְהַ סֶפֶק גֵּרוּשָׁה אוֹ סֶפֶק אֱלָמָנָה
16 אוֹ סֶפֶק זִנְהָ וְסֶפֶק חֲלָלָה²⁸ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
17 מְרֻדוֹת, וּמוֹצִיא בְּגִט²⁹.

(22 קידושין עח, א. (23 "מפני שעובר על לא-תעשה של דבריהם, כדבר שיש לו עיקר מן התורה" (מגיד-משנה, פ"א מהל' שבת ה"ב). ראה ביאורנו למעלה פ"א ה"ח. (24 יבמות כד, א. אבל לכתחילה אסורה, מפני שדומה לגרושה. (25 כלומר, ואיננה ספק חללה. (26 ש"הולד כדעבד דמי" (ביאור הגר"א אהע"ז ס' ז, ס"ק סו). ומכיון שאם כנס אותה אין מוציאין אותה מתחתיו, לכן גם הולד כשר. (27 אבל חלוצה ודאית היא פסולה כחללה, וולדה פסול (מדרבנן, מגיד-משנה). (28 שכל אלו ספיקא דאורייתא, ויש להחמיר בהן, שספיקא דאורייתא לחומרא. (29 שם.)

18 ח. כָּל גָּדוֹל הוּא בְּכָל אִסּוּרִים שֶׁבְּתוֹרָה, שְׁאִין
19 אִסּוּר חַל עַל אִסּוּר³⁰, אֲלֹא אִם כֵּן הָיוּ שְׁנֵי אִסּוּרִין³¹
20 בָּאִין כְּאַחַת³², אוֹ שֶׁהִיא הָאִסּוּר הָאֶחָד מוֹסִיף דְּבָרִים
21 אֲחֵרִים עַל אוֹתוֹ הָאִסּוּר³³, אוֹ אִם הִיא כּוֹלֵל³⁴ דְּבָרִים
22 אֲחֵרִים עִם אִסּוּר זֶה.

(30 כריתות יד, ב. (31 בכת"י תימן: האיסורין. (32 וזה נקרא איסור בת אחת (יבמות לג.). (33 כלומר, שנוספו עוד אנשים שנאסרו באותו הדבר. ואנו אומרים מתוך שהאיסור החדש חל על האנשים האחרים שלא היו בכלל האיסור הקודם, חל גם על אותו האיש שנאסר כבר ע"י האיסור הקודם. (34 כלומר, שניתוספו עוד דברים שנאסרו ולא היו בכלל האיסור הראשון, ואנו אומרים, מתוך שהאיסור החדש חל על אותם החברים שמקודם היו מותרים, חל גם על אותו הדבר שכבר היה אסור.

(40 קידושין עז, א. (41 יבמות נט, א.
41 יב. כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמַּת אֲחִיו, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מִן
42 הָאִרְוִסִין⁴² - הָרִי זֶה לֹא יִיבֵם⁴³, אֲלֹא חוּלִין⁴⁴. נִפְלָה
43 לוֹ יָבָמָה וְהוּא כֹּהֵן הַדְּיוֹט, וְנִתְּמָנָה לְהִיּוֹת כֹּהֵן
44 גָּדוֹל, אָף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה כֹּהֵן מִאֲמָרָה⁴⁵ כְּשֶׁהוּא כֹּהֵן
45 הַדְּיוֹט - הָרִי זֶה לֹא יִיבֵם אַחֵר שֶׁנִּתְּמָנָה⁴⁶. אֲבָל אִם
46 אָרַס אֶת הָאֱלָמָנָה, וְנִתְּמָנָה לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל - הָרִי
47 זֶה יִכְנַס אַחֵר שֶׁנִּתְּמָנָה⁴⁷. הִתְהַ מְקַדְּשֶׁת סֶפֶק
48 קְדוּשִׁין, וְמַת אֲרוּסָה - הָרִי זֶה סֶפֶק אֱלָמָנָה⁴⁸.

(42 והיא עדיין בתולה, ואין בה איסור 'עשה' של "כי אם בתולה מעמיו יקח". (43 שם כ, א. (44 "ומפני מה צריכה חליצה, מפני שיש בה ליקוחין הואיל וקידושין תופסין בהן הרי הן זקוקות ליבם, ומן הדין היה שיתייבמו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ג כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

54) שנשרו בתוליה מחמת מכה שקיבלה. (55) שם.

56) שם. (57) שם, ב.

טו. כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּשְׁאַ בְּעוֹלָה - אֵינוֹ לֹקֵה⁵⁸, אֲבָל
מוֹצִיא בָּגֶט⁵⁹. נִשְׂא בּוֹגֶרֶת אוֹ מִפֶּת עֵץ - הֲרִי זֶה
יִקְרָא⁶⁰. אֲרֵס בְּעוֹלָה וְנִתְּמָנָה כֹּהֵן גָּדוֹל - הֲרִי זֶה
יִכְנַס אַחֵר שְׁנִתְּמָנָה⁶¹.

58) מפני שאינו עובר אלא ב'עשה' "כי אם בתולה", בתולה
ולא בעולה, ולאו הבא מכלל עשה, עשה (כתובות ל.).
59) שאסור לקיימה כדין כל חייבי 'עשה'. (60) יבמות ס,
א. (61) כאירס אלמנה ונתמנה לכהן גדול, המבואר
למעלה הי"ב.

טז. אֲנִס נִעְרָה בְּתוּלָה אוֹ פֶּתָה אוֹתָהּ, אֶפְלוֹ אֲנִסָּה
אוֹ פֶּתָה אוֹתָהּ פֶּשְׁהוּא כֹּהֵן הַדִּיּוֹט וְנִתְּמָנָה כֹּהֵן גָּדוֹל
קִדְּם שְׂיִכְנַס - הֲרִי זֶה לֹא יִכְנַס⁶²; וְאִם כָּנַס -
מוֹצִיא⁶³.

62) שם. (63) שם נט, א.

יז. אֲרֵס אֶת הַקְטָנָה וּבִגְרָה תַּחֲתֵיו קִדְּם נִשְׂוִיאַן -
הֲרִי זֶה לֹא יִכְנַס, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּנָּה גּוֹפָהּ⁶⁴; וְאִם כָּנַס
- לֹא יוֹצִיא⁶⁵.

64) ואין זה דומה לאירס אלמנה ונתמנה לכהן גדול שיכול
לכונסה אחר שנתמנה, מפני שנשתנה גופה מקטנה לבוגרת.
65) שהרי בבוגרת אם עבר ונשאה יקיים אותה, כמבואר
למעלה ה"ו.

יח. אַחַת גְּרוּשָׁה מִן הָאֲרוּסִין אוֹ מִן הַנִּשְׂוִיאִין. אֲבָל
הַמִּמָּאֲנָת⁶⁶, אֶפְלוֹ גְּרוּשָׁה בָּגַט וְהַחֲזִירָה וּמֵאֲנָה בּוֹ -
הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת לָכֶּהֱן, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין⁶⁷.
וְכָל מִי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה⁶⁸ לְחִלּוּצָהּ, אִם נִחְלָצָה - לֹא
נִפְסָלָה לְכַהֵן⁶⁹.

66) הנושא קטנה יתומה שאין לה אב, והשיאוה אחיה ואמה
ולא רצתה בבעלה אינה צריכה ממנו גט, אלא ממאנת
והולכת לה, כי רק לאב נתנה תורה זכות לקבל קידושי בתו
הקטנה (ראה פ"א מהל' גירושין, ה"א). (67) פ"א, ה"ז:
"שכל היוצאת במיאון, אף-על-פי שקדמו גט, הרי זו כמי
שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם" (יבמות קח.). (68) כגון
החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת. (69) שם לה, ב.

יט. יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל: אִישׁ פְּלוֹנִי כֹּהֵן כְּתִיבָה⁷⁰ גֵּט
לְאִשְׁתּוֹ אוֹ נֶתַן גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְהֲרִי הִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחֲתֵיו
וּמִשְׁמִשְׁתּוֹ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִתַּחַת בְּעֻלָּהּ⁷¹. וְאִם
נִשְׂאָת לְכֹהֵן אַחֵר⁷² - תֵּצֵא מִן הַשְּׂנִי⁷³.

70) ויש אנשים שקורין לנתינת הגט כתיבה. (71) גיטין
פא, א. (72) אחר שמת בעלה הראשון. (73) שם. מפני
שלגבי הכהן השני, קדם הקול לנישואין.

כ. יֵצֵא שְׂמָה⁷⁴ בְּעִיר שְׁנִתְּקַדְּשָׁה וְנִתְּגַרְשָׁה מִן
הַקְדוּשִׁין - חוֹשְׁשִׁין⁷⁵ לָהּ⁷⁶, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת

שהיבום מצות-עשה, וכל מקום שאתה מוצא 'עשה' ולא
תעשה' יבוא 'עשה' וידחה את 'לא תעשה', אבל חכמים
גזרו שלא יתייבמו חייבי לאוין. . . . גזירה שמא יבוא עליה
פעם שניה, והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה שאין
מצות-עשה אלא ביאה ראשונה בלבד" (פ"ו מהל' יבום
וחליצה, ה"י). (45) קידושי כסף או שטר ביבמה: "ונקרא
מאמר, לפי שאין דין קידושין אלא באמירה ולא בשתיקה"
(תוספות יום-טוב, יבמות פ"ב, מ"א). וקידושין אלה קונים
רק מדרבנן, אבל מן התורה יבמה אינה נקנית אלא בבאה.
(46) שם סא, א. "ואין המאמר קונה ביבמה קנין גמור כמו
הביאה" (פ"ב מהל' יבום וחליצה ה"א). (47) שם. מפני
שכבר קנה אותה לפני שנתמנה לכהן גדול. (48) ואסורה
לכהן גדול לכונסה, ואם כנסה מוציא בגט, כמבואר למעלה
ה"ז.

יג. מִצְוַת עֲשֵׂה עַל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁיִּשְׂא נִעְרָה בְּתוּלָה⁴⁹,
וּמִשְׁתַּבְּגֵּר⁵⁰ - תֵּאָסֵר עָלָיו. שְׁנֵאמַר: וְהוּא אִשָּׁה
בְּבִתּוּלָיָה יִקַּח. אִשָּׁה - לֹא קִטְּנָה⁵¹, בְּבִתּוּלָיָה - וְלֹא
בּוֹגֶרֶת. הֲאֵם פִּיעֵד? יֵצֵאת מִכָּלל קִטְּנוֹת, וְלִכָּלל
בּוֹגֶרֶת לֹא כָּאֵה. זֶה נִעְרָה. וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים
לְעוֹלָם⁵² כְּאַחַת; שְׁנֵאמַר: אִשָּׁה - אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים⁵³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה על כהן גדול שישא נערה בתולה".

אף שהדין שכהן גדול צריך להיות נשוי הוא רק ביום
הכיפורים, אבל בשאר הזמנים אין עליו החיוב להיות נשוי,
הנה לכמה דעות הכוונה כאן שהוא לאו הבא מכלל עשה,
היינו שאסור לשאת מי שאינה בתולה, וכן משמע מלשון
הרמב"ם בפירוש המשניות, מזה שלא כתב שאם לא נשא
בתולה עובר ב'עשה'.

(על-פי לקו"ש חלק י"ז עמוד 172 הערה 5)

(49) שם נט, א. (50) שם. שבוגרת נתמעטו קצת בתוליה,
והתורה אמרה "בבתוליה", שישנן אצלה כל הבתולים.
(51) הבת שגילה למטה מן 12 שנה ויום אחד נקראת קטנה,
מגיל זה ולמעלה אם צמחו לה שתי שערות למטה בגוף
במקומות ידועים שמתמלאים שער עם גידול הבת - היא
נקראת נערה, עד ששה חדשים שלמים. לאחר מכאן נקראת
בוגרת. (52) כלומר, לא רק ביום הכיפורים, שלמדו חכמים
(יומא יג.) מהכתוב "וכפר בעדו ובעד ביתו" (ויקרא טז, יז),
בית אחד ולא שני בתים, אלא לעולם, אפילו בכל ימות
השנה, שנאמר: "והוא אשה בבתוליה יקח", אחת ולא
שתיים. (53) ה'מגיד משנה' מבאר שרבינו למד דין זה
מסוגיא במס' יבמות נט, א. ונודח לפרש את דברי הגמרא
שלא כפירוש רש"י, עיי"ש. וראה בהשגת הראב"ד, שהקשה
מהכתוב (דברי הימים-ב, כד, ג) "וישא לו יהוידע נשים
שתיים", והוא היה כהן גדול. אולם רבים תמחו על הראב"ד,
שהרי הפירוש שם, שיהוידע השיא ליואש שתי נשים.

יד. כֹּהֵן גָּדוֹל לֹא יִשְׂא מִפֶּת עֵץ⁵⁴, אִף עַל פִּי שְׂלֵא
נִבְעָלָה⁵⁵. [נִבְעָלָה שְׂלֵא פִּדְרָפָה - הֲרִי זֶה נִבְעָלָה
פִּדְרָפָה⁵⁶. נִבְעָלָה לְבִהְמָה - הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת]⁵⁷.

"אחת היתה ופרסמה הכתוב".

יש לומר שמעשיה אלו נעשו בכוונה כדי שיתפרסם "שבחן של ישראל שלא נמצא בהם אלא זו ופרסמה הכתוב" עד שהתפרסם הדבר גם בקרב אומות העולם, ובשעה שמצרים העבירו את ישראל בפרך "ואם בגופם היו שולטים, ק"ו בנשותיהם" (לשון המדרש שהש"ר) ובאותו זמן ממש אמר הקב"ה "גן נעול אחותי כלה".

ואם יתמה מאן דהו, היתכן לימוד זכות עד כדי כך, אומרים לו: הרי מצינו דוגמתו במקושש עצים שלטובה נתכוון, שהגמרא מספרת אודותיו שכדי שידעו ישראל באיזו מיתה דנין את מחלל השבת, עמד וחילל את השבת כדי שימות במיתה זו וידעו כל ישראל דינו של מחלל השבת. ועל-דרך-זה יש לומר בשלומית בת דברי, שכוונתה היתה לשם שמים ולהודיע שבחן של ישראל, ובזכות זה זכתה ונתפרש שמה בתורה.

והגע בעצמך, בפירוש המשניות כתב הרמב"ם ש"אין הפרש בין "ובני חם כוש ומצרים" "ושם אשתו מהיטבאל" "ותמנע היתה פלגש" ובין "אנכי הוי' אלוקיך" ו"שמע ישראל" כי הכל מפי הגבורה" שהם פסוקים המדברים קודם מתן תורה, ובנוגע לאומות העולם, על-אחת-כמה וכמה הפסוקים המדברים בבית ישראל ובמקושש עצים, שעל-ידם נוספו עניינים חדשים בתורה, בירור בהלכות שבת ופרסום שבחן של ישראל.

(על-פי יין מלכות ספר קדושה סימן ב)

80) אפילו שהוחזק הקול בבית-דין. 81) שם. 82) שם, לפי שזה פסול משפחה, ואין פוסלין בפסולי משפחה אלא בראיה ברורה (מגיד-משנה). 83) ומותרת לכהן. 84) כמבואר בפכ"ד מהל' אישות ה"ב. 85) כמבואר שם הט"ו. 86) שזנתה. 87) כמבואר להלן פי"ח ה"ט.

1 גְּרוּשִׁין⁷⁷. אֲבָל אִם יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל⁷⁸ שֶׁהִיא חִלּוּצָה -
2 אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁷⁹.

74) והקול הוחזק בבית-דין, כמבואר בפ"ט מהל' אישות הכ"ב. 75) ואסורה לכהן כמגורשת. 76) גמרא שם פט, א. 77) פ"י, ה"כ. 78) אף-על-פי שהוחזק הקול בבית-דין. 79) שהקול אינו אלא כספק, ובספק חלוצה לא גזרו, כמבואר למעלה ה"ז (מגיד-משנה).

3 כֹּא. יֵצֵא קוֹל⁸⁰ עַל הַבְּתוּלָה שֶׁהִיא בְּעוּלָה - אֵין
4 חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁸¹, וְתִנָּשֵׂא לְכַהֵן גָּדוֹל. יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל
5 שֶׁהִיא שְׁפָחָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁸², וְתִנָּשֵׂא אֶפְלוּ
6 לְכַהֵן. יֵצֵא לָהּ שֵׁם מְזוּנָה בְּעִיר - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁸³.
7 וְאֶפְלוּ הוֹצִיאָהּ בְּעוּלָה מְשוּם שֶׁעֲבָרָה עַל דֵּת
8 יְהוּדִית⁸⁴ אוּ בְּעִיר דְּבָר מְכַעֵר⁸⁵, וַיִּמָּת קִדְּם שְׁיִתָּן לָהּ
9 גִּט - הֲרִי זוּ מִתְּרַת לְכַהֵן. שְׂאֵין אוֹסְרִין אִשָּׁה מֵאֶלּוּ
10 אֶלָּא בְּעִדּוֹת בְּרוּרָה⁸⁶ אוּ בְּהוֹדָעָת פִּיהָ⁸⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

יצא עליה קול שהיא מזונה בעיר, אין חוששין לה".

בהלכה זו מודגשת מעלתה של בת ישראל, וגדולתה של אהבת ישראל ואחדות ישראל, שאפילו בהגיעה למצב ש"יצא לה שם מזונה בעיר" אף-על-פי-כן אין חוששין לה אפילו בנוגע לכהונה. כיון שבת ישראל, בת שרה רבקה רחל ולאה, הרי שהיא לעולם בחזקת כשרות, ובלשון חז"ל בענין שלומית בת דברי "להודיע שבחן של ישראל שלא נמצא בהם אלא זו, ופרסמה הכתוב".

ויש להוסיף: הרי אמרו חז"ל "אפילו בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב", ואין יתכן שהתורה תדבר בגנותה של בת ישראל "ושם אמו שלומית בת דברי" - פרסמה הכתוב. אלא שזה שבחה הגדול שבזכותה נודע לכל, שרק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ז כ"ג כסלו תשע"ט

גוי אחר שגזון הגוי. הלוקח גז צאנו של חבירו. וגר שנתגייר והיו לו גיזות. כמה צאן יהיה לו ויהיה חייב בראשית הגז. וצאן השותפין. ראשית הגז מצותה בתחילה. ואם מפרישין מחדש על ישן. הרוצה לחלק גיזותיו לכהנים. ואם הוא חולין לכל דבר.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה² לֶתֶן לַכֹּהֵן³ רִאשִׁית הַגִּז, שְׁנֵאמַר: 11
וְרִאשִׁית גִּז צֹאנְךָ תִּתֵּן לוֹ. וְלוֹיִם בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל⁴ 12
בְּמִצְוָה 13

2) ראה בספר המצוות (עשה קמד), ובחולין קלז.
3) כלומר, ההפרשה והנתינה - מצוה אחת הן. וראה בספר

יום ראשון י"ז כסלו ה'תשע"ט

הלכות בכורים עם שאר מתנות כהנה שבגבולין

פרק עשירי

1) יבאר שמצות-עשה ליתן לכהן ראשית הגז, ואם יש לו שיעור. ודין אם נוהגת בחולין ובמקודשין. ואם היה הצמר קשה או אדום או שחור. התולש צמר רחלים בידו. ואם נוהג בכלאים ובטרפה. אם חייב באחריותו. הלוקח גז צאנו של

ובחזון-איש. (15) לבדק הבית (חולין שם). (16) בגמרא שם הקשו: בדק הבית נמי כחשו (וברש"י: הגיזה הניטלת מכחשת הבר, ואסור לגזזה), דאמר חוץ מגיזה וכחשה. ועוד אמרו שם: רבא אמר, במקדש גיזה עצמה, סלקא דעתך-אמינא ליגזוז ולפרוק וליתבי ליה, אמר קרא גז צאנך תתן לו, מי שאינו מחוסר אלא גיזה ונתינה, יצא זה שמחוסר גיזה פרייה ונתינה. ורבינו השמיט כל זאת. וראה במנחת-חינוך שם ובשערי-המלך.

- ג. פל הקדשים¹⁷ שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו¹⁰
- חייבין בראשית הגז; אבל אם קדם הקדשן את¹¹
מומן, או שקדם מום עובר להקדשן ואחר כך נולד¹²
להן מום קבוע, ונפדו - פטורים מראשית הגז¹³.

(17) תוספתא חולין פ"י (הגהה על הגליון). (18) ראה בפ"ט הלכה ב ובהערות שם.

- ד. אין חייבין בראשית הגז אלא הפכשים בלבד¹⁴,
זכרים בנקבות²⁰, שהצמר שלהן הוא הראוי¹⁵
לבגדים²¹. הנה צמרן קשה²² ואינו ראוי ללבישה -
פטורין מראשית הגז; שאין מתנה זו לפניה אלא כדי¹⁷
ללבש ממנה²³.

(19) משנה בחולין שם. ובגמרא שם קלו. במסקנא: "לעמוד לשרת, דבר הראוי לשירות". היינו בגדי כהונה, שאינם כשרים אלא מצמר רחלים, ומפשתן בלבד (להלן פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה יב). (20) שם: מכר לו, וכו', זכרים אבל לא נקבות, זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו. (21) כלומר, לבגדי כהונה, כנ"ל (מהר"י קורקוס). (22) ברייתא של תנא דבי ר' ישמעאל שם: "כבשים שצמרן קשה פטורים מראשית הגז, שנאמר (איוב לא, כ) ומגז כבשי יתחמם". ובגמרא שם אמרו, שלמדו כן בגזירה-שוה "גז" - "גז", שהרי גם כאן נאמר "וראשית גז צאנך". (23) כלומר, לבישה כדרכה שיש בה חימום, ולמדו כן ממה שנאמר "ומגז כבשי יתחמם", ראה למעלה.

- ה. פיון שזכה לו הקדוש פרוץ הוא פתומות, שהן¹⁹
לחמו ויינו²⁴, וזכה לו פתומות בהמה²⁵ וקדשי²⁰
מקדש²⁶, שהן הפשוט שלו - זכה לו בראשית הגז²¹
ללבושו, ובגזל הגר²⁷ ובהתרמים ושהה אחזה ופדיון²²
פכורות להוצאותיו ושאר צרכיו; שהרי אין לו חלק²³
בנחלה ובבזה²⁸.

(24) תפס לשון הכתוב (במדבר יח, כז) "ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב". אבל גם שמן חייב בתרומות, כמפורש בפסוק אחר (דברים יח, ד) "ראשית דגנך תירושך ויצהרך - תתן לו" ולדעת רבינו (למעלה פ"א מהלכות מעשר הלכה ט, ופ"א מהלכות מעשר שני הלכה ג) כל פירות האילנות חייבים בתרומות. (25) זרוע ולחיים וקיבה מבהמת חולין (למעלה פ"ט הלכה א). (26) חזה ושוק מבהמת קדשים קלים. (27) כל המתנות האלו, נזכרו למעלה פ"א הלכה י. (28) בדברים שם, א: "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה

המצוות כלל יב, ומצות-עשה שם. (4) שם קלא: "ושאר מתנות כהונה, כגון הזרוע והלחיים והקיבה, אין מוציאין אותן לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי. הא מלוי לכהן מוציאין, אלמא איקרו עם, כגון הזרוע ולא זרוע, וכו', ומאי ניהו, ראשית הגז", וטעמו של דבר, שאף-על-פי שדין ראשית הגז ומתנות בהמה - אחד הוא, כדלהלן בהלכה יז, הבדל ביניהם לענין לויים, שבמתנות פטורים, משום שנאמר בהם "מאת העם", וספק הוא אם הם בכלל עם, והמוציא מחבירו עליו הראיה, ובראשית הגז שלא נזכר "עם" כלל - חייבים (כסף-משנה ורדב"ז).

- זו. ואין לראשית הגז זו שעור מן התורה⁵. ומדברי¹
סופרים, שלא יפחת מאחד מששים⁶. ואינה נוהגת²
אלא בארץ⁷, בין פני הבית⁸ בין שלא פני הבית,
בראשית הדגן⁹. ונוהגת בחלין, אבל לא⁴
במקדשין¹⁰.

(5) כיון שנאמר בה "וראשית", וכל מקום שנאמר ראשית אין בו שיעור, ראה בפ"ג מהלכות תרומות הלכה א, ולמעלה בפ"ה הלכה א. (6) שם קלו: רב ושמואל דאמרי תרווייהו, ראשית הגז בששים. ותיקנו כן משום שנאמר כאן: תתן לו, תן לו דבר הראוי ליתנו מתנה, כדלהלן בסוף הלכה טז. וראה למעלה פ"ה הלכה ב, ופ"ט הלכה יז. (7) שם קלו: "אמר רב נחמן בר יצחק, האידנא נהוג עלמא, וכו', כר' אלעאי בראשית הגז. דתניא, רבי אילעאי אומר, ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ". וטעמו של ר' אלעאי אמרו (שם): "אמר רבא, יליף נתינה נתינה מתרומה, מה תרומה בארץ אין, בחוצה לארץ לא. אף ראשית הגז, בארץ אין, בחוצה לארץ לא". ולא נהגו כן אלא בראשית הגז, אבל זרוע, לחיים וקיבה נוהגות בין בארץ ובין בחוצה לארץ (למעלה פ"ט הלכה א, עיין שם בהערה ו). ומכיון שדינה כמו תרומה, יתכן, שכשם שתרומה אינה נוהגת אלא כשבאו כולם לארץ (הלכות תרומות פ"א הלכה כו), כמו כן אין ראשית הגז נוהגת אלא כשבאו כולם, ובזמן הזה, אינה אלא מדרבנן (מנחת-חינוך מצוה תקח). (8) משנה שם קלה. (9) ראה בהלכות תרומות שם הלכה א והלכה כו. (10) משנה שם. וראה למעלה פ"ט הלכה א.

- ב. פיצד¹¹ הרי שהקדיש¹² בהמות לבדק הבית¹³
וגזזן, יכול יהיה חייב לפדות¹⁴ ולתן לפנה? או⁷
הקדיש בהמה¹⁵ חוץ מגזתה¹⁶, יכול יהיה חייב⁸
בראשית הגז? תלמוד לומר: צאנך - אין אלו צאנו.⁹

(11) כלומר, כיצד אין ראשית הגז נוהגת במקדשין. (12) חולין שם. (13) שאינם אסורים בגיזה ועבודה אלא מדרבנן. לפיכך הוצרכו למעטם מן הפסוק "צאנך", אבל קדשי מזבח שאסורים בגיזה ועבודה מן התורה, פטורים מראשית הגז מטעם אחר: שאינם בני גיזה (שם). (14) בגמרא שם אמרו, שלמי שסובר קדשי בדק הבית טעונים העמדה והערכה בעת פדיונם (וכן פסק רבינו בפ"ה מהלכות ערכין הלכות ה, יב) - אפילו בלי הפסוק "צאנך", הוא פטור מראשית הגז, שהרי אינו יכול להעמיד הגז ולהעריכו ולפדותו (מהרי"ק). וראה במנחת-חינוך שם,

מתרומה, הוא-הדין שהאומר כל גיזי ראשית הגז לא אמר כלום, כמו בתרומה, שהאומר כל גרני תרומה לא אמר כלום. ולדעת חכמים שראשית הגז נוהגת גם בחוץ לארץ ולא למדו מתרומה – אם אמר כל גיזי ראשית הגז דבריו קיימין. ואף-על-פי שלענין ארץ וחוצה לארץ, פסק רבינו (למעלה הלכה א) כר' אלעאי שראשית הגז אינה נוהגת אלא בארץ, אין זה אלא משום שכן נהגו העולם (חולין שם). אבל לענין "כל גיזי ראשית הגז" שאין לנו מנהג העולם, בזה הלכה כרבנן (ר"י קורקוס והגר"א ביו"ד שם ס"ק ד).

- ט. הלוקח⁴³ גז צאנו של עובד פוכבים אחר שגזון¹¹
 העובד פוכבים - פטור מראשית הגז⁴⁴. לקח הצאן¹²
 לגזתו - חיב⁴⁵, אף על פי שגדלה הגז בהרשות¹³
 העובד פוכבים⁴⁶, ואף על פי שחזרין הצאן לעובד¹⁴
 פוכבים אחר גזתו. הואיל והגזו ישראל והגזיות¹⁵
 שלו⁴⁷ - חיב; שאין החיוב אלא בשעת הגזתו.¹⁶

(43) משנה שם קלה. (44) כיון שבשעת הגיזה (שהיא שעת החיוב, ראה להלן), היה הגז של הגוי. (45) שם קלה. כר' חסדא ולא כר' נתן בר אושעיא. ואף-על-פי ששייר הגוי מעט מצאנו להגז, חייב הלוקח להפריש, שאין החזקה: "אין אדם מוכר מתנות כהונה", שייכת בגוי, וראה להלן בהלכה טו. ואין כוונת רבינו שהקנה לו את גוף הצאן לגיזתו (כדעת רש"י שם), אלא אף-על-פי שנתן לו הגוי את הצאן רק כדי לגזו אותו, חייב. וטעמו של דבר, שכיון שיש לו רשות לגזו את הצאן, הרי זה בכלל "צאנך". אבל המקריש בהמה חוץ מגיזתה פטור מראשית הגז, כיון שלא ניתנה לו רשות לגזו. וראה בחזון-איש. (46) שם קלו. "וכי תימא הכי נמי (כלומר, שראשית הגז הגדל בפטור, פטור), והתנן, הלוקח גז צאן גוי, פטור מראשית הגז, הא צאנו לגזו חייב (כלומר, אף-על-פי שגדל בפטור, אצל הגוי), מתניתין דלא כר' אלעאי". וכבר העירונו שהלכה כר' אלעאי אלא לענין זה שראשית הגז נוהגת רק בארץ. (47) אבל לא גוף הצאן לגיזתו, כנ"ל. וראה ביו"ד שם סעיף ז, ובביאור הגר"א ושי"ש שם.

- י. הלוקח⁴⁸ גז צאנו של חברו: אם שיר המוכר¹⁷
 מעט⁴⁹ מצאנו להגז - המוכר חיב להפריש מן¹⁸
 המשאך על הכל, ואף על פי שלא התחיל המוכר¹⁹
 לגזו⁵⁰. חזקה⁵¹ אין אדם מוכר מתנות פהמה. ואם²⁰
 לא שיר כלום - הלוקח חיב להפריש⁵².²¹

(48) משנה שם. (49) כלומר, ויש באותו מעט כשיעור ראשית הגז, ראה להלן הלכה יג. (50) שם קלה. "וכי תימא הכא נמי, והוא שהתחיל לגזו, בשלמא התם (כלומר, בפאה), ובקוצרם את קציר ארצם כתיב, מעידנא דאתחיל לקצור מיחייב בכולה שדה. אלא הכא, מעידנא דאתחיל למיגז לא מיחייב בכוליה עדריה" (כלומר, ואינו מתחייב בתחילת הגיזה אלא לאחר גיזת חמש צאן שיש בכל אחת מהן משקל יב סלע, כדלהלן) ואם כן אין הברל בין אם התחיל המוכר לגזו לבין אם לא התחיל. (51) שם: "מתנות דכהן לא מזבין איניש וכו', דאמר ליה לוקח, מתנה

עם ישראל". ובספרי שם: "חלק, זו ביהוה, ונחלה, זו נחלת הארץ". וראה להלן פ"ג מהלכות שמיטה ויובל הלכה י.

- ו. היה הצמר שלהן אדם או שחור או שחום -
 חיבות בראשית הגז²⁹. אבל אם גזו³⁰ הצמר וצבעו
 קדם שיתן - נפטור מראשית הגז³¹. הלכינו קדם
 שיתן - חיב להפריש³² אחר שלפנו. התולש³³ צמר
 רחלים בידו ולא גזו - חיב בראשית הגז.³⁴

(29) ראה להלן. (30) במשנה שם קלה. (31) שכיון שקנאו בשינוי, הרי הוא פטור, וראה בבבא קמא פג: וברש"י שם. (32) שאין זה שינוי. (33) חולין קלז. כרבנן ולא כר' יוסי. וראה בפ"ד מהלכות מתנות עניים הלכה ב, ושם פ"ב הלכה ו ובכסף-משנה שם.

- ז. ראשית הגז נוהג בכלאים³⁴ ובכוי³⁵ ובטרפה³⁶;
 אבל הגזו את המתה³⁷ - פטור.³⁸

(34) תוספתא חולין פ"י. ומדובר בכלאים הבא מכבש ועז. אבל צבי הבא על הכבש וילדה, אין הולד חייב אפילו בחצי ראשית הגז, שמה שאמרו במתנות (למעלה פ"ט הלכה ה) שחייב בחצי מתנות, הוא מפסוק מיוחד: "אם שה, אפילו מקצת שה". (35) שם. וראה למעלה שם ובהערות. (36) תוספתא שם. ובחולין קלו: "וליתני חומר בראשית הגז שנוהג בטריפות, מה-שאיין-כן במתנות (שנאמר "ונתן לכהן" – לו, ולא לכלבו – רש"י שם). אמר רבינא, הא מני ר' שמעון היא, דתניא, ר' שמעון פוטר את הטריפות מראשית הגז". ופסק רבינו כחכמים. ודעת רבינו היא, שלא בא רבינא לומר שמשנתנו כר' שמעון, אלא שכיון שמחלוקת היא, לא הזכירה התנא במשנה (כסף-משנה). וראה באור-שמות. (37) תוספתא שם. וטעמו של דבר, שאין זה נקרא "גז" ולא "צאנך" (ר"י קורקוס וכסף-משנה). [ולענין שבת פסק רבינו, שהגזו מן המת חייב (פ"ט מהלכות שבת הלכה ז ע"פ התוספתא שבת תחילת פ"ט), וצריך עיון].

- ח. המפריש³⁸ ראשית הגז ואבד³⁹ - חיב באחריותו
 עד שיתן לפה⁴⁰. האומרי⁴¹: פל גזיתי ראשית -
 דבריו קיימין⁴².

(38) תוספתא שם. (39) כלומר, מה שהפריש, אבל שאר הגז קיים. (40) כלומר, שיפריש שנית משאר הגז שלא אבד. ודוקא בראשית הגז שאין החיוב להפריש חלק מסוים, אבל במתנות שהחיוב הוא זרוע ולחיים וקיבה דוקא, כיון שאבדו שוב אינו חייב באחריותו, ואין מחייבים אותו לשלם, מפני שהוא ממון שאין לו תובעין (כנ"ל בפ"ט הלכה יד). וכל זה כשאבדה רק ראשית הגז, אבל אם אבד כל הגז, אינו חייב באחריותו, כמו במתנות כהונה (משנה למלך). וראה ביו"ד סימן שלג סעיף ה, ובחידושי רע"ק שם. (41) חולין קלו: כחכמים ולא כרבי אלעאי, וראה להלן. (42) שם הביאו שתי ברייתות, באחת נאמר שהאומר כל גיזי ראשית הגז לא אמר כלום, ובשנייה נראה שדבריו קיימין, ותלו זאת בפלוגתת ר' אלעאי ורבנן: לדעת ר' אלעאי שראשית הגז אינה נוהגת אלא בארץ ישראל, ולמדו כן

דהיינו עשרים גרמים, נמצאו ששים סלעים: שלש מאות וששים דרהמים שהם אלף ומאתיים גרמים (= 1,200 ק"ג). (61) שם: אמר רב, וכו', ובלבד שיהו (כלומר, הגיזות) מחומשות. ואין חולק על רב בדיון זה (כסף-משנה. וראה בבבאור הגר"א ליו"ד שם אות יב).

16 יד. השתפין - חיבין⁶² בראשית הגז. והוא שיהיה
17 בחלק כל אחד מהן פשיעור; אבל חמש צאן בלבד
18 של שני שתפין - פטורין.

(62) ברייתא שם קלה. "בהמת השותפין חייב(ת) בראשית הגז, ור' אלעאי פוטר. מאי טעמא דר' אלעאי, אמר קרא "צאנך" ולא של שותפות. ורבנן, למעוטי שותפות גוי. ור' אלעאי שותפות גוי מנא ליה, נפקא ליה מרישא דקרא "ראשית דגנך", ולא שותפות גוי". ופסק רבינו כר' אלעאי, שהשותפות פטורה, בין עם ישראל ובין עם גוי, ורק אם יש שיעור בכל חלק - חייב. וכן הוא בעיסה שישאל וגוי שותפין בה, ראה למעלה פ"ו הלכה ט (מנחת-חינוך מצוה תקח, ואור-שמח למעלה בהלכה א).

19 טו. ראשית הגז⁶³ מצותה בתחלה⁶⁴; ואם הפריש
20 בין באמצע בין בסוף - יצא. היו⁶⁵ לו חמש צאן
21 וגז אחת מהן בלבד ומכר גזתה, ואחר כך גז שניה
22 ומכר גזתה, ואחר כך גז שלישיית ומכר גזתה -
23 הכל מצטרפות לראשית הגז⁶⁶, וחייב אפילו לאחר
24 פמה שנים⁶⁷. ויש לו להפריש מן החדש על הישן⁶⁸,
25 ומזה על זה⁶⁹. אבל אם היתה רחל אחת⁷⁰ וגזזה
26 והניח גזתה, ואחר כך קנה שניה וגזזה והניח גזתה
27 - אינן מצטרפות⁷¹.

(63) תוספתא חולין פ"י (הוצאת צוקרמנדל עמ' 511 35).
(64) שנאמר: "ראשית גז צאנך". (65) שם קלה. כרב חסדא ולא כר' נתן בר אושעיא. (66) כיון שבשעת התחלת הגיזה, היו לו חמש צאן. (67) ומפריש המוכר מן הגיזה האחרונה, שיחד אתה נעשה שיעור ששים סלע, על כל הגיזות שמכר, שיש לו להפריש מן החדש על הישן, כדלהלן. ואם לא שייר המוכר לעצמו מעט מן הגיזה, חייב הלוקח להפריש, כיון שהמתנות בידו, וחזקה אין אדם מוכר מתנות כהונה, כנ"ל בהלכה י. וראה ביו"ד שם ובבבאור הגר"א אות טו. ונראה שהוא-הדין אם גז אחת מהחמש שיש לו ומכר אותה, וכן הלאה, שחייב לאחר שגזו את כל החמש, כיון שבתחילת הגיזה, שאז עיקר מצות ראשית הגז, כנ"ל, היו לו חמש צאן (וכן פירש רש"י שם). שהרי הקשו שם על ר' נתן בו אושעיא: תנינן הלוקח גז צאנו של גוי פטור מראשית הגז, הא צאנו לגזו חייב. אמאי, כל חד וחד בתר גיזה נפקא ליה מרשותיה (ולר' נתן, צריך שיהיו לו חמש צאן בשעה שיש לו כשיעור גיזה). ולר' חסדא לא הקשו משם, משמע שלדבריו אם מכר כל אחת מהן לאחר גיזתה, חייב בראשית הגז. ורבינו כתב באופן אחר, לומר שאין חילוק אם מכר הגיזות או הצאן. וראה בכסף-משנה. (68) שם קלו. כחכמים ולא כר' אלעאי. (69) בספרים אחרים: "ומן גיזה על מין אחר". והוא בחולין שם: כחכמים. וראה למעלה בהלכה יא ובהערה נד.

דכהן גבן היא". וטעמו של דבר, שאיסור הוא למכור ולהפטר ממתנות כהונה על ידי כך. וראה למעלה פ"ט הלכה יד. (52) שם: "דאמר ליה מוכר, מתנה דכהן לא זבני לך". וראה ביו"ד שם סעיף ח ובמפרשים שם, ובאור-שמח.

1 יא. היו שני מיני גז⁵³, כגון גז לכה וגז
2 שחומה⁵⁴, או גזת זכרים וגזת נקבות, ומכר מין זה
3 והניח המין האחר - זה נותן לעצמו, וזה נותן
4 לעצמו. [זה נותן לעצמו] - על מה שלקח, וזה נותן
5 לעצמו - על מה ששייר⁵⁵.

(53) משנה שם. (54) אדומה. ובמשנה שם: "שחופות". כלומר, לא שחור ולא לבן (רש"י). (55) אף-על-פי שמפרישין ראשית הגז ממין על שאינו מינו, כדלהלן בהלכה טו - אם מכר מין אחד אינו מפריש עליו, אף-על-פי ששייר לעצמו מין אחר. שהרי חיובו של המוכר, ששייר לעצמו מעט מצאנו להגז, להפריש על מה שמכר, הוא משום אין אדם מוכר מתנות כהונה. והו דוקא כשמכר מאותו מין, שרוצה הוא לקיים מצות מתנות כהונה, ובוודאי לקח מן הלוקח דמים עבור המתנות שכנגד חלקו. אבל במוכר לבנות ונקבות, שהן יותר טובות משחומות וזכרים, ודאי שהמתנות ביד לוקח, שהרי רוצה המוכר שהכהן יקבל גם מן היפה והטוב. וכן אם מכר שחומות וזכרים, המתנות ביד לוקח, שאין המוכר רוצה להפסיד ולתן לכהן מצמר הלבנות והנקבות שהוא יקר על של השחומות והזכרים, שהם זולים יותר, שהרי לא יתן הלוקח דמים למוכר אלא בעד המתנות שכנגד חלקו, ולפי הצמר שיש לו, והרי הוא זול יותר. וראה ברבד"ז ואור-שמח.

6 יב. גר שנתגיר⁵⁶ והיו לו גזות, ואין ידוע אם עד
7 שלא נתגיר נגזז⁵⁷ או משנתגיר - הרי זה פטור,
8 והמוציא מחברו עליו הראיה⁵⁸.

(56) חולין קלד. קלד: (57) והיתה הגיזה שהיא שעת החיוב (למעלה הלכה ט), בהיותו גוי ופטור. (58) בחולין שם: "ספק איסורא לחומרא, ספק ממונא לקולא, דאמר רב חסדא וכן תני ר' חייא, שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע לחיוב וארבע לפטור וכו', ראשית הגז ומתנות וכו', לפטור". וראה למעלה בפ"ט הלכה יג.

9 יג. פמה צאן יהיה לו ויהיו חיבות בראשית הגז?
10 אין פחות מחמש⁵⁹. והוא שיהיה בגז שלחן אין
11 פחות ממשקל ששים סלע⁶⁰, ויהיה גזת כל אחת
12 מחמש⁶¹ אין פחות ממשקל שתים עשרה סלע.
13 היתה אחת מהם גוזזת פחות משתים עשרה סלע,
14 אף על פי שחמש⁶² גוזזות ששים סלע או יתר -
15 הרי אלו פטורין מראשית הגז.

(59) משנה שם קלה. כבית-הלל ורבי דוסא וחכמים, שסוגיית הגמרא שם קלו: כמותם, ולא כבית-שמאי ורבי ישמעאל בר' יוסי ורבי. וראה ביו"ד שם ובבבאור הגר"א. (60) שם, כשמואל. ושיעורם לפי המשקל שלנו: כל סלע הוא ששה דרהמים (למעלה פ"ו הלכה טו, בכסף-משנה)

יום שני י"ח כסלו ה'תשע"ט

פרק אחד עשרי

(1) יבאר שמצות-עשה לפדות כל אחד מישראל בנו. ואם האשה חייבת בפדיון בנה. ואם חייב הבן לפדות את עצמו, ואם מברך. וכמה הוא הפדיון. אם כתב האב לכהן שהוא חייב לו. ואם נתן לו כלים שאינם שוים בשוק חמש סלעים. נתן חמש סלעים לעשרה כהנים. ואם רצה הכהן להחזיר לו הפדיון. מי הוא החייב בפדיון הבן. ושצריך שיהיה פטר רחם. מאימתי יתחייב בפדיון. ומי שהוא ספק אם חייב בפדיון אם לאו. שתי נשים שלא ביכרו וילדו שני זכרים או זכר ונקבה. ב' נשים אחת ביכרה ואחת לא ביכרה וילדו ב' זכרים ונתערבו. מבכרת שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים וילדה. ואם ילדו שתי נקבות וזכר או שתי נקבות ושני זכרים.

- א. מצות עשה² לפדות כל איש מישראל³ בנו⁴ שהוא בכור לאמו⁵ הישראלית. שנאמר: כל פטר רחם לי⁷; ונאמר: אך פדה תפדה את בכור האדם⁸.

(2) משנה, קידושין כט, א. וראה ב'ספר המצוות' עשה פ. (3) אבל אשה פטורה מלפדות את בנה, כבהלכה הסמוכה. וכן כהנים ולויים פטורים מלפדות בניהם. כדלהלן ה"ט. (4) ולא בתו. "דאמר קרא, כל בכור בניך תפדה, בניך ולא בנותיך" (בגמרא שם). (5) אף-על-פי שאינו בכור לאביו, ראה להלן הכ"א. (6) אבל אם היא כהנת או לוייה - פטור, כדלהלן ה"י. (7) וכיון שהוא שייך לה - צריך לפדותו. (8) כן הוא ב'ספר המצוות' שם. אבל בקידושין שם, לא למדו מצות פדה מפסוק זה אלא מהפסוק (שמות לד, כ) "כל בכור בניך תפדה", ומן הפסוק "פדה תפדה" דרשו "פדה" לפדות את בנו, "תפדה" - שאם לא פדה האב את בנו - חייב הוא לפדות את עצמו לכשיגדל, כבהלכה הסמוכה.

- ב. ואין⁹ האשה¹⁰ חייבת לפדות את בנה; שהחייב לפדות את עצמו¹¹ - הוא שחייב לפדות את בנו¹². עבר האב¹³ ולא פדה - כשיגדל¹⁴ יפדה את עצמו¹⁵.

(9) משנה וגמרא, שם. (10) כלומר, אפילו הישראלית. (11) שם. כלומר, האיש שפודה את עצמו, אם לא פדאו אביו, כדלהלן. (12) אבל האשה אינה חייבת לפדות את עצמה, ש"כל שאחרים מצווים לפדותו - מצווה לפדות את עצמו, וכל שאין אחרים מצווים לפדותו - אין מצווה לפדות את עצמו", ואשה אין אביה חייב לפדותה, כמבואר בהלכה הקודמת (קידושין, שם). (13) כלומר, בטל מצות-עשה הנ"ל, החלה עליו. (14) שיהיה בן יג שנים ויום אחד, וראה ביו"ד סי' שה סט"ו, וב'פתחי תשובה' אות כה, וב'מנחת חינוך' מצוה שצב. (15) קידושין, שם.

- ג. היתה¹⁶ הוא לפדות¹⁷ ובנו לפדות¹⁸ - יפדה עצמו¹⁸

(70) תוספתא שם: "היו לו שתי צאן, גזו והניח גזו והניח, אע"פ שעתיד להוסיף עליהן אין מצטרפות". וראה ביו"ד שם סעיף יב, ובביאור הגר"א. (71) כיון שבתחילת גיזה לא היתה לו רק רחל אחת, וצריך שיהיו לו לפחות חמש, כנ"ל בהלכה יג. וראה במנחת-חינוך שם.

- טז. מי שהיו לו⁷² גזות רבות של ראשית הגז ורצה לחלק לפהנים⁷³ - לא יתן לכל אחד ואחד פחות ממשקל חמש סלעים⁷⁴ מלפון, כדי בגד קטן⁷⁵. לא שילפנו⁷⁶ ואחר כך יתן לו, אלא יתן לו מצימר הגז⁷⁷ פשהוא צואי⁷⁷ כדי שיהיה בו אחר הלבון חמש סלעים או יתר. שנאמר: תתן לו - שיהיה בו כדי מתנה המועלת.

(72) במשנה שם קלה. "וכמה נותנין לו, משקל חמש סלעים ביהודה, שהן עשר סלעים בגליל, מלובן ולא צואי כדי לעשות ממנו בגד קטן. שנאמר, תתן לו, שיהא בו כדי מתנה". ובגמרא שם קלז: "רב ושמואל דאמרי תרוייהו, בישראל שיש לו גזיון הרבה עסקין, ומבקש ליתנן לכהן. ואמרין, כל חד וחד לא תבצר ליה מחמשת סלעים". (73) שהרי בידו לתת הכל לכהן אחד (למעלה פ"ט הלכה יז). (74) דהיינו שלשים דרהמים, שהם מאה גרמים, ראה למעלה הערה נט. (75) שם קלח. "מנא הני מילי, אמר ר' יהושע בן לוי, אמר קרא, לעמוד לשרת, דבר שהוא ראוי לשירות. מאי ניהו, אבנט". בפסוק הנ"ל מדובר בכהנים סתם, שהם כהנים הדיוטים, שאין בבגדיהם צמר אלא באבנט לבד, שהוא כלאים (כדעת רבי ביומא יב: ופ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה א, עיין שם בכסף-משנה) וידוע היה לחכמים כי הצמר הדרוש לאבנט שהוא כלאים, צמר ופשתים יחדיו, הוא כשיעור חמשת סלעים (= 100 גרם), וראה רש"י בחולין שם ד"ה מאי ניהו. [ומכאן שאין צורך בשלשה מיני צמר, אלא במין אחד בלבד, כדעת הרלב"ג (שהובאה במשנה-למלך בהלכות כלי המקדש שם). אחרת, לא יתכן שצמר שמשקלו מאה גרמים בלבד, יספיק לאבנט שארכו שלשים ושתיים אמה ורחבו כשלש אצבעות (שם הלכה יט). וראה בתפארת ישראל לחולין פי"א אות טז]. (76) כלומר, אין הישראל מחויב ללבן הצמר (ברייטא שם). (77) בלתי מלובן.

- יז. ראשית הגז - חלין לכל דבר⁷⁸. לפיכך אני אומר, שנותנים אותו לכהנת אף על פי שהיא נשואה לישראל, פמתנות בהמה⁷⁹. ויראה לי, שדין שניהן אחד הוא⁸⁰.

(78) כן הוא בספרי לפרשת שופטים סימן קסה, לגירסת הגר"א שם. וראה בביאור הגר"א ליו"ד שם, אות כא. (79) ראה למעלה פ"ט הלכה כ. (80) שראשית הגז אינה נוהגת אלא בארץ (למעלה בהלכה א), ואילו מתנות נוהגות אף בחוצה לארץ (למעלה בפ"ט הלכה א). וראה בבדה נא.

האב, ואם לא מל האב בשמיני, ביטל מצוה זו, ולכשיגדל הבן חייב למול את עצמו, אבל מצות מילה בשמיני אינו מקיים. ומילת עבדים וגרים שבוודאי אינה על העבדים ועל הגרים עצמם, אלא על הרב או על בית-הדין, מברך "למול" (הל' מילה שם ה"ד-ה). אלא שלפי סברא זו, אין הדברים אמורים אלא במילה בשמיני, אבל אם מל בנו לאחר יום השמיני, אינו מברך אלא "על המילה", וצ"ע. (25) פסחים קכא, ב. שכיון שעליו מוטל לפדות את בנו, הרי הוא כעושה מצוה לעצמו. וראה בהל' ברכות שם ה"י. (26) כדי שתהא הברכה קודמת לעשיית המצוה. וראה שם בפ"א ה"ג. ובפ"א מהל' מעשר הט"ז. (27) כשלא פדאו אביו. כנ"ל ה"ב. (28) כדין העושה מצוה לעצמו (פ"א מהל' ברכות שם).

- 11 ו. מצוה זו נוהגת בכל מקום²⁹ ובכל זמן³⁰. ובכמה
- 12 פודה? בחמש סלעים³¹; שנאמר: ופדיו מן חדש
- 13 תפדה³². בין בכסף בין בשוה כסף³³ מן המטלטלין
- 14 שגופן ממון, כענין השקלים³⁴. לפיכך אין פודין
- 15 בקרקעות³⁵; ולא בעבדים, מפני שהן בקרקעות³⁶;
- 16 ולא בשטרות³⁷, לפי שאין גופן ממון³⁸. ואם פדהו
- 17 בזה - אינו פדיוני³⁹.

(29) שהרי מצות פדיון הבן היא חובת הגוף, ו"כל שהוא חובת הגוף, נוהגת בין בארץ בין בחוץ-לארץ" (קידושין לז.). ובבכורות נ, א: "רב אשי שדר ליה שבסר זווי לרב אחא בריה דרבינא בפדיון הבן", ורב אשי הרי היה בבבל. וראה למעלה פ"א ה"ז. (30) אפילו שלא בפני הבית. (31) משנה, בכורות מט, ב. (32) ולאחר מכן כתוב: "בערך כסף חמשת שקלים". ושם נא, א: "כל מקום שאתה מוצא שתי כללות הסמוכים זה לזה, הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט". ושם: "ופדיו מן חודש, כלל. בערך, פרט. תפדה, חזר וכלל (כלומר, לאחר שהטל פרט בין הכללות הסמוכים, כנ"ל). כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון (כלומר, שוה כסף), אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון, וכו'". (33) משנה, שם. (34) שהוסיפו חכמים על השקל, ועשו משקלו כמשקל סלע. וראה בפ"א מהל' ערכין ה"ד, ובפ"א מהל' שקלים ה"ב. (35) משנה, שם. (36) שהרי נאמר בהם (ויקרא כה, מו): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" (קידושין כב.). (37) כלומר, בשטרי חוב שיש לו על אחרים, ורוצה לתתם לכהן. (38) אף-על-פי שהם מטלטלין. (39) שהרי אמרה תורה שהבן נפדה רק בכסף ובשוה כסף, כנ"ל. וראה ברש"י שם.

- 18 ז. כתב⁴⁰ האב לפהו שהוא חייב לו חמש סלעים -
- 19 חייב לתן לו⁴¹, ובנו אינו פדיוני⁴². נתן לו⁴³ פלי שאינו
- 20 שוה בשוק חמש סלעים וקבלו הפהו בחמש סלעים
- 21 - הרי בנו פדיוני. נתן⁴⁴ חמש סלעים לעשרה
- 22 כהנים⁴⁵, בין בבת אחת⁴⁶ בין בזה אחר זה⁴⁷ - יצא⁴⁸.

(40) משנה, בכורות שם. (41) כדין הכותב לחבירו בשטר הריני חייב לך מנה, חייב הוא לו, ואף-על-פי שאין שם עדים (כתובות קא: ופ"א מהל' מכירה הט"ו).

- 1 תחלה ואחר כך בנו. ואם אין לו¹⁹ אלא פדי פדיון
- 2 אחד - יפדה עצמו.

(16) ברייתא שם, כחכמים, שמצוה שעל גופו קודמת, ולא כרבי יהודה. (17) שלא פדאו אביו. (18) כלומר, ויש לו כדי פדיון שניהם. (19) שם: אמר רבי ירמיה, הכל מודין (כלומר, אפילו רבי יהודה), כל היכא דליכא אלא חמש סלעים, הוא קודם לבנו, מאי טעמא מצוה דגופיה עדיפא (כלומר, ואין אומרים: בנו קודמו, שהאב - מצות פדיונו על אביו, והבן - מצות פדיונו על האב).

- 3 ד. ה"ה בנו²⁰ לפדות והגיע עת לעלות לרגל, ואין
- 4 לו פדי לזה ולזה - פודה את בנו ואחר כך עולה
- 5 לרגל²¹; שנאמר: כל בכור בניך תפדה, ואחר כך:
- 6 ולא יראו פני ריכם²².

(20) ברייתא, שם: כחכמים ולא כרבי יהודה. וקל-וחומר הוא, שאם היה הוא לפדות, שפדיונו קודם, שהרי פדיונו קודם לשל בנו, כנ"ל. וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ו (הוצאת צוקרמנדל עמ' 38 540). ועי' 'חסדי דוד' שם. (21) כלומר, ישתדל לחזור אחר הוצאת עליה לרגל. ובהלכה הקודמת תפס רבינו לשון זה, כשיש לו כדי פדיון שניהם. והמאירי לקידושין שם (עמוד 176) דייק מלשון זה של הברייתא ש"אם יודע בוודאי שאם יפדה לא יוכל לעלות, עולה". (22) כלומר, חידשה התורה שאף-על-פי שעליה לרגל היא מצוה עוברת, ופדיון הבן אינה מצוה עוברת (ראה להלן בסוף הי"ז), ובכל מקום, מצוה עוברת קודמת, כאן יקדים פדיון הבן לעליה לרגל. ונראה מדברי רבינו שאין הדברים אמורים אלא כשאין לו כדי לזה ולזה. אבל כשיש לו כדי לזה ולזה, יעלה לרגל ואחר-כך יפדה את בנו. וראה בשיטה לא נודע למי, לקדושין שם (עמוד עג) ובהערות שם.

- 7 ה. הפודה²³ את בנו - מכרף: אשר קדשנו במצותיו
- 8 וצונו על פדיון הבן²⁴, וחזרו ומכרף שהחנינו²⁵,
- 9 ואחר כך נותן²⁶ הפדיון לכהן. ואם פדה עצמו²⁷ -
- 10 מכרף לפדות הבכור²⁸, ומכרף שהחנינו.

(23) פסחים קכא, ב. (24) כן מפורש שם. והנה בפ"א מהל' ברכות הי"א, כתב רבינו "כל העושה מצוה וכו', אם עשה אותה לעצמו, מברך: לעשות. עשה אותה לאחרים, מברך על העשיה". אבל צריך-עיון, שהרי שם בהי"ב, וכן בפ"ג מהל' מילה ה"א כתב רבינו, שהמל את בנו מברך: למול את הבן, ולא על המילה (וכן מפורש בפסחים ז:), הרי מכיון שמילת בנו מוטלת עליו (קידושין כט.), הרי זה כעושה מצוה לעצמו, ואם כן מדוע אינו מברך: לפדות את הבן, כשהוא פודהו, הרי עליו הדבר מוטל, כנ"ל בה"א. וראה ביו"ד סי' ש"ה, ובביאור הגר"א, ובסי' רסה ס"ב, ובמנחת חינוך מצוה שצב. ונראה שיש לחלק ולומר שפדיון הבן - עיקרו על הבן, אלא שכיון שאינו יכול לקיימו בקטנותו, הטילה אותו התורה על האב, שהרי אותו הפדיון שמבצע הרב, מבצע הבן כשגדל. אבל מילה שמצוותה ביום השמיני, אין מקום לומר שעיקרה על הבן, אלא עיקרה על

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שגמר בלבו לתת לו מתנה גמורה, אלא שהתנה שיחזיר לו לאחר מכן. ובגמרא שם אמרו: "ואסור לעשות כן, מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות", ורבינו השמיט זה, מפני שסובר שאין הדברים אמורים אלא בתרומה בלבד, ראה בכסף-משנה, ובביאור הגר"א ליו"ד שם ס"ק יב.

ט. כהנים⁵⁵ ולויים⁵⁶ - פטורים מפדיון הפן מל⁷
וחומר: אם פטורו של ישראל⁵⁷ במדבר, דין הוא
שיפטור עצמן⁵⁸.

(55) משנה, בכורות ג, ב. (56) אף-על-פי "שאינן הדבר תלוי באב אלא באם", כבהלכה הסמוכה, בכל זאת פטור מקל-וחומר, כדלהלן. (57) כלומר, אם הפקיעה קדושת הלויים את קדושת בכורי ישראל, שפטור מן הבכורה, שנאמר (במדבר ג, מה) "קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל". וראה בפירוש המשנה, שם. (58) ובגמרא שם ד, א: "כהנים מנלן, כרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי, בכ"ד מקומות נקראו כהנים לויים, וזה אחד מהן, והכהנים הלויים בני צדוק. ולדורות מנלן (שהרי מהקל-וחומר הנ"ל אין לפטור את הכהנים והלויים, אלא במדבר) אמר קרא, והיו לי הלויים, בהוייתן יהו".

י. ישראל הפא מן הפהנת ומן הלוייה⁵⁹ - פטור⁶⁰.
שאינן הדבר תלוי באב, אלא באם; שנאמר: פטור
רָחֵם בְּיִשְׂרָאֵל⁶¹.

(59) והאב ישראל, ואם-כן גם בנו ישראל. (60) שם מז, א. מימרא של רב אדא בר אהבה כפירושו של מר בריה דרב יוסף. ובחולין קלב, א - פסקו כמימרתו של רב אדא בר אהבה. וראה בבכורות שם ב'תוספות' ד"ה מר. (61) ראה להלן הערה עד.

יא. לוייה⁶² המעפרת מעובד פוקבים - פנה פטור⁶³.
וכהנת⁶⁴ המעפרת מעובד פוקבים - פנה חיבב⁶⁵;
שהרי נפסלה אמו מן הפהנת⁶⁶ בפעילת העובד
פוקבים⁶⁷.

(62) שם, כרב אדא בר אהבה, לפירושו של רב פפא. (63) שם: ולא תימא אליבא דמאן-דאמר אין מזהמין את הוולד (כלו', אין הוולד הולך אחר האב הגוי, אלא אחר האם וכשר הוא, וכן פסק רבינו בפט"ו מהל' איסורי ביאה ה"ג), אלא אפילו למאן-דאמר מזהמין את הוולד, לוי פסול מיקרי (כלומר, שאין קדושת לוייה פוקעת מן האם, כיון שאינה חמורה כל-כך). (64) שם. (65) כלומר, הוא עצמו חייב לפדות את עצמו לכשיגדיל, שהרי אין אמו חייבת לפדותו, למעלה בה"ב. ואם נבעלה לגוי, ולא נתעברה ממנו, ונשאה לישראל - הישראל חייב לפדותו (ש"ך ליו"ד סי' שה ס"ק כב). (66) שם: "לוייה בקדושתה קיימא, וכו'. אלא כהנת, כיון דאיבעלה הויה זרה". וראה למעלה בפ"ט ה"כ, ובפ"א מהל' מעשר ה"ב. (67) ונעשתה חללה. ואפילו דין לוייה אין בה [וראה בגיטין נט, ב].

יב. פהנת⁶⁸ שפולד לו פן חלל⁶⁹: מת האב פתוף⁷⁰
שלשים יום - הפן חיבב לפדות את עצמו⁷⁰, שלא

(42) בכורות שם: "תני תנא קמיה דרב נחמן, בנו פדוי לכשיתן. אמר ליה רב נחמן, זו דברי רבי יוסי, וכו', אבל חכמים אומרים, אין בנו פדוי. והלכתא: אין בנו פדוי (כלומר, אפילו לכשיתן)". וטעמו של דבר, שאין זו אלא התחייבות חדשה, שהרי לא נזכר בה שמדובר בכסף פדיון הבן. ולכן צריך לתת לכהן חמשה סלעים נוספים עבור פדיון בנו. (43) בקידושין ח, א - אמרו: "עגל זה לפדיון בני, וכו', לא אמר כלום. עגל זה בחמשה סלעים לפדיון בני, וכו', בנו פדוי. האי פדיון היכי דמי, אילימא דלא שוי (חמשה סלעים), כל כמיניה. אלא לאו אף-על-גב דשוי, וכיון דלא קייצי - לא. אמר רבא לעולם דלא שוי, ורישא דאמר אבי הבן, וסיפא דקבלי כהן עילויה. כי הא דרב כהנא פריק בסודרא (כנוסחת בה"ג - כלומר, פדה את בנו בסודר יקר מאד). אמר, לדידי שוה חמשה סלעים". ומה שאמרו שם "לא אמרן אלא רב כהנא וכו'", אינו ענין לדיון פדיון הבן אלא לדיון אונאה (ש"ך ליו"ד סי' שה ס"ק ה, והגר"א שם ס"ק ח לגירסת הבה"ג). (44) ברייתא, בבכורות שם, ב. (45) כלומר, חצי סלע לכל כהן. (46) שמצד הנותן היתה כאן נתינה של חמשה סלעים, אף-על-פי שמצד המקבלים לא היתה אלא קבלה של חצי סלע לכל אחד. (47) שאף מצד הנותן לא היתה נתינה של חמשה סלעים. (48) אף-על-פי שמהלשון "יצא" משמע, שרק בדיעבד יצא, נראה שאף לכתחילה יכול לעשות כן, וראה ממתנות כהונה ומראשית הגז שאפשר לחלקם, אם נותן לכל אחד כדי נתינה (למעלה פ"א ה"ז, ופ"ה הט"ז), ראה ב'פתחי תשובה' שם ס"ק י בשם 'חכמת אדם'. וכן נראה מהברייתא שם, שאחרי הדין הנ"ל, נאמר עוד: "נטלו והחזירו לו - יצא", וזה בוודאי לאו דוקא, שהרי במשנה (שם). מפורש: "אם רצה הכהן ליתן לו במתנה - רשאי", הרי שגם לכתחילה מותר לעשות כן, והוא-הדין למה שנאמר בראש הברייתא הנ"ל "נתנו לעשרה כהנים, יצא וכו'" שגם כן "יצא" לאו דוקא, אלא הוא-הדין לכתחילה.

ח. רצה⁴⁹ הפהן להחזיר לו הפדיון - מחזיר⁵⁰; ולא
יתן לו הוא⁵¹ ודעתו שיחזיר. ואם עשה פן והחזיר
לו - אין פנו פדוי⁵², עד שיגמר בלבו לתן לו מתנה
גמורה; ואם רצה הפהן אחר פן להחזיר⁵³ - יחזיר.
וכן אם פירש ונתן לו על מנת להחזיר - הרי פנו
פדוי⁵⁴.

(49) במשנה, שם: "אם רצה הכהן ליתן לו במתנה - רשאי". (50) שכיון שנתן הפדיון לכהן במתנה - נפדה בנו. (51) כלומר, אבי הבן. ושם: "רבי חנינא היה רגיל ושקיל ומהדר (=נוטל הפדיון ומחזירו). חזייה לההוא גברא (שנתן לו פדיון בנו), דהוה קא אזיל ואתי קמיה. אמר ליה, לא גמרת ויהיבת, מידעם ביש (= עסק ביש), הילכך אין בנו פדוי". (52) שכיון שלא פירש שהוא נותן לו על-מנת שיחזיר, כדלהלן, לא גמר בדעתו לתת את הפדיון במתנה גמורה, כנ"ל. ודווקא אם החזיר לו, אבל אם לא החזיר לו, הרי בנו פדוי, שעתה הוא גומר בדעתו לתת הכסף במתנה גמורה. וכמו שכתב רש"י שם לפי הלשון הראשון. וראה ביו"ד שם ס"ח ובש"ך. (53) קידושין ו, ב. (54) כיון

דופן. (84) כשפניו בצורת פני אדם, אף-על-פי ששאר גופו כצורת בהמה או חיה או עוף. וראה בפ"י מהל' איסורי ביאה ה"א, ת. (85) הפלה כזאת נקראת לידה, וכבר נפטר רחמה. (86) משנה, שם מז, ב. (87) שכל שלא מלאו לו ארבעים יום שלמים, לא נגמרה צורתו. וראה בהל' איסורי ביאה שם ה"א. (88) ראה שם ה"ד. (89) שההפלה שקדמה לוולד אינה בכלל לידה. וראה להלן הט"ז בדיון יוצא דופן.

טו. חתף⁹⁰ העבר במעיה והוציאו אבר אבר - הפא 18
אחריו אינו פטר רחם⁹¹. בן שמנה⁹² חדשים שהוציא 19
ראשו והוא חי⁹³ והחזירו ומת, וכן בן תשעה שמת⁹⁴ 20
ויצא ראשו והחזירו, ואחר כך יצא אחריו וילדה⁹⁵ - 21
זה שילדה אינו פטר רחם, שהרי נפטר בראשו של 22
ראשו⁹⁶. ומשתצא פדחתו⁹⁷ פוטר הבא אחריו. 23

(90) משנה, שם מו, א. (91) כיון שאמו טמאה לידה לאחר הוצאת העובר החתוך (הל' איסורי ביאה שם ה"ו). (92) במשנה, שם: "איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן, הבא אחר נפלים אף-על-פי שיצא את ראשו חי, וכן ט' שיצא ראשו מת", וראה להלן. (93) משמע מלשון רבינו, שאם הוציא בן ח' ראשו והוא מת, אין זה פוטר את הבא אחריו מפדיון, וכן הוא ביו"ד שם סכ"ג. והגרי"א שם באות לט, חולק - וסובר שאין הבדל בין הוציא ראשו כשהוא חי או כשהוא מת. ולכן לא נמנה במשנה שם מז, ב - בין הנפלים שאינם פוטרים את הבא אחריהם מפדיון הכן, גם בן ח' שהוציא ראשו והוא מת. ועיי"ש שהאריך בזה. (94) כלומר, אף-על-פי שמת, וכל-שכן אם הוא חי. (95) כלומר, לא חזר כמו אחיו. (96) שם מו, ב: ומאי קא-משמע-לן, דכיון דמפיק ליה רישיה, הוה לידה. וראה בפ"ה מהל' מאכלות אסורות, סוף הט"ו. (97) משנה, נדה כח, א. ובהל' איסורי ביאה שם ה"ו, כתב רבינו: "משתצא רוב פדחתו, הרי זה כילוד". אבל ה"כסף משנה" שם, מצא בספר רבינו מוגה, שנמחקת בו תיבת "רוב".

טז. יוצא דופן⁹⁸ והבא אחריו פדכר⁹⁹ - שניהם 24
פטורים: הראשון - לפי שלא יצא מן הרחם¹⁰⁰, 25
והשני - מפני שקדמו אחר¹⁰¹. 26

(98) משנה, בכורות מז, ב - כחכמים ולא כרבי שמעון. ושם יט, א - כרבי עקיבא. ו"יוצא דופן", הוא ולד שלא יצא דרך הרחם, אלא הוצא מדופן בטן אמו על-ידי פתיחתה. (99) כלומר, דרך הרחם. (100) ו"פטר רחם בעיני" (גמרא, שם מז). (101) שם: "קסבר, בכור לדבר אחד (כגון זה שהוא בכור ליציאה מן הרחם, ואינו בכור לוולדות שהרי היה ולד קודם לו, ראה רש"י שם), לא הוי בכור. ואף-על-פי שיוצא דופן אין אמו טמאה לידה (הל' איסורי ביאה שם ה"ה), אין בכך כלום, שלא כתב רבינו בהלכה י"ד, שמי שאין אמו טמאה לידה הבא אחריו חייב לפדות אלא בנפל בלבד, ולא בבר קיימא.

יז. מאימתי יתחייב¹⁰² בפדיון? מששלימים¹⁰³ שלשים 27
יום¹⁰⁴; שנאמר: ופדיו מן חדש תפדה. מת הבן¹⁰⁵ 28

1 זכה האב בפדיונו⁷¹; מת אחר שלשים יום - אינו 1
2 חייב הבן לפדות את עצמו, שהרי זכה האב 2
3 בפדיונו⁷². 3

(68) בכורות, שם. (69) שבא הכהן על הגרושה או על החללה, ונולד זה ממנה שהרי הוא ישראל ולא לוי (ראה בהלכה הקודמת), ולא כהן. וראה בפ"ט מהל' איסורי ביאה ה"ג. (70) שם, כרב חסדא ולא כרבה בר רב הונא. (71) שהרי חובת פדיון הבן חלה רק משישלים שלשים יום, כדלהלן בהי"ז. וטעמו של דבר (שהבן חייב) הוא, שמשחלה חובת פדיון על הבן, הרי זו חובתו הוא בלבד, ואין הוא בא מכח אביו, ולפיכך אינו יכול לומר כיון שאביו היה פטור אילו היה חי, אף הוא יפטר. (72) שהרי הוא כהן, ונמצא שנתן פדיון בנו לעצמו וקיים המצוה בכך, ומשמת הוריש את הכסף לבנו, והרי הוא שלו. וראה ביו"ד שם סי"ט, ובביאור הגר"א שם.

4 יג. השפחה⁷³ שנשתחררה וכוותית שנתגירה פשהן 4
5 מעפרות וילדו, אף על פי שהורתו שלא בקדשה⁷⁴, 5
6 הואיל ונולד בקדשה - חייב⁷⁵; שנאמר: פטר רחם 6
7 בישראל⁷⁶, והרי פטר ורחם⁷⁷ בישראל. אין ידוע⁷⁸ 7
8 אם קדם שנתגירה ילדה⁷⁹ או אחר שנתגירה ילדה 8
9 - המוציא מחברו עליו הראיה. 9

(73) משנה, שם מו, א: "נתגירה מעוברת, נשתחררה מעוברת וכו' בכור לכהן". (74) שהרי נאמר "פטר רחם בישראל", והן אינן בכלל ישראל. (75) כלומר, חייב לפדות עצמו כשיגדל, כנ"ל בה"ב. וראה בפירוש רגמ"ה שם. (76) כן הוא לשון המשנה, שם. אבל אין פסוק כזה בכל התורה, שהרי בשמות יג, ב נאמר: "פטר כל רחם בבני ישראל", ובבמדבר ג, יב נאמר: "פטר רחם מבני ישראל. (77) ביו"ד שם ס"כ: "פטור רחם". (78) למדו רבינו ממה שאמרו בחולין קלד, א. (הובא למעלה פ"ט הי"ג, ופ"י הי"ב), לענין מתנות כהונה וראשית הגז, שספק ממון פטור, משום שהמוציא מחברו - עליו הראיה. (79) ופטור מפדיון, שאין זה "בישראל". ה"טור" ביו"ד שם, הביא: "ספק אם ילדו קודם שנשתחררה ונתגירה, אם לאו - פטור".

10 יד. הפותית⁸⁰ והשפחה שילדו, ואחר כך נתגירו 10
11 ונשתחררו וילדו ולד אחר - הרי זה פטור; שנאמר: 11
12 פטר רחם, ואין זה פטר רחם⁸¹. וכן הפא אחר 12
13 הנפלים⁸²: כל נפל⁸³ שאמו טמאה לדה⁸⁴ - הפא 13
14 אחריו אינו פטר רחם⁸⁵; וכל נפל שאין אמו טמאה 14
15 לדה, כמו המפלת כמין דגים ונחגבים⁸⁶ או המפלת 15
16 יום ארבעים⁸⁷ וכיוצא בהן⁸⁸ - הפא אחריו בכור 16
17 לכהן וחייב לפדות⁸⁹. 17

(80) משנה שם, כחכמים ולא כרבי יוסי הגלילי. (81) שהרי כבר נפטר רחמה על-ידי לידתה בגויותה ובעבודתה. (82) משנה שם, כחכמים ולא כרבי מאיר. והכוונה שנולד לאחר שהפילה אמו. (83) ראה להלן הט"ז, בדיון יוצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהמה, שדעת רבינו היא, שאין מוציאין אותו מידו (פ"ה מהל' בכורות ה"ג), ששם תפס את הבכור, שבו הספק. אבל כאן תפס את הכסף ובו אין ספק כלל, כי הספק הוא על האדם אם הוא חייב, והכסף אינו אלא ערב לחובותיו, וכשיש ספק בחוב - אין הכסף נעשה ערב, ונמצא שתפס כספו של אחר, ראה ברדב"ז, וב'מחנה אפרים' הל' זכיה ומתנה סי' ח. (120) משנה, בכורות, שם. (121) שאין אדם עשוי לפדות תוך שלשים, קודם זמן חיובו. וראה ברש"י שם וברדב"ז. (122) שאמר לכהן: הרי בני פדוי לאחר ל' יום, כבהלכה הקודמת. (123) שמן הסתם פדה את בנו מיד ביום ל"א כדינו, ולא השהה את המצוה, וראה ביו"ד שם סי"א, ובביאור הגר"א סוף אות יח.

כ. מ"י¹²⁴ שלא בפניה אשתו¹²⁵ וילדה זכר ונקבה ואין ידוע אי זה מהן יצא ראשון - אין פאן לפניה כלום¹²⁶. וילדה שני זכרים¹²⁷, אף על פי שאין ידוע אי זה מהן הבכור - נותן חמש סלעים לפניה¹²⁸. מת אחד מהן¹²⁹ בתוך שלשים יום - פטור¹³⁰, שהמוציא מחברו עליו הראיה. מת האב¹³¹, בין בתוך שלשים יום¹³² בין אחר שלשים יום¹³³, בין שלא חלקו האחים בין שחלקו¹³⁴ - יתתן מן הנכסים חמש סלעים לפניה; שפכר נתחייבו הנכסים.

(124) משנה, שם מח, א. (125) כלומר, עוד לא ילדה בכור. (126) כלומר, אף הבן פטור מלפדות עצמו כשיגדל, שמה הנקבה יצאה ראשונה, והיא הרי פטורה מפדיון (למעלה ה"א), ונמצא שהזכר שבא אחריה אינו בכור, והמוציא מחברו עליו הראיה. וראה להלן הכ"ז. (127) שם. (128) שהרי אחד משניהם הוא ודאי בכור. והחידוש הוא, שאין צורך שיהא ידוע מי הוא הבכור (רדב"ז). (129) שם. כלומר, אחד מאלה שאין ידוע איזה מהן הבכור. (130) שמה הבכור הוא שמת, והאב פטור מלפדותו, כנ"ל הי"ז, ונמצא שהשני החי אינו בכור, ומחמת ספק פטור האב לגמרי. (131) שם, כרבי יהודה ולא כרבי מאיר. (132) שמשגיג יום ל"א יתחייבו הנכסים שהוריש האב, בחמשה סלעים לכהן. וכהלשון הראשון שם, ולא כהלשון השני (כסף-משנה ורדב"ז). (133) כנ"ל. (134) כרבי יהודה, כנ"ל.

כא. שתי נשיו¹³⁵ שלא בפניו וילדו שני זכרים¹³⁶ - נותן עשר סלעים לפניה¹³⁷. מת אחד מהן בתוך שלשים יום¹³⁸: אם לכהן אחד נתן¹³⁹ - יחזיר לו חמש סלעים¹⁴⁰; ואם לשני פניהם נתן¹⁴¹ - אינו יכול להוציא מהן; שהרי לא צינן פדיון זה על בן זה, וכל אחד מהן יכול לומר: החזר מחברי¹⁴².

(135) משנה, שם. (136) כלומר, שילדה כל אחת זכר. (137) אף-על-פי שרק אחד משניהם הוא בכור לאביו, אין אנו הולכים אחר האב, אלא אחר האם (ראה למעלה ה"י), ושניהם פטרו את רחם אמותיהם. (138) שאביו פטור מלפדותו, כנ"ל הי"ז. (139) את עשרת הסלעים בתוך שלשים, ואמר לו: לאחר שלשים יום יהא בני פדוי, כנ"ל

בתוך שלשים, ואפלו ביום שלשים¹⁰⁶, וכן אם נעשה טרפה¹⁰⁷ - אינו חייב בחמש סלעים. ואם הקדים¹⁰⁸ ונתן לפניה¹⁰⁹ - יחזיר לו הפדיון. ונאם מת¹¹⁰ אחר שלשים יום - חייב בפדיון; ואם לא נתן - יתן.

(102) האב. (103) ברייתא, שם יב: "אין בערכין ובפדיון הבן וכו', פחות משלשים יום, ומוסיפין עד עולם" (כלומר, אם לא פדה את בנו ביום ל"א, לא פקע חיובו, אלא בחיובו הוא עומד לעולם). וראה ביו"ד סי' שה סי"א, ובביאור הגר"א. (104) כלומר, משיכנס ליום ל"א. (105) משנה, שם מט, א. (106) שם, כחכמים ולא כרבי עקיבא הסובר שאם מת ביום שלשים, אם נתן לא יטול, ואם לא נתן לא יתן. ובגמרא שם: מאי טעמייהו דרבנן, גמרי "חודש" (כלומר, "מבן חודש תפדה" האמור בפדיון הבן) "חודש" ממדבר, מה התם "ומעלה" (כלומר, "מבן חודש ומעלה", ולא בן חודש ממש), אף הכא נמי "ומעלה". (107) בבא-קמא יא, ב: "ואמר עולא אמר רבי אלעזר, בכור שנטרף אין פודין אותו". ורבינו מפרש "שנטרף", נעשה טריפה, כלומר, שניקב מוחו או ריאתו וכיוצא בזה, שסופו למות בתוך יב חודש, וכן פירשו ב'תוספות' שם, ולא כרש"י. (108) משנה, בכורות, שם. והכוונה שנתן לכהן את הכסף בתוך שלשים, ואמר לו: לאחר שלשים יום בני פדוי, כדלהלן בהי"ח. (109) ומת הבן בתוך שלשים. (110) שם.

יח. מי שפדה¹¹¹ בנו בתוך שלשים יום¹¹²: אם אמר לו¹¹³ מעכשיו¹¹⁴ - אין בנו פדוי¹¹⁵; ואם אמר לו לאחר שלשים יום¹¹⁶ - בנו פדוי, ואף על פי שאין המעוה קמינן לאחר שלשים יום¹¹⁷.

(111) שם. (112) וכן ביום ל', כבהלכה הקודמת. (113) לכהן. (114) כלומר, עכשיו יחול הפדיון. (115) אף-על-פי שהמעוה קיימין (ש"ך ליו"ד שם ס"ק יח), שאין חובת פדיון אלא מיום ל"א ואילך. ובזה לא נחלקו רב ושמואל שם. וראה להלן. (116) כלומר, אז יחול הפדיון. (117) שם, כרב ולא כשמואל, שהלכה כרב באיסורי. ומה שאמרו בגמרא שם: "ואף-על-גב דקיימא-לן הלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני, הכא הלכתא כוותיה דשמואל", כנראה שרבינו לא גרס כן (כסף-משנה), וכן כתב ב'שיטה מקובצת' שם, כי בקצת ספרים ישנים, אין זה, ושכן משמע מ'תוספות הרא"ש. וכן נראה ממה שהקשו שם יב: מרב על רב נחמן, משמע שהלכה כמותו.

יט. מי שהיה ספק¹¹⁸ אם חייב בפדיון או לא - הרי זה פטור¹¹⁹, שהמוציא מחברו עליו הראיה. מת האב¹²⁰ בתוך שלשים יום - הרי הבן פחזקת שלא נפדה¹²¹, עד שביא ראיה מאביו שפדהו קדם שיעמות¹²²; מת האב לאחר שלשים יום - הרי הוא פחזקת פדוי¹²³, עד שיודיעוהו שלא נפדה.

(118) חולין קלד, א. וראה למעלה בסוף הי"ג ובהערה עו. (119) ויש אומרים שגם אם תפס הכהן, את חמשה הסלעים, מוציאם אותם מידו, ואין זה דומה לכהן שתפס ספק בכור

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"ח כסלו - ספר זרעים - הלכות ביכורים קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין כאן לכהן כלום". (157) כן הוא באופן השני, ובאופן הראשון אני אומר, זו שלא ביכרה ילדה נקבה, וזו שביכרה ילדה זכר. וצריך עיון, הרי גם כאן אין האיש נפטר אלא בשני ספיקות, אם אשתו שלא ביכרה ילדה זכר בלבד חייב, ואם היא ילדה זכר ונקבה חייב, אלא-אם-כן ילדה נקבה תחילה, והואיל והדבר רחוק היה לו לתת פדיון בנו, כדלהלן ה"ל. ומה סברא יש לחלק בין אם מדובר באיש אחד ושתי נשים, לבין שני אנשים ושתי נשים. ולדעת הראב"ד הדין הוא להיפך: באיש אחד ושתי נשים, חייב האיש לשלם חמשה סלעים לכהן, ובשני אנשים ושתי נשים אין לכהן כלום. וזה תלוי בקביעות הנוסחא בגמרא שם. ועי' ביכספא משנה', ברדב"ז, ב'משנה למלך' וביור"ד שם סעיפים כח-לא, וט"ז וביאור הגר"א שם.

17 כו. שתי נשים¹⁵⁸ של שני אנשים שלא פקרו, וילדו
18 שני זכרים ונתערבו - זה נותן חמש סלעים, וזה
19 נותן חמש סלעים¹⁵⁹. נתנו¹⁶⁰ פך מת אחד מן
20 הפנים בתוך שלשים יום¹⁶¹: אם לשני פהנים נתנו¹⁶²
21 - אינן יכולין להוציא מידן¹⁶³; ואם לכהן אחד נתנו
22 - כותב אחד מהן¹⁶⁴ לחברו הרשאה¹⁶⁵, וילף זה
23 בהרשאה ויחזיר מן הפהן חמש סלעים¹⁶⁶.

(158) משנה, שם. (159) שהרי ברור הדבר ששניהם בכורים, ואף-על-פי שלא ידוע מי אמו של זה ומי אמו של זה, וראה למעלה בהלכות ככד. (160) בתוך שלשים יום, ובאופן הנ"ל הי"ח. (161) שאביו פטור מלפדותו, כנ"ל הי"ז. אבל אם מת אחד מן הבנים קודם שנתנו, האבות פטורים, שכל אחד יכול לומר: שלי מת. אבל הבן חייב לפדות עצמו, לכשיגדל, שהרי הוא ודאי בכור (תוספתא בכורות פ"ו ה"ג. וראה בהלכה הסמוכה). (162) כלומר, שכל אחד נתן פדיון בנו לכהן אחר. (163) שכל כהן ידחה אותו אצל השני ויאמר: חמשה הסלעים שקיבלתי הם עבור הבכור החי, והמוציא מחבירו עליו הראיה. (164) גמרא שם מט, א. כשמואל. (165) וכותב לו: דון וזכה והוצא לעצמך, או לשון אחרת שיש בה הקנאה גמורה. ואף-על-פי שכתב לו כן, אינו אלא שליח, וראה בפ"ג מהל' שלוחין ושותפין ה"א. וכל זה כשאין הכהן כופר בקבלת חמשה הסלעים, אבל אם הוא כופר אינו יכול לכתוב הרשאה עליו, שם ה"ו. ואין הרשאה מועילה אלא כשנתנו לכהן אחד, אבל נתנו לשני כהנים יכול כל כהן לומר להם: חמשה הסלעים שקבלתי, עבור החי. וראה ב'ריבנו גרשום' שם. (166) כלומר, יאמר לו: ממה-נפשך, אם בני הוא המת - החזר לי הכסף, ואם בן חבירי הוא שמת, הרי אני מורשה על ידו לקחת הכסף עבורו, ונוטל הכסף וחולקים ביניהם. וראה ברש"י במשנה שם, ד"ה מת. וכל זה כשלא באו שניהם יחד לתבוע ממנו, אבל אם באו שניהם יחד לתבוע ממנו "ממה-נפשך" כנ"ל, אין צורך בהרשאה ('תוספות' שם ד"ה הני מילי. וראה ב'יור'ד שם סכ"ט ובש"ך, וב'חזון איש').

24 כז. ילדו¹⁶⁷ זכר ונקבה ונתערבו - האבות פטורין¹⁶⁸,
25 והבן חייב לפדות את עצמו¹⁶⁹. וכן מבפ"ת¹⁷⁰ שלא
26 שהתה אחר בעלה שלשה חדשים¹⁷¹ וילדה, ואין

הי"ח. (140) שקיבל עבור זה שמת בתוך שלשים. (141) לכל אחד חמשה סלעים, ולא ציין: פדיון זה על בן זה, ופדיון זה על זה, ראה להלן. (142) שהפדיון שנתן לו הוא עבור הזכר שמת. ואף-על-פי שבספק אם חייב בפדיון הבן, אם תפס כהן מוציאם מידו (ראה למעלה בתחילת הט"ו, ובהערה קיז), זה אינו אלא כשכהן אחד תפס שידוע מי תפס וממי להוציא, אבל כאן שמתחילה נתן לכהן בתורת מתנות כהונה, אף-על-פי שאחר-כך נתברר שאם לא היה נותן לו, לא היה ראוי ליטול עתה (ואם היה נוטל היו מוציאין מידו), בכל זאת אין מוציאין מידו (שם, ב'תוספות' ד"ה ואם).

1 כב. שתי נשים¹⁴³ שלא פקרו וילדו זכר ונקבה, או
2 שני זכרים ונקבה¹⁴⁴ - נותן חמש סלעים לפהן; שאי
3 אפשר שלא יהיה זכר אחד מהן¹⁴⁵ פטור רחם.

(143) משנה, שם. (144) כלומר, ולא ידוע מי יצא ראשון. וראה ברש"י שם. (145) כלומר, אחד משני הזכרים שנולדו. ובאופן הראשון שילדו זכר ונקבה, ברור הדבר שהזכר הוא בכור, אלא שלא ידוע של איזו אשה הוא. ואף כאן החידוש הוא שאין הבכור צריך להיות ידוע. וראה למעלה בה"כ ובהערה קכו.

4 כג. ילדו שתי נקבות וזכר¹⁴⁶, או שני זכרים ושתי
5 נקבות, ואין ידוע אי זה נולד ראשון - אין פאן
6 לפהן כלום¹⁴⁷; שאני אומר: נקבה נולדה תחלה
7 ואחריה זכר¹⁴⁸.

(146) שם. (147) שאף הבן פטור מלפדות עצמו לכשיגדל, כנ"ל. (148) כלומר, והשניה ילדה נקבה, וזהו באופן הראשון. ובאופן השני, ייתכן שכל אחת ואחת ילדה זכר ונקבה, ושתי הנקבות יצאו תחילה, ואחריהן הזכרים, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

8 כד. שתי נשים¹⁴⁹, אחת פקרה¹⁵⁰ ואחת לא פקרה,
9 וילדו שני זכרים ונתערבו - נותן חמש סלעים
10 לפהן¹⁵¹. מת אחד מהם בתוך שלשים יום - האב
11 פטור¹⁵². מת האב¹⁵³ - ינתן מן הנכסים¹⁵⁴ חמש
12 סלעים.

(149) שם. (150) כלומר, ילדה כבר בכור, בן או בת. (151) שהרי ברור שיש כאן בכור. (152) שמא הבכור מת. (153) בין בתוך שלשים יום ובין לאחר שלשים, והבנים קיימים. (154) בין שחילקו הנכסים ובין שלא חילקו, כרבי יהודה שם שאמר: "נתחייבו נכסים". וראה למעלה הערה קל.

13 כה. ילדו¹⁵⁵ זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה¹⁵⁶ -
14 אין פאן לפהן כלום; שאני אומר: זו שלא פקרה
15 ילדה נקבה תחלה ואחריה זכר¹⁵⁷, וזו שבפ"ת ילדה
16 זכר.

(155) שתי נשים שאחת ביכרה ואחת לא ביכרה. משנה, שם. (156) בגמרא שם מט, א: "תנא רב הונא, שני זכרים ונקבה,

יום שלישי י"ט כסלו ה'תשע"ט

פרק נָשִׁים עֲשָׂרָה

1 יבאר שמצות-עשה לפדות כל אדם מישראל פטר חמור בשה. השה שפודין בו למי הוא. ושפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. אם חייב באחריות השה. ומאימתי חייב לפדותו. על מה פודין אותו. ואם פודה בשווי. וכהנים ולויים אם חייבים בו. הלוקח עובר חמורו של גוי או המוכר. ואם היה הגוי שותף. ודין המקבל חמור מהגוי, או הגוי שקיבל מישראל. פרה שילדה כמין חמורה. וחמורה שלא ביכרה וילדה ב' זכרים. הספיקות שיש בשני זכרים ושתי נקבות, ומי שהיה לו עשרה פטרי חמורים בתוך ביתו.

- 15 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְפִדּוֹת כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל² פֶּטֶר
- 16 חֲמוֹר³ בְּשָׂה⁴. וְאִם לֹא רָצָה לְפִדּוֹת - מִצְוַת עֲשֵׂה
- 17 לְעֶרְפוֹ⁵. שְׁנָאֵמָר: וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשָׂה, וְאִם לֹא
- 18 תִּפְדֶּה וְעֶרְפָּתוֹ. וְשְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלֶּי⁶ נוֹהֲגוֹת בְּכָל מְקוֹם⁷
- 19 וּבְכָל זְמַן⁸. וּמִצְוַת פְּדִיָּה קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת עֲרִיפָה⁹.

2 כלומר, בין איש ובין אשה, אבל לענין פדיון הבן כתב רבינו למעלה בפרק י"א הלכה א': "כל איש מישראל", כיוון שאשה אינה חייבת לפדות את בנה. 3) בכור של חמור בלבד. 4) ואין קרוי שה, אלא כבשים ועיזים חיים בלבד. ואם אין לו שה - פודה בשווי, ונותן דמיו לכהן. 5) למד כן רבינו ממה ששנינו במשנה שם: "מצות הפדייה קודמת למצות עריפה", הרי שגם עריפה היא מצוה. ומה שאמרו "הוא הפסיד ממונו של כהן (בזה שלא פדהו בשה ונתנו לכהן), לפיכך יופסד ממונו" (על ידי עריפה), אין זה אלא טעם למצות העריפה. 6) בספר המצוות (עשה פב) כתב רבינו: "אפשר למקשה להקשות עלי ולומר, מדוע אתה מונה פדייתו (של פטר חמור) ועריפתו כשתי מצוות, ואינך מונה אותן כמצוה אחת ותהיה עריפתו מהלכות המצוה כמו שביארת בכלל השביעי - מצאנו בענין זה לשון המורה על היותן שתי מצוות, והוא אמרם (משנה שם יג.): "מצות פדייה קודמת למצות עריפה ומצות ייבום קודמת למצות חליצה". היינו: כמו שהיבמה עומדת או לייבום או לחליצה, והייבום מצוה כמו שהזכיר, והחליצה מצוה בפני עצמה, כך פטר חמור עומד או לפדייה או לעריפה, וזו מצוה וזו מצוה כמו שאמרו". 7) כן מפורש בקידושין לו. "והרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהן ביאה, ונוהגין בין בארץ בין בחוץ לארץ". 8) גם שלא בפני הבית. 9) "שנאמר ואם לא תפדה וערפתו".

- 20 ב. הִשָּׂה שְׁפוּדִין בּוֹ נוֹתְנָה לְכַהֵן¹⁰, שְׁנָאֵמָר: כָּל פֶּטֶר
- 21 רָחֵם וְגוֹמֵר¹¹.

10) וכן אם פדאו בשווי, נותן דמיו לכהן. 11) "לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך (כלומר, לכהן), אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", הרי הקיש הכתוב בכור בהמה טמאה לבכור אדם, לומר לך שכשם שפדיון בכור האדם - לכהן, כמו כן פדיון בכור בהמה טמאה.

- 1 יְדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה¹⁷² לְרֵאשׁוֹן¹⁷³ או בֶּן שְׁבַעָה
- 2 לְאַחֲרוֹן - שְׁנֵיהֶן פֶּטֶרִין¹⁷⁴, וְהֵבֵן חֵיב לְפִדּוֹת אֶת
- 3 עֲצָמוֹ¹⁷⁵.

167) שתי נשים של שני אנשים, שלא ביכרו, משנה שם. 168) שכל אחד מהם יכול לומר, הנקבה שלי. 169) לכשיגדל, כנ"ל ה"ב, שהרי ודאי שהוא בכור. 170) שזה עתה ילדה בכור. תוספתא שם פ"ו ה"ג. וראה בסוף המשנה בבכורות מו, א. 171) כדי להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני. וראה בפ"א מהל' גירושין הי"ח. 172) שנולד אחר תשעה חדשי הריון. 173) והראשון חייב לפדותו. 174) שכל אחד יכול לדחות את הכהן אל חברו. 175) שהרי הוא בכור ודאי.

- 4 כח. יִלְדוּ¹⁷⁶ שְׁתֵּי נִקְבוֹת וְזָכָר או שְׁתֵּי נִקְבוֹת וְשְׁנֵי
- 5 זָכָרִים - אֵין בָּאֵן לַכַּהֵן כָּלוּם¹⁷⁷.

176) משנה, שם. וראה ביו"ד סי' שה ס"ל, ובביאור הגר"א. 177) כלומר, אף הבן אינו חייב לפדות את עצמו. וטעמו של דבר, כיון שמספר אפשרויות החיוב שווה למספר אפשרויות הפטור. ואלו הן לחיוב: א. שמא ילדה אשתו שני זכרים; ב. זכר ונקבה. ולפטור: א. שמא ילדה שתי נקבות; ב. נקבה וזכר. וכיון שהדבר ספק, אין מוציאין מיד המוחזק. וראה בהלכות כה"ל, ובהערות שם.

- 6 כט. שְׁתֵּי נָשִׁים¹⁷⁸ שֶׁל שְׁנֵי אַנְשִׁים, אַחַת בִּפְרָה
- 7 וְאַחַת לֹא בִּפְרָה, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - זֶה שֶׁלֹּא בִּפְרָה
- 8 אֲשֶׁתּוֹ נוֹתֵן חֲמֵשׁ סָלָעִים לַכַּהֵן¹⁷⁹. יִלְדוּ זָכָר וְנִקְבָּה
- 9 - אֵין בָּאֵן לַכַּהֵן כָּלוּם¹⁸⁰.

178) משנה, שם. 179) שוודאי הוא שזכר אחד הוא בכור, אף-על-פי שאינו ידוע, כנ"ל. 180) שאף הבן פטור מלפדות את עצמו כנ"ל, שהרי ספק הוא, שמא נולד לאשה שביכרה.

- 10 ל. יִלְדוּ¹⁸¹ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה - זֶה שֶׁלֹּא בִּפְרָה
- 11 אֲשֶׁתּוֹ¹⁸² נוֹתֵן חֲמֵשׁ סָלָעִים. שֶׁלֹּא נִפְטָר אֶלָּא בְּשְׁנֵי
- 12 סָפְקוֹת: אִם אֲשֶׁתּוֹ יִלְדָּה זָכָר בְּלִבְדָּה¹⁸³ - חֵיב, וְאִם
- 13 הִיא יִלְדָּה הַזָּכָר וְהַנִּקְבָּה - חֵיב, אֶלָּא אִם בֶּן יִלְדָּה
- 14 נִקְבָּה תַּחְלָה; וְהוֹאִיל וְהִדְבָּר רְחוּק - יִתֵּן פְּדִיוֹנוֹ¹⁸⁴.

181) שתי הנשים הנ"ל, שאחת ביכרה ואחת שלא ביכרה, והן של שני אנשים. 182) אמר שם מט, א. לפי גירסת רבינו. וראה למעלה בהערה קנה. 183) כלומר, ולא נקבה בלבד, אבל הוא-הדין אם ילדה שני זכרים. 184) כלומר, ישנן חמש אפשרויות במקרה שלפנינו: א. שילדה זו שלא ביכרה, זכר אחד; ב. שני זכרים; ג. זכר ואחריי נקבה; ד. נקבה בלבד; ה. נקבה ואחריה זכר. וכיון שרוב האפשרויות, כלומר, שלש האפשרויות הראשונות, הן לחיוב, חייב בעלה בפדיון הבן, שהרי זה כרוב נגד חזקת הבעל, ו"רובא וחזקה, רובא עדיף". וראה למעלה בהערה קנה. ולדעת הראב"ד הדבר להיפך: כאן פטור, ולמעלה בהלכה כה - חייב.

- 1 ג. וְאֵת בְּכֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה. בְּהֵמָה טְמֵאָה
2 הָאֻמּוּרָה כָּאֵן הִיא הַחֲמֹר בְּלִבָּד.¹²
- 3 ד. פֶּטֶר חֲמֹר אֲסוּר בְּהֵנָּה עַד שְׁיִפְדָּה; וְאִם מְכֹר
4 קָדָם פְּדִיּוֹן - דְּמִי אֲסוּרִים¹³. וְאִם מֵת¹⁴ קָדָם פְּדִיּוֹן
5 אוֹ שֶׁעֲרָפוּ - יִקָּבֵר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהֵנָּה אֲף
6 לְאַחֵר עֲרִיפָה, הוּאִיל וְלֹא נִפְדָּה. לְפִיכָךְ¹⁵, אִם לֹא
7 פָּדָהּ וְנָתַן פֶּטֶר הַחֲמֹר בְּעַצְמוֹ לִפְנֵיהֶן - אֲסוּר לִפְנֵיהֶן
8 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַד שְׁיִפְדֶּהּ בִּשְׁהָ, וַיִּקַּח הַשֶּׁהָ לְעַצְמוֹ,
9 אוֹ יַעֲרִפְנוּ וַיִּקָּבֵר. וְהַפְּהִנִים¹⁶ חֲשׂוּדִים עַל דְּבַר זֶה.
10 לְפִיכָךְ אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל לָתֵן פֶּטֶר חֲמֹר לִפְנֵיהֶן, אֲלֹא
11 אִם בֶּן פָּדָהּ הִפְהִין בְּפָנָיו¹⁷.
- 12 בְּכוֹרוֹת שֵׁם: רִישָׁא, בְּהֵנָּה דְּמִי (שֶׁל פֶּטֶר הַחֲמֹר),
13 סִיפָא, בְּהֵנָּה גּוֹפּוּ, כְּלוּמַר, בְּשִׁנְיָהּ אֲסוּר רַבִּי יְהוּדָה
14 בְּהֵנָּה, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר. וְטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הוּא,
15 שְׂכִיּוֹן שֶׁאֵין הַכֶּסֶף שְׁבִידוֹ כֶּסֶף פְּדִיּוֹן, אֲלֹא כֶסֶף שְׂקִיבֵל
16 עֲבוּר אֲסוּר הֵנָּה, לִכֵּן אֲף עַל פִּי שֶׁאֵין אֲסוּר הֵנָּה תּוֹפֵס
17 אֶת הַדְּמִים, בְּכָל זֹאת אֲסוּר לִיהֲנוּת מֵהֶם, שֶׁנִּמְצָא שֶׁהוּא
18 נִהְנֶה מִן הָאֲסוּר. וְכֹל אֲסוּר זֶה אֵינוֹ אֲלֹא לְמוּכָר, אֲבָל אַחֵר
19 - מוֹתֵר לִיהֲנוּת מֵהַדְּמִים. וְלִכֵּן שְׁנֵינוּ בְּקִידוּשֵׁין שֵׁם, בַּכֹּמֶה
20 אֲסוּרִים וּפְטוּר חֲמֹר בְּכָלל, שׁ"אִם מְכָר וְקִידֵשׁ בְּדִמְיָהּ
21 מְקוּדֶשֶׁת" לִפִּי שֶׁהָאֵשֶׁה מוֹתֵר לִיהֲנוּת בְּדְמִים אֵלּוּ.
22 מִשְׁנֵה בְּכוֹרוֹת יב: "מֵת פֶּטֶר חֲמֹר (לְאַחֵר שֶׁהִפְרִישׁ
23 טֹלָה וְלֹא הִסְפִּיק לִיתְנוּ לִכְהֵן), רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יִקָּבֵר וְכו',
24 וְחֻכְמִים אוֹמְרִים אֵין צָרִיךְ לְהִיקָבֵר", וְלֹא נִחְלַקוּ אֲלֹא
25 כִּשְׁכָּבֵר הִפְרִישׁ טֹלָה, שֶׁנִּפְדָּה פֶּטֶר הַחֲמֹר מִיד עִם הַפְּרִשְׁתָּה
26 הַטֹּלָה, אֲבָל אִם מֵת פֶּטֶר הַחֲמֹר קוֹדֵם פְּדִיּוֹן, יִקָּבֵר לְדַבְּרֵי
27 הַכֹּל. (15) כְּלוּמַר, לִפִּי שֶׁפֶטֶר חֲמֹר אֲסוּר בְּהֵנָּה עַד
28 שִׁיפְדָּה. (16) לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בִּפְטוּר חֲמֹר מִבְּלִי לְפָדוּתוֹ, שֶׁהוּא
29 מוֹרָה הֵיתֵר לְעַצְמוֹ בְּאֻמּוּרָה: הִרִי הֵשֶׁה שֶׁאִפְרִישׁ תַּחְתּוּי הוּא
30 שְׁלִי, וְלֹמָה לִי לְפָדוּתוֹ. (17) אוֹ עֲרָפוּ בְּפָנָיו.
- 12 ה. הִפְרִישׁ פְּדִיּוֹן פֶּטֶר חֲמֹר וּמֵת הַשֶּׁהָ קָדָם שְׁיִתְּנוּ
13 לִפְנֵיהֶן - אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתוֹ¹⁸, וַיִּתֵּן הַנִּבְלָה לִפְנֵיהֶן¹⁹
- 14 (18) "דְּמַעֲיִדְנָא דִּאֲפְרִישִׁי בְּרִשׁוּתִּיהָ דְּכֹהֵן קֵאִי". וְטַעְמוֹ שֶׁל
15 דְּבַר, שְׂכִיּוֹן שֶׁעַל יְדֵי הַפְּרִשְׁתָּה הֵשֶׁה פּוֹקַעַת קְדוּשַׁת פֶּטֶר
16 הַחֲמֹר, לִכֵּן מִיד עִם הַפְּרִשְׁתָּה הִרִי הֵשֶׁה שֶׁל הַכֹּהֵן, וְנִמְצָא
17 שֶׁבַעֲל הַחֲמֹר נּוֹתֵן לִכְהֵן אֶת שִׂיּוֹ, שֶׁהוּא שְׁלֹו מִשְׁעַת
18 הַפְּרִשָּׁה. (19) שֶׁהִרִי הֵשֶׁה שֶׁל הַכֹּהֵן מֵת.
- 14 לִהְנוֹת בָּהֶּ²⁰. מֵת פֶּטֶר הַחֲמֹר אַחֵר שֶׁפָּדָהּ - יִתֵּן
15 הַטֹּלָה לִפְנֵיהֶן²¹, וּמֵתָר בְּהִנְיָתוֹ²², שֶׁקָּבֵר נִפְדָּה.
- 20 שֵׁם, "וְאִם מֵת נִהְנִים בּוֹ, וְכו'", אֲלֹא דְמִית בִּי בַעֲלִים
21 וְנִהְנֶה בּוֹ כֹהֵן, דְּמַעֲיִדְנָא דִּאֲפְרִישִׁי בְּרִשׁוּתִּיהָ דְּכֹהֵן קֵאִי".
22 (21) שֶׁהִרִי הוּא שְׁלֹו. (22) שֶׁל פֶּטֶר הַחֲמֹר.
- 16 ו. מֵאִמְתִּי²³ חֵיב לְפָדוּתוֹ? מִשְׁיִלֵד וְעַד שְׁלֹשִׁים
17 יוֹם. וּמֵאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם רָצָה לְעַרְפָּהּ²⁴ -

- 18 עוֹרְפוֹ; אִם רָצָה לְפָדוּתוֹ - פּוֹדָה, וְאֵין כָּאֵן אֲלֹא
19 מְצוֹת עֲפוּב בְּלִבָּד.²⁵
- 20 ז. לֹא רָצָה לְפָדוּתוֹ - עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיץ²⁶ מֵאַחֲרֵי²⁷; וְ
21 שְׁנֵאֲמַר: וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעֲרָפְתָּ²⁸. וְאֵין מְמִיתִין
22 אוֹתוֹ לֹא בְּמִקְלָל וְלֹא בְּקִנְיָה וְלֹא בְּקָרְדִם²⁹ וְלֹא
23 בְּמִגְרָה³⁰, אֲלֹא בְּקוֹפִיץ³¹. וְלֹא יִכְנִיסֶנּוּ לְחֶדֶר וַיִּנְעַל
24 הַדֶּלֶת בְּפָנָיו עַד שְׁיָמוּת; שְׁנֵאֲמַר: וְעֲרָפְתָּ³².
- 25 (26) "סִכִּין גָּדוֹל, כִּמְיֵן גִּרְזֵן שֶׁהַקְּצָבִים חוֹתְכִים בּוֹ הַבֶּשֶׂר".
26 (27) מִצַּד עֲרָפוֹ. (28) "וְהַפּוֹעֵל הַזֶּה נִגְזֹר מֵעוֹרָף, שֶׁאֵין מוֹתֵר
27 לְשׁוֹחְטוֹ וְלֹא לְחִנְקוֹ, אֲלֹא לְחַתּוֹךְ רֹאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרָפוֹ".
28 (29) גִּרְזֵן. (30) סִכִּין בַּעֲלַת לֶהֱב מִשְׁנֵן לְנִסְר בּוֹ. (31) "שִׁכֵּן
29 דֶּרֶךְ עֲרִיפָה". (32) לּוֹמֵר לֵךְ: בְּעֲרִיפָה דּוּקָא.
- 25 ח. אֵין פּוֹדִין לֹא בְּעֶגְלָה, וְלֹא בְּחִיָּה, וְלֹא בִּשְׁהָ
26 שְׁחוּט, וְלֹא בְּטִרְפָּה³³, וְלֹא בְּכִלְאִים³⁴, וְלֹא בְּכוֹשִׁים³⁵; וְ
27 שְׁנֵאֲמַר: תִּפְדֶּה בִּשְׁהָ, וְאֵין קָרוֹי שֶׁהָ אֲלֹא בְּכֹשִׁים
28 וְעִזִּים חַיִּים בְּלִבָּד.³⁶
- 29 (33) שֶׁאֵינָה חִיָּה. (34) כֶּבֶשׂ הָבָא עַל הָעֵז. וְטַעְמוֹ שֶׁל דְּבַר,
30 שֶׁאֵין זֶה "שֶׁהָ", אֲלֹא תַעְרוּבֹת שֶׁל שְׁנֵי מִינִים. וְמָה שֶׁכָּתַב
31 רַבִּינוּ לְמַעֲלָה בִּפְרָק ט הַלְכָה ה' "כִּלְאִים הָבָא מִכְּבֶשׂ וְעֵז
32 חַיִּיב בְּמִתְנוּת", שֶׁמָּא אֵין זֶה אֲלֹא מִשּׁוּם שֶׁנִּאֲמַר "אִם שֶׁהָ"
33 וְלִמְדוּ מִכָּאֵן "אִפִּילוּ מִקְצַת שֶׁהָ". (35) סִפְקָא חִיָּה סִפְקָא
34 בְּהֵמָה, שֶׁהוּא בְּרִיָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְאֵינוֹ שֶׁהָ. וְכֹל זֶה כִּשְׁהוּא
35 בָּא לְפָדוּת בַּעֲגָלָה, לֹא מִחֻמַּת שׁוּוֹי, אֲלֹא בְּמִקּוֹם שֶׁהָ שֶׁאִמְרָה
36 הַתּוֹרָה, אֲבָל אִם רֹצֵה לְפָדוּת בְּשׁוּוֹי, פּוֹדָה בְּכָל דְּבַר.
37 (36) בְּגִמְרָא שֵׁם: "מִתְנִיתִין מְנִי, בֵּן בֶּגֶז בֶּגֶז, דְּתַנִּיא בֵּן בֶּג
38 בֶּג אוֹמֵר, נֹאמֵר כֹּאן "שֶׁהָ" וְנֹאמֵר לְהֵלֵךְ (בִּפְסוֹח) "שֶׁהָ", מָה
39 לְהֵלֵךְ פֶּטֶר לְכָל הַשְּׁמוֹת הַלּוֹ, אֲף כֹּאן פֶּטֶר לְכָל הַשְּׁמוֹת
40 הַלּוֹ". וְרַבִּינוּ סוֹבֵר, שֶׁרַב אֲשִׁי שֶׁהוּא בְּתֵרָא אֵינוֹ סוֹבֵר גְּזִירָה
41 שׁוּוֹה זֶו, שֶׁהִרִי אִמְרוּ שֵׁם: "אִמֵּר לִיָּה רַב אֲשִׁי לְמֹר זֹוּטֵרָא
42 מֵאִי דַעֲתִיךְ דִּילְפַת מִפְּסוֹח" - הִרִי שֶׁרַב אֲשִׁי עֲצָמוֹ לֹא לְמֹד
43 מִפְּסוֹח, וְלִפְיִכֵּךְ לֹא הִבִּיא גְזִירָה שׁוּוֹה זֶו.
- 29 ט. אֵין פּוֹדִין בִּשְׁהָ הַדּוּמָה לְאַחֵר³⁷; וְאִם פָּדָה -
30 פְּדוּיָהּ³⁸. וּפְדִיּוֹן בִּבְנֵן פְּקוּעָה, אֲבָל לֹא בְּפִסּוּלִי
31 הַמְּקֻדָּשִׁין. שֶׁהִרִי נֹאמֵר בָּהֶן: בְּצִבְיָה וְכִאֲלִי; מָה צִבְיָה
32 וְכִאֲלִי - אֵין פּוֹדִין בּוֹ, אֲף פִּסּוּלִי הַמְּקֻדָּשִׁין אֵין פּוֹדִין
33 בָּהֶם.

אֹתוֹ עַל דָּבָר זֶה⁴⁷. הִיָּה הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁתֵּף בָּאֵם
אוּ בַּכּוֹר, אֲפִלּוּ לֹא הִיָּה לוֹ אֶלָּא אֶחָד מֵאֵלֶּף ב'48
- הָרִי זֶה פֶּטוּר⁴⁹. הִיָּה לוֹ⁵⁰ ב' אוּ בָאֵמוֹ אֶבֶר אֶחָד⁵¹,
כְּגוֹן יָדוֹ אוּ רִגְלוֹ, אֲפִלּוּ אֲזוּנָו⁵²: כָּל שֶׁאֵלּוּ יִחַתֵּף
יְהִיָּה בְּעַל מוֹם - הָרִי זֶה פֶּטוּר⁵³ מִן הַבְּכוּרָה; וְאִם
כְּשִׁיחַתָּהּ חֵלֶק הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים לֹא יְהִיָּה בְּעַל מוֹם
לְמַצְבָּח⁵⁴ - הָרִי זֶה חַיִּיב⁵⁵. וְכֵן הַמְקַבֵּל חֲמֹר מִן
הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים לְהִיּוֹת מְטַפֵּל בָּהּ וְהוֹלֵד בִּינְיָהֶם⁵⁶,
אוּ עוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁקִּבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל - הֵפֵל פֶּטוּר מִן
הַבְּכוּרָה⁵⁷. שְׁנֵאֲמַר: פֶּטֶר רָחֵם כְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל בָּאֲדָם
וּבַבְּהֵמָה - עַד שִׁיְהִיָּה הֵפֵל בְּיִשְׂרָאֵל.

(44) והעובר הוא בכור. ואין זה לוקח דבר שלא בא לעולם, שהרי העובר קיים. (45) כלומר, למכור עובר חמורו לגוי, שהרי הוא מפקיע את העובר מן הכהן, שהרי פטור הוא מלפדותו, ונמצא הכהן מפסיד את השם. (46) מפדיון פטר חמור, שהרי בלוקח עובר חמורו של גוי, האם היא של הגוי, ובמכור לו עובר חמורו, העובר הוא של הגוי, ואין חיוב פדיון פטר חמור אלא כשהאם והוולד של ישראל. (47) שם: "צריכי, דאי תנא לוקח, הוה אמינא משום דקא מייתי לה לקדושה, אבל מוכר דקא מפקע לה מקדושה, אימא לקנסיה (שיפדה את הבכור), קא משמע לן". (48) או באמו. (49) כיוון ששותפות גוי פוטרת. ואף על פי שאסור להשתתף עם הגוי לא קנסוהו. (50) לגוי. (51) ומלבד האבר - אין לו כלום. (52) שהוא אבר קטן. (53) שם: "וכמה תהא שותפות של עובד כוכבים ותהא פטורה מן הבכורה, אמר רב הונא אפילו אזנו, וכו', אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן אפילו מום קל (כלומר, אפילו יש לגוי אבר אחד שאם יחתכנו אין הבהמה נעשית נבלה או טריפה, הרי זה פטור), וכו', כדרב הונא". ואין כוונת רבינו שיש לגוי כל האבר, אלא אפילו אם יש לו רק חלק מן האבר, שאם יחתך יהא בעל מום הרי זה פטור. (54) אם היה הדבר בבהמה טהורה. (55) שאין שותפותו חשובה. (56) כלומר, של שניהם, בשכר הטיפול. (57) אף חציו של הישראל.

טז. גר שנתגר ואין ידוע אם עד שלא נתגר ילדה⁵⁸
חמור⁵⁹ או אחר שנתגר⁵⁹ - הרי זה חייב לערף⁶⁰
או לפדות⁶¹. ואם פדה בששה⁶² - הששה של גר,
שחמוציא מתברר עליו הראיה⁶³.

(58) ופטור מפדיון פטר חמורו, כיוון שאין זה "בבני ישראל". (59) ואז הוא חייב, כיוון שהעובר נעשה בכור משעת לידה ולא קודם לכן. (60) ולקבור. (61) בחולין קלד. "שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע לחיוב וארבע לפטור, וכו', ובכור בהמה טמאה, וכו', לחיוב (שכיוון שפטר החמור אסור בהנאה מספק, ספיקא דאיסורא לחומרא, ופודה כדי להפקיע איסורו), וכו', ופדיון פטר חמור לפטור (כלומר, שהוא פטור מלתת השם לכהן)". (62) או בכסף, בשוויו. (63) כיוון שאין זה ספק איסור, שהרי כבר פקע איסורו של פטר החמור, והשה הרי אין בו קדושה כלל, אלא ספק ממון הוא זה.

(37) כלומר, רחל שילדה מין עז. ויש אומרים כי המדובר כשאין הוולד דומה כלל לרחל, אבל אם מקצת סימניו כשל רחל, פודין בו. (38) נראה שדעת רבינו היא, שלא נסתפקו שם אם פודין ב"נדמה" (=שה הדומה למין אחר), אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא פשוט הוא שפודין בו, שהרי הוא "שה", ומה בכך אם אינו דומה למין אמו אלא למין אחר.

1 י. פודין בששה בין זכרים בין נקבות, בין תמימים
2 בין בעלי מומים, בין קטנים בין גדולים.

3 יא. ששה שלקחו מדמי שביעית - אין פודין בו את
4 הודאי, אבל פודין בו את הספק. אם אין לו ששה
5 לפדותו - פודהו בשווי ונותן דמיו לפנה. לא אמרה
6 תורה ששה להחמיר עליו, אלא להקל עליו; שאם היה
7 לו פטר חמור שששה עשר סלעים - יש לו לפדותו
8 בששה שוה דינר. ולא יהיה זה חמור מן ההקדש,
9 שנפדה בכסף בשווי.

10 יב. כמה דברים אמורים? כשהיו דמי פטר חמור
11 משלשה זוזים ולמעלה; אבל אם היו דמיו פחות
12 משלשה זוזים - אין פודין אותו אלא בששה³⁹ או
13 בשלשה זוזים. ועין יפה לא יפחת מסלע, ועין רעה
14 - בחצי סלע, ובינונית - בשלשה זוזים.

(39) אפילו שווה כל שהוא.

15 יג. והפודה פטר חמור של חבר⁴⁰ - הרי זה פדוי⁴¹,
16 והחמור לבועלו⁴².

(40) בין בששה של הפודה, ובין בששה של בעל פטר החמור.
(41) שפדיון פטר חמור אינו מוטל על בעל פטר החמור בלבד, אלא כל אחד ואחד יכול לפדותו, כמו בהקדש, ולכן אף אם גוי פדה פטר חמור של ישראל הרי זה פדוי, ולכן כתב רבינו "הפודה" סתם, ולא כתב: "ישראל שפדה".
(42) וטעמו של דבר, שפטר חמור נחשב כממון הבעלים. ואף על פי שהוא אסור בהנאה עתה, הרי הוא ראוי להיות שלו לאחר שפדהו ולכן אפילו אם פדאו חברו, הרי הוא שלו (=של בעל החמור), אלא שפקע איסור ההנאה.

17 יד. פהנים ולוים - פטורין מפטר חמור. שנאמר:
18 בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה; כל
19 שישנו בכור אדם - ישנו בכור בהמה טמאה,
20 והפטור מבכור אדם - פטור מבכור בהמה טמאה⁴³.

(43) וכיוון שכהנים ולויים פטורים מפדיון הבן, לכן פטורים הם אף מפדיון פטר חמור. ואין לפטור את הכהנים והלויים מפדיון פטר חמור מקל וחומר, כדרך שאמרו בפדיון הבן - שלא מצינו שפטור כהנים ולויים בהמות טמאות של ישראל במדבר, כדרך שפטור את בניהם מפדיון.

21 טו. הלוקח עפר חמור⁴⁴ של עובד פוככים, או
22 המוכר עפר חמור לעובד פוככים, אף על פי שאינו
23 רשאי⁴⁵ - הרי זה פטור מן הבכורה⁴⁶, ואין קונסין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ט כסלו - ספר זרעים - הלכות ביכורים קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יז. עובד פוכבים שהפריש פטר חמור⁶⁴ - מודיעין
- 2 אותו שאינו חיב⁶⁵, והרי הוא מת⁶⁶ בגזה ועבודה⁶⁷.

64 לדעת התוספות המדובר בפטר חמור עצמו ולא בפדיון פטר חמור שהוא השה. (65) בפטר חמור. ואינו אסור בהנאה. והודעה זו היא כדי שלא יחשוד הגוי בישראל שהם מזלזלים בקדשים. (66) לאחר שהודיעוהו. (67) ואין איסור הנאה חל על פטר החמור על ידי הפרשתו, כדרך שהוא חל בנדרים ונדבות שגויים מתנדיים.

- 3 יח. פרה שילדה פמין חמור⁶⁸, או חמור שילדה
- 4 פמין סוס⁶⁹ - פטור⁷⁰; שנאמר: ופטר חמור תפדה
- 5 בשה ופטר חמור, שתי פעמים - עד שיהיה היולד
- 6 חמור והנולד חמור. ואם יש בו⁷¹ מקצת סימני
- 7 חמור - חיב בפכורה⁷².

- 68 עגל הדומה לחמור. (69) ואין בו מסימני חמור כלל.
- 70 אף על פי שיש דבר משותף לפרה וחמור, ששניהם שייכים לקדושת בכורה, וכן לחמור וסוס, ששניהם מינים טמאים. (71) בסוס שנולד מן החמור. (72) בפטר חמור. ובחמור שנולד מפרה, ויש בו מקצת סימני פרה, הרי הוא בכור בהמה טהורה, וחייב לחיתו לכהן.

- 8 יט. חמורו שלא בפרה וילדה שני זכרים - נתן
- 9 טלה לפנה⁷³. ילדה זכר ונקבה - מפריש טלה אחד,
- 10 פדי להפקיע קדשה⁷⁴ ממנו עד שיהיה מת⁷⁵ הפניה,
- 11 שמא הזכר נולד תחלה⁷⁵; וטלה זה שהפריש -
- 12 לבצלים, ואינו לפנה, שהמוציא מחברו עליו
- 13 הראה.

- 73 שהרי ברור הוא שאחד משני הזכרים הוא פטר חמור.
- 74 שם: לאפקועי לאיסורא מיניה, כלומר, איסור ההנאה, וכוונת רבינו, שפטר החמור קדוש בקדושת דמים, שצריך לפדותו בשה. (75) והרי הוא פטר חמור.

- 14 כ. שתי חמוריו שלא בפרו וילדו שני זכרים - נתן
- 15 שני טלאים לפנה⁷⁶. זכר ונקבה או שני זכרים
- 16 ונקבה - נתן טלה אחד לפנה⁷⁷.

- 76 שהרי ברור הדבר ששניהם פטרי חמורים, אף על פי שאין הדבר ידוע זכר זה מי היא אמו וכן השני. (77) שהרי באופן הראשון ברור שהזכר הוא פטר חמור, וכן באופן השני, ברור שאחד משני הזכרים פטר חמור, אף על פי שאין ידוע מי הוא.

- 17 כא. ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי
- 18 נקבות - אין פאן לפנה פלום⁷⁸. ואינו צריך להפריש
- 19 טלה לעצמו, לפי שיש פאן ספקות הרבה: שמא
- 20 האחת ילדה זכר והשניה ילדה שתי נקבות, או
- 21 שמא זו ילדה נקבה והאחרת זכר ואחריו נקבה או
- 22 נקבה ואחריה זכר⁷⁹. וכן ספקות הרבה יש בשני
- 23 זכרים ושתי נקבות. אחת בפרה ואחת שלא בפרה,
- 24 וילדו שני זכרים ונתערבו - נתן טלה אחד לפנה.

78) שהרי אפשר שלא היה הזכר ראשון ואין כאן פטר חמור. (79) אף על פי שאם נדון על הוולד הרי אין כאן אלא ספק אחד, שמא הזכר נולד ראשון והרי הוא פטר חמור, או שמא נולד אחר נקבה, בכל זאת אינו צריך להפריש לעצמו טלה כנגד כל אחד מהזכרים שיש לו. וטעמו של דבר, שכיוון שאם נדון על כל אחת מן החמורות שילדו, יימצא שהדבר הוא ספק ספקא, שמא לא ילדה זכר כלל, ואפילו אם ילדה זכר, שמא ילדתו לאחר שנולדה הנקבה. וכיוון שכן, דבר זה מכריע את הספק השקול הקיים כשאנו דנים על הוולד.

- 28 כב. וכן הלוקח חמור מן העובד פוכבים ואין ידוע
- 29 אם בפרה או לא בפרה וילדה זכר - פודה אותו
- 30 בשה⁸⁰ והוא לבצלים, מפני שהוא ספק.

(80) כדי להפקיע ממנו קדושה.

- 31 כג. מי שהיו לו⁸¹ עשרה טלאים, פל אחד מהן
- 32 הפרישו על ספק פטר חמור⁸² - הרי הן פחלין לכל
- 33 דבר, ומתעשרין כשאר הבהמה⁸³. ומפריש אחד
- 34 מהן מעשר⁸⁴, והשאר שלו כשהיו⁸⁵.

(81) משנה בבכורות ט. "נכנס (=פדיון פטר חמור) לדיר להתעשר". ואמרו על זה בגמרא: פטר חמור רגיל שהפרישו ישראל ונתנו לכהן, שהרי שנינו הלקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה, אלא בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו, שמפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו". (82) שהם שלו, ואינו נותנם לכהן ולפיכך חייב במעשר בהמה, אבל פדיון פטר חמור וודאי, שהוא לכהן, אין לחייב במעשר בהמה. שהרי הלקוח ושניתן לו במתנה, פטור ממעשר בהמה. ואף אם הכהן החזירו לישראל לא יתחייב במעשר, שאף הישראל הוא בכלל מקבל מתנה. (83) מפני שהם חולין, ואילו מוקדשים פטורים ממעשר בהמה. (84) ומקטיר אימורין על גבי המזבח. (85) חולין ממש.

- 35 כד. וישראל⁸⁶ שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאין⁸⁷
- 36 בתוך ביתו שנפלו לו⁸⁸ מבית אבי אמו כהן⁸⁹, ואותו
- 37 אבי אמו הכהן נפלו לו מבית אבי אמו וישראל⁹⁰ -
- 38 הרי זה מפריש עליהן עשרה שיין והן שלו⁹¹,
- 39 וחיבין במעשר⁹².

(86) בכורות שם. מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבהו, והשמיענו בזה, שאף בפדיון פטר חמור וודאי, ייתכן כי יהיה של הישראל, ויתחייב במעשר בהמה. (87) כלומר, אפילו וודאין. (88) בירושא. (89) וירשם זה, כיוון שלא היו אחים לאמו. (90) שאם לא נפלו ליד הכהן בירושא, אלא נולדו ברשותו, אינם חייבים בפדיון. (91) שאינו חייב לתיתם לכהן כדרך שנותן לכהן כל שה שפודין בו. וטעמו של דבר, כיוון שישראל זה בא מכח הכהן שירש אותו.

ואבנים מתוך השדה. הקוצץ אילן אם מותר להוציא שרשיו מהארץ. ואם קוצצין בתולת שקמה בשביעית.

והכהן אף על פי שהיה חייב לפדות את פטרי החמורים שירש מן הישראל בשיין, הרי השיין הן שלו, ולכן אף הישראל אינו נותנם לכהן. (92) שהרי הם חולין לכל דבר. סליקו להו הלכות בפורים

יום רביעי כ' כסלו ה'תשע"ט

הלכות שמיטה ויובל

- א. מצות עשה² לשבת³ מעבודת הארץ ועבודת האילן⁴ בשנה שביעית, שנאמר: ושבחתה הארץ שבת ליי; ונאמר⁵: בתריש⁶ ובקציר⁷ תשבת. וכל העושה מלאכה⁸ מעבודת הארץ⁹ או האילנות בשנה זו - בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: שדך לא תזרע¹⁰ וכרמך לא תזמר¹¹.

(2) ראה בספר המצוות, עשה קלה. (3) מלשון רבינו כאן ובספר המצוות שם נראה, שהמצוה היא שהאדם ישוב, ואין המצוה על הארץ שתשוב. ולפי זה, מותר לגוי לעבוד באדמת ישראל מן התורה (מהרי"ט חלק ב סימן נב). אבל במנין המצוות כאן כתב רבינו: "שתשובות הארץ בשביעית ממלאכתה", וכן כתב במנין המצוות על סדר ההלכות. משמע שהמצוה היא על הארץ, וכדוגמת מצות שביית בהמתו בשבת (מנחת-חינוך מצוה קיב). ונראה שהמצוה היא: שהארץ תשובות, אלא שביטול שבייתתה אינו אלא על-ידי ישראל העובד אותה. וראה בקונטרס אחרון לשבת הארץ להרא"ה קוק זצ"ל מהדורה ב, מעמוד פז ואילך. (4) היא זמירה, כדלהלן בסוף ההלכה, וגם בצירה הנעשית לעבודת האילן (ראה להלן פ"ד הלכה כב), ואף הן בכלל "ושבתה הארץ הנ", שהרי באותם הפסוקים הנ"ל שלאחריה, נאמר גם "לא תזמר וגו' לא תבצור". (5) וגם בספר המצוות (עשה שם) ובמנין המצוות שעל סדר ההלכות, הביא רבינו פסוק זה לענין שביעית. ואף-על-פי שלפי דברי הבבלי (מועד קטן ד.) יוצא שלפי דברי ר' ישמעאל (בענין תוספת השביעית), שאנו פוסקים כמותו (ראה להלן פ"ג הלכה א), פסוק זה לא נאמר לענין שביעית אלא לענין שבת - סמך רבינו על הירושלמי (שביעית פ"א הלכה ג), שגם לר' ישמעאל פסוק זה לענין שביעית נאמר, וכן פירשו ר"י בן מלכי צדק, ורבינו נתן אב הישיבה. ראה בספר המצוות שם, הערה נוספת תקצג. (6) לפי הנאמר כאן יוצא שהחורש בשביעית עובר בעשה, ואינו לוקה, לפי שאין בה לאו, וראה להלן הלכה ד והלכה י. (7) הכוונה לקציר שהוא לעבודת קרקע (ראה להלן פ"ד הלכה א), שאילו קציר שאינו אלא לאסיפת הפירות בלבד - אין בו משום "תשובות". (8) משמע מלשון רבינו, שגם הנשים חייבות במצוות-עשה של שביעית. (וכן כתב רבינו אברהם בנו של רבינו "סיני" כרך יד עמוד ו) לענין שמיטת כספים ש"דין שמיטה לנשים כמו לגברים". וראה בחינוך מצוות פד, קיב, ובמנחת-חינוך שם. (9) היא זריעה, כדלהלן בסוף ההלכה, וגם קצירה הנעשית לעבודת הארץ (ועיין בשבת עג: שיש קוצר שהוא גם נוטע, וראה להלן פ"ד הלכה א), ושתיהן בכלל "ושבתה הארץ", וכן כתב רבינו בפירושו המשנה למועד קטן פ"א משנה ב, שהרי נאמר שם אחריה "שש שנים תזרע וגו', ואספת וגו' ובשנה השביעית שבת שבתן וגו' לא תזרע וגו' לא תקצור וגו' לא תבצור", הרי שגם זריעה וגם קצירה (כשהיא לעבודת הארץ) הן בכלל שבת הארץ. וראה עוד להלן בסמוך. (10) זו עבודת הארץ. (11) זו עבודת אילנות. [וכוונת רבינו גם לפסוק שלאחריו:

יש בכללן שמים ועשרים מצות: תשע מצות עשה, ושלוש עשרה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) שתשבת הארץ בשביעית ממלאכתה. (ב) שלא יעבד עבודת הארץ בשנה זו. (ג) שלא יעבד עבודת האילן בשנה זו. (ד) שלא יקצר הספיח פדרך הקוצרים. (ה) שלא יבצר הנזירים פדרך הבוצרים. (ו) שישמט מה שתוציא הארץ. (ז) שישמט כל הלואתו. (ח) שלא יגש ולא יתבע הלוה. (ט) שלא ימנע מלהלוות קדם שמטה פדי שלא יאבד ממונו. (י) לספר השנים שבע שבע. (יא) לקדש שנת החמשים. (יב) לתקע בשופר בעשרה בתשרי פדי לצאת עבדים חפשי. (יג) שלא תעבד אדמה בשנה זו. (יד) שלא יקצר ספיחיה פנגד הקוצרים. (טו) שלא יבצר נזיריה פנגד הבוצרים. (טז) לתן גאלה לארץ בשנה זו, וזהו דין שדה אחזה ושדה מקנה. (יז) שלא תמכר הארץ לצמיתות. (יח) דין פתי ערי חומה. (יט) שלא ינחל כל שכט לוי פארץ ישראל, אלא נותנין להם ערים מתנה לשבת פהם. (כ) שלא יקח שכט לוי בפזה. (כא) לתן ללוים ערים לשבת ומגרשיהן. (כב) שלא ימכר מגרש עריהם, אלא גואלים לעולם, בין לפני היובל בין לאחר היובל.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שתשובות הארץ ממלאכתה בשביעית."

מלשוננו "שתשובות הארץ" משמע, ששמיטה היא חובת הקרקע שאסור שתיעבד בשנה השביעית, ולא חובת ה'גברא' שאסור במלאכת הקרקע בשביעית. ונפק"מ האם מותר לעשות העבודה בקרקע של יהודי על-ידי גוי, שאם הוא דין בקרקע אסור אף על-ידי גוי, ואם הוא דין ב'גברא' מותר על-ידי גוי שהרי הגוי אינו מצווה על השמיטה.

(על-פי לקו"ש זחק י"ז עמוד 286)

ובאור מצות אלו בפסקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שמצוות-עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה השביעית. על איזו עבודה לוקה מן התורה. ואם נוטעין בשביעית אילן סרק. אם שורין הזרעים בשביעית והדברים המותרים בשביעית. משרבו האנשים אם מותר לזרוע בשביעית. המעביר קוצים מארצו או הטומן לפת או צנון או לוף וכיוצא בהן. בראשונה היו אוסרים ללקוט עצים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ' כסלו – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קעז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לענין שבת (פ"ז מהלכות שבת הלכה ג) ובגיטין נג: "דתניא, הנוטע בשבת, וכו' במזיד יעקר, ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר, וכו', מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא, מאי שנת שבת ומאי שנת שביעית". הרי נשטעה בשביעית אסורה מן התורה. ונראה שדחה רבינו סוגיא זו מפני הסוגיא במועד קטן הנ"ל שאמרו בה שאין חייבין מן התורה אלא על ארבע המלאכות הנ"ל (פאת השולחן שם אות ד). ובהגהות וביאורים (הוצאת לונץ שם) להגרא"י קוק - חילק בין זריעת גרעין, שהיא זריעה מן התורה, וזוהי כוונת הגמרא בגיטין שם, לבין נוטע שתיל, שאינו אלא מדרבנן. (23) בירושלמי שביעית פ"ד הלכה ב, על טייב שדהו (=חרש אותה – פירוש המשנה שם): "ולא שמיע רבי ירמיה שהוא לוקה", היינו מכת מרדות (מפרשים שם).

- ה. אֵין²⁴ נוֹטְעִין בְּשִׁבְעִית אֶפְלוּ אֵילָן סָרֵק²⁵. וְלֹא יִחְתֹּךְ²⁶ הַיְּבֹלֶת מִן הָאֵילָנוֹת. וְלֹא יִפְרֹק²⁷ הָעֵלֶין וְהַפְּדִים²⁸ הַיְּבֵשִׁים. וְלֹא יֵאָבֵק²⁹ אֶת צִמְרָתוֹ בְּאֵבֶק. וְלֹא יַעֲשֶׂן³¹ תַּחְתּוֹ פְּדֵי שְׁמֹת הַתּוֹלְעֹת³². וְלֹא יִסּוֹךְ³³ אֶת הַנְּטִיעוֹת בְּדָבָר שֶׁשֶׁשׁ לוֹ זֶהְמָא, פְּדֵי שְׁלֹא יֵאָכַל אוֹתוֹ הָעוֹף כְּשֶׁהוּא רֵךְ³⁴. וְלֹא יִסּוֹךְ³⁵ אֶת הַפְּגִיץ³⁶, וְלֹא יִנְקֹב אוֹתוֹ³⁷. וְלֹא יִכְרֹךְ³⁸ אֶת הַנְּטִיעוֹת³⁹, וְלֹא יִקְטֹם⁴⁰ אוֹתָם. וְלֹא יִפְסֹג⁴¹ אֶת הָאֵילָנוֹת. וְכֵן שָׁאֵר כָּל עֲבוֹדַת הָאֵילָן. וְאֵם עָשָׂה אֶחָת מֵאלוּ בְּשִׁבְעִית - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.

(24) בירושלמי שם הלכה ד, ובתוספתא שם פ"ג הלכה יט אמרו: "היה רבן שמעון בן גמליאל אומר נוטעין אילן סרק בשביעית", נראה שרק הוא מתיר, ואילו חכמים אחרים, והלכה כרבים (כסף-משנה). ותוספות הרא"ש למועד קטן ג. גרס בגמרא שם "אין מיבילין", וראה במאירי שם בשם הירושלמי. (25) שאינו עושה פירות. (26) שביעית פ"ב משנה ב: "מיבילין (= כורתים יבלות מהאילנות) וכו' עד ראש השנה". הרי שאחרי ראש השנה – אסור. (27) יסיר (פירוש המשנה). מועד קטן שם. (28) ענפים. (29) שם "ואין מאבקין". (30) ראש האילן. ויש מפרשים "מאבקין" לחרות השרשים המגולים באבק. (31) שם. (32) הדביקה באילן ואוכלת פריו (פירוש המשנה שם). (33) שביעית שם, משנה ד: "מזהמין עד ראש השנה", הרי שאחר כן – אסור. (34) כלומר, הנטיעה. ובעבודה זרה נ: "תרי זוהמומי הוי, חד לאוקומי אילני (= להעמידו, כלומר, למנוע ממנו היזק בלבד) ושרי, וחד לאברוי (= להברותו, להועילו) אילני ואסור". והמדובר כאן כשעלידי אכילת העוף מתעכב רק גידול האילן, נמצא שהזיהום המונע את אכילת העוף, גורם לגידול האילן והרי זה "לאברוי". וראה בפאת-השולחן שם אות יא, בשבת-הארץ שם עמוד קז ובחזקוניאיש. (35) בשמן. שם משנה ה: "סכין את הפגים – עד ראש השנה". (36) "תאנים שלא נגמרו כל צרכן. ועושים כן כדי למהר בישולן" (פירוש המשנה שם). (37) "כן מנהג התאנים בקצת מקומות אצלנו שאינן מתבשלין עד ימשחו בשמן עץ דק, ונוקבים בו כל תאנה מהם" (שם). (38) משנה שם "וכורכין אותן (=את הנטיעות) – עד ראש השנה". (39) "הוא שיקבץ הענפים

"את ספיה קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור, שנת שבתון יהיה לארץ". ואולי חסרה כאן המלה וגו' (וגומר), שהרי בהלכה הבאה הוא אומר: "אינו לוקה מן התורה אלא על הזמירה ועל הקצירה וכו'". הרי שכבר דיבר מקודם על הקצירה. וזוהי כוונתו גם להלן בפ"ד שם: "או שקצר לעבודת הארץ כמו שביארנו".

- ב. אֵינוּ לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה אֲלָא עַל הַזְרִיעָה אוֹ עַל הַזְמִירָה, וְעַל הַקְצִירָה אוֹ עַל הַבְּצִירָה. וְאֶחָד הַפָּרָם וְאֶחָד שְׁאֵר הָאֵילָנוֹת¹².

(12) אין כוונת רבינו לומר, שזמירה אסורה אף בשאר אילנות מן התורה, שהרי כתב בפירוש המשנה לשביעית פ"ב משנה ג, שזירוד הוא זימור, ובמועד קטן ד. אמרו מפורש שאיסור זירוד אינו אלא מדרבנן. אלא כוונתו לענין בצירה, שאף בשאר אילנות אסורה מן התורה (חזון-איש. וראה בספר המצוות שם, ובהערה תקצב). אבל ה'תוספות יום-טוב' לשביעית פ"ד משנה ד, וה'משנה ראשונה' (שם משנה ה) והאור-שמח להלכה טו, ביארו את דברי רבינו, שזמירה אסורה אף בשאר אילנות מן התורה. וראה להלן הלכות כ"א-כב. ובהוספות ותיקונים לפירוש מסכת משקין (הוצאת הגרמי"ל זק"ש) לעמ' ה.

- ג. וְזִמְרָה¹³ בְּכָלֹל זְרִיעָה, וּבְצִירָה בְּכָלֹל קְצִירָה. וְלִמָּה פִּרְטָן הַכְּתוּב: לֹמַר לָךְ: עַל שְׁתֵּי תוֹלְדוֹת אֵלוּ בַלְבָּד הוּא תֵּיב¹⁴, וְעַל שְׁאֵר הַתּוֹלְדוֹת שֶׁבְּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ¹⁵ עִם שְׁאֵר הָאֲבוֹת שְׁלֹא נִתְפָּרְשׁוּ בְּעִנְיָן זֶה - אֵינוּ לֹקֵה עֲלֵיהֶן. אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת¹⁶.

(13) מועד קטן שם, כרבא ולא כאביי. (14) מלקות, משום הלאו הנ"ל. (15) ועבודת האילן בכלל זה, כבהלכה הסמוכה. (16) מדרבנן, ראה בהלכה הסמוכה.

- ד. פִּיעֵד? הַחוּפֵּר¹⁷ אוֹ הַחוּרֶשׁ¹⁸ לְצִרְךָ הַקֶּרֶקֶע¹⁹ אוֹ הַמִּסְקָל²⁰ אוֹ הַמְּזוּבָּל²¹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מִשְׁאֵר עֲבוֹדַת הָאָרֶץ, וְכֵן הַמְּכַרֵּךְ אוֹ הַמְּרַקֵּב אוֹ הַנוֹטֵעַ²² וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מִעֲבוֹדַת הָאֵילָנוֹת - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת מְדַבְּרִיהֶן²³.

(17) במועד קטן שם: אין לי אלא זירוע וזימור, מנין לניכוש ולעידור ולכיסוס, וכו' ומפרש רבינו ש"עידור" הכוונה לחופר בכל הקרקע לצרכה, שאז היא מלאכה שבשדה ושכרם. ולכן כשאמרו שם להלן, שמותר לעדור תחת הגפנים, לא הקשו מהעידור הנ"ל, כדרך שהקשו בקשקוש, כיון שחלוק עידור בכל הקרקע מעידור תחת הגפנים בלבד (פאת השולחן סימן כ אות ב). וראה ב'שבת הארץ' שם עמוד קב. (18) שאין בו לאו, אבל עשה יש בו, כמבואר למעלה הלכה א. (19) היא מלאכה שבשדה ושכרם, ולא תחת הגפנים בלבד, כנ"ל. וראה להלן בהלכה ז. (20) אבנים מן השדה. וראה במועד קטן שם. והמדובר כשעושה לצורך השדה, ואז אסור אפילו אם אינן נוגעות בארץ, ואם נוגעות בארץ אסור אפילו לצורך האבנים, ראה להלן פ"ב הלכה י. (21) את הקרקע קודם זריעתה, כדי להשביחה. וראה ברש"י שם ד"ה מזבילין. (22) שהוא אב

פירותיו קודם זמנו. (56) כלומר, צובעים אותו בצבע אדום (ראה בפ"ד מהלכות גירושין הלכה א, ובהערות שם). ובחולין עת. "סוקרו בסיקרא – כי היכי דליחזיה אינשי, וליבעי רחמי עלויה" (= שיראוהו אנשים ויבקשו רחמים עליו שלא ישיר פירותיו). ופשוט הוא שאין זו עבודת קרקע. (57) שם: "כי היכי דניכחשו חיליה". שהרי הוא משיר את פירותיו מרוב כוח ושומן, ולפיכך מחלישים את כוחו. והתירו לעשות כן כיון שאינו מברה את אילן, אלא אדרבה מחליש את כוחו (תוספתא כפשוטה). (58) מועד קטן ג. (59) כיון שאין זו עבודה שבשדה ובכרם, אלא בכרם בלבד (שם). וראה למעלה בהערה טז. (60) שם. כלומר, מסיר מיני פסולת מן האילן (ר"ח לעבודה זרה 1:). ויש מפרשים שקשקוש הוא כמו עידור, אלא שזה בזיתים וזה בגפנים (כסף-משנה בשם רש"י). (61) כלומר, להועיל ולהשביח. (62) הסדקים. (63) שאין זה אלא מונע היזק מן האילן, ואין דבר זה מועיל לגידולו. וראה בהערות להלכות ה"ו.

- 12 ח. מִשְׁקִין⁶⁴ בֵּית הַשְּׁלַחִין בְּשָׁבִיעִית⁶⁵, וְהִיא שְׁדָה
13 הַזֵּרִיעָה שְׁצֻמָּאָה בְּיוֹתֵר⁶⁶. וְכֵן שְׁדָה הָאֵילָנוֹת⁶⁷, אִם
14 הֵיוּ מְרַחֲקִין זֶה מִזֶּה יִתֵּר מַעֲשֶׂה לְבֵית סָאָה⁶⁸ -
15 מוֹשְׁכִין אֶת הַמֵּים מֵאֵילָן לְאֵילָן, אָבָל לֹא יִשְׁקֹוּ⁶⁹ אֶת
16 כָּל הַשְּׁדָה; וְאִם הֵיוּ מְרַחֲבִין זֶה לְזֶה עֲשֶׂה לְבֵית סָאָה
17 - מִשְׁקִין כָּל הַשְּׁדָה בְּשִׁבְלִין⁷⁰. וְכֵן עֶפֶר הַלֶּבֶן⁷¹ -
18 מְרַבִּיעִין אוֹתוֹ בְּמֵים בְּשָׁבִיעִית, בְּשִׁבְלֵי הָאֵילָנוֹת שְׁלֹא
19 יִפְסְדוּ.

(64) משנה במועד קטן ב. "משקין בית השלחין במועד ובשביעית". (65) שאם לא ישקה, ימות כל עץ שבה, כדלהלן בהלכה י. אבל אין משקין שדה המסתפקת ממי גשמים. ועין שם ו: בתוספות ד"ה מרביצין. (66) שם: ומאי משמע דהאי בית השלחין לישנא דצחותא היא, דכתיב ואתה עיף ויגע. ומתרגמינן, ואת משלחי ולא. ונראה מסתימת דברי רבינו, שאפילו ממי הגשמים וממי הקילון, מותר להשקות, ומה שאמרו במשנה שם: "אבל אין משקין לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון", אין זה אלא במועד (ראה בפ"ד מהלכות יום-טוב הלכה ב), ואסורם מחמת טירחא יתירה (שם ד.), אבל בשביעית לא נאסרה אלא עבודת הארץ ולא טירחא יתירה, וכן כתבו רוב הראשונים (ראה בשיטה לתלמיד ר"י מפריש שם עמ' ד, ועיין שם שהביא כן בשם הירושלמי). (67) משנה שם ו: "רבי אליעזר בן יעקב אומר, מושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה וכו', וחכמים מתירין". ובשביעית פ"ב משנה י: "ומרביצין בעפר לבן, דברי רבי שמעון. רבי אליעזר בן יעקב אומר". ואמרו בירושלמי שם, ושם במסקנא, שדין הרבצת עפר לבן, כדין השקאת כל השדה. ולא נחלקו רבי שמעון ורבי אליעזר אלא כשהאילנות מרוחקין, דהיינו שישנם פחות מעשר אילנות בבית סאה, שרבי שמעון מתיר להשקות כל השדה, ורבי אליעזר אסור. אבל כשישנם עשרה אילנות בבית סאה, אף רבי אליעזר מודה שמוותר, וראה בפירוש המשנה לשביעית שם. ופסק רבינו כרבי אליעזר בן יעקב, שמשנתו קב ונקי, אף כנגד רבים (יבמות ס. וראה במקורי הרמב"ם לרש"ש,

והפארות ויקשרם כדי שיעלו למעלה במישור ולא ינטו על הארץ" (פירוש המשנה שם). (40) משנה שם. והיינו לכרות קצתם כשנצרך לזה (שם). (41) מועד קטן ג. "ואין מפסגין באילן", כלומר, לא יסמוך בעצים, אילן שהוא צעיר מדי. וראה ברש"י שם.

- 1 ו. אֵין מַצִּיתִין⁴² אֶת הָאֹר בְּאִישַׁת הַקָּנִים⁴³, מִפְּנֵי
2 שְׁהִיא עֲבֹדַת קֶרְקַע⁴⁴. וְאֵין מְלַמְדִין⁴⁵ אֶת הַפֶּרָה
3 לְחֹרֶשׁ אֶלָּא בְּחוּל⁴⁶. וְאֵין בּוֹדִקִין⁴⁷ אֶת הַזֵּרִיעִים
4 בְּעֵצִין מְלֵא עֶפֶר⁴⁸, אָבָל בּוֹדִקִין אוֹתָן בְּעֵצִין מְלֵא
5 גָּלְלִים⁴⁹. וְשׁוֹרִין⁵⁰ אֶת הַזֵּרִיעִים בְּשִׁבְעִית, כְּדִי לְזַרְעֵן
6 בְּמַצְאֵי שְׁבִיעִית⁵¹. וּמְקַיְמִין הָאֱלִוּיִם⁵² בְּרֹאשׁ הַגֵּג,
7 אָבָל אֵין מִשְׁקִין אוֹתוֹ⁵³.

(42) ירושלמי שם פ"ד הלכה ד, ותוספתא שם פ"ג הלכה יט. (43) כמו: ברחישת הקנים. כלומר, סבך הקנים. ובתרגום המיוחס ליונתן (בראשית כב, יג) מתרגם "נאחז בסבך", אחד ברחישותא דאילנא (תוספתא כפשוטה). וראה בפאת השולחן שם. (44) שעושה כן כדי לייפות את הקרקע ולהכינה לזריעה (שם). (45) ירושלמי ותוספתא שם. (46) כלומר, במקום חלות, שאינו ראוי לזריעה ולנטיעה. אבל במקום הראוי לזריעה, אסור ללמד את הפרה, אף-על-פי שאינו חורש ממש. (47) ירושלמי שם. ועיין בתוספתא סוף פ"א. וענין הבדיקה הוא שלוקח דוגמא של זרעים לראות אם הם צומחים (תוספתא כפשוטה). (48) וכן בגללים על הקרקע (רדב"ז). לפי שהוא נראה כזרע בשביעית. (49) שאין דרך לזרוע בו. והכוונה לעצין שאינו נקוב (מעשה רוקח בשם "נחפה בכסף", ועיין רדב"ז). ואף-על-פי שלענין שבת, חייב הזורע אפילו בעצין שאינו נקוב (ראה ב"סיני" כרך יח עמ' שד, ובתשובות רבינו לספר "זמנים" חלק א עמ' 4 והערה 10) – בשביעית אין זריעה אלא בארץ, וראה להלן. (50) שם. כלומר, במים. והראב"ד גורס: ומשיירין. וכן הגיטא בתוספתא שם. וראה בתוספתא כפשוטה. (51) שאין זריעה זו לא בכלל "שדך לא תזרע", ולא בכלל "ושבתה הארץ" ("סיני" שם). (52) כלומר, מונעים ממנו דבר המזיקו. ו"אלו"י הוא עץ הנותן ריח, והם ה"אהלות" הנזכרות בשיר-השירים (ד, יד), וחלה עליו קדושת שביעית, כמבואר להלן פ"ז הלכה יט. והיה מקום לאסור קיומו, מאחר שהגזע שלו רך ואדום, ויש חשד שנטעו בשביעית, שכן אסור לקיים ירקות רכים (להלן פ"ד הלכה יח), והשמיענו בזה שבאילוי לא גזרו, כיון שהוא על הגג ואין דרך לזרוע שם (כסף-משנה). ועיין תוספתא כפשוטה. [וראה למעלה פ"א מהלכות מעשר הלכות י"א, שגג אינו בכלל שדך]. (53) שהרי אסור להשקות בשביעית, כיון שהוא כמברה את העץ ומשביחו. וראה להלן הלכה ח.

- 8 ז. סוֹקְרִין⁵⁴ אֶת הָאֵילָן⁵⁵ בְּסִקְרָא⁵⁶, וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ
9 בְּאֲבָנִים⁵⁷. וְעוֹדְרִין⁵⁸ תַּחַת הַגִּפְּנִים⁵⁹. וְהַמְקַשְׁשׁ
10 בְּיָתֵיהֶם⁶⁰: אִם לְהַבְרִית⁶¹ אֶת הָאֵילָן - אָסוּר, וְאִם
11 לְסַתֵּם אֶת הַפְּצִימִים⁶² - מִתֵּר⁶³.

(54) ירושלמי שם, ותוספתא שם הלכה י. (55) המשיר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ' כסלו – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הוצאת הרכבי). וכן הוא בהגהות כ"י לרפוס ניאפולי בפירוש המשנה שם (ראה במבואו של הגר"ש ליברמן להלכות הירושלמי להרמב"ם עמוד ז). (68) כלומר, יותר מן המרחק שבין האילנות כשהם עשרה בבית סאה, והיינו, כשהם עשרה אילנות ביותר מבית סאה. (69) כיון שאף בלי השקאה זו, לא יפסדו האילנות. (70) שלא יפסדו, כדלהלן. (71) מזה שכתב "וכן", נראה שהמדובר כמו למעלה כשהאילנות מקורבין זה לזה עשר לבית סאה. אלא שעפר לבן, הנטועים בו עשרה אילנות לבית סאה, שונה משדה אילן אחר, בזה שבשדה אילן אחר לא התירו אלא להשקות, ואילו בעפר לבן התירו גם להרביץ בין השקאה להשקאה. אבל המרוחקין, אין מרביצין בשבילם, שאף בלי ההרבעה לא יפסדו, כמו בהשקאת כל השדה הנ"ל, וכרבי אליעזר בן יעקב במשנה שביעית שם (פאת השולחן שם). וראה בפ"ח מהלכות יום-טוב הלכה ג ובהערות שם.

- 1 ט. וְעוֹשִׂין⁷² עֲגִילֹת⁷³ לְגַפְנִים⁷⁴. וְעוֹשִׂין⁷⁵ אֶת אֶמֶת
- 2 הַמֵּים בַּתְּחִלָּה⁷⁶. וּמִמְלֵאִין⁷⁷ אֶת הַנֶּקְעִים⁷⁸ מֵיָם.

(72) ברייתא במועד קטן ג. (73) "הוא שיחפור סביב עיקרי האילנות חפירות קטנות ויתקבצו שם המים" (פירוש המשנה שם). (74) כדי להשקותם. ובחול-המועד התירו רק לתקן עוגיות עשויות שנתקלקלו, אבל לא לעשותן מתחילה (הלכות יום-טוב שם). וראה בהערות להלכה הקודמת. (75) משנה שם ב. כחכמים ולא כרבי אלעזר בן עזריה, האוסר משום שנראה כעוזר או מפני שמכשיר אגפיה לזריעה. (76) שם. ובחול-המועד לא התירו אלא לתקנה כשנתקלקלה (הלכות יום-טוב שם). (77) ברייתא שם ג. (78) תעלה המחברת את העוגיות אשר סביבות האילנות.

- 3 י. וּמִפְנֵי מָה הַתִּירוּ כָּל אֶלֶה?⁷⁹ שֶׁאִם לֹא יִשְׁקָה -
- 4 תִּעָשֶׂה הָאָרֶץ מִלְחָה⁸⁰ וְיָמוּת כָּל עֵץ שָׁמָּה⁸¹; וְהָאֵיל
- 5 וְאֶסּוּר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם מִדְּבָרֵיהֶם, לֹא
- 6 נִגְזְרוּ עַל אֵלֶּה. שֶׁאֵין אֶסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא אוֹתָן שְׁנֵי
- 7 אָבוֹת וּשְׁתֵּי תוֹלְדוֹת שְׁלֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸².

(79) ההשקאות הנזכרות למעלה. (80) זה מוסב על מה שהתירו להשקות שדה שלחין. (81) זה מוסב על שדה האילנות (חזון-איש). (82) בהלכות ב"ג. וראה למעלה הלכה א והלכה ד, שגם חרישה אסורה מן התורה, אלא שאין לוקין עליה. ועיין פאת-השולחן וחזון-איש.

- 8 יא. מִשְׁרָפוֹ הָאֲנָסִין וְהַטִּילּוֹ⁸³ מִלְכֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
- 9 עַל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מַחֲנוֹת⁸⁴ לְחִילוֹתֵיהֶן, הַתִּירוּ⁸⁵
- 10 לְזִרְעָה⁸⁶ בְּשִׁבְעֵית דְּבָרִים שְׁצָרִיכִין לָהֶם עֲבָדֵי
- 11 הַמֶּלֶךְ בְּלִבְדָּ⁸⁷. וְכֵן מִי שֶׁכָּפְאוּ אֲנָסִים⁸⁸ לַעֲשׂוֹת
- 12 בְּשִׁבְעֵית בָּחֲנִים⁸⁹, כְּמוֹ עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן
- 13 - הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה⁹⁰.

(83) בסנהדרין כו. "משרבו האנסים, ומאי נינהו ארנונא (=מס שגובה המלך מן התבואות - רש"י). (84) בהגהה שעל הגליון, בשם ספרים אחרים: "מוננות". וכן נראה מפירוש המשנה שם כד: וראה ברדב"ז. (85) שם: כדמכריו ר' ינאי, פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא.

(86) אף-על-פי שזריעה היא מן התורה, כנ"ל בהלכה ב. (87) וטעמו של דבר, שאף-על-פי ששביעית בארץ בזמן הזה היא מן התורה, כמו שכתב הכסף-משנה לפ"ד הלכה ה, ולפ"י הלכה ט - התירו לעבוד בשביעית משום פיקוח נפש, וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ג הלכה ה (תוספות שם ד"ה משרבו). ודעת הראב"ד, שלא התירו לזרוע בשביעית אלא במקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל, ולא היתה שביעית נוהגת בהם אלא מדרבנן, כנ"ל בפ"א מהלכות תרומות הלכה ה. ו"ארנונא" הוא זה שהמלך נוטל חומש מפירות הארץ, ומי שאינו עובדה גוזלין אותה הימנו. וראה מאירי שם עמוד 88. (88) אף-על-פי שאינו מלך (כסף-משנה ורדב"ז), וראה בחזון-איש. (89) אבל לא בשכר, שמא יבואו להערים ולעבוד בשביעית גם כשאין אנסים כופים (כסף-משנה). (90) שכיון שפיקוח נפש הוא, מה לי אם המלך כופה, או אם סתם אנס כופה (רדב"ז). ומקורו של רבינו ממה שאמרו שם: חזייה (ריש לקיש) לההוא גברא דקא כריב (=חורש, כלומר בשביעית). אמר להן: כהן וחורש. אמרו לו (ר' חייא ורבי שמעון בן יהוצדק), יכול לומר אגיסטון אני בתוכה (ומפרש רבינו: שאנסני הגוי בעל השדה לעבוד לו בשביעית). וראה בפאת-השולחן סימן כ אות לב.

- 14 יב. הַנוֹטְעִים⁹¹ בְּשִׁבְעֵית, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּד -
- 15 יַעֲקֹר. מִפְּנֵי⁹² שִׁישְׁרָאֵל חֲשׂוּדִין עַל הַשְּׁבִיעִית⁹³, אִם
- 16 תֹּאמַר בְּשׁוּגָג יָקִים - יֹאמַר הַמִּזִּד שׁוּגָג הָיִיתִי.

(91) תרומות פ"ב משנה ג. (92) ירושלמי שם, וכן בגיטין נד. (93) אבל לא על השבחות (שם). ולכן אם נטע בשבת בשוגג יקיים, וכן אם בישל בשבת בשוגג, יאכל במוצאי שבת מיד (פ"ו מהלכות שבת הלכה כג). וראה בהלכה הסמוכה, ובפאת-השולחן שם אות לג.

- 17 יג. הַחוֹרֵשׁ⁹⁴ אֶת שְׂדֵהוּ אוֹ נִרְהוּ⁹⁵ אוֹ זִבְלָה⁹⁶
- 18 בְּשִׁבְעֵית כְּדֵי שְׂתַהֲיָה יָפָה לְזִרְעָה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית
- 19 - קוֹנְסִין אוֹתוֹ⁹⁷ וְלֹא יִזְרְעָה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. וְאֵין
- 20 חוֹכְרִין⁹⁸ אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְזִרְעָה⁹⁹, אֶלָּא תַּהֵי בּוֹרָה
- 21 לְפָנָיו. וְאִם מֵת¹⁰⁰ - יִזְרְעָהּ בְּנוֹ.

(94) שביעית פ"ד משנה ב: "שדה וכו', שנטייה (=חידשו אותה היטב, והפכו אותה היטב - פירוש המשנה) וכו' לא תזרע במוצאי שביעית". (95) בדפוס רומי: "כרה", ויש אומרים שצ"ל "דרה" (חזון-איש). והיינו שעשה דיר של בהמות שלא כדין (ראה להלן פ"ב הלכה ד), וזהו מה שאמרו במשנה שם "או שנידיירה". וכן פירשו הר"ש והרא"ש שם. (96) נלמד מדין "נידיירה" שם. (97) כיון שהכינה לזריעה (פאת-השולחן שם אות לד), וראה להלן. (98) שם, משנה ג. (99) "להיות קנס להם מפני שעבדה והפכה בשביעית" (פירוש המשנה). (100) בגיטין מד: "ואמר ר' יוסי בר חנינא: נקטינן, הטיבה ומת, בנו וזרעה. לדידיה קנסו רבנן, לבריה לא קנסו רבנן". וראה להלן פ"ג סוף הלכה יא.

- 22 יד. הַמַּעֲבִיר¹⁰¹ קוֹצִים¹⁰² מֵאֲרָצוֹ בְּשִׁבְעֵית כְּדֵי
- 23 לְתַקְנָהּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, אוֹ שֶׁסָּקַל מִמֶּנָּה אֲבָנִים¹⁰³,

- 1 אף על פי שאינו רשאי¹⁰⁴ - לא קנסו אותו¹⁰⁵, ומתן
2 לו לזרעה במוצאי שביעית.

(101) שם. משנה ב: "שדה שנתקוצה, תזרע במוצאי שביעית". (102) ראה תוספות גיטין שם ד"ה שנתקוצה. (103) זה לא נמצא במשנה שם, ולמדו רבינו מהדין הקודם, שהרי בשניהם עדיין אין שדה מוכן לזריעה. (104) כדלהלן בהלכה טז (פאת-השולחן שם). (105) כיון שעדיין אין שדה מוכן לזריעה (שם).

- 3 טו. הטומן¹⁰⁶ לפת וצננות וכו' ויצא בהן בשביעית:
4 אם היו מקצת העלין מגלין - אינו חושש¹⁰⁷, ואם
5 לאו - אסור¹⁰⁸. הטומן¹⁰⁹ את הלוח¹¹⁰ וכו' ויצא בו¹¹¹
6 - לא יפחת מארבעה קבים¹¹² על גבה טפח, וטפח
7 עפר על גביו¹¹³. וטומנו במקום דריסת האדם, כדי
8 שלא יצמח¹¹⁴. ומת¹¹⁵ למרס¹¹⁶ בארץ בשביעית¹¹⁷,
9 אבל לא יכסה¹¹⁸.

(106) כלאים פ"א משנה ט. (107) משום "שך לא תזרע", "מפני שאינם צמח מחובר בקרקע" (פירוש המשנה) וגם אינו רוצה בהשרשתם (פ"ב מהלכות כלאים הלכה יא). (108) משום זרע בשביעית, שבאופן זה הם משרשים בקרקע, והוא רוצה בהשרשתם. (109) שביעית פ"ה משנה ב, כחכמים ולא כרבי מאיר. (110) "ממיני הבצלים" (פירוש המשנה). (111) כגון בצלים. כן הוא בפירוש המשנה שם, וכדעת ר' יונה בירושלמי שם. (112) כלומר, מארבעת קבים לוח. ושיעורו לפי המדות שלנו, ראה למעלה פ"ו מהלכות ביכורים הלכה טו. ו"אינו מותר לו להטמין שיעור מועט (=פחות מזה), מפני שדומה לזרע וכאילו הוא זורעו, ואינו נראה שהוא טומנו" (פירוש המשנה שם). (113) שנראה כטומן ולא כזורע. [וכנראה שאין מקצת עליו מגולין (ראה למעלה בדין לפת וצננות), ואף-על-פי-כן מותר, אם הטמין כשיעור, ועיין "משנה ראשונה" שם]. (114) כלומר, שהרי אם יצמח נמצא שזרע בשביעית. (115) שם פ"ב משנה י, כרבי שמעון, שבא לפרש דברי חכמים ולא לחלוק. וכן נראה מפירוש המשנה שם (כסף-משנה). (116) להשקות עפר האורז ולערבב המים בעפר. וראה ביומא פ"ד משנה ג בפירוש המשנה שם. (117) כדי שלא יפסד האורז, כדרך שמרביצין עפר לבן בשביל שלא יפסידו האילנות, כנ"ל בסוף הלכה ח. (118) כסוח הוא, כריתת הנטיעות היוצאות. ואונקלוס תרגם, לא תזמור, לא תכסח. ואסרו לעשות כן, כיון שגם בלא כן לא יפסד האורז. והאור-שמח מפרש, שכוין שכיסוח הוא זימור, וזימור אסור מן התורה אף בשאר האילנות, לכן לא יכלו חכמים להתירו. וראה למעלה בהלכה ב ובהערות שם.

- 10 יט. המבקע בזית¹³⁷ לטל עצים - לא יחפה מקום
11 הבקוע בעפר, מפני שהיא עבודה¹³⁸. אבל מכסה
12 באבנים או בקש¹³⁹.

(133) שם, משנה ד, כבית-הלל. (134) לעקור עם השרשים. ואף-על-פי שעל-ידי-זה נהפכת האדמה, ונמצאת הקרקע מוכנה לזריעה – במקום קטן כזה שאין דרך לזרוע בו, לא אסרו, כיון שהוא קוצץ לעצים. וראה הלכה הקודמת שמצד "פסיק רישיה" לא נאסר כאן. (135) "מפני שהוא מקום גדול ומותקן לזרוע בו, ויהיה כאילו עוקר אילנות להחזירם לשדה הלבן, וכל זה עבודת הארץ" (פירוש המשנה). כלומר, יש חשש שיתכוין לתקן לזריעה. וראה למעלה הלכה טז. (136) אפילו שלשה או יותר, זה בצד זה. וכאן לא כתב רבינו "שלא יאמר לו, ראה כמה טובה עשיתי לך", כמו בסוף הלכה טז, שכאן לא ידוע אם חבירו רוצה בעקירת האילנות, ואם טובה היא לו (רדב"ז).

- 13 טז. בראשונה¹¹⁹ היו אומרים: מלגט אדם עצים
14 ואבנים ועשבים מתוך שדה¹²⁰, והוא שייטל הגס
15 הגס¹²¹, כדי שלא יתפון לנקות הארץ¹²²; אבל
16 משדה חבירו - נוטל בין דק בין גס¹²³. משרבו
17 עובדי עברה, שמתפניין לנקות ואומרים: הגס הגס
18 אנו נוטלין - אסרו לטל אדם משדה¹²⁴, אלא מתוך

(137) הכורת ענפים מעץ הזית, שם משנה ה. (138) כלומר, עבודת האילן, שעל-ידי-זה משיבית האילן. (139) שהרי הוא כמושיב שומר שלא ייבש (רע"ב). וזית לאו דווקא, שהרי שנינו "הקוצץ קורות שקמה לא יחפהו בעפר, אבל מכסה הוא באבנים או בקש". ועיין רדב"ז.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי כ"א כסלו – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לתוך שדהו. ואם פינה ממנו גדר אבנים גבוה עשרה. ואם ימלא ויעפר פרצה שהיא סוגה בעפר. ואם אסור לבנות גדר.

1 כ. הַמְזוּנֵב¹⁴⁰ בַּגִּפְנִים וְהַקּוֹצֵץ קִנִּים - הֲרִי זֶה קוֹצֵץ
2 כְּדִרְכּוֹ¹⁴¹ בְּקִרְדָּם וּבְמַגְלָה וּבְמַגְרָה וּבְכָל מָה שִׁירְצָה.

א. לֹא יוֹצִיא² אָדָם זְבָלִים מִחֲצִירוֹ³ וַיִּתֵּן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ⁴
בְּשִׁבְעִית, מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה מִמְּזוּבַל שְׂדֵהוּ⁵ שֶׁתְּהִיָּה יָפָה
לְזִרְעָה⁶. וְאִם הוֹצִיא⁷ וְהָעֵמִיד מִמֶּנּוּ אֲשָׁפָה⁸ -
מִתֵּר⁹. וְלֹא יַעֲשֶׂה¹⁰ אֲשָׁפָה בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ עַד שֶׁיַּעֲבֹר
זֶמַן שֶׁמְזַבְּלִין בּוֹ¹¹ לְעִבּוּדַת הָאָרֶץ¹², וְהוּא
מְשִׁיקֶשׁ¹³ הַמְּתוּק¹⁴. וְלֹא יַעֲשֶׂה¹⁵ אֲשָׁפָה פְּחוּתָה
מִמָּאָה וְחֲמִשִּׁים סָאָה¹⁶ שֶׁל זָבַל, כִּדִּי שֶׁתְּהִיָּה נִפְרָת
שֶׁהִיא אֲשָׁפָה¹⁷. וְאִם יִרְצָה¹⁸ לְהוֹסִיף¹⁹ - מוֹסִיף²⁰.
הִיא²¹ לְדָבָר מוֹעֵט²² - מוֹסִיף עָלָיו וְהוֹלֵךְ²³. וְלֹא
יַעֲשֶׂה²⁴ בְּכָל בֵּית סָאָה יֵתֵר מִשְׁלֹש אֲשָׁפָתוֹת²⁵.

(140) הכורת קצת מן הענפים. שם משנה ו, כרבי עקיבא ולא כרבי יוסי הגלילי. (141) "שאינ צריך שינוי בכרתו, וזה כשלא נתכוין לזמור" (פירוש המשנה), ואין הזינוב דומה לזמור האסור מן התורה, שהזומר חותך ראש הגזע. ואילו מזנב, חותך מן הצד ואינו אסור אלא מדרבנן (תפארת ישראל שם אות ל). ולפיכך לא נאסר בו "פסיק רישיה", ראה למעלה הערה 129. וכנראה שאין חשש במזנב, שמה יתכוין לומר, ולכן לא אסרו כאן, כדרך שאסרו במלקט עצים ואבנים מתוך שדהו למעלה בהלכה טז.

3 כא. אֵין קוֹצֵץ אֵין¹⁴² בְּתוֹלַת¹⁴³ שְׁקָמָה¹⁴⁴ בְּשִׁבְעִית
4 כְּדִרְךָ שֶׁקּוֹצֵץ בְּשָׂרָה הַשְּׁנִים, מִפְּנֵי שֶׁקּוֹצֵץ
5 עִבּוּדַת אֵילָן, שֶׁקּוֹצֵץ זֶה תִּגְדֹּל וְתוֹסִיף¹⁴⁵. וְאִם
6 צִרְךָ לְעִצָּה - קוֹצֵץ אוֹתָהּ שֶׁלֹּא כְּדִרְךָ עִבּוּדָתָה¹⁴⁶.

(142) שם, משנה ה. (143) "שלא נקצצה מימיה" (תוספתא שם פ"ג הלכה טו, וראה בתוספתא כפשוטה שם). (144) "מין ממני התאנים" (פירוש המשנה). (145) "שיתחזק כחו ויתן פריו בעתו לרוב, כמו הזמיר לכרמים" (שם). וראה ב"משנה ראשונה", ובהערות להלכה ב, ובהלכה הסמוכה. (146) שם, כרבי יהודה. ודעת רבינו היא, שלא בא רבי יהודה לחלוק אלא לפרש דברי חכמים (כסף-משנה).

7 כב. בִּיצֵד¹⁴⁷ קוֹצֵץ¹⁴⁸ מֵעַם הָאָרֶץ¹⁴⁹ אוֹ לְמַעַלָּה
8 מֵעֲשֶׂרָה טַפְחִים¹⁵⁰. אֵילָן¹⁵¹ שֶׁנִּפְשַׁח¹⁵² - קוֹשֵׁרִין
9 אוֹתוֹ בְּשִׁבְעִית; לֹא שִׁיעֲלָה¹⁵³, אֲלֹא שֶׁלֹּא יוֹסִיף¹⁵⁴.

(147) משנה שם. (148) כלומר, שלא כדרך עבודתה, כנ"ל. (149) סמוך לקרקע. (150) בבבא בתרא פ: מכאן ואילך (מן הקרקע עד עשרה טפחים), לא מקשי קשי לה, ולא עלויי מעלי לה (כלומר, ספק מועיל לאילן, ספק אינו מועיל לו – תוספות שם), גבי שביעית עבדינן מידי דודאי קשי לה (כיון שהוא ספק דאורייתא, שזמירה בשאר אילנות היא מן התורה, כנ"ל בהלכה ב, ולכן אינו קוצץ בתוך עשרה טפחים). ולא התיירו לקצוץ בתוך עשרה טפחים, אף-על-פי שהוא מתכוין לעצים ולא להועיל לאילן, שכיון שהדבר מועיל לאילן יבא להתכוין לכך, כנ"ל בהלכה טז. (151) שם, משנה ו. (152) "נבקע. תרגום וישסף (שמואל-א טו, לג), ופשח" (פירוש המשנה). (153) "שיתחבר ויהיה נדבק ונקשר" (שם). כלומר, ואז זהו "לאברויי אילנא". (154) "להבקע" (שם). והרי זה "לאוקומי אילנא".

יום חמישי כ"א כסלו ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁנִי

1 יבאר שלא יוציא אדם זבלים מחצירו ויתן בתוך שדהו בשביעית. מאימתי מותר לעשות אשפה בשדהו. וכמה שיעור האשפה. אם הותר להוציא זבל מן הסוהר של צאן לתוך שדהו. ואם עשה דיר בתוכו. אם יפתח אדם מחצב

(2) שביעית פ"ג מ"א. (3) אפילו מעט מעט, שאין בכדי הכמות שהוא מוציא בפעם אחת כדי לזבל. וראה להלן. (4) כלומר, בכמה מקומות, ולא בערימה אחת. (5) ויובל בשביעית אסור מדרבנן, כנ"ל בפ"א ה"ד. (6) במוצאי שביעית. (7) את הזבל. (8) שייתך מקום בתוך שדהו כדי לאסוף את הזבל. (9) שניכר הדבר שאינו מתכוון לזבל עכשיו (משנה, שם). (10) משנה, שם. (11) בשאר שנים. (12) כלומר, שתהיה השדה יפה לזריעה. שלשם כך אין מזבלין אלא עד זמן ידוע. אבל אשפתות עושים תמיד, אף כשאין מזבלין. וטעמו של דבר, שכיון שעבר הזמן שמזבלין בו, אינו נראה כמזבל אלא כעושה אשפה לשנה הבאה. (13) שם, כרבי יוסי נגד רבי מאיר ורבי יהודה, ש"רבי יוסי - נימוקו עמו" (רדב"ז). (14) ב"ירושלמי" שם: המתוק, פקועה (הוא פרי מר, ונקרא מתוק אף-על-פי שהוא מר, כמו שיקראו לעיור סגי-נהור - פירוש המשנה), וכו', משיקשור, משיעשה קשרים קשרים. (15) שם, מ"ב. (16) שם: "עשר משפלות (הוא הכלי שנושאים בו הזבל - פירוש המשנה) של לתך לתך (=לתך הוא חצי כור, שהוא חמש-עשרה סאה (שהרי הכור שלשים סאה), ועשרה לתכים הם מאה וחמשים סאה). (17) ולא כדי לזבל עתה את השדה. (18) שם. (19) על האשפה שתהיה יותר ממאה וחמשים סאה. (20) שכל מה שהאשפה גדולה יותר, ניכר יותר שעושה אוצר של אשפה, ולא לזבל שדהו מתכוון. (21) שם, סוף מ"ג, כחכמים ולא כרבי אלעזר בן עזריה. (22) כלומר, שהיה לו בתוך שדהו מערב שביעית זבל מועט (פירוש המשנה, וכן הוא ב"ירושלמי" שם לפי הפירוש הראשון). (23) "מעט מעט" (שם). ואין חשש שמה יאמר הרואה שלעבודת הארץ הוא מתכוון, כיון שכבר היה לו מעט זבל בשדה מערב שביעית, אבל להתחיל להוציא בשביעית מעט מעט - אסור. (24) שם, סוף מ"ב, כחכמים ולא כרבי שמעון. (25) שאז הוא נראה כרוצה לזבל בשביעית, אף-על-פי שאסף באשפתות ולא פיזור הזבל על פני השדה. ונראה מדברי רבינו, שלפחות מן האשפתות - מותר. וראה ב"משנה ראשונה", ובתוספתא שם פ"ב, וב"תוספתא כפשוטה" עמוד 508.

ב. וְהוֹרָצָה²⁶ לַעֲשׂוֹת כָּל שְׂדֵהוּ שְׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ אֲשָׁפָתוֹת²⁰

"בית-סוהר", שהצאן כלואים בגדרות ובמכלאות ('מלאכת שלמה'). (40) "כפי מה שהתנה בעשיית האשפות, במנינם (שלש לבית סאה), ושיעורם" (=לא פחות ממאה וחמשים סאה זבל לכל אשפה, כנ"ל ה"א - פירוש המשנה). ולמעלה בה"א לא השמיענו אלא שמוציא זבל מתוך ביתו או חצירו, שדרכו לפנות אותם מן הזבל מחמת הנקיון ואינו נראה כמזבל שדהו, וכאן נתחדש שמוציא אף מגדרות הצאן, ואין חשש למראית העין ('משנה ראשונה' ו'תוספתא כפשוטה' עמוד 509 הערה 53). (41) שם. (42) שם: סהר. וכנראה ש"סהר" הוא כשהצאן כלואים בתוכו, ו"דיר", כשעדיין אינם בתוכו. (43) הוא מאה אמה על חמשים אמה. ואם עושהו יותר, יחשדוהו הרואים כי לזבל שדהו עשה כן. (44) כלומר, מעביר את שלש הדפנות לצדו השני של הדופן הרביעי, ובונה שם דיר חדש כדוגמת הראשון. וראה בפירוש המשנה. (45) שם, כחכמים ולא כרבן שמעון בן גמליאל.

ה. היתה⁴⁶ כל שדהו בית ארבעת סאין - משיר¹⁶
ממנה מקצת⁴⁷, מפני מראית העין; פדי שידעו הכל¹⁷
שהצאן הטילו בה ונדיירה, ולא יאמרו: זבל זה כל¹⁸
שדהו בשביעית⁴⁸.¹⁹

(46) משנה, שם. (47) כלומר, שעושה את הדיר קטן מבית סאתיים. וראה בפירוש המשנה. (48) כלומר, שאם היה מזבלה בידים, לא היה משייר ממנה כלום. וב'ירושלמי' (שם ה"ג): "תמן תנינן (פ"ד מ"ב): שדה וכו', שנדיירה (=שנזבלה), לא תזרע למוציא שביעית (כלומר, ומדוע התירו לו כאן לעשות דיר, כנ"ל), אמר רבי יונה, כיני מתניתין, הרוצה להעמיד צאן בתוך שדהו עושה סהר בית סאתיים". כלומר, כאן אינו מזבל בידים אלא מעמיד את הצאן והם מזבלים את השדה, ולכן לא קנסוהו שלא תזרע השדה במוציא שביעית, אבל במשנה שם מדובר שזבל את השדה בידיו, כמו שכתב רבינו בפ"א ה"ג, ולכן קנסוהו ('תוספות יום טוב'). והראב"ד והר"ש חולקים ומפרשים את ה'ירושלמי' הנ"ל, שאסור להוציא זבל מן הסהר של צאן ולעשות אשפות, כנזכר בה"א, וכן אסור לעשות דיר בתוך השדה ולהשאיר את הזבל במקומו (כדעת רבינו הנ"ל), ואם עשה כן, לא תזרע שדהו במוציא שביעית, משום קנס כנ"ל. ומה שאמרו ב'ירושלמי': "כיני מתניתין, הרוצה להעמיד צאן בתוך שדהו וכו'", פירושו להעמיד שם צאנו לחלוב ולגזוז, וכשיתמלא הסהר זבל מוציאו לשדה ועושה אשפות, כמו בה"א. ולפי זה, מה שאמרו שם בסוף מ"ג: ומוציא מן הסהר ונותן לתוך שדהו כדרך המזבלין, אין זה דבר בפני עצמו, אלא המשך למה שלמעלה, שנוטל הזבל מן המקום שחלבו וגזזו בו את הצאן, ועושה ממנו אשפות. ודברי התוספתא שם פ"ב הט"ו, נוטים לדעת רבינו. וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם.

ו. לא יפתח⁴⁹ אדם מחצב⁵⁰ בתחלה⁵¹ לתוך שדהו⁵²
בשביעית, שמא יאמרו: לתמן שדהו נתפון, שייסיר²¹
ממנה הסלע⁵³. ואם התחיל⁵⁴ מקדם שביעית, ופצל²²
ממנה⁵⁵ שבע ועשרים אבנים ברפוע שלש⁵⁶ על²³
שלש על רום שלש, כל אבן מהן אמה על אמה²⁴

1 לתוך בית סאה - עושה²⁷. והרוצה²⁸ לעשות זבלו
2 אוצר²⁹ - עושה³⁰.

(26) שם, מ"ג. (27) ואינו חושש שמא יאמר הרואה את כל שדהו מלאה אשפות, שלזבל אותה הוא עושה כן. וראה ב'ירושלמי' שם. (28) שם. (29) כלומר, אשפה אחת גדולה, ובה יותר מג' אשפות בנות ק"ג סאה כל אחת (רע"ב). (30) שמוסיפין על כמות אשפה אחת כשם שמוסיפין על כמות שלש אשפות (בהלכה הקודמת), אף-על-פי שאין מוסיפין אשפה נוספת על שלש אשפות.

ג. היה³¹ מעמיד הזבל על הסלע³², או שהעמיק³
4 בארץ שלשה טפחים והערים³³ הזבל, או שפנה על⁴
5 הארץ גבה³⁴ שלשה והעמיד עליו הזבל - אינו צריך⁵
6 שיעור. אפלו עשה פן כמה אשפות³⁵ לתוך בית⁶
7 סאה, בין גדולות בין קטנות³⁶ - מתר. שהרי הדבר⁷
8 נפר שאינן לעבודת הארץ, אלא לכוניסת הזבל³⁷.

(31) במשנה שם: "יתר מכאן (כלומר, יותר מג' אשפות לבית סאה) מותר, דברי רבי שמעון. וחכמים אוסרין עד שיעמיק שלשה, או עד שיגביה שלשה". ולהלן שם: "היה לו דבר מועט, מוסיף עליו והולך. רבי אלעזר בן עזריה אוסר עד שיעמיק שלשה או עד שיגביה שלשה או עד שיתן על הסלע". וסובר רבינו שאף לחכמים הנ"ל, יכול לתת הזבל על הסלע (כסף-משנה). וכן הוא ב'ירושלמי' שם סוף ה"ב: הכל מודים שאם היה לו שם (בשדה) סיד או צורות או אבנים גפסוס - מותר ('פאת השולחן'). (32) אף-על-פי שאינה גבוהה ג' טפחים, כיון שניכר הדבר שאין זה לעבודת הארץ, כדלהלן. וראה ב'כסף משנה' וב'תוספות יום-טוב'. (33) עשהו ערימה (הגהה על הגליון). (34) טפחים. (35) כלומר, יותר משלש לבית סאה. וראה למעלה בסוף ה"א. (36) כלומר, פחותות ממאה וחמשים סאה של זבל באשפה אחת. וראה למעלה שם. וכן הוא ב'ירושלמי' שם: כאן בפוחת מן האשפות. כלומר, שרבי שמעון מתיר גם לפחות ממאה וחמשים סאה זבל לאשפה אחת. וחכמים אוסרים, אלא אם-כן העמיק או הגביה ('פאת השולחן'). (37) לאסיפת הזבל, כדי להשתמש בו לאחר שביעית. וראה בפירוש המשנה.

ד. מתר³⁸ לאדם להוציא זבל מן הסהר³⁹ של צאן⁹
ונותן לתוך שדהו, פדרף כל מכניסי זבל⁴⁰.
והעושה⁴¹ דיר⁴² בתוך שדהו בשביעית - לא יעשהו¹⁰
12 יתר על בית סאתים⁴³, ויכניס הצאן לתוכו,
13 וישיזבלו את כל הדיר - מניח דפן אחד מדפני
14 הדיר, ועושה דיר אחר בצדו⁴⁴. נמצא מזבל בתוך
15 שדהו בית ארבעת סאין⁴⁵.

(38) שם, סוף מ"ד. ובמשנה שם כתובה פיסקא זו בסוף, לאחר כל מה שכתב רבינו כאן בהלכה זו ושלחריה. והקדים רבינו פיסקא זו כדי להדגיש שהיא דבר בפני עצמו, ואינו קשור למה שנאמר למעלה הימנה. וראה ב'כסף משנה', ולהלן בהערה מז. (39) "הוא גדרות צאן, ששם יאספו הצאן" (פירוש המשנה). ויתכן כי הוא מלשון

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"א כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גם נתכוון לייפות שדהו, וגם התחיל ליטול בשביעית. וראה ב'משנה ראשונה' שם. (70) אף-על-פי שהתחיל ליטול בשביעית. ומדובר כשמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, שלא נתכוון לייפות שדהו, כגון שיש לו בנין, ובניינו מוכיח עליו (רדב"ז). וראה ב'תוספתא כפשוטה'. (71) אף-על-פי שמתכוון לייפות שדהו, כנ"ל. וראה ב'ירושלמי' (פ"ב ה"ב) שנראה שלא התירו אלא באבנים תלושות. וראה להלן ה"י. (72) כלומר, אפילו אבנים קטנות. (73) אפילו מגדר שאינו גבוה עשרה טפחים. (74) כן הוא בכת"י 'מעשה רוקח'. ופירושו: נוטל. ובדפוס רומי: "גודר". ובס"א: "גוהם" ('מעשה רוקח'). (75) בלי להשאיר טפח. (76) משנה, שם. (77) ראה להלן סוף ה"ב (רדב"ז). (78) כיון שהרואה אותו נוטל אבנים, יודע שלצורך אבנים הוא נוטל, ולא לייפות הקרקע. וראה בהערות לתחילת ה"ו. ובהתחיל מערב שביעית לא אסרו אפילו במתכוון לתקן שדהו, כיון שהן תלושות מן הקרקע.

- ט. אַבְנִים⁷⁹ שְׂאֵרָאיוֹת שְׂתוּעָזָה אוֹתָן הַמְחַרְשָׁה⁸⁰, או שְׂהִיּוּ מְכֻסּוֹת⁸¹ וְנִתְגַּלְּתוּ⁸²: אִם יֵשׁ בָּהֶן שְׂתִימָה שֶׁל מִשְׁוֵי שְׁנִים⁸³ - הָרִי זֶה מִתָּר לְטַל אוֹתָן⁸⁴; הֵיּוּ קְטָנוֹת מִזֶּה - לֹא יִנְטְלוּ⁸⁵.

(79) שם, מ"ז: אבנים שזעזעתן המחרישה, וכו'. וב'ירושלמי': לא סוף דבר בשזעזעתן המחרישה, אלא אפילו מחרישה עתידה לזעזען. (80) כלומר, שאינן מחוברות לגמרי. אבל אם היו מחוברות היטב, אסור היה לסלקן, כבהלכה הסמוכה. (81) שלא ידע שהן קיימות. (82) ואף-על-פי שאינן ראויות שזעזעזע אותן המחרישה. (83) כלומר, שתי אבנים שיש בכל אחת מהן משוי בני אדם, ואז הן ראויות לבניין. (84) את כולן אגב אותן שתי האבנים, שהרואה יודע שלצורך האבנים הוא נוטל, ואינו מתכוון לייפות שדהו. וכאן לא הזקיקו שתהיינה עשר אבנים של משוי שנים שנים, כמו בגדר של אבנים הנזכר בה"ז, כיון שכאן האבנים מפורזות בשדהו, אבל בגדר של אבנים שהן מרוכזות במקום אחד, מראית העין גדולה ביותר. ועוד, שכאן האבנים מונחות מעצמן בשדה ולא הוא הניחן שם. אבל בגדר של אבנים, שהוא בנה את הגדר, ועתה הוא מפנה אותו, יאמר הרואה שלצורך שדהו הוא עושה כן ('פאת השולחן' סי' כא אות טו). (85) וכאן לא שייך להתיר באופן שיניח טפח סמוך לארץ, שהרי מדובר באבנים מפורזות ומחוברות לקרקע, ולא בגל או בגדר. וראה בהלכה הסמוכה. ומסתבר שאף כאן יהיה מותר ליטול אם התחיל ליטול מלפני שביעית, כמו בהלכות ו, ח. וראה בתוספתא שם פ"ג ה"ד, וב'תוספתא כפשוטה'.

- י. הַמְסַקֵּל⁸⁶ שְׂדֵהוּ⁸⁷ בְּשִׁבְעִית מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיף לְאַבְנִים⁸⁸ - נוֹטֵל אֶת הָעֵלְיוֹנוֹת⁸⁹ וּמִנִּיחַ אֶת הַנּוֹגְעוֹת בָּאֶרֶץ⁹⁰. וְכֵן אִם הָיָה לוֹ בְּשְׂדֵהוּ גִרְגֵר⁹¹ שֶׁל צִרוֹרוֹת או גֵּל שֶׁל אַבְנִים - נוֹטֵל אֶת הָעֵלְיוֹנוֹת וּמִנִּיחַ אֶת הַנּוֹגְעוֹת בָּאֶרֶץ⁹². וְאִם יֵשׁ תַּחְתֵּיהֶן⁹³ סֵלַע או קֶשׁ - יִטֵּל אֶת בִּלְיָן⁹⁴.

(86) משנה, שם. (87) אבל שדה חבירו מותר, כנ"ל בסוף

- 1 בְּרוֹם אִמָּה או גְּדוֹלוֹת מִזֶּה - הָרִי זֶה מִתָּר לְנִקֵּר מִמֶּנּוּ⁵⁷ בְּשִׁבְעִית כָּל מָה שִׁירָצָה⁵⁸.

(49) שם, מ"ה, ותוספתא שם ה"א. (50) "מקום בתוך שדהו, יחצוב ממנו האבנים" (פירוש המשנה). (51) כלומר, שעתה בשביעית, הוא מתחיל בחציבה. (52) אבל בשדה חבירו עושה מחצב בתחילה בשביעית, כיון שאין חשש "שמא יאמרו" ('משנה ראשונה'). וראה למעלה בפ"א ה"ט"ז, ולהלן סוף ה"ח. (53) "שהוא יפה לארץ כשמסיר ממנו הסלע" (פירוש המשנה). (54) כן הוא שם בסוף מ"ו, וזה עולה אף על משנתנו. (55) כלומר, הפריד מן הסלע, ראה בראשית ל, כח. (56) אמות. (57) לחצב מן הסלע. (58) שכיון שהתחיל מערב שביעית, נראה שהוא צריך לאבנים, ולא לייפות את שדהו. וכל זה אם לא נתכוון לתקן שדהו, אבל אם נתכוון - אסור ("אף-על-פי שאין הרואה יודע כוונתו" - פירוש המשנה). וראה ברדב"ז וב'ירושלמי' שם ה"ד, וב'תוספתא כפשוטה'.

- ז. גִּדְרֵי⁵⁹ שֶׁל אַבְנִים שִׁישׁ בְּגִבְהוֹ עֲשָׂרָה טַפְחִים או יָתֵר, וְרָצָה לְטַל כָּל אַבְנִי⁶⁰: אִם הָיָה בּוֹ עֶשֶׂר אַבְנִים או יָתֵר, כָּל אַחַת מֵהֶן מִשְׁוֵי שְׁנִים⁶¹ או גְּדוֹלוֹת מִזֶּה - הָרִי זֶה נוֹטֵל; שֶׁהוּאָה יוֹדֵעַ שֶׁלְּצָרִף הָאַבְנִים הוּא נוֹטֵל⁶². הֵיכָּה⁶³ פָּחוֹת מִעֲשָׂרָה⁶⁴, או שְׂהִיּוּ פָּחוֹת מִעֶשֶׂר אַבְנִים, או שְׂהִיּוּ אַבְנֵי קְטָנוֹת מִמִּשְׁוֵי שְׁנִים - נוֹטֵל עַד שְׁנִינִית טַפַּח סְמוּךְ לָאֶרֶץ⁶⁵.

(59) שם, מ"ו. ותוספתא שם פ"ג. (60) היינו גם הקטנות, ולהלן ה"ב באבני הכתף, לא התירו אלא ליטול אותן אבני הכתף, אבל הקטנות לא התירו ('תוספות יום-טוב'). וגם אין צורך להניח טפח הסמוך לארץ (ראה להלן). ומדובר כשנתכוון לתקן שדהו, ראה להלן ה"ח ('ועי' ר"ש, 'משנה ראשונה' ו'תוספתא כפשוטה'). (61) כלומר, משוי שני בני אדם. (62) ודוקא במספר כזה של אבנים ובמשא כזה, אפשר שמשתמשים לבנין. ולכן מותר לו לעשות כן, אף-על-פי שהוא מתכוון לייפות שדהו, כיון שלצורך מוצאי שביעית (ולא לצורך שביעית) הוא עושה זאת. (63) גובה הגדר. (64) טפחים. (65) כדי שידע הרואה, שאינו מתכוון לנקות שדהו, שאם היה מתכוון לכך, היה נוטל את כל האבנים ולא היה משייר טפח.

- ח. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים⁶⁶ בְּשִׁנְתָּפוֹן⁶⁷ לְתֵקֵן שְׂדֵהוּ⁶⁸, (או) שֶׁהִתְחִיל⁶⁹ לְטַל בְּשִׁבְעִית; אֲבָל אִם לֹא נִתְּפֵן לְתֵקֵן שְׂדֵהוּ⁷⁰, או שֶׁהִתְחִיל מִקֶּדֶם שְׁבִיעִית⁷¹ - נוֹטֵל בְּשִׁבְעִית כָּל מָה שִׁירָצָה⁷² מִכָּל מְקוֹם⁷³ וּגְוָמָם⁷⁴ עַד לָאֶרֶץ⁷⁵. וְכֵן⁷⁶ אִם הָיָה נוֹטֵל מִשְׂדֵּה חִבְרוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא קִבְּלָן⁷⁷ - גּוּמָם עַד לָאֶרֶץ⁷⁸.

(66) שצריך להניח טפח סמוך לארץ, כנ"ל. (67) תוספתא שם, כרבי יהודה (שרבי יוסי הורה כמותו, ב'ירושלמי' שם) ולא כרשב"ג. (68) לצורך מוצאי שביעית, כנ"ל. (69) בדפוס רומי: "שהתחיל" (ותיבת "או" ליתא), וצ"ל "והתחיל". ואם כן, לא אסרו אלא כשישנן שתי ריעותות:

קפד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ב כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"ח. (88) אבל אם הוא מתכוון לייפות שדהו, אסור לעשות כן (רדב"ז). (89) כלומר, את האבנים התלושות. (90) כלומר, המחבורות לקרקע ("ירושלמי" שם פ"ב ה"ב). וראה למעלה פ"א ה"ד. (91) משנה, שם. והוא גל (פירוש המשנה). (92) אף כאן במחבורות, כמבואר למעלה. (93) תחת האבנים או הצרורות. (94) שהדבר ניכר שלצורך האבנים הוא נוטל, שאלמלא כן, היה נוטל אף את הקש, ועוקר את הסלע.

1 יא. לא ימלא אדם גיא עפר⁹⁵ או יתקננו בעפר, 2 מפני שמיתקן את הארץ⁹⁷. אבל עושה הוא חייץ⁹⁸ 3 על פני הגיא⁹⁹, וכל אבן שישכיל לפשט את ידו 4 ולטלה והוא עומד על שפת הגיא¹⁰⁰ - הרי זו 5 תנטל¹⁰¹.

(95) שם במ"ח: "אין בונין מדריגות על פי הגאיות ערב שביעית וכו' (להלן פ"ג ה"ח), אבל בונה הוא (מדריגות על פי הגאיות) בשביעית משיפסקו הגשמים, מפני שהוא מתקן למוצאי שביעית. ולא יסמוך בעפר, אבל עושה הוא חייץ. כל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו וליטלה, הרי זו תנטל". ודעת רבינו היא, שמה שאמרו שם: "ולא יסמוך בעפר וכו'" היינו בגאיות עצמן, ולא במדריגות שעל פיהן, וכן כתב בפירוש המשנה שם. והראב"ד חולק על זה, ופירשה במדריגות. (96) כדי להשוות את הגומות. (97) ועבודת הארץ אסורה בשביעית. (98) מחיצה. (99) "להבדיל אותו הגיא מכל השדה" (פירוש המשנה). (100) בין הגיא לשדה, כנ"ל. (101) "ומה שלא אפשר לקחתם עד שירד בגיא, אינו מותר לו לקחתם, מפני שכשנראה אותו יורד או ישלשל עצמו לקחת אותם, [נ]אמר שהוא לתקן שדהו נתכוון" (פירוש המשנה שם).

6 יב. אבני פתף¹⁰², והם¹⁰³ הנטלות שתיים שלש על 7 הפתף - מתר להביאן מכל מקום¹⁰⁴, בין משדה 8 חבירו¹⁰⁵ בין משדה¹⁰⁶. וכן תקבלן¹⁰⁷ מביא מכל 9 מקום ואפילו אבנים גדולות וקטנות¹⁰⁸, בין משדה 10 שקבלה¹⁰⁹ בין משדה שלא קבלה.

(102) שם, מ"ט. (103) שם, כרבי יוסי ולא כרבי מאיר. (104) משנה, שם. (105) "ירושלמי", שם. (106) שהרואה יודע שלצורך האבנים הוא נוטל, ולא כדי לסקל ולייפות את שדהו. אבל אם הן קטנות וניטלות יותר מ'ג' על הכתף - אסור להביאן משדהו, אלא רק משדה חבירו, כנ"ל בסוף ה"ח. (107) שם. "וקבלן הוא שוכר הארץ לעבוד אותה" (פירוש המשנה). (108) כן צריך להיות (גליון הרמב"ם). וכן הוא בדפוס רומי ובדפוס מג"ע ('מעשה רוקח'), וכן הוא בר"י קורקוס, ועי' ראב"ד. (109) "כדין מביא מתוך של חבירו" (פירוש המשנה, שם), שהרי אין השדה שלו, ואין הוא אלא אריס בתוכה. ועי' ראב"ד.

11 יג. פריצה¹¹⁰ שהיא סוגה¹¹¹ בעפר: אם אינה מכשלת 12 את הרבים - אסור לבנותה¹¹²; ואם היתה מכשלת 13 את הרבים, או שלא היתה סוגה בעפר אלא פתוחה 14 לרשות הרבים - מתר לבנותה¹¹³.

(102) שם, מ"ט. (103) שם, כרבי יוסי ולא כרבי מאיר. (104) משנה, שם. (105) "ירושלמי", שם. (106) שהרואה יודע שלצורך האבנים הוא נוטל, ולא כדי לסקל ולייפות את שדהו. אבל אם הן קטנות וניטלות יותר מ'ג' על הכתף - אסור להביאן משדהו, אלא רק משדה חבירו, כנ"ל בסוף ה"ח. (107) שם. "וקבלן הוא שוכר הארץ לעבוד אותה" (פירוש המשנה). (108) כן צריך להיות (גליון הרמב"ם). וכן הוא בדפוס רומי ובדפוס מג"ע ('מעשה רוקח'), וכן הוא בר"י קורקוס, ועי' ראב"ד. (109) "כדין מביא מתוך של חבירו" (פירוש המשנה, שם), שהרי אין השדה שלו, ואין הוא אלא אריס בתוכה. ועי' ראב"ד.

(102) שם, מ"ט. (103) שם, כרבי יוסי ולא כרבי מאיר. (104) משנה, שם. (105) "ירושלמי", שם. (106) שהרואה יודע שלצורך האבנים הוא נוטל, ולא כדי לסקל ולייפות את שדהו. אבל אם הן קטנות וניטלות יותר מ'ג' על הכתף - אסור להביאן משדהו, אלא רק משדה חבירו, כנ"ל בסוף ה"ח. (107) שם. "וקבלן הוא שוכר הארץ לעבוד אותה" (פירוש המשנה). (108) כן צריך להיות (גליון הרמב"ם). וכן הוא בדפוס רומי ובדפוס מג"ע ('מעשה רוקח'), וכן הוא בר"י קורקוס, ועי' ראב"ד. (109) "כדין מביא מתוך של חבירו" (פירוש המשנה, שם), שהרי אין השדה שלו, ואין הוא אלא אריס בתוכה. ועי' ראב"ד.

(102) שם, מ"ט. (103) שם, כרבי יוסי ולא כרבי מאיר. (104) משנה, שם. (105) "ירושלמי", שם. (106) שהרואה יודע שלצורך האבנים הוא נוטל, ולא כדי לסקל ולייפות את שדהו. אבל אם הן קטנות וניטלות יותר מ'ג' על הכתף - אסור להביאן משדהו, אלא רק משדה חבירו, כנ"ל בסוף ה"ח. (107) שם. "וקבלן הוא שוכר הארץ לעבוד אותה" (פירוש המשנה). (108) כן צריך להיות (גליון הרמב"ם). וכן הוא בדפוס רומי ובדפוס מג"ע ('מעשה רוקח'), וכן הוא בר"י קורקוס, ועי' ראב"ד. (109) "כדין מביא מתוך של חבירו" (פירוש המשנה, שם), שהרי אין השדה שלו, ואין הוא אלא אריס בתוכה. ועי' ראב"ד.

11 יג. פריצה¹¹⁰ שהיא סוגה¹¹¹ בעפר: אם אינה מכשלת 12 את הרבים - אסור לבנותה¹¹²; ואם היתה מכשלת 13 את הרבים, או שלא היתה סוגה בעפר אלא פתוחה 14 לרשות הרבים - מתר לבנותה¹¹³.

15 יד. אסור לו¹¹⁴ לבנות גדר בפשיעית בין שדהו 16 לשדה חבירו¹¹⁵; אבל בונה¹¹⁶ גדר בינו¹¹⁷ ובין רשות 17 הרבים¹¹⁸, ומתר להעמיק עד הסלע¹¹⁹. ומוציא את 18 העפר וצוברו בתוך שדהו¹²⁰, פדרה¹²¹ כל מעמידין 19 זבל¹²². וכן אם חפר בור ושיח ומערה בפשיעית¹²² 20 - צובר העפר בתוך שדהו¹²³, פדרה¹²⁴ כל החופרים¹²⁴.

(114) "ירושלמי" שם. (115) שהרואה אומר: כדי לזרוע שדהו הוא עושה כן. ועוד, שמא באמת יבא לזרוע שדהו (ר"ש ורדב"ז). (116) שם, מ"י. (117) בין שדהו. (118) כיון שאין דרך לזרוע סמוך לרשות הרבים (שם). (119) כשהוא בונה את הגדר הנ"ל (כן נראה מן המשנה). ודוקא "עד הסלע", שמוכח שאינו חופר כדי לזרוע, שהרי אי-אפשר על גבי הסלע, אבל אם אינו חופר עד הסלע - אסור, מפני מראית העין, וכן שמא יבוא לזרוע שם. וראה בר"ש. (120) כרבי עקיבא, ולא כרבי יהושע. (121) כלומר, שלש אשפותות לכל בית סאה, וכל אשפה אינה פחותה ממאה וחמשים סאה, כנ"ל ה"א (רע"ב ו'פאת השולחן' שם אות כב), וראה ב'משנה ראשונה'. (122) רבינו מפרש שהפיסקא הזאת במשנה עוסקת בשביעית, והר"ש חולק ומפרש שמדובר בשאר ימות השנה, ונחלקו רבי יהושע ורבי עקיבא, אם מותר להוציא את העפר לרשות הרבים ולקלקלה, על-מנת לתקנה לאחר מכן. (123) כרבי עקיבא. (124) כלומר, כל השנה, שאינם רשאים להוציא את העפר לרשות הרבים ולקלקלה על-מנת לתקנה. וכשהוא צובר את העפר ברשותו, צוברו כדרך המעמידים זבל, כנ"ל.

יום שישי כ"ב כסלו ה'תשע"ט

פרק שלישי

(1) יבאר שעבודת הארץ סמוך לשביעית אסורה. שדה אילן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ב כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. הָיוּ פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה לְבֵית סָאָה; אוּ שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה, 16
וְאַחַד רְאוּי לַעֲשׂוֹת שְׁשִׁים מָנָה אוּ יֵתֵר, וְהַשְּׁנַיִם אֵינָן 17
רְאוּיִין לַעֲשׂוֹת; אוּ שְׁנַיִם רְאוּיִין לַעֲשׂוֹת אֶפְלוּ מָאָה 18
מָנָה¹⁶, וְאַחַד אֵינוֹ עוֹשֶׂה - אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶן אֶלָּא 19
לְצָרְפָם, וְהוּא מְלֵא הָאוֹרֶה וְסָלוּ חוּצָה לוֹ¹⁷. 20

16) ולפי זה "לא זו אף זו" שנו במשנתנו. לא זו, כשרק
אילן אחד מן השלושה, אלא אף זו כששניים מהם עושים
פירות. אין חורשין כל בית סאה בשבילם. ולא רק כשהאילן
עשה ס מנה, אלא אף כששניהם עושים ק. (17) כלומר,
הלאה מן העץ.

ד. הָיוּ מִשְׁלֹשָׁה וְעַד תִּשְׁעָה¹⁸ וְרְאוּיִין לַעֲשׂוֹת שְׁשִׁים 21
מָנָה - חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סָאָה בְּשִׁבְלֵין¹⁹ וְאֵף עַל פִּי 22
שֵׁשׁ בָּהֶם מִי שְׁאֵינוֹ רְאוּי לַעֲשׂוֹת²⁰. 23

18) כלומר, עד תשעה אילנות לבית סאה. (19) עד עצרת.
(20) כרב ביבי שאמר בירושלמי שם בשם רבי חנינא "ובלבד
שלא יפחות מחשבון משולשים" כלומר, יהיו ראויים
לעשות שישים מנה, כמו בשלושה אילנות, ולא פחות, ואף
על פי שיש מהם שאינם ראויים לעשות.

ה. הָיוּ עֶשְׂרֵה אֵילָנוֹת לְתוֹךְ בֵּית סָאָה אוּ יֵתֵר²¹, בֵּין 24
עוֹשִׂין²² בֵּין אֵינָם עוֹשִׂין - חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סָאָה 25
בְּשִׁבְלֵין²³. עֶשֶׂר נְטִיעוֹת מְפָזְרוֹת לְתוֹךְ בֵּית סָאָה²⁴ - 26
חוֹרְשִׁין²⁵ כָּל בֵּית סָאָה בְּשִׁבְלֵין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. 27
וְדָבָר זֶה הִלָּכָה לְמִשְׁה מְסִינִי²⁶. 28

21) כלומר, יותר מעשרה אילנות לבית סאה. (22) שישים
מנה. (23) עד עצרת. (24) שלכל נטיעה יש עשירית מבית
הסאה. ודווקא נטיעות שהן רכות ואין יניקתן גדולה הזקיקן
שתהיינה מפוזרות, כדי שלא ימצא חורש שלא לצורכן,
אבל אילנות זקנים שיניקתם גדולה, חורשין עבורם (עד
עצרת) אף על פי שאינם מפוזרים, ובלבד שיהיו ביניהם
ארבע אמות. (25) אפילו בזמן הבית. (26) וטעמה של
הלכה זו: כיוון שהנטיעות רכות וטעונות חרישה, נמצא
שאינו מתקן לשביעית, אבל באילנות זקנים שאינם טעונים
חרישה כל כך, נמצא שהוא מתקן את הקרקע לשביעית.
ואם היו פחות מעשר נטיעות לבית סאה - דינן כדין אילנות
שחורשים עבורם עד עצרת.

ו. הָיוּ עֶשְׂרִיּוֹת²⁷ שוֹרֶה אַחַת²⁸ (או) מְקָפוֹת עֶטְרָה - 29
אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶן אֶלָּא צָרְפָן²⁹ לְכָל אַחַת וְאַחַת. 30
וְהַדְלוּעִין³⁰ עִם הַנְּטִיעוֹת מְצַטְרְפוֹת לַעֲשָׂה. 31

27) הנטיעות. (28) "על קו (אחת) [אחד]". (29) ונראה
מפשטות הלשון שחורש עד ראש השנה. (30) שינה מלשון
המשנה שנאמר "הנטיעות והדילועים מצטרפין" - בכדי
לרמז למה שנאמר בירושלמי שם "והן שיהיו נטיעות רבות
על הדילועין". והיינו עם הנטיעות שהנטיעות הן רוב.

ז. אֵי זֶה הָיָא נְטִיעָה³¹? זֶה הָאֵילָן הַקָּטָן, כָּל זָמָן 32
שֶׁקוֹרְאִין לוֹ נְטִיעָה. 33

ושדה הלבן ומה הם, ובזמן הזה עד אימתי מותרין. אם
מותר לזבל השדות ולעבוד המקשאות והמדלעות.

א. עֲבוּדַת הָאָרֶץ² בְּשָׁנָה שְׁשִׁית שְׁלֹשִׁים יוֹם סְמוּךְ 1
לְשִׁבְעִית - אֲסוּרָה הִלָּכָה לְמִשְׁה מְסִינִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא 2
מִתְקָנָה לְשִׁבְעִית³. וְדָבָר זֶה בְּזָמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ 3
קָדִים הוּא שְׁנָאֶסֶר מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְגִזְרוּ חֲכָמִים, שֶׁלֹּא 4
יִהְיוּ חוֹרְשִׁים שָׂדֶה הָאֵילָן עֶרֶב שְׁבִיעִית בְּזָמַן 5
הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא עַד הַעֲצֵרָה⁴, וְשָׂדֶה הַלֶּכֶן - עַד הַפֶּסַח. 6
וּבְזָמַן שְׁאֵין מִקְדָּשׁ - מִתְרִין⁵ בְּעֲבוּדַת הָאָרֶץ עַד 7
רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּדִין תוֹרָה. 8

(2) למעלה בתחילת פרק א דיבר רבינו על "מצות עשה
לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן", ואילו כאן השמיט
"עבודת האילן", וכן לשון התוספתא: "רבן גמליאל ובית
דינו התקינו שיהו מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה",
הרי שלא דיברו אלא על "עבודת הארץ", בלבד. ואף על
פי שמן התורה לא נאסרה עבודת האילן, ייתכן כי חכמים
גזרו גם עליה, במלאכה שאסורה מן התורה, כגון זימור,
שהרי לא מצאנו שיתירו חכמים אלא זירוד ופיסול, איבוק
ועישון שאינם אסורים אלא מדרבנן. (3) שהרי עשר
נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה מותר לחרוש עבורן עד
ראש השנה, מפני שחרישה זו אינה לתקן לצורך שביעית
אלא לחזק את הנטיעות. (4) חג השבועות. (5) כרבן
גמליאל ובית דינו הסוברים כר' ישמעאל שאיסור חרישה
בערב שביעית אינה מפורשת בתורה, אלא נלמדה מהלכה
למשה מסיני. ומכיוון שנמסרו שלוש הלכות למשה מסיני
בבת אחת: עשר נטיעות הנ"ל, ערבה וניסוך המים, למדים
אנו, שכשם שניסוך המים אינו אלא בזמן שבית המקדש
קיים, כן גם דין עשר נטיעות אינו אלא בזמן שבית המקדש
קיים.

ב. אֵי זֶה הָיָא שָׂדֶה הָאֵילָן⁶? כָּל שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת⁷ 9
לְבֵית סָאָה⁸, אֶחָד אֵילָן סָרֵךְ⁹ וְאַחַד אֵילָן מְאָכֵל, 10
וְאַפְלוּ הֵן שְׁלֹשָׁה אָנְשִׁים¹⁰ - רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלוּ 11
הֵם תְּאֵנִים¹¹; אִם רְאוּיִין¹² לַעֲשׂוֹת כֶּפֶר דְּבִלָּה¹³ שֶׁל 12
שְׁשִׁים מָנָה - חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סָאָה בְּשִׁבְלֵים¹⁴. וְהוּא 13
שִׁיחָהּ רְחוֹק בֵּין כָּל אֶחָד וְאַחַד כְּדִי שִׁיחָהּ הַבֶּקֶר 14
יָכוֹל לַעֲבֹר בְּכָלֵיו¹⁵. 15

(6) שחורשין בה ערב שביעית עד העצרת. (7) ולא פחות,
אבל היו יותר משלושה - חורשים עבורם. (8) והיא
חמישים על חמישים אמה. (9) "אילן סרק הוא, שאינו
עושה פרי כגון הארו ותרוזה ודומיהן". (10) "היינו
חושבים שלא יצטרפו, וכל אחד מהם יחרוש סביבות אילנו
כמלוא אורה וסלו חוצה לו, ובא ללמדנו שיצטרפו".
(11) בירושלמי שם הלכה ג: "ולמה אמרו תאנים? - על ידי
(=מכיוון) שפירותיהן גסין והן עושות הרבה". (12) כל ג'
האילנות כאחד. (13) "הגוף המחובר מן התאנים שהן
נקבצים זו על זו עד שיהיו כדמות כיכר לחם". (14) עד
עצרת. (15) הוא ארבע אמות, שאם הם קרובים יותר, הם
עומדים להיעקר.

קפו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק כ"ג כסלו – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הן כפירות שישית לכל דבר. (45) ואפילו יגיעו לעונת המעשרות אחרי ראש השנה של שמינית, שדינם כפירות שמינית. (46) אפילו בזמן הזה. ובין במקום שנהגו לסוך ובין במקום שלא נהגו לסוך ששם אין זו עבודה. וטעמו של איסור זה (בפגי ערב שביעית), נראה, שהוא מפני מראית העין, שלא יאמרו: פלוני סך ונוקב פגי שביעית בשביעית, והרי הדבר אסור. והוא הדין לפגין של מוצאי שביעית, שיאמרו: שהוא סך ומנוקב פגי שביעית, וזה אסור אפילו אחר שביעית ודלא כר' שמעון שם שמתיר עבודת האילן לאחר ראש השנה של שביעית. (47) את הגיאיות, אבל בשביעית עצמה מותר לעשות כן, שהרי הוא מתקנה למוצאי שביעית.

יא. אף בזמן הזה אין נוטעין⁴⁸ אילנות ואין מרביכין⁴⁹ ואין מברכיין⁵⁰ ערב שביעית אלא פדי שתקלט הנטיעה ותשקה אחר הקליטה שלשים יום קדם ראש השנה של שביעית. וסתם קליטה - שתי שבתות⁵¹. ודבר זה אסור לעולם, מפני מראית העין; שפא יאמר הרוצה: בשביעית נטעו. נמצאת אומר, שהנטע או המכריה או המרביכ ערב שביעית קדם ראש השנה בארבעה וארבעים יום - יקנים; פחות מכן - יעקר. ואם לא עקר - הפירות מתרין. ואם מת קדם שיעקר - מחיבין את היורש לעקר⁵².

(48) בשביעית פרק ב משנה ו: "אין נוטעין ואין מברכיין ואין מרכיבין ערב שביעית כו' לפני ראש השנה". וסבור רבינו כי משנה זו שנויה לאחר שרבן גמליאל ובית דינו התירו לחרוש עד ראש השנה, וכדעתו בפירוש המשנה, שרבן גמליאל זה הוא רבן גמליאל דיבנה, שהיה בזמן חורבן בית המקדש, ואף על פי כן אסרו לנטוע ולהבריק וכו', שאם המדובר בזמן שבת המקדש היה קיים, למה לא אסרו גם לפני שלושים יום, כמו שאסרו את החרישה, מהפסח ומהעצרת. (49) ענף מאילן אחד על אילן אחר שהוא מינו. (50) ענף אילן בתוך האדמה, והוא נקלט שם ומצמיח אילן שני. (51) שני שבועות. (52) והטעם: מפני שיחדשו שנטעו בשביעית. ולמעלה בפרק א הלכה יג בחורש שדהו בשביעית לזרעה במוצאי שביעית, שאסור לזרעה במוצאי שביעית, יזרענה בנו אחרי, שאין שם חשד, אלא קנס, ולפיכך לא קנסו אלא את העבריין ולא את בנו.

יום ש"ק כ"ג כסלו ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר מה הוא הנקרא ספיח. ושלא יקצור כדרך שקוצר בכל שנה. אם הספיחין אסורין ולמה אסורין. וספיחים העולין בשדה בור עד מתי אסורין. ספיחי שביעית ופירות ששית שנכנסו לשביעית. דברים שזרעם לזרע או לירק. הדברים שקיימם לזרע והוקשו קודם ר"ה. ולוף של ערב שביעית. ודין הפירות שיצא האילן בשביעית איך יאספו אותם. מצות-עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ

(31) שנאמרה בה הלכה למשה מסיני שחורשין בשביל עשר מהן, כל בית סאה עד ראש השנה.

ח. אילן שנקצץ והוציא חליפין: אם נקצץ מטפח ולמעלה - הרי הוא פאילן³²; מטפח ולמטה - הרי הוא פנטיעה³³.

(32) כיוון שקוראים לו אילן. (33) כיוון שקוראים לו נטיעה, ולגבי שביעית הדבר תלוי בשם. אבל לעניין ערלה פסק רבינו שאינו ערלה אלא אם קצצו מעם הארץ, שבערלה הדבר תלוי בנטיעה ממש, וכיוון שנשתייר משהו על הארץ אין זו נטיעה.

ט. וכל הדברים האלו - בזמן המקדש, כמו שאמרנו; אבל בזמן הזה - מתרין בעבודת הארץ עד ראש השנה. אף בזמן המקדש מותר לסלול³⁴ ולזבל השדות ולעדר³⁵ המקשאות³⁶ והמזלעות³⁷ ובית השלחין עד ראש השנה. ומזבלין ומפרקין³⁸, ומאבקין ומעשנין, ומקרסמין³⁹ ומזרדין⁴⁰ ומפסלין⁴¹, ומזהמין את הנטיעות וכורכין וקוטמין אותן, ועושין להם בתים⁴² ומשקיין⁴³ אותם, וסכין את הפגין ומנקבין אותן. כל עבודות אלו מתרות בערב שביעית עד ראש השנה של שביעית ואפלו בזמן המקדש.

(34) וכל הדברים הנזכרים כאן, אינם אסורים בשביעית עצמה אלא מדרבנן, ולפיכך לא החמירו בהם בערב שביעית. (35) שעידור אינו בכלל חריש (האסור מן התורה) ואינו אסור אלא מדרבנן. ובירושלמי שם אמרו שהוא הדין לחרישה שמותרת למקשאות ומדלעות ורבינו השמיט זאת. (36) מקום זריעת הקישואים. (37) מקום זריעת הדלועין. ולא התירו לעדור אלא למקשאות ומדלעות שבהן מועיל העידור לפירות. אבל באילנות אחרים לא התירו, ואף על פי שעידור אינו אסור מן התורה, החמירו בו חכמים כיוון שהוא בגוף הקרקע. (38) מכאן ואילך כמה מעבודות האילן, והתירו לעשותן כיוון שלא נאמרה הלכה למשה מסיני לעניין תוספת שביעית, אלא בעבודת הארץ בלבד. (39) ופירושו: לכרות השיבולת ביד ולהניח התבן, והוא כמו מחרסמין. (40) "לכרות הענפים המתפשטים מן האילן. וזרדים, שם הענפים הכרותים בעת הזמיר". (41) "לכרות מה שיבש מן הענפים, שהוא נפסד. גזור מן פסולת". (42) "עושים להם צללים להסך מן הגשם והשמש שלא יזיקום". (43) נראה שהמדובר בנטיעות המסתפקות במי גשמים, שהרי בשדה בית השלחין מותר להשקות גם בשביעית עצמה.

י. פגי ערב שביעית שנכנסו לשביעית⁴⁴, ושל שביעית שיעצו למוצאי שביעית⁴⁵ - לא סכין ולא מנכיין⁴⁶. ובזמן המקדש אין בונין מדרגות על פגי הגאיות ערב שביעית משיפסקו הגשמים, מפני שהוא מתקן⁴⁷ לשביעית.

(44) ואפילו הגיעו לעונת המעשרות קודם ראש השנה, שהרי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ג כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קפז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשביעית. השביעית היכן נזהגת. וגוי שקנה קרקע בא"י וזרעה בשביעית.

א. כל שתוציא הארץ בשנה שביעית - בין מן הזרע
שנפלי בה מקדם³ שביעית, בין מן העקרים שנקצרו
מקדם וחרזו ועשו, ושניהם נקראו ספיח, בין מן
העשבים והירקות שעלו מאליהן⁴ ואין להן זרע -
הכל מתר לאכלו מן התורה⁵; שְׁנֵאֵמַר: והיתה שפת
הארץ לכם לאכלה⁶. ואפילו שדה שנטתה⁷ בשביעית
וצמחה - פרותיה מתרין באכילה⁸. וזה שְׁנֵאֵמַר: את
ספיח קצירך לא תקצר⁹ - שלא יקצר¹⁰ פִּדְרָךְ שְׁקוּצֵר
בְּכָל שָׁנָה. ואם קצר פִּדְרָךְ הַקּוּצֵרִין - לוקה¹¹. כגון
שקצר כל השדה והעמיד פרי ודש בפקר, או שקצר
לעבודת הארץ¹², כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹³. אֲלֵא קוֹצֵר מַעֲט
מַעֲט¹⁴ וְחוֹבֵט וְאוֹכֵל¹⁵.

(2) מאליו. (3) לפני שביעית. ובאו לעונת המעשרות לאחר ראש השנה (להלן הלכה ט), אבל אם באו לעונת המעשרות קודם ראש השנה - אינם אסורים באיסור ספיחין אפילו מדרבנן, ראה בהלכה הסמוכה. (4) בשביעית. בירושלמי שביעית פ"ח הלכה ו: "כתוב (ו) את ספיח קצירך לא תקצור. הא קצירה כנגד (=כדרך) הקוצרים לא, וכו'. אמר רבי מנא, לכך נצרכה, כשעלו מאליהן, שלא תאמר הואיל ועלו מאליהן יהא מותרין, לפום כן צריך מימר אסור". כלומר, כדרך הקוצרים. (5) כן הוא סתמא דגמרא במנחות ה: ודלא כר' עקיבא שאוסר ספיחין מן התורה. (6) ומה שאמרו בתורת כהנים פרשת בהר (פרשה א פסקא ה) "מן השבות בארץ (כלומר, שלא צמח על ידי עבודה אלא במצב של שביטה) אתה אוכל, ואין אתה אוכל מן השמור" (כלומר, על ידי שנעבדה הארץ. וראה בפירוש המיוחס לר"ש משנ"ץ), אינו אלא לדעת בית-שמאי, שכן אמרו שם בהמשך הדברים: "מיכן אמרו שדה שניטיבה, בית-שמאי אומרים אין אוכלין פירותיה, ובית-הלל אומרים אוכלין", וראה להלן. (7) שנחרשה. (8) כבית-הלל, בתורת כהנים שם, ובשביעית פ"ד משנה ב. וכל זה לפני גזירת ספיחין, וחולקים אם אסורים מן התורה או לא (משנה ראשונה). וראה בר"ש לשביעית פ"א משנה ד, שאפילו אם עבר וזרע בשביעית אין הפירות אסורים מן התורה. וראה להלן הלכה טו. [ואין זה בכלל מה שאמרה תורה (דברים יד, ג) "לא תאכל כל תועבה", שעל זה אמרו חכמים (חולין קיד): "כל שתיעבתי לך הרי בבל תאכל", שכיון שאם נפלו ונזרעו מאליהם לא שייך לאסור מן התורה, אין זו תועבה, ואפילו אם עשה אינו נאסר, כמו שכתבו התוספות בתמורה ד: ד"ה רבא. ועיין בפרישה לחושן המשפט סימן קמא ס"ק יג]. (9) אין הכוונה שאסורים באכילה. (10) ירושלמי שביעית שם. ומה שאמרו בתורת כהנים שם הלכה ג: "לא תקצור, מיכן סמכו חכמים על הספיחין שיהו אסורין בשביעית", אם זהו מן התורה, אין זה אלא לדעת רבי עקיבא. [ונראה מדברי רבינו שאין הבדל בין מופקר לבין משומר (וראה גם להלן הלכות כ"ב-כג). והר"ש (לשביעית פ"ה משנה ו) פירש בדברי התורת-כהנים הנ"ל: "ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן השמור בארץ אי אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המבוצר

(=המופקר), לא תבצור כדרך הבוצרים, מיכן אמרו תאנים של שביעית אין קוצרים אותה במוקצה", שגם הסיפא מדוברת במשומר כמו הרישא, אלא שהסיפא מבארת דברי הרישא, שלא אסרו אלא לבצור כדרך הבוצרים. ואילו מופקר, מותר לבצור גם כדרך הבוצרים. ודעת התוספות (ראש השנה ט. ד"ה וקציר) שמשומר אסור אפילו באכילה, וזהו הרישא, והסיפא באה להחזיר מופקר באכילה, ולהצריך בו לשנות מדרך בצירה. ואילו לדעת רבינו מה שאמרו בסיפא "לא תבצור כדרך הבוצרים וכו'" זוהי דיעה שניה בתורת כהנים החולקת על הדיעה הראשונה, וכן הוא בפירוש ר"י בן מלכ"צדק לשביעית (פ"ו משנה ב) שהביא בלשון התורת-כהנים "ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן השמור בארץ אי אתה בוצר, בוצר אתה מן המבוקר (=המופקר). ד"א (= דבר אחר) לא תבצור כדרך הבוצרים". וכן הוא בכפתור ופרח פרק מז. ואם כן לדיעה שניה אין הבדל בין מופקר למשומר, שלעולם מותר באכילה, ולעולם צריך לשנות מדרך הבצירה. ואין הלכה כדיעה הראשונה האוסרת משומר באכילה. וראה ב"סיני" כך יז עמוד קעג (בהערות). (11) כדן כל עובר על לא-תעשה שבתורה, שיש בו מעשה, וראה בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד אות קט. (12) כלומר, כדי שתצמיח יותר טוב לאחר מכן. ואף זה נכלל בלאו של "לא תקצור". וברור שבקצירה זו, שהיא לעבודת הארץ, אין הבדל בין אם קצר כדרך הקוצרים או לא. (13) (ראה למעלה פ"א הלכות א"ב). (14) כמו שכתב רבינו כאן בקצירה, כתב להלן (הלכות כ"ב-כג) לענין בצירה. (15) שלא הותר אלא בוקצר מעט מעט, וגם מביא לביתו מעט מעט, אבל אם קוצר הרבה, או שקוצר מעט מעט ומביא לביתו הרבה בבית אחת - אסור. וראה להלן הלכה כד, ופ"ח הלכה ג.

ב. ומדברי סופרים¹⁶, שְׁיֵהוּ כָּל הַסְּפִיחִים אֲסוּרִין בְּאַכִּילָה. וְלֵמָּה גִּזְרוּ עֲלֵיהֶם? מִפְּנֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה¹⁷. שְׁלֹא לֵלֵךְ וְיִזְרַע תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְזֵרְעוֹנֵי גֶנֶה בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ¹⁸ פֶּסְתֵר, וּכְשִׁיזְמַח - יֵאָכֵל מֵהֶם, וַיֹּאמֶר: סְפִיחִים הֵן. לִפְיָךְ אֲסוּרוֹ כָּל הַסְּפִיחִים הַצּוֹמְחִים בְּשָׁבִיעִית.

(16) שביעית פ"ט משנה א, כחכמים. (17) במשנה שם: "רבי יהודה אומר, ספיחי חרדל מותרין שלא נחשדו עליהן עוברי עבירה". ואף-על-פי שאין הלכה כדבריו, אלא כדעת חכמים שכל הספיחין אסורים, בכל זאת יש ללמוד מדברי ר' יהודה גם לרבנן, שטעמם של חכמים הוא, שנחשדו עוברי עבירה על כל הספיחין (כסף-משנה). (18) בשביעית.

ג. הָא לְמִדַּת¹⁹, שְׁאִין אוֹכְלִין מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית²⁰ אֶלָּא פְּרוֹת הָאֵילָנוֹת²¹ וְהַעֲשָׂבִים שְׁאִין זוֹרְעִין אוֹתָם²² רַב הָאָדָם, כְּגוֹן הַפִּיגִם²³ וְהַיִּרְבּוּזִין הַשּׁוֹטִים²⁴ וְכָל פִּיּוּצָא בְּהֵן²⁵. אֲבָל הַיִּרְקוֹת שְׁדֵרָךְ רַב הָאָדָם לִזְרַעַם בְּגִנּוֹת וּמִינֵי תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת - כָּל הַצּוֹמְחִים מִן אֲסוּר מִדְּבָרֵיהֶם²⁶, וְהַמִּלְקָטִין²⁷ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוּת.

(19) מהטעם הנ"ל שגזרו על הספיחין. (20) כלומר,

שמה יבא לאכלם, וכן אינו חושש לזיבול שדהו ע"י הספיחין, כיון שאינם אסורים אלא באכילה ולא בהנאה. (43) שאין בהם איסור הנאה, כנ"ל. ובשביעית עצמה נראה שאין בהמה רועה בספיחין, שיש לחשוש לעוברי עבירה שיזרעו לבהמתם. וראה בתוספתא כפשוטה.

- 12 ו. ועד מתי אסורין⁴⁴ ספיחי שביעית במוצאי
- 13 שביעית? מראש השנה ועד חנוכה. ומחנכה ואילך
- 14 - הן מתירין⁴⁵. והזורע⁴⁶ ספיחי שביעית אחר
- 15 שביעית - הגדולין מתירין⁴⁷.

(44) בירושלמי דמאי פ"ב הלכה א: "ולענין ספיחין מראש השנה עד חנוכה אסור ספיחין, מן חנוכה עד עצרת היתר ספיחין, מן העצרת עד ראש השנה צריכה (כלומר, ספק)". אבל התוספות בפסחים נא: (ד"ה כל) גורסים: "מראש השנה ועד חנוכה אסור ספיחין, ומחנכה ועד ראש השנה היתר ספיחין", וכן גורס רבינו. ועיין ראב"ד וכסף-משנה. (45) שמחנכה ואילך, ההיתר (כלומר, תבואה של שמינית) רבה על האיסור (כלומר, תבואה של שביעית), כדברי רבי זעירא שם. (46) תרומות פ"ט משנה ד. (47) שכל שדבר אסור ודבר מותר גורמין לו (לגדול) הרי זה מותר בכל מקום (פ"ז מהלכות עבודת כוכבים הלכה יד). וכאן הרי זרע הספיחין של אסור והקרקע של היתר גורמים לגידולים שיגדלו, ולכן הם מותרים (רדב"ז). ואף-על-פי שבגידולי תרומה גזרו חכמים שיהיו אסורים לזר כמו תרומה (למעלה פ"א מהלכות תרומות הלכה כא) – בספיחי שביעית לא גזרו, לפי שאינם נוהגים אלא בשביעית ואינם מצויים תמיד (רע"ב). ויש שכתבו שגם קדושת שביעית אין עליהם (אור שמח).

- 16 ז. בצלים⁴⁸ שניצאו משביעית למוצאי שביעית⁴⁹: אם
- 17 עשו⁵⁰ פיוצא בהן⁵¹ - מתירין⁵², ואם לאו - אסורין⁵³.
- 18 וכן שאר הפירות⁵⁴ - אין לוקחים אותם⁵⁵ במוצאי
- 19 שביעית אלא משיעשו פיוצא בהן מפרות מוצאי
- 20 שביעית⁵⁶. עשה⁵⁷ הפכיר⁵⁸ - היתר האפיל⁵⁹. ומתיר⁶⁰
- 21 לקח ירק במוצאי שביעית מיד.

(48) תוספתא שביעית פ"ד הלכה יג. (49) ונלקטו במוצאי שביעית, ואם כן לפי הדין הם מותרים, שהרי בירק הולכים אחר הלקיטה (להלן הלכות יג-טו). (50) כלומר, גדלו במוצאי שביעית. (51) כלומר, באותו הגודל. (52) שאין כאן חשש של מראית העין שנלקטו בשביעית, אלא יאמרו שנלקטו במוצאי שביעית. וראה להלן. (53) שיאמרו: בשביעית נלקטו, והרי הם אסורים כדין ספיחי שביעית, ולפיכך אסורם חכמים משום מראית העין, ראה בפאת השולחן. (54) הן אלו שהולכים בהם אחר עונת המעשרות, והן אלו שהולכים בהם אחר גמר פרי (להלן הלכה יג), וראה להלן. (55) ממי שאינו נאמן על השביעית. (56) כלומר, אף-על-פי שאם באו לעונת המעשרות או לגמר פרי במוצאי שביעית, הרי הם מותרים – חששו שמה באו לעונת המעשרות או נגמרו בשנת השביעית ואסורם, אבל אם כיוצא בהם מפרות שבאו לעונת המעשרות או נגמרו במוצאי שביעית, כבר בשלו

ספיחין. (21) בתענית יט: "רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף על האילנות מתירעין (= תוקעים בשופר ומתפללים על הגשמים) על הספיחין בשביעית, מפני שיש בהן פרנסה לעניים". וראה ברש"י ותוספות שם. (22) שביעית שם. (23) הוא מין בשמים ונקרא "ורדא". במשנה שם. (24) "הם שיש להם עלים רחבים" (פירוש המשנה). והוא איספרגוס מדברי (תפארת ישראל). (25) שבכל אלה אין חשש שיזרעו בני אדם בסתר. (26) כבהלכה הקודמת. (27) כן הוא בירושלמי שם: ר"ש בן יוחי הוה עבר בשמיטתא וחמי חד מלקט [ספיחי, כן הוא שם בברכות פ"א הלכה א] אמר ליה ולית אסור? ולאו ספיחין אינון? – הרי שאסרו גם את הלקיטה, שכיון שספיחין אינם עולים בצפיפות – דרכם להתלש ביד. וזוהי דרך קצירתם, ואסור (למעלה הלכה א), וראה להלן הלכה ה.

- 1 ד. ספיחים²⁸ העולים בשדה בור²⁹ ובשדה ניר³⁰
- 2 ובשדה פרם ובשדה זרע - מתירין באכילה. ומפני
- 3 מה לא גזרו עליהם? לפי שאין אדם זורע מקומות
- 4 אלו³¹: שדה בור - אין אדם נפנה לשם³²; ושדה
- 5 ניר - רוצה הוא בתקונה³³; ושדה פרם³⁴ - אינו
- 6 אוסר פרמו³⁵; ושדה זרע - הספיחין מפסידין
- 7 אותה. וכן התבאר³⁶ של שביעית - מתיר בכל מקום,
- 8 ולא גזרו עליו³⁷.

(28) ירושלמי בבא בתרא פ"ה הלכה א (כסף-משנה). והמדובר בספיחי ירקות תבואות וקטניות, שהיתה עליהן גזירת ספיחין, כנ"ל. (29) שאין זורעים בה כלום. (30) העומדת לחרישה. (31) ואין חשש שמה יזרע במקומות אלו בשביעית בסתר. (32) כלומר, אינו מתעניין בה. (33) כלומר, בחרישתה, ואינו עומד לזרעה עתה. (34) כנראה שהמדובר בשדה שהכין לנטוע בו כרם, ועוד לא נטע בו, וראה להלן. (35) לכשיטענו ייאסר על ידי הזרעים. וראה בפ"ו מהלכות כלאים הלכה א. (36) בירושלמי שביעית פ"ט הלכה ה: "תבן של שביעית מהו שיהא אסור משום ספיחין, רבי לוי שאל לרבי בא בר זבדי, ושרי". (37) כתב הראב"ד: "לא גזרו עליו איסור ספיחין, אבל קדושת שביעית ודאי יש בה, לאבדה אסור ושלא לעשות בה סחורה". ואף רבינו מודה לו בזה, ראה להלן פ"ה מהלכה יט ואילך (מהר"י קורקוס וכסף-משנה).

- 9 ה. ספיחין³⁸ של שביעית שניצאו³⁹ למוצאי שביעית
- 10 - אסורין באכילה⁴⁰, ואין תולשין אותן פיד⁴¹, אלא
- 11 חורש פדרפו⁴², ובהמה רועה פדרפה⁴³.

(38) תוספתא שביעית פ"ה הלכה כג. (39) רבינו פירש כן על-פי מה ששנו שם: חורש כדרכו, וזה לא ייתכן בשביעית (כסף-משנה ורדב"ז). (40) שאם היו מתירין ספיחי שביעית באכילה מיד בתחילת שמינית, עדיין יש לחשוש לעוברי עבירה שיזרעו בסוף שביעית בסתר, ויאמרו ספיחין הם כדי שיוכלו לאכול מיד בתחילת שמינית. (41) כיון שספיחין אינם עולים בצפיפות, הרי דרכם להתלש ביד וזוהי דרך קצירתם, ואסור, ראה למעלה הלכה א (תוספתא כפשוטה). ועיין עוד למעלה הלכה ג. (42) ואינו חושש

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק כ"ג כסלו – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קפט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עבירה, כנ"ל, בהלכה ב. (74) שאין הגזירה בהן, כנ"ל בהלכה ג. (75) וראה להלן בפרקים הו, מהי קדושת שביעית.

- 13 יא. הארז⁷⁶ והדחן והפרגים והשמשמין ופל⁷⁷ המצר⁷⁸ שזרעו⁷⁹ לזרע - הולכין בהן אחר גמר פרי⁸⁰: אם נגמר פרים קדם ראש השנה - הרי אלו מתרין בשביעית כפרות ששית; ואם נגמרו אחר ראש השנה, אף על פי שהשזרישו⁸¹ קדם ראש השנה - הרי אלו אסורים משום ספיחים.

(76) שביעית פ"ב משנה ז. וכל אלה אין הולכים בהם אחר עונת המעשרות (= הבאת שליש), כתבואה וקטנית (למעלה הלכה ט), לפי שאינם באים לעונת המעשרות בזמן אחד, ואין הולכים בהם אחר לקיטה כירק (בהלכה הסמוכה), לפי שאינם נקלטים כאחת, וראה בהלכות מעשר שני שם ה"ח. (77) ונקרא "לוביא". שם מ"ח בשם ר"ש שזורי. (78) צ"ל "שזרען". וראה להלן ה"ג. (79) כיון שאינם נקלטים כאחת, וכזרע לירק – הלכו אחר לקיטה כירק (להלן ה"ד) והיינו כשמואל, בראש השנה יג: ולא כחכמים ור"ש שזורי במשניות הנ"ל, שהולכים בהם אחר השרשה. ואף-על-פי ששמואל אמר כן לענין מעשרות, הוא-הדין לענין שביעית, שהרי הטעם שזה, שכיין שנגמר הפרי הרי הוא פרי של שנה הקודמת (כסף-משנה). וראה בהלכות מעשר שני שם. (80) ולא כחכמים ורבי שמעון שזורי, שהולכים אחר השרשה.

- 19 יב. הירק⁸¹ - בשעת לקיטתו. והאתרוג, אפילו היה כפול⁸² קדם ראש השנה ונעשה ככפר⁸³ בשביעית - חיב במעשרות כפרות ששית⁸⁴; ואפילו היה ככפר⁸⁵ בששית, הואיל ונלקט בשביעית - הרי הוא כפרות שביעית⁸⁶, ומתעשר כפרות ששית להחמיר⁸⁷.

(81) ראש השנה שם, לענין מעשר, והוא-הדין לענין שביעית, כנ"ל. (82) כלומר, נחנט והגיע לעונת המעשרות בששית. ולמעלה בהלכות מעשר שני שם הלכה ו, כתב רבינו: "היתה כזית", וראה בגליון הרמב"ם בדפוסים חדשים. (83) שנגמר ונלקט בשביעית, שלענין שביעית הרי הוא ודאי כפירות שביעית לגבי איסור אכילת ספיחין ולגבי אכילתו בקדושת שביעית, כדלהלן. (84) שלענין חומרא הלכו בו אחר חנטה, כרבי אומר ר' יוחנן בראש השנה טו: "שאתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית, אפילו כזית ונעשית ככר חייבין עליה משום טבל". וראה בהלכות מעשר שני שם. (85) שנגמר הפרי. (86) שלחומרא הולכין אחר לקיטתו כירק, כדעת רבותינו באושא ור' יוחנן וריש לקיש (בראש השנה שם) ולא כרבנן גמליאל ור' אליעזר (בביכורים פ"ב משנה ו) וחמשה זקנים (בראש השנה שם). וראה בכסף-משנה. (87) ללכת אחר חנטה, כנ"ל, וראה בהלכות מעשר שני שם.

- 24 יג. וכן⁸⁸ פירות שביעית⁸⁹ שזרעו למוצאי שביעית: בתבואה וקטניות ואילנות - הולכין אחר עונת המעשרות; והפרגין והשמשמין והארז והדחן ופול

במדה זו של אלה – מותרים, ואין כאן חשש. ולמד כן רבינו מדין ירק לדעת חכמים, ראה להלן (כסף-משנה). (57) שביעית פ"ו משנה ד. (58) "הוא הממהר לצאת בתחילת מוצאי שביעית" (פירוש המשנה). (59) "הוא המתאחר, שנשאר מפירות שנה שביעית שעברה" (שם). (60) שם, כרבי ולא כתנא-קמא. ובירושלמי שם משמע שהלכה כמותו. וטעם ההיתר, מפני שהיו רגילים להביא ירק מחוצה לארץ (רדב"ז).

- 1 ח. מאימתי⁶¹ מתר אדם לקח לוף⁶² במוצאי שביעית⁶³? משינרבה⁶⁴ ההדש⁶⁵.

(61) שם פ"ה משנה ה, כחכמים ולא כרבי יהודה. (62) ממי שאינו נאמן על השביעית. (63) דרכם היה לעקרו אחר הפסח, ראה להלן, ולפני הפסח יש חשש שמא נלקט בשביעית. (64) כלומר, "שיוכל למצוא הרבה" (רבינו אליהו מלונדריש – "תוספות יום-טוב" בשמו). ולפי"ז אין צורך שיחיה רוב בהיתר, וראה הלכה הקודמת. (65) כלומר, זה שנלקט במוצאי שביעית, והיינו מן הפסח ואילך (ירושלמי שם). ועיין רדב"ז.

- 3 ט. באחד בתשרי⁶⁶ - ראש השנה לשמטין וליובלות. פרות ששית⁶⁷ שנכנסו לשביעית: אם היו תבואה או קטניות או פרות האילן⁶⁸, והגיעו לעונת המעשרות⁶⁹ קדם ראש השנה⁷⁰ - הרי אלו מתרין. ואף על פי שאוסף אותם בשביעית - הרי הן כפרות ששית לכל דבר⁷¹. ואם לא פאו לעונת המעשרות אלא אחר ראש השנה - הרי הן כפרות שביעית:

(66) משנה בראש השנה ב. וראה להלן בפ"י הלכה ד. (67) תוספתא שביעית פ"ב הלכה יג. לענין תבואה וקטנית. ובירושלמי מעשרות פ"ה הלכה ב: "מניין לתבואה שהביאה שליש (היא עונת המעשרות, כדלהלן), לפני ראש השנה, כונסין אותה (כלומר, קוצרה ומכניסה לבית) בשביעית, תלמוד לומר: ואספת את תבואתה, בשביעית". וראה להלן שם. (68) ראש השנה יג: (69) ראה בפ"ב מהלכות מעשר, מהלכה ה ואילך. (70) בהגהה שעל הגליון בדפוסים חדשים כתוב בשם השל"ה, שבפירות האילן הכוונה לטו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות, כנ"ל בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה ב. וכן דעת הר"ח (שם טו): והערוך (ערך בנות שוח), ורבינו נתן אב הישיבה בא"י בשביעית סוף פ"א. ועיין שם עמ' כב והערה 65. ויש חולקים וסוברים שגם אילנות, ראש השנה שלהם הוא אחד בתשרי, ראה בפאת-השולחן וברדב"ז. ועיין בהלכות מעשר שני שם. (71) שמותרים באכילה ואינם בגזירת ספיחין, וגם אין בהם קדושת שביעית, וראה להלן.

- 10 י. התבואה⁷² והקטניות - אסורין באכילה משום ספיחים⁷³, ופרות האילן⁷⁴ - אוקלין אותן בקדשת שביעית⁷⁵.

(72) הלכה זו באה לבאר מהו "הרי הן כפירות שביעית", שנאמר בסוף ההלכה הקודמת. (73) מפני גזירת עוברי

"הנוטע בשביעית יעקור" (למעלה פ"א הלכה יב), אין זה אלא לכתחילה. אבל אם לא עקר, ויצאו פירות – אינם נאסרים באכילה, אם הביאו שליש בשמינית. וכן כתב רבינו לענין נוטע ערב שביעית (למעלה פ"ג הלכה יא) שאף-על-פי שקנסוהו לעקור, אם לא עקר – פירותיו מותרים, ועיין כסף-משנה. 106) שהרי הולכים בו אחר חנטה. 107) שאף-על-פי שאפשר לטעות בזרע שהוא ירק (בהלכה הקודמת) – אין לטעות בירק שהוא זרע, ולכן לא גזרו בו. וראה בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה י.

טז. פְּנוֹת שוֹח¹⁰⁸, הוֹאֵל יְהֵן נִגְמְרוֹת לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים, אִם בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת¹⁰⁹ קָדָם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁמִינִית - הָרִי הֵן נֶאֱכָלוֹת בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה מִן הַשְּׁבוּעָה¹¹⁰ בְּתוֹרַת שְׁבִיעִית¹¹¹.

108) שביעית פ"ה משנה א, כחכמים ולא כרבי יהודה. ובנות שוח הן תאנים לבנות (פירוש המשנה שם על-פי עבודה זרה יד). וראה בפירוש רב נתן אב הישיבה לשביעית שם, עמוד 48 הערה 1. 109) שהולכין אחריה באילן, כנ"ל בהלכה ט. 110) כלומר, מן השמיטה, היא שנה שלישית לגידול בנות השוח. 111) כלומר, בקדושת פירות שביעית. ודוקא בשנה שניה של השבוע. אבל קודם לכן, שעדיין לא נגמר ביטולן, לא חלה עליהן קדושת פירות שביעית (משנה ראשונה).

יז. הַבְּצָלִים¹¹² הַסְּרִיסִים¹¹³ וּפּוֹל הַמַּצְרִי¹¹⁴ שֶׁמֶנַע מֵהֶם מִים שְׁלֹשִׁים יוֹם קָדָם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְשֶׁל פֶּעַל שֶׁמֶנַע מֵהֶם שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת¹¹⁵ לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - הָרִי אֵלּוּ מִפְּרוֹת שְׁשִׁית¹¹⁶; פָּחוֹת מִכֵּן - הָרִי הֵם פְּסִיחִי שְׁבִיעִית.

112) שם פ"ב משנה ט. 113) "ענין הבצלים כשימצאם לחות אחר שיעקרו אותם מן הארץ, יצמחו ויציאו פרחים מבפנים. ויש ממנו מין שאין דרכו כך, והוא נקרא בצלים סריסים, המשילו אותם לסריס שאינו מוליד. ולא יורעו המין הזה אלא במקום משקה, ומפני זה אמר בהפכו: ושל בעל" (פירוש המשנה). 114) בין שזרעו לזרע. שהולכים בו אחר גמר פרי (למעלה הלכה יא), ובין שזרעו לירק שהולכים בו אחר לקיטה (למעלה הלכה יד – "משנה ראשונה"). 115) שלש השקאות. מפני שישקו אותם לימים ידועים. וראה שם. 116) שאף-על-פי שבבצלים הלכו אחר לקיטה כירק, ובפול המצרי שנטעו לזרע הלכו אחר גמר פרי, וכשנטעו לירק הלכו בו אחר הלקיטה – כיון שהם צריכים הרבה מים ומנע מהם, הרי הם כתבואה וקיטנית שהלכו בהם אחר עונת המעשרות, כנ"ל הלכה ט (משנה ראשונה ותפארת ישראל).

יח. הַדְּלוּעִין¹¹⁷ שֶׁקִּיָּמָן לְזֵרַע¹¹⁸: אִם הִקְשׁוּ¹¹⁹ לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְנִפְסְלוּ מִלְּאֹכַל אָדָם - מִתֵּר לְקִיָּמָן בְּשְׁבִיעִית¹²⁰, שֶׁהֵן מִפְּרוֹת שְׁשִׁית; וְאִם לֹא¹²¹ - אֲסוּרִין¹²² פְּסִיחִי שְׁבִיעִית¹²³. וְכֵן הִירְקוֹת¹²⁴ פֶּלֶן שֶׁהִקְשׁוּ לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מִתֵּר לְקִיָּמָן בְּשְׁבִיעִית¹²⁵; וְאִם הָיוּ רְפִים - אֲסוּר לְקִיָּמָן מִשּׁוּם

1 המַּצְרִי שֶׁזָּרַעו⁹⁰ לְזֵרַע - אַחֵר גָּמַר הַפְּרִי⁹¹; וְהִירָק - אַחֵר לְקִיטָתוֹ⁹².

88) כלומר: כשם שפירות ששית שנכנסו לשביעית הולכים בהם אחר עונת המעשרות, כמפורש למעלה הלכה ט, כמו כן בפירות שביעית שנכנסו לשמינית (כסף-משנה). 89) בראש השנה יב: "כל תבואה שהביאה שליש (זוהי עונת המעשרות שלה, ראה בפ"ב מהלכות מעשר הלכה ה) בשביעית לפני ראש השנה (של שמינית), אתה נוהג בו מנהג שביעית בשמינית". 90) צ"ל: שזרען. וראה למעלה הי"א. 91) כנ"ל בהי"א. 92) כבהלכה הקודמת. ולא הזכיר רבינו דינו של אתרוג, כיון שפשוט הוא, שלענין שביעית הולכין אחר לקיטתו, בין להקל ובין להחמיר, כנ"ל, ולענין מעשר הולכים תמיד לחומרא, ואם כן כאן הולכים אחר לקיטתו ומתעשר כפירות שמינית. נמצא שלגבי דין זה, דין אתרוג כדין ירק לכל דבר.

יז. פּוֹל⁹³ הַמַּצְרִי שֶׁזָּרַעו לְזֵרַע בְּשִׁשִּׁית וְנִגְמַר פְּרִי⁹⁴ קָדָם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית - בֵּין יָרֵק שְׁלֹשׁ בֵּין זֵרַע שְׁלֹשׁ מִתֵּר בְּשְׁבִיעִית⁹⁵. וְאִם זָרַע לְיָרֵק⁹⁶ וְנִכְנְסָה עָלָיו⁹⁷ שְׁבִיעִית - בֵּין יָרֵקוּ בֵּין זָרַעוּ אֲסוּר פְּסִיחִי שְׁבִיעִית⁹⁸. וְכֵן אִם זָרַעוּ לְזֵרַע וְלִירָק - אֲסוּר⁹⁹.

93) ירושלמי שביעית פ"ב סוף הלכה ה. 94) ראה למעלה בהלכה יא. 95) כיון שהולכין אחר גמר פרי. ואף הירק מותר, כיון שהמחשבה היתה רק לזרע. 96) ונגמר פרי בששית, כנ"ל. 97) כלומר, כשהוא מחובר קודם לקיטה. 98) כיון שהולכים אחר לקיטתו (ראה למעלה שם). והזרע בטל לירק, כיון שהמחשבה היתה רק לירק. 99) בירושלמי שם: "זרעו לזרע ולירק לפני ראש השנה השביעית, ונכנסה שביעית. פשיטא זרעו מותר, ירקו מהו, תני רבי חייא אסור, תני רבי חלפתא בן שאול מותר. מאן-דאמר מותר, דבר תורה. מאן-דאמר אסור, מפני מראית העין". ולפי זה, היה לרבינו לכתוב: זרעו מותר, וירקו אסור. ונראה שלפני רבינו היתה הגירסא שם: "פשיטא ירקו אסור, זרעו מהו". ופסק רבינו כרבי חייא, שאף זרעו אסור. וטעמו של דבר, כיון שהזרע סופו להיות ירק, יאמר הרואה שהקלו בירק, ולכן נתנו חכמים לזרע דין ירק להחמיר. וראה בהלכה הסמוכה ובאור-שמח.

טו. עֵבֶר¹⁰⁰ וְזָרַעו¹⁰¹ בְּשְׁבִיעִית¹⁰² וַיֵּצֵא לְשְׁמִינִית: אִם זָרַעוּ לְזֵרַע¹⁰³ - בֵּין זָרַעוּ בֵּין יָרֵקוּ אֲסוּר בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית פֶּשֶׁאֶר הַסְּפִיחִים¹⁰⁴; וְאִם זָרַעוּ לְיָרֵק, הוֹאֵל וְנִלְקַט בְּשְׁמִינִית - בֵּין יָרֵקוּ בֵּין זָרַעוּ מִתֵּר¹⁰⁵; וְזָרַעוּ לְזֵרַע וְלִירָק - זָרַעוּ אֲסוּר מִשּׁוּם סְפִיחִים¹⁰⁶, וְיָרֵקוּ מִתֵּר¹⁰⁷.

100) ירושלמי שם. 101) את הפול המצרי. 102) ונגמר פרי בשביעית, כנ"ל. 103) שהולכים בו אחר גמר פרי (למעלה הלכה יא). 104) ראה להלן. 105) ראה למעלה (הלכה א) שאם עבר וחרש זרע בשביעית, אינו אסור מן התורה אלא מטעם גזירת ספיחין, וכיון שנקלטו בשמינית, שאין כאן איסור ספיחין, הרי הם מותרים. ומה שאמרו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק כ"ג כסלו – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קצא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בית-שמאי. 139) כיון שמוכח שאין כוונתו לעבודת הארץ (משנה ראשונה).

כ. הַבְּצָלִים¹⁴⁰ שֶׁיֵּרְדוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים בְּשָׁבִיעִית¹⁰ וְצִמְחוּ: כָּל זֶמֶן שֶׁהָעֵלֶיךָ שָׁלַח יֶרֶקָן - הָרִי אֵלָיו¹¹ מִתְרִין¹⁴¹; וְאִם הִשְׁחִירוּ - הָרִי הֵן כְּנֻטְעִין בְּאַרְצָן,¹² וְאִתָּן הָעֵלֶיךָ אֲסוּרִין מִשּׁוּם סְפִיחִין. וְכִין כָּף וְכִין¹³ כָּף - הַבְּצָלִים עֲצָמָן בְּהִתְרֵן עֲזוּמִּידִין¹⁴.

(140) שם פ"ו משנה ג, כחכמים ולא כרבי חנינא בן אנטיגנוס. ומדובר בבצלים תלושים מערב שביעית. ודרכם של בצלים, כשלחות יורדת עליהם - הם מצמיחים עלים. וראה במשנה ראשונה. (141) "כל זמן שהן ירוקין, כאילו הם מן הפרי עצמו ומותר לאוכלן" (פירוש המשנה). (142) בירושלמי שם: כיני מתניתין, שחורין אסורין וירוקין מותרין. כלומר "אסורין" ו"מותרין" שאמרו במשנה, עולה על העלים ולא על הבצלים עצמם (רדב"ז). ובנדרים נט: "אמר ליה, מי סברת על עיקר קתני (כלומר, על הבצלים), אתוספת קתני אסורין (כלומר, על העלים). וראה בפאת השולחן.

כא. בַּצָּל¹⁴³ שֶׁעָקְרוּ בְּשָׁבִיעִית וְנָטְעוּ בְּשָׁמִינִית וְרָבּוּ גִידוּלֵי עַל עָקְרוּ - הָעֵלֶיךָ גִּידוּלֵי אֶת עָקְרוֹ וְהִתֵּר¹⁵ הַכָּל; הוֹאִיל וּשְׁבִיעִית אֲסוּרָה עַל יְדֵי קֶרְקַע¹⁴⁴, כָּף¹⁷ נְטִילָתָהּ¹⁴⁵ עַל יְדֵי קֶרְקַע¹⁴⁶.

(143) שם נז: "ישמעאל, וכו', העלה בידו (= שאל), בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו (היתר) על עיקרו וכו'", ולהלן שם נח: "למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור וכו', ודלמא במדוכנין (כלומר, שטחנו ודכנו את הבצלים, ולכן נתבטלו בגידולים, אבל בלא-הכי הבצלים אסורים), חשוד על השביעית קתני (וממילא לא טחן את הבצלים, כיון שלא אכפת לו מן האסור), וכו'. אמר רבי יצחק, שניא שביעית, הוואיל ואסורה ע"י קרקע, קרקע, שטחלת נמי ע"י קרקע". ומשמע שמסקנת הגמרא היא, שהבצלים בטלים בגידוליהם, אף כשאנים מדוכנין. וכן הוא בירושלמי שביעית פ"ו הלכה ג: "בצל שעקרו (בשביעית) ושתלו (בשמינית), וכו', רבי זירא אמר מכיון שרבה עליו חדש (כלומר, הגידולים) מותר. רבי לא ורבי אימי תרוויהון אמרו אסור וכו'. רבי אבהו וכו', שאלון ליה באילין בוצלייא, והורי להון הדא דר' זעירא וכו', חמתון סמיכין עלוי, אמר לון, אני לא אמרתי אלא במדוכנין (כמו "במדוכנין" בבבלי הנ"ל), אמר רבי יהודה בן פזי, אנא ידע ראשה וסופה, כד דשמע (רבי אבהו) רבי לא ורבי אימי פליגי (ואוסרים הבצלים), שרע מינה (הסתייג מהיתרו. אבל לעולם מתיר רבי אבהו אף בשאינם מדוכנין)". והראב"ד השיג והתיר את הבצלים רק כשהם מדוכנים. וראה בכסף-משנה ורדב"ז. (144) שנאמר: ושבתה הארץ. (145) בנדרים שם: "בטילתה", ושמא יש לגרוס כן גם בדברי רבינו. (146) מה-שאינ-כן בערלה שאיסורה תלוי בזמן (פ"י מהלכות מעשר שני הלכה טז), וכלאים שאיסורם תלוי בתערובת (פ"ה מהלכות כלאים הלכה כד). וראה בר"ן שם.

כב. הַפְּרוֹת שִׁיּוּצִיא הָאֵילָן בְּשָׁבִיעִית¹⁴⁷ - לֹא יֵאָסְפִם¹⁹

סְפִיחִים¹²⁶. אֵין¹²⁷ מְחִיבִין אוֹתוֹ לְשַׁרְשׁ¹²⁸ אֶת הַלוֹף¹²⁹, אֲלֹא מִנִּחוּ בְּאַרְץ כְּמוֹת שֶׁהוּא; אִם צָמַח לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - מִתְרִין¹³⁰. וְאֵין¹³¹ מְחִיבִין אוֹתוֹ לְשַׁרְשׁ אֶת הַקֶּנֶדֶס¹³², אֲלֹא גִזְזוּ בְּעֵלֶיךָ¹³³; וְאִם צָמַח לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - מִתְרִין¹³⁴.

(117) שם משנה י. (118) כתב רבינו כן, כיון שמשום כך באו הדלוועין לידי קושי, אבל הוא-הדין אם זרען לירק, והוקשו (משנה ראשונה). (119) יבשו (פירוש המשנה). (120) ולזרעם לאחר שביעית, ואין בהם האיסור של "לאכלה ולא לזריעה" כבפירות שביעית (ע"פ פירוש המשנה שם, ועיין שבת הארץ). וגם אין בהם מצות ביעור, ראה להלן שם (תפארת ישראל). (121) כלומר, שלא הוקשו. (122) באכילה. (123) שאסורים באכילה (למעלה הלכה ב), ויש בהם גם איסור זריעה, שהרי מן התורה הם מותרים באכילה, ואני קורא בהם: "לאכלה ולא לזריעה", ראה למעלה. (124) תוספתא שם פ"ב הלכה יא. (125) ומה שאמרנו (למעלה הלכה יב) שבירק הולכים אחר לקיטה, זהו כשלא הוקשה קודם שביעית. (126) [כלומר, אסור לקיימן לזרע, מפני שהם ספיחי שביעית שאסורים בזריעה, כמבואר למעלה]. ובתוספתא שם: "אסור לקיימן מפני מראית העין", ועפ"ז פירש הכסף-משנה: אסור לקיימן משום ספיחי שביעית, כלומר, אף-על-פי שהיה ראוי לומר שמותר לקיימן כמו שמותר לקיים הספיחין – אסור לקיימן מפני מראית העין, מתוך שהם רכים יבואו לומר שנזרעו בשביעית. והפיסקא הסמוכה, "אין מחייבין לשרש את הלוף" מוכיחה כפירוש. (127) תוספתא שם. (128) לעקור. (129) לפי שדרכו של לוף לגדל בקרקע שלש שנים (כלאים פ"ב משנה ה), ואין כאן מראית העין (תוספתא כפשוטה). (130) כיון שיש בו רוב היתר. וראה להלן סוף הלכה כא, ולמעלה בהלכה ח, ובתוספתא כפשוטה. (131) תוספתא שם הלכה יב. (132) הוא מין ממני הקוצים והדרדרים (רע"ב לכלאים פ"ה משנה ח ו'תוספות יום-טוב' לעוקצין פ"ג משנה ב). ואף הוא מתקיים הרבה זמן בארץ אלא שמגדל עלים בכל שנה (תוספתא כפשוטה). (133) שהרי העלין רכין ואסור לקיימן מפני מראית העין, אף-על-פי שצמחו מדבר של היתר, כיון שהדבר המותר אינו גלוי אלא טמון בארץ (שם). (134) כנ"ל.

יט. לֹוֹף¹³⁵ שֶׁל עֵרֶב שְׁבִיעִית¹³⁶ וְכֵן בְּצָלִים שֶׁל עֵרֶב שְׁבִיעִית¹³⁷ הַקִּצְוֹנִים¹³⁸ וּפּוּאָה¹³⁹ שֶׁנִּגְמְרוּ לְפָנֵי שְׁבִיעִית - מִתְרִין לְעֵקְרָן בְּשָׁבִיעִית כְּקִרְדָּמוֹת שֶׁל מִתְקָת, וְאֵין בָּזָה מִשּׁוּם עֲבוּדַת הָאָרֶץ¹³⁹.

(135) שביעית פ"ה משנה ד, כבית-הלל ולא כבית-שמאי. (136) "זה הדבר, כשישלם הלוף קודם שביעית ולא נשאר בו אלא לחפור עליו ולעקור הבצלים" (פירוש המשנה). (137) "מיוחדות לזמן הקיץ" (שם). (138) הוא עץ אדום צובעים בו צבע אדום. ובין פואה של עידית, כלומר הפואה הטובה, שלא התירו בית-שמאי לעקרה אלא על ידי שינוי, ובין פואה של צלעות, שיש לה צלעות, והיא בעומק הארץ ואי-אפשר לעקור אותם בכלי עץ אלא בברזל, ומודים בה

תחת קורת בית הבר להוציא שמן שני, ואחר כך טוחנם בריחיים ומכניסים שוב לבית הבר להוציא מהן שמן שלישי (משנה במנחות פו). ומסתבר כי תפוקת השמן השני שאחר הכתישה, היא נוחה יותר מהתפוקה השלישית שלאחר הטחינה בריחיים, ולפיכך נהגו בתפוקה הראשונה לעשות גם בבר וגם בקוטב, אבל התפוקה השנייה, שהיא קשה, אין עושים אותה אלא בבית הבר ולא בקוטב. ולפיכך "כותש הוא ומכניס לתוך בר קטן ביותר", היא הבודידה, שרק בה הוא משנה מדרך הבוצרים, אבל לאחר הטחינה בריחיים מכניס גם לתוך בר קטן (=קוטב), שגם בו הוא משנה מדרך הבוצרים, הנוהגים לעשות דריכה שלישית זו רק בבית הבר, ובוזה מבוארים דברי רבינו על נכון. וראה בר"י קורקוס, בכסף-משנה, בפאת-השולחן ובחזון-איש).

- 11 כד. מצות עשה¹⁶⁵ להשמיט¹⁶⁶ כל מה שתוציא
- 12 הארץ בשביעית, שנאמר: והשביעית תשמיטנה
- 13 ונטשתה. וכל הנוצל פרמו או סג¹⁶⁷ שדהו בשביעית
- 14 - בטל מצות עשה. וכן אם אסף¹⁶⁸ כל פירותיו לתוך
- 15 ביתו. אלא יפקיר הכל ויניח הכל שוין¹⁶⁹ בכל
- 16 מקום¹⁷⁰, שנאמר: ואכלו אביני עמך. ויש לו
- 17 להביא¹⁷¹ לתוך ביתו מעט, פדרך שמביאין מן
- 18 ההפקר - חמש פדי שמן, חמש עשרה פדי יין¹⁷².
- 19 ואם הביא יתר מזה - מתר¹⁷³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית, שנאמר והשביעית תשמיטנה ונטשתה". ובספר המצוות (מ"ע קלד) כתב: "שציונו להפקיר כל מה שתצמח". כי לדעת הרמב"ם החיוב להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית הוא על בעל הקרקע ולא "אפקעתא דמלכא", היינו שהתורה הפקירה את שדהו בשמיטה. ונפק"מ למי שלא הפקיר שדהו בשמיטה, אם הוא "אפקעתא דמלכא" מותר להיכנס לשדהו ולקחת הפירות שהרי התורה עשאתן הפקר. אבל אם הוא חיוב על בעל הקרקע, הרי שאם לא הפקיר וביטל המצוה עדיין אסור להיכנס לשדהו, שהרי אינה הפקר.

(על"פ לקו"ש חלק י"ז עמוד 287)

- 165 ראה בספר המצוות, עשה קלד. (166) להפקיר.
- 167 גדר, מלשון סיג. וראה למעלה פ"ב הערה קט.
- 168 במכילתא שם: "שלא תאמר, וכי מפני מה אמרה תורה, לא שיאכלו אותה עניים, הרי אני מכניסה ומחלקה לעניים. תלמוד לומר, והשביעית תשמיטנה, מגיד שהוא פורץ פירות (בגדר של שדה)". אלא שבסוף סימנו שם בלשון זו: "אלא שגזרו חכמים (שלא יפרוץ) מפני תיקון העולם" (שלא יחריב ויקלקל אילנותיו – זית רענן). אבל לגדור בוודאי שאסור (רד"ב). וכמו כן, לאסוף – אסור.
- 169 (169) בין עניים ובין עשירים (ירושלמי פאה פ"ו הלכה א, ושביעית שם הלכה ו). (170) בין בשדה ובין בבית (אם

- 1 פדרך שאוסף בכל שנה¹⁴⁸; שנאמר: ואת ענבי נזירך
- 2 לא תבצר¹⁴⁹. ואם בצר לעבודת האילן או שבצר
- 3 פדרך הבוצרים - לוקה¹⁵⁰.

(147) בלי הברל בין מופקר לבין משומר, ראה למעלה בהלכה א. (148) אלא בשינוי. (149) שאין הכוונה שלא יבצרנו כלל, שהרי נאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", אלא הכוונה, לא תבצרנו כדרך שבוצרים פירות שאר שנים. וכהדיעה השנייה בתורת-כהנים בהר פרק א הלכה ג, ראה למעלה הערה ט. (150) ראה למעלה שם.

- 4 כג. וכיצד עושה¹⁵¹ תאנים¹⁵² של שביעית - אין
- 5 קוצין¹⁵³ אותן במקצה¹⁵⁴, אבל מפיץ בחרבה¹⁵⁵.
- 6 ולא ידרך ענבים בגת¹⁵⁶, אבל דורך הוא בערבה¹⁵⁷.
- 7 ולא יעשה¹⁵⁸ זיתים בבית הבר¹⁵⁹, אבל פותש הוא¹⁶⁰
- 8 ומכניס לתוך בר קטן ביותר¹⁶¹, וטוחן בבית הבר¹⁶²
- 9 ובקטב¹⁶³ ומכניס לבד קטנה¹⁶⁴. וכן בשאר הדברים,
- 10 כל שיכול לשנות - משנה.

(151) כלומר, כיצד משנה מדרך הבוצרים. (152) שביעית פ"ח משנה ו. (153) שוטחים לייבש. (154) שם מקום ששם שוטחין עליו שטחי התאנים והענבים (פירוש המשנה). (155) כלומר, בחורבה (מלאכת שלמה לדעת רבינו). (156) כדרך. (157) כלי שלשין בו העיסה (שם). (158) (תוספות יו"ט ומלאכת שלמה). (159) יקב שדורכים בו הזיתים (שם). ובמשנה שם: "ואין עושין זיתים בבר ובקוטב" (קוטב הוא בר קטן – כסף-משנה). [ולדעת ה"חזון איש" יש להוסיף בדברי רבינו כאן "ובקוטב" שנכתבה בסמוך בטעות, ראה להלן. ומה שאמרו בירושלמי (שם הלכה ו) "ואין עושין זיתים בבר ובקוטב, ורבותינו התירו לעשות בקוטב", אין הכוונה לדברי תנא-קמא בעשיית הזיתים בתחילה, אלא לסוף המשנה בדברי ר' שמעון, ראה להלן]. (160) במכתשת, בבית הבר או בקוטב, ראה למעלה. (161) היא "הבודידה" (כסף-משנה) וכדעת תנא-קמא במשנה שם: "אבל כותש הוא ומכניס לבודידה" (אבל להכניס בקוטב, שהוא בר קטן, וגדול מן הבודידה – אסור, כנ"ל). (162) כדעת רבי שמעון במשנה שם, שאמר: "אף טוחן הוא בבית הבר", וכן פסקו בירושלמי שם [וראה להלן שהכוונה לטוחן אחר שכבר נכבש, והוציא השמן הראשון והשני]. (163) תיבה זו איננה בדפוס רומי, ולא היתה לפני מהר"י קורקוס וכסף-משנה, וראה בפאת-השולחן. [ולפי מה שכתבנו למעלה בשם "חזון איש" נראה שנשתרבה לכאן בטעות מסוף השורה הקודמת: "ולא יעשה זיתים בבית הבר", ושם מקומה]. (164) [הוא הקוטב (כסף-משנה)]. וכן אמרו בירושלמי שם: "רבי יוחנן הורי (=הורה) לאילין דבית רבי ינאי לטחון בריחיים (כלומר: בבית הבר) כר' שמעון ולעשות בקוטבי כרבנן", והם רבותינו, למעלה שם, שהתירו לעשות בקוטב, והיינו לאחר שכבשו וטחנו בריחיים. שכן היתה מלאכת עשיית השמן: בתחילה כותשים את הזיתים ונותנם לסל ומוציאים שמן ראשון, ואחר כך טוענים אותם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק כ"ג כסלו – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קצג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

תרומות שם הלכה ט, איזו היא סוריא. (184) אפילו בפני הבית בשום זמן, בניגוד למקומות בארץ ישראל שלא כבשום עולי בבל – שהיו חייבים בשביעית מן התורה, בשעה שהחזיקו בה עולי מצרים. (185) במחזור לקרקע (משנה שם, וראה להלן פ"ח הלכה ט). (186) ירושלמי שם. (187) כנ"ל בהלכות תרומות שם הלכה א. (188) ידים פ"ד משנה ג. וטעמו של דבר, כיון שרוב ישראל הולכין ושבין שם, ולכן חייבו במעשרות. אבל בשביעית שהחשש הוא שמא ישתקעו שם, כנ"ל, לא חששו אלא בסוריא, שיצאה מכלל חוץ לארץ, אף-על-פי שלהיות כארץ ישראל לא הגיעה (שם, הלכה ג), אבל בעמון ומואב ומצרים ושנער (=בבל) שהן כחוצ לארץ לכל דבר (שם), אין חשש שמא ישתקעו שם.

17 **כח. עֵבֶר הִירְדֵּן**¹⁸⁹ - **שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהּ**¹⁷
18 **מִדְּבָרֵיהֶם**¹⁹⁰. **וּסְפִיחֵי סוּרְיָא וְעֵבֶר הִירְדֵּן - מִתְּרִין**¹⁸
19 **בְּאֶכֶלָּה; לֹא יִהְיוּ אֲרָצוֹת אֵלּוּ חֲמוּרִין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**¹⁹
20 **שֶׁחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם**¹⁹¹.

(189) היא ארץ סיחון ועוג. (190) צריך עיון, מה טעם הנהיגו בה שביעית. (191) כלומר, ששביעית נוהגת שם, וספיחין מותרים, למעלה בהלכה כו.

21 **כט. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁקָּנָה קֶרֶקַע בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**¹⁹²
22 **וּזְרָעָה בְּשִׁבְעִית - פְּרוּתֶיהָ מִתְּרִין**¹⁹³; **שֶׁלֹּא גִזְרוּ עַל**
23 **הַסְּפִיחִין אֲלָא מִפְּנֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה**¹⁹⁴, **וְהַעוֹבְדֵי**
24 **פּוֹכְבִּים אֵינָן מִצְוִין עַל הַשְּׁבִיעִית כְּדֵי שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם**.

(192) אפילו במקום שהחזיקו בו עולי בבל, שספיחין של ישראל אסורים בו (למעלה שם). (193) יש שמביאים ראיה מסנהדרין צא. שאמרו בבני כנען שבאו לדון עם ישראל והניחו שדותיהם (הם מפרשים ששדותיהם היו בארץ ישראל כשהן זרועות, ואותה שנה שביעית היתה – כסף-משנה בשם כפתור ופרח). (194) כנ"ל בהלכה ב. אבל קדושת שביעית יש בהם, שהרי אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מידי קדושתה (למעלה בהלכות תרומות שם הלכה י, ועיין שם בהערות).

25 **ל. עִירוֹת**¹⁹⁵ **אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַסְּמוּכוֹת לַסֶּפֶר**¹⁹⁶ -
26 **מוֹשִׁיבִים עֲלֵיהֶם נֶאֱמָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפּוּצוּ עוֹבְדֵי**
27 **פּוֹכְבִּים וַיִּכְזּוּ פְּרוֹת שְׁבִיעִית**¹⁹⁷.

(195) תוספתא שביעית פ"ד הלכה ח. (196) לגבול. (197) כלומר, והרי שנינו שאין מאכילין לגוי פירות שביעית (להלן פ"ה הלכה יג, ובהערות שם), משום שנאמר: לכם, ולא לאחרים (ספרא פר' בהר פרק א הלכה ו). ובמקומות שאינם סמוכים לספר, שרובם ישראל ומיעוטם גויים – לא חששו למיעוט (רדב"ז).

אספם (שם). (171) שביעית פ"ה משנה ז. וראה למעלה סוף הלכה א, ולהלן פ"ח הלכה ג. (172) שיערו חכמים כי בדרך כלל צריכה הכמות הזאת למאכל בני ביתו. (173) משנה שם. כלומר, אם אמר שהוא צריך יותר למאכל אנשי ביתו – מותר (משנה ראשונה).

1 **כה. אֵין שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת אֲלָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**
2 **בְּלִבְד¹⁷⁴; שְׁנַאֲמַר: כִּי תִבְאוּ אֶל הָאֶרֶץ וְגוֹמַר.**
3 **וְנוֹהֶגֶת בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת בֵּין שְׁלֹא בְּפָנֵי הַבַּיִת**¹⁷⁵.

(174) מן התורה (וראה הלכה הסמוכה). ש"כל מצוה שהיא תלויה בארץ, אינה נוהגת אלא בארץ" (קידושין לו:). (175) כי השביעית אינה תלויה בבית המקדש. אולם, בזמן שאין כל יושביה עליה, ואין היובל נוהג, וזה היה גם בזמן הבית השני, יתכן כי אינה נוהגת אז מן התורה, וראה להלן פ"י הלכה ט. וכן גבי תרומות ומעשרות, כתב רבינו (פ"א מהלכות תרומות הלכה א) שנוהגים בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית, ואף-על-פי-כן כתב (שם הלכה כו) שאפילו בימי עזרא לא נהגו אלא מדרבנן, לפי שלא באו כולם לארץ ישראל, וראה בכסף-משנה ובפאת-השולחן.

4 **כו. כֹּל¹⁷⁶ שֶׁחֲזִיקוּ בוֹ עוֹלֵי בְּכַל עַד כְּזִיב¹⁷⁷ - אֶסּוּר**
5 **בְּעִבּוּדָּה, וְכָל הַסְּפִיחִין שֶׁצּוֹמְחִין בוֹ אֶסּוּרִין**
6 **בְּאֶכֶלָּה. וְכָל שֶׁלֹּא חֲזִיקוּ בוֹ אֲלָא עוֹלֵי מִצְרַיִם**
7 **בְּלִבְד, שֶׁהוּא מְכֻזֵּב וְעַד הַנֶּהָר¹⁷⁸ וְעַד אֲמָנָה¹⁷⁹, אִף**
8 **עַל פִּי שֶׁהוּא אֶסּוּר בְּעִבּוּדָּה¹⁸⁰ בְּשִׁבְעִית - הַסְּפִיחִין**
9 **שֶׁצּוֹמְחִין בוֹ מִתְּרִים בְּאֶכֶלָּה¹⁸¹. וּמִהַנֶּהָר וּמֵאֲמָנָה**
10 **וְהַלֵּאָה - מִתֵּר בְּעִבּוּדָּה¹⁸² בְּשִׁבְעִית.**

(176) שביעית פ"ו משנה א. (177) וכזיב עצמה לא החזיקו בה, ודינה כחוצ למקום שהחזיקו בו עולי בבל (הלכות תרומות שם הלכה ח, ופי"ג מהלכות מעשר הלכה ג). (178) והוא נחל מצרים (הלכות תרומות שם). (179) והוא אמנום (שם). (180) מדרבנן, כבהלכה הקודמת. (181) כן מפרש רבינו מה ששנינו שם: "נאכל אבל לא נעבד" (ועיין שם בפירוש המשנה), שכיון שאין שביעית נוהגת שם אלא מדרבנן, לא גזרו שם על הספיחין. (182) אפילו מדרבנן.

11 **כז. סוּרְיָא¹⁸³, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהּ**
12 **מִן הַתּוֹרָה¹⁸⁴, גִּזְרוּ עָלֶיהָ שֶׁתִּהְיֶה אֶסּוּרָה בְּעִבּוּדָּה¹⁸⁵**
13 **בְּשִׁבְעִית בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּדִי¹⁸⁶ שֶׁלֹּא יִנִּיחוּ אֶרֶץ**
14 **יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכוּ וַיִּשְׁתַּקְּעוּ שָׁם. אֲכָל עֲמוּן וּמוֹאֵב**
15 **וּמִצְרַיִם וּשְׁנַעַר, אִף עַל פִּי שֶׁהֵם חִיבוֹת בְּמַעֲשָׂוֹת**
16 **מִדְּבָרֵיהֶם¹⁸⁷ - אֵין שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהֶן**¹⁸⁸.

(183) שם משנה ב, כחכמים וכרבי עקיבא, וראה בהלכות

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ז-כ"ג כסלו תשע"ט

יום ראשון י"ז כסלו ה'תשע"ט

מצות עשה רכג. מצות לא תעשה קד.

1 המצוה הרכ"ג — הצווי שצטוינו בדין סוטה (אשה
2 שהזוהירה בעלה שלא תתיחד עם אדם זר ולא נשמעה) והוא
3 אמרו יתעלה: "איש איש כִּי־תשטה אשתו" (במדבר ה,
4 יב), וכבר נתבאר כלי־דיני מצוה זו כיצד משקין אותה
5 וכיצד תקריב קרבנה ושאר תנאיה, במסכתא המיוחדת
6 לכך, כלומר מסכת סוטה.

7 המצוה הק"ד — האזהרה שהזהרנו מלבול
8 (לערב) מנחת סוטה בשמן, והוא אמרו יתעלה: "והביא
9 את־קרבנה עליה וגו' לא יצק עליו שמן" (שם טו) ואם
10 הקריבה בשמן — לוקה.

יום שני י"ח כסלו ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קה. של. שלא.

שלב. שלג. שלד.

11 המצוה הק"ה — האזהרה שהזהרנו מלתן לבונה
12 (מין שרף של עץ בשמים) במנחת סוטה, והוא אמרו
13 יתעלה: "ולא־יתן עליו לבנה" (דברים ה, טו) ולשון ספרי
14 (נשא שם): "מגיד שאם נתן שמן או לבונה — עובר
15 בלא־תעשה, כשם שעובר על שמנו כף עובר על
16 לבנתו". ולפיכך גם העובר על לא זה — לוקה.
17 ובמכלתא: "לא־יצק עליו שמן ולא־יתן עליו לבנה —
18 מגיד שהן שתי אזהרות".

19 המצוה הש"ל — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
20 האם, והוא אמרו: "אמך הוא לא תגלה ערותה" (ויקרא
21 יח, ז), והעובר על לא זה — בכרת. ואם נתקמה העדות
22 עליו — נסקל אם היה מזיד; ואם היה שוגג — מקריב
23 חטאת קבועה.

24 המצוה השל"א — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
25 אשת אב, והוא אמרו: "ערות אשת־אביך לא תגלה"
26 (שם, ח), והעובר על זה בכרת ואם נתקמה עליו העדות
27 — בסקילה אם היה מזיד; ובשוגג, מקריב חטאת
28 קבועה. הנה נתבאר לך שהבא על אמו חייב עליה משום
29 אם ומשום אשת־אב, בין בחיי אביו בין לאחר מיתת
30 אביו, כמו שנתבאר בסנהדרין (נד.).

31 המצוה השל"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
32 האחות, והוא אמרו יתעלה: "ערות אחותך בת אביך וגו'
33 לא תגלה ערותן" (שם, ט) והעובר על לא זה במזיד —
34 חייב כרת: ובשוגג — חטאת קבועה.

35 המצוה השל"ג — האזהרה שהזהרנו מלבוא על בת
36 אשת האב אם היא אחותו, והוא אמרו יתעלה: "בת־
37 אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא תגלה ערותה"
38 (שם, יא) לאו זה בא לעשות בת אשת האב (איסור) ערוה
39 בפני עצמה. והראיה שבת אשת האב ערוה בפני עצמה
40 היא, שהבא על אחותו בת נשואת אביו (להוציא בתו
41 שלא מן הנשואין) חייב שתיים: משום אחותו ומשום בת
42 אשת אביו, כמו הבא על אמו שהוא חייב שתיים: משום
43 אמו ומשום אשת אביו, כמו שבאנו. וזה לשונם: אמרו
44 בפרק ב' מיבמות (כב): "תנו רבנן: הבא על אחותו והיא
45 בת אשת אביו — חייב משום אחותו וחייב משום בת
46 אשת אביו, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אינו חייב אלא
47 משום אחותו בלבד. מאי טעמיהו דרבנן? (מה טעמם של
48 חכמים החולקים על רבי יוסי ומחייבים שתיים) אמרי: מקדי
49 (הנה ראו): פתיב "ערוה אחותך בת אביך" וגו' —
50 "ערוה בת־אשת אביך מולדת אביך" למה לי? שמע
51 מינה (מכאן משמע) לחיבו משום אחותו ומשום בת־אשת
52 אביו". והעובר על לא זה, כלומר: אחותו בת נשואת
53 אביו — בכרת, בלבד אם היה מזיד; ובשוגג מקריב
54 חטאת קבועה.

55 המצוה השל"ד — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
56 בת הבן, והוא אמרו: "ערוה בת־בנך וגו' לא תגלה"
57 (שם, י).

יום שלישי י"ט כסלו ה'תשע"ט

מצות לא תעשה שלו. שלה.

שלו. שלה. שלט.

58 המצוה השל"ו — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
59 הבת עצמה, וזה לא נתבאר בלשון התורה, לא נאמר
60 לנו: ערוה בתך לא תגלה; אלא שתק ממנה מחמת
61 פשטות הענין, לפי שפיר אסר בת הבן ובת הבת —
62 כל־שכן הבת. ובגמרא יבמות (ג), אמרו: "בתו עקר
63 אסורא מדרשא אתיא (נלמד ממדרש ולא במפורש), דאמר
64 רבא: אמר לי רב יצחק בר אבדימי: אתיא (ב"גזרה שוה)
65 הנה הנה ואתיא זמה וזמה", כלומר: שהוא אסור בבת
66 בנך ובת בתך "ערוהך הנה" (ויקרא יח, י), ואמר באסור
67 אשה ובתה ובת בנה ובת בתה "שאר הנה זמה הוא"
68 (שם, יז), כשם שבאסור אשה ובת בנה ובת בתה נאסרה
69 בתה, כך באסור בת בנו ובת בתו נאסרה גם בתו. ואמר
70 בענין: "אשר יקח את־אשה ואת־אמה זמה הוא באש
71 ישלפו אתו ואתה" (שם כ, יד), וכן גם אשה. ובת בנה
72 ובת בתה בשלפה, לפי שנאמר בהן "זמה" וילמדין

1 המצוה השמ"א — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
2 אחות האם, והוא אמרו יתעלה: "עֲרֹנֹת אֲחוֹת־אִמְךָ לֹא
3 תִּגְלֶה" (שם, יג). והעובר על לאו זה במזיד — חֵיב כְּרֹת;
4 ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.

5 המצוה השמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
6 אשת אחי האב, והוא אמרו: "אֵל-אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב דְּרִמְךָ
7 הוּא" (שם, יד). והעובר על לאו זה, בכרת אם היה מזיד;
8 ואם היה שוגג מקריב חטאת קבועה.

9 המצוה השמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
10 אשת הבן, והוא אמרו: "עֲרֹנֹת פִּלְתְּךָ לֹא תִגְלֶה" (שם,
11 טו). והעובר על זה — בסקילה. ואם לא נתקיימה העדות
12 או שלא נודע — הרי הוא בכרת אם היה מזיד; ובשוגג
13 — מקריב חטאת קבועה.

14 המצוה השמ"ד — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
15 אשת האב, והוא אמרו: "עֲרֹנֹת אִשְׁת־אֲחִיךָ לֹא תִגְלֶה"
16 (שם, טז). והעובר על לאו זה, בכרת אם היה מזיד; ואם
17 היה שוגג מקריב חטאת קבועה.

18 המצוה השמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
19 אחות האשה בחי האשה, והוא אמרו יתעלה: "וְאִשָּׁה
20 אֶל-אֲחֻתָּהּ לֹא תִקַּח" (שם, יז). והעובר על לאו זה במזיד
21 — חֵיב כְּרֹת; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.

יום חמישי כ"א כסלו ה'תשע"ט

מצות לא תעשה שמח. שמט.

שנ. שאנ.

1 המצוה השמ"ח — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
2 הבהמה, בין זכרים בין נקבות, והוא אמרו "וּבְכָל-בְּהֵמָה
3 לֹא תִתֵּן שְׂכָרְךָ" (ויקרא יט, כג) והעובר על זה בידון —
4 חֵיב סְקִילָה, ואם לא נסקל — הרי הוא בכרת; ואם היה
5 שוגג — מקריב חטאת קבועה.

6 המצוה השמ"ט — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
7 מלהביא עליהן בהמות, והוא אמרו יתעלה: "וְאִשָּׁה
8 לֹא תַעֲמֹד לִפְנֵי בְּהֵמָה לְרִבְעָה" (שם), וגם זו מצוה בפני
9 עצמה ואינה נכללת במצוה שקדמה לה. כי באסור על
10 הזכרים לבוא על הבהמות לא נאסר על הנשים להביא
11 בהמות עליהן, לולא הלאו המיוחד שבא בכך. ובתחילת
12 פרתות אמרו: "שְׁלִשִּׁים וָשֶׁשׁ כְּרִתוֹת יֵשׁ בַּתוֹרָה וּמִנּוּ
13 אוֹתָן בְּכָלֶלן הַבָּא עַל הַבְּהֵמָה וְאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת-
14 הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ אֶף-עַל-פִּי (למרות) שִׁמְנוֹ שֶׁם כָּלִיל
15 הַעֲנִינִים (שהמשנה מונה רק קבוצות כלליות של חיבי כרת
16 ולא מפרטת לפרטים) כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲנָנֵי בְּפִירוּשׁוֹ (פירוש
17 המשניות) הִנֵּה נִתְבָּאָר שֶׁהִיא מִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה מְכַלֵּל
18 מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — בְּסִקְלָה. וְאִם

1 בְּגוֹרָה שֶׁנָּה "זִמָּה" "זִמָּה". וְהוּא הָדִין לְכַתּוֹ וּבִתּוֹ
2 לְעִנּוּן עֶנֶשׁ, שֶׁלְמִדִּין זֹאת מְגוֹרָה שֶׁנָּה שֶׁל "הִנֵּה" "הִנֵּה"
3 שְׁלֹגְבִי בֵּת בְּנֹו וּבִתּוֹ בֵּתוֹ כְּתוּב "הִנֵּה", כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
4 "הִנֵּה" בְּאִשָּׁה וּבִתָּה. וְלִשׁוֹן גִּמְרָא כְּרִתוֹת (ה): "אֵל תְּהִי
5 גְּזֵרָה שֶׁנָּה קָלָה בְּעִינֶיךָ, שֶׁהִרִי (איסור) "בֵּתוֹ" אֶחָד מִגּוֹפֵי
6 תוֹרָה, וְלֹא לְמִדָּה הַכְּתוּב אֶלָּא בְּגוֹרָה שֶׁנָּה: אֲתִיבָה הִנֵּה
7 הִנֵּה אֲתִיבָה זִמָּה וְזִמָּה". וְהַתְּבוּנָה (בדיוק הלשון) בְּאִמְרָם:
8 "לֹא לְמִדָּה הַכְּתוּב", וְלֹא אֲמָרוּ "לֹא לְמִדְּנוּיָה" (חכמים),
9 לְפִי שֶׁכָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה קְבֵלָה מִפִּי הַשְּׁלִיחַ (משה רבנו),
10 וְהוּא פִּירוּשׁ מְקַבֵּל, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲנָנֵי הַהִקְדָּמָה חִבּוּרָנוּ הַגָּדוֹל
11 בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה, וְלֹא שֶׁתֵּק הַכְּתוּב מִלְּהַזְכִּירָה אֶלָּא מִפְּנֵי
12 שֶׁאֲפָשָׁר לְלַמֵּדָה בְּגוֹרָה שֶׁנָּה (אבל לאמיתו של דבר נחשב
13 כִּאִילוּ כְּתוּב מְפֹרֵשׁ בַּתוֹרָה). וְזֶהוּ עִנּוּן אֲמָרָם: "לֹא לְמִדָּה
14 הַכְּתוּב אֶלָּא בְּגוֹרָה שֶׁנָּה" וּמִסְפִּיק אֲמָרָם (= וְזֶה גַם
15 מִשְׁמַעוֹת הַבִּיטוּי): "גּוֹף תוֹרָה". הַיּוֹצֵא מִכָּל-מַה-שֶּׁקָּדַם
16 כָּאֵן שֶׁהַעוֹבֵר עַל בֵּתוֹ אוֹ בֵּת בֵּתוֹ אוֹ בֵּת בְּנֹו —
17 בְּשִׁרְפָּה; וְאִם לֹא נֹדַע אוֹ שֶׁלֹּא נִתְקַיְּמָה עָלָיו הַעֲדוּת —
18 בְּכִרְתּוֹ אִם הָיָה מְזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג בְּאַחַת מֵהֶן —
19 מִקְרִיב חֲטָאת קְבֻעָה.

20 המצוה השל"ה — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
21 בת הבת, והוא אמרו: "עֲרֹנֹת בֵּת-בֵּתְךָ לֹא תִגְלֶה עֲרֹנָתָן
22 כִּי עֲרֹנְתְךָ הִנֵּה" (שם, יח).

23 המצוה השל"ז — האזהרה שהזהרנו מלצרור (לישא
24 כאחד), אשה ובתה. והוא אמרו: "עֲרֹנֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא
25 תִּגְלֶה" (שם, יח), והעובר על זה, והוא שתהיה אחת מהן
26 אשתו וְכֹא עַל הָאֲחֵרָת — חֵיב שִׁרְפָּה אִם נִתְקַיְּמָה עָלָיו
27 הַעֲדוּת; וְהוּא בְּכִרְתּוֹ אִם הָיָה מְזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג
28 מִקְרִיב חֲטָאת קְבֻעָה.

29 המצוה השל"ח — האזהרה שהזהרנו מלצרור אשה
30 ובת בנה, והוא אמרו: "אֶת-בֵּת בְּנָה" (שם). וגם זה
31 בְּשִׁרְפָּה וְכִרְתּוֹ אִם הָיָה מְזִיד, אוֹ חֲטָאת קְבֻעָה אִם הָיָה
32 שׁוֹגֵג.

33 המצוה השל"ט — האזהרה שהזהרנו מלצרור אשה
34 ובת בתה, והוא אמרו יתעלה: "וְאֶת-בֵּת-בִּתָּה לֹא תִקַּח"
35 (שם). והוא בכרת אם היה מזיד, או חטאת קבועה אם היה
36 מקריב חטאת קבועה.

יום רביעי כ' כסלו ה'תשע"ט

מצות לא תעשה שמ. שמא.

שמב. שמג. שדמ. שמה.

37 המצוה הש"מ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
38 אחות האב, והוא אמרו: "עֲרֹנֹת אֲחוֹת־אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה"
39 (ויקרא יח, יב) והעובר על זה אם היה מזיד — חֵיב כְּרֹת;
40 ואם היה שוגג מקריב חטאת קבועה.

אחי העב, והוא אמרו: "עֲרוֹת אַחֵי-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, יד) עד שגם שוגג באחי אביו חֵבב שְׁמִי חֲטָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּאָבִיו. וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדֵרִין (כד). אמרו: הָבָא עַל אַחֵי אָבִיו — חֵבב שְׁמִים לְדַבְּרֵי הַפֶּל, דְּכַתִּיב: "עֲרוֹת אַחֵי-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה".

וְדַע שֶׁעֲנִין אֲמָרִי "נִתְקַיְמָה הָעֲדוֹת" (בכל איסורי עריות — כְּתָנָא לְקִיָּים בְּהֵם דִּינֵי מִיתָה) הוּא שְׁיִהְיוּ שְׁם שְׁנֵי עָדִים כְּשֵׁרִים מִתְרִים בּוֹ אוֹ יוֹתֵר, וּבֵית דִּין כְּשֵׁר שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה שֶׁהָעֲדוֹת נִגְבִּית לְפָנֵיהֶם, וְיִהְיֶה זֶה בְּזִמָּן (שְׁבִית) הַמִּקְדָּשׁ קִיָּים, וְתָנָאִים נוספים) שְׁדִינֵי נִפְשוֹת נוֹהֲגִים.

וּפְשוּט הוּא, שְׁכַל-הָעֲרִיּוֹת הָאֵלֶּה שְׁקָדִם זָכְרָן (שְׁחֻכְרָנוּ קוּדִם) נֶאֱמָר בְּהֵן הַכֶּתֶר בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה, וְהוּא אֲמָרוֹ אַחֵר שְׁמָנִן: "כִּי כָל-אִשָּׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנִּפְשׁוֹת הָעֹשֹׂת" (שם, כט), וְכֵן כָּל-מָה שֶׁהִזְכַּרְנוּ מִהֵן שְׁחֵיבִים עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין, גַּם הוּא לִשׁוֹן הַתּוֹרָה. אָבֶל שְׁנֵי מִינֵי הַמִּיתָה שֶׁאֲמָרְנוּ מִקְצָתָן בִּסְקִילָה וּמִקְצָתָן בְּחֶנֶק וּמִקְצָתָן בְּשַׁרְפָּה, הָרִי יֵשׁ מִהֶם שֶׁבָּאוּ בְּקִבְלָה (חז"ל) וּמִהֵן מִפְרָשִׁים בְּכַתוּב. וְכָכָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי כָל-הָעֲרִיּוֹת הָאֵלֶּה בְּמִסְכַּת סְנֵהֲדֵרִין וּמִסְכַּת כְּרִתוֹת וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת בִּיבְמוֹת וּבְכַתּוּבֹת וְקִדּוּשִׁין.

וְכָכָר נִתְבָּאֲרָ בְּרִישׁ כְּרִיתוֹת (מִשְׁנָה ב) שְׁכַל-חֲטָא שְׁחֵיבִים עַל זְדוּנוֹ כְּרִית וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָא קְבוּעָה — חֵיבִים עַל "לֹא הוֹדָע שְׁלוֹ" (כֹּאשֶׁר הוּא מְסוּפָק אִם חֲטָא) אָשֶׁם תְּלוּי. וְעֲנִין אֲמָרְם "חֲטָא קְבוּעָה" הוּא שְׁתִּהְיֶה מִן-הַבְּהֵמָה דְּוָקָא: כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירָה. וְאִם תַּעֲזִין בְּכָל-מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה אַחַת אַחַת וְתִתְּבוֹגֵן בְּעֲנָשִׁים שֶׁנִּזְכְּרוּ בְּכָל-מִצְוָה וּמִצְוָה מִהֵן תִּמְצָא, שְׁכַל-חֲטָא שְׁחֵיבִים עַל זְדוּנוֹ כְּרִית וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָא — אוֹתָהּ הַחֲטָא — חֲטָא קְבוּעָה, חוּץ מִשְׁנֵי חֲטָאִים שְׁחֵיבִים עַל זְדוּן כָּל-אֶחָד מִהֶם כְּרִית וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָא שְׁאֵינָה קְבוּעָה, אֵלֶּה הֵיא "עוֹלָה-וְיֹרֵד" (= קָרְבַּן הַמִּשְׁתַּנָּה לְפִי יְכוּלַת הַמִּקְרִיב); וְאוֹתָם שְׁנֵי הַחֲטָאִים הֵם טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְטְמֵאָת קִדְשִׁי (לֹא תַעֲשֶׂה עוֹ, וּקְבֹט). כְּוִנְתִּי בְּאֲמָרִי טְמֵאָת מִקְדָּשׁ: טְמֵא שֶׁנִּכְנָס לְעֹזָרָה: וְטְמֵאָת קִדְשִׁי: טְמֵא שֶׁאֵכֵל בְּשֵׁר קִדְשׁ.

וְכֵן יִתְבָּאֲרָ לָךְ, שְׁכַל-מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שְׁחֵיבִין עַל זְדוּנָה כְּרִית חֵיבִין עַל שִׁגְגָתָהּ חֲטָא, חוּץ מִחֲטָא אֶחָד, וְהוּא: הַמִּגְדָּף (לֹא תַעֲשֶׂה ס), שֶׁזְדוּנוֹ כְּכִתְרָה וְאִין חֵיבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָא. וְכֵן יִתְבָּאֲרָ לָךְ, שְׁכַל-אֲדָם שְׁחֵיבִי מִיתַת בֵּית דִּין — אִיזוֹ מִיתָה שְׁתִּהְיֶה — הָרִי אוֹתוֹ אֲדָם כְּכִתְרָה גַּם כֵּן אִם לֹא הִמִּיתוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין אוֹ שְׁלֹא יָדְעוּ בּוֹ, חוּץ מִעֲשָׂרָה שֶׁהֵם מִחֵיבִי מִיתַת בֵּית דִּין וְאִין עֲלֵיהֶם כְּרִית, וְהֵם: מִסִּית, וּמְדִיחַ, וְנִבְיֵא-שֶׁקֶר, וּמִתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה, וְנִקְנָן מִמָּוָה, וְכֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹצֵחַ, וּמִבֵּה אָבִיו וּמִקָּלָל אָבִיו וְאִמּוֹ. כָּל-אֶחָד מֵאלוֹ אִם נִתְקַיְמָה עָלָיו הָעֲדוֹת — נִהְרָג וְאִם לֹא יָדְעוּ בּוֹ אוֹ שְׁלֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְבִית דִּין לְהִרְגּוֹ —

1 לֹא נִתְקַיְמָה הָעֲדוֹת — הָרִי הִיא כְּכִתְרָה אִם הִיָּה מְזִידָה; 2 וְאִם הִיָּה שִׁגְגָתָה — מִקְרִיבָה חֲטָא קְבוּעָה.

3 הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְכַּרְנוּ מִלְּבֹא עַל 4 הַזָּכָר, וְהוּא אֲמָרוֹ: "וְאֶת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכְּבִי אִשָּׁה 5 תּוֹעֵבָה הִוא" (שם, כב) וְכָכָר נִכְפַּל הִלָּא בְּעֲנִין זֶה בְּעֲצָמוֹ וְאֲמָר: "וְלֹא-יִהְיֶה קִדְשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (דְּבָרִים כג, יח) 7 וְזוֹהִי הַסְּבָרָה הַנִּכְוֶנָה שֶׁלֹּא זֶה נִכְפַּל לְחֻזּוֹק, לֹא שֶׁהוּא 8 אֲזִהְרָה לְנִשְׁכָּב; וּמִמָּה-שֶׁאֲמָר: "לֹא תִשָּׁכַב" נִלְמָדָה 9 אֲזִהְרָה לְשׁוֹכֵב וְנִשְׁכָּב. וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדֵרִין (נד): נִתְבָּאֲרָ 10 שְׁרִבִּי יִשְׁמַעֲאֵל הוּא שְׁעוּשָׁה "לֹא-יִהְיֶה קִדְשׁ" אֲזִהְרָה 11 לְנִשְׁכָּב, וְלִפְיָךְ הָבָא עַל הַזָּכָר וְהַבִּיא זָכוֹר עָלָיו בְּהֶעֱלֵם 12 אֶחָד (מִכַּח אוֹתוֹ הֶעֱלֵם — אוֹתָהּ טַעוֹת) — חֵיבִי שְׁמִים 13 לְדַעַת רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל, וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: אִינוּ צָרִיךְ, 14 (פְּסוּק מִיּוֹחַד לְהַטִּיל לֹא עַל הַנִּשְׁכָּב) הָרִי הוּא אוֹמַר 15 בְּתוֹרָה: "וְאֶת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב" — קָרִי בִּיה: לֹא תִשָּׁכַב, 16 לְפִיכָךְ הָבָא עַל הַזָּכָר וְהַבִּיא זָכוֹר עָלָיו בְּהֶעֱלֵם אֶחָד — 17 לְדַעַתוֹ אִינוּ חֵיבִי אֵלֶּה אַחַת. אֲמָרוֹ בְּטַעַם עֲנִין זֶה: לֹא 18 תִשָּׁכַב וְלֹא תִשָּׁכַב — חֲדָא הִיא, וְלְדַעַתוֹ כֹּא "לֹא יִהְיֶה 19 קִדְשׁ" לְחֻזּוֹק, כְּמוֹ שֶׁאֲמָר: "לֹא תִנָּאֵף" וְהוּא אֲזִהְרָה 20 לְאִשָּׁת אִישׁ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ (מַצוּה שְׁמוֹ), וְאֲמָר (פְּסוּק נוסף 21 לְחֻזּוֹק): "וְאֶל-אִשָּׁת עַמִּיתְךָ לֹא-תִתֵּן שְׁכִבְתְּךָ", וְרַבִּים 22 כְּמוֹ זֶה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּכָל הַתְּשִׁיעִי. וְהַעֲוֵבֵר עַל לֹא זֶה 23 — בְּסְקִילָה. וְאִם לֹא נִסְקַל — הָרִי הוּא כְּכִתְרָה אִם הִיָּה 24 מְזִיד; וְאִם הִיָּה שִׁגְגָה — מִקְרִיב חֲטָא קְבוּעָה.

25 הַמִּצְוָה הַשְּׁאִנִּי — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְכַּרְנוּ מִלְּבֹא עַל 26 הָאֵב, וְהוּא אֲמָרוֹ: "עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, ז), 27 וְגַם הָעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — בְּסְקִילָה, עַד שִׁהְיֶה הָבָא עַל 28 אָבִיו חֵיבִי שְׁמִים: מִשׁוּם שׁוֹכֵב עִם זָכָר וּמִשׁוּם מִגְלָה 29 עֲרוֹת אָבִיו. וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדֵרִין (נד): נִתְבָּאֲרָ שְׁמִמָּה 30 שֶׁנֶּאֱמָר: "עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה — אָבִיךָ מִמֶּשׁ". וְהִקְשׁוּ 31 שְׁם וְאֲמָרוֹ: "הִיא מ'וְאֶת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב' נִפְקָא (אִפְשָׁר 32 לְלַמּוֹד זֹאת מ'זֹאת זָכָר גו')?" וְהִשְׁכִּיחוּ: "לְחִיבּוֹ שְׁמִים" 33 וְכִדְרִיבִי יְהוֹדָה דָּאֲמָר: גוֹי הָבָא עַל אָבִיו חֵיבִי שְׁמִים". 34 וְשֵׁם בְּאֲרוֹ וְאֲמָרוֹ "מִסְתַּבְּרָא מִלְתִּיה דְּרַבִּי יְהוֹנָה (דְּבָרִי 35 רַבִּי יְהוּדָה מִתְּאִפְשָׁרִים) בִּישְׁרָאֵל וּבִשְׁוֹגָג וְלִקְרָבָן, וְהִיא 36 דָּאֲמָר "גוֹי" לְשִׁנָּא מִעֲלִיא" (וְהַטַּעַם לְבִטּוֹי "גוֹי" — כִּי זוֹהִי 37 לִשׁוֹן נִקְיָה שֶׁלֹּא לְהַתְּבַטֵּא בַּמְּפֹרָשׁ יְהוּדִי בַּעֲנִינֵי חֲטָא), 38 כְּלֹמֶר: שֶׁאִם שָׁגַג בְּאָבִיו — יָבִיא שְׁמִי חֲטָאוֹת כְּמִי 39 שֶׁשָּׁגַג בְּשְׁמִי עֲרִיּוֹת; וְאִין כֵּן הַשְׁוֹגָג בְּזָכוֹר דְּעִלְמָא (זָכוֹר 40 סֹתָם שְׁאִינוּ אֲבִיו), שֶׁאִינוּ מְבִיא אֵלֶּה חֲטָא אַחַת.

יום שישי כ"ב כסלו ה'תשע"ט

מצות לא תעשה שנב.

שמו. שמו.

41 הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְכַּרְנוּ מִלְּבֹא עַל

לכנו ובתו לא־תקח לַכֹּהֵן (שם) ובפרוש אָמרו בַּמִּסְכָּת
עֲבֹדָה זָרָה (לוה): "דָּרַךְ חֲתָנוּת אֶסְרָה תוֹרָה". העוֹבֵר עַל
לֹא זֶה יֵשׁ בְּעֵנָשׁוֹ הַפֶּרֶשׁ וְהוּא: אִם בָּא עֲלֶיהָ בַּפֶּה־הַסֵּיא
(לעיני רבים) — הָרִי הַהוּרָגוֹ בְּשַׁעָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת־
הַעֲבֵרָה, כִּכֹּר קִיָּם אֶת־עֵנָשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה פִּינְחָס בְּזִמְרִי
(במדבר כה, ח) אָמרו (סנהדרין פא:): הַבּוֹעֵל אֶרְמִית קִנְאִין
פּוֹגְעִין בּוֹ, וְדוֹקָא בַּתְּנָאִים שְׁאֵמְרוּ, וְהֵם: שִׁיבְעוּל
בַּפֶּה־הַסֵּיא וּבְשַׁעָה מַעֲשֶׂה וּכְמַעֲשֶׂה שֶׁהִיא (בדיוק כפי
שהתרחש אצל פנחס וזמרי) אָכַל אִם לֹא עָשָׂה זֶה
בַּפֶּה־הַסֵּיא, אוֹ שֶׁפֶּרֶשׁ וְלֹא פָגְעוּ בּוֹ קִנְאִים — הָרִי הוּא
מִחֵיב כֶּרֶת. אָכַל לֹא נִתְבָּאֵר בּוֹ כֶּרֶת זֶה בַּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה.
אָמרו: "לֹא פָגְעוּ בּוֹ קִנְאִים מֵהוּ?" וְנִתְבָּאֵר שֶׁהוּא בַּכֶּרֶת,
שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי חָלַל יְהוּדָה קֹדֶשׁ ה' אֲשֶׁר אָהֵב וְגו' יָכֹרֶת
ה' לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה עֵר וְעֵנָה" (מלאכי ב, יא־יב), אָמרו:
מִכָּלֵל דְּבַכְרָתָה. כְּשֶׁמִּתְבָּרֵר אִם כֵּן שְׁאֵדָם בְּעַל אֶרְמִית
בַּעֲדִים וְהַתְרָאָה — לֹקָה מְדֹאֲוִינֶתָּ, וְדַע זֹאת. וּכְבֹּר
נִתְבָּאֵרוֹ דִּינִי כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בַּעֲבֹדָה זָרָה (לוה)
וּבִסְנֵה־דִרְיִן (פב:).

הַמִּצְוָה הַנ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹ מִלְּהַתְחַטֵּן בְּזִכְרִי
(גברים של) עֲמוּנָה וּמוֹאֵב דּוֹקָא — אָפְלוּ אַחֵר שְׁנִתְגַּיְרוּ,
וְהוּא אָמְרוֹ יַתְעַלָּה: "לֹא־יֵבֵא עֲמוּנִי וּמוֹאֲבִי בִּקְהֵל ה'"
(דברים כג, ד) הַעֹבֵר עַל לֹא זֶה — לֹקָה, כְּלוּמַר: שֶׁגֵּר
עֲמוּנִי וּמוֹאֲבִי שֶׁבָּעַל יִשְׂרָאֵלִית בְּנִשְׁוֹאִין — לֹקִין
שְׁנֵיהֶם מִלְּקוּת דְּאֹרִינֶתָּ וּכְבֹּר נִתְבָּאֵרוֹ דִּינִי מִצְוָה זֹו
בַּפֶּרֶק ח' מִיבְּמֹות (עוה) וּבִסּוּף קִדּוּשִׁין (עד:).

הַמִּצְוָה הַנ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹ מִלְּהַרְחִיק
אֶת־הַמִּצְרִים וּמִלְּהַתְרַחֵק מִלְּהַתְחַטֵּן בָּהֶם אַחֵר שְׁנִתְגַּיְרוּ,
וְהוּא אָמְרוֹ יַתְעַלָּה: "לֹא־תִתְעַב מִצְרִי" (שם, ח) וּכְבֹּר
נִתְבָּאֵרוֹ דִּינִי שְׁפִי הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה, כְּלוּמַר: דִּינִי מִצְרִי
וְאֲדוּמִי (אזהרה נד, נדפסה לקמן), בַּפֶּרֶק ח' מִיבְּמֹות (שם)
וּבִסּוּף קִדּוּשִׁין (עוה).

הַמִּצְוָה הַנ"ד — אֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹ מִלְּהַרְחִיק
עֲשׂוֹ אַחֵר שְׁנִתְגַּיְרוּ, כְּלוּמַר: שְׁאֵנוּ מְזֻהָרִים לְכָל נִתְרַחֵק
מִלְּהַתְחַטֵּן בָּהֶם אַחֵר שְׁנִתְגַּיְרוּ, וְהוּא אָמְרוֹ יַתְעַלָּה:
"לֹא־תִתְעַב אֲדָמִי כִּי אֲחִידָה הוּא" (שם).

הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹ מִלְּבֹא
עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אָמְרוֹ יַתְעַלָּה: "לֹא־יֵבֵא מִמֶּזֶר
בִּקְהֵל ה'" (שם, ג). וְהַעֹבֵר עַל לֹא זֶה — לֹקָה. וּכְבֹּר
נִתְבָּאֵרוֹ דִּינִי מִצְוָה זֹו בַּפֶּרֶק ח' מִיבְּמֹות (עח:) וּבִסּוּף
קִדּוּשִׁין (עד:).

הַמִּצְוָה הַשְּׁס"ס — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹ מִלְּבֹא עַל בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִי שֶׁנִּשְׁחַתּוּ אֲבִירֵי הַתְּשֻׁמִּישׁ שְׁלוֹ עַד שְׁאִי אֶפְשָׁר
לּוֹ לְהוֹלִיד, וְהוּא אָמְרוֹ יַתְעַלָּה: "לֹא־יֵבֵא פְצוּע־דָּבָא
וּכְרוֹת שִׁפְכָה בִּקְהֵל ה'" (שם, ב). וְאִם בְּעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל

הָרִי הוּא מִתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, אֲלֹא שְׁאִינוּ עוֹמֵד בַּכֶּרֶת.
דַּע כָּלֵלִים אֵלּוֹ וְזָכְרוּ.

הַמִּצְוָה הַשְּׁמ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹ מִלְּבֹא עַל
אֲשֶׁת אִישׁ, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְאֹל־אִשְׁתְּ עַמִּיתְךָ לֹא־תִתֵּן
שִׁכְבָּתְךָ לְזָרַע" (ויקרא יט, כ). וְיֵשׁ בְּעֵנָשׁ הַעֹבֵר עַל לֹא
זֶה הַפֶּרֶשׁ, וְהוּא: אִם הִיתָה אִשְׁתְּ אִישׁ זֹו נַעֲרָה מֵאִרְשָׁה
(אחר קידושין לפני נשואין) — שְׁנֵיהֶם חֵיבִים סְקִילָה, כְּמוֹ
שֶׁבָּאֵר הַפְּתוּב (דברים כב, כא); וְאִם הִיתָה בַת כֹּהֵן —
הִיא נִשְׂרָפָת, וְהוּא בַּחֲנֹק, כְּלוּמַר: הַבּוֹעֵל; וְאִם הִיתָה בַת
יִשְׂרָאֵל וְהִיתָה בְּעוּלָה (נשואה) — חֵיבִים שְׁנֵיהֶם חֲנֹק
כָּל־זֶה אִם נִתְקַיְמָה הַעֲדוּת; אָכַל אִם לֹא נִתְקַיְמָה — הָרִי
הוּא בַּכֶּרֶת. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּ? כְּשֶׁהִיא מְזִידָה, וְאִם הִיא
שׁוֹגְגָה — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. וּכְבֹּר נִכְפַּל הִלָּא בַּעֲבֵרָה
זֹו וְהוּא אָמְרוֹ בַּעֲשֶׂת הַדְּבָרוֹת: "לֹא תִנָּאֵף" (שמות כ,
יד; דברים ה, יז), כְּוִנָּתוֹ בְּזֶה הַאֲזַהְרָה עַל בֵּיתָה אִשְׁתְּ אִישׁ.
וּלְשׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פרשת יתרו שם): "לֹא תִנָּאֵף, לְמָה
נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר: (ויקרא כ, י) עֲנֵשׁ שֶׁמַּעֲנֵנוּ, אֲזַהְרָה
לֹא שֶׁמַּעֲנֵנוּ — תִּלְמוּד לֹמַר: "לֹא תִנָּאֵף". וּבִסְפָּרָא:
"אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתְּ אִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתְּ רַעְהוּ"
וְגו' ("מוֹת־יִוִּמָת הַזֶּאֶף וְהַזֶּאֶפֶת") (שם), עֲנֵשׁ שֶׁמַּעֲנֵנוּ אֲזַהְרָה
לֹא שֶׁמַּעֲנֵנוּ — תִּלְמוּד לֹמַר "לֹא תִנָּאֵף", אַחֵד הָאִישׁ
וְאַחֵד הָאִשָּׁה. וְלֹא עָשׂוֹ "וְאֹל־אִשְׁתְּ עַמִּיתְךָ לֹא־תִתֵּן
שִׁכְבָּתְךָ" (ויקרא יח, כ) אֲזַהְרָה — לְפִי שֶׁהוּא לֹא שְׁאִינוּ
כּוֹלֵל נוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת, אֲלֹא אֲזַהְרָה לְנוֹאֵף בַּכֶּד. וְכֵן בְּשָׂאֵר
הַעֲרִיֹות אִי אֶפְשָׁר לָהֶם שְׁלֹא יִלְמְדוּ אֲזַהְרָה גַּם לֹא־שָׂה,
אָמְרוֹ (ספרא): "לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרֹוה" (שם, ו) — הָרִי
כְּאֵן שְׁנֵים לְהִזְהִיר הָאִישׁ עַל־יְדֵי הָאִשָּׁה, וְהָאִשָּׁה עַל־יְדֵי
הָאִישׁ". וּבִגְמָרָא סְנֵה־דִרְיִן (נא): אָמְרוּ: "הַכֹּל הִיּוּ בְּכָלֵל
נוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת, הוֹצִיא הַפְּתוּב (פרט בנפרד) אֶת־בֵּית כֹּהֵן
לְשִׁרְפָה וְאֶת־נַעֲרָה מֵאִרְשָׁה לְסְקִילָה". וּכְבֹּר קִדְּם לְנוּ
31 (הפסוק: "אֲשֶׁר יִנָּאֵף .. מוֹת יוֹמָת הַנוֹאֵף וְהַנוֹאֶפֶת") פְּרוּשׁ דְּבִר
זֶה בְּהַקְדָּמַת מֶאֱמָרָה זֶה (השורש (הכלל) הַשְּׁבִיעִי).

הַמִּצְוָה הַשְּׁמ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹ מִלְּבֹא עַל
הַנֶּפֶשׁ בְּזִמְן טְמֵאָתָהּ, כְּלוּמַר: כָּל־שִׁבְעַת הַיָּמִים. וְהוּא
אָמְרוֹ: "וְאֹל־אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרַב" (ויקרא יח,
36); וְגַם כָּל־זִמְן שֶׁלֹא תִטְבּוֹל אַחֵר שִׁבְעַת הַיָּמִים הִיא
נִדָּה. וְהַעֹבֵר עַל לֹא זֶה אִם הִיא מְזִידָה חֵיב כֶּרֶת; וּבִשְׁוֹגָה
— חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה.

יוֹם ש"ק כ"ג כסלו ה'תשע"ט

מצות לא תעשה נב. נג.

נה. נד. שנד. שס. שסא.

הַמִּצְוָה הַנ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹ מִלְּהַתְחַטֵּן
בַּפּוֹרְיִים, וְהוּא אָמְרוֹ יַתְעַלָּה: "וְלֹא תִתְחַטֵּן בָּם" (דברים
41, ג), וּבָאֵר הַהִתְחַטָּנוֹת מֵהָ הִיא וְאָמְרוֹ: "בִּתְּךָ לֹא־תִתֵּן

- 1 אַחֲרֵי הַקְדוּשִׁין — לֹקֶה. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִינֵי מַצְוָה זוּ
2 בְּפֶרֶק ט' מִיבְמֹת (עו.).
- 3 הַמַּצְוָה הַשֵּׁס"א — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְהַשְׁחִית
4 אֶת אֲבְרֵי הַתְּשֻׁמִּישׁ שֶׁל זְכָרִים מִכָּל-מִין שֶׁל פְּעֻלֵי הַחַיִּים
5 וְשִׁנּוּהַ בְּזֶה הָאָדָם וְזוּלָתוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה אַחֵר
6 שֶׁהִזְכִּיר מַעוֹף וְכֹתוּת וְנִתּוּק וְכֹרִית — "וּבְאֲרָצְכֶם לֹא
7 תַעֲשׂוּ" (ויקרא כב, כד), בָּא הַפְּרוּשׁ (ספרא אמור): "וּבְכֶם
8 לֹא תַעֲשׂוּ". וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — לֹקֶה, כְּלוּמָר:
9 הַמִּסְרָס מִיִּשְׁהוּ מְאִיזָה מִן שִׁיחָה. וּבְפֶרֶק שְׁמוֹנֶה עָרָבִים
- (שבת קי:) אָמְרוּ: "תִּנְיָא מִנִּין לְסְרוּס בְּאָדָם שֶׁהוּא אָסוּר? 10
תִּלְמוּד לֹמַר: "וּבְאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ". וְאֶפְלוּ מִסְרָס אַחֵר 11
מִסְרָס — חִיב. דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבוּן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: 12
הַכֹּל מוֹדִים בְּמַחְמֵץ אַחֵר מִחְמֵץ שֶׁהוּא חִיב, שְׁנֶאֱמַר: 13
"לֹא תִאָּפֶה חֶמֶץ" (שם ו, י) וְ"לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ" (שם ב, 14
יא); בְּמִסְרָס אַחֵר מִסְרָס שֶׁהוּא חִיב, שְׁנֶאֱמַר: וּמַעוֹף 15
וְכֹתוּת וְכו'. אִם עַל פְּרוֹת חִיב, עַל נִתּוּק לֹא כָל-שָׁכָן! 16
אֶלָּא לְהִבְיָא נֹתֵק אַחֵר כּוֹרֵת שֶׁהוּא חִיב". וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ 17
דִּינֵי מַצְוָה זוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּשִׁבְתָּ (שם) וּבְמֹת (עו.). 18

אגרות קודש

ב"ה, ח"י כסלו, תשכ"ב
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה אברהם שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מה' כסלו, בו כותב ראשי פרקים מדברי ימי חייו ומסיים בהצעה שקבל אודות
רבנות במדינת גוואטאמאלע, ומה שנוגע עוד יותר פעולות בחינוך על טהרת הקדש, וכבר הסכים על זה
ויש כרטיסים לנסיעה והכינו דירה עבורו, ושואל האם יסע,

וע"פ פסק דין תורתנו הק' תורת חיים, כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא,
שזהו בנוגע להקיום לחיי העולם הזה ופשיטא שגם לקיום חיי עולם הבא כן הוא, ועוד נקודה בהאמור
שהנ"ל הוא בגדר עניי עירך, כיון שמוצאו ממדינת דרום אמריקה יודע השפה וכו',

נכונה ההצעה וטובה בטוב האמיתי, כפירוש חז"ל טוב לשמים וטוב לבריות וטוב העושה
פירות, שישע למדינה האמורה ויעבוד שם במסירה ונתינה בהחזקת היהדות המסורתית והפצתה
וזכות הרבים מסייעתו וגודל ערך הענין אין די באר.

ויהי רצון שיעשה בהאמור מתוך שמחה טוב לבב ויצליח.

בטח יודע מפרשת יום הבשורה יום הגאולה י"ט כסלו גאולת פנימיות התורה שנתגלתה
בתורת החסידות, המדגישה איך שאהבת ישראל אהבת התורה ואהבת השם, חד הוא, שזה עוד מוסיף
נועם בהנ"ל.

בברכה לבשו"ט.

ירמיה פרק ה כ"ח

כ הגידו זאת בבית יעקב והשמיעוה ביהודה לאמר: כא שמעונוא זאת עם סכל ואין לב עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו: כב האותי לא-תיראו נאם-יהוה אם מפני לא תחילו אשר-שמתי חול גבול לים חקעולם ולא יעברנהו ויתגעשו ולא יוכלו והמו גליו ולא יעברנהו: כג ולעם הזה היה לב סורר ומורה סרו וילכו: כד ולא-אמרו בלבכם נירא נא את-יהוה אלהינו הנותן גשם (וירה) יורה ומלקוש בעתו שבעות חקות קציר ישמר-לנו: כה עונותיכם הפורא-לה וחטאותיכם מנעו הטוב מכם: כו פי-נמצאו בעמי רשעים ישור פשד יקושים הציבו משחית אנשים ילכדו: כז ככלוב מלא עוף בן בתיהם מלאים מרמה עליבן גדלו ויעשירו: כח שמנו עשתו גם עברו דברי-רע דין לא-דנו דין יתום ויצליחו ומשפט אביונים לא שפטו:

רש"י

(כב) האותי לא תיראו. הלא הם שאינו דואג מפני הפורענות ואינו מצפה לקיבול שכר ירא מפני ואינו עובר הגבול אשר שמתי סביביו: תחילו. לי פחד: ויתגעשו. גליו. ומרומם לעבור הגבול ולא יוכלו לעבור: והמו גליו. שאון קול גדול: ולא יעברנהו. הגלים לא יעברו הגבול: (כד) יורה ומלקוש. כתרגום בכיר ולקיש: שבועות חוקות קציר. שבעה שבועות שחקק לנו בהן שתי חוקות קציר חק העומר וחק שתי הלחם: ישמר לנו. שיהא הקציר בזמנו: (כה) הטו אלה. הטו החוקות האלה מעליכם שאינם שומרים לכם ואתם כלים ברעב: (כו) ישור. יארום וכן למען שוררי (תהלים

ה) לי אשורנו ולא קרוב (במדבר כד). כשך יקושים. כאשר ישוך היקוש שעושין ללכוד צביים ביער כשרגלו בא לתוכו והוא נושכו ומחזיקו ברגלו ונלכד וקורין לו פיי"ד בלעז: הציבו משחית. צינב"ל בלעז כן עושין אורבים על עיר או על דרך: הציבו. כמו מצב פלשתים (סא"א): (כז) ככלוב. הוא מקום שמפטמין בו עופות וכן תרגמו יונתן כבית פיטמא ובלעז פנו"ק: (כח) עשתו. לי עשת שן (שיר ה) גוף עב, ובלעז אישפישור"ט: עברו דברי רע. אם באת רעה או עבירה לידם לא נטו ממנה אלא עברו בה ועשאוה: לא דנו דין יתום. למען יצליחו:

מצודת דוד

מצודת ציון

(כ) הגידו זאת. את האמור למטה: והשמיעוה. את הדבר הזאת: (כא) עם סכל. עם טפש ואין להם לב משכיל: ולא יראו. נפלאות המקום: ולא ישמעו. פלאי מעשיו: (כב) האותי. וכי לא תיראו ממני וכי לא תרעדו מפני: גבול לים. להיות גבול לים שעד החול יבוא: חק עולם. החק הזה הוא כל ימות עולם: ולא יעברנהו. אין מי הם עוברים את הגבול: ויתגעשו. אף כי ינודו בתנועה חזקה עכ"ז לא יוכלו לעבור הגבול: והמו גליו. אף כי ירוצו גליו עד כי נשמע קול המייתם עכ"ז לא יעברו הגבול וכ"ז הוא מפחד ה' ומאדור גאונו: (כג) ולעם הזה. אבל לעם הזה היה לב מעוות וממרה: סרו וילכו. סרו מה' והלכו להם: (כד) נירא נא. ר"ל אם עד הנה לא היה פחד אלהים לנגד עינינו הנה עתה נשים על לב לירא את ה' הנותן גשם וחזור ומפרש שנותן יורה ומלקוש. כ"א בזמן הצורך: שבועות חקות קציר. ר"ל החוק של שבועות ימי הקציר ישמר לנו שלא היה מוריד גשמים

(כב) תחילו. מלשון חיל ורעדה: חק. דבר קבוע: ויתגעשו. ענין נדנוד ותנועה חזקה וכן ותגעש ותרעש הארץ (תהלים יח): יוכלו. מלשון יכולת: והמו. מלשון המייה: (כג) סורר. מעוות: ומורה. ענין מרי ומרד וכן בן סורר ומורה (דברים כא): (כד) יורה. הוא המטר היורד על הזרעים המרוה הזרעים והאדמה: ומלקוש. הוא המטר המאחר היורד על הקשין ועל המלילות וכן ונתתי מטר וכו' יורה ומלקוש (שם יא): שבועות. הוא מל' מלא שבוע זאת (בראשית כט): חוקות. מלשון חק ודבר קבוע: (כו) ישור. ענין הבטה וראיה כמו למען שוררי (תהלים כז): כשך. ענין הנחה כי וישכו המים (בראשית ח) ת"א ונחו מיא: יקושים. פח מוקשים: משחית. פח משחית: ילכדו. יתפשו: (כז) ככלוב. מעשהו כעין סל ועשוי לעופות ודומה לו כלוב קיץ (עמוס ח): (כח) שמנו. מלשון שומן: עשתו. ענין צחות ובהירות כמו מעיו עשת שן (ש"ה ה):

בא"י כל ימי הקציר שהוא סימן קללה וזש"ה הלא קציר חטים היום אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר (שמואל א' י"ב): (כה) הטו אלה. הטו מכם הידיעה וההשכלה: מנעו הטוב. היא תבונת הלב המביא טובה: (כו) כי נמצאו בעמי רשעים. ומעשיהם הם המטמטמים את הלב: ישור. יביט לארוב על אנשים כאדם המניח פח יקושים ללכוד עופות כן הציבו הם פח משחית וילכדו אנשים לגזול הונם ולהרגם: (כז) ככלוב. כמו הכלוב הוא מלא מן העופות כן בתייהם המה מלאים מן המרמה: גדלו. בהון רב ולתוספת ביאור אמר ויעשירו: (כח) שמנו. נעשו שמנים וצחו בבהירות רב: גם עברו. ר"ל גם כל דברי רע הבא לידם עברו עליהם: דין לא דנו. לא דנו דין אמת ואפילו דין יתום ואעפ"י הצליחו ולא נפרעתי עדיין מהם: ומשפט. ר"ל בעבור כי הצליחו אחזו בדרכם ולא שפטו משפט האביונים אשר יצעקו מפני נוגשיהם:

שיר השירים פרק ח זי

ז מִים רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לִכְבֹּת אֶת־הָאֹהֶבָה וְנִהְיוּ לֹא יִשְׁטָפוּהָ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־פְּלִיָּהוֹן בֵּיתוֹ בָּאֹהֶבָה
 בּוֹז יִבּוּזוּ לוֹ: ח אָחוֹת לָנוּ קָטְנָה וְשָׁדִים אֵין לָהּ מִה־נַּעֲשֶׂה לְאַחֲתָנוּ בַּיּוֹם שִׁדְרַבְרָבָה: ט אִם־חֹמֶה
 הָיָא נִבְנָה עָלֶיהָ מִירַת כֶּסֶף וְאִם־דִּלְתָּ הָיָא נֶצֶר עָלֶיהָ לֹחַ אֶרֶז: י אֲנִי חוֹמָה וְשָׂדֵי כְּמִגְדָּלוֹת אֲזִי הָיִיתִי
 בְּעֵינָיו כְּמוֹצֵאת שָׁלוֹם:

רש"י

להכחידה כענין שנאמר (תהלים פ"ג) לכו ונכחידם
 מגוי: (ט) אם חומה היא. אם תחזק באמונתה
 וביראתה להיות כנגדם כחומת נחשת שלא יכנסו
 לתוכה רוצה לומר שלא תתחתן בם והם לא יבואו בה
 ולא תתפתה להם: נבנה עליה טירת כסף. נהיה לה
 לעיר מבצר ולכתר ולנוי ונבנה לה את עיר הקודש
 ובית הבחירה: ואם דלת היא. הסובבת על צירה
 ובהיקש עליה היא נפתחת אף היא אם תפתח להם
 להיות הם באים בה והיא בהם: נצור עליה לוח ארז.
 נשים בדלתה נסרים של עץ הנרקבים והתולעת גוררתן
 ואוכלתן, וכנסת ישראל אומרת: (י) אני חומה. חזקה
 באהבת דודי: ושדי כמגדלות. אלו בתי כנסיות ובתי
 מדרשות המניקים את ישראל בדברי תורה: אז. באמרי
 זאת: הייתי בעיניו כמוצאת שלום. ככלה הנמצאת
 שלימה ומוצאת שלום בבית בעלה:

מצודת ציון

(ז) לכבות. מלשון כיבוי: ישטפוה. ענין גריפה על ידי חוזק
 הרדיפה. וכן תשטף ספיחיה (איוב יד ט): הון. ענין עושר.
 וכן הון יקר (משלי א יג): בוז יבוזו. מלשון בזיון: (ח) בה.
 רוצה לומר בענינה: (ט) נבנה. מלשון בנין: עליה. בעבורה:
 טירת. היכל וארמון. וכן תהי טירתם נשמה (תהלים סט כ):
 נצור. מלשון מצור ומבצר: לוח. נסר. כמו את כל לחותים
 (יחזקאל כז ה): (י) כמגדלות. מלשון מגדל: כמוצאת. מלשון
 מציאה:

עמה, שלחה אמריה אל החשוק וכה תאמר, הנה יש לנו קרובה אחת קטנה בקומה ואין לה שדים להניק בנים, ועתה אשאלך
 והודיעני מה נעשה עמה בעת שידובר בה להנשא לאיש, וכאומרת הלא אין מי ימצא שישאנה בעבור קטנותה והעדר השדים.
 והנמשל הוא לומר אחר הבטחת הגאולה בבוא הזמן, יאמרו בני יהודה הנה אחינו בני עשרת השבטים קטנים המה במעשה
 המצות, כי עוד היו בארצם הדיחום מלכיהם מאחרי ה', ואף כי בגולה. וגם לא נמצא עמהם בעלי חכמה ומדע כדרך שהיה
 עמי בבית השני אנשי כנסת הגדולה ומהם נביאים, ולא מצאו אם כן מי להניק אותם מחלב חכמת התורה, ואם כן במה יזכו
 גם המה אל הגאולה: (ט) אם חומה היא. כאילו החשוק שולח אמריו לומר עצתו, אם היא סגורה וסתומה כבנין חומה ולא
 שכבה מי משכבי אשה לאבד ולשבר בתוליה, אזי נבנה בשבילה ארמון כסף לשמש בה יחירי מבלי בעל, ותתענג לשבת
 בארמון כסף אם לא תתענג בשבת תחת בעל: ואם דלת היא. אם לא שמרה בתולה והיא כדלת הנפתח, אזי נעשה בשבילה
 מאסר בנין חזק ומשומר מנסרי ארזי לכל יוכל מי לקרוב אליה, ותשב בדודה ושוממה. והנמשל הוא כאילו המקום ברוך־הוא
 משיב אם היו כחומה ולא עזבו להכנס ביניהם מעובדי גלולים לדבקה בהם, אזי יזכו גם המה לבנין בית המקדש. ואם פתחו
 הדלת ונכנסו ביניהם, ישבו עוד במאסר הגולה: (י) אני חומה. ענתה החשוקה ושלחה אמריה לומר, הלא אני כחומה, כי
 שמרתי מקום בתולי ולא שכב מי אותי. ועם כי שדי המה גדולות כמגדלות המעוררים תאות הנואפים, מכל־מקום אני שמרתי
 את עצמי. וכאילו אומרת הואיל וכן ראוי אם כן אני לשבת בארמון כסף, ותשב הקרובה עמדי. והנמשל הוא כאילו בית יהודה
 תשיב לומר הלא אני לא דבקתי בעובדי גלולים, ויש בי בעלי חכמה ומדע להניק אותי מחלב חכמת התורה, וראויה אני לשוב
 מהגולה ולבנין בית המקדש ובעבורי ישוּבו גם המה לארצם ויזכו לבנין בית המקדש: אז הייתי וגו'. היתה משתבחת לפני
 הנערות; ואמרה אז כשדברתי הדברים האלה הייתי בעיני יקרה ונכבדת כדרך שמייקין למחזרת אחר השלום ומוצאת אותו,
 כי הוטב בעיני מה שהייתי מחזרת אחר שלום הקרובה. והנמשל הוא לאחדים עם המשל:

מצודת דוד

(ז) מים רבים. לפי שהמשיל את האהבה באש, לכן אמר מים
 רבים וכו' לשון הנופל בכיבוי האש. ורוצה לומר לא יועיל
 שום הסתה ופיתוי לבטל את האהבה. ואם מי יתן כל הון ביתו
 בעבור האהבה להמיר אותה בשנאה, הנה כל בני עולם יבוזו
 אותו וילעגו עליו, על שלא השכיל לדעת שאי אפשר לבטל
 אהבה עזה זאת בשום דבר. ומוסב למעלה לומר מהראוי שלא
 תסיר עוד אהבתך ממני, הואיל וגם אהבתי אליך חזקה מאד.
 והנמשל הוא לאחדים עם המשל: (ח) אחות לנו קטנה. ועל
 כי שמעה החשוקה אשר לב החשוק טוב עליה וחפץ לשבת

ו שור שהיה מתחבד בכתל, ונפל על האדם; נתפגן להרוג את הבהמה והרג את האדם; לנכרי, והרג בן ישראל; לנפלים, והרג בן קימא – פטור.

ז שור האשה, שור היתומים, שור האפטרופוס, שור המדבר, שור ההקדש, שור הגר שמת ואין לו יורשים – הרי אלו חייבים מיתה. רבי יהודה אומר: שור המדבר, שור ההקדש, שור הגר שמת – פטורים מן המיתה, לפי שאין להם בעלים.

ח שור שהוא יוצא להסקל והקדישו בעליו – אינו מקדש; שחטו – בשרו אסור. ואם עד שלא נגמר דינו הקדישו בעליו – מקדש; ואם שחטו – בשרו מתר.

ט מסרו לשומר חנם ולשוואל, לנושא שגר ולשוכר – נכנסו תחת הפעלים: מועד משלם נזק שלם, ותם

פירוש ברטנורא

ו שור שהיה מתחבד בכותל וכו'. פטור מן המיתה. ואם היה מועד, כגון שהיה מועד להתחבד בכתלים ולהפילם על בני אדם, ונתחבד בכותל להנאתו והפילו על האדם ומת, השור פטור מן המיתה, והבעלים משלמים את הכופר. השור פטור מן המיתה, דכתיב (שמות כ"א) השור יסקל וגם בעליו יומת, כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מה בעלים אין חייבין אם הרגו את הנפש עד שיהרגו בכוונה, כך השור אינו חייב עד שיהרגו בכוונה. והבעלים משלמים את הכופר, דכתיב אם כופר, שהיה יכול לכתוב כופר ויטת עליו, מאי אם כופר, לרבות ההורג שלא בכוונה לחיוב כופר:

ז שור היתומים. שאין להם אפטרופוס: ושור האפטרופוס. השור של יתומים הוא, אלא שעל האפטרופוס לשמרו: הרי אלו חייבין. דשבעה שור כתובים בפרשה בנזק אדם. חד לגופיה, וששה לששה שוורים הללו: רבי יהודה אומר שור הקדש שור הגר שמת ואין לו יורשים פטורים מן המיתה. אפילו נגח ואח"כ הקדיש, נגח ואח"כ מת הגר, היה פטור ר' יהודה. ואין הלכה כר' יהודה:

ח ואם שחטו אסור. באכילה. דכתיב (שמות כ"א) סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו, ממשמע שנאמר סקול יסקל השור אינו יודע שהיה נבלה ונבילה אסורה באכילה, ומה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, אלא לומר לך שאם קדם ושחטו לאחר שנגמר דינו אסור: הקדישו בעליו מוקדש. ונפקא מינה דאי מתהני מיניה מעל:

משניות מבוארות – קהתי

בחיי הגר ואחר כך מת הגר, וכן אפילו נגח ולבסוף הפקירהו או הקדישהו בעליו, הואיל ובשעת גמר דינו אין לו בעלים, פטור השור מן המיתה. ואין הלכה כרבי יהודה.

יוס שני

באור משנה ח

משנתנו באה ללמד בשור שהמית אדם, מאימתי הופקע כוח הבעלים ורשותו ממנו.

שור שהוא יוצא להסקל – שנגמר דינו לסקילה על שהמית אדם, והקדישו בעליו – למקדש, אינו מקדש – שאין לבעלים זכות בו כלל (ומאירי); שחטו – ואם קדם ושחטו, בשרו אסור – שנאמר (שמות כא, כח): "סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו", והרי אין הכתוב צריך לומר, שכיון שנסקל השור והוא נבילה שבשרו אסור, ומה תלמוד לומר "ולא יאכל את בשרו"? אלא בא הכתוב להודיענו, שאם קדם ושחטו לאחר שנגמר דינו, בשרו אסור; ולא זו בלבד שאסור באכילה, אלא אף בהנאה אסור, שכל מקום שנאמר "לא יאכל" (בבבין נפעה). בין איסור אכילה ובין איסור הנאה במשמע. ואם עד שלא נגמר דינו הקדישו בעליו – אם הקדישו הבעלים את שורם, שהמית אדם, קודם שנגמר דינו לסקילה, מקדש – השור, והנהנה ממנו מעל, ומכל מקום בית דין דנים את השור לסקילה. וכותב המאירי, שבית דין מכריחים את הבעלים לפדותו בשווי וליתן דמיו לבדק הבית, ואחר שנפדה, בית דין סוקלים אותו; ואם שחטו – קודם שנגמר דינו לסקילה, בשרו מתר – באכילה (ומבט).

באור משנה ט

מסרו – מסר בעל השור את שורו, לשומר חנם – שאינו מקבל שגר בעד שמירתו, ולשוואל – או לשואל המשתמש בשור ללא תשלום שגר, או לנושא שגר – לשומר המקבל שגר בעד שמירתו, ולשוכר – או לשוכר, המשלם לו כסף תמורת השימוש בשורו (אלו הם ארבעה מיני שומרים שדיניהם מפורטים במסכת בבא מציעא ז, ח). נכנסו תחת הפעלים – הרי אלו במקום הבעלים להתחייב בנזקי השור: מועד משלם נזק שלם – אם היה השור מועד, משלם השומר נזק שלם, ותם – ואם היה השור תם, משלם חצי נזק – ואילו הבעלים פטורים, שכן כל השומרים הללו מקבלים עליהם מן

יוס ראשון

באור משנה ו

שור שהיה מתחבד בכתל – להנאתו, ונפל – הכותל, על האדם – והרגו; נתפגן – או שור שנתכוון – להרוג את הבהמה והרג את האדם; או שנתכוון לנכרי, והרג בן ישראל; או לנפלים – שנתכוון השור להרוג נפל, שהוא ולד שאינו בן קימא, והרג בן קימא; בכל אלו פטור – השור ממיתה, שאם הרג אדם על ידי חיכוכו בכותל, הרי לא נתכוון בכלל להרוג, ובשאר המקרים המפורטים במשנה הרי לא נתכוון להרוג אדם שחייבים עליו מיתה. בגמרא מבואר, שאפילו השור היה מועד לכך, מכל מקום פטור מן המיתה, אבל הבעלים חייבים לשלם את הכופר; השור פטור מן המיתה, שנאמר (שמות כא, כט): "השור יסקל וגם בעליו יומת". ודרשו מכאן: כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מה בעלים אינם חייבים מיתה, אם הרגו את הנפש, אלא אם כן הרגו בכוונה, אף השור אינו חייב עד שיהרגו בכוונה; והבעלים חייבים לשלם כופר, שנאמר (שם ט, ל): "אם כופר יושת עליו", שהיה צריך לומר "כופר יושת עליו", ומה תלמוד לומר "אם כופר יושת עליו"? לרבות שור ההורג שלא בכוונה, שחייב בכופר.

באור משנה ז

שור האשה – שור של אשה, שור היתומים – שאין להם אפטרופוס, שור האפטרופוס – שור של יתומים שיש להם אפטרופוס, שור המדבר – שהוא הפקר, שור ההקדש – אף על פי שבמיתתו יש הפסד להקדש, שור הגר שמת ואין לו יורשים – ונמצא השור הפקר, הרי אלו חייבים מיתה – אם המיתו אדם, חייבים הם סקילה. בברייתא בגמרא מבואר: שבע פעמים נאמר "שור" בפרשת "וכי יגור שור את איש", אחד בא לגופו, והשאר באים לרבות את ששת השוורים המפורטים במשנתנו. רבי יהודה אומר: שור המדבר, שור ההקדש, שור הגר שמת – ואין לו יורשים; כל אלו פטורים מן המיתה, לפי שאין להם בעלים – בגמרא מבואר, שרבי יהודה נקט שור המדבר ושור הגר שמת ואין לו יורשים, אף על פי ששניהם של הפקר הם, כדי להשמיענו, שאפילו נגח השור

מִשְׁלֵם חֲצִי נֶזֶק. קָשְׁרוּ בְּעֻלּוֹ בְּמוֹסְסָהּ, וְנָעַל בְּפָנָיו פְּרָאוֹי, וְיָצָא וְהִזִּיק, אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד – חֵיב; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תָּם חֵיב וּמוֹעֵד פָּטוּר, שְׁנַאמְר (שמות כא, לו): "וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעֻלּוֹ", וְשִׁמּוֹר הוּא זֶה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין לוֹ שְׁמִירָה אֲלָא סְבִין.

פ ר ק ח מ י ש י

א שׁוֹר שֶׁנֶּגַח אֶת הַפֶּהָה וְנִמְצָא עֲבָרָה בְּצִדָּהּ, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִגְחָה יְלָדָה, אִם מִשְׁנִינְחָה יְלָדָה – מִשְׁלֵם חֲצִי נֶזֶק לַפֶּהָה וְרִבִּיעַ נֶזֶק לְיֹלֶד. וְכֵן פֶּהָה שֶׁנֶּגַח אֶת הַשּׁוֹר וְנִמְצָא יְלָדָה בְּצִדָּהּ, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִגְחָה יְלָדָה, אִם מִשְׁנִינְחָה יְלָדָה – מִשְׁלֵם חֲצִי נֶזֶק מִן הַפֶּהָה וְרִבִּיעַ נֶזֶק מִן הַיֹּלֶד.

פירוש ברטנורא

ט ונעל בפניו פראוי. בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. והיינו שמירה פחותה: ומועד פטור. מצד העדאה שבו. אבל צד תמות במקומה עומדת. ומשלם חצי נזק בתם. דכתיב ולא ישמרנו גבי מועד. הא שמרו כל דהו פטור מצד העדאה: רבי אליעזר אומר: אין לו שמירה. למועד: אלא סבין. עד שישחטנו. ושלש מחלוקות בדבר. לר"מ בשמירה פחותה חייב ובמעולה פטור. ולרבי יהודה בשמירה פחותה נמי פטור מצד העדאה שבו. אבל חייב על צד תמות שבו. עד שישמרנו שמירה מעולה. ולר"א במעולה נמי חייב. והלכה כרבי יהודה. ומיהו לכתחלה מצוה, לשחוט שור המועד כדי לסלק ההזיק:

ד א שור שנחה את הפרה. מעוברת: ונמצא עוברת בצדה. מת: ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה. ולא מת מחמת הנגיחה: אם משננחה. ומחמת הנגיחה הפילתו: ורביע נזק לולד. דתם חייב חצי נזק, והוא ולד מוטל בספק הוא, וחולקין. ומתניתין סומכים היא דאמר ממונ המוטל בספק חולקין. אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המוציא מחברו עליו הראיה. והלכה כחכמים. ואפילו נזק אומר ברי ומוזק אומר שבא, המוציא מחברו עליו הראיה: וכן פרה שננחה את השור וכו' משלם חצי נזק מן הפרה. אם נמצאת הפרה, כדן תם שמשלם חצי נזק מגופו. ואם לא נמצאת הפרה, משלם רביע נזק מן הולד. שאם היה ידוע שקודם שילדה נגחה היה משלם כל חצי נזק מן הולד, שמעוברת שננחה היא ועוברת נגחה. ואם לאחר שילדה נגחה לא היה משלם מן הולד כלום, שהרי הולד לא נגח ואין תהם משלם אלא מגופו. עכשיו שהוא בספק, חולקים, ומן החצי נזק שיש לו לשלם משלם רביע נזק מן הולד:

משניות מבוארות – קהתי

כך את הפרה מתה, ועוברת מת בצדה (חמאירי). ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה – אם קודם שננחה השור ילדה, ומת הולד שלא מחמת הנגיחה, ונמצא שאין בעל השור חייב בנזקי הולד, אם משננחה ילדה – ומחמת הנגיחה הפילתו, והרי בעל השור חייב אף בנזקי הולד, משלם – בעל השור, מגופו של השור, חצי נזק לפרה – על נזקה של הפרה, כדן תם שנחה, ורביע נזק לולד – שהואיל וספק הוא אם מחמת נגיחת השור מת גם הולד וחייב בחצי נזק, לפיכך חולקים את חצי הנזק של הולד, ובעל השור משלם רק רבע נזק. בגמרא מבואר, שמשנתנו היא כדעת סומכוס הסובר: ממונ המוטל בספק חולקים. אבל חכמים אומרים: זה כלל גדול בדין: המוציא מחברו עליו הראיה, כלומר שלדעת חכמים אין בעל השור משלם על נזק הולד כלום, ואפילו הנזק טוען טענת ברי, שמחמת נגיחת השור הפילה פרתו את הולד, והמוזק טוען: שמה קודם שננחה שורי ילדה, הרי זה פטור מלשלם נזק הולד, שהמוציא מחברו עליו הראיה. והלכה כחכמים (ענין ומב"ט הל' נזקי ממון ט, ב-ג). וכן פרה שננחה את השור ונמצא ילדה בצדה – והולד חי, ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה – אם קודם שננחה ילדה, ולא היתה מעוברת בשעת נגיחה, ואין גובים את חצי הנזק אלא מגופה של הפרה בלבד, אבל לא מגופה של הולד, אם משננחה ילדה – והיתה מעוברת בשעת נגיחה, וגובים חצי הנזק מהפרה ומוולדה, מפני שהוולד כגופה, משלם חצי נזק מן הפרה ורביע נזק מן הולד – בגמרא מבואר: אם הפרה נמצאת, גובים חצי נזק מגופה של הפרה, ואם אין הפרה נמצאת, כגון שאבדה, גובים רבע הנזק מגוף הולד; והטעם הוא כמו שבארנו לעיל, שהואיל וספק הוא אם כוחו של הולד סייע בנגיחה, הרי ממונ המוטל בספק חולקים, כדעת סומכוס, הלכך על חצי הנזק שיש לשלם, אין גובים מגוף הולד אלא רבע נזק. והוא הדין כשהפרה נמצאת אלא שאין בגופה כדי חצי הנזק, שגובים מגוף הולד לא את המותר כולו אלא את מחציתו. אבל לדעת חכמים אין גובים מן הולד כלום, שהמוציא מחברו עליו הראיה. ברם, אם נתברר שמעוברת היתה בשעת נגיחה, אף אם אבדה הפרה, גובים מן הולד את כל חצי הנזק, שגוף אחד הוא עם הפרה.

בארנו את הסיפא של משנתנו כפירושו של רבא בגמרא (בבא קמא מו, ב), שמדובר כאן בפרה וכולד של אדם אחד. אבל אביי מפרש, שמדובר כאן בכגון שהפרה של אחד והולד של אחר, ובאה המשנה להשיעור, שהואיל

הסתם לשמור על השור, שלא יזוק ושלם יזיק, היינו שאם יזוק, ישלמו היוזם לבעליהם ויעשו הם דין עם המזיק; ואם יזיק, יתחייבו הם בנזקיהם (חמאירי). קָשְׁרוּ בְּעֻלּוֹ בְּמוֹסְסָהּ – קשרו הבעלים את שורם בחבל הקשור בצוארו והוא נמשך בו, ונעל בפניו – או שנעל בפניו, פְּרָאוֹי – היינו בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה, והרי זו שמירה פחותה, ויָצָא – השור – והזיק, אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד – בין שהיה השור תם בין שהיה מועד, חֵיב – בנזקיו; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – שסובר רבי מאיר, שצריכים הבעלים לשמור שמירה מעולה, היינו לקשרו בשלשלת של ברזל, שלא יוכל לנתקה, או לנעול בפניו עד שתוכל הדלת לעמוד אפילו ברוח שאינה מצויה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תָּם חֵיב – אם היה השור תם, הריהו חייב בחצי נזק, וּמוֹעֵד פָּטוּר – אבל אם היה השור מועד, הריהו פטור, שְׁנַאמְר – בשור המועד: "וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעֻלּוֹ" – ומשמע שלא שמרו כלל, אבל אם שמרו, אפילו שמירה פחותה, הריהו פטור; וכותב חמאירי: וראה לי הטעם, שהואיל ויש לו קול (שמפורסם שהוא מועד). אף הבריות ראיות להישמר ממנו; וְשִׁמּוֹר הוּא זֶה – והרי שורו של זה היה שמור, הלכך הוא פטור. בגמרא מבואר, שאינו פטור אלא מנזק שלם, אבל חייב הוא על כל פנים לשלם חצי נזק כדן שור תם, שכן "צד תמות במקומו עומד". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין לוֹ שְׁמִירָה אֲלָא סְבִין – אין שמירה למועד אלא על ידי סבין, כלומר שחייב לשחטנו, ואפילו שמרו שמירה מעולה הריהו חייב.

נמצא שלוש מחלוקות בדבר (בשור המועד): א. לדעת רבי מאיר בשמירה פחותה חייב, ובשמירה מעולה פטור. ב. לדעת רבי יהודה אף בשמירה פחותה פטור מצד העדאה שבו, אבל חייב על צד תמות שבו, עד שישמרנו שמירה מעולה. ג. לדעת רבי אליעזר, אף בשמירה מעולה חייב בשור המועד. והלכה כרבי יהודה. ויש מפרשים בגמרא, שאף רבי אליעזר סובר, שבשמירה מעולה פטור, אלא שלדעתו אינו יוצא ידי שמים עד שישחטנו, כדי לסלק את ההזיק, כמו ששנו בבביתא: "מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו? שנאמר (דברים כב, ח): "וְלֹא תִשֵּׁם דָּמִים בְּבֵיתְךָ".

יו ט ש י ש י

באור משנה א

משנתנו מוסיפה ללמד בנזקי קרן.

שור – תם, שֶׁנֶּגַח אֶת הַפֶּהָה – שהיתה מעוברת, וְנִמְצָא עֲבָרָה בְּצִדָּהּ – מת, כגון שראו עדים את נגיחת השור מרחוק, ומצאו אחר

ב הקדר שהכניס קדרותיו לחצר פעל הבית שלא ברשות, ושברתן בהמתו של פעל הבית – פטור; ואם הזקה בהן – פעל הקדרות חייב; ואם הכניס ברשות – פעל החצר חייב. הכנים פרוותיו לחצר פעל הבית שלא ברשות, ואכלתן בהמתו של פעל הבית – פטור; ואם הזקה בהן – פעל הפרות חייב; ואם הכניס ברשות – פעל החצר חייב.

ג הכנים שורו לחצר פעל הבית שלא ברשות, ונגחו שורו של פעל הבית, או ששכבו כלבו של פעל הבית – פטור. נגח הוא שורו של פעל הבית – חייב. נפל לבורו והבאיש מימיו – חייב; היה אביו או בנו לתוכו – משלם את הפטר. ואם הכניס ברשות – פעל החצר חייב. רבי אומר: בכלן אינו חייב, עד שיקבל עליו לשמור.

פירוש ברטנורא

ב ואם הזקה בהם בעל הפירות חייב. והני מילי שהחלקה ונשלח בהן. אבל אם אכלה מהן עד שמתה, בעל הפירות פטור, דהוה לה שלא תאכל. ג היה אביו או בנו. של בעל הבית בתוכו. והוא הדין לשאר אנשים, אלא אורחא דמלתא נקט: משלם את הכופר. וכגון שהיה מועד להפיל עצמו על בני אדם בבורות, והאידנא חזי ירקא בבור והפיל עצמו לבור לאכול ירקא והרג את האדם, שהשור פטור ממותה הואיל והרג שלא בכוונה, והבעלים משלמין את הכופר, דאתרבי כופר אפילו שהרג שלא בכוונה כדאמרין לעיל: רבי אומר וכו'. והלכה כרבי. הלכך אם הכניס שורו ברשות בעל הבית סתם ולא קבל עליו לשמור, בעה"ב פטור דהא לא קבל עליה נטירותא. והמכנים נמי פטור, לפי שהכנים ברשות:

משניות מבוארות – קהתי

אלא אם כן קיבל עליו בפירוש לשמור אותם. והלכה כרבי. בתוספות מבואר, שמשנתנו נקטה אותו דין גם בקדרות וגם בפירות כדי להשמיענו, שלא זו בלבד שבקדירות אם הכניס ברשות, בעל החצר חייב, שהואיל ונזכות להישר מן הסתם קיבל עליו שמירתם, אלא אף בפירות אם הכניס ברשות, בעל החצר חייב.

יום רביעי

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד במכנים נכסיו לחצר חבירו שלא ברשות או ברשות. ולאחר שלמדנו במשנה הקודמת בנזק רגל ושן מוסיפה משנתנו ללמד בנזקי קרן.

הכנים שורו לחצר פעל הבית שלא ברשות, ונגחו שורו של פעל הבית, או ששכבו כלבו של פעל הבית, פטור – בעל הבית מלשלם, הואיל והכנים שורו שם שלא ברשות. נגח הוא שורו של פעל הבית, חייב – אם היה שור חם, חייב לשלם חצי נזק, ואם היה שור מועד – נזק שלם. ולדעת רבי טרפון אף שור חם ברשות הניזק משלם נזק שלם (לעיל ב, ה). נפל – שורו של זה, לבורו – של בעל הבית, והבאיש מימיו – שכבור, על ידי הלכלוך שבגופו, חייב – בעל השור לשלם דמי נזקי המים. היה אביו או בנו – של בעל החצר, לתוכו – כלומר בתוך הבור, ונפל עליהם השור והרגם, משלם את הפטר – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בשור שהיה מועד ליפול על בני אדם בבורות, וראה ירק בבור, ונפל לבור בשביל הירק, שבכגון זה השור פטור ממיטה, לפי שלא נתכוון להמית אדם, והבעלים חייבים לשלם את הכופר; ומה שנקטה המשנה "אביו או בנו" לאו דווקא, והוא הדין כל אדם אחר, אלא שנקטה דוגמא מצויה. ויש מפרשים, שמשנתנו כרבי יוסי הגלילי וכרבי טרפון, הסוברים שחם ברשות הניזק משלם נזק שלם, והוא הדין כופר שלם, ולפי זה דווקא נקטה המשנה "אביו או בנו" כדי שיהיה כופר ברשות הניזק. אבל באדם אחר פטור מכופר. ואם הכנים – את שורו, ברשות – בעל הבית, פעל החצר חייב – אם הוזק השור על ידי שורו או כלבו. רבי אומר: בכלן – בכל שלוש העניינים ששנינו היינו במי שהכניס קדרותיו או פירותיו או שורו לחצר בעל הבית ברשות, אינו חייב – אין בעל הבית חייב בנזקיהם, עד שיקבל עליו – בפירוש, לשמור – אותם. אבל אם נתן לו רשות סתם, הריהו פטור, שהרי לא קיבל עליו לשמור. ואף המכנים פטור, הואיל והכנים ברשות (בדפוס: ועיין "תוספות יום טוב" ותוספות רבי עקיבא איגור).

וכל אחד טוען, שיש לו שותף בנזק, הלכך בעל הפרה משלם את החצי ממה שיש לו לשלם, היינו רבע הנזק, ובעל הולד שהוא משלם מספק, אינו משלם אלא רבע ממה שיש לו לשלם. כגון שור שווה מאתיים שהוזק, וחצי נזקו הוא מאה זוז, משלם בעל הפרה חמישים זוז, ובעל הולד עשרים וחמישה זוז, והניזק מפסיד עשרים וחמישה זוז. ברם, בתוספות מבואר, שחשבון זה אינו אלא לסימן בלבד, כאילו הולד עשה חצי הנזק, אבל באמת אין הדבר כן, שהרי שותפותם של הפרה והולד אינה שווה בנזק, אלא שכוונת המשנה, לדעת אביו, שלעולם אין בעל הולד משלם אלא רביעי נזקו, כגון אם הפרה שווה בלא הולד שמונים זוז, ועם הולד – מאה זוז, וחצי הנזק שעשתה הוא מאה זוז, כגון שנגח שור שווה מאתיים זוז, ונמצא חלקו של הולד בחמישים הנזק; ואילו היה ודאי שותף, היה הניזק נוטל הפרה עם הולד, אבל עכשיו שהוא ספק, הריהו נוטל חצי הולד, היינו עשרה זוז (ותוספות דיבור המתחיל "ורביע", בבא קמא מו, ב).

באור משנה ב

הקדר – העושה קדרות של חרס, שהכניס קדרותיו לחצר פעל הבית שלא ברשות, ושברתן בהמתו של פעל הבית, פטור – בעל הבית מלשלם, שהרי הוא אומר לקדר: מי הרשך להיכנס ולהכניס את קדרותיך לחצרי? ואם הזקה בהן – בהמתו של בעל הבית, פעל הקדרות חייב – לשלם את נזקו של בעל הבית; ואם הכניס ברשות – שקיבל הקדר רשות מבעל החצר להכניס קדרותיו לחצרו, פעל החצר חייב – בנזקי הקדרות, אם שברתן בהמתו, שהואיל ונתן לו רשות להכניס קדרותיו לחצרו, מן הסתם קיבל עליו לשמור עליהן שלא יזקו. והוא הדין אם הוזקה בהן בהמתו, בעל הקדרות פטור, שהרי שמירתן על בעל החצר, הן שלא יזקו והן שלא יזיקו. וכן אם אדם הכניס פרוותיו לחצר פעל הבית שלא ברשות, ואכלתן בהמתו של פעל הבית, פטור – בעל הבית מלשלם, ואם הזקה בהן – כגון שהחלקה, פעל הפרות חייב – בנזקי הבהמה; ברם, אם אכלה מהן הרבה עד שמתה, בעל הפירות פטור, שהיה לה שלא תאכל, והואיל ובמתכוון הביאה עליה דבר שהזיק לה, אין לחייב את בעל הפירות בכך, שהרי בעל הבית המצוי בחצרו צריך היה לשמור את בהמתו שלא תאכל יתר על המידה (גמרא: וא"ש). ואם הכנים – את פירותיו, ברשות – בעל החצר, ואכלתם בהמתו, פעל החצר חייב – מהטעם שבארנו בענין הקדרות. ברם, במשנה הבאה חולק רבי על משנתנו וסובר, שאפילו הכנים ברשות, אין בעל החצר חייב בנזקי הקדרות או הפירות על ידי בהמתו

ד שור שהיה מתפנן לחברו, והכה את האשה ויצאו ילדיה – פטור מדמי ולדות. ואדם שהיה מתפנן לחברו, והכה את האשה ויצאו ילדיה – משלם דמי ולדות. כיצד משלם דמי ולדות? שמין את האשה, במה היא יפה עד שלא ילדה, וכמה היא יפה משילדה. אמר רבן שמעון בן גמליאל: אם פן, משהאשה יולדת – משפחת! אלא שמין את הולדות במה הן יפין, ונותן לבעל; ואם אין לה בעל – נותן ליורשיו. היתה שפחה ונשתחררה, או גיורת – פטור.

ה החופר בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות הרבים; או ברשות הרבים, ופתחו לרשות היחיד; ברשות היחיד, ופתחו לרשות היחיד אחר – חיב. החופר בור ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור וימת –

פירוש ברטנורא

ד שור שהיה מתפנן לחברו וכו'. אידי דבעי למיתני סיפא אדם שהיה מתפנן לחברו, תנא רישא נמי שור שהיה מתפנן לחברו. דאפילו היה מתפנן לאשה. פטור השור מדמי ולדות, שאין חיב בדמי ולדות אלא אדם בלבד: א"כ משהאשה יולדת משפחת. אם כן דך שמין כדקאמרת, אשתכח דלא יחייב ליה מיד, שהרי משהאשה יולדת משפחת, שדמיה פחותין לימכר קודם שתלך שמוכנת היא למות בצער הלידה: היתה שפחה ונשתחררה. כלומר היתה משוחררת נשואה לגר או לעבד משוחרר, או גיורת נשואה לאחר מות הבעל, פטור. דהמחויק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשים, זכה, וזה קודם לזכות במה שבידו. והוא הדין נמי לישראלית הנשואה לגר ומת הגר, דפטור, דהא דמי ולדות לבעל. אלא משום דסתם משוחררת וגיורת נשואות לגר ולמשוחרר, להכי נקט שפחה וגיורת:

ה ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים. אע"ג דאין כאן צד רה"ר, חיב. ובלבד אם הפקיר רשותו אותה שפי הבור לתוכה: אחר החופר בור.

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

ליורשיו – של הבעל; יש מפרשים, שאפילו הכה את האשה לאחר מיתת בעלה, מכל מקום נותן דמי ולדות ליורשי הבעל (ותוספות; **הראש**; **הראב"ד**); יש מפרשים, שדווקא אם הכה את האשה בחיי בעלה ומת הבעל, נותן דמי ולדות ליורשיו, אבל אם הכה את האשה לאחר מיתת בעלה, נותן דמי ולדות לאשה (דמס' **היתה שפחה ונשתחררה** – אם האשה המעוברת שנגף אותה היתה שפחה כנענית משוחררת, והיתה נשואה לעבד משוחרר או לגר, שאין להם יורשים, או גיורת – או שהיתה גיורת נשואה לגר או לעבד משוחרר, ומת בעלה. **פטור** – מדמי ולדות, שגר שמת ואין לו יורשים, כל הקודם לזכות בנכסיו זכה, והרי זה קדם לזכות במה שבידו. והוא הדין בישראלית שהיתה נשואה לגר, שאם מת הגר, פטור מלשלם דמי ולדות, אלא משום סתם משוחררת וגיורת נשואות הן לגר ולמשוחרר, לפיכך נקטה המשנה "שפחה ונשתחררה או גיורת".

ומה שנקטה המשנה "היתה שפחה ונשתחררה" ולא נקטה "היתה משוחררת" מבאר רש"י, כדי לדייק, שזה עתה נשתחררה ועדיין לא היו להם בנים. בגמרא נחלקו רבה ורב חסדא. לדעת רבה מדובר כאן בכגון שחבל במשוחררת או בגיורת בחיי בעלה הגר (או המשוחרר), וכיון שמת הגר בלא יורשים, זכה הלה במה שבידו. אבל אם חבל בה לאחר מיתת בעלה, זכתה האשה עצמה בדמי הולדות. ורב חסדא סובר, שאפילו חבל בה לאחר מיתת בעלה, פטור מלשלם דמי ולדות, משום שהתורה חייבה לשלם ליבעל האשה, וכשאין בעל, אין למי לשלם. ופוסק הרמב"ם כרבה (הל' חובל ומזיק ד.א).

יוסי

באור משנה ה

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בדיני נזקי בור. משנתנו באה ללמד על איזה בור חייבים.

החופר בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות הרבים – וכל שכן אם חפרו ברשות הרבים ופתחו לרשות הרבים, כמבואר להלן במשנתנו; **או ברשות הרבים** – החופר בור ברשות הרבים, ופתחו לרשות הרבים – כגון שפתחו סמוך לרשות הרבים, שהולכי רשות הרבים יכולים ליפול לתוכו (**ותוספות** יוס' טו"ב), או שהפקיר את רשותו, שהכל רשאים להיכנס לתוכה; **ברשות היחיד** – או החופר בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות היחיד אחר – כלומר לרשות היחיד אחרת שלו, והפקיר אותה רשות שפתח הבור בתוכה (עין **ותוספות** **יוס' טו"ב**), **חיב** – על נזקי הבור. כללו של דבר: הכל הולך בבור אחר פתחו, ואין הבדל איפה נמצאת קרקעיתו (**ותוספות**). **החופר בור ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור וימת, חיב** –

שור שהיה מתפנן לחברו – לנגוח את השור, והכה את האשה – שהיתה מעוברת, ויצאו ילדיה – שהפילתם מחמת המכה, **פטור** – בעל השור, **מדמי ולדות** – שלא חייבה התורה בדמי ולדות אלא אדם בלבד שהכה את האשה, כמו שהמשנה מלמדת מיד; **ואדם שהיה מתפנן לחברו** – להכות את חברו, והכה את האשה ויצאו ילדיה, **משלם דמי ולדות** – לבעל האשה, כמו שנאמר (**שמות כא, כב**): "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרות, ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון (באשה), ענוש יענוש" (שלם דמי ולדות לבעל). בגמרא מבואר, שמה שנקטה המשנה "שור שהיה מתפנן לחברו" לאו דווקא, שכן הוא הדין אפילו כשהיה מתפנן לאשה, שבעל השור פטור מדמי ולדות, אלא הואיל והמשנה צריכה לשנות לשון זה באדם: "ואדם שהיה מתפנן לחברו". לפיכך נקטה לשון זה אף בשור. **כיצד משלם דמי ולדות** – היאך מעריכים את דמיה? **שמין את האשה, במה היא יפה עד שלא ילדה** – כמה היא שווה להימכר כשפחה קודם שילדה, כשהיא עדיין מעוברת, **וכמה היא יפה משילדה** – וכמה היא שווה לאחר לידתה, כלומר אילו היתה יולדת מאליה, שלא מחמת המכה (שכן מה שנפחתה מחמת המכה הרי זה נזק שצריך לשלם לאשתה). עין **"ותוספות יוס' טו"ב** ואת ההפרש צריך המכה לשלם לבעל האשה. יש מפרשים שהפרש זה כולל שני דברים: א. דמי ולדות; ב. שבח ולדות, היינו מה שהאשה נראית משוכחת על ידי ההריון (**רש"י**); יש מפרשים, שמשנתנו לא באה לפרש כיצד שמים דמי ולדות, שכן לדברי הכל הולדות נישומים בפני עצמם, אלא כיצד שמים שבח האשה על ידי ההריון (**ותוספות**). **אמר רבן שמעון בן גמליאל: אם פן** – אם כך מעריכים, נמצא שאינו צריך לשלם כלום, שהרי **משהאשה יולדת משפחת!** – לאחר הלידה שווה האשה יותר מאשר לפני הלידה, לפי שהמעוברת מסוכנת למות בשעת הלידה. **אלא שמין את הולדות במה הן יפין** – כמה הם שווים, **ונותן לבעל** – כלומר שלדעת רבן שמעון בן גמליאל אין חיוב של שבח ולדות כלל אלא של דמי ולדות. ברם, בגמרא אמרו, שרבן שמעון בן גמליאל מדבר במבכרת, היינו באשה שהיא יולדת בפעם הראשונה, שהואיל והיא מסוכנת, לפיכך אין בה שבח ולדות, אבל באשה שאינה מבכרת, הואיל ואין בה סכנה, אף רבן שמעון בן גמליאל מודה שיש שבח ולדות; אלא שלדעת חכמים כל שבח ולדות שייך לבעל, ואילו לדעת רבן שמעון בן גמליאל חולקים אותו בין הבעל והאשה (עין בבא קמא מט. א). **ואם אין לה בעל, נותן**

חֵיב. אֶחָד הַחוֹפֵר בּוֹר, שִׁית וּמַעֲרָה, חֲרִיצִין וְנַעֲרִיצִין – חֵיב; אִם בֶּן, לָמָּה נֶאֱמַר (שמות כא, לג): "בּוֹר"? מָה בּוֹר שֵׁישׁ בּוֹ בְּדִי לְהַמִּית – עֲשָׂרָה טַפָּחִים, אָף כָּל שֵׁישׁ בּוֹ בְּדִי לְהַמִּית – עֲשָׂרָה טַפָּחִים. הָיוּ פְּחוּתִין מִעֲשָׂרָה טַפָּחִים, וְנָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמֹר וָמָת – פְּטוּר; וְאִם הִזָּק בּוֹ – חֵיב.

ו בּוֹר שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפִּין, עֶבֶר עָלָיו הָרָאשׁוֹן וְלֹא בִּפְסָהוּ, וְהַשְּׁנִי וְלֹא בִּפְסָהוּ – הַשְּׁנִי חֵיב. בִּפְסָהוּ הָרָאשׁוֹן, וְנָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמֹר וָמָת – פְּטוּר. לֹא בִּפְסָהוּ הָרָאשׁוֹן, וְנָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמֹר וָמָת – חֵיב. נָפַל לְפָנָיו מִקּוֹל הַכְּרִיָּה – חֵיב; לְאַחֲרָיו מִקּוֹל הַכְּרִיָּה – פְּטוּר. נָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר וְכָלְיוֹ וְנִשְׁתַּבְּרוּ, חֲמֹר וְכָלְיוֹ וְנִתְקַרְעוּ – חֵיב עַל הַבְּהֵמָה וּפְטוּר עַל הַכְּלִים. נָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר חֲרָשׁ, שׁוּטָה וְקָטָן – חֵיב. בֶּן אוֹ בַּת, עֶבֶד אוֹ אָמָה – פְּטוּר.

פירוש ברטנורא

הוא עשוי עגול: שיהא ארוך וקצר: מערה. מרובעת ומכוסה בקירו, אלא שיש לה פת: חריצין. רחבים ומרובעים כמערה, אלא שאינו מקורין: נעיצין. קצרים מלמטה ורחבים מלמעלה: מה בור שיש בו כדי להמית י' טפחים. דסתם בור הוא גבוה עשרה טפחים: **ו השני חייב.** והוא שמסר לו ראשון לשני כשהלך כסוי הבור לכסותו ולא כסוהו השני: כסוהו הראוי ונפל לתוכו. כגון שהתלעי הכסוי: נפל לפניו מקול הכריה חייב. שהיה חופר בבור ושמע השור קול פטיש ונבעת ונפל בבור ומת, חייב. ואף על גב דכיון דמשום גרמא דקול הכריה נפל הוה לן למימר דאסתלק חיובא דבור מיניה ורמיא אפשיעותא דקול הכריה וההוא גרמא בעלמא ופטור, אפילו הכי חייב הואיל ובתוך הבור נמצא הנוק: לאחריו מקול הכריה פטור. אם נכשל השור מקול הכריה על שפת הבור ונפל לאחריו חוץ לבור ומת, פטור. שהרי לא נמצא הנוק בבור, וקול הכריה גרמא בעלמא הוא ופטור: ונשתברו, ונתקדעו. בכלי שור שידך שבידה, העול והמחרישה. בכלי חמור שידך קריעה, חבילת בגדים ומרדעת שעל גביו: ופטור על הכלים. דכתיב (שמות כא) ונפל שמה שור או חמור, שור ולא אדם, חמור ולא כלים: שור חרש שוטה וקטן חייב. שור שהוא חרש ושוטה שוטה ושהוא קטן, חייב עליו אם נפל לבור. אבל שור שהוא פקח אינו חייב עליו, דאיבעי ליה לעיוני ומייל:

משניות מבוארות – קהתי

שנאמר (שמות כא, לג-לד): "וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו, ונפל שמה שור או חמור, בעל הבור ישלם, כסף ישיב לבעליו", ודרשו חכמים: למה נאמר, "וכי יפתח או כי יכרה", אם על הפתיחה חייב, על הכרייה לא כל שכן? אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו, מכאן לכורה ופותח בור ברשות הרבים, שהוא חייב, כלומר שאף על פי שאין הבור ברשותו אלא ברשות הרבים ואינו בורו, אלא הואיל וכרהו או פתחו שם, עשהו הכתוב כבעל הבור לחייבו בנזקיו. **אֶחָד הַחוֹפֵר בּוֹר –** דין אחד הוא לחופר בור, היינו חפירה עגולה, או שִׁית – חפירה ארוכה וצרה, וּמַעֲרָה – או מערה, היינו חפירה מרובעת שהיא מקורה, או חֲרִיצִין – חפירות רחבות ומרובעות כמערה, אלא שאינו מקורות, וְנַעֲרִיצִין – או נעיצין, חפירות שהן צרות מלמטה ורחבות מלמעלה; שהחופר אחד מאלו, חֵיב – בנזקיו. **אִם בֶּן, לָמָּה נֶאֱמַר "בּוֹר" –** למה נאמר בתורה "וכי יפתח איש בור"? ללמדנו: **מָה בּוֹר שֵׁישׁ בּוֹ בְּדִי לְהַמִּית –** היינו עומק של עֲשָׂרָה טַפָּחִים – שסתם בור עמוק עשרה טפחים, אָף כָּל – מין חפירה, שֵׁישׁ בּוֹ בְּדִי לְהַמִּית, עֲשָׂרָה טַפָּחִים – כלומר שעומקו עשרה טפחים, שהוא השיעור כדי להמית. **הָיוּ פְּחוּתִין מִעֲשָׂרָה טַפָּחִים, וְנָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר אוֹ חֲמֹר וָמָת, פְּטוּר –** לפי שאין בו כדי להמית, ואין זה אלא אונס; **וְאִם הִזָּק בּוֹ, חֵיב –** בעל התקלה לשלם נזק שלם, שאף בחפירה כל שהיא יש בה כדי להזיק.

בגמרא נחלקו אמוראים, אם בור שחייבה עליו התורה הוא דווקא כשמתה בהמה מהבול (מחוס הבור), או אף אם מתה מחבטו בלבד ולא מהבול. והלכה כשמואל האומר: בור שחייבה עליו התורה להבול וכל שכן לחבטו (שיין גמרא בבא קמא נ. ב). ומכאן אפילו היה הבור מלא גזיות של צמר, בעל הבור חייב. וכן העושה תל גבוה ברשות הרבים ונתחבטה בו בהמה ומתה, אם היה גבוה עשרה טפחים חייב לשלם; ואם היה פחות מעשרה, פטור על מיתת הבהמה אבל אם הוזקה בלבד חייב לשלם נזק שלם (גמרא: רמב"ם הל' נזקי ממון יב. א. יד-טו).

באור משנה ו

בוֹר שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפִּין – כגון בחצר של שניהם והבור של שניהם, והפקירו רשותם אבל לא הפקירו את בורם (שאילו הפקירו אף את בורם. אין כאן חיוב. הואיל וחפורהו ברשות, ועכשיו אין לו בעלים – עיין רמב"ם הל' נזקי ממון יב, ב); ויש מפרשים, כגון שחפר האחד בור תשעה טפחים ברשות הרבים ובאו שניהם ועקרו כאחד חוליה

ז אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור, ולהפרשת הר סיני, ולתשלומי כפל ולהשבת אבדה, לפריקה, לחסימה, לכלאים ולשבת. וכן היה ועוף פיוצא בהן. אם בן, למה נאמר "שור או חמור"? אלא שדבר הכתוב בהווה.

פרק ששי

א הפוגם צאן לדיר ונעל בפניה פראוי, ויצאה והזיקה – פטור. לא נעל בפניה פראוי, ויצאה והזיקה – חייב. נפרצה בלילה, או שפרצה לסטים, ויצאה והזיקה – פטור. הוציאה לסטים – הלסטים חייבים. ב הניחה בחמה, או ששקרה לחרש, שומה וקמן, ויצאה והזיקה – חייב. מקרה לרועה – נכנס הרועה תחתיו. פירוש ברטנורא

ז אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור. דכתיב (שמות כ"א) כסף ישיב לבעליו, לכל מודי דאית ליה בעלים: ולהפרשת הר סיני. דכתיב (שם י"ט) אם בהמה אם איש לא יחיה, והיה בכלל בהמה. אם, לרבות את העופות: ולתשלומי כפל. דכתיב (שם כ"ב) על כל דבר פשע, כל מודי דבר פשעה הוא: להשבת אבדה. לכל אבדת אחד (דברים כ"ב): לפריקה. עווב שני מעווב עמו (שמות כ"ג). אע"ג דכתיב (שם) חמור שונאך, כל בהמה בכלל. דלפינן חמור חמור משבת שנאמר בו (דברים ה') שורך וחמורך וכל בהמתך: לחסימה. לא תחסום שור בדיושו (שם כ"ה) ילפינן שור שור משבת: לכלאים. דהרבעה, אף על גב דכתיב (ויקרא י"ט) בהמתך לא תרביע כלאים, הוי גמי חיה ועוף בכלל, דלפינן בהמה בהמה משבת. וכן לענין כלאים דהנחה דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו (דברים כ"ב) ילפינן שור שור משבת, דהוא הדין לכל שני מינים של בהמה חיה ועוף. ומיהו לענין פסק ההלכה מן התורה אינו חייב אלא כשתורש ומנהיג בשני מינים שאחד טמא ואחד טהור דומיא דשור וחמור, אלא שאסרו חכמים כל שני מינים, בין ששניהם טמאים בין ששניהם טהורים: ולשבת. דכתיב שורך וחמורך וכל בהמתך, והיה בכלל בהמה. וכל, רבויא הוא לרבות עופות: שדיבר הכתוב בהווה. דברר הרגיל להיות: א א הכונס. פטור. דהא נטרה ומאי הוי ליה למעבר: הוציאה לסטים. אע"ג דלא הוציאה ממש אלא שעמדו בפניה עד שיצאה, הוי כאילו הוציאה בידים וחייבים: ב הניחה בחמה. מצערה לה שמשא ולא סגי לה בנעילה כראוי שהיא בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה בלבד: נכנס הרועה תחתיו. ולא אמרינן בכהאי

משניות מבוארות – קהתי

"לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך... ובהמותך". (וכן דברים ה, ז): "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך... ושורך וחמורך וכל בהמתך". וכן היה ועוף פיוצא בהן – כמו שבארנו בכל אחד מהעניינים המפורטים במשנה; וכן בשבת למדים ממה שנאמר "וכל בהמתך" שאף חיה ועוף בכלל. אם בן, למה נאמר "שור או חמור" – בדברים המפורטים לעיל? אלא שדבר הכתוב בהווה – בדבר המצוי והרגיל, שכן דרכו של אדם להשתמש בשור ובחמור לצרכיו יותר מבשאר בהמות, בשור לעבודת השדה ובחמור להובלת משא.

באור משנה א

בשלוש המשניות הראשונות של פרקנו נשנים דיני נזקי שן ורגל. מכאן נקטה משנתנו "צאן" ולא "שור", והיא באה ללמד איזו שמירה פורטת בנזקים אלו. הפוגם צאן לדיר – מקום גדור לצאן, ונעל בפניה פראוי – בגמרא מבואר: בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה, ויצאה והזיקה – בשן או ברגל, פטור – בעל הצאן; ואף על פי שלא שמר את הצאן אלא בשמירה פחותה, שהרי נעל בדלת שאינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה, מכל מקום הואיל וישן ורגל מועדים מתחילתם, אף שמירה פחותה כזו פוטרם, כמבואר הטעם בקרן מועדת (לעיל ד, ט). לא נעל בפניה פראוי – שנעל בדלת שאינה יכולה לעמוד אפילו ברוח מצויה, ויצאה והזיקה – בשן או ברגל, חייב – שלם נזק שלם, לפי שפשע בשמירה הצאן. נפרצה בלילה – כלומר אם נעל בפני הצאן כראוי, ונפרצה הדלת או המחיצה בלילה; ויש מפרשים – נפרצה הצאן, או שפרצה לסטים, ויצאה והזיקה, פטור – משנתנו באה להשמיע, שדווקא כשנפרצה בלילה פטור, אבל אם נפרצה ביום, ועבר זמן כדי שיוודע ויבוא לשמור את הצאן, הרי הוא חייב (תוספות). הוציאה לסטים, הלסטים חייבים – מפני שקנאוה להתחייב בנזיקה (המאירי). בגמרא מבואר, שאפילו לא הוציאה ממש אלא עמדו בפניה עד שיצאה, הרי זה כאילו הוציאה בידים, וחייבים בנזיקה (דמב"ט, ברטנורא). ברם, כשפרצה ליסטים, אינם חייבים על נזקי הצאן, שאין זה אלא גרמא בלבד.

שבת קודש

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בצאן שהזיקה בשן או ברגל.

יום ששי

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד, שאף על פי שנאמר בנזקי בור "שור או חמור", הוא הדין לכל בהמה, ואף לחיה ולעוף. וכן בעניינים אחרים.

אחד שור ואחד כל בהמה – בין שור ובין כל בהמה דינם שווה, לנפילת הבור – שאף על פי שנאמר בפרשת נזקי הבור (שמות כא, ג): "ונפל שמה שור או חמור", הוא הדין לכל בהמה, שנאמר (שם שם, ד): "כסף ישיב לבעליו", ודרשו: כל שיש לו בעלים, ולהפרשת הר סיני – לענין ההרחקה מן ההר בשעת מתן תורה, שנאמר (שמות יט, יג): "אם בהמה אם איש לא יחיה", ואף על פי שלא הוזכר אלא בהמה, אף חיה ועוף בכלל, ולתשלומי כפל – בגניבה, שנאמר (שמות כב, ג): "אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד חמור עד שה חיים, שנים ישלם", וכן נאמר (שם שם, ח): "על כל דבר פשע על שור על חמור על שה... עד האלהים יבוא דבר שניהם, אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו", והוא הדין לכל בהמה חיה ועוף, שהרי כלל הכתוב ואמר: "על כל דבר פשע"; ולהשבת אבדה – שנאמר (שמות כג, ד): "כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה, השב תשיבנו לו", וכן (דברים כב, ג): "לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם, השב תשיבם לאחיו... וכן תעשה לחמורו", והוא הדין לכל בהמה, חיה ועוף, שהרי נאמר (שם): "וכן תעשה לכל אבדת אחיך"; לפריקה – שנאמר (שמות כב, ח): "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו עווב תעזוב עמו", והוא הדין לכל בהמה חיה ועוף, שלמדים בגזירה שווה "חמור, חמור" משבת, שנאמר בה: "ושורך וחמורך וכל בהמתך" (דברים ה, ז); לחסימה – שנאמר (דברים כה, ד): "לא תחסום שור בדיושו", ולמדים בגזירה שווה "שור, שור" משבת, שכל בהמה חיה ועוף בכלל; לכלאים – שנאמר (ויקרא יט, יט): "בהמתך לא תרביע כלאים", והוא הדין לחיה ועוף, וכן (דברים כב, י): "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", והוא הדין בכל שני מינים שונים של בהמה חיה; ברם, להלכה פוסק הרמב"ם, שזמן התורה אין אדם חייב משום כלאים של חרישה, אלא כשהוא חורש ומנהיג בשני מינים שאחד מהם הוא טהור ואחד טמא, בדומה לשור וחמור, אלא שחכמים אסרו כל שני מינים, בין ששניהם טמאים בין ששניהם טהורים. אבל הרא"ש פסק, שכל שני מינים אסורים מן התורה; ולשבת – לענין שביתת בהמה בשבת, שנאמר (שמות כ, י):

נפלה לגנה ונהנית – משלמת מה שנהנית. ירדה פדרפה והזיקה – משלמת מה שהזיקה. כיצד משלמת מה שהזיקה? שמיין בית סאה באותה שדה, כמה היתה יפה וכמה היא יפה. רבי שמעון אומר: אכלה פרות גמורים – משלמת פרות גמורים; אם סאה סאה, אם סאתים סאתים.

ג המגדיש שדה של חברו שלא ברשות, ואכלתן בהמתו של בעל השדה – פטור; ואם הזיקה בהן – בעל הגדיש חייב; ואם הגדיש ברשות – בעל השדה חייב.

פירוש ברטנורא

גוונא שומר שמסר לשומר חייב, שדרך הרועה הגדול למסור לרועה הקטן שתחתיו, ולפיכך הרועה שתחתיו חייב: נפלה לגינה. וכגון שהוחלקה ונפלה באונס. אבל דחו אותה חברותיה והפילוה, משלם מה שהזיקה, דאיתו פשע בה, דהוי ליה לעבורינהו חדא חדא: מה שנהנית. לפי הנאתה ולא לפי הזיקה: שמיין בית סאה באותה שדה. אין שמיין את הערוגה לבדה, מפני שמפסיד מוֹק, ששמיין אותה ככל שווה ורחמנא אמר וביער בשדה אחר, ודרשנין מלמד ששמיין אותה על גב שדה אחרת. אלא ששמיין בית סאה באותה שדה כמה היתה שוה קודם שנאכלה ממנה הערוגה הזאת, וכמה היא שוה עכשיו, והשתא לא משלם כולוה דמיה, דמי שלוקח בית סאה כשהיא בתבואתה אינו מולול בה בשביל הפסד ערוגה אחת כי אם דבר מועט: רבי שמעון אומר אכלה פירות גמורים. שכבר בשלו כל צרכן, משלמת כל הדיוק. והיכא שירמינן אגב שדה, היכא ערדיין לא נגמרו. והלכה כרבי שמעון:

ג ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב. בגמרא מוקי לה בבקעה שרגילין כולן לעשות בגורן אחד, זה גדישו וזה גדישו, וממנין שומר. וכיון שאמר השומר עייל וגדיש, הוי כאילו אמר עייל ואנטר לך. אבל בשאר בני אדם, אפילו הגדיש ברשות אין בעל השדה חייב, עד דמקבל עליה נטירותא:

משניות מבוארות – קהתי

על גב שדה אחרת. ויש מבארים, שאין המשנה מפרשת כיצד שמים, אלא כוונת המשנה היא שאם אכלה סאה פירות אין שמים את הסאה בפני עצמה, אלא אגב השדה כולה. ומכאן נחלקו אמוראים בגמרא כיצד שמים, והלכה כחזקיה האומר, ששמים לעולם את ההיזק על גב שטח שהוא פי ששים ממה שהזיקה, כגון אם אכלה סאה שלמה, שמים שדה של ששים סאים, בכמה נפחתה על ידי חסרון הסאה הזאת; וכן אם אכלה ערוגה אחת, שמים שדה שיש בה ששים ערוגות כאלו, בכמה נפחתה בשביל חסרון ערוגה זו (גמרא ותוספות בבא קמא נח, ב). רבי שמעון אומר: אכלה פרות גמורים – שכבר בשלו כל צרכם, משלמת פרות גמורים – היינו כשווייה של הערוגה שאכלה, אם סאה סאה – אם אכלה סאה, משלמת דמי סאה, אם סאתים סאתים – רבי שמעון סובר, שאין שמים אגב קרקע אלא בפירות הצריכים לקרקע, שלא נתבשלו עדיין, אבל בפירות בשלים שאינם צריכים עוד לקרקע, אף על פי שלא נתלשו עדיין, שמים אותם בפני עצמם. והלכה כרבי שמעון.

באור משנה ג

המגדיש – העושה גדיש מתבואתו – בתוך שדה של חברו שלא ברשות, ואכלתן בהמתו של בעל השדה, פטור – בעל השדה, שיכול הוא לומר לבעל הגדיש, מה לגדיש ברשותי? ואם הזיקה בהן – בהמתו של בעל השדה, כגון שהוחלקה, בעל הגדיש חייב – שאפילו בשדה שאין גדר סביבה, צריך ליטול רשות (יתפאות ישראלי) ואם הגדיש ברשות – ואם עשה את הגדיש בתוך שדה חברו ברשות, ואכלתן בהמתו של חברו, בעל השדה חייב – לשלם לו את נזקו. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בבקעה, שכל בעלי השדות שבה עושים גדישיהם בשדה אחת, וממנים שם שומר, וכיון שנתן לו השומר רשות לעשות שם גדישו, הרי זה כאילו אמר לו: עשה כאן גדישך ואשמוך לך, הלכך אף רבי, הסובר (לעיל ה, ג), שאין בעל הבית חייב עד שיקבל עליו בפירוש לשמור, מודה כאן, שאותו שומר חייב אם אכלה בהמתו של בעל השדה מגדישו. ומה ששינוי "בעל השדה" חייב? היינו שומר הגרנות שבאותה שדה, או כגון שבעל השדה עצמו קיבל עליו את שמירת הגרנות.

הנתיחה פחמה – העמיד את הצאן במקום שהשמש היה מצער אותה, אף על פי שנעל בפניה כראוי, והיא פרצה את הדלת מחמת צערה מהשמש, או שמסרה לחרש, שוטה וקטן – לחרש או לשוטה או לקטן, ויצאה והזיקה – בשן או ברגל, חייב – בנזיקה, לפי שפשע בשמירתה. מקרה לרועה, נכנס הרועה תחתיו – להתחייב בנזיקה. בגמרא מבואר שאין מדובר כאן בבעל הצאן שמסר את צאנו לרועה, שהרי כבר שנינו (לעיל ד, ט): "מסרו (את השדור) לשומר חנים ולשוואל, לנושא שכר ולשוכר נכנסו תחת הבעלים", אלא כוונת משנתנו היא, שהרועה מסר את הצאן לרועה אחר שתחתיו, שכן דרך הרועה הגדול לקבל בהמות מבעלים הרבה, ויש לו תלמידים רועים, ומוסר להם את הבהמות, והם יוצאים לרעות את הבהמות ביערים, ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי ששומר שמסר לשומר, חייב השומר הראשון, מכל מקום כאן הרועה השני נכנס תחת הרועה הראשון (הגדול) להתחייב בנזקי הצאן, לפי שהכל יודעים שכל המוסר צאן לרועה הגדול על דעת כן הוא מוסר לו, שימסור אותה לרועה שתחתיו. נפלה לגנה – באונס, כגון שהוחלקה ברשות הרבים שהיתה גבוהה מן הגינה ונפלה לתוך הגינה, ונהנית – שאכלה אחר כך מערוגות הגינה, משלמת מה שנהנית – מה שנהנתה באכילתה ולא מה שהזיקה, כלומר שרואים כאילו היתה אוכלת שעורים ומשלם דמי שעורים בול, כמו שבארנו לעיל (ב, ב). ירדה פדרפה – לגינה, והזיקה – באכילה או בדריסת הרגל, משלמת מה שהזיקה – כמו שהמשנה מפרשת והולכת. כיצד משלמת מה שהזיקה? שמיין בית סאה באותה שדה – כלומר שאין שמים את שווייה של הערוגה לבדה שאכלה, שכן בכגון זה יהא הפסד גדול למזיק, אלא שמים בית סאה באותה שדה, היינו שטח שזורעים בו סאה, והוא חמישים על חמישים אמה (2500 אמה מרובעות), כמה היתה שווייה של אותו בית סאה קודם שאכלה ממנו את הערוגה הזאת, וכמה היא יפה – וכמה שווה בית הסאה עכשיו, ומשלם את ההפרש, ונמצא שאין המזיק משלם כל שווייה של הערוגה, שהלוקח בית סאה, אינו מפחית בדמיו בשביל חסרון ערוגה אחת כי אם סכום מועט (רש"י; ברטנורא). דבר זה למדים ממה שנאמר (שמות כב, ד): "ובער בשדה אחר", ודרשו חכמים: מלמד ששמים את ההיזק

כאשר יהיה ה"בטל רצונך", יבטל הקדוש־ברוך־הוא "רצון אחרים מפני רצונך", שיתבטל "רצון אחרים", לשון רבים, ההעלמות של עולם הזה.

לקוטי שיחות וישב חלק ג

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מסורבלין — מלוכשין בבשר. נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא מך — כמי שלא היה יכול להושיע. אדם ולא מלך — זה המן. רב מתנה [אמר] מהבא — פתח פתחא. [הרא דכתיב כו'] — מה שכתב בתורה "ואין קונה" גור המן. שלא יהא אדם רשאי לקנות מהן לעבד. ושמואל אמר מהבא — פתחא לא מאסתים וגו'.

דף ח ע"ב: ריש לקיש פתח לה פתחא להא פרשתא מהבא, נאמר (משלי כח טו) 'ארי נחם ורב שוקק מושל רשע על עם דל', ודרש, 'ארי נחם' זה נבוכדנצר הרשע, דכתיב ביה (ירמיה ד ז) 'עלה אריה מסבכו'. 'רב שוקק' זה אחשורוש, דכתיב ביה (דניאל ז ח) 'וארו חינוה אחרי תננה דמיה לדב' - והנה חיה אחרת שניה הדומה לדוב, ותני רב יוסף, חיה הדומה לדוב אלו פרסיים, שאובלין ושותין הרבה כדוב, שאוכל ושותה הרבה, ומסורבלין בשר [-שמינים] כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב, שכשהוא קשור הוא הולך סביב עצמו ואינו עומד במקומו. ואחשורוש שהיה מלך פרס נקרא 'דוב'. 'מושל רשע' זה המן שרצה להשמיד את היהודים. 'על עם דל' אלו ישראל, שהם דלים מן המצות, ולכן נתחייבו כליה.

רבי אלעזר פתח לה פתחא להא פרשתא מהבא, נאמר (קהלת י יח) 'בעצלותים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלה הפית'. ודרש זאת על גזירת המן, שבשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה, נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא מך. ואין מך אלא עני, שנאמר (ויקרא כו ח) 'ואם מך הוא מערפך', שפירושו שאין לו לשלם דמי ערכו. ואין מקרה אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר (תהלים קד א) 'המקרה במים עליותיו'. והיינו 'בעצלותים', משום עצלות ישראל שלא עסקו בתורה, 'ימך המקרה', נעשה ה' כמי שאין יכול להושיעם מגזירת המן.

רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להא פרשתא מהבא, נאמר (שם קכד א-ב) 'שיר המעלות לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל, לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם', ודרש ממה שנאמר 'בקום עלינו אדם' ולא נאמר 'מלך', שבא לרמז על גזירת המן שלא היה מלך, ורצה להשמיד את ישראל.

רבא פתח לה פתחא להא פרשתא מהבא, נאמר (משלי כט ב) 'ברבות צדיקים ישמח העם ובמשל רשע יאנח עם', ודרש, 'ברבות' [-לשון ריבוי וגדולה] צדיקים ישמח העם, זה מרדכי ואסתר, כי כשעלו לגדולה שמחו העם, כדכתיב כשיצא מרדכי מלפני המלך בלבוש מלכות (אסתר ח טו) 'והעיר שושן צהלה ושמחה'. 'ובמשל רשע יאנח עם' זה המן, דכתיב כשגידלו המלך ונתן לו לעשות ביהודים כטוב בעיניו (שם ג טו) 'והעיר שושן נבוכה'.

רב מתנה אמר מהבא - פתח לה פתחא מהפסוק הזה, נאמר (דברים ז ז) 'כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו פה' אלהינו בכל קראנו אליו, ודרש, שעל מה שאמר המן שה' הרחיק את ישראל ממנו והם מפוזרים בין העמים, נאמר שה' קרוב אלינו ושומע תפילתנו בכל פעם שאנו קוראים אליו.

רב אשי אמר מהבא - פתח לה פתחא מהפסוק הזה, נאמר (שם פסוק לד) 'או הנסה אלהים וגו' לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי', ודרש 'קרב' מלשון 'קרבו', כלומר, שלקח ה' את עם ישראל אליו, ולכן לא שייך שיהיו מסולקים ממנו, ולכן במצרים כשנמסרו בידם לעשות בהם כרצונם, הוציאם ה' ממצרים. וכמו כן כשנמסרו ביד המן להשמידם, הצילם ה' ולקחם אליו. ומזה יש ללמוד את גודל הנס, שכבר נמסרו לידו לאבדם והצילם ה' מידו.

הגמרא מביאה את פתיחת דרשת רב: 'ויהי בימי אחשורוש', אמר רב, תיבת 'ויהי' היא כשתי תיבות, ויי ויהי, והם שתי לשונות של צער. הרא דכתיב - זהו מה שנאמר בתוכחה (שם כח סח) 'והתמכרתם שם לאיביך לעבדים ולשפחות וגו' ואין קנה', שנתקיימה תוכחה זו בגזירת המן, שגזר שלא יקנו אותם לעבדים.

ושמואל פתח לה פתחא ואמר, נאמר (ויקרא כו מד) 'ואף גם זאת בהיותם בארץ אנביהם לא מאסתים ולא נעלתים לכלתם להפר בריתי אתם פי אני ה' אלהיהם', ודרש, 'לא מאסתים' בימי יוונים שגזרו על ישראל בימי החשמונאים וה' הצילם מידם. 'ולא נעלתים' בימי נבוכדנצר שהחריב את המקדש והגלה את ישראל. 'לכלתם' בימי המן שגזר עליהם להשמידם וה' הצילם מידו. 'להפר בריתי אתם' בימי פרסיים. 'פי אני ה' אלהיהם' לעתיד בימי גוג ומגוג. שלעולם אין ה' מסיר חסדו מישראל.

במתניתא - בברייתא תנא לדרוש הפסוק כר, 'לא מאסתים' בימי פרסיים, 'והעמדתני להם מושל רשע' בימי יוונים שגזרו על כל מדינת בבל, ומשום כך לא הרעו הבבלים לישראל. 'ולא נעלתים' בימי יוונים שהעמדתי להם את שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה בן גדול, שעל ידם באה ישועה לישראל. 'לכלתם' בימי המן שגזר להשמידם, והעמדתי להם מרדכי ואסתר שעל ידם בטלה הגזירה. 'להפר בריתי אתם' בימי פרסיים, שהעמדתי להם של בית רבי ותחמי דורות, והיה קיום לישראל. 'פי אני ה' אלהיהם' לעתיד לבוא שה' בעצמו יגאלנו, ובכך תהיה הגאולה שלימה עד שאין כל אויפה ולשון יכולה לשלוט בהם.

אגרות קודש

ב"ה, ה' כסלו, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחר הדומי הארוכה הנה סו"ס נתקבל מכתבו מג' כסלו, בו כותב אודות הקישוים השונים בסידור התלמידים החדשים. והנה ידוע מאמר המכילתא כל התחלות קשות, ואם שאף לאחר שידעו את המאמר הנ"ל ווע[ר]ט אפשר ניט קיין ס[א]ך לייכטער, אבל בכ"ז התמיי שבדבר סרה, ובמילא אין להתפעל מזה ובודאי יצליח השי"ת שבאם רק ישתדלו בזה, וועט מען אויספירען סידור הכתה החדשה ובד"מ התפתחות הישיבה מדרגא לדרגא.

מה שכותב אודות נסיעת תלמידים הנ"ל לכאן לחג הגאולה הוא י"ט כסלו הבע"ל.

הנה בכלל הסדר הוא אשר כל תלמיד צריך לקבל רשות מהנהלת הישיבה ובכתב הרשיון הנה הנהלת הישיבה מגבלת את הזמן, או שמוסרת את זה על דעת מזכירות שלי. עפ"ז אפשר להנהלה להחמיר ביותר, אבל ידוע המנהג בארצות"ב בנוגע ליחס עם נערים ועם תלמידים שלא לסמוך הרבה על כח הקבלת עול שבהם ובמילא לא להביאם לידי נסיון, ואם כפי שכותב חזק רצונם של חלק מהתלמידים לנסוע לכאן, אפשר כדאי אויסניצען דאס להתנות עמהם שבאם ירשו להם לנסוע הוא בתנאי שיתמיד בלימודו ויצטיין, אבל למנוע הנסיעה לגמרי צריך עיון אם כדאי ובפרט שכפי שכותב ברצונם ג"כ להתראות עם משפחתם, אבל לאידך גיסא יש להגביל זמן שהותם כאן לימים אחדים בלבד, ומוכן אשר גם בזה לא הכל שוים ועל הנהלת הישיבה להחליט על אתר בנוגע לכאן"א בפרט.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש, ובטח כיון שאינו מזכיר דבר הכל שלום אצל אנ"ש דמחנם, וחבל אשר אין משתדלים כראוי לקרבם ובפרט אלו שהיו קרובים ומכמה סיבות נתרחקו קצת.

ב"ה, י"ג כסלו, תשי"ד

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יהושע ברוך שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל פ"ש ממנו ע"י כתיבתו בשולי המכתב דכ"ז תשרי העבר.

ובמענה על בקשתו ברכה, הנה כבר ברכתו אמורה בכתוב רצון יראיו יעשה בלי הגבלה במה שיהי הרצון ובלבד שזהו רצון ירא ה' וכיון אשר עסקו של כת"ר הוא בהמשכת יראה לבני ישראל ע"י ענין המקואות וכמבואר ברמב"ם סוף הל' מקואות וכן הטבילה כו' גזירת הכתוב הוא כו' ואעפ"כ רמז יש בדבר כו' המכוון לבו לטהר נפשו כו' והביא נפשו במי הדעת טהור כו', כי כמו שענין הטבילה בגשמיות צריך שיטבול ראשו וכל גופו במים, היינו שכל גופו אפי' הטפל לגופו יכוסו במים פשוטים, הנה גם ברוחניות כן הוא, אשר המטהר מטומאה שנגרמה ע"י חטא עה"ד הוא כשמבטלים את כל עצמותו מתחיל מהשכל שבראש ומסיים בהכח היותר פשוט שבנפש הוא כח ההליכה שברגל, במים פשוטים, היינו עניויות (יעוין תענית ז' ע"א) ועניויות פשוטה בלי התחכמות זהו מטהר מטומאת הדיעות שעיי"ז בא לירא את ה' כי ענוה מביאה לידי יראה (סוף סוטה) שלכן אמרו חכמי האמת אשר טבילה היא אותיות הביטל ועאכו"כ שזה מביא לידי חיזוק בהעבודה המביאה לידי יראה. ובל"נ כשאחי' על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אזכירו כבקשתו.

בפ"ש להרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ באמונה כו' מוה"ר אפרים זלמן שי' ובברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

1 מוֹרָאָה – זפק ומקום הרעיון, וְנוֹצָה – והנצוצות שעליה, שמשליכים
2 אותם אל המקום שנותנים את תרומת הדשן.
3 עוד מקשה הגמרא: וְהָאִיכָא נִסְכִּים – יין שמנסכים על המזבח,
4 שניתן כולו על המזבח. מתרצת הגמרא: נסכים לְשִׁיתִין אֶזְלִי – היין
5 נשפך לשיתין.

6 עוד מקשה הגמרא: וְהָאִיכָא מִנַּחַת נִסְכִּים – מנחה הבאה עם
7 הקרבנות, שכולה כליל. מתרצת הגמרא: כִּיּוֹן דְּאִיכָא מִנַּחַת דְּאֶבְלִי
8 בְּהֵינִים מִינָהּ – כיון שיש מנחת נדבה שהכהנים אוכלים ממנה, לא
9 פְּסִיקָא לֵיהּ, כלומר, כיון שאינו דבר ברור שמנחה קרבה כולה על
10 המזבח, שהרי יש מנחות שאינם כליל, אם כן אם כוונתו היתה
11 למנחת נסכים שהיא כליל היה לו לפרש כן.

12 שנינו במשנה, האומר הרי עלי קֶסֶף לבדק הבית, לא יפחות מדינר
13 וְהָבָה.

14 הגמרא מבררת מניין שלכך היתה כוונתו. מקשה הגמרא: מנין
15 שכוונתו למטבע זהב, וְדִלְמָא כוונתו לנִסְכָּא – חתיכה של זהב
16 השהה פחות מדינר זהב. מתרצת הגמרא: אִמְרֵי רַבִּי אֱלֵעָזָר, המשנה
17 מדברת כגון דְּאִמְרֵי הָרִי עַלִי מְטַבֵּעַ זהב, ולכן יש לנו לפרש
18 שנתכוון לדינר זהב.

19 חזרת הגמרא ומקשה: וְדִלְמָא כוונתו לִפְרִיטֵי של זהב. מתרצת
20 הגמרא: אִמְרֵי רַב פִּיפְא, פִּיפְיֵי דְהִקְבָּא לא עֲבָדִי אִינְשֵׁי – אין דרך בני
21 אדם לעשות פרוטות של זהב.

22 שנינו במשנה, האומר הרי עלי כֶּסֶף לבדק הבית, לא יפחות מדינר
23 כסף.

24 הגמרא מבררת מניין שלכך היתה כוונתו. מקשה הגמרא: מנין לנו
25 שכוונתו למטבע כסף, וְדִלְמָא כוונתו לנִסְכָּא – חתיכה של כסף.
26 מתרצת הגמרא: אִמְרֵי רַבִּי אֱלֵעָזָר, המשנה מדברת כגון דְּאִמְרֵי הָרִי
27 עַלִי מְטַבֵּעַ כסף, ולכן יש לנו לפרש שנתכוון לדינר כסף.

28 חזרת הגמרא ומקשה: וְדִלְמָא כוונתו לִפְרִיטֵי של כסף. מתרצת
29 הגמרא: אִמְרֵי רַב שֵׁשֶׁת, בְּאַתְרָא דְלֹא כִּנּוּ פְּרִיטֵי דְכִסְפָּא – התנא
30 מדבר במקום שלא מצויים פרוטות כסף.

31 שנינו במשנה, האומר הרי עלי נְחוֹשֶׁת לבדק הבית, לא יפחות
32 מנחושת בשווי מִצֶּה כֶּסֶף.

33 הגמרא מביאה שיטה החולקת: תִּנְיָא, רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן יַעֲקֹב אִמְרֵי,
34 האומר הרי עלי נחושת, לא יפחות מִצִּינִיָּא קֶמֶחָא – מזלג קטן שֶׁל
35 נְחוֹשֶׁת.

36 שואלת הגמרא: לָמָּא חִוּיָא – למה הוא ראוי. מתרצת הגמרא:
37 אִמְרֵי אֲבִי מִזְלָג זה עשוי שֶׁמְחַטְטִין בָּהּ את הַפְּתִילֹת – שמפילים בו
38 את ראש הפתילה השרוף, כדי שיהא הנר דולק היטב, וּמִקְנָחִין בָּהּ
39 את הַנֵּרוֹת של המנורה מהאפר שבתוכם.

40 הגמרא מבארת דין הנודר סתם להביא ברזל. מבררת הגמרא:
41 האומר הרי עלי בְּרִזְל לבדק הבית כמה יש לו להביא, מביאה
42 הגמרא ברייתא המבארת את הדין, תִּנְיָא, אֲתֵרִים אִמְרִי, האומר
43 הרי עלי ברזל לבדק הבית, לא יפחות מברזל העשוי לְכִלְיָה עֹרֵב
44 – מסמרות חדין שהיו תוחבים בראש גג ההיכל כדי לגרש את
45 העורבים שלא ישבו עליו ויטנפוהו, שזהו השיעור הקטן ביותר של
46 ברזל הראוי לשימוש. מבררת הגמרא: וְכִמָּה שיעור הברזל.
47 משיבה הגמרא: אִמְרֵי רַב יוֹסֵף, אִמָּה עַל אִמָּה, שזהו שיעור הברזל
48 הנצרך לכליה עורב.

49 אִיכָא דְאִמְרֵי, שהאומר 'הרי עלי ברזל' לא יפחות מברזל בשיעור
50 אִמָּה עַל אִמָּה. ועל זה שואלת הגמרא לָמָּא חִוּיָא ברזל בשיעור
51 זה. משיבה הגמרא: אִמְרֵי רַב יוֹסֵף, רֵאיוּ לְכִלְיָה עֹרֵב.

משנה

52 משנה זו מבארת דין הנודר להביא יין או שמן ולא פירט כמה:
53 האומר הרי עלי יין לנסכים, לא יפחות מִשְׁלִישָׁה לוגין, שזהו שיעור
54 הפחות שבנסכים.

55 האומר הרי עלי שֶׁמֶן, לא יפחות מלהביא לוג שמן, שזהו השיעור
56 הראוי למנחת נדבה שהיא הפחותה שבמנחות. רַבִּי אִמְרֵי לא

57 יפחות מִשְׁלִישָׁה לוגין שמן, שזהו השיעור הראוי למנחת נסכים
58 הבאה עם הכבש, שהיא הפחותה שבמנחת נסכים.
59 ואם אמר פִּירְשִׁתִּי כמה יין או שמן אביא, וְאִינִי יוֹדֵעַ מַה פִּירְשִׁתִּי,
60 יָבִיא יין ושמן בנסכים שמביאים ביום הַמִּוִּזְבֶּה ביותר בקרבנות,
61 ובגמרא להלן יבואר מהו יום זה.
62

גמרא

63 שנינו במשנה שהאומר 'הרי עלי יין' מביא שלשה לוגין יין. הגמרא
64 מביאה ברייתא המבארת טעם דין זה: הֲנוּ רַבֵּנּוּ, כתוב בפסוק
65 (במדבר טו יא) לגבי נסכי הקרבנות, כֹּל הָאֹזֶרֶת יַעֲשֶׂה כָכָה, ופסוק זה
66 מיותר, שהרי כבר מבואר בפסוקים הקודמים כל דיני הנסכים,
67 אלא מִלְמַד שְׁמַתְנַדְבִּין יין לבד בלא קרבן. וְכִמָּה יין צריך להביא,
68 שְׁלִישָׁה לוגין, שזהו השיעור הפחות שבנסכים. וּמִנֵּין שָׂאֵם רָצָה
69 לְהוֹסִיף ולהביא יותר משלישה לוגין ויִסִּיק, תִּלְמוּד לומר – מלמדנו
70 הכתוב (במדבר טו טו) כֶּכֶם בְּגֵר יִהְיֶה, שמשמע שיהיה לכם עוד
71 נסכים אחרים. וְכֹל יִפְחֹת, תִּלְמוּד לומר יַעֲשֶׂה כָכָה, ובכל מקום
72 שנאמר 'ככה', בא לעכב.
73

74 שנינו במשנה, האומר הרי עלי שֶׁמֶן, לא יפחות מן הלוג, רַבִּי אִמְרֵי
75 לא יפחות מִשְׁלִישָׁה לוגין.

76 הגמרא מבארת את סברת המחלוקת. שואלת הגמרא: בְּמָאי קָא
77 מִפְּלִגִי רַבִּי ורבנן. משיבה הגמרא: אֲמַרְוּהָ רַבֵּנּוּ כִּמְיָה דְרַב פִּיפְא,
78 בְּדִין מִינָהּ וּמִינָהּ בְּדִין מִינָהּ וְאִיכָא בְּאַתְרָא קָא מִפְּלִגִי – רבי ורבנן
79 נחלקו בהלכה הנלמדת מהלכה אחרת, האם לומדים את עיקר
80 הדין וחזורים ולומדים גם את כל פרטי הדין, או שלומדים רק את
81 עיקר הדין, ואחר כך מעמידים את ההלכה במקומה ולומדים את
82 הפרטים ממנה שנאמר בה, וכפי שיתבאר.

83 דְּרַבֵּנּוּ סְבִירָא, דִּין שֶׁמֶן מִינָהּ – ממנחה, וּמִינָהּ – ותחזור ותלמד את
84 פרטי הדין ממנחה, וכך יש לדרוש, מַה מִנַּחַת מִתְנַדְבִּין, אִף שֶׁמֶן נָמִי
85 מִתְנַדְבִּין בפני עצמו, וּמִינָהּ – ותחזור ותלמד ממנחה, מַה מִנַּחַת
86 בְּלֹג – שהמתנדב מנחה מביא לוג שמן, אִף המתנדב שֶׁמֶן בפני
87 עצמו, בְּלֹג – צריך להביא לוג שמן.

88 וְרַבִּי סְבִירָא, דִּין שֶׁמֶן מִינָהּ – ממנחה, וְאִיכָא בְּאַתְרָא, ותעמידו
89 במקומו ולא תדרוש את שאר פרטי הדין ממנחה אלא מנסכים,
90 וכך יש לדרוש, מַה מִנַּחַת מִתְנַדְבִּין, אִף שֶׁמֶן נָמִי מִתְנַדְבִּין, וְאִיכָא
91 בְּאַתְרָא – ותעמיד את השמן במקומו, ששמן הבא בפני עצמו דומה
92 ליין המתנסך, כי לא המתנדב שמן סתם, כוונתו להביא כמו יין,
93 ותאמר שיהיה דינו בנסכים, מַה יין לנסכים שיעורו שְׁלִישֶׁת לוגין,
94 שזהו שיעור הפחות שבנסכים, אִף המתנדב שֶׁמֶן בפני עצמו, נָמִי
95 שיעורו שְׁלִישֶׁת לוגין.

96 רב פפא דוחה ביאור זה במחלוקת רבי ורבנן ומבאר באופן אחר:
97 אִמְרֵי רַב פִּיפְא לחכמים שביארו המחלוקת, אִי כדבריכם
98 שֶׁמֶתְנַדְבִּין נָמִי לַה רַבִּי לדין נדבת שמן, דְּבֹבְלִי עֲלָמָא לא פְּלִיגִי – בין
99 רבי ובין רבנן לא היו חולקים בדבר, וגם רבי היה מודה שאומרים
100 דִּין מִינָהּ וּמִינָהּ, והיה אומר שצריך להביא לוג שמן כמו שמביאים
101 למנחה, אִלָּא רַבִּי מְאֹרְחָא גָמִיר לָהּ – רבי לומד את הדין שאפשר
102 להתנדב שמן בפני עצמו על המזבח מהפסוק (במדבר טו יא) שכתוב
103 לגבי נסכים, כֹּל הָאֹזֶרֶת יַעֲשֶׂה כָכָה, כמו שלומדים מפסוק זה
104 שאפשר להתנדב יין בפני עצמו, ולכן סובר שלומדים נדבת שמן
105 מנסכים וצריך להביא שלשה לוגין.

106 רב הונא דוחה את דברי רב פפא: אִמְרֵי לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרִיהּ דְרַב נָתָן
107 לְרַב פִּיפְא, וּמִי מִצִּית אֲבֵרַת הָכִי – האם אתה יכול לומר כן, שרבי
108 לומדים את הדין שאפשר להתנדב שמן מ'אזרח', וְהַתְנָא, כתוב

109 בפסוק (ויקרא ב א) לגבי מנחת נדבה, וְנִפְשׁ בִּי תִקְרִיב מִנְחָה,
110 מִלְמַד שְׁמַתְנַדְבִּין שֶׁמֶן, וְכִמָּה שמן צריך להביא, שְׁלִישֶׁת לוגין.
111 אומרת הגמרא, מָאֵן שְׁמַעֲתָ לֵיהּ דְאִמְרֵי שהמתנדב שמן צריך
112 להביא שְׁלִישֶׁת לוגין, רַבִּי, שהרי לרבנן אינו מביא אלא לוג אחד.
113 ואם כן ברייתא זו שנאמר בה שהמתנדב שמן מביא שלשה לוגין,
114 רבי היא, וְקָא מִינִיתִי לָהּ מִקְרִיבִין – ולמד לדין נדבת שמן מ'קרבת',

רש"י
מנחות. פרק שלושה עשר – הרי עלי עשרון דף קז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ריא
תוספות

1 מוראח ונוצה – נורקין אצל מזבח (הפנימי) ונבלעין במקומו, כדאמרין במסכת יומא
2 בפרק קמא (כא.א), לא פטיקא ליה – דלימא דבר הקרב כולו למוזב משום מנחת נסכים
3 וזואיל ואיכא מנחת נרדב, אדינא כולה למוזב. נסבא – תחיתה אחת של זהב, שקורין
4 פלטיא. מצטנורא קמנה – מולג קטן. מבטטין – מפילין ראש הפתילה כשהוא שרוף,
5 ובלעז מצטנורא ופטיקא בה נרות – של במנורה,

מאפרה שחורכה. כלִּיה עֵרִיב - ממטרות חזין
תחבין בראש גג ההיכל, לכלות העורבין, שלא
ישבו עליו. **משנה** ר' עקיב' - לנסכים - לא
יפחות משלשה לוגין, שזון פחותין שבנסכים.
שא לא יפחות מן הלוג - דחזיו למנחת נדבה,
ועל על דא דהוא מתבין לחזקיה בפני עמיה,
בנסכים ודך תתמא - כרבי טרופין, דאמר
בפידקין דלעיל (קדא.) אף מתנדיבן שמן. כיום
מריבה - מפרש בגמרא. **גמרא** אויה -
בפרשת נסכים כתיב (במדבר טו) "כל האזרח
יעשה ככה" וגו' - קרא ויתרא הוא. שלשה לוגין
בכצור מוכיח לא חזו. יתיה - התם כתיב "כנס
כנר באיור יהיה" - משמע: יתיה לכם עוד
נסכים אחריני. דון מינה - דשמן דבא נדבה
גמירין ממנחת נדבה, דאמר לקמן: "קרבן" -
מלמד שמתנדיבן שמן. ודחזו, גבי מנחת נדבה
כתיב (ויקרא ב) "כי תקריב קרבן מנחה". ואי
כתיבה: נסכים, דשמן הבנ בפני עמיה - דחזיו
בנסכים, דומיא דין. מאורח גמר לה - הי דהכי
דגמירין לעיל יין, הכי נמי גמר רבי "אורח" -
מלמד שמתנדיבן שמן, ודון מינה: כל הנסכים
שלשה לוגין. קרבן מנחה מלמד בו' - אלמא
ממנחת נדבה גמר לה. **משנה** יביא כבש -
פחות שבעולות. עולה שלשה לספוקי אלא
בזכרים. פירשתי - "אחד מקרבנות הבמה",
ואיני יודע איזה מהם פירשתי. יביא - מכל
מניי בהמה הזכרים גדולים, דהיינו: פר ועגל
ואיל ושעיר גדי וטלה. פירשתי - "את המין,
ואיני יודע אם מן הבמה ואם מן העוף".

25 קמיה דרב פפא: ברוך מינה ומינה, ברוך מינה ואוקים באתרה קא מיפלגי. רבנן סברי:
26 דון מינה ומינה, מה מנחה מתנדבין - אף ששמן נמי מתנדבין. ומינה, מה מנחה בלוג -
27 אף ששמן בלוג. ורבי סבר: דון מינה ואוקי באתרה, מה מנחה מתנדבין - אף ששמן נמי
28 מתנדבין. ואוקי באתרה, בנסכים, מה נסכים שלשת לוגין - אף ששמן נמי שלשת לוגין.
29 אמר להו רב פפא: אי ממנחה גמר לה רבי, דכולי עלמא לא פליגי דון מינה ומינה, אלא
30 רבי מ"אזרח" גמיר לה. אמר ליה רב הונא בריה דרב גתן לרב פפא: וימי מצית אמרת
31 הכי? והתניא: "קרבן" - כלמדי שמתנדבין ששמן, וככה? שלשת לוגין. מאן שמעת ליה
32 דאמר שלשת לוגין? - רבי, וקא מיייתי לה מקרבן! אמר ליה: אי תנאי תנאי. "פירשתי
33 ואיני יודע מה פירשתי - יביא ביום מרובה". תנא: ביום טוב הראשון של חג שחל להיות
34 בשבת. **משנה** "הרי עלי עולה" - יביא פבש. רבי אלעזר בן עזריה אומר: או תור או בן
35 יונה. "פירשתי מן הבקר, ואיני יודע מה פירשתי" - יביא פר ועגל. "מן הבהמה, ואיני יודע
36 מה פירשתי" - יביא פר ועגל, איל, שעיר, גדי ומלה. "פירשתי, ואיני יודע מה פירשתי"

מסכת

מדינה, דמטפי לא קשיא ליה — דאמלין בחר
(ב:) "ערי על עשרונות" — יביא שנים, אבל ספי —
וְכֵן כֻּלָּם. וּבִפְרֵק בְּתֵרָא דְכֻתּוּבוֹת (ק,ב) וּבִבְבֵּא
מִגְבִּיחוֹ דִּינֵר. וּפְרִיךְ: וְאִימָא נִסְכָּא? וּבִבְל דְּכּוּחָא
קִימָאן לֵא דִּיד בְּעַל הַשֶּׁטֶר לֵב הַתְּחוּמֵהוּ. וּבִמְסַכְת
שְׁקִלִים (א) אִמְרִינֵן: "דְּלֵב עֵלִי" — יביא דִּינֵר
זֶה. אִמֵּר רַבִּי אֲלֵעֻזֶּה: הָדָא שְׁחוּכִיר צוּרָה, אֲבָל
לֹא הֻכְזֵיר צוּרָה — מִבֵּיא אֲפִילוּ צִינּוּרָא. מִשְׁמַע
רַצִּינּוּרָא פְּחוּתָהּ מִדִּינֵר, הִדְיֵנוּ נִסְכָּא כִּד לַעֲשׂוֹת
צִינּוּרָא. וְקִשְׁיָא מִחָא דִּאֲמִירֵין בִּיגְמֻחֵל בְּתֵרָא
(בבא קמא ג,ב): נִסְכָּא וְעִבְדִּינֵנוּ זֹחִי — מִשְׁמַע
הָדָא פְּחוּת מִנְסָכָא לֵי: לִמּוּר: דִּיחֵשֶׁת בְּחוּד פִּשְׁטִי,
הָדָא שְׁמַנִּי מִבְּצוּרִי. וְאָפֵק לֵב בַּד נִדְקֵט זֹחִי: סָתֵם,
הִכִּי נִמְי תֵּנֵן בִּפְרֵק "אָפֵק עַל פִּי" (כְּתוּבוֹת סה,ב)
כֻּלִּים שֶׁל תְּמָשִׁים זֶה, וּמִפְרֵשׁ בְּגִמְרָא: תְּמָשִׁין זֹחִי
פִּשְׁטִי. וּבִפְרִיק "דִּישֶׁן" (סוֹכֵחַ ב,ב) אִמֵּר: כּוּחָא —
מִלְעִיל, בִּאִסְתִּירָא — מִלְתַּחַת. וְקִין לֵס: אִסְתִּירָא
פִּלְגָא דְּחוּחָא. אֲלֵא הָדָא זֹחֵא — הוּא זֹחִי
פִּשְׁטִי, דִּאֲרַבְרֵעַ מִינֵיהּ קִימָא בִּאִסְתִּירָא. "בִּאִסְתִּירָא"
דֵּלֵא סִינִי פִּרְשִׁי: דְּכִסְפָּא — הָכָא, וְיִבְגֹּט "פִּשְׁטִי"
(בבא קמא ד,ב) — מִשְׁנֵי הִכִּי. וְחִימָה: דְּבִפְרֵק
בְּתֵרָא דְכֻתּוּבוֹת (ק,ב) אִמְרִינֵן: פִּרְשִׁי דְּכִסְפָּא לֹא
עֲבִיד אִינִישׁוּ וְעוֹד קִשְׁיָא: דִּיבְגוֹט "פִּשְׁטִי" (בבא
בְּתֵרָא ס, א) אִמְרִינֵן: מִגְבִּיחוֹ דִּינֵר, וּבִכְתוּבוֹת
(קֹהֲנִי: קֹהֲנִי) מִגְבִּיחוֹ לֹא כִּל מֵה שִׁירָצוּהּ לֵי
לִמּוּר: "פִּרְשִׁי: דְּכִסְפָּא דִּיבְגוֹט "פִּשְׁטִי" — לֹא
דּוּקָא. וְהִכִּי פִּרְשִׁי: "וְאִימָא אֲרִיטִי" — כְּלֹמֶר,
פְּנִדְיוֹנִים אוּ מַעוֹת אִיסִּירִם, כִּי הֵחֵם בְּכֻתּוּבוֹת;
מִשְׁנֵי: בִּאֲתָרָא דֵּלֵא סִינִי. וּבִכְתוּבוֹת פְּרִיךְ: וְאִימָא
פְּרִטוֹת מִשֶּׁה. וְאָפֵק לֵב בַּד דְּקֵנִי "מִגְבִּיחוֹ לֵי" כִּל
מֵה שִׁירָצוּהּ — לֹא מִשְׁמַע לֵיחַ שִׁיכּוֹל לְהַגְבּוּתוֹ
פְּרִטוֹת, מִדְּלֵא קֹהֲנִי "מִגְבִּיחוֹ פְּרִטוֹת" — שְׁהוּא
הִגְדֵּרַת שְׁכָלָא מִמְעוּתָא.
שְׁמוּחְטִין בַּה אַת הַפְּתִילוֹת — לֹא שֶׁל
מְגוּרָה, דְּמִלְקָחִים אֵית לָהֶן, אֲלֵא
(שְׁל) שָׂאָר רִחוֹת שְׁחִיזוּ מִבְּקוּשֶׁשׁ, כִּדְתָנִן בְּתַמִּיז (ל),
וּבִפְרֵק קָמָא דְּסַנְדְּהִינִין (י,ב), דִּאֲמִירֵין: אֲפִילוּ
צִינּוּרָא קִטְנָה שֶׁל הִקְדֵּשׁ צִירִכָּה עֶשְׂרֵה בְּנֵי אֲדָם
לְפָתָהָ — לֹא כִמוּ פִּירֵשׁ שֶׁם בְּקוּטֶרֶס שֶׁטוּיִן
הָבָה, דֵּלֵא כִי, אֲבָל — מִשְׁתּוּחִין בַּה,
הַפְּתִילוֹת אֲשַׁכּוּן צִינּוּרָא, כִּדְתָנִן (כֻּלִּים פֶּרֶק ט'
מִשְׁנֵה ו'): כּוֹשׁ שְׂבַע אֶת הַצִּינּוּרִים. **בְּלִיָּה** עֹרֵב
— פִּירֵשׁ בְּקוּטֶרֶס: מִסְמֵרוֹת חִזִּין תְּחִיבִין בִּירָשׁ גִּג
הַיִּחִיל, לְכַלּוֹת הָעוֹרִים שֶׁלֹּא יִשְׁבוּ עֲלֵיו. וּבִמְקוֹם
אֲחֵר פִּירֵשׁ: בְּמִין שְׂבָלָא חֲדָה, וְקוֹפֶה עַל צִירָה,
חֲדוּר הַלְחָן כּוּמָא כִּסְיָן, וְהַפְּתוֹת עַר "כִּלִּי" פִּירֵשׁ:
שַׁעֲשׂוּ צוּרָה לְחִירִבִּיחַ בַּה, וְהַצִּינּוּרִים מִגֵּן הַיִּחִיל,
כִּדְרַךְ שַׁעֲשִׁיץ עֲכִישׁוּי שׁוּמְרֵי זִרְעִים, וְקִרְאוּ אוֹתָהּ
"כִּלִּיָּה עֹרֵב". וְעוֹד פִּירֵשׁ בְּעוּרָן: מִקְדֵּשׁ רֶאשֶׁן,
שִׁשְׁבִּינָה שִׁרְיָה בֹּ — לֹא זִחוּ צִירִיבִין בְּלִיָּה עֹרֵב,
שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹפוֹת פּוֹרְחִין עֲלֵיו. אֲבָל מִבְּקוּשֶׁשׁ שִׁנִּי,
שֶׁלֹּא הָיוּתָה קְדוּשָׁתָא קְדוּשַׁת רֶאשֶׁן — הָעִרְבּוֹ
בְּבִין פְּרִטָא מִשְׁנֵי: שִׁינִי בִּין, אֲלֵא מִשְׁטִירֵי.
כִּשְׂרָאָה קְדוּשָׁתוֹ — שְׁמִטָּה. **אִי** תְּנִיא תְּנִיא —
הָא דֵּלֵא קָאֲמֵר הִכִּי בִּפְרֵק "כֹּל הַמִּנְחוֹת בָּאוֹת
מֵרֵב כִּי אֲתִירָהּ. וְאָפֵק עַל פִּי שְׁחִיזוּ רִגְלִיךָ לִקְנֵת
יָחִים — מִכֵּל מְקוֹם, דַּעַת הַנּוֹדֵר לִפִּי מֵה שִׁרְוָהּ
חִין גְּרִיסִין לֵיחַ. כִּדְקֵתָנִי גִבִּי שְׁלָמִים "שִׁעִירָה".
מוֹסָפִי

ריב מנחות. פרק שלושה עשר – הרי עלי עשרון דף קז עמוד ב – מתוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" תוספות

מוסיף עליהם תור וכן זונה – ולא גרסינן "זבני זונה". הרי עלי תודה ואו שלמים גרסינן – ולא כספריים דגרסי "תודה ושלמים".

בבש יביא הוא ונסכיו בסלע – תימנה: הא דאמר בפרק שני דבריות (יב.) גבי "עולה ויורד": מכאן אתה למד לעשרית האיפה בפרוטא, דתנאי: "הרי עלי בסלע למזבח"

– יביא בבש. דמדאמר רחמנא "איל אשם" בבספא שקלים, דבן שתי עניה. מכלל דבן שנה – בסלע. ומדחזק רחמנא עליו דלדלות. למהו דוד משיחא? בעשירות. דמטמא מקדש עשיר – מביא בבש לחטאת בסלע, ועני – שני פרידים ברובע, כדתנן (בריות זא.) ועמדו קנין ברבעתים – פירוש: רובע דינר, שהוא אחד משה עשר בסלע. אלמא דבבש בלא נסכים – הוי בסלע, דחטאת אינה טעונה נסכיו. אמרין דהניגה מעה ספא, ושעל של בין יש עמו נסכים, ובין אין עמו נסכים – בסלע. כדקתני באל "הוא ונסכיו בשתיים". והיינו, לפי שמצינו באל האשם שהוא בבספא שקלים, אף על פי שאין נסכים באשם. ואם תאמר: והא משמע בריש "איחוד מקומן" (ובחסים מזהא) דחטאת בת דנקא – פירוש: שותות דינר, דהיינו מעה, ובריש תיגנה (זא.) אמרין דהניגה מעה ספא, ושעל של פדיון פטר חמור אמרין בפרק קמא דבכורות (יאא.) בפטורא בת דנקא! ויש לומר: דודאי מן התורה יכול להביא אפילו בפרוטא, כדאמרין בפרק [בתרא] דבריות (כזא.) שלא נתנה תורה קצבה במחוסרי כפרה, שמא יחולו טלאים, ואין להן תקנה לאכול בקדשים. ושמוא עין יפה בסלע, עין רעה בדנקא. ואם יחולו טלאים אפילו בפחות [ומדנקא] – אם הוא טוב ומזוהר, ומתכפר בהם. ואם תאמר: והא אמרין בפרק "הוציא לו" (יומא נהב.) גבי "לא היו שופרות לקניי חובה מפני התערבות. שמא ימות אחד מן הבעלים". ופרקי: נשקול ארבע זוזי מנייה, ונשדי בנדרא, והנך – לשתתה משמע שחזי שיעור דהוא חקן. ופירש שם בקונטרס: ארבע זוזי מדינה, דהיינו חצי דינר צורי. דאיסתירא, דהוי סלע מדינה, הוי פלגא זוזא, כדאמר בפרק "אף על פי" (כתובות דף זא.) וקשיא להדיא דבריות דמשמע שהוא רובע דינר! ויש לומר: דהתלמוד נקט שיעור שהיו עומדים בימיהם, ושמוא אתר כך נתייקר. אי נמי: אורחיה דהתלמוד בכל דוכתא ארבעה זוזי ולא דווקא. כדאשכחן בפרק "איחוד נשך" (בבא מציעא טז.) שקול ארבע זוזי, ואימא ליה לפלגיא דלחפן זוזי. ובפרק קמא דגיטין (גזא.) דאי בעי שקול ארבע זוזי מישראל ופסיל ליה. ובפרק "המקדש שדח" (ערכין כטא.) שקול ארבע זוזי ושדי בנדרא. ובפרק בתרא דראש השנה (לאב.) גבי "גר שנתגייר": מפרשי רובע לקינו פירש רש"י: רובע סלע. ולא יתכן, אלא רובע דינר. כדפירשתי. כדמזבח בפרק קמא דבריות (יב.) דחד משיחא הוי. ועוד קשיא: דבפרק "החוב" (בבא מציעא נבא.) אשכחן רובע סתם דהוא רובע שקל, דהוי רובע צורי. גבי "עד כמה תחסר ויהא רשאי לקיימה בסלע? עד שקל בנהר, עד רובע". ומפרש התם: רובע שקל! ויש לומר: דאדרבה, משם ראיא דסתם רובע לאו רובע שקל. מדדהו בעי למימר מעיקרא רובע דינר, ומסיק רובע שקל, ודייק לה מדקתני "עד רובע" ולא קתני: עד רביע ועוד דומיא דסלע. **שחור** והביא לבן – חלוקים קצת, כדאמר פרק תמישי דנוז (לאב.) ופרק קמא (ג.) אנוכא – למשכיה, שמוקא – לכישריה, חזירא – לירידיא. **שיהא** שלום זה עם זה – ואף על פי שבערב השבת מחלקין העורות משום בעלי זרוע, וכדאמרין בפרק "מקום שנהגו" (פסחים נו.) – דמשמרה ביחד. **ורבי** היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא – דלרבנן לא חישינן, אף על גב דזמנין דשני ליה, דההוא – נתנן לשם אילים, והוא – מביא פר תחתיהם. והמנחה

תודה ושלמים – או זה או זה. **יביא בבש** – פחות שבתודה ושלמים. **פירשתי** ב' – תודה ושלמים איכא לספוקי בזכרים ונקבות. רחל – בת שתי שנים, (טלה וטליה) בבש – בן שנתו. **יביא הוא ונסכיו** עמו כמנה – כך נתפרש דינו בתורה שבעל פה. **בבש** – סלעים. אמר הרי עלי שור כמנה **יביאנו** כמנה חזין מנסכיו – שהרי כך קבעו. שור כמנה **והביא שנים כמנה לא יצא** – שהרי קבע שור אחד כמנה. **גמרא** מר כי אתריה ומר כי אתריה – באתריה דתנא קמא גריע בבש מעון, ובאתריה דרבי אליעזר גריע עוף מכבש. **פירשתי** – איזה קרבן אביא ואקנוו בסלע – מדנחת לפרושי, איכא לספוקי נמי באתריני. הלכך, **יביא** מכל דבר הקרב למזבח שזה סלע, מכל אחד, ובלבד שיוכל לקנות דבר שלם מסלע. **ממה נפשך** – דאי נמי עגל דוד – הא יש בכלל מורה מועט. דבר זה – ששנינו "יביא פר ועגל" – לאו דרבי הכל היא, אלא מחלוקת דרבי ורבנן דלגבי "קטן והביא גדול", (ולרבי) – לא יצא. משום הכי נקט תנא פלוגתא בסיפא – לפרושי רישא, דלאו דרבי הכל היא. תנן התם – במסכת שקלים (טז.) ששה לנדבה – שלשה עשר שופרות היו במקדש, שבעה מתן מפורשים מה נותנין בהם: תיקלים חדיקין, ותיקלים עתיקין, קנים, וגוזלי עולה, ועצים, ולבונה, וחוב לכפרת – הרי שבעה. וששה מתן לנדבה, בזה היו נותנין המתורות החולכות לנדבת צבור, דהוא "קץ המזבח", והוי הבשר לעולה ועורות לכהנים. כנגד ששה בתי אבות – שכל משמר חלוק לששה בתי אבות כנגד ששה ימי שבת, זה עובד יומו, זה עובד יומו, ובשבת כולן שוין. כדי שיהא להן שלום זה עם זה – שערות של בהמות הנקחות מן השופרות היו לכהנים שמקריבין העולות. וכל זמן שאין המזבח בטל – לא היו לוקחין מן השופרות. ואם לא היה להם אלא ששה אחד – אתו לאינצוי, דשמוא באת יום של בית אב ראשון או של בית אב שני יביאו נדרים ונדבות הרבה – לא יטול הבית אב מן השופר כלום. ובשאר ימות השבוע של אלו בתי אבות – לא מייית נדרים ונדבות כל כך. ונמצא אותן בתי אבות מקריבות מן השופר שיהא דא המזבח בטל, והיו עורות שלהם, ומנצי יתא קמאי בדידי הך, ואמר: יש לכם עורות, ואנו אין לנו כלום ואי משום הך עולות שהביאו יחידים במשמרות שלנו – משום מוליני הוא! הלכך תקינו ששה, שלא יטול זה משופר של זה, וכשהמעות באות – נותנין אותן לששה שופרות. כנגד פר ועגל ואיל כבש וגדי ושעיר – שהמתנדב פר לעולה – מביא מזה לשופר ששמו "פר" כמנה אחד, כדאמר "יביא כמנה", דפר (נקבה) כמנה, והמתנדב עגל – מביא חמשה סלעים, ונותן לשופר ששמו "עגל", וכן כולם. והכונים לוקחין ממעות שופר ששמו "פר", ויקריבו מאותו שופר פרים עד שיוכל כל המעות. דרבי **יאמר דאמר** קטן והביא לא יצא – ולחכי הוה ששה, שאין עולה באה אלא מתקן ששה בהמות. כנגד פרים – של חטאת ציבור שאבדו והפריש אחרים תחתיהן, ואחר כך נמצאו הראשונים, ונתקן לרעייה ודמיהן נופלין לשופר הראשון. והאילים – אשם גולות ואשם מעילות שאבדו, והפריש אחרים תחתיהן, ואחר כך נמצאו הראשונים, ונתקן לרעייה, ודמיהן נופלין לשופר השני, ובאים לנדבת ציבור. והכבשים

– כאן יש תקנה לבעלי זרוע, אף על פי שכל בית אב נוטל מספר שלו, והואיל וכל דמשמרה ביחד. **ורבי** היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא – דלרבנן לא חישינן, אף על גב דזמנין דשני ליה, דההוא – נתנן לשם אילים, והוא – מביא פר תחתיהם. והמנחה

שואלת הגמרא: **אמאי** – מדוע מצריכים אותו להביא גם פר וגם
 עגל, וְלִיתִי פֶּר מִמֶּנּוּ נִשְׁכָּךְ – יביא פר, ויועיל לו בין אם נדר שיביא
 פר ובין אם נדר שיביא עגל, שהרי כשמביא את הגדול יש בכלל
 המרובה את המועט. משיבה הגמרא: **הא מני** – משנה זו בשיטת
 מי היא שנויה, **רבי** היא דאמר שאם נדר להביא קֶזֶן וְהִבִּיא גִדּוֹל
 לֹא יָצָא, כיון שחייב להביא מה שנדר, ולכן צריך להביא גם פר
 וגם עגל. אבל לרבנן שהמביא את הגדול יצא, גם כאן אינו צריך
 להביא אלא פר ולא עגל.
 מקשה הגמרא: **אי רבי** – אם אכן כמו שאמרת שהלכה זו שנויה
 בשיטת רבי, **אמאי ספא**, האומר הרי עלי להביא שור בְּמִנְהָ,
 וְהִבִּיא שְׁנַיִם בְּמִנְהָ, לֹא יָצָא, ואפילו זה בְּמִנְהָ חֶסֶר דִּינָר וְזֶה בְּמִנְהָ
 חֶסֶר דִּינָר – אפילו אם כל אחד מהשוורים שהביא שוה מנה חסר
 דינר, לא יצא ידי נדרו, עד שיביא שור השוה מנה. ואם אמר הרי
 עלי להביא שור שָׁחֹר, וְהִבִּיא לָבָן, או שאמר הרי עלי להביא שור
 לָבָן, וְהִבִּיא שָׁחֹר, וכן אם אמר הרי עלי להביא שור גִּדּוֹל, וְהִבִּיא
 קֶזֶן, לֹא יָצָא ידי נדרו. אבל אם אמר הרי עלי להביא שור קֶזֶן,
 וְהִבִּיא גִדּוֹל, יָצָא ידי נדרו. **רבי** אומר, אף אם הביא גדול לֹא יָצָא,
 שחייב להביא מה שנדר. ולפי דבריו שהרישא כרבי, נמצא
 שהרישא וְהִסְפָּא כרבי, וּמִצִּיעָתָא כרבנן, ולא מסתבר לומר כן,
 שהרי אין דרך המשנה לערב את דברי התנאים.
 מתרצת הגמרא: **אין** – אכן כך הוא, **רִישָׁא וְסִפָּא כרבי**, וּמִצִּיעָתָא
 כרבנן, והכי קאמר, דְּכָר וְזָכָה ששנינו ברישא שיביא פר וגם עגל,
 אינו לדברי הכל, אלא תלוי במחלוקת רבי ורבנן. ולכן הגדול,
 התנא את המחלוקת של רבי ורבנן בספא, כדי להשמיענו שדינים
 אלו השנויים במשנתנו תלויים במחלוקת זו.
 הגמרא מבארת למה היו משמשים ששה קופות שהיו לנדבה: תָּנָן
 הָתָם (שקלים פ"ו מ"ה), שלשה עשר שופרות היו בבית המקדש כדי
 לתת בהם את הכסף עבור הקרבנות, וּשְׁשָׁה מהם היו למעות נְדָבָה,
 שמהם היו לוקחים להביא עולות בזמן שאין שם קרבנות אחרים
 כדי שיהיו יעמוד המבוא ריקן לא קרבנות.
 שואלת הגמרא: **כְּנָגֵד מִי תִּיקְנוּם**, כלומר למה תיקנו שיהיו ששה
 קופות למעות נדבה. (סִימָן קמ"ח ש"ע).
 ביאורו של חזקיה. משיבה הגמרא: **אִמֵּר חִזְקִיָּה כְּנָגֵד שְׁשָׁה בְּתֵי אֲבוֹת**
הַכֹּהֲנִים, שהכהנים נחלקו לעשרים וארבע משמרות, וכל משמר
 עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לששה בתי אבות, וכל בית אב
 עובד יום אחד מימי השבוע. ועשו ששה קופות כנגד ששה בתי
 אבות שבכל משמר. שְׁתֵּינֵי לָהֶם חֲכָמִים לעשות כן, כדי שִׁיִּהְיֶה שְׁלוֹם
 זֶה עִם זֶה, לפי שכל בית אב היה נוטל את העורות של העולות
 הקריבים ביום שעבד בו, ונמצא, שבימים שהביאו הרבה נדרים
 ונדבות, לא היה הבית אב שבאותו היום נוטל מהשופר כלום,
 ובימים שלא הביאו כל כך נדרים ונדבות, היה הבית אב שבאותו
 היום נוטל מהשופר הרבה, וידיבו הראשונים עם האחרונים ויאמרו
 לכם יש עורות ולנו אין כלום. ואם משום שביום שלנו הביאו
 יחידים עולות מהעולות שנקנו מהמעות שבשופר, מזלנו גרם,
 ובעורות של העולות מהשופרות יש לנו לחלוק בשוה. לכן תיקנו
 ששה שופרות, שהיו הגזברים מחלקים את כל המעות הבאים
 לנדבה לששה שופרות, וכל בית אב היה נוטל מהשופר שלו.
 ביאורו של רבי יוחנן: **רבי** יוחנן אָמַר, הטעם שתיקנו לעשות ששה
 קופות הוא משום שמתוך שפעמים שְׁתֵּינֵי הַנְּדָבָה מְרֻבָּה, לִכְר
 תִּיקְנוּ לָהֶם שׁוּפְרוֹת מְרֻבּוֹת, כִּי שְׁלָא יִתְעַפְּשׂוּ הַמְּעוֹת, שאם יהיו
 הרבה מעות יחד בקופה יתעפשו.
 ביאורו של זעירי: ויִּתְּנֵי אָמַר שתיקנו כן כְּנָגֵד פֶּר וְעֵגֶל אֵיל וְכֶשֶׂד גְּדִי
 וְשִׁעִיר, כלומר כנגד כל מיני הבחימות שיכולים להביא בנדבה, ומי
 שהתנדב להביא פר לעולה, מניח מנה בשופר שהיה רשום עליו
 'פר', וכן כולם, והכהנים היו לוקחים ממעות של השופר שהיה
 רשום עליו 'פר', ומקריבים פרים עד שיגמרו המעות שבאותה קופה,
 וכן מכולם. ומשנה זו כרבי היא שנויה, דאמר שמי שנדר להביא קֶזֶן
 וְהִבִּיא גִדּוֹל, לֹא יָצָא, ולכן הוצרכו לעשות ששה קופות, שאם יעשו
 קופה אחת יש לחוש שמא יטלו מהמעות של מי שנדר להביא איל
 ויקנו בהם פר, ונמצא שלא קיים את נדרו, אבל לרבנן אף אם יקנו פר
 יצא ידי נדרו.
 ביאורו של בר פדא: וְכִי פְּדָא אָמַר שתיקנו כן כְּנָגֵד הַפְּרִים וְהָאֵילִים

לכך מוסיף עֲלֵיהֶן גם תור וכן יונה.
 האומר הרי עלי להביא תֹּרֶה וְשְׁלָמִים, יָבִיא כֶּשֶׂד, שהוא הפחות
 שבקרבנות תורה ושלמים.
 האומר פִּירְשְׁתִּי שאביא תורה או שלמים מן הקָבֶר, וְאִינִי יוֹדֵעַ מַה
 פִּירְשְׁתִּי, יָבִיא פֶּר זָכֵר וּפְרָה נִקְבָּה, עֵגֶל זָכֵר וְעֵגֶלָה נִקְבָּה, שכל מיני
 בקר אלו ראויים להקרב לתורה ושלמים, וכיון שאינו יודע מה
 פירש צריך להביא את כולם. ואם אמר פירשתי להביא תורה או
 שלמים מן הקָבֶר, וְאִינִי יוֹדֵעַ מַה פִּירְשְׁתִּי, יָבִיא פֶּר וּפְרָה, עֵגֶל
 וְעֵגֶלָה, אֵיל וְחִלְהָ, שְׁעִיר וְשִׁעִירָה, גְּדִי וְגִדְיָה, מִלָּה וּמִלְּחָה, שכל אלו
 ראויים להקרב לתורה ושלמים. וכיון שאינו יודע מה פירש צריך
 להביא את כולם. אבל עוף אינו מביא כיון שאין תורה ושלמים
 באין מן העופות.
 המשנה מבארת מה שווי הקרבנות והנסכים לצורך להביא:
 האומר הרי עלי שור לעולה או לשלמים, יָבִיא הוּא וְנִסְכּוֹ בְּמִנְהָ.
 ואם אמר הרי עלי עֵגֶל, יָבִיא הוּא וְנִסְכּוֹ בְּחֶמֶשׁ סִלְעִים. ואם אמר
 הרי עלי אֵיל, יָבִיא הוּא וְנִסְכּוֹ בְּשֵׁתִים – שתי סלעים. ואם אמר
 הרי עלי כֶּשֶׂד, יָבִיא הוּא וְנִסְכּוֹ בְּסִלְעִי.
 המשנה מבארת מה דינו של המפרש בכמה יביא קרבנו: האומר
 הרי עלי להביא שור בְּמִנְהָ, יָבִיא בְּמִנְהָ חוּץ מִנִּסְכּוֹ – יביא שור
 ששוה מנה חוץ מהנסכים, שהרי פירש בשעת נדרו שהשור יהיה
 שוה מנה. ואם אמר הרי עלי להביא עֵגֶל בְּחֶמֶשׁ סִלְעִים, יָבִיא
 בְּחֶמֶשׁ חוּץ מִנִּסְכּוֹ. ואם אמר הרי עלי להביא אֵיל בְּשֵׁתִים – בשתי
 סלעים, יָבִיא בְּשֵׁתִים חוּץ מִנִּסְכּוֹ. ואם אמר הרי עלי להביא כֶּשֶׂד
 בְּסִלְעִי, יָבִיא בְּסִלְעִי חוּץ מִנִּסְכּוֹ.
 המשנה מבארת מה דין המשנה ממה שנדר: האומר הרי עלי
 להביא שור בְּמִנְהָ, וְהִבִּיא שְׁנַיִם בְּמִנְהָ, לֹא יָצָא ידי נדרו, שהרי נדר
 להביא שור במנה. ואפילו זה בְּמִנְהָ חֶסֶר דִּינָר וְזֶה בְּמִנְהָ חֶסֶר דִּינָר
 – אפילו אם כל אחד מהשוורים שהביא שוה מנה חסר דינר, לא
 יצא ידי נדרו, עד שיביא שור השוה מנה.
 האומר הרי עלי להביא שור שָׁחֹר, וְהִבִּיא לָבָן, או שאמר הרי עלי
 להביא שור לָבָן, וְהִבִּיא שָׁחֹר, וכן אם אמר הרי עלי להביא שור
 גִּדּוֹל, וְהִבִּיא קֶזֶן, לֹא יָצָא ידי נדרו. אבל אם אמר הרי עלי להביא
 שור קֶזֶן, וְהִבִּיא גִדּוֹל, יָצָא ידי נדרו, שיש בכלל המרובה את
 המועט. **רבי** אומר, אף אם הביא גדול לֹא יָצָא, שחייב להביא מה
 שנדר. ובגמרא מבואר שרבי ורבנן נחלקו גם בשאר האופנים
 שהוזכרו בתחילת המשנה, שמה ששנינו במשנה שצריך להביא
 כל מה שיכול להיות שלכך היתה כוונתו, היא שיטת רבי, אבל
 לרבנן אינו צריך להביא אלא את הגדול שבהם.

גמרא

שנינו במשנה שלתנא קמא האומר 'הרי עלי עולה' מביא כבש,
 ולרבי אלעזר בן עזריה מביא תור או בן יונה, הגמרא מבארת
 שתנא קמא ורבי אלעזר בן עזריה לא נחלקו: וְלֹא פְּלִיגי תנא קמא
 ורבי אלעזר בן עזריה, אלא פֶּר אמר כִּי אֲתִירָה – כמו שהוא
 במקומו, וְכִי אמר כִּי אֲתִירָה, שלדברי שניהם צריך להביא את
 הפחות שבעולות, אלא שבמקומו של תנא קמא הכבש גרוע
 מעוף, ולכן יכול להביא אפילו מן הכבש. ובמקומו של רבי אלעזר
 בן עזריה העוף גרוע מכבש, ולכן יכול להביא אפילו עוף.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת עוד דין בנודר סתם: תָּנָן רַבִּנָּן,
 האומר הרי עלי עולה בְּסִלְעִי לְמוֹנָה, יָבִיא כֶּשֶׂד, כיון שְׁאֵין לָךְ דְּבָר
 שְׁקָרָה בְּסִלְעִי לְנִי מִנְהָ, אֵלֶּא כֶּשֶׂד שְׁקָרָה בְּסִלְעִי, כמבואר במשנה
 שהאומר הרי עלי להביא כבש לעולה או לשלמים, מביא בסלע
 ואם אמר פִּירְשְׁתִּי איזה מין בהמה אביא בסלע, וְאִינִי יוֹדֵעַ מַה
 פִּירְשְׁתִּי, יָבִיא מִכָּל דְּבָר שְׁקָרָה בְּסִלְעִי לְנִי מִנְהָ – יביא כל דבר
 שניתן לקנותו בסלע. שדווקא אם אמר סתם שיביא בסלע אנו
 אומרים שודאי כוונתו היתה לכבש שקרב בסלע, אבל אם פירש
 מה יביא יש לנו להסתפק שמא אמר שיביא קרבן אחר ויקנה אותו
 בסלע, ולכן צריך להביא כל דבר שניתן לקנותו בסלע.
 הגמרא מבארת כשיטת מי הולכת המשנה: שנינו במשנה (לעיל ע"א)
 האומר פִּירְשְׁתִּי שאביא עולה מן הקָבֶר, וְאִינִי יוֹדֵעַ מַה פִּירְשְׁתִּי,
 יָבִיא פֶּר וְעֵגֶל.

59 גְּדוֹל יִרְקָב, שאינה כחטאת שמותרת לנדבת ציבור.
 60 הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה בדין מותר חביתי כהן גדול:
 61 דְּתַנְיָא, מוֹתֵר מִנְחַת נֶדֶבָה, מוֹתֵר מִנְחַת יִרְקָב. שואלת הגמרא: מֵאֵי
 62 קָאָמְר, משיבה הגמרא: אָמַר רַב חֲסִידָא הֵכִי קָאָמַר, 'מותר מנחת
 63 נדבה' פירושה, שמוֹתֵר מִנְחַת חוּטָא יתן בשופר של נֶדֶבָה, שיהיו
 64 מביאים ממנו נדבת ציבור. ו'מותר מנחה ירקב' פירושו, שמוֹתֵר
 65 עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל, יִרְקָב.
 66 רבה חולק ומפרש באופן אחר: רַבָּה אָמַר, אִפִּילוּ מוֹתֵר עֲשִׂירֵית
 67 הָאִיפָה שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל נִמְי יתן בשופר של נֶדֶבָה, אֱלָא – ומה שכתוב
 68 בברייתא 'מותר מנחה ירקב' הכוונה שמוֹתֵר לְחֵמִי תוֹדָה, שהפריש
 69 מעות ללחמי תודה ונתורו בידו מעות, יִרְקָב, כי רק מותר חטאת
 70 הולך לנדבת ציבור. ורבי אושעיא מפרש כרב חסדא שמוֹתֵר
 71 עשירית האיפה של כהן גדול ירקב, ולכך לא אמר כשמואל שהיה
 72 שופר למותר עשירית האיפה של כהן גדול.
 73 הגמרא מביאה אמוראים נוספים שנחלקו בדין מותר חביתי כהן
 74 גדול: בְּפִלוגְתָא – רב חסדא ורבה נחלקו במחלוקת של אמוראים
 75 אחרים שנחלקו במוֹתֵר עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל, רַבִּי יוֹחָנָן
 76 אָמַר לְנֶדֶבָה, ורַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר יִרְקָב, ובהו נחלקו גם שמואל ורבי
 77 אושעיא.
 78 הגמרא מקשה על הסוברים שמותר חביתי כהן גדול ירקב. מקשה
 79 הגמרא: מִיִּתְבָּר, שֵׁנִינּוּ בַּמִּשְׁנָה (שקלים פ"ב מ"ה) מוֹתֵר שְׁקָלִים – נטל
 80 מעות ואמר 'הרי אלו לשקלי', וכשבא לחשב ראה שהיה בהם
 81 יותר ממחצית השקל, ילכו יתר המעות לחולין, שלא נתכוון
 82 להקדישם, והרי הוא הקדש טעות. ומוֹתֵר עֲשִׂירֵית הָאִיפָה, ומוֹתֵר
 83 קִנְיָ וְבִין וְקִנְיָ וְבוֹת וְקִנְיָ יוֹלָדוֹת, וְחֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת, מוֹתֵרֵיהֶן
 84 לְנֶדֶבָה. מֵאֵי לָאו – האם 'מותר עשירית האיפה' אינה מותר עשירית
 85 הָאִיפָה שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל, ומוכח שמותר עשירית האיפה הולך לנדבה
 86 ולא ירקב. מתרצת הגמרא: לֹא, 'מותר עשירית האיפה' שהולך
 87 לנדבה היינו מוֹתֵר מִנְחַת חוּטָא, אבל מותר מנחה של כהן גדול
 88 אפשר שירקב.
 89 רב נחמן בר רב יצחק מוכיח שמותר עשירית האיפה של כהן גדול
 90 אינו כחטאת ואינו הולך לנדבת ציבור: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר רַב יִצְחָק,
 91 מִסְּתַבְרָא בְּמָאן דְּאָמַר שְׁמוֹתֵר עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל יִרְקָב,
 92 דְּתַנְיָא, כתוב בפסוק (ויקרא ה"א) לגבי מנחת חוטא 'לֹא יִשִּׁים עֲלֶיהָ
 93 שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לְבוֹנָה בִּי חֲטָאת הִיא', אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, יֵשׁ לְדִיִּיק
 94 מִמָּה שֶׁכְּתוּב 'חטאת היא', שְׁהִיא, כלומר מנחה זו שהיא חובה,
 95 קְרוּיָה חֲטָאת, ולכך אין נותנים עליה לבוֹנָה, ואִין מנחה אַחֲרֵית
 96 קְרוּיָה חֲטָאת, אפילו שהיא חובה, לִמְדָּה עַל עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שֶׁל כֹּהֵן
 97 גְּדוֹל שְׁאִינָה קְרוּיָה חֲטָאת, וּמַעֲנִינָה לְבוֹנָה כְּשֶׁאֵר הַמִּנְחוֹת שֶׁצִּירֵךְ
 98 לִיתֵן עֲלֵיהֶם לְבוֹנָה, וּמִדְּאִינָה קְרוּיָה חֲטָאת, כלומר מכך שלגבי
 99 לְבוֹנָה אינה קרויה חטאת, כך גם לגבי מותר אין לה דין חטאת, ואין
 100 דינה כמותר חטאות ואשמות שהולכים לנדבה, אלא מוֹתֵרָה יִרְקָב.

משנה

101 משנה זו מבארת דין המקדיש בהמה אחת ונפסלה ורוצה להביא
 102 בדמיה שתי בהמות או מין אחר: האומר שוֹר זֶה עוֹלָה, וְנִסְתַּבְּרָא –
 103 נפל בו מום, אִם רָצָה יִבִּיא בְּדָמָיו שְׁנַיִם, ובגמרא מבואר שאינו
 104 דומה למבואר במשנה לעיל (ק"ה) שהנודר להביא שור במנה אינו
 105 יכול להביא שנים.
 106 האומר שְׁנֵי שְׁוֹרִים אֵלּוּ עוֹלָה, וְנִסְתַּבְּרָא, אִם רָצָה יִבִּיא בְּדָמֵיהֶן שוֹר
 107 אֶחָד. וְרַבִּי אוֹסֵר לכתחילה להביא שור אחד כשהקדיש שנים, או
 108 להביא שנים כשהקדיש אחד.
 109 האומר אֵיל זֶה עוֹלָה, וְנִסְתַּבְּרָא, אִם רָצָה יִבִּיא בְּדָמָיו בְּכֶשֶׁל. האומר
 110 בְּכֶשֶׁל זֶה עוֹלָה, וְנִסְתַּבְּרָא, אִם רָצָה יִבִּיא בְּדָמָיו אֵיל. וְרַבִּי אוֹסֵר
 111 לכתחילה להביא כבש אם הקדיש איל, או להביא איל כשהקדיש
 112 כבש.
 113

1 וְהַכְּשִׁים וְהַשְּׂעִירִים, שהשופרות היו למותרות, שאם הפריש פר
 2 או איל או כבש או שעיר לקרבנו, ואבד, והפריש אחר תחתיו
 3 והקריבו, ונמצא הראשון, ירעה עד שיפול בו מום וימכר, והמעות
 4 ינתנו בשופר של אותו המין. וְהַמּוֹתֵרֹת – השופר החמישי היה למי
 5 שהפריש מעות לקרבן, והוחלו בהבמות וניתותרו מעות, שנותן את
 6 הנותרות בשופר זה. וְהַמְּקָעָה – השופר השישי היה למעה, דהיינו
 7 קלבון שהיה נותן כל אדם שהביא מחצית השקל.
 8 מבארת הגמרא במה נחלקו האמוראים: בְּפִלְגוּ בְּתוֹקְנָה לֹא אָמְרִי
 9 – כל שאר האמוראים לא רצו לפרש כחזקיה שהטעם לששה
 10 שופרות הוא כדי שלא יבואו לריב זה עם זה, כיון וסוברים
 11 שְׁלֹאֲנִצְנוּ לֹא חִישִׁינּוּ – לא חוששים שיבואו לריב, דְּכָל חַד וְחַד
 12 יוֹמִיָּה קָא עָבִיד – שכל בית אב היה עובד ביממו, ואם הביאו ביום
 13 אחד הרבה נדרים ונדבות ולא היו צריכים לטיול מהשופר, אין
 14 להם חלק בעורות של הקרבנות שנקנו מהשופרות ביום אחר.
 15 כְּרַבִּי יוֹחָנָן שאמר שהטעם משום שיכולים המעות להתעפש, לֹא
 16 אָמְרִי, כיון וסוברים שְׁלֹאֲנִצְנוּ לֹא חִישִׁינּוּ – לא חוששים שיתרבו
 17 עד שיתעפשו.
 18 בְּעִנְיֵי שֶׁאִמַּר שְׁהִיו כְּגוֹד כל מין בהמה שהיו מתנדבים, ומשנה זו
 19 כרבי הסובר שהנודר להביא קטן והביא גדול לא יצא, לֹא אָמְרִי,
 20 כיון שְׁבִיחִידָהָ לֹא מוֹקְמִי – לא רצו להעמיד את המשנה כשיטת
 21 יחיד.
 22 בְּכַר פֶּדָא שאמר שהוצרכו לעשות ששה שופרות למותר פר איל
 23 כבש ושעיר, והשופר החמישי למותרות, נִמְי לֹא אָמְרִי, כי סוברים
 24 שאין לומר שהיה שופר למותרות, שהרי בְּפִלְגוּ נִמְי מוֹתֵרֹת – שגם
 25 שאר השופרות היו למותרות, ויכול הוא להניח את המותרות
 26 בשופר של אותה מין בהמה שהקדיש.
 27 ועוד הוקשה להם על מה שאמר שהשישי היה לְמַעָּה, שהרי
 28 הקלבון נִמְי לְשְׁקָלִים אֱלָא – שגם את הקלבון היו נותנים עם שאר
 29 השקלים. ומביאה הגמרא ראייה שהיה ניתן בשופר של השקלים
 30 דְּתַנְיָא, הִלְכִין קִלְבוֹן זֶה חוּלָה, לְשְׁקָלִים – לשופר שבו היו נותנים
 31 את כל השקלים, שממם היו מביאים קרבנות ציבור של כל השנה,
 32 דְּכַר רַבִּי מֵאִיר, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמַר שהיה הולך לשופרות של נֶדֶבָה,
 33 שהיו לוקחים בו נדבת ציבור.
 34 מביאה הגמרא ביאורים נוספים למה עשו ששה שופרות לנדבה.
 35 ביאורו של שמואל: וְשְׁמוּאֵל אָמַר שלכך תיקנו ששה שופרות,
 36 בְּגִיד מוֹתֵר חֲטָאת, ומוֹתֵר אֶשֶׁם, ומוֹתֵר אֶשֶׁם נְזִיר, ומוֹתֵר אֶשֶׁם
 37 מְצֻרֵעַ, ומוֹתֵר מִנְחַת חוּטָא, כלומר שהפריש מעות לחטאת, או
 38 לאשם וגולות ומעילות, או לאשם נזיר או לאשם מצורע, או
 39 למנחת חוטא, ומוֹתֵר עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל, דהיינו מעות
 40 שהפריש למנחת חביתין שהיה מביא בכל יום, והוחלו בהבמות או
 41 המנחות ונתורו לו מעות, יתן את הנותרות בשופר של אותו קרבן,
 42 ומביאים ממנו נדבת ציבור.
 43 ביאורו של רבי אושעיא: וְרַבִּי אוֹשְׁעִיא אָמַר שתיקנו ששה שופרות
 44 בְּגִיד מוֹתֵר חֲטָאת, ומוֹתֵר אֶשֶׁם גּוֹלָלוֹת וּמַעֲלִלוֹת, ומוֹתֵר אֶשֶׁם נְזִיר,
 45 ומוֹתֵר אֶשֶׁם מְצֻרֵעַ, ומוֹתֵר קִנְיָ, ומוֹתֵר מִנְחַת חוּטָא, אבל לא היה
 46 שופר למותר מנחת חביתין של כהן גדול.
 47 שואלת הגמרא: וְשְׁמוּאֵל מֵאֵי מַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַבִּי אוֹשְׁעִיא שהיה
 48 שופר אחד למותר קינים. משיבה הגמרא: 'קִנְיָ' תָּנָא לִיה רִישָׁא –
 49 כבר שנה התנא ברישא שהיה שופר אחד לקינים, וסובר שמואל
 50 שאף מותר הקינים היה נותן בשופר של קינים.
 51 שואלת הגמרא: וְרַבִּי אוֹשְׁעִיא תָּנִי וְלֹא תָּנִי קִנְיָ – וכי רבי אושעיא
 52 לא שנה שהיה שופר אחד לקינים, וְהָתֵנִי רַבִּי אוֹשְׁעִיא בתוספתא
 53 (שקלים פ"ה ה"א) שהיו שלשה עשר שופרות במקדש, וְתָנִי שהיה אחד
 54 מהם לקִנְיָ. משיבה הגמרא: רבי אושעיא סובר שהיה חֵד לְקִנְיָ
 55 וְחֵד לְמוֹתֵר קִנְיָ.
 56 שואלת הגמרא: וְרַבִּי אוֹשְׁעִיא מֵאֵי מַעְמָא לֹא אָמַר בְּשְׁמוּאֵל שהיה
 57 שופר למותר עשירית האיפה של כהן גדול. משיבה הגמרא: רבי
 58 אושעיא סָבַר לָהּ בְּמָאן דְּאָמַר מוֹתֵר שֶׁל עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שֶׁל כֹּהֵן

מנחות. פרק שלושה עשר – הרי עלי עשרון דף קח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) רטו רש"י

והבבשים – אשם נזיר ואשם מצורע, הבאים בני שנה, שנאמר בהן "כבש", ינתקו לרעייה – ודמיה לשופר השלישי. ואהבי לא מערב מותריהן עם מותר גזילות ומעילות – משום דלא דמו: דאלו – בני שנה, ואלו – בני שתי שנים. אלו – באין לכפר, ואלו – להכשיר. והשעירים – שעירי חטאת של ציבור של רגלים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, בשאין בה ידיעה, כדאמרין בשבועות (בא), ולא מפי השמועה. ואין לנו בהמה ניתקת לרעייה אלא אלו, דבבשה ושעירה הבאין לחטאת יחיד – אין ניתקות לרעייה, אלא מתות. והמותרות – כגון מי שמקריב אחד מכל אלו, והפריש מעות לשם כך, והחולל בהמות וניתותר המעות – נותן לשופר החמישי. והמקע – קולבון. שכל יחיד מביא מחצית השקל בהכרעה באדר. ואם נתנו בין שניהם שקל שלם – נותנין קולבון אחד, מעה קטנה, מפני הכרעה. שעבשיו לא נתנו בין שניהם אלא הכרע אחד, ואילו הביאום כמשפטן – היו שם שתי הכרעות. לפיכך נותנין קולבון. כל חד וחד יומיה עבד – ואם באו לו קרבנות הרבה, שלא צריך לשופר – אין לו לטול כלום בערות שנקטו מן המעות שניתנו בשופר. ביחידא לא מוקמינן – דלא חישינן להא דרבי, דאמר: קטן והביא גדול – לא יצא. אלא המתנדב על – נותן המעות לשופר של פר, והכותנים מקריבין פרים מהם, עד שיכלו כל המעות שיש שם. מותרות – בתמידיה, כלומר, איהו חשיב חד שופר למותרות – כולוהו קמאי נמי דחשיב מן הניתקין לרעייה מותרות נינהו. שניתותרו מכדי קרבן! לשקלים אלו – לתרומת הלשכה עם שאר השקלים. לנדבה – לשופרות. הכי נרסין כנגד מותר חטאת מותר אשם נזיר ומותר אשם מצורע כ' – שהפריש מעות לאחד מכל אלו, וניתותרו – נותן לשופרות. ראשם – סתם היינו אשם גזילות ומעילות – לא מעירב מותר ידידיה בהדי חטאת. ואשם נזיר ומצורע – לא מעירב בהדי אשם סתם, דזה – בן שתי שנים, ואיל – בן שנה. ואשם מצורע – לא מעירב בהדי אשם נזיר, דאשם נזיר – בא להכשירו לנוירות טהרה, ואין נותנין מדמו בבהונות, ואין טענים נסכים, ואשם מצורע – נותנין מדמו בבהונות, וטענין נסכים, ובא להחירו במחנה. ומותר דמנת חוטא – הואיל ואיקרי "חטאת" – אזיל מותרה לנדבת צבור. דהכי אמרינן במסכת תמורה (כגב.) זה מדרש דרש יהודיעהו הכהן, כל הבא ממותר חטאת וממותר אשם – ילקח בהם עלות, בהשר – לשם, וערות – לבהנים. אבל מותר מעות שאר מנחות – לא אזיל לנדבת צבור, אלא הוא יסוף משלו. ומביא מנחה אחרת. ומותר עשירית האפה – של כהן גדול שמקריב בכל יום יום. ואם הפריש מעות לעשירית האפה של היום, וניתותרו – שוב אין יכול לצרפן לשם מחר, אלא תפול לנדבת צבור, שגם היא נקראת "חטאת". בפרק "ואלו מגלחין" במיעד קטן (טזא): "קריב חטאתו" – זו עשירית האפה של כהן גדול. ומותר קנין – המפריש מעות לקנו, וניתותרו מקנין. תנא ליה רישא – בשבעה שופרות קמאי חשיב חד דשמיה "קנין". ורבי אושעיא תני במתניין – שלש עשרה שופרות, ולא תנא קנין בקמאי? חד לקנין – מחוסר כפרה מביא מעות לקנו, ונותן בשופר, ואוכל בקדשים לערב. כדקימא לן (עירובין לבא): אין בית דין של כהנים עומדים משם, עד שיכלו כל המעות שבאותו שופר. ולא חישינן שמא לא יקריבו – הואיל ואין באה על חטאת. ואי איהו גופיה לא מצי לאקריבנהו. מנחת חוטא – שהרי לשם חובה הפריש. נדבה – לשופרות. מותר לחמי תודה ייקב – דלאו "חטאת" איקרי. ונדבת יחיד לא קריב. דבפני עצמו אי אפשר להקריבו – שלא מצונו לחם קרב בפני עצמו, ועם תודה אחרת אי אפשר להקריבו – שהרי אין תודה קריבה בלא לחמה. דהכי מפרש בשקלים בפרק שני. מותר שקלים – הכנים מעות לשקלים ושקלן, וניתותרו מהן. ואין אחרת – ואף על פי שהיא חובה – אינה קרויה "חטאת", שיהא לה דין חטאת שלא יאז טעון לבונה. ומרלנבי לבונה לית ליה דין חטאת – לבגי מותר נמי לית ליה דין חטאת. ואף על גב דאיכרי "חטאת" – לאו דין חטאת אית לה, דאימנעטא לה מהאי קרא. משנה אם רצה יביא בדמיו שנים – ואף על גב דהוי גדול והביא קטן, ובגמרא מפרש טעמא. ורבי אוסר – לכתחילה, אבל אם הביא – יצא, דכיון דאמר "זה" – אינו חייב באחריות. גמרא

והמקע – קולבון. שכל יחיד מביא מחצית השקל בהכרע באדר, ואם נתנו בין שניהם שקל שלם נותנין – קולבון אחד, מעה קטנה, מפני הכרעה. שעבשיו לא נתנו שניהם אלא הכרע אחד, ואילו הביאו כמשפטן – היו שם שתי הכרעות. לפיכך נותנין קולבון אחד. כפר פירש בקונטרס. וקשיא: דאם הכרע עלאה יותר ממעה יוצאין בהכרע אחד במעה? והלא חייבין שתי הכרעות! ואם זה שיעור הכרע – למה דחך בקונטרס לפרש כן? לפיכך נראה דבכל הכרעות מיירי. ופולגתא היא בתוספתא דשקלים, דתנאי: כמה הוא נותן? קולבון מעה כסף, אחד מעשרים וארבעה כסף לסלע. וחכמים אומרים: חצי מעה של ארבע אסרות. וקולבנות אלו מה היו עושין מהן? נפלין לשקלים. דברי רבי מאיר. רבי אלעזר אומר: לנדבה.

ושמואל

מאי טעמא לא אמר רבי אושעיא – והוא הדין כל תני אמוראי דלעיל. ורבי אושעיא מאי טעמא לא אמר כשמואל – דבשלמא אמוראי דלעיל סבירי: דמותר מנחה – לאו לנדבה אזיל, אלא לרבי אושעיא דחשיב מותר מנחת חוטא – כל שכן מותר עשירית האפה! קריה חטאת – בפרק קמא (מנחות דא), דרשינן לה, ותרתי שמעת מינה. ומדאינה קריה חטאת ירקב – לא דמי למותר מנחה דלא תירקב ואינה קריה "חטאת", ועשירית האפה דווקא דקריה "חטאת" ביהווקאל (מו) – אתא האי קרא לאפקוק, דאין מותר קריה "חטאת", ותירב. לפי

רב חסדא, הכי קאמר: מותר מנחת חוטא – נדבה, מותר עשירית האפה של כהן גדול – ירקב. רבה אמר: אפילו מותר עשירית האפה של כהן גדול נמי נדבה, אלא מותר לחמי תודה ירקב. בפלוגתא, מותר עשירית האפה של כהן גדול – רבי יוחנן אמר: נדבה, רבי אלעזר אמר: ירקב. מיתבי: מותר שקלים – חולין, ומותר עשירית האפה ומותר קנין זבין וקנין זבות וקנין יולדות ונפאות ואשמות – מותריהן נדבה. מאי לאו מותר עשירית האפה של כהן גדול! – לא, מותר מנחת חוטא. אמר רב נחמן פר רב יצחק, מסתבא קמאן דאמר: מותר עשירית האפה של כהן גדול ירקב. דתנאי: "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה כי חטאת היא" – אמר רבי יהודה: היא קרויה חטאת, ואין אחרת קרויה חטאת, לימד על עשירית האפה של כהן גדול שאינה קרויה חטאת ומעונה לבונה, ומדאינה קרויה חטאת – מותרה ירקב. משנה "שור זה עולה", ונסתאב – אם רצה יביא בדמיו שנים. "שני שוורים אלו עולה", ונסתאבו – רצה יביא בדמיהן אחד, ורבי אוסר. "איל זה עולה", ונסתאב – אם רצה יביא בדמיו כבש. "כבש זה עולה", ונסתאב – אם רצה יביא בדמיו איל, ורבי אוסר. גמרא

והבבשים – אשם נזיר ואשם מצורע, הבאים בני שנה, שנאמר בהן "כבש", ינתקו לרעייה – ודמיה לשופר השלישי. ואהבי לא מערב מותריהן עם מותר גזילות ומעילות – משום דלא דמו: דאלו – בני שנה, ואלו – בני שתי שנים. אלו – באין לכפר, ואלו – להכשיר. והשעירים – שעירי חטאת של ציבור של רגלים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, בשאין בה ידיעה, כדאמרין בשבועות (בא), ולא מפי השמועה. ואין לנו בהמה ניתקת לרעייה אלא אלו, דבבשה ושעירה הבאין לחטאת יחיד – אין ניתקות לרעייה, אלא מתות. והמותרות – כגון מי שמקריב אחד מכל אלו, והפריש מעות לשם כך, והחולל בהמות וניתותר המעות – נותן לשופר החמישי. והמקע – קולבון. שכל יחיד מביא מחצית השקל בהכרעה באדר. ואם נתנו בין שניהם שקל שלם – נותנין קולבון אחד, מעה קטנה, מפני הכרעה. שעבשיו לא נתנו בין שניהם אלא הכרע אחד, ואילו הביאום כמשפטן – היו שם שתי הכרעות. לפיכך נותנין קולבון. כל חד וחד יומיה עבד – ואם באו לו קרבנות הרבה, שלא צריך לשופר – אין לו לטול כלום בערות שנקטו מן המעות שניתנו בשופר. ביחידא לא מוקמינן – דלא חישינן להא דרבי, דאמר: קטן והביא גדול – לא יצא. אלא המתנדב על – נותן המעות לשופר של פר, והכותנים מקריבין פרים מהם, עד שיכלו כל המעות שיש שם. מותרות – בתמידיה, כלומר, איהו חשיב חד שופר למותרות – כולוהו קמאי נמי דחשיב מן הניתקין לרעייה מותרות נינהו. שניתותרו מכדי קרבן! לשקלים אלו – לתרומת הלשכה עם שאר השקלים. לנדבה – לשופרות. הכי נרסין כנגד מותר חטאת מותר אשם נזיר ומותר אשם מצורע כ' – שהפריש מעות לאחד מכל אלו, וניתותרו – נותן לשופרות. ראשם – סתם היינו אשם גזילות ומעילות – לא מעירב מותר ידידיה בהדי חטאת. ואשם נזיר ומצורע – לא מעירב בהדי אשם סתם, דזה – בן שתי שנים, ואיל – בן שנה. ואשם מצורע – לא מעירב בהדי אשם נזיר, דאשם נזיר – בא להכשירו לנוירות טהרה, ואין נותנין מדמו בבהונות, ואין טענים נסכים, ואשם מצורע – נותנין מדמו בבהונות, וטענין נסכים, ובא להחירו במחנה. ומותר דמנת חוטא – הואיל ואיקרי "חטאת" – אזיל מותרה לנדבת צבור. דהכי אמרינן במסכת תמורה (כגב.) זה מדרש דרש יהודיעהו הכהן, כל הבא ממותר חטאת וממותר אשם – ילקח בהם עלות, בהשר – לשם, וערות – לבהנים. אבל מותר מעות שאר מנחות – לא אזיל לנדבת צבור, אלא הוא יסוף משלו. ומביא מנחה אחרת. ומותר עשירית האפה – של כהן גדול שמקריב בכל יום יום. ואם הפריש מעות לעשירית האפה של היום, וניתותרו – שוב אין יכול לצרפן לשם מחר, אלא תפול לנדבת צבור, שגם היא נקראת "חטאת". בפרק "ואלו מגלחין" במיעד קטן (טזא): "קריב חטאתו" – זו עשירית האפה של כהן גדול. ומותר קנין – המפריש מעות לקנו, וניתותרו מקנין. תנא ליה רישא – בשבעה שופרות קמאי חשיב חד דשמיה "קנין". ורבי אושעיא תני במתניין – שלש עשרה שופרות, ולא תנא קנין בקמאי? חד לקנין – מחוסר כפרה מביא מעות לקנו, ונותן בשופר, ואוכל בקדשים לערב. כדקימא לן (עירובין לבא): אין בית דין של כהנים עומדים משם, עד שיכלו כל המעות שבאותו שופר. ולא חישינן שמא לא יקריבו – הואיל ואין באה על חטאת. ואי איהו גופיה לא מצי לאקריבנהו. מנחת חוטא – שהרי לשם חובה הפריש. נדבה – לשופרות. מותר לחמי תודה ייקב – דלאו "חטאת" איקרי. ונדבת יחיד לא קריב. דבפני עצמו אי אפשר להקריבו – שלא מצונו לחם קרב בפני עצמו, ועם תודה אחרת אי אפשר להקריבו – שהרי אין תודה קריבה בלא לחמה. דהכי מפרש בשקלים בפרק שני. מותר שקלים – הכנים מעות לשקלים ושקלן, וניתותרו מהן. ואין אחרת – ואף על פי שהיא חובה – אינה קרויה "חטאת", שיהא לה דין חטאת שלא יאז טעון לבונה. ומרלנבי לבונה לית ליה דין חטאת. ואף על גב דאיכרי "חטאת" – לאו דין חטאת אית לה, דאימנעטא לה מהאי קרא. משנה אם רצה יביא בדמיו שנים – ואף על גב דהוי גדול והביא קטן, ובגמרא מפרש טעמא. ורבי אוסר – לכתחילה, אבל אם הביא – יצא, דכיון דאמר "זה" – אינו חייב באחריות. גמרא

בתחילת דרכו ב"סולם", צריכה להיות העבודה בענייני איץ, "מוצב ארצה", עד שבא לענייני שמים, "וראשו מגיע השמימה".

לקוטי שיחות וישב חלק ג

רטז מנחות. פרק שלושה עשר – הרי עלי עשרון דף קח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

גמרא והא אמרת רישא – אפילו לרבנן. שור במנה בו' – ואמאי יביא בדמיו שנים? זה ונסתאב שאני – דכין דאמר "זה אקריב עולה", ונסתאב – אול ליה נדריה, דזה לא מצי למיקרב. אבל התם דאמר "הרי עלי שור במנה" – חייב עד שיביאנו. גדול והביא קטן – שבכל מקום שנים חשובים מאחד, ואפילו שניהם שוין. ואף על גב דנסתאב – איכא למימר: חלף ליה נדריה, ובאחריות נמי לא ליחייב, דהא אמר "אלר" – אפילו הכי, לבתחילה לא שרו. ליפלו נמי ברישא – "שור זה עולה", ונסתאב – יביא בדמיו שנים. דהוי "קטן והביא גדול" נמי ליפולוג, ולימא "ורבי אוסר". דלא שני ליה בין "קטן והביא גדול" לגדול והביא קטן. תרע – דארישא דנדר קטן והביא גדול נמי פליג. ורבי אוסר – אלמא בכבש אסר נמי רבי להביא בדמיו איל, דהוי "קטן

גמרא והא אמרת רישא: "שור במנה" והביא שנים במנה – לא יצא! – "שור זה" ונסתאב שאני. שני שוורין אלו עולה ונסתאבו רצה יביא בדמיהן אחד ורבי אוסר". מאי טעמא? משום דההו ליה "גדול" והביא קטן, ואף על גב דנסתאב – לבתחילה לא שרי רבי. ולפלוג נמי ברישא! – רבי אפולא מילתא פליה, ונטר להו לרבנן עד דמסקין מילתיהו, והדר מיפליג עלייהו. תרע, דקתני: "איל זה עולה", ונסתאב – רצה יביא בדמיו כבש. "כבש זה לעולה", ונסתאב – רצה יביא בדמיו איל, ורבי אוסר. שמע מינה. איבעיא להו: ממינא למינא, מאי? תא שמע: "שור זה עולה", ונסתאב – לא יביא בדמיו איל. אבל מביא בדמיו שני אילים, ורבי אוסר, לפי שאין בילה. שמע מינה. אי הכי, מאי אורייתא תרי? אפילו חד נמי, דהא בנסתאב לרבנן לא שני להו בין גדול לקטן? – תרי תנאי ואלויא דרבנן. "רבי אוסר לפי שאין בילה". טעמא – דאין בילה, הא יש בילה – שרי, והתני: "איל זה עולה", ונסתאב – רצה יביא בדמיו כבש. "כבש זה עולה", ונסתאב – יביא בדמיו איל, ורבי אוסר! – תרי תנאי ואלויא דרבי. ובמחורים, "עגל" והביא פר, "כבש" והביא איל – יצא. סתמא – פרבנן. "רצה יביא בדמיו שנים" [כו']. אמר רב מנשיא בר זבד, אמר רב: לא שנו אלא דאמר "שור זה עולה", אבל אמר "שור זה עלי עולה" – הוקבע. ודלמא "עלי להביא" קאמרו? אלא אי איתמר הכי איתמר, אמר רב מנשיא בר זבד, אמר רב: לא שנו אלא דאמר "שור זה עולה", אי נמי אמר "שור זה עלי עולה", אבל אמר "שור זה ודמיו עלי עולה" – הוקבע. משננה האומר "אחד מכבשי הקדש", ואחד משוורי הקדש", והיו לו שנים – הגדול שבהן הקדש, שלשה – בינוני שבהם הקדש. "פירשתה, ואני יודע מה שפירשתה", או ש"אמר לי אבא, ואני יודע מה" – הגדול שבהן הקדש. גמרא אלמא, מקדיש – בעין יפה מקדיש. אימא סיפא: "בינוני שבהן הקדש" – אלמא, מקדיש – בעין רעה מקדיש! – אמר שמואל: חוששין אף לבינוני, דלגבי קטן עין יפה הוא. היכי עבדי?

אמר רבי חייה בר רב: ממתין לו עד שיומם, ומחיל ליה לקדושתיה בגדול. אמר רב נחמן, אמר רבה בר אבבה: לא שנו אלא דאמר "אחד משוורי הקדש", אבל אמר "שור בשוורי הקדש" – הגדול שבהן הקדש, "תורא בתורא" קאמר. – איני? והאמר רב הונא, אמר רבי חייה משמיה דעולא: האומר לחבירו "בית בביתי אני מוכר לך" – מראהו עליה, לאו משום דגרע! – לא, מעולה שפבתים. מיתבי: "שור בשוורי הקדש", וכן שור של הקדש שנתערב באחרים – הגדול שבהן הקדש, וכולם ימכרו לצרכי עולות ודמיהן חולין! – תרגומא אשור של הקדש שנתערב באחרים. – והא "וכן" קאמר! – תרגומא אנדול. מיתבי: "בית בביתי אני מוכר לך", ונפל – מראהו נפול. "עבד בעבדי אני מוכר לך", ומת – מראהו מת. ואמאי

קרב למובח אלא חד מנייהו. אבל היכא דאמר "פירשתה" – ליכא לספוק, דודאי גדול פירש. היכי עבד – דמשתרי ליה חד מנייהו? ומחיל לקדושתיה בגדול – דממה נפשך: אי אבינוני חל, ולאנו אנדול – הרי זה נסתאב, וחלולו בגדול. ואי אנדול חל מעיקרא – נמצא בינוני חולין מעיקרא. לא שנו – דחוששין אף לבינוני. תורא בתורא – "שור החשוב בשוורי. מראהו עליה" – שמראהו לעליהו, ואומר לו: זו מכרתי לך. קא סלקא דעתך: "עליה ממש" קאמר, דגרעא דירתה משל בית – אלמא "בית בביתי" לאו "החשוב בביתי" קאמר, והוא הדין ל"תורא בתורא". שור בשוורי הקדש – עולה. הגדול שבהן הקדש – עולה, וכל האחרים ימכרו לצרכי עולות – שמואל אכל חד איכא למימר: זה עולה. ודמיהן חולין – קדש אינו תופס דמיו, אלא בעל מום שיצא לחולין דנתפסין דמיו בקדשותו. אבל האי, דלא נפיק לחולין, ולצורך קדשים נגמר – אין דמיו קדשים. ולהקדש נמי לא גזל מדי – דהא יחייב ליה הגדול שבהן. קתני מיהא "וכולן ימכרו" כו', דחוששין לכולן, אף על גב דאמר "שור בשוורי", וקשיא לרב נחמן. תרגומא – הא דקתני "וכולן ימכרו לצרכי עולות". אשור של הקדש שנתערב באחרים – אלמא "שור בשוורי" – ליכא לספוק, דגדול משמע. והא "וכן קתני" – דמשמע: דין שניהם שוה. תרגומא – "וכן" אנדול, דכן דיעו שוה, דעתן הגדול להקדש. אבל לגבי ספיא ליכא בשור בשוורי. ונפל – אחד מביתו – מראהו, ואומר "זהו שמכרתי לך". ואמאי

לעשות משני העולמות – גשמיות ורוחניות – דבר אחד: לא זו בלבד שהגשמיות של יהודי אינה צריכה להפריע לרוחניות אלא שצריכה גם לסייע בעבודה, עד שהגשמיות תיהפך לרוחניות.

לקוטי שיחות וישב חלק ג

שִׁלְרִבִּי אִינוּ יִכּוֹל לְהִבִּיא קֶרֶבן מִמִּין אַחֵר, וְהִתְנָא בְּבִרְיִיתָא סוֹבֵר
שִׁלְרִבִּי יִכּוֹל לְהִבִּיא קֶרֶבן מִמִּין אַחֵר, אֲלֵא שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְהִבִּיא שְׁתֵּי
מִנְחוֹת בְּמִקּוֹם מִנְחָה אַחַת.
שְׂנִינוּ בְּסִיפָא שֶׁל הִבְרִייתָא, וּבְמִזְוֵרִים – שְׁלֹא נִפְל בְּהֵם מוֹם, אִם
נָדַר לְהִבִּיא עֶגְלָה, וְהִבִּיא פָּרָה, אוֹ שְׁנֵדֵר לְהִבִּיא כֶּבֶשׂ, וְהִבִּיא אֵיל,
דְּהִינּוּ קֶטֶן וְהִבִּיא גְדוֹל, יֵצֵא. אוֹמֶרְתָּ הַגְמָרָא: סְתָמָא בְּרִבְנָן –
הִבְרִייתָא סְתָמָה דְּעֵצַת רִבְנָן, הַסּוֹבְרִים שֶׁהַנּוֹדֵר לְהִבִּיא קֶטֶן וְהִבִּיא
גְדוֹל יֵצֵא.
שְׂנִינוּ בְּמִשְׁנָה, הָאוֹמֵר "שׁוֹר זֶה עוֹלָה" וְנִפְל בּוֹ מוֹם, אִם רָצָה יְבִיא
בְּרָמִי שְׁנֵים [כו].
אֲמַר רַב מְנַשְׁיָא בַּר יִבְדִּי אֲמַר רַב, לֹא שְׁנוּ שִׁיכּוֹל לְהִבִּיא שְׁנִים, אֲלֵא
דְּאֲמַר "שׁוֹר זֶה עוֹלָה", אֲבָל אִם אֲמַר "שׁוֹר זֶה עֲלֵי עוֹלָה", הוֹקֵפֶעַ עֲלִיו
הָאֲחֵרִית שֶׁל קֶרֶבן זֶה, וְצִרִיךְ לְהִבִּיא אַחַד.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְדִלְמָא עֲלֵי לְהִבִּיא קֶאָמַר – שְׂמָא בְּמָה שְׂאֵמֵר "עֲלֵי"
הִיתָה כּוֹנֵתוֹ לְהִטִּיל עַל עֲצָמוּ חִיּוֹב לְטֵרוּחַ וּלְהִבִּיא, וְלֹא לְהִטִּיל
עַל עֲצָמוּ חִיּוֹב הַבָּאֵת קֶרֶבן, וְכִיוֹן שֶׁנִּפְל בּוֹ מוֹם אִינוּ חִיּוֹב לְהִבִּיא
אַחֵר, וְיִבִּיא בְּדַמְיוֹ מַה שִּׁירְצָה. אוֹמֶרְתָּ הַגְמָרָא: אֲלֵא אִי אִיתְמַר הָכִי
אִיתְמַר, אֲמַר רַב מְנַשְׁיָא בַּר יִבְדִּי אֲמַר רַב, לֹא שְׁנוּ, אֲלֵא דְּאֲמַר "שׁוֹר
זֶה עוֹלָה", אִי נִמְי שְׂאֲמַר "שׁוֹר זֶה עֲלֵי עוֹלָה", שְׂאוֹ לֹא קִיבֵל עֲלִיו
אַחֲרִית לְהִבִּיא קֶרֶבן. אֲבָל אִם אֲמַר "שׁוֹר זֶה וְדָמִיו עֲלֵי עוֹלָה",
הוֹקֵפֶעַ עֲלִיו חִיּוֹב לְהִבִּיא שׁוֹר זֶה אוֹ דַּמְיוֹ לְעוֹלָה.

משנה

משנה זו מבארת מה דין המקדיש אחד מבהמותיו ולא פירש איוז
הקדיש. האומר אחד מכבשי הקדש, וכן האומר אחד משורי הקדש,
והיו לו שנים, הגדול שבהן הקדש, לפי שהמקדיש בעין יפה הוא
מקדיש. ואם היו לו שלשה, הבינוני שבהם הקדש, והגמרא תבאר
שהכוונה שאף הבינוני הקדש.
ואם אמר פירשתי ואני יודע מה שפירשתי, או שאמר, אמר לי אבא
לפני מותו, הקדשתי אחד מכבשי או שוורי, ואני יודע מה אמר,
הגדול שבהן הקדש, כי מן הסתם הקדיש את המובחר.

גמרא

שְׂנִינוּ בְּמִשְׁנָה, הָאוֹמֵר אַחַד מִכְּבָשֵׁי אוֹ אַחַד מִשְׁוֹרֵי הַקֹּדֶשׁ, הַגְדוֹל
שְׁבָהֵם הַקֹּדֶשׁ.
הַגְמָרָא תְּבַאֵר לָמָּה בְּסִיפָא לֹא אָמְרוּ שֶׁהַגְדוֹל הַקֹּדֶשׁ: מִדִּיּוּקָתָא
הַגְמָרָא מִכָּךְ שֶׁהָאוֹמֵר אַחַד מִבְּהֵמוֹתֵי הַקֹּדֶשׁ הַגְדוֹל הַקֹּדֶשׁ, אֲלֵמָא
הַמְקַדֵּשׁ בְּעֵין יָפָה הוּא מְקַדֵּשׁ. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אִימָא סִיפָא, אִם
הָיוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה, הַבִּינוֹנִי שֶׁבֵּהֶן הַקֹּדֶשׁ, אֲלֵמָא הַמְקַדֵּשׁ בְּעֵין יָפָה הוּא
מְקַדֵּשׁ, וְלֹא בִיפָה. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: אֲמַר שְׂמַוְאֵל, מַה שֶּׁשְּׂנִינוּ
שֶׁהַבִּינוֹנִי הַקֹּדֶשׁ הַכּוֹנֵה שְׁחֹשְׁשִׁין אֵף לְבִינוֹנִי, כְּלוּמָר, שְׁבִין הַגְדוֹל
וּבִין הַבִּינוֹנִי הֵם הַקֹּדֶשׁ מִסְפָּק, וּמִשּׁוֹם דִּלְגַּבִּי קֶטֶן הַקֹּדֶשׁ הַבִּינוֹנִי
בְּעֵין יָפָה הוּא, שְׂמָא דִּי לוֹ לְנוֹדֵר בְּעֵין יָפָה כּוֹז.
שׁוֹאֲלָתָא הַגְמָרָא: הִכִּי עָבִיד – כִּיצַד יַעֲשֶׂה כַּדִּי שְׂאֵחַד מֵהֵם יִהְיֶה
מִתּוֹר. מִשְׁבִּיהָ הַגְמָרָא: אֲמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר רַב, מִתְּחִלָּה לוֹ [א-לבִּינוֹנִין]
עַד שְׁנַיִם, וּמִתְּחִלָּה לִּיהָ לְקַדְוֶשְׁתִּיהָ בְּגִדּוֹל – וּמַחֲלַל אֶת קְדוּשָׁתוֹ עַל
הַגְדוֹל, וְהוּא יוֹצֵא לְחֻלּוּץ מִמָּה נִפְשָׁךְ, שְׂאֵם הַתְּכּוּן אֲלִיו, הָרִי נִפְל
בּוֹ מוֹם, וְיִכּוֹל לְפַדּוֹתוֹ וּלְהִבִּיא בְּדַמְיוֹ אֶת הַגְדוֹל. וְאִם לֹא הַתְּכּוּן
אֲלִיו, הָרִי הוּא חוֹלֵץ, וְאִינוּ צִרִיךְ לְהִבִּיא אֲלֵא אֶת הַגְדוֹל.
הַגְמָרָא תְּבַאֵר בְּאִיזָה אֹפֶן אֵף הַבִּינוֹנִי שְׁבָהֵם הַקֹּדֶשׁ: אֲמַר רַב נַחֲמָן
אֲמַר רַבָּה בַּר אֲבִינָה, לֹא שְׁנוּ שְׂאֵף הַבִּינוֹנִי הַקֹּדֶשׁ, אֲלֵא כְּגוֹן דְּאֲמַר
"אַחַד מִשְׁוֹרֵי הַקֹּדֶשׁ", שְׂאוֹ שֶׁ לֹּנוּ לְהִסְתַּפֵּק אִם כּוֹנֵתוֹ לַגְדוֹל אוֹ
לְבִינוֹנִי, אֲבָל אִם אֲמַר "שׁוֹר מִשְׁוֹרֵי הַקֹּדֶשׁ", רַק הַגְדוֹל שֶׁבֵּהֶן הַקֹּדֶשׁ,
כִּי תוֹרָא בְּתוֹרָא קֶאָמַר – כּוֹנֵתוֹ הִיתָה לְחֹשֶׁב שְׁבִשְׁוֹרָיו.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אִינִי, וְהָאֲמַר רַב הוֹנָא בַּר חִיָּיא מְשִׁמִּיהָ דְּעוֹלָא,
הָאוֹמֵר לְחִבְרִי בֵּית בְּבִתִּי אִנִּי מוֹכֵר לָךְ, מֵרָאֵהוּ עֲלִייתָ שַׁעַל גְּבִי
הַבֵּית, וְאוֹמֵר לוֹ אֶת זֶה מִכְרִיתִי לָךְ, לֹא מִשּׁוֹם דְּרִינֵיע – הֵאֵם אֵין זֶה

גמרא

שְׂנִינוּ בְּמִשְׁנָה, הָאוֹמֵר "שׁוֹר זֶה עוֹלָה" וְנִפְל בּוֹ מוֹם וּפְדָאוֹ, יִכּוֹל
לְהִבִּיא בְּדַמְיוֹ שְׁנִים.
הַגְמָרָא מְבַאֵרְתָּ מִדּוּעַ אִינוּ דּוֹמָה לְנוֹדֵר לְהִבִּיא שׁוֹר בְּמִנְהָ שְׂאִינוּ
יִכּוֹל לְהִבִּיא שְׁנִים בְּמִנְהָ. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְהָאֵ אֲמַרְתָּ רִישָׁא [לעיל
א], הָאוֹמֵר הָרִי עֲלֵי שׁוֹר כְּמִנְהָ, וְהִבִּיא שְׁנִים כְּמִנְהָ, לֹא יֵצֵא, וְאִם
כֵּן לָמָּה כֹּאֵן שְׂנִינוּ שִׁיכּוֹל לְהִבִּיא שְׁנִים. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: כֹּאֵן
שְׂאֵמֵר "שׁוֹר זֶה" וְנִסְתָּאב, שְׂאִנִּי, לִפִּי שְׁלֹא חִיּוֹב עֲצָמוּ לְהִבִּיא שׁוֹר,
וְלִכָּךְ יִכּוֹל לְהִבִּיא שְׁנִים. אֲבָל הָאוֹמֵר "הָרִי עֲלֵי", חִיּוֹב אֶת עֲצָמוּ
בְּנֵדֵר, וְלִכָּךְ אִינוּ יוֹצֵא עַד שִׁיבִיא כְּמוֹ שְׁנֵדֵר.
שְׂנִינוּ בְּמִשְׁנָה: הָאוֹמֵר שְׁנֵי שְׁוֹרִין אֶלּוּ עוֹלָה, וְנִסְתָּאב, אִם רָצָה
יְבִיא בְּרָמִיָּהוּ שׁוֹר אַחֵר, וְרַבִּי אוֹסֵר לְהִבִּיא אַחַד.
הַגְמָרָא מְבַרֵּרְתָּ אֶת טַעְמּוֹ שֶׁל רַבִּי. שׁוֹאֲלָתָא הַגְמָרָא: מֵאִי מַעְסָא –
מַה טַּעְמּוֹ שֶׁל רַבִּי הָאוֹסֵר לְהִבִּיא אַחַד. מִשְׁבִּיהָ הַגְמָרָא: מִשּׁוֹם
הִתְּחִלָּה לִיהָ גְדוֹל וְהִבִּיא קֶטֶן – כְּשֶׁמִּבִּיא אַחַד בְּמִקּוֹם שְׁנִים, הָרִי הוּא
כְּמוֹ שְׁנֵדֵר לְהִבִּיא גְדוֹל וְהִבִּיא קֶטֶן, שְׂאִינוּ יוֹצֵא, וְאֵף עַל גֵּב
דְּנִסְתָּאב, וְכִבֵּר בְּטַל נִדְרוֹ, מִכָּל מִקּוֹם לְכַתְחִילָהּ לֹא שְׁרִי רַבִּי לְהִבִּיא
אַחַד.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אִם אֲכַן סוֹבֵר רַבִּי שְׂאִפִּילוֹ בְּאוֹמֵר "הָרִי זֶה" אִינוּ
רְשָׁאי לְשַׁנּוֹת וּלְהִבִּיא קֶטֶן, וְלִפְלוג נִמְי בְּרִישָׁא בְּאוֹמֵר שׁוֹר זֶה
עוֹלָה, וְיִאמַר שְׂאִינוּ רְשָׁאי לְהִבִּיא בְּדַמְיוֹ שְׁנִים, שְׁהָרִי זֶה כְּנֹדֵר
לְהִבִּיא קֶטֶן וְהִבִּיא גְדוֹל, וְלִרְבִּי אֲסוֹר לְשַׁנּוֹת אִפִּילוֹ מִקֶּטֶן לַגְדוֹל.
מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: רַבִּי אֲבוּלָה מִילְתָּא פְּלִיג, וְנִסְטֵר לָהּ לְרִבְנָן עַד
דְּמִסְקִי מִילְתֵּיהּ, וְהָדֵר מִיפְּלִיג עֲלֵיהּ – רַבִּי אֲכַן חוֹלֵק גַּם בְּרִישָׁא,
אֲלֵא שֶׁהַמִּתִּין מְלוֹמֵר דַּעְתּוֹ עַד שִׁסִּימוּ רִבְנָן דְּבִרְיָהֶם. מוֹכִיחָהּ
הַגְמָרָא: תַּדַּע שְׂרִבִּי חוֹלֵק גַּם בְּרִישָׁא, דְּקָתַנִּי בְּסִיפָא, הָאוֹמֵר אֵיל
זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאב, אִם רָצָה יְבִיא בְּרָמִיָּהוּ כְּבֶשׂ. וְהָאוֹמֵר כְּבֶשׂ זֶה
לְעוֹלָה, וְנִסְתָּאב, אִם רָצָה יְבִיא בְּרָמִיָּהוּ אֵיל, וְרַבִּי אוֹסֵר לְשַׁנּוֹת מִמָּה
שְׁנֵדֵר, וְאֵף שְׂאִיל גְדוֹל מִכְּבֶשׂ, שְׂמַע מִיָּה שְׂאֲכַן חוֹלֵק רַבִּי גַם
בְּרִישָׁא שֶׁהַתְּנֵדֵב לְהִבִּיא קֶטֶן וְהִבִּיא גְדוֹל.
הַגְמָרָא מְסַתְּפַקְתָּ בְּדַעְתָּ רִבְנָן הֵאֵם יִכּוֹל לְהִבִּיא מִין אַחֵר: אִיבְּרִיא
לָהּ, מִיָּנִיא לְמִיָּנִא מֵאִי – הֵאֵם הַמְקַדֵּשׁ שׁוֹר וְנִפְל בּוֹ מוֹם יִכּוֹל
לְהִבִּיא בְּדַמְיוֹ מִין אַחֵר.
מוֹכִיחָהּ הַגְמָרָא שִׁיכּוֹל לְהִבִּיא מִין אַחֵר: תָּא שְׂמַע, הָאוֹמֵר שׁוֹר זֶה
עוֹלָה, וְנִסְתָּאב, לֹא יְבִיא בְּרָמִיָּהוּ אֵיל אַחַד, כִּיוֵּן שֶׁהוּא קֶטֶן יוֹתֵר
מֵאֵיל, אֲבָל מִבִּיא בְּרָמִיָּהוּ שְׁנֵי אֵילִים. וְרַבִּי חוֹלֵק וְאוֹסֵר לְהִבִּיא שְׁנֵי
אֵילִים, לִפִּי שְׂאִין בִּילָהּ, שְׁצִרִיךְ לְהִבִּיא עֵמָהֶם שְׁתֵּי מִנְחוֹת בְּשֵׁנִי
כְּלִים, וְאִינוּ יִכּוֹל לְעַרְבֵם בְּכָלִי אַחַד, וְהוּא הַתְּחִיבִיב קֶרֶבן עִם מִנְחָה
אַחַר, שְׂמַע מִיָּה מִכָּךְ שֶׁמִּבִּיא שְׁנֵי אֵילִים, שִׁיכּוֹל לְהִבִּיא מִין אַחֵר.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אִי הָכִי, מֵאִי אִירָא – מִדּוּעַ לֹא הִתִּירוּ לוֹ לְהִבִּיא
רַק תְּרִי, אִפִּילוֹ חֵד נִמְי, דְּהָא בְּנִסְתָּאב לְרִבְנָן לֹא שְׁנֵי לָהּ בֵּין גְדוֹל
לְקֶטֶן – שְׁהָרִי לְדַעַת רִבְנָן שׁוֹר שֶׁנִּפְל בּוֹ מוֹם יִכּוֹל לְהִבִּיא מִדַּמְיוֹ
אִפִּילוֹ קֶטֶן, כְּמוֹ שֶׁשְּׂנִינוּ בְּמִשְׁנָה שֶׁהָאוֹמֵר שׁוֹר זֶה עוֹלָה וְנִפְל בּוֹ
מוֹם, יִכּוֹל לְהִבִּיא בְּדַמְיוֹ שְׁנִים, אִפִּילוֹ שְׂאֵחַד גְדוֹל עֲדִיף מִשְׁנִים
קֶטְנִים, וְדוֹמָה לְנוֹדֵר לְהִבִּיא גְדוֹל וְהִבִּיא קֶטֶן. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: תְּרִי
תְּנָא וְאֵלִיפָא דְּרִבְנָן, שֶׁהִתְנָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה סוֹבֵר שֶׁלְרִבְנָן אִפִּילוֹ
לְכַתְחִילָהּ יִכּוֹל לְהִבִּיא בְּדַמְיוֹ הַגְדוֹל קֶטֶן. וְהִתְנָא שֶׁל הִבְרִייתָא
סוֹבֵר שְׂאֵף לְרִבְנָן לְכַתְחִילָהּ לֹא יְבִיא קֶטֶן.
מְבַרֵּרְתָּ הַגְמָרָא אֶת שִׁטַּת רַבִּי: שְׂנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, הָאוֹמֵר שׁוֹר זֶה
עוֹלָה וְנִפְל בּוֹ מוֹם, רַבִּי אוֹסֵר לְהִבִּיא שְׁנֵי אֵילִים, לִפִּי שְׂאִין בִּילָהּ.
מִדִּיּוּקָתָא הַגְמָרָא: מַעְסָא דְּאֵין בִּילָהּ – טַעְמּוֹ שֶׁל רַבִּי הָאוֹסֵר לְהִבִּיא
שְׁנֵי אֵילִים, לִפִּי שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְעַרְבֵם אֶת הַמִּנְחוֹת, הֵאֵם אִם יֵשׁ בִּילָהּ,
שְׁרִי לְהִבִּיא שְׁנֵי אֵילִים, אֵף שֶׁהֵם מִין אַחֵר. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְהָתֵנָּה,
הָאוֹמֵר אֵיל זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאב, אִם רָצָה יְבִיא בְּרָמִיָּהוּ כְּבֶשׂ. הָאוֹמֵר
כְּבֶשׂ זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאב, אִם רָצָה יְבִיא בְּרָמִיָּהוּ אֵיל, וְרַבִּי אוֹסֵר
לְשַׁנּוֹת מִמָּה שְׁנֵדֵר, הָרִי שְׂאֵף בְּמִקּוֹם שְׂאִין לְחוּשׁ לְבִילָהּ, אוֹסֵר רַבִּי
לְהִבִּיא מִין אַחֵר, שְׁהָרִי בֵּין אִם מִבִּיא כְּבֶשׂ וּבֵין אִם מִבִּיא אֵיל אִינוּ
מִבִּיא אֲלֵא מִנְחָה אַחַת.
מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: תְּרִי תְּנָא וְאֵלִיפָא דְּרַבִּי, שֶׁהִתְנָא בְּמִשְׁנָה סוֹבֵר

1 **וְאָמַי** – אם 'בית בביתי' ו'עבד בעבדי' משמע גדול, למה יכול
2 להראות הנפול והמת, **לִיחֵי חַיִּינָן** – נראה איזה בית **נָפַל**, וְהִיָּדָן
3 – איזה עבד מֵת, שאם הוא הגדול הפסיד הלוקח שהרי מכר לו
4 הגדול, ואם הוא הקטן לא הפסיד. מתרצת הגמרא: לוקח קָא
5 אָמַרְתָּ – האם קושייתך היא מכך שבלוקח מוכח שאין כוונתו
6 לגדול, שֶׁאֵינִי לֹקֵחַ שְׂבָא להוציא על ידי השטר מהמוכר המוחזק
7 בם, דִּיד פֻּעַל הַשָּׂטֶר עַל הַתַּחְתּוּנָה, שהוציא מחבירו עליו הראיה,
8 ולכן מפרשים בלשון השטר שכונתו לקטן, ודווקא בהקדש
9 אומרים שכונתו לגדול. מסיימת הגמרא: הִשְׁתָּא דְאִתִּית לְהִבֵּי
10 שלוקח שונה לפי שידו על התחתונה, יש לתרץ כן גם מה שהקשו
11 לעיל (דף קט) מדברי עולא שהאומר לחבירו 'בית בביתי' אני מוכר לך'
12 מראהו עלייה, שֶׁאֵפִילוּ תִּימָא שמה שמראהו היינו עֲלִיָּה שעל גבי
13 בית הַדְּרִיעָה, ולא את המעולה שבבתים, אין להקשות על דינו של
14 רבה בר אבוב ש'שור בשוור' משמע הגדול, שדווקא בלוקח
15 מראהו את הגרוע לפי שיד פֻּעַל הַשָּׂטֶר עַל הַתַּחְתּוּנָה.

משנה

16 לאחר פטירת שמעון הצדיק כהן גדול, הלך חוניו בנו למצרים
17 ובנה שם מזבח. במשנה זו ובזו שלאחריה, יבוארו כמה דינים
18 בקשר לבית חוניו. אומרת המשנה: האומר 'הרי עלי עולה',
19 יִקְרִיבֶנָה בְּמִקְדָּשׁ. ואם הִקְרִיבָה בְּבֵית חוֹנִי, ואם אמר 'הרי
20 עלי עולה' על מנת שֶׁאֶקְרִיבֶנָה בְּבֵית חוֹנִי, לכתחילה יִקְרִיבֶנָה
21 בְּמִקְדָּשׁ, שכיון שאמר 'הרי עלי עולה' התחייב להביא עולה. ואם
22 הִקְרִיבָה בְּבֵית חוֹנִי, יֵצֵא. רבי שְׁמַעוֹן חולק ואומר, שבאופן זה אינו
23 נחשב כנודר עולה שהרי לא נדר להביאה כהלכתה, לפיכך אף
24 כשהקדיש בהמה עבור זה, אין זו עולה.
25 דין נוסף: האומר 'הריני נזיר', יִגַּלַּח שערו ויביא קרבנותיו בְּמִקְדָּשׁ.
26 ואם יִגַּלַּח בְּבֵית חוֹנִי, לא יֵצֵא. ואם אמר 'הריני נזיר' על מנת שֶׁאֶגַּלַּח
27 בְּבֵית חוֹנִי, יִגַּלַּח בְּמִקְדָּשׁ, שכיון שאמר 'הריני נזיר', קיבל עליו
28 נזירות. ואם יִגַּלַּח בְּבֵית חוֹנִי, יֵצֵא. רבי שְׁמַעוֹן חולק ואומר, אין זה
29 נזיר כלל שהרי לא קיבל נזירות כהלכתה.

גמרא

31 שנינו שהאומר 'שֶׁאֶקְרִיבֶנָה בבית חוניו' והקריבה שם, יצא. מקשה
32 הגמרא: מדוע יֵצֵא, הֲאֵם מִקְטָל מִקְטָלָה – הרי הוא כהורג עולתו
33 וחייב להביא אחרת, שכיון שאמר 'הרי עלי עולה' אינו מקיים
34 נדרו עד שיביאנה כהלכתה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב הֲמִנּוּנָא,
35 כיון שאמר 'שֶׁאֶקְרִיבֶנָה בבית חוניו', נִעְשָׂה פְּאוּמֵר 'הרי עלי עולה'
36 עַל מִנְתָּ שְׁלֹא אֶתְחַיֵּיב בְּאַחֲרֵיכֶתָהּ, ואף שלכתחילה חייב להקריבה
37 במקדש, אם שחטה בחוץ אינו חייב להביא אחרת.
38 מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַבָּא לרב המנונא, אֵלֶּא מַעֲתָה, האם
39 בְּסִיפָא של משנתינו, דְּקִתְנִי 'הריני נזיר' שֶׁאֶגַּלַּח בְּבֵית חוֹנִי, יִגַּלַּח
40 בְּמִקְדָּשׁ ואם יִגַּלַּח בְּבֵית חוֹנִי יֵצֵא, הֲכִי נִמְי הַכוּנָה דְנִעְשָׂה פְּאוּמֵר
41 'הריני נזיר' עַל מִנְתָּ שְׁלֹא אֶתְחַיֵּיב בְּאַחֲרֵיכֶתָהּ קְרִיבֶנָתִי של נזיר, ולכן
42 אם גילח בבית חוניו יצא. הרי שם ודאי אין זה הטעם, שהרי
43 כשאמר 'הריני נזיר' חלה עליו נזירות, וְנִזְיָר, פִּשְׁחָ דְלֹא מִיִּתֵּי – כל
44 עוד אינו מביא קְרִיבֶנָתִי, לֹא מִתְּפַשֵּׁר – אינו נותר בשתיית יין
45 ובתגלחת וטומאת מת. וכיון שבסיפא לגבי נזיר אין לבאר כך, גם
46 ברישא לגבי עולה אין הטעם כדברייך.
47 ולפיכך דוחה רבא את ביאור רב המנונא ומבאר באופן אחר: אֵלֶּא
48 אָמַר רַבָּא, הֵטַעַם שִׁינָא ידִי חוֹבְתָהּ, מפני שמוכח ממעשיו שֶׁאֵדָם
49 יֵה לְדוּוֹן נִתְּפָרִין – להתנדב בהמה כמתנה בעלמא לשם שמים,
50 ולא לעולה גמורה. ומדובר שכשנדר היה קרוב יותר לבית חוניו
51 מאשר למקדש, ומפרשים דבריו כאילו אָמַר, אִי סָנְיָא בְּבֵית חוֹנִי,
52 סָרְחָנָא – אם די לי בבית חוניו כדי לצאת ידי חובת נדרי, אטרח
53 להביאה לשם, מִפִּי לֹא מִצִּינָא לְאַיְצְטֵעִיר – אך יותר רחוק מזה,
54 למקדש, איני יכול לצער עצמי להביאה ואיני מקדישה כלל.

56 ולפיכך גם אינו חייב כרת משום 'שחוט חוץ', שהרי בשחיטתה
57 שם מתברר שהיתה חולין. ולגבי נזיר נְמִי, מדובר שעומד קרוב
58 יותר לבית חוניו, ומוכח ממעשיו דהאי נְבָרָא לְצִעֲוֵיר נִפְשִׁיהָ קָא
59 מִיבִין – כוונתו לענות נפשו, ואינו נזיר גמור. ובאילו אָמַר, אִי סָנְיָא
60 בְּבֵית חוֹנִי, סָרְחָנָא – אם די לי בבית חוניו, אטרח לגלח שם, מִפִּי
61 לֹא מִצִּינָא לְאַיְצְטֵעִיר – יותר רחוק מזה, למקדש, איני יכול לצער
62 עצמי ללכת ואיני מקבל על עצמי נזירות.
63 תשובת רב המנונא לקושיית רבא: וְרַב הֲמִנּוּנָא אָמַר לָהּ, אכן לגבי
64 נזיר, הביאור הוא בְּקִרְבָּאֶתָהּ – כמו שאמרת, שכשמגלח בבית
65 חוניו הוברר שלא היה נזיר, אך לגבי עולה, הביאור כדברי,
66 שכשאמר 'שֶׁאֶקְרִיבֶנָה בבית חוניו' עַל מִנְתָּ שְׁלֹא אֶתְחַיֵּיב
67 בְּאַחֲרֵיכֶתָהּ קָאֵמַר, ומכל מקום שם עולה עליה וכששוחטה בחוץ
68 חייב כרת.
69 מוסיפה הגמרא: וְאִף רַבִּי יוֹחָנָן סָבַר לָהּ לָהּ רַבָּא הֲמִנּוּנָא ששם
70 עולה עליה, דְאָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, האומר 'הרי
71 עלי עולה' שֶׁאֶקְרִיבֶנָה בְּבֵית חוֹנִי, וְהִקְרִיבָה בְּאַרְצָא וְיִשְׂרָאֵל מחוץ
72 למקדש, יֵצֵא, ואולם עֲנִישׁ בְּרַת. ומוכח שגם לדעת רבי יוחנן שם
73 עולה עליה כרב המנונא, שהרי חייב עליה כרת.
74 רביה לרב המנונא: תִּנְיָא נְמִי הֲכִי, האומר 'הרי עלי עולה'
75 שֶׁאֶקְרִיבֶנָה בְּמִקְדָּשׁ, וְהִקְרִיבָה בְּעִבְרָא תִּנְיָא הַמַּעֲרָבִי, היינו בארץ
76 ישראל, אך מחוץ למקדש, יֵצֵא, וְעֲנִישׁ בְּרַת משום 'שחוט חוץ'.

משנה

77 המשנה עוסקת בדין כהנים שהקריבו בבית חוניו: הַכֹּהֲנִים שֶׁשִּׁמְשׁוּ
78 בְּבֵית חוֹנִי, אף שמקריבים בו לשם שמים, לא יִשְׁמְשׁוּ בְּמִקְדָּשׁ
79 שְׁבִירֵי שְׁלֹם. ואין צִרְיָה לומר שאם שמשו לְדָבָר אַחֵר – לעבודה
80 זרה, שאסורים לשמש במקדש ואפילו חזרו בתשובה, שֶׁנֶּאֱמַר
81 בכהנים ששמשו לעבודה זרה (מלכים ב' כט) 'אֵלֶּא לֹא יַעֲלוּ בַּהֲנִי
82 הַכֹּהֲנִים אֶל מִזְבֵּחַ ה' בִּירֵשָׁלָיִם, כי אם אֲכָלוּ מִצֹּאת (בִּקְרִיב) [בְּתֹרָן]
83 אֲחֵיהֶם, ופירוש הפסוק, שאסורים לשרת במקדש אבל לשאר
84 דברים לא נפסלו וְהָרִי אֵלֶּוּ בְּעֵלִי מוֹמִי, שחולקין ואוכלין – נוטלים
85 חלק בקרבנות ומותרים לאוכלם, ואולם לא מְקַרְבִּין.

גמרא

87 שנינו שאם שמשו לעבודה זרה לא יִשְׁמְשׁוּ במקדש. הגמרא
88 מבארת אופן שבו לא נאסרו: אָמַר רַב יְהוּדָה, בְּהֵן שֶׁשִּׁחַט לְעִבּוֹדָת
89 בּוֹכְבִּים וחזר בתשובה, ואחר כך הקריב קרבן במקדש, קִרְבְּנֵוּ כִּשְׂרָה
90 והוא רִית נִחוּם לפני ה'. ומה שאמרה משנתינו שאם שמשו
91 לעבודה זרה לא יִשְׁמְשׁוּ במקדש, אינו כששמשו בשחיטה, אלא
92 בשאר עבודות.
93 אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִי, מֵאָר קִרְיָא – מהו הכתוב המלמד דין
94 זה, הוא שנאמר לגבי הכהנים ששרתו לעבודה זרה (יחזקאל מד יב)
95 'עַן אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ אוֹתָם לִפְנֵי גִלּוּלֵיהֶם וְהָיוּ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמַכְשׁוֹל עֵזָן
96 עַל כֵּן נִשְׁאָתִי יְדֵי עֲלֵיהֶם נָאֵם ה' אֱלֹהִים וְנִשְׁאָו עֲזָנָם, וכתוב בַּתְרִיָּה
97 (שם מד יג) 'וְלֹא יִגְשׁוּ אֵלַי לְכַתֵּן לִי' וגו', שאף שחזרו בתשובה לא
98 יִגְשׁוּ לשרת על המזבח. ומשמע מהלשון 'אשר ישרתו', אִי עֲבָר
99 שִׁירָתָהּ, אִין – אם עשה שירות לעבודה זרה כגון הקטרה, אכן
100 נאסר לשרת במקדש, אבל שִׁחִיפָה לֹא שִׁירָתָהּ הִוא – אינה נחשבת
101 שירות, ולפיכך אם שחט לעבודה זרה מותר לשרת במקדש.
102 הגמרא מביאה מחלוקת בענין כהנים ששמשו לעבודה זרה:
103 אִתְּמַר, שֶׁנֶּג בְּרִיקָה של דם קרבן לעבודה זרה, שזו עבודת שירות
104 ממש, רַב נִתְנָן אָמַר, מותר לשרת במקדש, וקִרְבְּנֵוּ רִית נִחוּם. ורב
105 שִׁשְׁתָּ אָמַר, אסור לשרת במקדש, ואם עבר והקריב אִין קִרְבְּנֵוּ רִית
106 נִחוּתִי.
107 אָמַר רַב שִׁשְׁתָּ, מֵנָא אֲמִינָא לָהּ – מהיכן למדתי זאת, דְּכִתְבִּי
108 בנבואת יחזקאל על הכהנים ששרתו לעבודה זרה (יחזקאל מד יב)
109 'וְהָיוּ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמַכְשׁוֹל עֵזָן' וגו' [מאי] לֹא, שהחטיא את

מנחות. פרק שלושה עשר – הרי עלי עשרון דף קט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" ריט רש"י

ואמאי ניהו הי גפיל – אי גדול נפל – הפסיד לוקח, דהא גדול שבבתי משמע. ואי קטן נפל – לית ליה פסידא. בעל השטר – כגון האי לוקח שבא בשטר מכירה – ידו על התחתונה, דהוי מציא מחבירו עליו דראיה. שהמוכר מוחזק בביתם, הלכך ראייה על הלוקח. אבל גבי הקדש – גדול משמע. **משנה**

ואמאי ליחוי היידן נפל, היידן מתו? – לוקח קא אמרת? שאני לוקח, דיד בעל השטר על התחתונה. השתא דאתית להכי, אפילו תימא עליה דגרעה – יד בעל השטר על התחתונה. **משנה "הרי עלי עולה" – יקריבנה במקדש, ואם הקריבה בבית חונו? – לא יצא. "הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חונו?" – יקריבנה במקדש, ואם הקריבה בבית חונו? – יצא, רבי שמעון אומר: אין זו עולה. "הריני נזיר" – יגלה במקדש, ואם גלה בבית חונו? – לא יצא. "הריני נזיר שאגלה בבית חונו?" – יגלה במקדש, ואם גלה בבית חונו? – יצא. יצא, רבי שמעון אומר: אין זה נזיר. **גמרא** יצא, הא מקטל קטלה! – אמר רב המנונא: נעשה כאומר "הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה". – אמר ליה רבא: אלא מעתה, סיפא דקתני: "הריני נזיר שאגלה בבית חונו?" – יגלה במקדש, ואם יגלה בבית חונו? – יצא, הכי נמי דנעשה כאומר "הריני נזיר על מנת שלא אתחייב באחריות קרבנותיו", נזיר כפה דלא מיתי קרבנותיו לא מתכשר! אלא אמר רבא: אדם זה לדורון נחפיון, אמר: אי סגיא בבית חונו? – טרחא, טפי – לא מצינא לאיצטעורי. נזיר נמי – האי גברא לצעורי נפשיה קא מיפיון, אמר: אי סגיא בבית חונו? – טרחא, טפי – לא מצינא לאיצטעורי. ורב המנונא אמר לך: נזיר – כדקאמרת, עולה – על מנת שלא אתחייב באחריותה" קאמר. ואף רבי יוחנן סבר לה להא דרב המנונא, דאמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: "הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חונו", והקריבה בארץ ישראל – יצא, וענוש פרת. תניא נמי הכי: "הרי עלי עולה שאקריבנה בחדר", והקריבה בעבר הירדן – יצא, וענוש פרת. **משנה** הפהנים ששמשו בבית חונו? – לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר, שגאמר "אך לא יעלו פהני הפהמות אל מזבח ה' בירושלים פי אם אכלו מצות בקרב אחיהם", הרי אלו כבעלי מומין, חולקין ואוכלין ולא מקריבין. **גמרא** אמר רב יהודה: כהן ששחט לעבודה זרה קרבנו ריח ניחוח. אמר רב יצחק בר אבדימי: מאי קראה? – "עין אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם והיו לבית ישראל למכשול עין על פן נשאתי ידי עליהם נאם ה' אלהים ונשאו עינם", ובתיב פתריה "ולא יגשו אלי לבחן לי", אי עבד שירות – אין שחיטה – לאו שירות הוא. איתמר: שגג בזריקה – רב נחמן אמר: קרבנו ריח ניחוח, רב ששת אמר: אין קרבנו ריח ניחוח. אמר רב ששת: מנא אמינא לה? דכתיב "והיו לבית ישראל למכשול עין", מאי לאו או מכשול או עין, ו"מכשול" – שוגג, ו"עין" – מזיד. ורב נחמן? מכשול דעין. אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? – דתניא: "ויכפר הכהן על הנפש השגגת בהמאה בשגגה" – מלמד שכהן מתכפר על ידי עצמו. במאי? אלימא בשחיטה – מאי אורי' שוגג? אפילו מזיד נמי! אלא לאו בזריקה. ורב ששת? אמר לך: לעולם בשחיטה, ובמזיד לא נעשה משרת לעבודה זרה. ואודו לטעמיהו. דאיתמר: הויד בשחיטה – רב נחמן אמר: קרבנו ריח ניחוח, ורב ששת אמר: אין קרבנו ריח ניחוח. רב נחמן אמר קרבנו ריח ניחוח – דלא עבד שירות. רב ששת אמר אין קרבנו ריח ניחוח, נעשה**

שאקריבנה בבית חונו – אין שייך כאן "תפוס לשון ראשון ואחרון" – דהוי כאומר "עד בית חונו מצינא דאטרח", כדאיתא בגמרא. **אפילו** תימא עליה דגרעה יד בעל השטר על התחתונה – תימא: דבפרק "תנודר מן הדיק" (גדרים נ"א) מסיק: מאי "עליה"? מעולה שבבכסיו ושמן דחיויא הוא. אבל קשיא: דמסיק יד בעל השטר על העליונה! ושמן לאפוקי יציע דווקא קאתי. **לא** ישמשו במקדש בירושלים – בספר "חזו"י" כתוב: כהן שהמיר דתו – לא ישא את כפיו, ולא יקרא ראשון, דכתיב "וקדשתו, והוא אחיה לקדושתיה, ועבדו ליה רבנן מעלה – מפני דרכי שלום. והאי כיון דאידחי – אידחי, כדתנן: הכהנים ששמשו בבית חונו – לא ישמשו במקדש שבירושלים. ורש"י פירש דכשר, וזה לשונו: הרי אלו כבעלי מומין כו'. מהכא נפקא לן דכהן שהמיר דתו, חוזר בתשובה – כשר לדוכן. שחרי לא מצינו כהן בעל מום שהיה פסול לדוכן, אלא אם היה לו מום בדיו, כדאמרין במגילה (כ"ב): מפני שהעם מסתכלין בו. ותו: הא דקתני "לא ישמשו במקדש בירושלים", ולכחי איצטריך "בירושלים" – לאשמעינן: דבגב ובענין היו מותרין לשמש. כל שכן בזמן הזה, שאין שירות ואין מקדש, דודאי כשר לדוכן ולקרות בתורה תחילה. ותו אמרינן (תענית כ"א): אי מה משרת בעל מום – לא, אף במדבר בעל מום – לא? תלמוד לומר "לעמוד לשרת" – לעבודה הקשתיו, ולא לדבר אחר. עד כאן לשונו. **כחן** ששחט לעבודה זרה קרבנו ריח ניחוח – ולרב ששת – בשוגג, ולרב נחמן – אפילו במזיד.

נודמן
לא מצינא לאיצטעורי.
אי סגיא בבית חונו? – טרחא, טפי – לא מצינא לאיצטעורי.
אי סגיא בבית חונו? – טרחא, טפי – לא מצינא לאיצטעורי.
נזיר נמי – האי גברא לצעורי נפשיה קא מיפיון, אמר: אי סגיא בבית חונו? – טרחא, טפי – לא מצינא לאיצטעורי.
רב המנונא אמר לך: נזיר – כדקאמרת, עולה – על מנת שלא אתחייב באחריותה" קאמר.
ואף רבי יוחנן סבר לה להא דרב המנונא, דאמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: "הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חונו", והקריבה בארץ ישראל – יצא, וענוש פרת.
תניא נמי הכי: "הרי עלי עולה שאקריבנה בחדר", והקריבה בעבר הירדן – יצא, וענוש פרת.
משנה הפהנים ששמשו בבית חונו? – לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר, שגאמר "אך לא יעלו פהני הפהמות אל מזבח ה' בירושלים פי אם אכלו מצות בקרב אחיהם", הרי אלו כבעלי מומין, חולקין ואוכלין ולא מקריבין.
גמרא אמר רב יהודה: כהן ששחט לעבודה זרה קרבנו ריח ניחוח.
אמר רב יצחק בר אבדימי: מאי קראה? – "עין אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם והיו לבית ישראל למכשול עין על פן נשאתי ידי עליהם נאם ה' אלהים ונשאו עינם", ובתיב פתריה "ולא יגשו אלי לבחן לי", אי עבד שירות – אין שחיטה – לאו שירות הוא.
איתמר: שגג בזריקה – רב נחמן אמר: קרבנו ריח ניחוח, רב ששת אמר: אין קרבנו ריח ניחוח.
אמר רב ששת: מנא אמינא לה? דכתיב "והיו לבית ישראל למכשול עין", מאי לאו או מכשול או עין, ו"מכשול" – שוגג, ו"עין" – מזיד.
ורב נחמן? מכשול דעין.
אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? – דתניא: "ויכפר הכהן על הנפש השגגת בהמאה בשגגה" – מלמד שכהן מתכפר על ידי עצמו.
במאי? אלימא בשחיטה – מאי אורי' שוגג? אפילו מזיד נמי! אלא לאו בזריקה.
ורב ששת? אמר לך: לעולם בשחיטה, ובמזיד לא נעשה משרת לעבודה זרה.
ואודו לטעמיהו.
דאיתמר: הויד בשחיטה – רב נחמן אמר: קרבנו ריח ניחוח, ורב ששת אמר: אין קרבנו ריח ניחוח.
רב נחמן אמר קרבנו ריח ניחוח – דלא עבד שירות.
רב ששת אמר אין קרבנו ריח ניחוח, נעשה

ובהיא פרשתא בעבודה זרה מישתעי, כדכתיב (במדבר טו) "וכי תשגו ולא תעשו" וגו' – זו עבודה זרה, ששקולה בשגגה, יכול להקריב קרבנו, ולהקריב על עצמו. ובהיא פרשתא בעבודה זרה, דאיצטריך קרא לאכשורי לעבוד במקדש כי שגג? כנגד כל התורה כולה. במאי – פלח לעבודה זרה, דאיצטריך קרא לאכשורי לעבוד במקדש כי שגג?

רכ מנחות. פרק שלושה עשר – הרי עלי עשרון דף קט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

גודמן לי זקן אחד לבוש לבנים – בירושלמי פריך: והכתיב "וכל אדם לא יהיה באהל מועד", ואפילו מלאכים, דכתיב "ודמות פניהם פני אדם" ומשני: דשמא שכניה היתה.

חוניו בני ישמש תחת – תימה: הא דרשין בתורת כהנים, תחת אביו – בזמן שהוא מנמלא מקום אביו, וזה לא היה יודע סדר

עבודה, והא קאמר ליה "בא ואלמדך סדר [ועבודה]" ויש לומר: דביראת חטא היה ממלא מקום אבותיו, ואם תאמר: וכי לא ראה כהן גדול משמש מעולם, שהיה לובש באונקלי וחגור בצילצול? ועוד: הא אינו נעשה כהן גדול עד שיעשה סגן ויש לומר: דלא היה יודע, ובא ליכנס בכהונה גדולה תחילה.

והעלה עליו עולה לשם שמים – תימה: הרי יש כאן איסור שחטו דוחץ ונראה: דלבני נח היה מעלה, (לגוים) הנודדים נדרים ונדבות.

בתחילה כל האומר עולה [או] מנחה – בתחלה קודם שיפירש קרבנו ואומר הרי עלי עולה ומנחה אני מטיל עליו כו', משום דאין טוב לומר "עלה" – שמוא לא יקיים, וכתיב (דברים כג) "וכי תחדל לגדור" וגו' כך פירש הקונטרס. עוד פירש בקונטרס פירוש אחר: גרסין "בתחילה כל האומר "עלה" – אני בופתו ומניחו לפני ארי, עכשיו כל האומר לירד ממנה – אני מטיל עליו קומקום של חמין. בתחילה הייתי שונא הרבנות, וצור לומר "עלה לגדולה" כו', ועכשיו שעליתי לגדולה, רבי יהושע בן פרחיה נשיא היה, במסכת חגיגה (טזא), עד כאן לשונו. ואותו לשון ראשון היה כתוב בספר, ולעיל היה ליה לאיתוי, גבי "הרי עלי עולה", ורבינו קלונימוס אביו של רבי משולם הגיה כלשון שני בשעת פטירתו, והסופר טעה בין "עלה" ל"עולה", ושלשה דברים האומר כמפי נבואה בשעת פטירתו. זאת ועוד אחרת: שהיה כתוב בספרים בפרק "בית שמאי" בובחים (מהב) "דברים שאין חייבין עליהם משום פיגול – חייבין עליהם משום נותר וטמא, חוץ מן הדם. וגומי רבי שמעון מחייב בדבר שדרכו להיאכל", פירוש: אמר רבי שמעון, ועוד הגיה בשבועות (כבג), שהיה כתוב בספרים "קרבנות ציבור סכין מושכת למשה", ולא היו יודעין מהו, ואמר דגרסינן "למה שהן" הלומד

נעשה משרת – והא דאמרין לעיל בשחיטה לא מיפסלא – מוקי לה רב ששת בשוגג. הודה לעבודה וזה – אמר לה: "אלי אתה", קמייאת – שגג בוריקה. אבל שחיטה אימא מודה ליה לרב נחמן – ואפילו הויד. נכנס עמי – לפני ולפנים. אמר ליה – שמעי לחוניה בא ואלמדך סדר עבודה. אונקלי – מלבוש של עור. צילצול = אזור. לאהובתו – לאשתו. זה שלא ירד לה – שמעי שלא ירד לה לגדולה, כך נתקא באחיו. הוידר לה על אחת כפה וכמה – שאין מורידין אותו, שלא יקלקל עצמו. בא ואלמדך – חוניו היה חכם משמעי. שברה כמנה – שלא רצה לקבלה מתחילה. כל האומר עולה [או] מנחה בתחילה קודם שיפירש קרבנו ואמר עלי עולה או מנחה אני מטיל עליו כו' – משום דאין טוב לומר "עלה" – שמוא לא יקיים, וכתיב (דברים כג) "וכי תחדל לגדור", לשון אחר: בתחילה כל האומר "עלה" – אני בופתו ומניחו לפני ארי, ועכשיו כל האומר לירד הימנה – אני מטיל עליו קומקום של חמין. בתחילה הייתי שונא את הרבנות, וכל האומר לי "עלה לגדולה" וכו', ועכשיו שעליתי לגדולה וכו', רבי יהושע בן פרחיה נשיא היה במסכת חגיגה (טזא), מריכותו שפת כענין – שפת ישראל היושבים בארץ כנען, וספיא דקרא.

נשבעים

לרב נחמן. ואי אשמעינן שחיטה – משום דעבר ליה עבודה, אבל השתחוה דלא עבר ליה עבודה – אימא לא, צריכא. ואי אשמעינן השתחוואה – משום דעביד ליה מעשה, אבל הודה דדיבנא בעלמא – אימא לא, צריכא. "ואין צריך לומר דבר אחר" [וכו']. מידקאמר "אין צריך לומר דבר אחר", מפלל דבית חוניו לאו עבודה זרה הוא. תניא במאן דאמר: בית חוניו לאו עבודה זרה הוא. דתניא: אותה שנה שמת שמעון הצדיק, אמר להן: שנה זו הוא מת. אמרו לו: מנן אתה יודע? אמר להן: כל יום הפפורים נודמן לי זקן אחד לבוש לבנים ונתעטף לבנים, ונכנס עמי ויצא עמי. שנה זו נודמן לי זקן אחד לבוש שחורים ונתעטף שחורים, ונכנס עמי ולא יצא עמי. לאחר הרגל חלה שבעת ימים ומת. ונמנעו אחיו הפהנים מלברך בשם. בשעת פטירתו אמר להם: חוניו בני ישמש תחת. נתקא בו שמעי אחיו, שהיה גדול ממנו שתי שנים ומחצה, אמר לו: בא ואלמדך סדר עבודה. הלבישו באונקלי וחגורו בצילצול, העמידו אצל המזבח. אמר להם לאחיו הפהנים: ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו, "אותו היום שישתמש בכהונה גדולה אלקי'ש באונקלי שליכי ואחגור בצילצול שליכי". בקשו אחיו הפהנים להרגו, רץ מפניהם ורצו אחריו. הלך לאלכסנדראי של מצרים, ובנה שם מזבח, והעלה עליו לשום עבודה זרה. וכששמעו חכמים בדבר, אמרו: מה זה שלא ירד לה – קד, הוידר לה – על אחת כפה וכמה, דכרי רבי מאיר. אמר לו רבי יהודה: לא קד היה מעשה, אלא לא קיבל עליו חוניו, שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה. ואף על פי כן נתקא בו חוניו בשמעי אחיו. אמר לו: בא ואלמדך סדר עבודה, והלבישו באונקלי וחגורו בצילצול והעמידו אצל המזבח. אמר להם לאחיו הפהנים: ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו, "אותו היום שישתמש בכהונה גדולה אלקי'ש באונקלי שליכי ואחגור בצילצול שליכי". בקשו אחיו הפהנים להרגו, סח להם כל המאורע, בקשו להרוג את חוניו. רץ מפניהם ורצו אחריו, רץ לבית המלך ורצו אחריו, כל הרואה אותו אומר: זה הוא, זה הוא. הלך לאלכסנדראי של מצרים, ובנה שם מזבח, והעלה עליו לשם שמים. שצאמר: "והיה ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים ומזבח אצל גבולה לה'". וכששמעו חכמים בדבר, אמרו: ומה זה שברה ממנה – קד, המבקש לירד לה – על אחת כפה וכמה. תניא, אמר רבי יהושע בן פרחיה: בתחלה כל האומר "עלה לה" – אני בופתו ונותנו לפני הארי. עתה כל האומר לי לירד ממנה – אני מטיל עליו קומקום של חמין. שהרי שאול ברח ממנה, וכשעלה – בקש להרוג את דוד. אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לאבוי: רבי מאיר, האי קרא דרבי יהודה מאי עביד ליה? לכדתניא: לאחר מפלתו של סנחריב, יצא חזקיה ומצא בני מלכים שהיו יושבין בקרנות של זהב, הדיחן שלא לעבוד עבודה זרה, שצאמר: "ביום ההוא יהיו חמש ערים מצרים מדרבות שפת כנען ונשבעות

עבודת הסולם של היהודי מתחילה מעניינים פחותים "אצרה", ומזה הוא מתעלה ומגיע עד למדריגות רוחניות הגבוהות ביותר – "השמימה".

לקוטי שיחות וישב חלק ג

(תניא) [הנן] כמאן דאמר – שנינו במשנתנו כדעת מי שאמר שביט
חוניו לא עבדו בוכבים הוא. שכן מצינו שנחלקו בזה, דתניא,
בארתה שנה שפתי בה שמעון הצדיק הכהן הגדול, אמר להן
לחביריו, שנה זו היא מות – יודע אני שאמות בשנה זו. אמרו לו,
מנין אתה יודע. אמר להן, בכל שנה ביום הכפורים, נדפמן לך כדמות
זקן אחד לבוש בגדים לבנים ונתעטף ו-ומעוטף לבנים, ונכנס עמי
לקדש הקדשים וגם יצא עמי. אבל בשנה זו, נדפמן לך כדמות זקן
אחד לבוש שחורים ונתעטף שחורים, ונכנס עמי יצא עמי, ורמז
לי בזה שלא אשלים שנתי. לאחר ההלל – אחרי חג הסוכות, הלה
שבעת ימים, ומת. ומאז נמנעו אחיו הכהנים מלברך את העם בעת
ברכת כהנים בשם המפורש כמו שעשו עד אז, מפני שלא ידעו
לאומרו בקדושה ובטהרה כראוי. בשעת פטירתו אמר להם
לחביריו, חוניו בני ישמש תחתיו בכהונה גדולה, שהוא ראוי לכך
יותר מאחיו. כשבא חוניו להכנס לכהונה גדולה, נתקנא בו שמעי
אחיו, מפני שהיה שמעי גדול ממנו שתי שנים ומחצתה, ואף על פי
כן לא בחר בו אביו. אמר לו שמעי לחוניו, בא ואלמך סדר עבודה
של הכהן הגדול ביום חינוכו. הלבישו שמעי באונקלי – מלבוש של
עור, והניחו בצילצול – חגורה שאינה ממין בגדי הכהונה, והעמידו
אצל המזבח, והלך שמעי ואמר להם לאחיו הכהנים, ראו מה נדר
זה זקנים לאהובתו – לאשתו, אותו היום שאשתמש – שאשמש
פעם ראשונה בכהונה גדולה אלבוש באונקלי שליבי ו-שלך
ואחנור בצילצול שליבי. בקשו אחיו הכהנים להרנו – להרוג את
חוניו, ר'ן מפניהם ורצו אחריה, הלך לאלכסנדריא של מצרים ובה
שם מופת והעלה עליו קרבנות לשום ו-לשם עבודת בוכבים.
ובשמינעו חכמים בדרך – שכן עשה שמעי, אמר, מה זה שלא ירד
לה כך – אם שמעי שלא קיבל עדיין את השררה, קלקל מעשיו כל
כך מפני שחפץ בה, היורד לה – מי שכבר נתמנה לה, על אחת כמה
וכמה שעלול לקלקל מעשיו אם יעבירוהו, לפיכך אין להעבירו
כדי שלא יקלקל עצמו. עד כאן היו אלו דברי רבי מאיר. ונמצא
שלדעתו, בית חוניו הוא בית עבודה זרה, שלא כדעת משנתנו.
הברייתא מביאה את הדעה החולקת: אמר לו רבי יהודה לרבי
מאיר, לא כך היה המעשה, אלא שבשמע שכן ציוה אביו, לא
קיבל עליו חוניו את המינוי, מפני שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי
שנים ומחצתה ולא רצה חוניו לפגוע בכבודו. ואף על פי כן כשבא
שמעי להכנס לכהונה גדולה, נתקנא בו חוניו בשמעי אחיו, ואמר
לו, בא ואלמך סדר עבודה של הכהן הגדול ביום חינוכו, והלבישו
באונקלי והניחו בצילצול והעמידו אצל המזבח, והלך חוניו ואמר
להם לאחיו הכהנים, ראו מה נדר זה זקנים לאהובתו, אותו היום
(יששתמש) [שאשתמש] בכהונה גדולה אלבוש באונקלי שליבי
ואחנור בצילצול שליבי. בקשו אחיו הכהנים להרנו – להרוג את
שמעי, אבל הוא סח להם כל המאורע, ולפיכך בקשו להרנו את
חוניו. ר'ן מפניהם ורצו אחריה, ר'ן לבית המלך ורצו אחריה, וכל
הרואה אותו אומר זה הוא, זה הוא שאשם במה שארע. הלך
לאלכסנדריא של מצרים ובה שם מופת והעלה עליו קרבנות לשם
שמים. והוא שנאמר בנבואת ישעיה (ישעיה טו ט) 'והיה ביום ההוא
ייתה מופת לה' בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה לה', ובשמינעו
חכמים בדרך – שכן עשה חוניו, אמר, ומה זה שפרס מופתה כך –
אם חוניו שמתחילה היה בורח מן השררה, קלקל מעשיו כל כך
מפני שחור ורצה בה, המבקש לרד לה – מי שמתחילה ביקש את
השררה, על אחת כמה וכמה שעלול לקלקל מעשיו אם יעבירוהו.
ונמצא שלדעת רבי יהודה, בית חוניו אינו בית עבודה זרה, כדעת
משנתנו.
הגמרא מביאה ברייתא, ממנה נלמד כמה צורך יש בשררה למי
שנתמנה לה כבר: תניא, אמר רבי יהושע בן פרחיה, בתחלה – קודם
שנעשיתי נשיא, היתה השררה שנואה בעיני, עד שקל האומר לי
עלה לה וקבל על עצמך את הנשיאות, אני הייתי בופת ונותן
לפני הארץ, כי נחשב בעיני כמבקש רעתי, אבל עתה שכבר נעשיתי
נשיא, כל האומר לי לרד מופתה ו-מהנשיאות, אני מפיל עליו

מפני שבשחיטה זו נעשה משרת לעבודה בוכבים.
אמר רב נחמן, מנא אמינא לה – מהיכן למדתי מה שאמרתי, שכהן
ששחט לעבודה זרה במזיד מותר לשרת במקדש, דתניא, כהן
שעבד עבודה בוכבים ושחט בתשובה, והקריב קרבן במקדש, קרבנו
ריח ניחוח. ויש לברר, במאי – באיזה אופן חטא, אילימא בשוגג,
מאי ושב – מה כוונת התנא במה שאמר שכהן זה שב בתשובה,
הרי שב ועומד הוא – הלא אף בעת שחטא לא היה חפץ בחטא,
שהרי עשה בשגגה. אלא פשיטא שכוונתו שחטא במזיד, ואי
בזריקה – ואם כוונתו שהזיד בוריקת דם לעבודה זרה, כי שב מאי
היו – מה מועיל לזה ששב בתשובה, הא עבד לה עבודת שירות,
ונאסר לעולם לשרת במקדש. אלא לאו, כוונתו שהזיד בפשיטה
לעבודה זרה. הרי שכהן ששחט לעבודה זרה במזיד וחזר בתשובה
מותר לשרת במקדש.
רב ששת דוחה את ראיית רב נחמן: ורב ששת אמר לה, לעולם
כוונת התנא שעבד לה בשחיטה בשוגג, ומה שאמר ושב, הכי
קאמר, שאם שב מעיקרו – שבשחטא לא היה חפץ בחטא, כלומר
דכי עבד לה בשוגג עבד, לא נאסר לשרת במקדש וקרבנו ריח
ניחוח. ואם לאו – ואם לא עשה זאת בשוגג אלא במזיד, נאסר
לשרת במקדש ואין קרבנו ריח ניחוח.
מחלוקות נוספות בענין זה בין רב נחמן לרב ששת: כהן שהשתחווה
לעבודה בוכבים במזיד, וחזר בתשובה, רב נחמן אמר שמותר
לשרת במקדש וקרבנו ריח ניחוח. ורב ששת אמר שאסור לשרת
במקדש, ואין קרבנו ריח ניחוח. וכן כהן שהודה לעבודה בוכבים –
שקיבלה על עצמו לאלוה, וחזר בתשובה, רב נחמן אמר שמותר
לשרת במקדש, וקרבנו ריח ניחוח. ורב ששת אמר שאסור לשרת
במקדש, ואין קרבנו ריח ניחוח.
וצריכא – צריכים רב נחמן ורב ששת להשמיענו שנחלקו בין
בוריקה ובין בשחיטה והשתחווה והודאה, דאי אשמעינן תך
בפנייתא – שאם היו משמיעים לנו רק שנחלקו באופן הראשון,
בהן ששגג בוריקה, לא היינו יודעים שנחלקו גם לגבי היזד
בשחיטה, כי אולי דווקא בזהא ו-בזריקה קאמר רב ששת שנאסר
לשרת במקדש, משום דעבד ליה שירות לעבודה זרה, אבל
בשחיטה, דלא עבד ליה שירות, שהרי שחטת קרבן אינה נחשבת
שירות, אימא שרב ששת מודה ליה לרב נחמן שאפילו עשאה
במזיד אינו נאסר לשרת במקדש, ולכן הוצרכו להשמיענו שנחלקו
היזד לגבי שחיטה במזיד. ואי אשמעינן שנחלקו אף בשחיטה, לא
איינו יודעים שנחלקו גם לגבי השתחווה, כי אולי דווקא בשחיטה
אמר רב ששת שנאסר לשרת במקדש, משום דעבד ליה עבודה –
שאף ששחיטה אינה נחשבת שירות, אבל עשה בזה עבודה
חשובה ונעשה משרת לעבודה זרה, אבל כשהשתחווה, דלא עבד
ליה עבודה חשובה, אימא לא נחלקו, ולפי כולם מותר לו לשרת
במקדש, לפיכך צריכא – צריכים רב ששת ורב נחמן להשמיענו
שנחלקו בוריקה ובשחיטה ובהשתחווה. ואי אשמעינן שנחלקו אף
בהשתחווה, לא היינו יודעים שנחלקו גם לגבי המודה בעבודה
זרה, כי אולי דווקא בהשתחווה אמר רב ששת שנאסר לשרת
במקדש, משום דעבד ליה מעשה – שמכל מקום עשה מעשה
בגופו, שכפף עצמו לפני העבודה זרה, אבל אם רק הודה בה,
דיבויא בעלמא – שהוא בדיבור בלבד, אימא לא נחלקו, ולפי
כולם מותר לשרת במקדש, לפיכך צריכא – צריך להשמיענו שאף
באופן זה חלק רב ששת וסבר שנאסר לשרת במקדש.
שנינו במשנה שהכהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש,
ואין צריך לומר לדרך אחר [וכו].
הגמרא תביא בסמוך מחלוקת לגבי בית חוניו, האם הקריבו בו
לשם שמים, או לעבודה זרה. ותחילה מדייקת הגמרא מה דעת
משנתנו בענין זה: מדיקאמר – ממנה שאמר התנא שאם שמשו
בבית חוניו לא ישמשו במקדש ואין צריך לומר שאם שמשו לדרך
אחר – לעבודה זרה לא ישמשו במקדש, מקבל שסבר דבית חוניו
לאו עבודה בוכבים הוא.

וְנִשְׁבְּעוּת לָהּ צְבֻאוֹת וגו'. והן הערים שמלכו עליהן אותם בני
מלכים, שנשבעו בשם ה' שלא יעבדו עבודה זרה. והלכו
לְאֶלְכַסְנֵדְרֵיָא שֶׁל מְצָרִים וּבְנֵי מוֹבָה וְהָעָלּוּ עָלָיו קרבנות לשם שמים.
ועליו הוא שְׁנָאֵמֶר (ישעיה טז) 'כִּי־סָם הָיָה וְיָקָה מוֹבָה לָהּ בְּתוֹךְ אֲרָץ
מְצָרִים' וגו'. אבל מובח חוניו היה לעבודה זרה.
הגמרא מבארת את סוף הפסוק שהביאה הברייתא: נאמר לגבי
אותן ערים (שם טז טז) 'עֵיר הַהִרְסָא אֲמַר לְאַחַת'. מבררת הגמרא: מֵאֵי
עֵיר הַהִרְסָא אֲמַר לְאַחַת? ומשיבה: בְּדִמְתֵּרְנָם רַב יוֹסֵף פֶּסוּק זֶה,
'קָרַמָּא דְּבֵית שֶׁמֶשׁ דְּעֵתִיד לְמִתְרַב אִיתְאַמֵּר דְּהֵיאָת תְּרָא מְנַהֵן' –
העיר בית שמש שעתידי להיחרב נאמר עליה שהיא אחת מהן.
היינו ש'עיר ההרס' מתפרש גם כשם העיר, שנקראת 'בית שמש'
וכי אחד משמות השמש הוא 'חרס', ואותיות ח"ת ו"ה" א'
מתחלפות), וגם על שם סופה, שעתידי להיחרס. מבררת הגמרא:
וּמֵאֵי דְּעֵיר הַהִרְסָא לִישָׁנָא דְּשִׁמְשָׁא הִיא – מֵהֵיכָן נִלְמַד שֶׁ'הִרְסָא' הוּא
שֶׁמֶשׁ. ומשיבה: דְּבִתִּיב (איוב ט) 'הָאֲמַר לְהִרְסָא וְלֹא יִדְרָה' וגו' – שאם
יאמר ה' לשמש שלא לזרוח, לא תזרח.

הגמרא מבארת נבואה נוספת של ישעיה: נאמר בקיבוץ גלויות
(ישעיה נגז) 'הִכִּי־אֵי בְנֵי מְרוֹחַ וּבְנֹתַי מְקַצָּה אֲרָץ'. מבררת הגמרא:
מִהוּ 'הִכִּי־אֵי' בְנֵי מְרוֹחַ? אֲמַר רַב הוֹנָא, אֵלּוּ גְלִיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל
שֶׁבִבְבֶּל, וקראם 'בני', מפני שְׁדַעְתָּן מְיוֹשֶׁבֶת עֲלֵיהֶן בְּנֵינָם זְכָרִים וְלֹא
נְכָשִׁים שְׁדַעְתָּן קָלָה. ומה שאמר 'וּבְנֹתַי מְקַצָּה אֲרָץ', אֵלּוּ גְלִיּוֹת
שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁבִשְׁאָר אֲרָצוֹת, וקראם 'בנות', מפני שְׁאֵין דַּעְתָּן
מְיוֹשֶׁבֶת עֲלֵיהֶן, כְּבָנוֹת.

מאמר נוסף בענין עול הגלות: אֲמַר רַבִּי אֲבָא בַּר רַב יִצְחָק, אֲמַר רַב
הִסְדָּא [אֲמַר רַב], וְאֲמַרִי לָהּ אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, כֹּל גּוֹי
הַמֵּינִיּוֹת שֶׁהוּא מְהֵרִי צוֹר וְעַד הָעִיר קְרִימִינִי, מִכִּירִין אֶת חֲשִׁיבוֹת
יִשְׂרָאֵל וְאִינָם מְכַבְּדִים עֲלֵיהֶם אֶת הָעוֹל, וּמְכִירִים אֶת אֲבִיהֶם
שֶׁבְּשָׂמִים – מֵאִמִּינִים בְּה' וִירָאִים מִמֶּנּוּ, וּמַצוֹר וְהִלָּאָה בְּלִפְי מְעַרְב
וּמִקְרִימִינִי בְּלִפְי מוֹרָה, אֵין מִכִּירִין אֶת חֲשִׁיבוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶת
אֲבִיהֶן שֶׁבְּשָׂמִים, וְלֹכֵן מְכַבְּדִים עוֹלָם עַל יִשְׂרָאֵל.

אֲתִיבִיהּ רַב שִׁמִּי בַּר הִיאִי לְרַב, מְדוּעַ אִמְרַת שִׁישׁ גּוֹיִם שְׂאִינָם
מְכִירִים אֶת ה', הֲלֹא נֹאמַר (מלאכי א) 'מִמְּוֹרָה שֶׁמֶשׁ וְעַד מְבֹאֵא
גְדוֹל שְׁמִי בְּנֹזִים, וּבְכָל מְקוֹם מְקַמֵּר מִנֵּשׁ לְשִׁמִּי וּמִנְחָה מְהוֹרָה' וגו'.
נִתְּנָה עָלָיו רַב וְאֲמַר לֵיהּ, שִׁמִּי אֶת – הֲלֹא אֵתָּה הוּא שִׁמִּי הַחֹכֵם
הַגְּדוֹל, אֵיךְ יִתְּכֵן שֶׁתִּקְשֶׁה עָלָי כִּי. לֹא אִמְרַתִּי שְׂאִינָם מְכִירִים
אוֹתוֹ, אֲלֵא שְׂאִינָם יִרְאִים מִפְּנֵיו, כִּיֹּן דְּקָרוּ לֵיהּ אֱלֹהֵא דְּאֶלְהָא –
שְׁקִרָאִים לֵאלֹהֵי אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים, הֵינִי שְׂאוֹמְרִים שְׂהוּא מַעַל
הַמְּלָאכִים וְצָבָא הַשָּׁמַיִם מוֹסֵר בִּידֵם אֶת הַשְּׁלֹטוֹן בֶּאֱרֶץ וְאִינוּ
מַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם.

דרשה נוספת מאותו פסוק: נאמר (שם) 'וּבְכָל מְקוֹם מְקַמֵּר מִנֵּשׁ
לְשִׁמִּי וּמִנְחָה מְהוֹרָה' וגו'. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: בְּכָל מְקוֹם סְלָקָא דְּעֵתִיד
– וְכִי בְּכָל מְקוֹם מְקַמֵּרִים לְשֶׁמֶשׁ. וּמִתְרַצָּת: אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר
נַחֲמָנִי, אֲמַר רַבִּי יוֹנָתָן, אֵלּוּ תַלְמִידֵי חֻכְמִים הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּכָל
מְקוֹם, שֶׁמַּעֲלָה אֲנִי עֲלֵיהֶן כְּאֵילוּ מְקַמֵּרִין אִימורֵי קרבנות וּמִנִּישִׁין
מִנְחוֹת לְשִׁמִּי. וְמֵה שֶׁאִמַּר 'וּמִנְחָה מְהוֹרָה', זֶה הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּמִתְרָה,
הֵינִי שְׂנוּשָׂא אִשָּׁה וְנִצֵּל בּוֹה מְהִרְהוֹר עֲבִירָה וְאַחַר כֵּן לּוֹמֵד תּוֹרָה.
דרשה בענין מעלת הלימוד בלילה: נאמר (תהלים קלד א) 'שִׁיר
הַמַּעֲלֹת הֵנָּה בָּרְכוּ אֶת ה' בֶּל עֲבָדֶי ה' הַעֲמִידִים בְּבֵית ה' בְּלַיְלוֹת'.
מבררת הגמרא: מֵאֵי 'בְּלַיְלוֹת'. ומשיבה: אֲמַר רַבִּי יוֹנָתָן, אֵלּוּ
תַלְמִידֵי חֻכְמִים הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּלַיְלוֹת, שֶׁמַּעֲלָה עֲלֵיהֶן הַתְּכֵיב
כְּאֵילוּ עֲסוּקִים עֲבֹדָה בְּמִקְדָּשׁ.

ומביאה הגמרא מחלוקת האמוראים בפירושו של פסוק, שלפי
אחת הדעות נלמדת ממנו מעלת לימוד הלכות עבודה: נאמר
כשביקש שלמה לבנות את המקדש (דה"ב ב ג), 'הִנֵּה אֲנִי בּוֹנֵה בֵּית
לְשֶׁם ה' וגו' לְהַקְטִיר לִפְנֵי קֶטֶר וגו' וְעֹלֹת וגו' לְעוֹלָם וְאֵת עַל
יִשְׂרָאֵל'. ויש לברר מדוע אמר שהקרבנות הם לעולם, הלא עתיד
הבית להיחרב. אֲמַר רַב גִּידֵל, אֲמַר רַב, אֵין כּוּוֹנֵתָ עַל הַמִּקְדָּשׁ
שְׁבִארְךָ, אֲלֵא זֶה מוֹבָה הַגּוֹי בְּשָׂמִים, וְהַמְּלָאךְ מִיְכָאֵל הָשִׁר הַגְּדוֹל
עוֹמֵד וּמְקַרֵּב עָלָיו קֶרְבֵּן בְּכָל יוֹם עַל יִשְׂרָאֵל.

וְרַבִּי יוֹנָתָן חָלַק עַל רַב בְּפִירוּשׁ הַפֶּסוּק וְאֲמַר, אֵלּוּ תַלְמִידֵי חֻכְמִים
הָעוֹסְקִין בְּהִלְכּוֹת עֲבֹדָה, שֶׁמַּעֲלָה עֲלֵיהֶם הַתְּכֵיב כְּאֵילוּ נִבְנָה
הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמֶיהֶם.
דרשות נוספות בענין מעלת הלימוד: אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ, מֵאֵי דְּכֵתִיב
(ויקרא יז) 'זֹאת הַתּוֹרָה לְעֹלָה לְמִנְחָה וְלִחְטָאָת וְלִאֲשָׁם' וגו'. ללמדך,
שֶׁכָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה שְׂכָרוּ כְּאֵילוּ הַקְרִיב עוֹלָה וּמִנְחָה וְחֻטָּאָת וְאֲשָׁם.
דעה החולקת: אֲמַר רַבָּא, אִם הַכוּוֹנֵה שֶׁהַלִּימוֹד חֻשׁוֹ בְּהַקְרַב
עוֹלָה וּמִנְחָה, הֵיא – זֶה שְׂאִמַּר הַתְּכֵיב 'לְעוֹלָה לְמִנְחָה', לֹא כִּי הִיא
לוֹ לּוֹמַר, אֲלֵא 'זֹאת הַתּוֹרָה עוֹלָה וּמִנְחָה' מִיְּעֵי לֵיהּ – כִּי הִיא
צָרִיךְ לּוֹמַר. אֲלֵא אֲמַר רַבָּא, הַכוּוֹנֵה הִיא שֶׁכָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה
מִתְּכַפְּרִים חֻטָּאֵיו וְאִינוּ צָרִיךְ לֹא עוֹלָה (וְלֹא חֻטָּאָת) וְלֹא מִנְחָה וְלֹא
אֲשָׁם.
דרשה נוספת: אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵאֵי דְּכֵתִיב 'זֹאת תּוֹרַת הַחֻטָּאָת' וגו'
(ויקרא יז), 'זֹאת תּוֹרַת הָאֲשָׁם' וגו' (שם יז א), הִרִי כִּבֵּר נֹאמַר בִּם (שם
יז א) 'זֹאת הַתּוֹרָה לְעוֹלָה לְמִנְחָה וְלִחְטָאָת וְלִאֲשָׁם' וגו'. אֲלֵא
ללמדך, שֶׁכָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת הַחֻטָּאָת כְּאֵילוּ הַקְרִיב חֻטָּאָת, וְכָל
הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת הָאֲשָׁם כְּאֵילוּ הַקְרִיב אֲשָׁם.

משנה

משנה זו מסיימת את מסכת מנחות, ובה מבואר שאף על פי
שהמנחות הן קרבן הדל אין הן חשובות פחות משאר הקרבנות, כי
העיקר הוא כוונת הלב: נֹאמַר בְּעוֹלָת בְּהֵמָה (ויקרא א ט) 'אִשָּׁה רִיחַ
נִיחּוֹחַ' וּבְעוֹלָת הָעוֹף (שם א יז) 'אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ', וּבְמִנְחָה (שם ב ב)
'אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ', ואף שהבהמה קרבן עשירי, והעוף קרבן עני,
והמנחה קרבן עני שבועניים, נאמרה אותה לשון כבולם, לוֹמֵר לָךְ,
שְׂאֵת הַמִּקְרָבָה – הַמְבִיאָה קָרְבֵּן שְׂדִמְיו מְרֻבִּים, וְאַחַד הַמַּמְעִיט, שׁוֹם
לְטוֹבָה, וּבְלִבְךָ שִׁכְוִין לְבוֹ לְשָׂמִים.

גמרא

הגמרא מבררת מהיכן למד התנא שהעיקר שיכוין לבו לשמים:
אֲמַר רַבִּי יוֹדָא, מֵאֵי קְרָאָה – מִהוּ הַפֶּסוּק שֶׁבִּן נִרְמֹז דָּבָר זֶה, הוּא
שְׂנֹאמַר (קהלת ה א) 'תְּלוּקָה שְׁנֵת הָעֵבֶד, אִם מַעֲטָ וְאִם הִרְבָּה יֹאכֵל'
וגו'. הֵינִי שֶׁהַעוֹבֵד עֲבֹדַת קָרְבָּנוֹ לְהַבִּיאֵה לְמִזְבֵּחַ, מְתוּקָה שְׁנָתוֹ
וְלֹא יִירָא, כִּי בֵין שְׂהוּא רַב וּבֵין שְׂהוּא מוֹעֵט, יֹאכֵל שֶׁכֵּר פְּעוּלָתוֹ.
רַב אִידָא בַּר אֲדָבָה מְבִיא מִקּוֹר אַחֵר: רַב אִידָא בַּר אֲדָבָה אֲמַר, דָּבָר
זֶה נִלְמַד מִקְרָא (שם ה י) 'בְּרִבְבוֹת הַתְּכֵיב רַבִּי אוֹכְלֶהָ, וְמֵה בִּשְׂרִין
(לְבַעֲלִיו) [לְבַעֲלֶהָ בִּי אִם רָאוֹת עֵינָיו]'. הֵינִי שֶׁאֵף אִם יִבִּיא רֹב
קָרְבָּנוֹת, וְהִרְבָּה כֹּהֲנִים יֹאכְלוּם, לֹא יִהְיֶה כֶּשֶׁר וְרָצוֹי לִפְנֵי ה' אֲלֵא
כִּפֵּר רָאוֹת עֵינֵי ה' שֶׁהַתְּכֵיבִין בּוֹה לְטוֹבָה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בַּעֲנִין זֶה: תַּנְיָא, אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאֲרִי,
בּוֹא וְרֵאָה מַה בְּתֵיב בְּפִרְשֵׁת הַקְּרָבָנוֹת, שְׁלֹא נֹאמַר בְּתֵין בִּאֵף אֶחָד
מֵהֶם לֹא רִיחַ נִיחּוֹחַ לֵאלֹהִי, וְלֹא רִיחַ נִיחּוֹחַ לֵאלֹהִים, אֲלֵא רִיחַ נִיחּוֹחַ
לָהּ, כִּדִּי שְׁלֹא לִיתֵן פְּתִחוֹן פֶּה לְבַעַל דִּין [לְמִינִים] לְחָלוֹק עַל יְחִיד
ה' וְלּוֹמַר שִׁישׁ יוֹתֵר מִרְשוֹת אַחֵת.
הַבְּרִייתָא מְבִיאָה דְּרִשָּׁה נוספת על 'ריח נִיחּוֹחַ': וְנֹאמַר בְּשׁוֹר הַנֶּסֶם
– בְּעוֹלַת הַשּׁוֹר שְׂהוּא גְדוֹל וְדִמְיו מְרֻבִּים (ויקרא ט) 'אִשָּׁה רִיחַ
נִיחּוֹחַ', וְכַעֲפֹף הַדָּק – הַקָּטָן נֹאמַר (שם ט א) 'אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ', וּבְמִנְחָה
נֹאמַר (שם ב ב) 'אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוֹחַ', לוֹמֵר לָךְ, שְׂאֵת הַמִּקְרָבָה וְאַחַד
הַמַּמְעִיט שׁוֹם לְטוֹבָה, וּבְלִבְךָ שִׁכְוִין אֶת לְבוֹ לְשָׂמִים. וְשָׂמָּה תֹאמַר,
לְאֲכִילָהּ הוּא צָרִיךְ – שִׁישׁ תּוֹעֵלַת לָהּ בְּרִיבֵי הַקְּרָבָנוֹת שְׂאוּכָל
וְשׁוֹרֵף הַמִּזְבֵּחַ, הַמְרַבָּה אֲדוּבֵי יוֹתֵר, תַּלְמוּד לּוֹמֵר (תהלים ג י) 'אִם
אֲרַעֵב לֹא אֲמַר לָךְ, כִּי לִי תִבֵּל וְיִמְלֹאָה' – אִם הֵייתִי כִּבֵּן אָדָם שְׂהוּא
רַעֵב, לֹא הֵייתִי אוֹמֵר לָךְ שֶׁתֹּאכִילֵנִי, כִּי לִי הָאֶרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ.
וְנֹאמַר (שם ג יא) 'כִּי לִי כָל חֵיתוֹ וְעַד בְּהֵמָתוֹ בְּהִרְדֵּי אֶלֶף. וְיַעֲתִי כָל
עוֹף הָרִים וְזִוִּי שְׂדֵי עֲמֻדִי' – הִרִי שֶׁלִּי הֵם כֹּל חַיּוֹת הָעִיר וּבִהְמוֹת
הָהָרִים הַרְבִּים, וְהִנֵּנִי מְכִיר כֹּל עוֹפוֹת הָהָרִים וְחַיּוֹת הַשָּׂדֶה. וְנֹאמַר
(שם ג יב) 'הָאוֹכֵל בְּשׁוֹר אֲבִירִים וְדָם עֲתוּדִים אֲשָׁתָה' – וְכִי אֲנִי אוֹכֵל

מנחות. פרק שלושה עשר – הרי עלי עשרון דף קי עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכג רש"י

הלומד תורה בטורה נושא אשה ואחר כך לומד תורה – בפרק קמא דקידושין (כט,ב) איכא למאן דאמר איפכא, ואמרין: לא פליגי, הא – לן, ודא – ליה.
ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן – מדרשות חלקין. יש מי שאומר: נשמותיו של צדיקים, ויש מי שאומר: כבשים של אש, וחינו דאמרין בשמונה עשרה ב"עבודה": "ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברחוק". ויש אומרים דקאי אדלעיל "והשם את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל".
לא מצאתי יותר.

הדרן עלך הרי עלי עשרון וסליקא לה מסכת מנחות

ההרס" לישנא דשימאש היא? – דכתיב: "האומר להרס ולא יורח". "הביא בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ", "הביא בני מרחוק" – אמר רב הונא: אלו גליות של בבל, שדעתן מיושבת עליהן כבנים. "ובנותי מקצה הארץ" – אלו גליות של שאר ארצות, שאין דעתן מיושבת עליהן כבנות. אמר רבי אבא בר רב יצחק, אמר רב חסדא, ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב: מצור ועד קרטיגני – מפירין את ישראל ואת אביהם שבשמים, ומצור כלפי מערב ומקרטיגני כלפי מזרח – אין מפירין את ישראל ולא את אביהן שבשמים. איתיביה רב שימי בר חייה לרב: "ממזרח שמש ועד מבוא גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מנש לשמי ומנחה מהורה" – אמר ליה: שימי, את? דקרו ליה אלהא דאלהא. "בכל מקום מקטר מנש לשמי", בכל מקום סלקא דעתך? אמר רבי שמואל בר נחמני, אמר רבי יוחנן: אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל מקום, מעלה אני עליהן כאילו מקטירין ומנשין לשמי. "ומנחה מהורה" – זה הלומד תורה במהרה, נושא אשה ואחר כך לומד תורה. "שיר הפעולות הנזה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בפילות" – מאי "פילות"? אמר רבי יוחנן: אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בפילה, מעלה עליהן כתוב כאילו עוסקים בעבודה. "לעולם זאת על ישראל" – אמר רב יגדל, אמר רב: זה מנחה בגני, ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן. ורבי יוחנן אמר: אלו תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה, מעלה עליהם כתוב כאילו בנה מקדש בימיהם. אמר ריש לקיש, מאי דכתיב "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם"? – כל העוסק בתורה – כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. אמר רבא: האי "לעלה למנחה", "עלה ומנחה" מיבעי ליה! אלא אמר רבא: כל העוסק בתורה, אינו צריך לא עולה (ולא חטאת) ולא מנחה ולא אשם. אמר רבי יצחק, מאי דכתיב "זאת תורת החטאת" ו"זאת תורת האשם"? כל העוסק בתורת חטאת – כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם – כאילו הקריב אשם. משנה נאמר בעולת בהמה "אשה ריח נוח", ובעולת עוף "אשה ריח נוח", ובמנחה "אשה ריח נוח" – לומר לך: אחד המנחה ואחד המנחה, וכלבד שכיבין לבו לשמים. גמרא אמר רבי יורא: מאי קראת? – "מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל". רב אדא בר אבהו אמר, מהכא: "ברבות הטובה רבו אוכליה ומה פשרון לבעלי". תניא, אמר רבי שמעון בן עזאי: בוא וראה מה פתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בהן לא "אל" ולא "אלהים" אלא ה' – שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק. ונאמר בשור הגם "אשה ריח נוח", ובעוף הדק "אשה ריח נוח" – לומר לך: אחד המנחה ואחד המנחה, וכלבד שכיבין את לבו לשמים. ושמא תאמר: לאכילה הוא צריך – תלמוד לומר: "אם ארעב לא אמר לך כי לי תכל ומלאה", ונאמר "פי לי כל חיתו יער בהמות בהרי אלה". ודעתי כל עוף הרים וזו שדי עמדי. "האוכל בשר אפירים ודם עתודים אשתה". לא אמרתי אליכם: וזכו, כדי שתאמר "אעשה רצוני, ויעשה רצוני". לא לרצוני אתם וזכרים, אלא לרצונכם אתם וזכרים, שנאמר "לרצונכם תזבחהו". דבר אחר: "לרצונכם תזבחהו" – לרצונכם וזכו. בדבא מיניה שמואל מרב הונא: מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול? שנאמר: "ושחט את בן הקרן" – שתהא שחיטה לשם בן הקרן. אמר לו: זו בדידנו הוא, לעבד מנין? תלמוד לומר "לרצונכם תזבחהו" – לדעתכם וזכו.

נשבעים בשם ה' צבאות. דעת זכרים – מיושבת עליהם יותר משל נקבות. בני בבל – אין להם עול מלכות כשאר גליות שבבל ארצות. מפירין את ישראל – בבכודן הראשון, מכירין ואין מכבדין עולם. ואת אביהם שבשמים – שמאמצים בהקדוש ברוך הוא, ואין מאמצים בעבודה וזה. שימי את – בתמינה. אתה הוא שימי חכם גדול, ומקשה לי דבר זה? ויש אומרים: רב לא היה זוקף עיניו, אלא כושכן כל שעה משום צניעות. זה הלומד תורה בטורה – עליו הוא אומר "לשמי ומנחה טהורה". לעולם זאת על ישראל – מקרא הוא בדברי הימים (ב סימן ב), בשלמים ובקרבת משתעי, דלעולם הם עומדים. והיכי דמי? מנחה בגני בשמים, ומיכאל עומד ומקטר עליו. מאי דכתיב ואת חתורה – ולא כתיב בה "חוקה"? עולה ומנחה מיבעי ליה – דליהו משמע: זאת התורה היא עולה ומנחה בר'. אין צריך לא עולה וכו' – דכבי משמע "זאת התורה לעולה" – כלומר, במקום העולה, "למנחה" – בשביל המנחה. כגון "לכם" – בשבילכם. כלומר, התלמוד תורה מכפר על עונותינו. תורת המטא – כגון סדר קדשים, דמיידי בהלכות עבודה. שנת העובד – עבודה קרבנות, ומביא למנחה – מתוקה שנתו, שהוא ישר ולא ירא. אם מעט ואם הרבה יאכל – מתן שכרו. בריבות הטובה – קרבנות. רבו אוכליה – כהנים. ומה פשרון לבעלי – להקדוש ברוך הוא, "כי אם ראות עיניו" – שזה מתכוין לטובה. לבעל חיון – לאומרים רשויות הרבה הן. והדבר מוכיח שזה ששמו כך ציוס להקריב לו מנחה, וזהו ששמו כך ציוס להקריב לו פרים, וזה אלים – לכך נאמר בכולם "ריח נוחה לה". אחד המנחה – להביא קרבנות. כדי שתאמר אעשה רצוני – להקריב לו קרבן ויעשה רצוני, לפי שהוא צריך לכך ואשחרטו. לא לרצוני אתם וזכרים כלומר, לא להנאות. שאני רוצה להנאות אתכם לעשות על כרחכם. לרצונכם – לצורך עצמכם, לקיים מצוותי. שתהא כפרה לכם בכך. לרצונכם וזכו – שתהא כונתכם לשחוט. פרט למתעסק בסכין לחתוך דבר אחר, ושחט בהמת קדשים – שפסולתו. מנין למתעסק – בדבר אחר ושחט בהמת קדשים – עבודה פסולה זו בדידנו הוא – דמצוה לכון דעתו. לרצונכם תזבחהו – שנה עליו הכתוב לעבד.

הדרן עלך הרי עלי עשרון וסליקא לה מסכת מנחות

בשור הגם "אשה ריח נוח", ובבעוף הדק "אשה ריח נוח", ושמא תאמר: לאכילה הוא צריך – תלמוד לומר: "אם ארעב לא אמר לך כי לי תכל ומלאה", ונאמר "פי לי כל חיתו יער בהמות בהרי אלה". ודעתי כל עוף הרים וזו שדי עמדי. "האוכל בשר אפירים ודם עתודים אשתה". לא אמרתי אליכם: וזכו, כדי שתאמר "אעשה רצוני, ויעשה רצוני". לא לרצוני אתם וזכרים, אלא לרצונכם אתם וזכרים, שנאמר "לרצונכם תזבחהו". דבר אחר: "לרצונכם תזבחהו" – לרצונכם וזכו. בדבא מיניה שמואל מרב הונא: מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול? שנאמר: "ושחט את בן הקרן" – שתהא שחיטה לשם בן הקרן. אמר לו: זו בדידנו הוא, לעבד מנין? תלמוד לומר "לרצונכם תזבחהו" – לדעתכם וזכו.

הדרן עלך הרי עלי עשרון וסליקא לה מסכת מנחות

פרק ראשון - הכל שוחטין

משנה

משנתנו מלמדת מי הם הכשרים לשחוט ולהכשיר באכילה: **הכל שוחטין ושחיטתן כשירה**, חוץ **מחרש** – שאינו שומע ואינו מדבר, **שוטה**, ו**קטן**, ששחיטתן פסולה אפילו בדיעבד, **שמא יקלקלו את שחיטתן** – שמא ישחטו שלא כפי הלכות שחיטה, ועדיין הבשר אסור באכילה, ולכן בכל אופן, אף כשאחרים רואים אותם, אין להם לשחוט לכתחילה.

ובולן – חרש שוטה וקטן **ששחטו, ואחרים** – גדולים ובני דעת היודעים הלכות שחיטה **רואין אותן ששחטו כהלכה, שחיטתן כשירה בדיעבד.**

גמרא

מקשה הגמרא: משמעות דברי המשנה סותרים מתחילתן לסופן, בתחילה נאמר **'הכל שוחטין'**, משמעותו ש'הכל יכולים לשחוט לכתחילה, ואילו בהמשך נאמר **'ושחיטתן כשירה'**, שמשמעו ששחיטת אותם האנשים שהתרבו מלשון **'הכל'** כשירה רק **בדיעבד**.

רב אחא דן האם אכן קושיא היא זו: **אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, וכי האם כל מקום ששנינו בו לשון 'הכל' עושין כך וכך, לכתחילה הוא מתפרש ולא בדיעבד, אלא מעתה מה ששנינו במסכת תמורה (ב) 'הכל ממידין, אחר האנשים ואחר הנשים, הכי נמי האם נוכל לומר דלכתחילה הוא להביא בהמת חולין ולהעמידה אצל בהמת קדשים ולומר 'זו תמורת זו', והא כתיב בפירוש בתורה בפרשת תמורה (ויקרא כו ב) **'לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב פרע או רע פטוב'**, והיינו שהתורה אסרה בלאו להמיר לכתחילה. ועל כרחק צריך לפרש שמה שנאמר **'הכל ממירין'**, הכוונה שהכל תורת תמורה נוהגת בהם, שאם עברו והמירו תמורתם חלה. הרי שלשון **'הכל עושין כך וכך'** אינו בהכרח מורה שמותר לעשות כך לכתחילה, ואם כן, גם במשנתנו נוכל לפרש **'הכל שוחטין'**, הכל תורת שחיטה נוהגת בהם, שאם שחטו אותם שמרבה המשנה בתיבת **'הכל'**, שחיטתם כשירה בדיעבד, ואין סתירה מראש המשנה לסופה.**

רב אשי דוחה את ההוכחה: אין להביא ראיה מלשון **'הכל ממירין'** האמור במשנה לגבי תמורה, שלשון **'הכל עושין כך וכך'** מתפרש גם על דיעבד, משום דהתם **בדקתני מעמא** – שם התנא עקר

אגרות קודש

ב"ה, י"ג כסלו, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ג הו"ח אי"א נ"נ מוה"ר אלעזר ארי' שי

שלום וברכה!

לרגלי המלוה מלכה אשר עורך כתי"ר שי' הנני בזה להביע ברכתי שתהיי בהצלחה בגשמיות ובהצלחה ברוחניות, אשר אצל איש הישראלי יחדיו ילכו, כי עם אחד הם בארץ וכפירוש רבינו הזקן אשר ממשיכים הם אחדות הוי' ע"י תורה אחת גם בחיות הנשמה בגוף ובכל עניניהם הארציים היינו הגשמיים ואפי' החומריים.

ותהא סעודת דוד מלכא קדישא זו יסוד חזק והתחלה טובה לסידור כתי"ר וכל ב"ב שיחיו באופן המתאים.

בברכה.

במפורש את המשמעות הפשוטה, ופירש שאין כוונתו שמותר להמיר לכתחילה, אלא שהכל דין תמורה נוהג בהן, שכן שנה התנא בהמשך דבריו, **לא שחטתם רשאי להמיר לכתחילה, אלא שחטתם עבר והמיר, מוקרי** – תמורתו תמורה, ונתפסת הבהמה השניה בקדושה, ושתי הבהמות קדושות, והממיר **סופג את הארבעים** – מלקות. אבל בכל מקום שלא עקר התנא בפירוש, מתפרש לשון **'הכל עושין כך וכך'** דווקא לכתחילה. ולכן במשנתנו שנאמר בה **'הכל שוחטין'**, על כרחק כוונתה שמותר להם לשחוט לכתחילה. ושוב קשה הסתירה במשנתנו מ'הכל שוחטין' לבין **'ושחיטתן כשירה'**, כדלעיל.

רב אחא ממשיך לדון ולתרוץ את הסתירה על ידי הוכחה ממקומות אחרים שלשון **'הכל עושין כך וכך'** אינו בהכרח לשון לכתחילה: **אלא מה ששנינו בערכין (ב) 'הכל מעריכין** – כל מי שאמר **'ערכי עלי'**, או **'ערך פלוני עלי'**, חייב לתת הערך הקצוב עליו בתורה (ויקרא כו א-ה), והכל **נעריכין** – לכל אחד יש **'ערך'**, שאם אמר **'ערכי עלי'** או שאמר עליו אחר **'ערך זה עלי'**, חייב ליתן ערכו. הכל **נודרין** – כל מי שאמר **'דמי עלי'**, או **'דמי פלוני עלי'**, חייב ליתן להקדש דמי שוויו, כפי ששוה להמכר בשוק, והכל **נודרין** – כל אדם שיש לו שווי כל שהוא להמכר לעבד, יש לו **'דמים'**, ואם אמר **'דמי עלי'**, או שאמר עליו אחר **'דמי זה עלי'**, חייב ליתן דמי שוויו. **הכי נמי דלכתחילה** – האם גם כאן אתה יכול לפרש שלכתחילה מותר לאדם להעריך ולנודר, והא כתיב (דברים כג ב) **'וכי תחל לנדר לא יהיה בך חטא'**, הרי שאמרה תורה שאם לא תידור לא יהיה בך חטא, משמע שאם תידור יהיה בך חטא. ועוד כתיב (קהלת ה ד), **'טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם'**. ו**תניא** בברייתא לפרש את כוונת הכתוב, שבפסוק הקודם נאמר **'את אשר תדר שלם'**, ועל כך אומר הכתוב **'טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם'**, שטוב מזה ומזה – מנודר ומשלם ומנודר ואינו משלם, מי **שאינו נודר כל עיקר**, מפני שהרגיל בנדרים יכול לבוא לידי מכשול ולעבור על **'לא יחל דברו'** (במדבר ל א), אלא יש לאדם לתת בלא לידור, **דכרי רבי מאיר. רבי יהודה אומר**, אין כוונת הכתוב לומר שטוב שלא לידור מאשר לידור ולשלם, אלא הכתוב אומר שטוב שלא לידור מלידור ולא לשלם, אך **טוב מזה ומזה** – מנודר ואינו משלם וממי שאינו נודר, מי **שנודר ומשלם**. הרי שדעת רבי מאיר שאין לידור לכתחילה. ומחזק רב אחא את הוכחתו: **ואפילו רבי יהודה לא קאמר שטוב לידור ולשלם, אלא באומר 'חרי בהמה זו להקדש'**, שמקדיש בהמה זו ואינו מחייב את עצמו באחריותו להביא בהמה אחרת אם תמות זו או תיגנב, ולכן אין חשש שיבוא לידי **'לא יחל דברו'**,

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכה רש"י תוספות

משנה הכל שוחטין — כל היכא דתני "הכל" כולוה מייתי להו בשמעתא קמייתא דערבין וכו', ואמר "הכל" לאתויי מאי. "והכל שוחטין" דמתניתין פליגי בה אמוראי בגמרא. למר — לאתויי טמא בחולין, ולמר — לאתויי כותי או משומד. וכולן — בגמרא מפרש מאי "וכולן". **גמרא** ושחיתתן כשרה דיעבד —

הכל

שוחטין ושחיתתן פשרה, חוץ מחרש שוטה וקטן, שפא וקלקלו את שחיתתן. וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן - שחיתתן פשרה. **גמרא** "הכל שוחטין" - לכתחלה, "ושחיתתן פשרה" - דיעבד! אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: וכל "הכל" לכתחלה הוא? אלא מעתה, הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים, הכי נמי לכתחלה הוא? והא פתיב: "לא יחלפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב" - ! הנהם פדקתני מעמא: לא שהאדם רשאי להמיר, אלא שאם המיר - מומר, וסופג את הארבעים. - אלא, הכל מעריכין ונערכין נודרין ונודרין, הכי נמי לכתחלה? והא פתיב: "וכי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא", וכתוב: "טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם", ותניא: טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: טוב מזה ומזה נודר ומשלם, ואפילו רבי יהודה לא קאמר אלא פאומר "הרי זו",

אבל

הוא זה, כמו "הכל שוחטין" "הכל סומכין" (מנחות צגא) "הכל חייבין". הלכך, הכא, אף על גב דהוצרך להאריך — לא שינה התנא את לשונו. מומר — נתפסת השניה, ושתיקן קדושות. וסופג את הארבעים — משום לאו ד"לא ימיר". הכל מעריכין — התם וערכין ב"א, מפרש: לאתויי מופלא סמוך לאיש, קטן יהודי על הפלות לשם מי מקדישין. ואם סמוך לפרקו הוא, כון בן שנים עשרה שנה ויום אחד — דבריו קיימין, אף על פי שעדיין קטן הוא עד שלש עשרה שנה ויום אחד. מעריכין — תורת מעריכין עליהם, שאם אמר "ערכי עלי" או "ערך פלוני עלי" נדרו קיים. ואף על גב דקטן הוא זה — הנודר חייב ליתן כפי שנים של נערך. והדמים קצובין בפרשה. הכל נערכין — יש להם ערך. ואפילו מוכה שחין שאינו שוה כלום לימכר בשוק — יש לו ערך הכתוב בפרשה, ואם אמר על עצמו "ערכי עלי", או אמר על אחר "ערך מוכה שחין זה עלי" — לא אמרין: הואיל ודמים אין לו, ערך נמי אין לו. הכל נודרים — "דמי עלי" או "דמי פלוני עלי". והתם מפרש, דאידיד דבעי למיתני "הכל נודרין" — תנא נמי "הכל נודרים". הכל נודרים — טב אדם השוה כלום יש לו דמים, ואם אמר "דמי עלי", או אמר על אחר "דמי פלוני עלי" — נתון לפי מה שהוא נמכר בשוק. ואפילו היה הנידר זה פחות מכן חודש, ואמר "דמי הניקון זה עלי" — יתן דמיו. ואף על פי שאין פחות מכן חודש נערך, ואם אמר "ערכי עלי" — פטור מכלום שלא נתנה בו תורה ערך, דכתיב (ויקרא כו) "ואם מכן חדש ועד בן חמש שנים" — דמים מיהא יש לו לפי שויו, ואם אמר בתורת דמים — נתון דמיו. לא יהיה בך חטא — הא אם תדור — יהיה בך חטא. טוב אשר לא תדור — לעיל מינה פתיב: "את אשר תדור שלם", ואפילו הכי — טב אשר לא תדור, שמת תדור ולא תשלם. הכי מפרש ליה רבי מאיר. טוב מזה ומזה — מנודר ומשלם, ומנודר ואינו משלם. שאינו נודר כל עיקר — שהרגיל בנדרים בא לידי "לא חל דבר". רבי יהודה אומר: טוב מזה ומזה נודר ומשלם — דהכי משמע: "טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם", אבל משתדור ותשלם — לא, שהוא טוב מכולם. ואפילו רבי יהודה לא קאמר אלא דאמר הרי זו — דאם מתה או נגבה אינו חייב באחריותה. אי נמי, כיון דאפשה — תו לא הדר ביה.

אבל

הכל שוחטין — כתוב בהלכות ארץ ישראל דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלות. ואין נראה, דאפילו במקדשין שוחטות לכתחלה. כדאמרין פרק "כל הפסולין" (ובחים לאב). כל הפסולים ששחטו, דיעבד — אין, לכתחלה — לא. ורמיהו: "שוחט", מלמד שהשחטה כשרה כו' ומשני: הוא הדין דאפילו לכתחלה, אלא משום דבעי למיתני טמא במקדשים, דלכתחלה לא — תנא נמי ששחטו. ולא קאמר: משום דבעי למיתני נשים, דתנא ליה ברישא. אלא ודאי משום דנשים שוחטות לכתחלה אפילו במקדשין. והא דלא קתני: הכל שוחטין אחד אנשים ואחד נשים, כדקתני ב"תמורה" (בא) — התם אצטרף למיתניה, כדפירש בריש תמורה, משום דכל הפרשה כולה נאמרה בלשון זכר, אבל הכא אין חידוש באשה יותר מבאיש. ובפרק "כל הפסולין" (ובחים לאב). גבי קדשים אצטרף למיתני נשים, משום דבשאר עבודות נשים פסולות, אפילו כהנות. **שם** "קלקלו בו" — בגמרא (חולין יבב). דייק: מוקתני "שמא יקלקלו" ולא קתני "שמא קלקלו" — שמע מינה אין מוסרין לחן חולין לכתחלה. ופירש הקונטרס: אפילו אחרים רואין אותן, וקשה לפירושו, דהא מסיפא שמעינן לה: "וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן" כו' — דמשמע דיעבד דוקא. וליכא למימר דיעבד נקט משום טמא במקדשין, או אין מומחין, אבל חרש שוטה וקטן אפילו לכתחלה שוחטין באחרים רואין אותן, דהא רבא הוא דדייק: "שמא קלקלו" לא קתני, ולרבא לא קאי "וכולן ששחטו" אלא אחרש שוטה וקטן כדאמרין בגמרא! ויש מפרשים דגרס לקמן "רבה", אבל רבא לא דייק בין "קלקלו" ל"קלקל", כי היכי דלא חייש בהא דלא קתני "ואם שחטו". ורבינו תם מפרש: דאין מוסרין לחן חולין לכתחלה לשחוט אפילו כדי להשליך לכלבים, דלמא אתי למכיל, שיטעו להכשיר שחיתתן מתוך שיראו שמוסרים להן. כדפטר לקמן שחיתתן מכסוי, דלמא אתי למימר שחיתה מעלייתא היא. וניחא השתא, דבאין אחרים רואין אותן עסקין ברישא. **התם** כדקתני טעמא — פירש בקונטרס: דעקר ליה "לכל" דרישא, דלא תימא לכתחלה הוא. ולשון "כדקתני טעמא" לא משמע בפירושו. ומה שפירש נמי במסקנא (ועמוד ב) גבי "דאי דיעבד תרתי דיעבד למה ליה": ואף על גב דבתמורה נמי תני הדר מפרש — התם לא תנא כי האי גזנא "הכל ממירין ותמורתן תמורה" גבי הדרי, ואי משום "לא שהאדם רשאי להמיר" — משום דבעי לאסוק "וסופג את הארבעים", לאשמועינן דלוקח על לא שאין בו מעשה — אין נראה, דמשום "וסופג את הארבעים" לחוד לא הוה ליה למיתני תרתי דיעבד, דהוה מצי למיתני: "הכל ממירין, והממיר סופג את הארבעים". ועוד, דבריש תמורה (בא) פריך: "הכל ממירין" — לכתחלה, "ולא שהאדם רשאי להמיר" — דיעבד ומשני התם רבי יהודה. הכי קתני, הכל מתפסים בתמורה, אחד שוגג ואחד מיד. והוה ליה לשנוי דתנא ליה משום "וסופג את הארבעים", כדפירש בקונטרס כאן! ונראה לרבינו תם: דשינויא דהכא הוי כההיא דתמורה, והכי קאמר: התם כדקתני טעמא, דלחכי תנא "הכל ממירין", דמשמע לכתחלה, לאשמועינן שאפילו המיר במזיד, דהיינו לכתחלה — מומר, דלא תימא: ארבעים בכתפיה וכשר, כדאמרן ב"תמורה" (מנחות פאא). וקשה לפירושו: דבסוף פרק קמא דתמורה (גא) משמע דמן הדין ראי' להיות תמורה במזיד יותר מבשוגג. דקאמר: "היה" — לרבות שוגג במזיד! ויש לומר: דלענין בהמה שתהא כשרה למכור, פשוט לן שוגג יותר ממזיד. אי נמי, התם איירי במזיד ולא אתרו ביה, דלא הוה ארבעים בכתפיה, והוה מיד פשוט לן יותר משוגג. **וסופג** את הארבעים — ואם תאמר, הוה ליה למימר: וסופג שחטו, דהא תרי לאוי כתיב, "לא יחלפנו ולא ימיר" ויש לומר: דהוה בשל חבד, כדאמר בתמורה (טא), וכגון דאמר חבד: כל הרוצה להמיר בבהמתו — ימיר. דבעינן אחר אין ממירין בשל אחרים. והכי איתא בהדיא בתמורה פרק קמא. **וכתיב** טוב אשר לא תדור — מעיקרא מייתי מדברי תורה, והדר מייתי מדברי קבלה. **טוב** מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר — פירש הקונטרס: דלעיל מינה פתיב: "את אשר תדור שלם", ואפילו הכי — טוב אשר לא תדור, שמת תדור ולא תשלם. וקשה לרבינו תם: דלא מייתי בגמרא ההוא קרא כלל! ונראה לרבינו תם: דכולי מלתא דריש מהאי קרא. דהוה ליה למכתב "טוב אשר לא תדור משתדור", ואנא ידענא דמשתדור ולא תשלם קאמר. אלא לחכי קאמר "ולא תשלם" — לגלויי על משתדור, דמשתדור בדרך הנודרין קאמר, שנודרין ומשלמין, כדאמר גבי שכיר ותושב: בא זה ולימך על זה (קדושין דא).

אבל

אבל אמר הרי עלי לא — הך סוגיא בלישנא בתרא דפרק קמא דנדרים (י"א), דקאמר דפליגי בגוד. אבל ללישנא קמא (ד)קאמר דפליגי בגוד, אבל בגוד מודה רבי מאיר. ואם תאמר: כיון דקרא בגד כתיב, מנא ליה לרבי מאיר דאין נודב טוב מעוד ומשלם? ולרבי יהודה נמי, אמאי אם אמר "הרי עלי" לא? הא כל היכא דכתיב נדר — הוי נדר דוקא, ונודה ויהי נדבה דוקא. כדמוכח ברש מנחות

(ב"א) וכוהים (ב"ב) וגו' באשר נדרת לה' אלהיך נדבה, דפרקי: האי נדבה נדר הוא! ויש מפרשים: דהתם פריך משום דשני קרא בדבוריה ויש לומר, דקסבר: כיון דחייש קרא לתקלה בגוד — הוא הדין בגובה, דהא איכא למיחש לתקלה, דלאמילי מבאה לעורה ומקדישה — יכול להנות ולדעול בה, ולבא לדיד תוקדיה בבנה עניינא, ודלוי עלמא לא בקאי כהל דמשולם לא מעל אדם בעולו (פסחים ס"ו), ולרבי יהודה נמי, משמע ליה קרא דוקא בגובה, אף על גב דבגד כתיב. דהא בגד לא מצי למימר דנדר ומשלם טוב, שדי תנאי: ויכול תהול לגדור לא ידיה בך חטא, הא אם תדור — ידיה בך חטא. וללישנא קמא דנדרים מפרשין לקרא: הא אם תדור — אפשר שיהיה בך חטא אם לא תשלם. ואם תאמר: לרבי מאיר, דאין טוב שיהא נודב ומשלם כל עיקר אפילו מבאי כבשתו לעורה, להאי לישנא בתרא דנדרים, דהא אבול ישראל שלמים מוכרי: ויש לומר: כיון שאסרו בענין אחר בבשר הוו כאילו צוה להם המקום לאבול על ידי שלמים. ואם תאמר: דהא כתיב (בראשית כח): "ידך יעקב נדר" וכתבי (וינה ב): "את אשר נדרתי אשלמה!" ויש לומר: בדשעת צרה שלם, כדאמרין בבראשית רב: "ידך יעקב נדר לאמר" — לאמר לדורות שיהיו נודרים בעת צרה.

אנא שחיתן כשרה קא קשיא לי — משמע שרב אשי הקשה אותה קשיא, ואף על פי שהיא סוגית הגמרא, ומכאן ראה שרב אשי סידר הגמרא. אף על גב דאביי ורבא נמי אתו לשניי יעקב נדר אמר, והם קדמו ורבה לרב אשי — שיהו נודרים בעת צרה.

טמא בחולין מאי למימרא — ואף על גב דאסור לגרום טומאה לחולין שבאריך ישראל — היינו דוקא בפירות, דשייכא בהו תרומה, אבל בשר — לא. ואפילו אסור טמאות גופא באוכלין טמאין, כדאמרין "והתקדשתם והייתם קדושים" — אזוהר לבני ישראל שיאכלו חולין בטהרה, מכל מקום יכול לטמאותן ולאכול בני טומאת.

ובמוקדשין לא יחשבו שמא יגע בבשר — אף על גב דאמרין לקמן (חולין

קכ"ב), דמפרסת דרי היא כחיה — חיישין שמא יגע אחר פירסו. אי נמי, דוקא לענין העמדה והערה היא כחיה, אבל לענין טומאה, כיון שחשט שנים או רוב שנים — מקבלת טומאה. דחשיב אוכל, כדאמר ב"העור והרובע" (שם): דהחשט בחמה טמאה לגי ומפרסת — מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת ביבול. **שמא** יגע בבשר — אף על גב דבד קדשים אינו מכשיר — חיבת הקדש מכשרת. או שהעבירה בגדר ועדיין משקה טופח עליה, כדאמר בפרק קמא דפסחים (כ"א), ואם תאמר: ואמאי דלא יחשבו שמא דלא ילמישך בפניה? דאפילו שחט גמור, לבן זומא דאמר (יומא ל"א), הנבס למקדש טעון טבילה, ואסור לשחוט בסכין ארוכה דלמא אתי לאמשוכי ויש לומר: דבטורא איכא למגור טפי דלמא אתי לאמשוכי, אבל טמא מוזר ודרי ומיכר, אי נמי: נקט הכא שמא יגע בבשר — משום דבעי למימר: ואם שחט ואמר ברי לי שלא נגעתי. הקשה רבינו אפרים: איך יתכן שתהא סכין ארוכה כל כך מדר הבית עד עורח ישראל! דהאי טמא מוקמינן לה בסמוך אף בטמא מות, וחתן בפרק קמא דכלים (משנה ח): החול מוקדש מותר בהית, שמא טמא מות וגוים נבסין לשם. עורח נשים מוקדשת טמא — שאין טבול יום נבס לשם. ואפילו למאן דמוקי לה בטמא בשרץ — והלא עורח נשים

ארוכה מאה שלשים וחמש אמה, ואיך יתכן שתהא סכין ארוכה כל כך ויש לומר: דלמאי דפירש רבינו חם בעלמא דלא גזור היכא דנטמא בפנים — ניהא. וכן לפירוש רבינו יצחק דפירש דלא התמידי אלא בערות נשים שהוא מקום נביסה וריצא, אבל בשאר מקומות יכול ליתבס עד סמוך למתנה שכניה ממש — אתי נמי שפיר, ואין כאן קוממו. ויש מפרשים: דהכא מיירי בבמה, וכוה יתיישב נמי בסמוך. **שמא** ישוה — ולהגרמה ועיקר לא חיישין, דמינבר, ומיהו, עיקור דסכין פגומה לא מינבר. **אילימא** אחרש שחט וקטן עלה קאי — פירוש: עלה לחודה קאי. אבל לא פשיטא דעלייהו נמי קאי, דדייקין עלה לקמן (חולין יכ"ב) מאן דלא בעי כוונה לשחטה. **דליתיה** קמן דנשיליה — ואף על גב דעורה רשות ורבים היא, כדאמר בפרק קמא דפסחים (י"ט), ודהי לטו טמא כאן מספק — האי ספק לא דמי לשאר ספק טומאה ברשות הרבים, משום דרוב פעמים לא יכול לחודר מליגע, ואי איירי בבמה — דמי שפיר.

אבל אמר הרי עלי לא! — וכל "הכל" לאו לכתחלה הוא? אלא, הכל חייבים בסופה, הכל חייבין בציצית, הכי נמי דלאו לכתחלה? — חייבין לא קאמינא. — אלא מעלתה, הכל סומכין, אחר האנשים ואחר הנשים, הכי נמי דלאו לכתחלה? והא פתחי: "וסמך ידו... ונרצה!" — אין, איכא "הכל" לכתחלה ואיכא "הכל" דיעבד, אלא "הכל" דהכא מציא לכתחלה הוא, דתקשי לך? דלמא דיעבד הוא, ולא תקשי לך! אמר ליה: אנא "שחיתון פשרה" קשיא לי, מדקתני "שחיתון פשרה" דיעבד, מכלל ד"הכל" — לכתחלה הוא, דאי דיעבד — תרתי דיעבד למה לי? אמר רבה בר עובי, הכי קתני: הכל שוחטין, ואפילו טמא בחולין. — טמא בחולין מאי למימרא? — בחולין שנגעשו על טהרת הקדש, וקסבר: חולין שנגעשו על טהרת הקדש פקדש דמו. כיצד הוא עושה? מביא סכין ארוכה ושוחט בה, כדי שלא יגע בפשר. ובמוקדשים לא ישחוט, שמוא יגע בפשר; ואם שחט ואומר: "ברי לי שלא נגעתי" — שחיתון פשרה. חוץ מחרש שוחט וקטן, דאפילו בחולין גרידי דיעבד נמי לא, שמוא ישוה, שמוא ידרסו, ושמוא יחלדו. — "וכולן ששחטו" אהייא? אילימא אחרש שוחט וקטן — עלה קאי, "ואם שחטו" מיבעי ליה! אלא אטמא בחולין — הא אמרת: לכתחלה נמי שחטו! ואלא אטמא במוקדשים — ב"ברי לי" סוגי' — דליתיה קמן דנשיליה. האי טמא במוקדשים מהכא נפקא? מהתם נפקא: כל הפסולין ששחטו — שחיתון פשרה, ששחיתוה פשרה בורים, פגשים ובעבדים ובטמאים, ואפילו פקדש קדשים, וכלכך שלא יהיו טמאין נוגעין בפשר! — הכא עיקר. התם, אידי דתנא שאר פסולין — תנא נמי טמא במוקדשים. ואיפיעת אימא: התם עיקר, דבקדשים קאי. הכא, אידי דתנא טמא בחולין — תני נמי טמא במוקדשים. האי טמא דאיטמא במאי? אילימא דאיטמי במת — "בחלל חרב" אמר רחמנא, חרב

עליו טהרת כהן. שמוא ישוה — והוי נבלה, כדתנן לכולהו בפרק שני דיעבד נמי לא שמוא ישוה — כלומר, שמוא שחט. ולקמן (יכ"ב), מפרש אמאי נקט "שמוא יקלקל" במתניתין לשון עתיד — לאשמעינן שאין מוסיפין להן חולין לכתחלה ואפילו אחרים רואין אותם, דמועדים הן לקלקל תמיד. דעלה קאי — מנייהו קא סליק, מאי "וכולן" דמשמע דקאי נמי אחריו? ואם שחטו? מבעי ליה: ואלא אטמא במוקדשין — דאמרת דאיידי בה מתניתין, ואם לאו — שחטו — מאי איירא אחרים רואין אותן? הא אמרת איהו מהימן אי אמר "ברי לי". מהכא נפקא — כלומר, דהא סתמו רבי במתניתין? הא בשחטת קדשים סתמיה דלכתחלה לא, דיעבד כשרו כל הפסולין — כגון ז' ואונן טמא ובעל מום וכיוצא בהן, ששהבו — קרבן. בורים — דכתיב (ויקרא א'): "ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן" — מקבלה ואילך מצות כהונה, לימור על שחטת קדשים שכשרה בורים, והוא הדין לשאר פסולין. **הכא עיקר** — דכולהו פרקין בתורת שחטה איירי.

חרב — וכן לפירוש רבינו יצחק דפירש דלא התמידי אלא בערות נשים שהוא מקום נביסה וריצא, אבל בשאר מקומות יכול ליתבס עד סמוך למתנה שכניה ממש — אתי נמי שפיר, ואין כאן קוממו. ויש מפרשים: דהכא מיירי בבמה, וכוה יתיישב נמי בסמוך. **שמא** ישוה — ולהגרמה ועיקר לא חיישין, דמינבר, ומיהו, עיקור דסכין פגומה לא מינבר. **אילימא** אחרש שחט וקטן עלה קאי — פירוש: עלה לחודה קאי. אבל לא פשיטא דעלייהו נמי קאי, דדייקין עלה לקמן (חולין יכ"ב) מאן דלא בעי כוונה לשחטה. **דליתיה** קמן דנשיליה — ואף על גב דעורה רשות ורבים היא, כדאמר בפרק קמא דפסחים (י"ט), ודהי לטו טמא כאן מספק — האי ספק לא דמי לשאר ספק טומאה ברשות הרבים, משום דרוב פעמים לא יכול לחודר מליגע, ואי איירי בבמה — דמי שפיר.

בגן

אבל אמר הרי עלי לא — דלמא פשע ולא מקיים. והכי מוקמינן לה בנדרים בפרק קמא (י"א), לרבי יהודה תני: נודב ומשלם. אלמא מעריכין ונודרין לכתחלה לא, ד"הרי עלי" הוא. דליכא למימר בהו "הרי זו" עד דאמר ברישא "ערכי עלי", וחדר יחיה כפי הקצוב בפרשה. ורמיזי עלי" נמי, דבעי אלמיצימה כעבדא. דהכי מצי למימר "הרי אלו לערכים" אם לא נדר תחלה בערך? וכל הכל לאו לכתחלה הוא — וכי אין לך "הכל" שהוא לכתחלה? הכל חייבים בסופה — לאתויי קטן שאינו צריך לאמו. הכל חייבים בציצית — לאתויי קטן היודע להתעטף. חייבין לא קאמינא — היכא חייבין מוכח דאי דלכתחלה קאמר. הכל סומכין — לאתויי יורש. והא דאי לכתחלה קאמר, דמצוה רמיה עליה על כרחיה תרתי דיעבד למה לי — הכי איבעי ליה למיתני: שחטית הכל כשרה חוץ מחרש שוחט וקטן. דמשמע שפיר דהך דמוכחין מכלל — דיעבד קמרינן, אבל לא לכתחלה. אי נמי, ניתני: "הכל שוחטין" לחודיה, כדתנן גבי מעריכין ונודרין, ולא מפרש למה לי למיתני הכל שוחטין, ואצטרך לפרושי: שחטיתן כשרה, למימר דשוחטין דרישא דיעבד הוא. ואי קשיא: בתמורה נמי, דהא תני וחדר שחטו ההם לא קתני כהאי גוונא: "הכל ממירין ותמורתן תמורה" בהדי הדדי. ואי משום "לא שאדם רשאי" — משום דבעי לאסוקי וסופג את הארבעים, לאשמעינן דלוקין על לאו שאין בו מעשה. הכי קתני — לכתחלה ודיעבד דמתניתין: הכל שוחטין לכתחלה — לאתויי טמא בחולין. פשיטא — דהא לא הוזכרו ישראל על טהרת חולין, שנגעשו על טהרת קדש — דקבל עליה לאבול טהרות קדש, שרוצה להרגיל עצמו בטהרת קדשים, שאם יאכל שלמים את תודה — יחא בקי בשמירתן. בקדש דמו — וחיבי להבדיל מדרבנן מכל טומאות הפסולות בהן. ואפילו הכי שחט טמא לכתחלה, ובסכין ארוכה, כדמפרש. ובמוקדשין — לכתחלה לא יחשבו ואפילו בסכין ארוכה. כיון דמוחר מן חתורה שלא יטמא, כדכתיב (במדבר יח): "ואני הנה נתתי לך את משמרת חומותי", אלמא בעינן שמירה — גזור בהו רבנן לכתחלה, משום "לך לך אמרין גזירא סחור סחור, לכרמא לא תקרב" ושבת ג"א. שחטתן כשרה — והיינו דיעבד דמתניתין. ולקמן מפרש אמאי לא מטמא גברא לסכין, וחדר נשטימה לבשר. גרידי — שלא קבל

טומאות הפוסלות בקדשים, והרישא משמיעה לנו חידוש, שאף
 על פי כן מותר לטמא לשחוט לכתחילה, אם נזהר שלא לטמאות
 הבשר. מבארת הגמרא: כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה את השחיטה באופן שלא
 יטמא את הבשר, מִכֵּיּא כִּכְּן אֲרוּכָה וְשׁוֹחֵט בָּהּ, כִּדִּי שְׁלֵא יִנַּע
 בְּכֶשֶׁר. זהו פירוש הרישא. ופירוש הסיפא, וּבְמִקְדָּשִׁים – ובקרבנות
 קדשים לא יִשְׁחֹט הטמא לכתחילה, שְׁמָא יִנַּע בְּכֶשֶׁר. ואם עבר
 וְשָׁחַט וְאָמַר כִּדִּי לִי שְׁלֵא נִנְעָתִי בבשר, שְׁחִיטָתוֹ בְּכֶשֶׁר בדיעבד.
 וזהו ששנינו וְשָׁחִיטָתוֹ כְּשִׁירָה. ופירוש המשך המשנה, חוץ מִתְּרֵשׁ
 שׁוֹמֵה וְקָטָן וְאֶפִּילוּ בְּחֻלִּין גְּרִידִי – לכשעצמם שלא נעשו על
 טהרת הקודש, ואפילו בדיעבד נִמְי לא נכשיר את שחיטתם, משום
 החשש שְׁמָא יִשְׁחֹט באמצע השחיטה, שְׁמָא יִדְרֹסוּ – ידחקו את
 הסכין כלפי מטה ויפסקו את הסימנים בלא הולכה והבאה, וְשָׁמָּה
 יִתְלִידוּ – וישחטו מאמצע עובי הצואר, שבכל אלו השחיטה
 פסולה ונעשית נבילה.
 מבררת הגמרא כיצד יתפרש חלקה האחרון של המשנה לפירוש
 זה. שואלת הגמרא: הדין האחרון במשנה 'וְכֻלָּן שִׁשְׁחָטוּ ואחרים
 רואין אותן שחיטתן כשירה, אֲתֵינָא – על מי מדובר, אֲלֵימָא
 אֲחֵרִשׁ שׁוֹמֵה וְקָטָן לְחֹד, עֲלֵה קָאִי – הלא עליהם דיבר התנא
 מקודם, ומדוע אמר 'וְכֻלָּן' שמשמעו שמדבר עליהם ועל שוחטים
 נוספים, הרי 'וְאֵם שִׁחָטוּ מִכֵּיּא לִיה' – היה צריך התנא לומר. אֲלֵא
 תפרש שהמשנה מדברת גם אֲסָמָא השוחט בחולין שנעשו על
 טהרת הקודש, הֵא אֲמַרְתָּ לְכַתְּחִילָה נִמְי שְׁחִיטָה, ואילו לשון המשנה
 'שחיטתו וכו' שחיטתן כשירה' שמשמעו שכשר רק בדיעבד, וְאֵלָּא
 אם תפרש שהמשנה מדברת גם אֲסָמָא השוחט במוקדשים, אם כן
 למה הצריכה המשנה שאחרים יהיו רואים אותו, הרי אמרת שגם
 אם לא ראו אותו אחרים, אלא באומר כִּדִּי לִי שלא נגעתי סָנִי
 – (ד"ר) ושחיטתו כשירה.
 מתרצת הגמרא: התנא התכוין בדבריו שהשחיטה כשירה בדיעבד
 כשאחרים רואין, גם על אופן ששחט טמא את הקדשים, שצריך
 שיאמר לנו שנוהר שלא נגע וטמא את הבשר, ומדובר במקרה
 דְּלִיתִיה קָטָן וְדִשְׁכִּילִיה – שאין השוחט לפנינו, ואין אנו יכולים
 לשואלו אם נזהר, ובאופן זה אם אחרים ראו אותו בדיעבד
 שחיטתו כשירה.
 הגמרא מקשה על ביאור זה: הֵא טָמֵא בְּמוֹקְדָּשִׁים מִקְּהָא נִפְקָא –
 האם דין שחיטת טמא במוקדשים נלמד ממשנתינו, והלא מִקְּהָא –
 מהמשנה בזבחים (לא) נִפְקָא, ששנינו שם, כָּל הַפְּסוּלִין לעבודת
 הקרבנות שִׁשְׁחָטוּ את הקרבן, שְׁחִיטָתוֹ בְּכֶשֶׁר, שִׁשְׁחִיטָה בקרבן
 בְּכֶשֶׁר אפילו אם נעשית בְּזָרִים בְּנָשִׁים וּבְעֶבְרִים וּבְמַמְאִים, וְאֶפִּילוּ
 בְּקֶרְבָּנוֹת שהם קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים, וּבְלֵכֶד שְׁלֵא יִהְיוּ טָמְאִין נִזְעִין בְּכֶשֶׁר.
 מתרצת הגמרא: הֵא עֵינָךְ – כאן במשנתנו עיקר המקור לדין
 שחיטת טמא בקדשים, שהרי פרק זה מיוחד לדיני השחיטה, ואילו
 הָתָם בזבחים, אֵינִי דִתְנָא – אגב ששנה התנא את שְׁאָר הַפְּסוּלִין
 בעבודת הקרבנות, שכשרים לשחיטת קדשים, תָּנָא נִמְי טָמֵא
 בְּמוֹקְדָּשִׁים שהוא כשר בשחיטתם.
 תירצו נוסף: וְאֵיכָּזָא אֵימָא, הָתָם – בזבחים עֵינָךְ, דְּבִקְדָּשִׁים קָאִי
 – שהרי שם עוסק בדיני קדשים, הֵא בְּחֻלִּין, אֵינִי דִתְנָא – אגב
 ששנה התנא דין טָמֵא בְּשָׁחִיטָת חוּלִין, תָּנִי נִמְי דִּין טָמֵא בְּשָׁחִיטָת
 מוֹקְדָּשִׁים.
 חוזרת הגמרא ומבררת את תירוצו של רבה בר עולא. שואלת
 הגמרא: הֵא טָמֵא, דְּאֵימָא טָמֵא – במה נטמא שוחט זה, אֲלֵימָא
 דְּאֵימָא בְּמָת – שנגע במת ונטמא, והלא 'וְכָל אֲשֶׁר יָגַע וגו' בְּחֻלִּין
 חֲבֵר או בְּמָת וגו' יִטְמָא שְׁבַע יָמִים' אֲמַר רַחֲמָנָא בפרשת טומאת
 מת (במדבר יט טז),

אֲבָל אם הקדיש באופן זה שְׁאָמַר 'הִרִי עָלַי בהמה להקדש', שגם
 אם תאבד בהמה שייחד לנדרו חייב באחריותה ויהיה מחויב
 להביא אחרת, לא אמר רבי יהודה את דבריו שטוב מי שנודר
 ומשלם, משום שיש לחשוש שמא ישמע ולא יקיים נדרו. ואם כן
 מוכרחים אנו לפרש שלשון המשנה 'הכל מעריכין ונודרין'
 העוסקת באדם המתחייב ב'הרי עלי', משמעו בדיעבד ולא
 לכתחילה, ומוכח שלשון 'הכל עושין כך וכך' מתפרש על דיעבד.
 לאחר שרב אחא הוכיח מן המשנה בערכין כדבריו, מנסה רב אשי
 לרדות את דבריו: וְכָל הַכֹּל לֹא לְכַתְּחִילָה הוּא – האם אין מקומות
 שלשון 'הכל עושין כך וכך' מתפרש במשמעות לכתחילה, אֲלֵא
 כיצד נפרש את המשניות הבאות, הַכֹּל חֵיבִים בְּסוּכָה, הַכֹּל חֵיבִין
 בְּצִיצִית, האם הֵבִי נִמְי נפרש דְּלֹא לְכַתְּחִילָה, והרי ודאי שבמצוות
 אלו חייבים לכתחילה. וכמו כן 'הכל עושין כך וכך' דומה
 במשמעותו ללשון 'הכל חייבין בכך וכך'.
 דוחה רב אחא את ההוכחה: אין ראיה ממשניות אלו, לפי שאף
 אני חֵיבִין לֹא קָאֵמִינָא – לא אמרתי שכששנה התנא לשון 'חייבין'
 משמעו דיעבד, שכן לשון זו ודאי חייב לכתחילה היא, ודברי
 אמורים רק בלשון 'הכל עושין כך וכך' שהוא מתפרש במשמעות
 דיעבד.
 רב אשי מוכיח כדבריו ממשנה אחרת: אֲלֵא מַעֲתָה לדבריו שלשון
 'הכל עושין כך וכך' מתפרש רק דיעבד, כיצד תפרש מה ששנינו
 הַכֹּל סוּכָּיִן עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנָם. אֲחֵד הָאֲנָשִׁים וְאֲחֵד הַנָּשִׁים, הֵבִי נִמְי
 נפרש דְּלֹא לְכַתְּחִילָה, כלומר, שלכתחילה לא יטמון אלא
 בדיעבד. וְהָא בְּתִיב (ויקרא ד) 'וְקָטָן יָדוּ עַל רֹאשׁ הָעֵלָה וְנִרְצָה לוֹ
 לְכַפֵּר עָלָיו', ובודאי חייב לעשות זאת, ואם כן מוכח שלשון 'הכל
 עושין' יכול להתפרש במשמעות של לכתחילה.
 משיב רב אחא: אֵין – אכן אֵימָא – יש מקומות בהם מתפרש 'הכל
 עושין כך וכך' במשמעות לכתחילה, וְאֵימָא – ויש מקומות
 שמתפרש לשון 'הכל' במשמעות דיעבד, אֲלֵא הַכֹּל דְּהָכָא – 'הכל
 שוחטין' שבמשנתנו, טָמֵא לְכַתְּחִילָה הוּא, דְּתַקְשִׁי לָךְ סְתִירָה מִן
 הסיפא האומרת 'ושחיטתן כשירה' שמשמעו דיעבד, דְּלָמָּא כוונת
 המשנה ב'הכל שוחטין' דִּיעָבֵד הוּא, וְלֹא תַקְשִׁי לָךְ סְתִירָה
 מהסיפא, מאחר שפירוש כל המשנה הוא על דיעבד.
 רב אשי מפרש את קושייתו: אֲמַר לִיה רב אשי לרב אחא, אכן
 לשון 'הכל שוחטין' יכול להתפרש גם במשמעות דיעבד, אולם
 אֲנֵא מלשון הסיפא 'שחיטתן בְּכֶשֶׁר' קָשְׁיָא לִי, מִדְּקָתָנִי 'שחיטתן
 בְּכֶשֶׁר' שמשמעו דיעבד, מִכָּל דְּהַכֹּל שוחטין' לכתחילה הוּא, דְּאִי
 גם הרישא כוונתה שהשחיטה האמורה כשירה רק בדיעבד, תִּרְתִּי
 דִּיעָבֵד לָמָּה לִי – מדוע המשנה צריכה לומר פעמיים ששחיטה זו
 כשירה בדיעבד. אלא ודאי משנתנו דיברה בשני אופנים, האחד
 לכתחילה והשני בדיעבד, ועלינו לתרץ את הסתירה שיש בה.
 הגמרא מביאה כמה דרכים ליישב את הסתירה במשנה, שבהם
 יפרשו ש'הכל שוחטין' בא לרבות אופן שמותר לשחוט לכתחילה,
 ואילו ב'שחיטתן כשירה' מדבר על אופן אחר, שבו כשירה
 השחיטה רק בדיעבד, ולפי זה יפרשו גם את המשך דברי המשנה:
 אֲמַר רַבָּה בַּר עוֹלָא, הֵבִי קָתָנִי – כך פירוש משנתנו, הַכֹּל שוֹחֲטִין,
 וְהַכֹּל בא לרבות אֶפִּילוּ טָמֵא שמותר לו לשחוט בחולין גם
 לכתחילה. תמזה הגמרא: כשרות שחיטת טָמֵא בחולין מֵאִי
 לְמִימָרָא – מה צורך יש לאמרה, הרי פשוט שמותר לו לשחוט
 לכתחילה. מתרצת הגמרא: החידוש הוא בחולין שִׁנְעָשׂוּ עַל מִתְּרָת
 הַקֶּדֶשׁ – שבעליה של בהמה זו קיבל עליו לאכול את חוליו
 בטהרה, כאילו היו קדשים, וְקָבֵר התנא של משנתנו, חולין
 שִׁנְעָשׂוּ עַל מִתְּרָת הַקֶּדֶשׁ בְּקֶדֶשׁ דָּמוֹ, וחייב להיבדל מדרבנן מכל

לְבַתְחִלָּה לֹא יִשְׁחֹט הַכּוֹתִי, שֶׁאֵין סוֹמְכִים עַל הַשְּׁגָחָה זֹה, וְהָתֵן –
וְהָלֹא שִׁנְיָו (ע"ז סו.ט), הַפְּנִינִי עוֹבֵד בּוֹכְבִּים בְּחִנּוּתוֹ שֶׁל יִי, וְיִשְׂרָאֵל
יֹצֵא וְנִכְנָם בַּחֲנוּת, הֵינִי מוֹתֵר. מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מִפְּחָד בְּכָל רֹגַע שֶׁמֶא
הַיִּשְׂרָאֵל יִכְנַס וִירָאֻנוּ, וְיֵשׁ לִסְמוֹךְ שֶׁלֹּא נִגַּע בֵּינָן וְלֹא נִיִּסְכּוּ
לַעֲבֹדָה זָרָה. וְמוֹזָה יֵשׁ לַלְמוּד לְהַתִּיר גַּם שְׁחִיטָה כּוֹתִי כְּשִׁישְׂרָאֵל
יֹצֵא וְנִכְנַס.
דוּחָה הַגְּמָרָא: הָתֵם מִי קָתְנִי מִנִּי, שֶׁשִּׁמְשָׁמוּ שֶׁלִּבְתַּחֲלִילָה מוֹתֵר
לְהַנִּיחַ גּוֹי לְהַתִּיחֵד עִם יִי כְּשִׁישְׂרָאֵל יֹצֵא וְנִכְנַס, 'הַפְּנִינִי' קָתְנִי,
שֶׁשִּׁמְשָׁמוּ שָׂרָק אִם עֵבֶר וְהִנֵּה אִזִּי בְּדִיעְבֵּד יֵשׁ לְהַתִּיר הֵינִי, וְאֵין
לְהַבִּיא רֵאִיָּה מִכָּאן שֶׁמוֹתֵר לִסְמוֹךְ עַל הַשְּׁגָחָה 'יֹצֵא וְנִכְנַס'
לְבַתְחִלָּה.
מוֹכִיחַ רַבָּא מִמִּשְׁנָה אַחֲרָת: אֱלֵא מִהָכָּא, שִׁנְיָו (שם סא), אֵין הַשּׁוֹמֵר
אֵת הֵינִי צִירָה לְחַיּוֹת יוֹשֵׁב וּמִשְׁמֵר, אֱלֵא אֵף עַל פִּי שִׁינְיָו וְנִכְנַס
מוֹתֵר, וְלִשּׁוֹן 'אֵין צִירָה' בּוֹדֵאֵי מִשְׁמַעוֹת לְבַתְחִלָּה, וּמוֹכֵחַ
מִמִּשְׁנָה גּוֹי לְהַתִּיחֵד עִם יִי שֶׁשִּׁשְׁגָחָה 'יֹצֵא וְנִכְנַס' לְבַתְחִלָּה.
כִּיּוֹן שֶׁהוֹכִיחַ רַבָּא שְׁגָם בִּישְׂרָאֵל יֹצֵא וְנִכְנַס מוֹתֵר לְבַתְחִלָּה
לְמַסּוֹר לְכּוֹתִי לְשַׁחֲטָה, נִצְרָךְ הוּא לְפָרֵשׁ אֵת מִשְׁנֵיתִי בְּאֹפֶן אַחֵר:
אֱלֵא אֲמַר רַבָּא פִּירוּשׁ שְׁלִישִׁי בְּדַבְרֵי מִשְׁנֵיתִי, הֵכִי קָתְנִי – זֶהוּ
פִּירוּשׁ לִשּׁוֹן לְבַתְחִלָּה וְדִיעְבֵּד שֶׁבְּמִשְׁנֵיתִי, 'הַכֵּל שׁוֹחֲטִין'
לְבַתְחִלָּה, וְאִפִּילוּ כּוֹתִי, בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים, כְּשִׁישְׂרָאֵל יֹצֵא
וְנִכְנַס, אֲבָל בְּדִיעְבֵּד כֹּאשֶׁר הַיִּשְׂרָאֵל בָּא וּמִצֵּא לְכּוֹתִי שֶׁשִּׁחֲטָה לֹא
הִשְׁגָּחָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, חוֹתֵךְ כּוֹתֵר מִן הַבְּחֵמָה שֶׁהַכּוֹתִי שִׁחֲטָה
וְנוֹתֵן לוֹ לֵאכּוֹל, אִם אֲבָל, מוֹתֵר לְאֲכּוֹל מִשְׁחִיטָתוֹ וְזֶהוּ פִּירוּשׁ
'שְׁחִיטָתוֹ כְּשִׁירָה' בְּדִיעְבֵּד, שִׁיכּוֹל לִסְמוֹךְ עַל בְּדִיקָה זֹה, וְאִם לֹא
אֲבָל, אֲסוּר לְאֲכּוֹל מִשְׁחִיטָתוֹ. וּפִירוּשׁ הַמֶּשֶׁךְ הַמִּשְׁנָה, 'חֹזֵן מַחֲרֵשׁ
שׁוֹמֵר וְקָטָן', דֹּאפִּילוּ דִיעְבֵּד נִמִּי לֹא נִתִּיר אֵת שְׁחִיטָתוֹ, וְהִתְעַם
שָׂמָּה יִשְׁהוּ וְשָׂמָּה יִדְרֹם וְשָׂמָּה יִחְלָדוּ.
הַגְּמָרָא מְבַרֵּר אֵין יִתְפָּרְשׁוּ סוֹף דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה לְדַבְרֵי רַבָּא: 'וְכוֹלֵן'
שֶׁשִּׁחֲטוּ וְאַחֲרִים רֹאִין אוֹתָן שְׁחִיטָתָן כְּשִׁירָה, אֲהֵיָּא – עַל מִי
מוֹסְבֵּת הוֹרָאָה זֹה, אִילָּיָמָא מוֹתֵר שׁוֹמֵר וְקָטָן לְחוּר, עֲלָה קָא' –
הֵלֵא עֲלֵיהֶם דִּיבֵּר הַתָּנָא מִקְדָּם, 'וְאִם שֶׁשִּׁחֲטוּ' מִכְּעֵי לִיָּה לִמֹּר,
וּמִדּוּעַ אֲמַר הַתָּנָא 'וְכוֹלֵן', אֱלֵא בְּהִכְרַח נִפְרַשׁ הוֹרָאָה זֹה גַּם אֲבוּתִי
הַנּוֹכֵחַ בְּרִישָׁא, הָא אֲמַרְתָּ אִפִּילוּ יֹצֵא וְנִכְנַס שֶׁשִּׁחֲטָה לְבַתְחִלָּה, וְכֹל
שֶׁכֵּן אִם עוֹמֵד עַל גְּבִי, וְכֹאן שִׁנְיָו 'וְכוֹלֵן' שֶׁשִּׁחֲטוּ וְאַחֲרִים רֹאִין
אוֹתָן שְׁחִיטָתָן כְּשִׁירָה' שֶׁשִּׁמְשָׁמוּ שֶׁאִפִּילוּ עוֹמֵד עַל גְּבִי אֵינוֹ מוֹתֵר
אַלֵּא בְּדִיעְבֵּד. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: קִשְׁיָא – אֲבָן גַּם לִפִּי דְּבָרֵי רַבָּא
קִשָּׁה מִדּוּעַ נִקֵּט הַתָּנָא לִשּׁוֹן 'וְכוֹלֵן', כִּיּוֹן שֶׁבְּהִכְרַח הֵדִין מוֹסֵב רַק
עַל חֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן, שְׁחִיטָתָן כְּשִׁירָה בְּאַחֲרִים עוֹמְדִים עַל
גְּבִיהֶם רַק בְּדִיעְבֵּד.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה פִּירוּשׁ רְבִיעִי לְמִשְׁנֵיתִי: רַב אֲשִׁי אֲמַר, הֵכִי קָתְנִי –
זֶהוּ פִּירוּשׁ מִשְׁנֵיתִי, 'הַכֵּל שׁוֹחֲטִין' לְבַתְחִלָּה, וְאִפִּילוּ יִשְׂרָאֵל מוֹתֵר
– יְהוּדִי שֶׁהִמִּיר אֵת דָּתוֹ וְרָגִיל לְעֵבֹר עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה. מְבַרֵּר
הַגְּמָרָא: מוֹקֵר לְמָא' – לֵאזִיזוּ מִצְוָה הוּא מוֹמֵר. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא:
לְאֲכּוֹל נְבִילוֹת לְתִיבָאָן – שֶׁכֹּאשֶׁר רֹצֵחַ לֵאכּוֹל בֶּשֶׂר וְאֵינוֹ מוֹצֵא
בֶּשֶׂר שְׁחוּטָה, אוֹכֵל נְבִילָה, אֵךְ כְּשִׁשׁ לֹא אֲפִשְׁרוּת לֵאכּוֹל שְׁחוּטָה
נִמְנָע מֵאֲכִילָת נְבִילָה, וְכֵן כְּשֶׁבֶשׂ לְשַׁחֲטָה וְאֵין לוֹ אֵלֵא סִכִּין פְּגוּמָה,
אֵינוֹ טוֹרֵחַ לְחוּר אַחֵר סִכִּין אַחֲרָת, אֵךְ כְּשִׁשׁ בִּידוֹ סִכִּין בְּדוּקָה
מִפְּגִימוֹת, הוּא מִקְפִּיד לְשַׁחֲטָה כְּדִין, וְחִידִשָׁה מִשְׁנֵיתִי שְׁנִיתָן
לִסְמוֹךְ לְבַתְחִלָּה עַל שְׁחִיטָתוֹ שֶׁל מוֹמֵר זֶה לֹא הִשְׁגָּחָה, וְכִּדְרָבָא
– וְכִפִּי שֶׁהוֹרָה רַבָּא, דֹּאמַר רַבָּא, יִשְׂרָאֵל מוֹתֵר הָאוֹכֵל נְבִילוֹת
לְתִיבָאָן,

וּמִכָּאן דִּרְשׁוּ חֲכָמִים שְׁלֹגְבֵי טוֹמָאוֹת הַמֵּת, חֶרֶב הָרִי הוּא בְּחִלָּל –
כֹּל מִתְכַּת שֶׁנִּגַּע בְּמֵת נַעֲשֶׂה אֲבִי אֲבוֹת הַטוֹמָאָה כְּמֵת עֲצָמוֹ, וְאִם
נִגַּע בְּאֶדָם שֶׁנִּגַּע בְּמֵת נַעֲשֶׂה הַכֹּלִי אֲבִי הַטוֹמָאָה כְּדִין טִמָּא מֵת
עֲצָמוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁהַשְּׁחוּטָה שֶׁנִּגַּע בְּמֵת אֲבִי הַטוֹמָאָה הוּא, אִם כֵּן, לְמִטְוִיָּה
לְמִטְוִיָּה – שִׁיטְמָא הַשְּׁחוּטָה אֵת הַסִּכִּין לְחַיּוֹת אֲבִי הַטוֹמָאָה כְּמֵתוֹ,
וְאִילוּ סִכִּין וּמִטְוִיָּה – וְיִטְמָא לְבִשְׂרָה לְחַיּוֹת רֹאשׁוֹן לְטוֹמָאָה. וְאִם כֵּן,
מִה תוֹעִיל שְׁחִיטָתוֹ בְּסִכִּין אֲרוּכָה וְחִידִירוֹתָהּ שֶׁלֹּא לִגְעַת בְּבֶשֶׂר, סוֹף
סוֹף יִטְמָא הַבֶּשֶׂר עַל יְדֵי הַסִּכִּין.
מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אֱלֵא מְדוּבָר דֹּאפִּילוּ הַשְּׁחוּטָה בְּשִׁירָה, שֶׁהוּא אֲבִי
הַטוֹמָאָה, וְנַעֲשֶׂה הַשְּׁחוּטָה רֹאשׁוֹן, וְאֵינוֹ מִטְמָא אֵת הַסִּכִּין, שֶׁהִי
אֵין כֹּלִי מִקְבֵּל טוֹמָאָה אֱלֵא מֵאֲבִי הַטוֹמָאָה.
תִּירְוִן נוֹסָף: וְאִי בְּעִית אֵימָא, לְעוֹלָם דֹּאפִּילוּ הַשְּׁחוּטָה בְּמֵת, וְכִנּוּן
שֶׁבְּכָד קְרוּמִית שֶׁל קֶנֶה וְ– צֶלַע שֶׁל קֶנֶה יִכַּשׁ וְחִדְדוּ וְרָאָה שֶׁהִיא
לֹא פְּגִימוֹת, וְשֶׁחֲטָה בָּהּ, וְהִיא כְּשִׁירָה לְשַׁחֲטָה כְּדִתְנִיָּא בְּבִרְיָתָא,
כָּכָל שְׁחִיטָה בֵּין בְּצוּר – אֲבָן מְחֻדְדָּתָן בֵּין בְּזִכּוּכִית בֵּין בְּקְרוּמִית
שֶׁל קֶנֶה, וְקְרוּמִית שֶׁל קֶנֶה אֵינָה מִקְבֵּלָת טוֹמָאָה, מִכִּיּוֹן שֶׁהִיא
'פְּשׁוּטִי כֹלִי עֵץ', דִּהֵינּוּ כֹלִי עֵץ שֶׁאֵין לוֹ בֵּית קִיבּוּל, וּמֵאַחֵר שֶׁלֹּא
נִטְמָא הַסִּכִּין אֵף הַבֶּשֶׂר טְהוֹר כְּשֶׁנִּזְהָר הַשְּׁחוּטָה מִלִּגַּע בּוֹ.
לְאַחֵר שֶׁסִּימָה הַגְּמָרָא לְבָרֵר אֵת דְּבָרֵי רַבָּה בְּרַ עוֹלָא, הִיא מְבִיאָה
פִּירוּשִׁים נוֹסְפִים לְדַבְרֵי הַמִּשְׁנָה: אֲמַרְי אֲמַר פִּירוּשׁ שְׁנֵי בְּדַבְרֵי
הַמִּשְׁנָה, הֵכִי קָתְנִי – כֵּךְ יִתְפָּרְשׁוּ הַלְשׁוֹנוֹת לְבַתְחִלָּה וְדִיעְבֵּד
שֶׁבְּמִשְׁנֵיתִי, 'הַכֵּל שׁוֹחֲטִין' לְבַתְחִלָּה, וְכֹא לְרִבּוֹת אִפִּילוּ כּוֹתִי,
מִכִּיּוֹן שֶׁהַכּוֹתִים הַחֲדָרִים בְּמִצְוֹת שְׁחִיטָה וּמִקְיָיִם אוֹתָהּ. בְּמָה
דְּכָרִים אֲמֹרִים שֶׁמוֹתֵר לִיתֵן לְכּוֹתִי לְשַׁחֲטָה לְבַתְחִלָּה, דּוּקָא
כְּשִׁישְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִי וּמִשְׁגִּיחַ עַל הַשְּׁחִיטָה מִתְחִלָּתָה עַד סוֹפָה,
אֲבָל כֹּאשֶׁר הַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ עוֹמֵד עָלָיו כֹּל שְׁעַת הַשְּׁחִיטָה אֱלֵא רַק
יֹצֵא וְנִכְנַס, לֹא יִשְׁחֹט הַכּוֹתִי לְבַתְחִלָּה. וְאֵף שֶׁלְעֲצָמָם הַחֲדָרִים
הַכּוֹתִים בְּמִצְוֹת שְׁחִיטָה, אֵינֶם נִזְהָרִים שֶׁלֹּא לְהַכְשִׁיל אַחֲרֵים
בְּאֲכִילַת נְבִילוֹת. וְבְּדִיעְבֵּד אִם שֶׁחֲטָה הַכּוֹתִי לֹא הִשְׁגָּחָה, חוֹתֵךְ
הַיִּשְׂרָאֵל כּוֹתֵר מִן הַבְּחֵמָה שֶׁשִּׁחֲטָה הַכּוֹתִי וְנוֹתֵן לוֹ לֵאכּוֹל, אִם
אֲבָל, מוֹתֵר לְאֲכּוֹל מִשְׁחִיטָתוֹ, שֶׁהִי עֲצָמוֹ נִזְהָר הַכּוֹתִי בְּהַלְכּוֹת
שְׁחִיטָה, וּמִכִּיּוֹן שֶׁאֲבָל מוֹכֵחַ שֶׁשִּׁחֲטָה כְּהַלְכָה וְזֶהוּ פִּירוּשׁ לִשּׁוֹן
הַדִּיעְבֵּד 'שְׁחִיטָתוֹ כְּשִׁירָה' שֶׁבְּמִשְׁנֵיתִי, שֶׁבְּדִיעְבֵּד יִכּוֹל לִסְמוֹךְ
עַל בְּדִיקָה זֹה, אֵךְ אִם לֹא אֲבָל, אֲסוּר לְאֲכּוֹל מִשְׁחִיטָתוֹ. וּפִירוּשׁ
הַמֶּשֶׁךְ לִשּׁוֹן מִשְׁנֵיתִי כֵּךְ, 'חֹזֵן מַחֲרֵשׁ שׁוֹמֵר וְקָטָן', דֹּאפִּילוּ דִיעְבֵּד
נִמִּי לֹא מְכַשִּׁירִים אֵת שְׁחִיטָתוֹ, מִפְּנֵי שְׁחוּשִׁשִׁים שָׂמָּה יִשְׁהוּ, שָׂמָּה
יִדְרֹם, וְשָׂמָּה יִחְלָדוּ, וְיִפְסְלוּ אֵת הַשְּׁחִיטָה.
מְבַרֵּר הַגְּמָרָא אֵין יִתְפָּרְשׁוּ סוֹף דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה לִפִּי אֲבִי: 'וְכוֹלֵן'
שֶׁשִּׁחֲטוּ וְאַחֲרִים רֹאִין אוֹתָן שְׁחִיטָתָן כְּשִׁירָה, אֲהֵיָּא – עַל מִי הוֹלֵךְ
דִּין זֶה, אִילָּיָמָא מוֹתֵר שׁוֹמֵר וְקָטָן לְחוּר, עֲלָה קָא' – הֵלֵא עֲלֵיהֶם
דִּיבֵּר הַתָּנָא מִקְדָּם, וּמִדּוּעַ אֲמַר 'וְכוֹלֵן' שֶׁשִּׁמְשָׁמוּ, שֶׁמְדַבֵּר עַל
שׁוֹחֲטִים נוֹסְפִים, 'וְאִם שֶׁשִּׁחֲטוּ וְאַחֲרִים רֹאִין אוֹתָן שְׁחִיטָתָן כְּשִׁירָה'
מִכְּעֵי לִיָּה – הִיא צִירָה לִמֹּר. אֱלֵא בְּהִכְרַח נִפְרַשׁ שֶׁהוֹרָאָה זֹה
מוֹסְבֵּת גַּם אֲבוּתִי הַנּוֹכֵחַ בְּרִישָׁא, הָא אֲמַרְתָּ כְּשִׁישְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל
גְּבִי שֶׁשִּׁחֲטָה אִפִּילוּ לְבַתְחִלָּה, וְכֹאן הַמִּשְׁנָה אֲמֹרֵת 'וְכוֹלֵן' שֶׁשִּׁחֲטוּ
וְאַחֲרִים רֹאִין אוֹתָן שְׁחִיטָתָן כְּשִׁירָה' בְּלִשּׁוֹן דִּיעְבֵּד. מִסִּיקָה
הַגְּמָרָא: קִשְׁיָא – אֲבָן לֵאבִי קִשָּׁה מִדּוּעַ נִקֵּט הַתָּנָא לִשּׁוֹן 'וְכוֹלֵן',
כִּיּוֹן שֶׁבְּהִכְרַח הֵדִין מוֹסֵב רַק עַל חֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן, שְׁחִיטָתָן
כְּשִׁירָה כְּשֶׁאֲחֵרִים עוֹמְדִים עַל גְּבִיהֶם רַק בְּדִיעְבֵּד.
רַבָּא מוֹסְכִים עִם אֲבִי שֶׁהַכֵּל שׁוֹחֲטִין בֹּא לְרִבּוֹת כּוֹתִי, אֵךְ מִקְשָׁה
עַל דִּין 'יֹצֵא וְנִכְנַס' אֲמַר רַבָּא, וְכֹאשֶׁר הַיִּשְׂרָאֵל יֹצֵא וְנִכְנַס, הָאִם

כל העניינים הגשמיים כמו אכילה, שתייה וכל חייו הם לשם רוחניות, לשם עבודת ה', הוא בטבעו של כל יהודי, אפילו אצל אנשים פשוטים.

לקוטי שיחות וישב חלק ג

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכט רש"י

1 חרב הרי הוא כחלל – טומאות של מת הראויות לטמא כלי, כגון מת והנוגע
2 בו, דהוי מידא אב הטומאה, אם נגע בהם מתכות – נעשה כיוצא בו, ואם
3 נגע במת – הוי אבי אבות (והטומאה), ואם בטמא מת נגע – הוי אב. אבל
4 ראשון ושני אין מטמאין כלים. והאי סבך נעשה אב. והאי "חרב הרי הוא
5 כחלל" הבא לא איצטריך, דבאלו הכי נמי
6 מצי מטמא בשר, דגברא הוי אב הטומאה,
7 וסבך ראשון, ובושר שני. אלא רבותא קאמר,
8 דאפילו ראשון הוי האי בשר. דאימני בשרין
9 – דהוי האי גברא ראשון, ולא מטמא
10 הסבך, שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב
11 הטומאה. דלא מצינו בתורה דמקבל טומאה
12 מראשון ושני אלא אוכל ומשקה, כדכתיב
13 (ויקרא יא): "כל אשר בתוכו טמא", וטמין
14 ליה: "מכל האוכל אשר יאכל" – אוכלין
15 ומשקים מיטמאים מאיר כלי חרס, שהוא
16 ראשון ועושה למה שבתוכו שני, ואין כלי
17 מיטמא מאיר כלי חרס, שאם היה כלי נתון
18 בתוכו ונטמא החיצון – השני טהור, והכי
19 מפרש בשלחי פירקין (וכבד), קרומית של
20 קנה – פשוטי כלי עץ, ולא מקבלי טומאה.
21 אביי – מחדר לתרוצי לכתחלה דיעבד
22 דמתניתין. ואפילו כותי – מוסרין לו בהמה
23 לכתחלה לשחוט, דמצוה שחזיקו בה היא.
24 אבל ישראל יוצא ונכנס – לא ימסור לו
25 לשחוט. דאף על גב דחזוקו בה לעצמם
26 – אין מקפידים אם יאכלו ישראל נבילות.
27 דלית להו "לפני עור לא תתן מכשול" (שם)
28 (ט), אלא כמשמעו, שלא יתן אבן בדרך
29 עור להפילו. אבלו מותר לאכול – דהא
30 לעצמו וזר בה, והיינו דיעבד דמתניתין.
31 חוץ מחרש שוטה וקטן דאפילו דיעבד
32 נמי לא – דהא אדיעבד קיימין. שטא
33 ישוה – לקמן מפרש ויקרא נקט לשון עבד.
34 אפילו לכתחלה – דהכא קתני באחרים
35 רואין אותם "ששחטו", דיעבד! אמר רבא –
36 והכא דירשאל יוצא ונכנס לא ימסור לביתו
37 לכתחלה? בתמידי. והא תנן – בפרק בתרא
38 דמסכת עבודה זרה, דאף על פי שירשאל
39 יוצא ונכנס – אלא, אמר, מסתפי. ו
40 דלמא אתי ישראל ולא נגע, הכא נמי
41 מסתפי: השתא אתי וחזי ליה מי קתני –
42 מניח אדם גוי בחנותו ויוצא ונכנס, דמשמע
43 לכתחלה? אין השומר – את היין, צריך
44 שיהא יושב ומשמר בו' – רישא אסיפא
45 לא תקשי, דלא זו אף זו קתני, כלומר, לא
46 בדיעבד דווקא, אלא כיון דאף על פי שלא ראה,
47 איש אמר – גרס. לתיאבון – כי לא משבח
48 היתר – אכיל נבילות. ומאחר שחשכין
49 בדוקה ונתונה בידו – שחט שפיר, וכל כמה דמצוי למיכל היתירא לא אכיל
50 איסורא. וכי אין לו סבך בדוק – לא טרח להודורי בתר סבך יפה, אם זו פגומה.

עני דמסכת עבודה זרה (טא,א), והוא ד"אין השומר" היא בפרק "דבי ישמעאל" (שם סא,א).

גטין (ד,ב) גבי דאמר רבי: לפי שאין בקיאין לשמה, פריך עלה מהא דתנן: המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר "בפני נכתב ובפני נחתם", דא באותה מדינה

– לא צריך ומשני: לא תימא דא באותה מדינה לא צריך, אלא הא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך. ופריך, דא בהדיא קתני לה: המביא גט בארץ ישראל אין צריך בו!

ומשני: אי מהדיא הוא אמנא דיעבד בו. והכי הוא אמנא דיעבד? הא "אין צריך" משמע לכתחלה כדמשמע הכא! ובקוטרס פירש שם, דהכי פריך: דא בהדיא קתני לה, וכיון

דאשמועינן לה מדיקא דרישא – סיפא למאי איצטריך? ומשני: דאי מרישא הוא אמנא דוקא דיעבד, להכי אצטריך סיפא לאשמועינן אפילו לכתחלה. אבל לשון "אי מהדיא" –

לא משמע הכי. ויש לומר: דהתם כיון שיכול לתקן בדיעבד, כדקאמר בההוא פרקא (שם הב.) שטילנו הימנה ויחזור ויתנו לה בפני שנים, ויאמר "בפני נכתב ובפני נחתם" – שייך

למיתני "אין צריך", כלומר, אין צריך לחזור ולטול אותו הימנה. אי נמי: התם הוא אמנא הני מילי דיעבד, דלכתחלה צריך שיראה הוגט וחתימה, ואם לא ראה – דהו

אמנא אין צריך לחזור ולכתוב, אלא יתי קא על פי שלא ראה, קא משמע לן דלכתחלה נמי אין צריך לראות. ועדי יש לומר: דהכי דייק משום דקאי ארישא דקתני בפרק "דבי

ישמעאל" (עבודה זרה סא,א) בעיר שכולה גוים אסור עד שיהא שם שומר, והדר תני: אין השומר צריך בו – משמע שבא לפרש דיוצא ונכנס חשיב כשומר גמור, והיינו כשומר

דרישא. אבל בא ומצאו שחט חותך כותי בשר ונתן לו – ואם תאמר: כיון דרבא מדמה שחטה ליון נסך, ובא ומצאו לשתרי בלא חותך כותי בשר ונתן לו, כמו ביון נסך דשרי

במתניתין בפרק "דבי ישמעאל" (עבודה זרה סב,ב) בגוי שנמצא בצד הבור כשאין לו מלה עליו? יש לומר: בדפרישית לעיל, כיון שיכול לברר על ידי כותי בשר – יש לו לברר.

בדוק

1 כגון בדבך קרומית של קנה – ואם תאמר: והיאך יסחוט בקרומית של קנה?
2 והא בעינן כלי, כדמוכח בסוף "התורה" (מנחות פב,ב) ובסוף "דם חטאת"
3 (זבחים צו,ב), דרדיש מדכתיב: "ויקח את המזבלת לשחוט את בנו" דעולה טענה
4 כלי, וילפינן כולוה מעולה? ויש לומר: כגון דתיקנה לקרומית ועשאה כעין כלי. ואף
5 על גב דקיימא לן כרבי דאמר פרק "החליל"
6 (סוכה ג,ב) אף עושין כלי שרת של עץ, ופליגי
7 ארבי וסיי בר רבי יהודה דאמר בפרק "החליל":
8 עושין כלי שרת של עץ – לשחטת קרשים לא
9 בעינן כלי שרת, דבפרק "התורה" (מנחות עה,ב)
10 אמרינן דסבין מקרשה ככלי שרת. וכן משמע
11 בתוספתא, דקתני: חומר בקמיצה מבשוחטה,
12 שהקמיצה טעונה כלי והשחטה אינה טעונה
13 כלי. אלא אפילו קרומית של קנה. ועל כרחך
14 לא בעי למימר דאינה טעונה כלי כלל –
15 דהא ילפינן מעולה, דטעונה כלי. אלא דאינה
16 טעונה כלי שרת קאמר. מיהו, יש לדחות: דלא
17 בעינן כלי יפה קאמר, ולא פסלינן קרומית
18 של קנה משום "הקריבהו נא לפתח" (מלאכי
19 א) כדפריך גמרא בסוטה (ד,ד) גבי כפיפה
20 מציתה, דהתם דורון הוא. וידידן להביא בכלי
21 נאה, אבל בשחטה לא חיישינן. אי נמי כפיפה
22 מציתה מכוונת יותר מקרומית של קנה. ורבינו
23 אפרים היה מביא ראה מרתן בפרק "איהו
24 מקומן" (זבחים מז,א): שחטתו בצפון וקבל דמן
25 בכלי שרת בצפון, ואילו "שחטתו בכלי שרת"
26 לא קתני, דברקתני גבי קבלה. ואין זה ראה,
27 דגבי קבלה נמי לא הוזכר אלא לאשמועינן
28 דבעי שיהא גם הכלי בצפון, לאפוקי אם הכלי
29 בדרום והביאנו בצפון ודרם מקלח בתוכו. ודע,
30 דבקרשים קלים דלא בעי צפון לא חש להזכיר
31 קבלה בכלי שרת. ובפרק "כל הובחים שקבל
32 דמן" (שם כז,א) דתנן: קרשים קלים שחטתו
33 בפנים וקבל דמן בכלי שרת בפנים – התם
34 נמי אתא לאשמועינן דצריך שיהא הכלי בפנים,
35 לאפוקי אם רוב הכלי בחוץ ומיעוט בפנים,
36 ומקבל דרם במיעוט שפנינים, אף על גב שאין
37 נפסל ביוצא. המניח קתני דיעבד – לאו
38 לשנוי אליבא דאביי קאמי, דהא אביי נמי לא
39 שרי דיעבד בלא חותך כותי בשר. אלא בא
40 להקשות על דברי רבא, שמדקדק מוכאן דשרי
41 אף לכתחלה. אי נמי כל זמן שיכול לתקן על ידי
42 חותך כותי בשר – יש לו לתקן. אבל אי ליתא
43 לביתו קמן – שרי. המניח קתני דיעבד –
44 לא בעי למימר דמשמע דיעבד ולא לכתחלה,
45 דהא מסיק דשרי לכתחלה. אלא קאמר דאף
46 דיעבד משמע. ואם תאמר: דלקמן (חולין טז,ב)
47 גבי השחט במגל יד, וגבי השחט אחד בעוף
48 (שם כז,א) דייק השחט – דיעבד אין בו! ויש

לומר: דא"שחטתן כשרה" סמך התם, דמשמע דיעבד. אבל קשה ממתניתין ד"ומקצא

לאשתו" (סוטה ב,א), ופרק "חבית" (שבת קמא,א) גבי "הרוחץ במי מערה" דייק בגמרא:

דיעבד אין לו לכתחלה לא אלא מהכא – גרס. ולא גרס "מסיפא", דחק ד"המניח" בפרק

"אין השומר צריך בו" – משמע הכא ד"אין צריך" משמע לכתחלה, וקשה: דריש

– לא צריך? ומשני: לא תימא דא באותה מדינה לא צריך, אלא הא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך. ופריך, דא בהדיא קתני לה: המביא גט בארץ ישראל אין צריך בו!

ומשני: אי מהדיא הוא אמנא דיעבד בו. והכי הוא אמנא דיעבד? הא "אין צריך" משמע לכתחלה כדמשמע הכא! ובקוטרס פירש שם, דהכי פריך: דא בהדיא קתני לה, וכיון

דאשמועינן לה מדיקא דרישא – סיפא למאי איצטריך? ומשני: דאי מרישא הוא אמנא דוקא דיעבד, להכי אצטריך סיפא לאשמועינן אפילו לכתחלה. אבל לשון "אי מהדיא" –

לא משמע הכי. ויש לומר: דהתם כיון שיכול לתקן בדיעבד, כדקאמר בההוא פרקא (שם הב.) שטילנו הימנה ויחזור ויתנו לה בפני שנים, ויאמר "בפני נכתב ובפני נחתם" – שייך

למיתני "אין צריך", כלומר, אין צריך לחזור ולטול אותו הימנה. אי נמי: התם הוא אמנא הני מילי דיעבד, דלכתחלה צריך שיראה הוגט וחתימה, ואם לא ראה – דהו

אמנא אין צריך לחזור ולכתוב, אלא יתי קא על פי שלא ראה, קא משמע לן דלכתחלה נמי אין צריך לראות. ועדי יש לומר: דהכי דייק משום דקאי ארישא דקתני בפרק "דבי

ישמעאל" (עבודה זרה סא,א) בעיר שכולה גוים אסור עד שיהא שם שומר, והדר תני: אין השומר צריך בו – משמע שבא לפרש דיוצא ונכנס חשיב כשומר גמור, והיינו כשומר

דרישא. אבל בא ומצאו שחט חותך כותי בשר ונתן לו – ואם תאמר: כיון דרבא מדמה שחטה ליון נסך, ובא ומצאו לשתרי בלא חותך כותי בשר ונתן לו, כמו ביון נסך דשרי

במתניתין בפרק "דבי ישמעאל" (עבודה זרה סב,ב) בגוי שנמצא בצד הבור כשאין לו מלה עליו? יש לומר: בדפרישית לעיל, כיון שיכול לברר על ידי כותי בשר – יש לו לברר.

בדוק

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

בֹּדֶק סבך ונתן לו – ולא חיישין שמא ישחה וידרוס, דלא שביק היתירא ואביל איסורא, ואפילו לא יאכל ממנה, דחייש א"לפני עור לא תתן מכשול, אפילו אין אחר עומד על גביה, ולא יוצא ונכנס. אבל כותי יש לו דין אחר, דאי ישראל יוצא ונכנס – לא בעי בדיקת סבין, דמרתת, דלא מצינו בשום מקום גבי כותי שיהא צריך בדיקת סבין. ואי אין ישראל יוצא ונכנס – אפילו בדיק סבין לא מזהי, דחיישין שמא שחה ושמא דרס, דלא חייש א"לפני עור לא תתן מכשול. ותימא: דאמאי לא מהני נמי במשומד יוצא ונכנס כמו בכותי? דקאמר בסמוך, אי דליתא לסבין כי אחרים רואין אותו מאי הוי ויש לומר: דישאל משומד לא מירתת, דאין סבור שבידקו הסבין אחריו, לפי שהוא מחזיק עצמו כישאל לכל דבריו. ואין להקשות: דאמאי צריך לכתחלה לבדוק הסבין במשומד, ולהיות יוצא ונכנס גבי כותי? יניחו לשחט לכתחלה, ואחרי כן יבדוק הסבין, או לכותי יתן כזית בשור ויש לומר: דחיישין דלמא משתלי ואביל, כמו שפירש רבינו תם גבי חרש שוטה וקטן, דאין מוסרים להן חולין לכתחלה, ואם שחט בודקין אותו – ואף על גב דאיכא ברייתא לקמן (יבא), דסבר דרוב מציזין אצל שחיטה מומחין הן, גבי מצא תרנגולת שחוטת – הא מייתי תנאי בתר הכי, אף על גב דהתם דחי לה. **דליתיה** קמן דלבדיקה – תימא, דמשמע: הא איתא קמן ולא ידע – אי שחיטתו כשרה, דאף על גב דאחרים רואין אותו דרשות שפיר. ולקמן בפירקין (יבא), גבי הא דאמר רב נחמן: ראה אחד ששחט, אם ראהו מתחלה ועד סוף – מותר לאכול משחיטתו, ואם לאו – אסור, פריך: אי ידע דלא גמיר פשיטא!

אף על פי שאין מומחין – פירוש: דלא ידעין אי גמיר לא לא גמיר. דאי ידעין ביה דלא גמיר – אפילו ברעבד שחיטתו פסולה, כדאמר רב יהודה לקמן (טא), כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה כו'. **חולין** שנעשה על טהרת קדש לאו בקדש דמו – האי טעמא הוה מצי למימר נמי לישנא קמא. **רוב** מציזין אצל שחיטה מומחין הן – ושוחטין אף לכתחלה. אבל אין לפרש דיעבד הוא דהויא שחיטתו כשרה אף על פי שאין אחרים רואין אותו, ולא מצי לאוקומי מתניתין בהכי, משום דקשיא לן "ובולן", דהא לאביי ורבא ורב אשי לא מיתוקם נמי "ובולן" אלא אחרש שוטה וקטן. **קסבר** כותים גרי אריות הן, ושחיטתן פסולה כמו של גוים, מ"זבחת" – מה שאתה זוכה אתה אוכל, כלומר, אותו שהוא בר זביחה. לאפקי גרי ואוכל נבלות להכעיס. ואף על גב דאמר בסוף פרק שני דיבמות (כבב), אחי גרי אריות ואחד גרי חלומות כולם גמורים – היינו כשמתגיר לגמרי מפחד אריות. אבל כותים לא נתגירו לגמרי, כדכתיב במלכים (ב ז): "את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים". ומאן דאמר גרי אמת הן – קסבר דשוב נתגירו לגמרי. **מאי** טעמא לא אמר כשמתעיה – תימא: דהא קתני במתניתין תרי "הכל שוחטין", ומפרש רבא לקמן (יזא): דהא לאתויי כותי, וחדא לאתויי ישראל משומד, אלמא מוקי דהא כשמתעיה ויש לומר: דהכי פריך, דקמייתא איבעי ליה לאוקומי כשמתעיה. דקוריא –

בֹּדֶק סבין ונתן לו ומותר לֵאכֹל מִשְׁחִיתוֹ. אֶבֶל לא בֶּדֶק וְנָתַן לוֹ – לא יִשְׁחוט, ואם שָׁחַט – בֹּדֶק סְבִינוֹ אַחֲרָיו, נִמְצְאָת סְבִינוֹ יָפָה – מוֹתֵר לֵאכֹל מִשְׁחִיתוֹ, וְאִם לֹא – אֶסוּר לֵאכֹל מִשְׁחִיתוֹ; חוץ מִחֶרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן דַּאֲפִילוּ דִיעֵבֵד נִמִּי לֹא, שְׁמָא יִשְׁהוּ, שְׁמָא יִדְרֹס, וְשְׁמָא יִחְלִידוּ. – "וְכֹלֵן שִׁשְׁחִטוֹ" אֵהְיָא? אִילִימָא אַחֲרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן – עֲלֵהָ קָאִי, "וְאִם שִׁחִטוֹ" מִיבִיעִי לִיהּ! אֵלָּא אִישְׁרָאֵל מְשׁוּמֵד; אִי דִבְדֶּק סְבִין וְנָתַן לוֹ – הָא אֲמַרְתָּ: שׁוֹחֵט לְכַתְחָלָה! אֵלָּא דְלֹא בֶדֶק; אִי דִאֲתִיָּה לְסָפִין – לִיבְדִקְהָ הִשְׁתָּא! וְאִי דִלִיתִיה לְסָפִין – כִּי אַחֲרִים רֹאִין אוֹתוֹ מַאי הָוִי? דְלִמָּא בְּסָפִין פְּגוּמָה שְׁחִיטָה! קְשִׁיָּא. רַבִּינָא אָמַר, הֲכִי קֶתְנִי: הִכַּל שׁוֹחֲטִין – הִכַּל מוֹמְחִין שׁוֹחֲטִין, מוֹמְחִין וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין מוֹחֲזִקִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים – שְׂוִידֵעִין בּוֹ שְׂוִידֵעַ לִזְמַר הִלְכוֹת שְׁחִיטָה, אֶבֶל אִין יוֹדְעִין בּוֹ שְׂוִידֵעַ לִזְמַר הִלְכוֹת שְׁחִיטָה – לֹא יִשְׁחוט, וְאִם שָׁחַט – בּוֹדֶקִין אוֹתוֹ, אִם יוֹדֵעַ לִזְמַר הִלְכוֹת שְׁחִיטָה – מוֹתֵר לֵאכֹל מִשְׁחִיתוֹ, וְאִם לֹא – אֶסוּר לֵאכֹל מִשְׁחִיתוֹ; חוץ מִחֶרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן דַּאֲפִילוּ דִיעֵבֵד נִמִּי לֹא, שְׁמָא יִשְׁהוּ, שְׁמָא יִדְרֹס, וְשְׁמָא יִחְלִידוּ. – "וְכֹלֵן שִׁשְׁחִטוֹ" אֵהְיָא? אִילִימָא אַחֲרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן – עֲלֵהָ קָאִי, "וְאִם שִׁחִטוֹ" מִיבִיעִי לִיהּ! אֵלָּא אִישְׁרָאֵל מְשׁוּמֵד – בְּבֹדֶקִין אוֹתוֹ סְגִי – דִלִיתִיה לְקָטָן דִּלִּיבְדִקְהָ. וְאִיפֹא דְאֲמַרְי: רַבִּינָא אָמַר, הֲכִי קֶתְנִי: הִכַּל שׁוֹחֲטִין – הִכַּל מוֹחֲזִקִין שׁוֹחֲטִין, מוֹחֲזִקִין אֵף עַל פִּי שְׁאִין מוֹמְחִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים – שִׁשְׁחִטוֹ לְפָנֵינוּ שְׁתִּים וְשִׁלֵּשׁ פְּעָמִים וְלֹא נִתְעַלָּף, אֶבֶל לא שָׁחַט לְפָנֵינוּ שְׁתִּים וְשִׁלֵּשׁ פְּעָמִים – לֹא יִשְׁחוט, שְׁמָא יִתְעַלָּף, וְאִם שָׁחַט וְאָמַר: "כִּרִי לִי שְׁלֹא נִתְעַלָּפְתִּי" – שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה; חוץ מִחֶרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן דַּאֲפִילוּ דִיעֵבֵד נִמִּי לֹא, שְׁמָא יִשְׁהוּ, שְׁמָא יִדְרֹס, וְשְׁמָא יִחְלִידוּ. – "וְכֹלֵן שִׁשְׁחִטוֹ" אֵהְיָא? אִילִימָא אַחֲרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן – עֲלֵהָ קָאִי, "וְאִם שִׁחִטוֹ" מִיבִיעִי לִיהּ! אֵלָּא אִישְׁרָאֵל מוֹחֲזִקִין – וְהֶאֱמַרְתָּ: בְּ"כִרִי לִי" סְגִי – דִלִיתִיה קָטָן דִּלִּישְׁיִלִיָּה. רַבִּינָא וְרַבָּה פֵּר עוֹלָא פְּאָבִי וְרַבָּא וְרַב אֲשִׁי לֹא אֲמַרְי, מִשּׁוּם דְקִשְׁיָא לְהוּ "וְכֹלֵן". בּוֹלָה דְרַבָּה פֵּר עוֹלָא לֹא אֲמַרְי, לְהָךְ לִישְׁנָא דְאֲמַרְתָּ: הֵכָּא עֵיקֶר – אֲדַרְבֵּה, הֵתָם עֵיקֶר, דִּכְבָּרִשִׁים קָאִין, לְהָךְ לִישְׁנָא דְאֲמַרְתָּ: הֵתָם עֵיקֶר, וְהֵכָּא אִידי דִתְנָא טַמָא בְּחוּלִין תְּנָא נִמִּי טַמָא בְּמוֹקְדִשִׁין – טַמָא בְּחוּלִין גּוֹפִיָּה לֹא אִינְטֵרִיבָא לִיהּ, חוּלִין שְׁנַעְשׂוּ עַל טְהִרַת קֳדֵשׁ לֹא פְקִדָּשׁ דְּמֹ. בּוֹלָה דְרַבָּה פֵּר עוֹלָא לֹא אֲמַרְי, לְהָךְ לִישְׁנָא דְאֲמַרְי: מוֹמְחִין אִין, שְׁאִין מוֹמְחִין לֹא – רוב מְצִיזִין אֶצֶל שְׁחִיטָה מוֹמְחִין הֵן; לְהָךְ לִישְׁנָא דְאֲמַרְי: מוֹחֲזִקִין אִין, שְׁאִין מוֹחֲזִקִין לֹא – לְעוֹלָפִי לֹא חִיִּישִׁין, רַבָּא לֹא אָמַר פְּאָבִי, כִּי קוֹשְׁיָה. אֲבִי לֹא אָמַר פְּרָבָא, הֵתָם לֹא נִנְעֵ, הֵכָּא נִנְעֵ. רַב אֲשִׁי לֹא אָמַר פְּתִירוּיָהוּ, קֶסְכֶּר: פּוֹתִים גְּרִי אֲרִיֹת הֵן. אֲבִי לֹא אָמַר פְּרַב אֲשִׁי, לֹא סְבִירָא לִיהּ הָא דְרַבָּא. אֵלָּא רַבָּא מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּשִׁמְעִיתִיה? – לְדִבְרֵי דְאֲבִי קְאָמַר, וְלִיהּ לֹא סְבִירָא לִיהּ. תְּנִי רַבְּנִן: שְׁחִיטָה פּוֹתִי מוֹתֵרָת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים – כְּשִׁישְׁרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִי, אֶבֶל כֹּא וּמִצָּא שִׁשְׁחִט – חוֹתֵךְ פְּזִית וְנָתַן לוֹ, אֶבֶל – מוֹתֵר לֵאכֹל מִשְׁחִיתוֹ, וְאִם לֹא – אֶסוּר לֵאכֹל מִשְׁחִיתוֹ; פִּיּוּצָא בּוֹ, מִצָּא בְּיָדוֹ דְקוֹרִיא

נמצאת סבינו יפה מותר – והיינו דיעבד דמתניתין. חוץ מחרש שוטה וקטן דאפילו – נמצאת סבינו יפה לא, דאיכא קלקולא אחרניא: שהייה דרסה חלדה, דלא ידעי לאודוורי בהו. ודוקא אוכל לתיאבון, אבל להכעיס – אפילו נמצאת סבינו יפה לא, דמועד לנבל בכונה בידים. שוחט לכתחלה – אפילו בלא אחרים רואין אותו. ליבדקו השתא – למד ליה אחרים רואין? מאי הוי – הא לא ברק הסבין מומחין – וידעין הלכות שחיטה. ואף על פי שאין מוחזקין – שלא שחטו לפנינו שלש פעמים, לראות אם יש בהם כח שאינן מתעלפין בשחיטה, שיבאו לידי שחיטה, או אין יודעין לאמן את ידיהם לכך. כמה דברים אמורים – דחשיבי מומחין? שידעין בו – אלו המוסרים לו בהמה לשחוט מכירין בו, ובדקוהו שידע הלכות שחיטה. דאפילו דיעבד – וידעין הלכות שחיטה – לא, דתמידי הם מוחזקים לקלקל, שאין בהן דעת. מוחזקים – שראינו ששחטו כמה פעמים יפה, ולא קלקלו. ואף על פי שאין מומחין – שלא ידעין בהו שידעין לומר הלכות שחיטה אם לא. נתעלף – לשון עיפות וחלישות הלב, שאין יכול לראות מכת חרב וסבין אפילו בבמה, כמה: "נתעלפנה הבתולות" (עמוס ח). אביי ורבא ורב אשי – לא מצו לתרצוי לעיל "ובולן" דמתניתין. אדרבה התם עיקר – ולא איבעי ליה למתביה הכא. ודקאמר – אידי דתנא כו'. לאו בקדש דמו – ואין חייב לזהר בהו, ופשיטא דשוחטין טמאים לכתחלה. מומחין הן – הלכך לא בעי למיבדקה. כי קושייה – דאבותיה מהמנחין גוי בחנותו. ואביי לא אמר כרבא – דילקי מהשומר את החנות דיוצא ונכנס לכתחלה. התם לא ננע – דהוא גוי בין בשעה שהוא פורש ממנו. הכא – בהמה זו ביד הכותי נתונה, כהרף עין שוהה או דורס. הלכך לא סמכין איצטא ונכנס. לא סבירא ליה הא דרבא – דאמר דהוא ישראל משומד שוחט לכתחלה בבדיקת סבין. אלא רבא – כיון דאמר ישראל משומד מותר לכתחלה בבדיקת סבין. אמאי לא אמר כשמתעיה – אמאי לא אוקמיה מותניתין בישראל משומד, ולכתחלה דקתני – בבדק סבין, ודיעבד דקתני – בשלא בדק, כדאוקמה רב אשי בתר שמעתיה דרבא? לדבריו דאביי – דאף סבירא ליה הא דרבא ואוקמה בבותי, ודוקא לכתחלה בישראל עומד על גביו, ואוקי דיעבד ביצא ונכנס. ואמר ליה רבא: לדידך דלא סבירא לך במשומד, ומוקמת ליה הכי – אפילו ביצא ונכנס מציץ לאוקומי לכתחלה, ודיעבד אוקי בבא ומצאו ששחט. מותר – לכתחלה. דקוריא

אִינְטֵרִיבָא לִיהּ, חוּלִין שְׁנַעְשׂוּ עַל טְהִרַת קֳדֵשׁ לֹא פְקִדָּשׁ דְּמֹ. בּוֹלָה דְרַבָּה פֵּר עוֹלָא לֹא אֲמַרְי, לְהָךְ לִישְׁנָא דְאֲמַרְי: מוֹמְחִין אִין, שְׁאִין מוֹמְחִין לֹא – רוב מְצִיזִין אֶצֶל שְׁחִיטָה מוֹמְחִין הֵן; לְהָךְ לִישְׁנָא דְאֲמַרְי: מוֹחֲזִקִין אִין, שְׁאִין מוֹחֲזִקִין לֹא – לְעוֹלָפִי לֹא חִיִּישִׁין, רַבָּא לֹא אָמַר פְּאָבִי, כִּי קוֹשְׁיָה. אֲבִי לֹא אָמַר פְּרָבָא, הֵתָם לֹא נִנְעֵ, הֵכָּא נִנְעֵ. רַב אֲשִׁי לֹא אָמַר פְּתִירוּיָהוּ, קֶסְכֶּר: פּוֹתִים גְּרִי אֲרִיֹת הֵן. אֲבִי לֹא אָמַר פְּרַב אֲשִׁי, לֹא סְבִירָא לִיהּ הָא דְרַבָּא. אֵלָּא רַבָּא מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּשִׁמְעִיתִיה? – לְדִבְרֵי דְאֲבִי קְאָמַר, וְלִיהּ לֹא סְבִירָא לִיהּ. תְּנִי רַבְּנִן: שְׁחִיטָה פּוֹתִי מוֹתֵרָת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים – כְּשִׁישְׁרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִי, אֶבֶל כֹּא וּמִצָּא שִׁשְׁחִט – חוֹתֵךְ פְּזִית וְנָתַן לוֹ, אֶבֶל – מוֹתֵר לֵאכֹל מִשְׁחִיתוֹ, וְאִם לֹא – אֶסוּר לֵאכֹל מִשְׁחִיתוֹ; פִּיּוּצָא בּוֹ, מִצָּא בְּיָדוֹ דְקוֹרִיא

(שמות יב יח) בְּעֶרְבָה תֹאכְלוּ מִצֵּת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר לֹאֹכְלָה כָּלָל, 63
 לִפְי שְׁאֵין הַכּוֹתִים בְּקִיּוֹן בְּדִקְדּוֹקִין מִצֵּת בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁאִינִם יוֹדְעִים 64
 לִשְׁמֹר אֶת הַמִּצְוָה שֶׁלֹּא תִחְמִיץ. רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כָּל 65
 מִצְוָה שֶׁחֻקֶּיהָ בָּהּ בּוֹתִים, הִרְבָּה מְדַקְדְּקִין בָּהּ יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל, וְנִתֵּן 66
 לִסְמוֹךְ עֲלֵיהֶם כְּשֶׁעָשׂוּ מִצְוָה זוֹ לְצוּרֵךְ עֲצָמָם. 67
 הַגְמָרָא מְבַאֵרֵת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: אִמֵּר מַר, מִצֵּת בּוֹתֵי מוֹתֶרֶת 68
 וְאִדֵּם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתָהּ בְּפִסְחָהּ. שְׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא: פְּשִׁיטָא שִׁירָצָא 69
 בַּהּ יְדֵי חוֹבְתָהּ, שְׁהָרִי מִצְוָה גְּמוּרָה הִיא שֶׁלֹּא תִחְמִיצָהּ. מִיִּשְׁבֵּת 70
 הַגְמָרָא: מָהוּ דְתִיבָא אֶף שְׁנֹהֲרִים הַכּוֹתִים מִחֻמְצִין, מְכַל מְקוֹם לֹא 71
 בְּקִיּוֹן בְּשִׁימּוֹר – שְׁצִרִיךְ שִׁימּוֹר לִשְׁם מִצְוָה, וְלִכְךָ אֵין יוֹצֵא 72
 בְּמִצְוָה זוֹ יְדֵי חוֹבֵת אֲכִילַת מִצְוָה, קָא מְשַׁמְעֵן לָן שְׁאֵף דְּבַדְרָא זֶה 73
 בְּקִיּוֹם הַכּוֹתִים וְאִדֵּם יוֹצֵא בְּמִצְוָה כּוֹתֵי יְדֵי חוֹבְתוֹ. 74
 עוֹד שְׁנִינוּ בְּבִרְייתָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר לִפְי שְׁאֵין בְּקִיּוֹן בְּדִקְדּוֹקִין 75
 מִצְוָתָהּ. מְבַאֵרֵת הַגְמָרָא: קְסָבֵר רַבִּי אֶלְעָזָר, שֶׁהַכּוֹתִים לֹא בְּקִיּוֹן 76
 בְּשִׁימּוֹר הַמִּצְוָה שֶׁלֹּא תִחְמִיץ, וְלִכְךָ אִסּוּר לֹאֹכְלָה בְּפִסְחָהּ. 77
 עוֹד שְׁנִינוּ: רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כָּל מִצְוָה שֶׁחֻקֶּיהָ בָּהּ 78
 בּוֹתִים, הִרְבָּה מְדַקְדְּקִין בָּהּ יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל. מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: תִּינִינוּ תִּנְאָ 79
 קָמָא, שְׁהָרִי אֶף לְדַעְתּוֹ סוֹמְכִים אֲנוּ עַל הַכּוֹתִים, וּבְמָה נִחְלָקוּ. 80
 מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אִיבָא בִּינִייהוּ – הַמְחֻלָּקֶת בֵּינֵיהֶם הִיא בְּמִצְוָה 81
 דְּתִיבָתָא בְּתוֹרָה וְלֹא אֲחֻזּוֹק – אֶךְ אֵין יוֹדְעֵי שֶׁהַכּוֹתִים חֻזְקוֹ בָּהּ, 82
 תִּנְאָ קָמָא קְסָבֵר, בִּינֵן דְּתִיבָתָא בְּתוֹרָה אֶף עַל גַּב דְּלֹא יוֹדְעִים אֲנוּ 83
 דְּאֲחֻזּוֹקֵיהּ בָּהּ, וְדֹאֵי חֻזְקוֹ בָּהּ הַכּוֹתִים, וְלִכְךָ נִתֵּן לִסְמוֹךְ עֲלֵיהֶם 84
 בְּכָל דְּבַר מְפּוֹרֵשׁ בְּתוֹרָה, וְרַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל קְסָבֵר, אֶף דְּבַר 85
 הַמְפּוֹרֵשׁ בְּתוֹרָה, אֵי אֲחֻזּוֹק, אֵין – אֲכַן נִתֵּן לִסְמוֹךְ עֲלֵיהֶם, אֵי לֹא 86
 אֲחֻזּוֹק, לֹא – אֵין לִסְמוֹךְ עֲלֵיהֶם. 87
 מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: אֵי הָבִי שְׁמַחְלֻקְתָּם בְּאֹפֶן זֶה, נִמְצָא שְׂרָבִן שְׁמַעוֹן בֶּן 88
 גַּמְלִיאֵל מִחֻמְצִין עַל דְּבָרֵי תִנְאָ קָמָא, וְאִם כֵּן מָהוּ הַלְשׁוֹן דְּבַרְבּוֹ כָּל 89
 מִצְוָה שֶׁחֻקֶּיהָ בָּהּ בּוֹתִים, הָרִי מִשְׁמַעוֹת לִשְׁוֹן זֶה שְׁבֹא לְרִבּוֹת 90
 לִסְמוֹךְ עַל הַכּוֹתִים יוֹתֵר מִדַּעְתָּ תִּנְאָ קָמָא, וְאִם כּוֹוֹנוֹת לְמַעַט, אִם 91
 הַחֻזְקוֹ מִיָּדָה לִי – הִדֵּה צִרִיךְ לֹמַר, מִשְׁמַעוֹת שְׁאֵף בְּאֹפֶן 92
 שְׁהִתִּיר תִּנְאָ קָמָא וְסִמְכּוֹ בְּכָל מִצְוָה הַכּוֹתוּבָה בְּתוֹרָה, אֵין זֶה אֵלָּא 93
 אִם הַחֻזְקוֹ. 94
 הַגְמָרָא מְבַאֵרֵת מִחְלֻקְתָּם בְּאֹפֶן אַחֵר: אִלָּא, אִיבָא בִּינִייהוּ בְּמִצְוָה 95
 דְּלֹא תִיבָא בְּפִירוּשׁ בְּתוֹרָה וְאֲחֻזּוֹקֵיהּ בָּהּ הַכּוֹתִים לְקִיּוּמָהּ, תִּנְאָ 96
 קָמָא קְסָבֵר, בִּינֵן דְּלֹא תִיבָא מְפּוֹרֵשׁ בְּתוֹרָה אֶף עַל גַּב דְּאֲחֻזּוֹקֵיהּ בָּהּ 97
 הַכּוֹתִים נִמְי לֹא סוֹמְכִים עֲלֵיהֶם בְּכָךְ, רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל קְסָבֵר, 98
 בִּינֵן דְּאֲחֻזּוֹק אֲחֻזּוֹק – מֵאֲחַר שְׂרָאִים אֲנוּ שֶׁהַחֻזְקוֹ בְּכָךְ, אֶף 99
 הַחֻכְמִים הַחֻזְקוֹ וְסִמְכּוֹ עֲלֵיהֶם דְּבַר זֶה. 100
 וּמְבֹאֵר לְמַסְקֶנָּה הַגְמָרָא שֶׁנִּחְלָקוּ הַתִּנְאִים דְּבַר שֶׁהַחֻזְקוֹ בּוֹ 101
 הַכּוֹתִים אֶךְ אֵינוּ מְפּוֹרֵשׁ בְּתוֹרָה, וְאֶף שְׁחִיטָה עוֹף שְׁאִינוּ מְפּוֹרֵשׁ 102
 בְּתוֹרָה אֶךְ הַחֻזְקוֹ בּוֹ הַכּוֹתִים, יִהְיֶה דְּבַר זֶה תְּלוּי בְּמִחְלֻקַּת תִּנְאִים 103
 זוֹ, וְלִדַּעְתָּ תִּנְאָ קָמָא אֵין לִסְמוֹךְ עֲלֵיהֶם בְּכָךְ, וְהַבְּרִייתָא לְעִיל הִיא 104
 כְּדַעְתָּ רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. 105
 הַגְמָרָא חוֹזֶרֶת לְדוֹן דְּבַרְבּוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר (א) נִפְסָא, אִמֵּר רַבָּא, יִשְׂרָאֵל 106
 מוֹסֵר אוֹיֵב גְּבִילוֹת לְתִיבָאָו, עוֹדֵק סְפִין וְנִתֵּן לֹא, וּמוֹתֵר לֹאֹכֹל 107
 מִשְׁחִיטָתוֹ. מְבַאֵרֵת הַגְמָרָא: מָאֵי מְעָמָא, בִּינֵן דְּאִיבָא – יֵשׁ לִפְנֵינוּ 108
 הִתִּירָא וְאִסּוּרָא, דְּהִינּוּ שְׁבִידוֹ לְעִשׂוֹת הִדְּבַר בְּהִיתֵר וּלְשׁוֹחֲטוֹ 109
 כְּדִינוּ, וּבִידוֹ לְשׁוֹחֲטוֹ שֶׁלֹּא כְּדִינוּ לֹאֹכֹלוֹ בְּאִסּוּר, וְכִינּוּ שְׁאוֹתוֹ 110
 מוֹמֵר אֵינוּ עוֹבֵר עַל אִסּוּר אֵלָּא לְתִיבָאָו, לִכְךָ אֹמְרִים אֲנוּ דְּלֹא 111
 שְׂבִיב הִתִּירָא וְאִבִּיל אִסּוּרָא – שֶׁלֹּא יַעֲזוּב אִדֵּם זֶה אֶת הַהִיתֵר 112
 הַמוֹמֵן לִפְנֵינוּ וְיֵאבֵל אֶת הָאִסּוּר, וְלִכְךָ נִתֵּן לִסְמוֹךְ עַל שְׁחִיטָתוֹ. 113
 שְׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא: אֵי הָבִי – מִתְּנֵעַ אֶם מְכַשֵּׁר רַבִּי אֶת שְׁחִיטָתוֹ, 114
 כִּי לֹא כִּדְקָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַסְכִּין, נִמְי – אֵין בּוֹהֵי יֵשׁ לִסְמוֹךְ עַל בְּדִיקַת 115
 הַמוֹמֵר, שְׁהָרִי כִינּוּ שִׁיבּוֹל לְשׁוֹחֲט בְּסִכִּין מְתוֹקֶנֶת בְּהִיתֵר, לֹא יִבּוֹר 116
 לְשׁוֹחֲט בְּסִכִּין פְּגוּמָה. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: מִיִּתְרָא לֹא מִיִּתְרָא – לְטִירוֹחַ 117
 אֵין הַמוֹמֵר מוֹכֵן, וְאֶף שִׁיבּוֹק הַסְכִּין, אִם יִמְצָא שְׁהִיא פְּגוּמָה, 118
 יִשְׁחוֹט בָּהּ כְּמוֹת שְׁהִיא וְלֹא יִטְרֹחַ לְתַקְנָהּ אוֹ לִילֵךְ לְחַשֵּׁיג סְכִין 119
 אַחֲרֶיהָ. 120
 אִמְרוּ לִי רַבִּין לְרַבָּא, תִּנְאָ דְּמִסְּפִיעַ לָךְ – נִתֵּן לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי 121
 הַבְּרִייתָא כְּדַעְתָּךְ, שְׁנִינוּ בְּבִרְייתָא, הִמְצִין – מֵאֲכִיל הַחֻמְצִין שֶׁל 122
 יִשְׂרָאֵל עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, שְׁאִינִם מְבַעְרִים אֶת הַחֻמְצִין בְּפִסְחָהּ, מִשּׁוֹם 123
 הַפְּסַד מִמּוֹן, אֲחֵר הִתְּפַח 124

דְּקוֹרִיָּא – מִחֲרוֹזֹת שֶׁל צִפְרִין שְׁחוּטִים, וְאֵינוּ יוֹדְעֵי אִם שְׁחִטָּם 1
 הַכּוֹתֵי כְּרֹאֵי, קוֹמֵץ רֹאשׁוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן וְנִתֵּן לוֹ, אִם אֲכָלוּ הַכּוֹתֵי, 2
 מוֹכַח שֶׁשְׁחִטָּם כְּרֹאֵי וּמוֹתֵר לֹאֹכֹל מִשְׁחִיטָתוֹ, וְאִם לֹא – שֶׁלֹּא 3
 רָצָה לֹאֹכְלוֹ, אִסּוּר לֹאֹכֹל מִשְׁחִיטָתוֹ. 4
 הַגְמָרָא מְבַאֵרֵת כִּיצַר מִדִּיק כָּל אֶחָד מִהֶאֱמֹרָאִים אֶת שִׁיטָּתוֹ 5
 מִהַבְּרִייתָא: אִבְי דִּיק דַּעְתּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁל הַבְּרִייתָא, רַבָּא דִּיק 6
 מִסִּפָּא. אִבְי דִּיק מִיִּשְׂרָאֵל, שְׂכָךְ שְׁנִינוּ, שְׁחִיטָה כּוֹתֵי מוֹתֶרֶת 7
 כְּשִׁישְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִי, וְיֵשׁ לְדִיק, מְעָמָא שְׁמוֹתֵר לְכַתְחִילָהּ, 8
 מִשּׁוֹם דְּיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִי, אֲכָל אִם רַק הִיא יוֹצֵא וְנִכְנָס, לֹא 9
 הִתִּירָה הַבְּרִייתָא. 10
 רַבָּא דִּיק מִסִּפָּא, שְׂכָךְ שְׁנִינוּ, אִם בֹּא וּמִצָּאוּ שְׁחִטָּה מוֹתֶרֶת רַק עַל 11
 יְדֵי בְּדִיקָה, וְיֵשׁ לְדִיק מְעָמָא שְׁצִרִיךְ בְּדִיקָה כְּדֵי לְהִתִּיר הַשְׁחִיטָה, 12
 מִשּׁוֹם דְּבֹא וּמִצָּאוּ שְׁשִׁחֵט כְּבֹר, וְלֹא רָאָה כָּלָל אֶת הַשְׁחִיטָה, אֲכָל 13
 אִם רָאָה מַעַט בְּאֹפֶן שְׁהִיא יוֹצֵא וְנִכְנָס, שְׂפִיר דְּמִי, וּמוֹתֶרֶת הַבִּשּׁוּר 14
 לֹאֲכִילָהּ אֶף בֹּלָא בְּדִיקָה. 15
 מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: וְלִאִבְי קִשְׁיָא סִפָּא, שְׁמַשְׁמַע שְׁאִם הִיא יוֹצֵא וְנִכְנָס 16
 אֵין צִרִיךְ בְּדִיקָה. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אִמֵּר לָךְ אֲבִי, יוֹצֵא וְנִכְנָס נִמְי 17
 בֹּא וּמִצָּאוּ קְרִי לִי – מָה שְׁנֹאמֵר בְּסִפָּא 'בֹּא וּמִצָּאוּ שְׁשִׁחֵט' אֶף 18
 יוֹצֵא וְנִכְנָס וְכָלָל בּוֹה, שְׁהִתְנָא קוֹרָא אֶף לְיוֹצֵא וְנִכְנָס 'בֹּא וּמִצָּאוּ' 19
 לִפְי שֶׁלֹּא הִיא בְּשַׁעַת הַשְׁחִיטָה עַל גְּבִי מִמֶּשׁ, וְאֲכַן אֶף בְּאֹפֶן זֶה 20
 צִרִיךְ בְּדִיקָה. 21
 מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: וְלִרַבָּא קִשְׁיָא רִישָׁא, שְׁמַשְׁמַע שְׁצִרִיךְ שִׁישְׂרָאֵל 22
 יַעֲמוֹד עַל גְּבִי, וְאֵין דִּי יוֹצֵא וְנִכְנָס. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אִמֵּר לָךְ, 23
 יוֹצֵא וְנִכְנָס נִמְי כְּעוֹמֵד עַל גְּבִי דְּמִי – אֶף יוֹצֵא וְנִכְנָס נִחְשָׁב כְּעוֹמֵד 24
 עַל גְּבִי, וְאֶף לִכְךָ כִּיוּן הַתִּנְאָ כְּשֹׁמֵר שְׁבַעֲמֹד עַל גְּבִי שְׁחִיטָתוֹ 25
 מוֹתֶרֶת. 26
 הַגְמָרָא דְּנָה בְּבִיאוֹר הַמֶּשֶׁךְ הַבְּרִייתָא. שְׁנִינוּ בְּבִרְייתָא: כִּיּוֹצֵא בּוֹ 27
 מִצָּא בְּיָדוֹ דְּקוֹרִיָּא שֶׁל צִפְרִין קוֹמֵץ רֹאשׁוֹ בּוֹ. מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: אִמֵּר 28
 מִדּוֹעַ בְּאֲכִילַת רֹאשׁוֹ שֶׁל צִפּוֹר הָאֵת מוֹתֶר בְּאֲכִילַת כָּל 29
 הַצִּפְרִים, לִיחֻשׁ דְּלֹאֵהּ הִיא – שְׁמֹא אִתּוֹ הָעוֹף לְבָדוּ שְׁמַמְנוּ קִטַּע 30
 רֹאשׁוֹ הִיא דְּהָיָה שְׂפִיר, וְלִכְךָ אֲכָלוּ הַכּוֹתֵי, אֶךְ שֹׁאֵר הָעוֹפֹת 31
 נִשְׁחָטוּ שֶׁלֹּא כְּדִינָם שְׁהָרִי לֹא רֹאִינוּ שְׁאֲכַל הַכּוֹתֵי מֵהֶם. מִתְרַצָּת 32
 הַגְמָרָא: אִמֵּר רַב מְנַשֶּׁה (סִימָן מִכְנָס "אֵין" לְ"בִּזְרִי"ם), הַבְּרִייתָא 33
 מְדַבֵּרֶת בְּאֹפֶן שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל הַבּוֹדֵק מְכַנֵּס לְכָל הַצִּפְרִים תַּחַת בְּנִפְיוֹ 34
 – כְּנִפִּי כְּסוּתוֹ, וְכִינּוּ שְׁאֵין הַכּוֹתֵי רֹאִיהֶם מֵאִידָה עוֹף חֹתֵךְ הָרֹאשׁ, אִם 35
 אוֹכֵל הַכּוֹתֵי הִיא זֶה הוֹכַחָה שְׁכּוֹלֵם שְׁחָטוֹ כְּדִינָם. 36
 מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: וְלִרַבָּא סִימָנָא הָיָה יְהִיב לִי בִּנְיָה – וְשְׁמֹא הִיא 37
 לְכוֹתֵי סִימָן צִפּוֹר זֶה וּמְכִיר הָרֹאשׁ שְׁנוֹתֵן לוֹ שְׁהוּא מְצָפּוֹר זֶה. 38
 מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אִמֵּר רַב מְשִׁשְׁיָא, דְּמִסְּפִיעַ לִי מִסְּמוּסִי – אֲכַן 39
 צִרִיךְ הַיִּשְׂרָאֵל לְמַעוֹךְ וּלְכַתּוּשׁ אֶת הָרֹאשׁ שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִיכֵר בּוֹ שׁוֹם 40
 סִימָן, וּבְכָךְ אִם אוֹכֵל הַכּוֹתֵי, הִיא זֶה הוֹכַחָה שְׁכּוֹלֵם שְׁחָטוֹ כְּדִינָם. 41
 שְׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא: כִּיצַר מוֹכַח מֵאֲכִילַת הַכּוֹתֵי שְׁשִׁחִטָּה הָעוֹפֹת 42
 כְּדִינוּ, וְלִרַבָּא קְסָבֵר בּוֹתִים אֵין מִצְוָה שֶׁחֻקֶּיהָ לְעוֹף מִן הַתִּירוֹחַ, 43
 שְׁהָרִי מִצְוָה שְׁחִיטָה אֵינָה מְפּוֹרֵשֶׁת בְּתוֹרָה אֲצֵל עוֹף אֵלָּא נִלְמַדָּה 44
 בְּהִקְשָׁה, וְשְׁמֹא הַכּוֹתִים אֵינִם דּוֹרְשִׁים יוֹשֵׁב זֶה, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְחַשׁוֹשׁ 45
 שֶׁהַצִּפְרִים אֵינָם שְׁחִיטוֹת אֶף שֶׁהַכּוֹתֵי אוֹכֵל מֵהֶם. 46
 מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: וְלִמְשִׁיבָה – וְאֶף לְדַעְתָּךְ שְׁאִתָּה שְׁוֹאֵל עַל עוֹף, 47
 וְהָרִי גַם בְּבַהֲמָה יֵשׁ לְשֹׁאֹל כֵּן, שְׁאִמְנָם מִצְוָה הַשְׁחִיטָה עֲצָמָה 48
 מְפּוֹרֵשֶׁת בְּתוֹרָה, מְכַל מְקוֹם חֲמֵשׁ הַכּוֹתִיָּה שְׁחֵהּ שְׁחִיטָה דְּרִפָּה 49
 חֲלָלָהּ הִתְרָפָה וְעִיקָרָה, וְכִי מִי תִיבָתֵךְ בְּתוֹרָה, וְהִלָּא הֵן נִמְסְרוּ לְמִשְׁה 50
 מְסִינֵי בַּעַל פֶּה, וְאֵין נִתֵּן לִסְמוֹךְ עַל אֲכִילַת הַכּוֹתֵי מִהַבְּהֵמָה, אִלָּא 51
 בְּהַכְרַח בִּינֵן דְּאֲחֻזּוֹקֵיהּ בָּהּ – שֶׁנִּתְבָּרַר לָנוּ שֶׁהַכּוֹתִים הַחֻזְקוֹ 52
 בְּהַכְרַח אֵלֹּא אֲחֻזּוֹקֵיהּ בָּהּ – הַחֻזְקוֹ אֶף הַחֻכְמִים בָּהֶם לִסְמוֹךְ 53
 עֲלֵיהֶם, הָבִי נִמְי לְגַבִּי שְׁחִיטָה הָעוֹף, אֶף שְׁאִינָה מְפּוֹרֵשֶׁת בְּתוֹרָה 54
 בִּינֵן דְּאֲחֻזּוֹקֵיהּ בָּהּ הַכּוֹתִים אֲחֻזּוֹקֵיהּ וְסִמְכּוֹ עֲלֵיהֶם הַחֻכְמִים. 55
 הַגְמָרָא מְבַאֵרֵת שֶׁנִּחְלָקוּ תִנְאִים בְּעִנְיָן זֶה: וְאֲחֻזּוֹק וְלֹא אֲחֻזּוֹק דְּלֹא 56
 תִּיבָתָא – וְדָבַר זֶה הֵאֵם מִחֻזְקֵיהֶם אֶת הַכּוֹתִים וְסוֹמְכִים עֲלֵיהֶם 57
 דְּבַר שְׁאִינוּ כְּתוּב בְּתוֹרָה בְּפִירוּשׁ אֶךְ מִחֻזְקֵיהֶם הֵם בְּכָךְ, תִּנְאָ הִיא 58
 נִחְלָקָה בּוֹה הַתִּנְאִים, דְּתִנְאָ, מִצֵּת בּוֹתֵי – מִצְוָה שְׁאִפָּאָה כּוֹתֵי 59
 לֹלָא הַשְׁחָטָה יִשְׂרָאֵל, מוֹתֶרֶת לֹאֲכִילָהּ בְּפִסְחָהּ, וְאֶף חוֹשִׁשִׁים שְׁמֹא 60
 הַחֻמְצִיָּה, וְאִדֵּם יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתָהּ בְּפִסְחָהּ – אִם מְקִיִּים בְּאֲכִילַת 61
 מִצְוָה זוֹ אֶת חוֹבֵת אֲכִילַת מִצְוָה לְבִילָהּ הָרֹאשׁוֹן שֶׁל פִּסְחָהּ, שְׁנֹאמֵר 62

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלג רש"י

דקוריא – מחזרות של צפרים שחוטין. ר"ש ט"ט בלעז. אבי – דאמר לעיל: יוצא ונכנס לכתחלה לא שרינן גבי שחיטה, דייק מרישא. ורבא – דשרי, דייק מסיפא, דלא מצריך תנא בדיקה אלא היכא דבא ומצאו. כעומד על גבי דמי – ועומד על גבי דקתני תנא היינו יוצא ונכנס. האי הוא דהוי שחיט שפיר – אותו עוף לבדו שחוט יפה, וזה היה מכירו ואכלו. ואנן

דיכין נסמך לאכול אחרים? במכניסין תחת כנפיו – ישראל זה הברוקי מכניס כל הצפרים תחת כנפי כסותו, ואין הכותי מכיר איזה נתן לו. ממשם – ממעבו ומכתשו. אין שחיטה לעוף מן התורה – משום דלא כתיב זביחה כדתיב בבהיא אלא בבקר וצאן, דכתיב: "זבחת מבקר ומצאן" ודברים יב. ואנן ליפנין בהקישא לקמן (כ"ב) מציאת תורת להבמה והעוף ויוקרא יאן. ולפעמי' – הך זביחה דכתיב בבקר ובצאן, מי מפרשן הלכותיה בתורה? ואפילו הכי סמכי עלייהו משום דאחזיק להו דאחזיקו בה. ואחזוק ולא אחזוק בדלא כתיבא תנאי היא – מצוה שאינה כתובה בפירוש בתורה, וראינו שהחזיקו בה. אי מאמינן: כיון דאחזוק לדידהו – אחזוק נמי לדידן לסמוך עלייהו כי עבדי לצורך עצמן, או אי אמרינן: אף על גב דאחזוק לדידהו – לא אחזוק לדידן, כלומר, לא חשבינן ליה חזקה למסמך עלייהו, תנאי פליגי בה. אחזוק ולא אחזוק, כלומר: חזקה או אינה חזקה. מותר – לאוכלה, ולא חיישנן לחמץ בפסח. ואדם יוצא ידי חובתו – שהכתוב קבעו חובה לאכול מצה בלילה ראשונה, דכתיב (שמות יב): "בערב תאכלו מצות", ואם ישב ולא אכל – עבר בעשה. ולקמן פריך: כיון דתנא מותר – פשיטא דיוצא בה אסור – אפילו לאוכלה, שאין בקיאי – אין יודעין לשומרה ולהבטיח בין שיאור לסידוק, בין הכסיפו פניו ללא הכסיפו פניו. פשיטא – דיוצא בה, כיון דמותרת. מהו דתימא – אף על גב דפשיטא לן דלא הניחה להחמיץ ומותרת באכילה, מיהו לא בקיאי בהא דבעי למיעבר שימור לשם מצה של מצוה. וכוון דלא עבדי בה שימור – לא נפקין בה. מיד דהוה אקמחין ובצקות של גוים הבאים לפנינו קודם שאפאה גוי, וראינו שלא החמיץ, דקיימא לן דמותר, ולא נפקין בה, דתנן: הקמחין ובצקות של גוים – אדם ממלא כריסו מהם, ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה. ורבי אליעזר אומר – אפילו לאוכלה. סבבר לא בקיאי בשימור – לא גרסינן. וטעמו משום חימוץ. ולמאן גרסינן ליה – הכי מפרש: לא בקיאי לשומרו

דקוריא – סל, כמו "דקוריא" דפרק "השומר את הפועלים" (בבא מציעא פ"א) ודמפנין (שבת קכ"א). מכניס איזמל בזכרים – סימני שמעתא דרב מנשה דהא מכילתא הו. דך דמכניס תחת כנפיו, ולקמן בפרק שני (ל"א), איזמל שאין לו קרנים, ובפרק "אלו טרפות" (לקמן נ"א). הנהו דיכרי דגבגי גבגי אין חוששין לריסוק אברים. מיהו, גם במקומות אחרים יש, כדאשכחנא בפרק שני דיבמות (כ"ה), דאמר רב מנשה: גולן דדבריהם כשר לערות אשה. ובפרק "מי שהחשיך" (שבת קנ"א) אמר רב מנשה: חרא קמי חרא, תרי קמי תרי – שפיר דמי. מצות כותי מותרת – ואם תאמר: והלא גזרו על פתן, לפי שהיו מבטלין בנין בית המקדש בימי עזרא, כדאמר בפירקין דרבי אליעזר (פרק לח) וליכא למימר דהיינו בבותים ראשונים דכתיב בהם "ואת אלהיהם היו עובדים", דהא קאמר התם, מכאן אמר רבי אליעזר: כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר. ותנינא נמי לקמן (י"ג), שחיטת מין – לעבודה זרה, פתו – פת כותי ואומר רבנו תם: דמיירי הכא בעיסה דאשראלי עשהה הכותי ממנה מצה, ואם תאמר: והאך יוצא בה ושמה הוא לא שמר לשם מצה, דהא חשידי אפליגי עור לא תתן מכושול! יש לומר: כגון שלא אכל הכותי מצה אחרת כל הלילה. איכא בנייהו דלא כתיבא ואחזיקו בה כו' – בפרק קמא דגיטין (י"א) מוכח דכתיבא ולא אחזיקו בה נמי איכא ביניהו, דלתנא קמא מהני, ולרבן שמעון בן גמליאל לא מהני. והכא לא נקט אלא לא כתיבא ואחזיקו בה, משום דאשחיתת כותי בעי לאתויי תנאי. אי נמי, דלא אתא לשנויי אלא מה שהקשה: "אם החזיקו בה" מבעי ליה. ושם פירשנו. מותר

פותים, הרבה מדקדקין בה יותר מישראל. אומר מר: מצות פותי מותרת, ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. פשיטא! – מהו דתימא: לא בקיאי בשימור, קא משמע לן. רבי אליעזר אומר, לפי שאין בקיאי בדקדוקי מצות. קסבר: לא בקיאי בשימור. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל מצוה שהחזיקו בה פותים, הרבה מדקדקין בה יותר מישראל. היינו תנא קמא! – איכא ביניהו דכתיבא ולא אחזיקו בה; תנא קמא סבר: פיון דכתיבא, אף על גב דלא אחזיקו בה; ורבן שמעון בן גמליאל סבר: אי אחזוק – אין, אי לא אחזוק – לא. – אי הכי, "כל מצוה שהחזיקו בה פותים", "אם החזיקו" מיבעי ליה! אלא, איכא ביניהו דלא כתיבא ואחזיקו בה; תנא קמא סבר: פיון דלא כתיבא, אף על גב דאחזיקו בה נמי לא; רבן שמעון בן גמליאל סבר: פיון דאחזוק אחזוק. גופא, אומר רבא: ישראל משיפור אוכל נבילות לתיאבון – בודק סכין ונותן לו, ומותר לאכול משימור. מצינו דאחזוק? פיון דאיכא תימא ואיסורא, לא שביק התימא ואכיל איסורא. – אי הכי, פי לא בדר גמלי' – מיטרח לא טרח. אמרו ליה רבנן לרבא, תניא דמסייע לך: חמץן של עוברי עברה אחר הפסח מותר

מלחמין. ויש מפרשים: רבי אליעזר אומר לצאת בה ידי חובתו בפסח. ולא מילתא היא, שאין זה לשון איסור. איכא ביניהו – מילתא דכתיבא באורייתא, ולא ידענן בהו דאחזיקו בה. תנא קמא – דלא איירי בחזקה כלל – אכתיבא דאורייתא קפיד, ותנא מצה והוא חזק לכל הכתובים בתורה, אף על גב דלא ידענן אי אחזיקו בה אי לא אחזוק – סמכינן עליהו, דכין דכתיבא – דאי אחזוק בה. ורבי אליעזר אומר אפילו אחזיקו בה, דהא אינם בקיאי בדקדוקי מצות. ורבן שמעון בן גמליאל אתא לממיר: אחזוק, אין, לא אחזוק – לא. ולא היינו תנאי דאמר לעיל, עד מסקנא דמילתא. כל מצוה – משמע דלרבויה אתא, אפילו תוך דלא איירי בהו. וכיון דאחזוקן דאחזיקו דאירי בהו לעיל קאי, דהיינו בדכתיבא למעוטי אתא. אם החזיקו מיבעי ליה – דהשתא הוי משמע שפיר דפליגי אתרוייהו, לתנא קמא דשרי בלא חזקה, ולרבי אליעזר דאוסר אפילו החזיקו. ואתא איהו למימר: אם החזיקו – מדקדקין בה ומותר, ודלא כרבי אליעזר, הא לא אחזיקו – אסור, ודלא כתנא קמא דשרי בלא אחזיקו. אבל השתא דקתני "כל" משמע דאפילו הך דלא כתיבין נמי קאמר. דסמכינן אחזיקיה. אלא איכא ביניהו דלא כתיבא ואחזוק בה תנא קמא סבר – מצה וכל דדמיא ליה דכתיבא – סמכינן עלייהו, בין אחזוק בין לא אחזוק. ודלא כתיבא – לא סמכינן עלייהו, ואפילו אחזוק. ורבי אליעזר סבר: אפילו כתיבא ואחזוק לא סמכינן עלייהו. ורבן שמעון בן גמליאל סבר: כל מצוה שהחזיקו, ואף על גב דלא כתיבא – סמכינן עלייהו, כיון דאחזוק אחזוק. והיינו תנאי דלעיל, תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל. בין דאיכא התימא ואיסורא – קמיה, שבידו להכשירה ובידו לנבלה. מפרח לא טרח – אם לא ימצאנה יפה – לא יחזור אחר סכין אחרת. תניא דמסייע לך – דכל מי שאינו עושה להכביע ואיכא התימא קמיה – לא שביק התימא ואכיל איסורא. של עוברי עברה – שאין מבערין חמץ בפסח מפני הפסידה.

מותר מיד מפני שהן מחליפין – פירוש: מותר בהנאה, למוכרו או להאכילו לפועלים גוים, או לכלבים. אבל לישראל אסור באכילה, דגורו על פת של גוים. אי נמי, כדפירש רבינו תם. דבבבא איירי, דמותר באכילה. השתא אתי שפיר, דלא תקשי: היכי סברה דאתי רבי יהודה? הא אית ליה בפרק "כל שעה" (פסחים כח.ב.) דחמץ של גוי

מותר מיד, מפני שהן מחליפין. סבריה, הא מני? רבי יהודה היא, דאמר: חמץ אחר הפסח דאורייתא; וקתני: מפני שהן מחליפין, אלא לא שביק היתירא ואכיל איסורא. – מנא? דלמא רבי שמעון היא, דאמר: חמץ אחר הפסח דרבנן, וכי מקלינן – בדרבנן, בדאורייתא לא מקלינן! – ותייהי נמי רבי שמעון, מי קתני: "שאני אומר החליפין"? "מפני שמחליפין" קתני, דודאי מחליפין; ומה בדרבנן לא שביק היתירא ואכיל איסורא, בדאורייתא לא כל שכן? לימא מסייע ליה: הכל שוחטין, ואפילו בותי ואפילו ערל ואפילו ישראל משומד. האי ערל היכי דמי? אלימא מתו אחיו מחמת מילה – האי ישראל מעליא הוא! אלא פשיטא משומד לערלות, וקא סבר: משומד לדבר אחד לא הוי משומד לכל התורה כולה. אימא סיפא: ואפילו ישראל משומד; האי משומד היכי דמי? אי משומד לדבר אחר – היינו משומד לערלות! אלא לאו משומד לאותו דבר, וכדבא. – לא, לעולם אימא לך: משומד לאותו דבר לא, מאי מעמא? פיון דדש ביה – פהתירא דמי ליה. אלא משומד לעבודה זרה, וכדבא ענן, דאמר רב ענן אמר שמואל: ישראל משומד לעבודה זרה – מותר לאכול משומד. גופא, אמר רב ענן, אמר שמואל: ישראל משומד לעבודה זרה – מותר לאכול משומד, שכן מצינו ביהושפט מלך יהודה שגזר מפקדות אחאב, שגאמר: "ויזבח לו אחאב צאן וקרר לרב ולעם אשר עמו ויסיתוהו לעלות אל רמות גלעד". – ודלמא מוזבח זבח, מיכל לא אכל! – "ויסיתוהו" פתיה. – ודלמא בדרבים! – אין הסתם בדרבים. – ולא? והקתיב: "כי יסיתך אחיך!" – באכילה ובשתיה. – והקתיב: "ויסיתו בו לבלעו חנם!" – למעלה שאני. – ודלמא משתא אשתי, מיכל לא אכל! – מאי שנא שתיה? דאמרין: משומד לעבודה זרה לא הוי משומד לכל התורה כולה; אכילה נמי, משומד לעבודה זרה לא הוי משומד לכל התורה כולה. – ודלמא פולה. – הכי השתא? שתיה – סתם יין הוא, ועדיין לא נאסר יין של גוים, אבל אכילה – אימא לך: משומד לעבודה זרה הוי משומד לכל התורה כולה; – איפעת אימא: לאו אוהיה דמלכא משתא כלא מיכלא. ואיפעת אימא: "ויזבח... ויסיתוהו" פתיה, במה הסיתו? בזביחה. – ודלמא עובדיה זבח! – "לרוב" פתיה, עובדיה לא הוה ספיק. – ודלמא שבעת אלפים זבוח, דקתיב: "והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הפרפים אשר לא קרעו לפעל" וגו'! – טמורי הוו מיטמרי מאיבול. – ודלמא גברי דאחאב הוו מעלי! – לא סלקא דעתך, דקתיב: "משל מקשיב על דבר שקר כל משחתיו רשעים". – ודלמא גברי דיהושפט נמי לא הוו מעלי, זבוח גברי דאחאב – אכול גברי דיהושפט, זבוח עובדיה – אכל יהושפט! – לא סלקא

מותר מיד – ואף על גב דלא שהה כדי לאפות, דודאי עבר עליה הפסח – מותר לכשרים לאכול מחמץ מיד. מפני שהן מחליפין – בשל גוים. דכין דמצי לאכול היתירא, דחמץ של גוי שעבר עליו הפסח מותר – לא אכיל דידיה, דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור. ואף על גב דהשתא נמי איסור הוא לגביה, דהא מתהני דחמץ שעבר עליו הפסח, דלא ליה דידיה ליה לגוי לא הוה יחיד ליה דידיה, אפילו הכי, כל מה דמצי למעבד בהיתירא פורתא עביד. ולדין מיהא שרי, דאין לך איסור הנאה תופס חליפין חוץ מעבודה זרה וחקדש ושביעית. ויש אומרים שאף לעצמו מותר. וטעות הוא בידם, דאם כן מצינו דמים לחמץ בפסח ולשור הנסקל, שאם רמס מוכרו ונתן; והנה האוכל תרומת חמץ בפסח – פטור מן התשלומין ומדמי עצים. כרבי יהודה – בפרק "כל שעה" (פסחים כח.ב.) איסור דאורייתא – ואף על גב דאורייתא היא, סמכין אהחליפין. בדאורייתא לא מקלינן – כגון נבלה. מי קתני שאני אומר החליפין – יהוי שמע דלא פשיטא לן דהחליפין, ואנן הוא דתלין לקולא משום דאיסור דרבנן הוא. מפני שהן מחליפין קתני דודאי מחליפין – ואי נמי אוקמינן לה כרבי שמעון – כל שכן דמסייע ליה טפי לרבא, דהשתא, ומה בדרבנן דקילא איסורא לא ידעין בהו דהיבא דמשכח היתירא לא אבל איסורא דרבנן, כל שכן נבלה דאורייתא. לימא מסייע ליה – לרבא. משומד לערלות – מבעט במצוה זו. לא הוי משומד לכל התורה כולה – ושחט שפיר. אי משומד לדבר אחר – למצוה אחרת דלא לשחטה, ולא ראינהו משומד לנבלה. דתני דבר – לנבלה לתיאבון. ואיצטרך לאשמועינן דאפילו למצוה דחשיד עלה, כי מומנן ליה היתירא – סמכין עליה. בהיתירא דמי ליה – וליכא למימר לא שביק היתירא ואכיל איסורא, דהא היתירא חשיב ליה. אלא משומד דקתני, לעבודה זרה. ואיצטרך לאשמועינן, משום דאמר מר: חמורה עבודה זרה שלל הכופר בה כמורה בכל התורה כולה, ואפילו הכי סמכין עליה כרב ענן כו'. אחאב וסיעתו חזוין בהו דעובדי עבודה זרה הוה, ובנבלה לא אשכחן בהו דפקרי, ואיכא למימר דיצרא דגמוריה הוה תיפק עליהו. ויהושפט צדיק עבד יהוה. מזה תיפק עליהו. שהיה סבור שיאכל עמו. מיכל לא אכל – יהושפט. ויסיתוהו – לעלות על רמות (לראות) גלעד. למעלה שאני – דאין אכילה לפני. אבל אדם דצריך לאכילה – עין הסתה דידיה באכילה ושתייה. מאי שתיה – תירוצא הוא. אכילה נמי – בניתוחא. סתם יין הוא – שלא ראינהו שנסכו לעבודה זרה דליתסר, דכתיב (דברים לב): "ישתו יין נסיכם". ואפילו חשבת ליה משומד לכל התורה כולה – שרי, דעדיין לא נאסר יינם של גוי, דמשמונה עשר דבר תלמידי שמאי והלל הוא. לא הוה ספיק – לא היה מספיק לבדו לשחוט לכוכלם. שבעת אלפים חכמים אשר לא כרעו לבעל – באחאב כתיב. גברי דאחאב – הממונים על ביתו ושוחטין לו. וכיון דהוה בבית אחאב – לא הוה יראי מאיבול, דהא עובדיה ממונה על ביתו, וצדיק גמור היה. לא

שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אלא בבבא איירי, ומחליפין בבבא של גוים שלשו אתר הפסח. ומותר מיד דקאמר – היינו כשיעור לישא. ומה שפירש בקונטרס שמורחין, לדירן מיהא שרי, דאין תופס את דמיו, דדוקא דידיה אסור שבא לו מחמת חמץ בפסח. ונראה שמורחין נמי לגבי דידהו, למאי דסלקא דעתך השתא דהוי דאורייתא, דבחליפין לא אסור אלא מדרבנן. כמו שפירש בקונטרס בעבודה זרה בפרק "רבי ישמעאל" (נדב.) גבי "כי חרם הוא" ודריש: "הוא" – למעוטי ערלה וכלאי החרם, שאם מכרם וקדש בדמיהם – מקודשת, ופירש בקונטרס: דדוקא בקדושי אשה, אבל בשאר חליפין – אסור מדרבנן. ונראה שפשוט לו לרש"י דאסור מדרבנן שטעם שפירש כאן, דאם כן מצינו דמים לחמץ בפסח. ואין זה דיוקא, דאפילו יהיו הדמים מותרין כשמכרן, מכל מקום כיון דלכתחלה אסור למכור – לאו בר דמים הוא. ומיהו, נראה שיש לאסור מדרבנן, דבגדרים פרק "השותפין" (מזב.) בעי רמי בר חמא: "קנס פירות הללו על פלוגי" מהו בחליפין? תא שמע: המקדש בערלה כו', מכרין וקדש בדמיהן, דאם מקודשת, שמע מינה דחליפין איסורי הנאה מותרין. ורד"י דלמא לכתחלה הוא דלא, הא דיעבד – עבד. ומיהו, אף על גב דבשאר חליפין אסור – באשה שרי משום פריה ורביה. אי נמי לא אסור אלא כגון פירות זכרים, שהוא דבר הניכר ונראה. ואם תאמר: מאי פריך בריש פרק בתרא דעבודה זרה (סבא.) גבי השוכר הפועל לעשות עמו יין נסך שכרו אסור, מאי טעמא? אלימא משום דין נסך אסור בהנאה – שכרו נמי אסור, דהוי ערלה וכלאי החרם דאסור בהנאה, ותנן: מכרם וקדש בדמיהם – מקודשתו ומאי קשיא? לא לכתחלה אסור ליהנותו וזהו לומר: דמשמע ליה שכרו אסור גם לאכילה כמו יין נסך עצמו. ולהכי פריך שפיר, דאי אסור גם לאחרים כמו יין נסך – אמאי מקודשת? כיון דגם היא אסורה ליהנות, ונהי דאמרין בריש "כל שעה" (פסחים כח.ב.) דהמקדש בשעות דרבנן חמץ ודגורא דחוששין לקדושי, מכל מקום מקודשת גמורה לא הויא. דאם בא אתר דאסורא – חוששין לקדושי שניהם. שמתא אשתי מחמת מילה – שנימולו כשהו גדולים ומתו. דאי בשמיני – דלמא משום דלא נבלע בהם הדם, כדאמר במסכת שבת (קלד.) אי נמי, אפילו בשמיני, וכגון שהציצו בהו וראו שנבלע בהו דמן, אלא משומד לאותו דבר – ולתיאבון, דליהביס – פשיטא דפסול. משומד לעבודה זרה מותר לאכול משחיטתו – תימה: דבפרק בתרא דהזירות (יא.) פליגי בה רב אחא ורבינא במשומד להכעיס, אי היה מין או משומד. אבל עובד עבודה זרה – לכולי עלמא הוי מין. ולקמן (יג.) תני: שחטת מין לעבודה זרה ויש לומר: דמין דלקמן היינו כומר לעבודה זרה, שעובד לעבודה זרה תמיד. על

דעתך, מדמושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים, הא לדבר אמת – משרתיו צדיקים. – ודלמא זבוח גברי דאחאב – אכל אחאב וגבריה, זבוח גברי דיהושפט וגבריה! –

חולין דף ד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רלה

והלא אחאב וסיעתו היו עובדי עבודה זרה, ומכל מקום שחטו
 ליהושפט שהיה צדיק גמור, הרי שישראל המומר לעבודה זרה
 שחיתו מותרת.
 מקשה הגמרא: ודלמא אחאב רק מִיִּזְבַּח זָבַח, אך יהושפט באמת
 מִיִּכְלָל לֹא אָכַל, ומשום ששחיתו פסולה. מתרצת הגמרא:
 וְיִסְתַּחֲוּ בְּתֵיבָה, שעלה בידו להסיתו לעלות למלחמה, ומסתבר
 שהסתה נעשית על ידי שאכלו יחד. מקשה הגמרא: ודלמא
 הסיתו בְּדָבָרִים בלבד. מתרצת הגמרא: אֵין הִסְתָּה נַעֲשִׂית בְּדָבָרִים
 בלבד.
 מקשה הגמרא: וְלֹא – וכי לא מצינו הסתה שאינה אלא בדברים
 בלבד, וְהִכְתִּיב (דברים יג) 'כִּי יִסְתַּחֲוּ אִחֶיךָ וגו' לאמר נִלְכָּה וְנַעֲבֹדָה
 אֱלֹהִים אֲחֵרִים, הרי שנאמר לשון הסתה על דברים בלבד.
 מתרצת הגמרא: אכן אף שם מדובר שהסיתו בְּאִכְלָה וּבִשְׁתִּיָּה.
 מקשה הגמרא עוד: וְהִכְתִּיב באיוב, שאמר ה' לשטן (איוב ב ג)
 'וְתִסְתִּינִי כֹּן לְבָלְעוּ חֲנָם', והרי לגבי ה' אין שייך הסתה באכילה
 ושתייה, ובהכרח שהיה זה בדברים בלבד. מתרצת הגמרא: לְמַעַלָּה
 שָׂאֲנִי – ההסתה שם שנאמרה כלפי ה' שונה היא, שכיון שאינו
 צריך לאכילה ושתייה, ההסתה כלפיו היא בדברים בלבד, אך אדם
 שצריך לאכילה, עיקר הסתתו נעשית על ידי אכילה ושתייה.
 מקשה הגמרא: ודלמא מִשְׁתַּחֲוִי אֲשֶׁתִּי – ושמא יהושפט רק שתה
 מיינו של אחאב, ובכך הוסיף, אך מִיִּכְלָל לֹא אָכַל ומשום ששחיתו
 אסורה. מתרצת הגמרא: מֵאֵי שָׂאֲנִי שְׁתִּיָּה מיינו של אחאב שמותרת
 אף שהיה מומר לעבודת כוכבים, משום דְּאֶמְרִין מוֹקֵר לְעִבּוּדָת
 בּוֹכְבִּים לֹא הוּי מוֹקֵר לְכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, ולכך אין יינו אסור כשל
 גוי, אם כן אֲכִילָה נִמְי' יש להחיר מאותו טעם שמוקר לְעִבּוּדָת
 בּוֹכְבִּים לֹא הוּי מוֹקֵר לְכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה.
 דוחה הגמרא: הֲכִי הִשְׁתָּא – וכי ניתן לדמות את איסור שתיית יינו
 של המומר לאיסור אכילה משחיתו, הרי הִשְׁתִּיָּה מיינו, אף אם
 דינו כמומר לכל התורה וכגוי, עדיין אין זה יין שראינו שנתנסך
 לעבודת כוכבים, אלא סָתָם יֵינָן הוּא, שחכמים גזרו ואסרו אף את
 סתם יינם, וְעֲדִין בימי יהושפט לֹא נִפְסַר (סתם) יֵינָן שֶׁל עוֹבְדֵי
 בּוֹכְבִּים, ולכך שתה מיינו של אחאב, אֲכַל אֲכִילָה, אִמָּא לָךְ מוֹקֵר
 לְעִבּוּדָת בּוֹכְבִּים הוּי מוֹקֵר לְכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה ושחיתו אסורה,
 ולכך לא אבל ממנה.
 מתרצת הגמרא: אִבְעִית אִמָּא, לֹא אֲוִחִית דְּמִלְכָּא מִשְׁתַּחֲוִי בְּלֹא
 מִיִּכְלָל – אין דרכו של מלך בשתייה בלא אכילה, וכיון ששתה
 בהכרח שגם אבל. וְאִבְעִית אִמָּא, 'וְיִזְבַּח לוֹ אֶת־אֶבֶדּוֹ, וְיִסְתַּחֲוּ'
 בְּתֵיבָה, ומשמש שִׁבְכָה הִסִּיתוֹ, בְּנִיחָה שחטו לוֹ והאכילו.
 מקשה הגמרא עוד: ודלמא עוֹבְדֵיָה שהיה ממונה על בית אחאב
 הוא זָבַח, ולא אחאב עצמו, ועובדיה היה צדיק גמור ולכך אבל
 יהושפט ממנו, אך לא היה אוכל משחית אחאב. מתרצת הגמרא:
 'וְיִזְבַּח לוֹ אֶת־אֶבֶדּוֹ וְיִסְתַּחֲוּ' עוֹבְדֵיָה לבדו לֹא הָיוּ
 סָפִיק – לא היה מספיק לשחוט לכולם, ובהכרח שאף שאר אנשי
 אחאב שחטו שהיו רשעים.
 מקשה הגמרא: ודלמא שְׂבָעָת אֲלָפִים הצדיקים שהיו בממלכת
 אחאב זָבַח – שחטו, שכן מצינו שהיו בזמן ההוא, דְּבִתִּיב (מלכים א'
 יט יח) 'וְהִשְׁאֲרִיתִי בִּישְׂרָאֵל שְׂבָעַת אֲלָפִים, כָּל הַכֹּרְפִּים אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ
 לְבָעַל' וגו'. מתרצת הגמרא: אותם הצדיקים טָמְוִי הָיוּ מִיִּפְסָרִי
 מֵאִיזְבִּיב – היו נחבאים מהמלכה איזבל אשת אחאב שהייתה
 רודפתם, ואין לומר שהם שחטו את הבהמות לאחאב לצורך
 יהושפט.
 מקשה הגמרא עוד: ודלמא גְּבֵרִי דְּאֶחָאב הוּא מַעֲלֵי – ושמא אנשי
 אחאב כשרים היו ולא עבדו עבודה זרה, ולכך היתה שחיתותם
 כשירה. מתרצת הגמרא: לֹא סָלָא דְּעִתָּה שהיו אנשי אחאב
 הרשע צדיקים, דְּבִתִּיב (משלי כט יב) 'מוֹשֵׁל מְקַשֵּׁב עַל דְּבַר שֶׁקֶר כָּל
 מְשֻׁרְרֵי רָשָׁעִים', וכיון שהמלך אחאב היה רשע, בהכרח אף
 משרתיו היו רשעים כמותו.
 מקשה הגמרא עוד: ודלמא גְּבֵרִי דִּיהוֹשָׁפָט נִמְי' לֹא הָיוּ מַעֲלֵי –
 ושמא גם אנשי יהושפט לא היו כשרים, ואם כן יש לומר, זָבַח

מוֹקֵר באכילה מִיִּד לִישְׂרָאֵלִים הכשרים, ואף שחמץ זה ודאי עבר
 עליו הפסח אין לאסורו, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְחַלְפִּין מִיד לאחר הפסח את
 חמצן בחמץ של עובדי כוכבים, כדי לאכול דבר המותר ולא דבר
 האסור. קְבִירָה – אותם החכמים שרצו לסייע מהברייתא לדברי
 רבא, סברו, הֵא מְנִי – שברייתא זו כדעת מי היא שנויה, כדעת רבי
 יהודה היא, דְּאֶמְרֵי חֲמִין אַחֵר הִפְסֵח אסור מְדַאֲרִייתָא, וְקִתְנִי
 בברייתא שמתיר חמץ לאחר הפסח מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְחַלְפִּין, אִלְמָא –
 מוכח מברייתא זו, שהמומר הרגיל לעבור על איסור לתיאבון, לֹא
 שָׂבִיק הִתִּירָא וְאִכִּיל אִיסוּרָא – אינו מניח ההיתר ועושה האיסור,
 ויש לסמוך על כך אף באיסור דאורייתא, ומוכח כדברי רבא שיש
 לסמוך בשחיטה על ישראל מומר לאכול נבילות לתיאבון.
 דוחה הגמרא: מִמָּא – מנין שהברייתא כדעת רבי יהודה, דְּלִמָּא
 רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָא, דְּאֶמְרֵי חֲמִין אַחֵר הִפְסֵח אינו אסור אלא מְדַרְבָּנָה,
 וְכִי מְקִילִין – ומה שניתן להוכיח מברייתא זו שיש להקל במומר
 ולומר שאוכל מהיתר, אין זה אלא בְּדַרְבָּנָה, אך בְּדַאֲרִייתָא לֹא
 מְקִילִין, ולא יהיה ניתן לסמוך על שחיטתו.
 הגמרא אינה מקבלת דחייה זו: וְתִיָּהּ נִמְי' רַבִּי שְׁמַעוֹן – אף אם
 תאמר שברייתא זו כדעת רבי שמעון היא, מכל מקום יש להוכיח
 כדברי רבא, שהרי מִי קִתְנִי בברייתא שְׂאֲנִי אִמָּר הִחֲלִיפִי,
 שמשמע שדבר זה ספק הוא אלא שתולים להקל, שאם היה נאמר
 כן היה מקום לחלק בין דאורייתא לדרבנן, אך הרי 'מִפְּנֵי
 שְׂמַחֲלִיפִין' קִתְנִי, ומשמע דְּנִדָּא מְחַלְפִּין ואין דבר ספק, ואם כן
 יש ללמוד להקל מדרבנן, וְכִי בְּדַרְבָּנָה שהוא איסור קל בעיני
 המומר, מכל מקום ודאי שלא שָׂבִיק הִתִּירָא וְאִכִּיל אִיסוּרָא, הרי
 שְׂבַדְאֲרִייתָא שחומר איסורו יותר על המומר, לֹא כָל שֶׁבֶן שנאמר
 שבוֹדָאִי יַעֲשֶׂה באופן המותר כשהדבר מזומן לפניו, וכדברי רבא
 ששוחט בהיתר כיון שהדבר מזומן לפניו.
 הגמרא מביאה ראיה לדברי רבא: ודלמא מִסְּפִיע לִיה, שנינו
 בברייתא, הִכַּל שוֹחֲטִין, וְאִפְּסִילוּ בּוֹתִי וְאִפְּסִילוּ עֵרֶל וְאִפְּסִילוּ יִשְׂרָאֵל
 מוֹקֵר. ויש לשאול, הֵא עֵרֶל ששחיתו כשרים הִכִּי דְּמִי, אִלְמָא
 בערל שלא מלוחו מפני הסכנה ומשום שְׂמִיתו אֲחִיו מִחֲמַת מִילָה.
 אם כן הֵא יִשְׂרָאֵל מַעֲלִיא הוּא, ומדוע הוצרכה הברייתא לחדש
 ששחיתו כשירה, אִלָּא פְּשִׁטָּא שהברייתא מדברת במוקר
 לְעִרְלִית, שהוא מבטע במצוה זו ואינו מל במזיד, ומכל מקום
 שחיתו כשירה לפי שמומר רק לדבר זה, וְקָא סָבַר – וברייתא זו
 סוברת שמוקר לְדָבָר אַחֵד הוּא מוֹקֵר לְכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, ולכך
 יש לסמוך ששוחט יפה ולא יקלקל השחיטה. אִמָּא סִיפָא של
 הברייתא, 'וְאִפְּסִילוּ יִשְׂרָאֵל מוֹקֵר', ויש להקשות, הֵא מוֹקֵר הִכִּי
 דְּמִי, אִי מוֹקֵר לְדָבָר אַחֵר – למצוה אחת ממצוות התורה ולא
 לשחיטה עצמה, הֵינֵנו מוֹקֵר לְעִרְלִית האמור ברישא, אִלָּא לֹא
 בהכרח לומר שכונת הברייתא להוסיף באופן זה שהוא מוֹקֵר
 לְאוֹתוֹ דָּבָר – למצוה השחיטה עצמה, אך אינו מומר אלא
 לתיאבון, וְמוֹכַח בְּדַרְבָּא ששחיתו כשירה.
 דוחה הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם אִמָּא לָךְ שמוקר לְאוֹתוֹ דָּבָר לֹא – אין
 שחיתו כשירה, ושלא כדברי רבא. וְמֵאֵי מַעֲמָא, בִּין דְּדֵש בִּיה
 בְּהִתִּירָא דְּמִי לִיה – שמאחר שהתרגל לעבור על איסור נבילה
 נעשה הדבר אצלו כהיתר, ואף אם יש באפשרותו לעשות את
 הדבר בהיתר, אינו מקפיד בכך, שהרי גם הנבילה כהיתר בעיניו.
 אִלָּא כוונת הברייתא ב'מומר', היינו מוֹקֵר לְעִבּוּדָת בּוֹכְבִּים,
 ומשמיעה הברייתא ששחיתו כשירה, וְבְּדָבָר עֲנֵן הסובר כן,
 דְּאֶמְרֵי רַב עֲנֵן אֶמְרֵי שְׁמוּאֵל, יִשְׂרָאֵל מוֹקֵר לְעִבּוּדָת בּוֹכְבִּים,
 מוֹקֵר לְאִכְּוֹל מִשְׁחִיתוֹ. אך המומר לשחיטה עצמה אף שאינו
 מומר אלא לתיאבון יש לומר שאין שחיתו כשירה, ושלא כדברי
 רבא.
 הגמרא דנה בדינו של רב ענן שהובא לעיל: נוֹפֵא, אֶמְרֵי רַב עֲנֵן
 אֶמְרֵי שְׁמוּאֵל, יִשְׂרָאֵל מוֹקֵר לְעִבּוּדָת בּוֹכְבִּים מוֹקֵר לְאִכְּוֹל מִשְׁחִיתוֹ,
 שְׂבֵן מְצִינוּ בִּיהוֹשָׁפָט מִלֵּךְ יְהוּדָה שְׁנֵהֲנָה מְסַעֲדִית אַחָא, שְׁנֵהֲנָה
 (דברי הימים ב' יח ב) 'וְיִזְבַּח לוֹ אֶת־אֶבֶדּוֹ וְיִסְתַּחֲוּ' וְלָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ,
 וְיִסְתַּחֲוּ לְעִלּוֹת אֶל רָמֹת גִּלְעָד', ומבואר שאחאב שחט ליהושפט,

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז כסלו, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

...בכלל בענינים כמו אלה ובסכסוך ובמלחמה בכלל צ"ל השתתפות של שנים, וכשצד אחד רואה שאין משימים לב ואין מתרגשים ומשתתפים בהסכסוך הרי לאט לאט גם התרגשות שלו והתאבון הולך ופוחת עד שלבסוף נאבד כלה, גם בנידון דידן כן הוא שמוכרח הוא להבליג על רוחו ולא ליכנס בשקלא וטריא, ובשים לב שדעת נשים קלה והאשה דמעתה מצויה הרי על מה שיש לוותר צריך לוותר ועל השאר לא לשים לב ובמילא סו"ס ינצח צד הטוב.

...מ"ש אודות המענה שלו להאברך... הנה אף שבכלל צריך להשמר שלא יהי' אצלם הרושם שרצים אחריהם, אבל סו"ס אי אפשר לשכוח על התכלית והיא שיביאו להם הידיעות אודות חסידות תורתה והדרכתה ומפני גודל הדבר א"א להתחשב בטעמים שאין תופסים מקום נגד זה ובמילא לאחר שיחכה איזה ימים כדאי לסבב הדברים מענין לענין עד שסו"ס תהי' הזדמנות לעורר עוה"פ בענין הקביעות עתים לתורה בכלל ולעניני חסידות בפרט.

ב"ה, י"ז כסלו, תשי"ד

ברוקלין.

הנהלת רשת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש

באה"ק ת"ו ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

...ב) במ"ש שהי' אצלם הצעות ממנהלי בתי ספר... שכיון שמכמה סיבות לא יחזיקו בבית ספר פלוני בשנת תשי"ד מציעים להם להכניסם בהרשת. הנה יש להזהר בזה כי קרוב לודאי שמוסרי ביה"ס אף שיש להם רשות ויפוי כח ע"ז, הנה כאשר יודע הדבר לעוד מי שהוא ולאחר עיון לא ישר הדבר בעיניו ובמילא יתנפל עליהם בכל תוקף ועוז, הנה אזי גם אלו שמסרו להם את הענין ימשיכו ידם מזה וכו'.

ג) מזכירים במכתבם שנפגשו... ידוע מכבר שיטת ליובאוויטש שאין היא נכנסת כלל בענין של מפלגה, ובודאי יש להסביר את זה בנעימות ובאופן של שלום, או אם מספיק הענין דשב ואל תעשה יש להסתפק גם בזה אבל בכל אופן לא לקבל על עצמם כל ענין שיש איזה זיקה מפלגתית.

ד) כן כותבים אשר יש מקומות שימסרו להם מבתי ספר של זרמים אחרים, מתאים להחוק החדש שצ"ל רק ב"ס אחד, ובודאי למותר לעורר את תשומת לבם על הזהירות הדרושה שזה לא יגע כלל וכלל הרבונות והמרות והבעלות שתהי' להם בהבית ספר, והרי ידוע שלפעמים מי שרוצה להרס, הנה נשען על הפסוק מהרסוך כו' ממך יצאו, הנה מתחיל הוא בהענין דהיום אומר לו כך, היינו שמסכים על הכל וכשנכנס בפנים הרי מביע דעתו ומזמן לזמן בתקיפות יותר וד"ל. אפשר שאין לזה יסוד בנדון דידן ורק על אתר יש להחליט בזה ולא באתי אלא לעוררם להתבונן בהענין גם מנקודת מצב זה, ובודאי השי"ת ישמרם מכל ענין של תקלה ח"ו וחפץ ה' בידם יצליח להגדיל תורה ולהאדירה ברוח ישראל סבא ע"י שיקרבו את לבם של בני ובנות ישראל לאבינו שבשמים בהחנוך הפנימי שיקבלו על ידם במוסדות הרשת.

ה) במכתבם דסיום שנה העברה כותבים תקותם שבקרוב יקבלו המגיע להם מהמשרדים

השונים להבתי"ס דהרשת שבמקומות השונים וכו' והסכום הוא יותר מ"ב אלף ל"י, ולפלא שאינם כותבים בפרטיות מה מזה נתגשם כי בודאי אווזים באמצעים האפשריים לקבל הסכומים במילואם.

ו) מצער אותי במקצת ותקותי שאולי החשש שלי אין לו יסוד והוא שכפי מה שכותבים אודות הדו"ד שהי' להם עם ב"כ... עשה עלי רושם שנכנס גם אצלם הענין בגדר של נצחון חיצוני, ובמילא רוצים להתפשט עד כמה שאפשר ולהראות שיצאו נוצחים. והנה אף שלפעמים נצרך גם ענין זה כי ע"י ואתהלכה ברחבה אפשר שיבטלו מניעות ועכובים בלי כל פעולה נוספת, אבל בנדון דידן (שהמטרה היא חינוכם של כמה ילידי ישראל ברוח של יר"ש) אין להגדיל את הקישויים בזה אפילו במדה קטנה, ונדוע ורואים בחוש שכשהולכים בדרכי שלום ובנעימות, במילא אין רגש של הנצחון אצל הצד השני, וכשהצד השני מדבר רק ע"פ שכל קל יותר להתדבר אתו...

מובן שאין כוונתי כלל בזה לעזוב את ביה"ס שם, אבל מה שנצרך כפי שיש ואפשר לשער בריחוק מקום, הוא להסיר עד כמה שזהו בידם את הענין שזהו מלחמה נטושה ורוצים לכבוש את כל הכפר וכו' אלא שכיון שההורים דורשים חינוך מסויים ובעלי הרשת מומחים לזה בטוחים הם שימלאו רצון ההורים ולא שיכפו אותם על דעתם וכו' וכו'...

ח) מובן שהאמור בסעיף ד' אודות הזהירות בלקיחה לרשותם ביי"ס של מפלגה או זרם אחר, הנה אם כבר נעשה מעשה הרי אז אדרבה השינוי עלול להחריף היחסים כו' ובמילא אז יש רק לנקוט באמצעים ובצורה המתאימה שלא יהי' כל מקום לחששות הנ"ל, אבל גם זהו פשיטא לשלוח הילדים שברשותם לבי"ס העומד ברשות מורים אחרים היינו שלא הם שכרום ואין עליהם המרות שלהם, זהו מופרך ואי אפשר לקבל אחריות כלל וכלל בעד חינוך שע"י אחרים.

ט) בשאלתם במכ' מששי בחשון אם כדאי להגיב על ענינים הנדפסים בעתונים, הנה כפי שהראה הנסיון להכנס בשקו"ט וכו' בעתונים ה"ז דבר שאין לו סוף, ועוד זאת שסו"ס העתונים נמצאים ברשות אחרים ולא שלהם. ובנוגע להגיבה בבית משפט כו' הנה ידועה שיטתי מאז שלזה מקום לחשוב רק אחרי שניצלו כל האפשרויות האחרות.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש המחכה לבשו"ט בהקדם היותר אפשרי.

בי"ה, י"ח כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר מלך שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני בזה קבלת מכתבו מעש"ק תולדות וכן הקודמים בס כותב אודות המקוה שמסדרים בשכונתם, ונהניתי אשר ע"י העזר שמרכזו טהרת המשפחה בירושתי"ו קבלו בהשתדלותי ממגבית אנ"ש שי', הנה גם קיימו הבטחתם ועזרו להמקוה שמסדר בסכום של אלף ליטרה ואולי יש מקום לקבל מהם עוד עזר ובפרט שהסכום שהגיע להם מאנ"ש בהשתדלותי הוא גדול מהנ"ל. וכן הנני כוב לאגו"ח באה"ק ת"ו שיתנו להם הלואה בסך אלף לירה לשלם במשך שנה ותקותי שימלאו בקשתי זו.

והשי"ת יצליחו בעבודתו בקדש הנ"ל וכן בעבודתו בהישיבה שבד"מ ישפיע זה גם ברכה והצלחה בעניניו הפרטיים.

בברכת הצלחה לכל המשתתפים בעבודה קדושה זו.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הנהלת אגודת חב"ד אשר באה"ק ת"ו
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

באתי בזה להמליץ לתת מקרן גמ"ח אשר ע"י הלוואה בסך אלף לא"י להרה"ח כו' מוה"ר מלך קאפלאן שי' מלוד בשביל גמר בנין המקוה בשכונתו, למשך תשלום שנה אחת, והתחלת התשלומין לאחר שנה מנתינת ההלוואה. ות"ח מראש.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

ב"ה, כ"ב כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר אברהם יעקב שי'

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - בו כותב אודות הסדר שלו בלימודו עם כתות השונות והשי"ת יצליחו להחדיר בתלמידיו תורת אלקים חיים ורוח של יראת שמים טהורה.

ב) בשאלתו אם ילך להבר מצוה של אחד מתלמידיו, הנה אינו כותב איפוא תה"י הבר מצוה, כי אם תה"י בבית הכנסת שאסור להתפלל שם וכמנהג המדינה יערכו הבר מצוה בעת התפלה ביחד עם עליות כו' שיש בזה כו"כ שאלות, אין כדאי להשתתף בזה בכדי שלא יחשב זה כהכשר שכיון שבא הוא, הרי האחד עאכו"כ שיוכל לבוא לשם וגם להתפלל כו' וכו'. אבל אם הבר מצוה נערכת במקום אחר ולא בשעת התפלה, בטח יש למצוא ופן שיוכל להשתתף ושלא יהי' בזה ענין של הכשר לדברים אסורים.

בברכת הצלחה בעניינים הכללים והפרטים המחכה לבשו"ט.

נ"ב. מוסג"פ קבלות על המחאות ששלח. וכן העתק מכתבי כללי בקשר עם חג הגאולה י"ט כסלו שבאמת תוכנו כל השנה זמנו וא, ובטח יפרסם תוכנו ולאנשים המתאימים לזה.

ב"ה, כ"ב כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

בכלל אין להתפעל מזה שנפגש עם קישויים בהבנין, ורק צריך הי' ליתן יותר מעט עכ"פ ממעשר מהוצאות הבנין לעניני הצדקות של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, וכאשר עושה תשלום על הבנין ליתן מכל תשלום כנ"ל לקופה של צדקה זו, וכאשר לוקח את השי"ת לשותף יקבל ממנו ועוד יותר מענין השותפות לבד.

בברכת הצלחה המחכה לבשו"ט.

ב"ה, כ"ב כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הו"ח אי"נ נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר מאיר
ליבער שי

שלום וברכה!

...נהניתי ביותר מהבשורה טובה מהתרחבות חוג הלומדים בהשיעור תניא שלהם, וכבר ידוע
פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שכשרואים הצלחה בענינים כמו אלה הרי צריך זה
לעורר תוספת כח בהשתדלות להגדיל עוד יותר את הענינים, באמרו לנפשו, ומה בהשתדלות עד עתה
שהיתה קטנה לפי ערך נתן הקב"ה הצלחה כזו הרי עאכו"כ אם היו משתדלים כראוי, והאריכות בזה
אך למותר.

מוסג"פ העתק מכתבי כללי בקשר עם חג הגאולה הוא י"ט כסלו, ומהנכון הי' שיתיעץ עם
הרה"ח כו' מוה"ר אלי' משה שי' ליס, אם כדאי לפרסם תוכנו בין משתתפי השיעור, ובאיזה אופן.

בברכה - המחכה לבשו"ט.

ב"ה, כ"ג כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"נ נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר
אשר שי

שלום וברכה!

נעם לי לקל ידיעות מאנ"ש שיחיו אשר במעלבורן אודות השתתפותו ועזרתו בענין התפתחות
הישיבה אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר שם, ואף שבדאי גם להבא יעשה בזה במרץ המתאים,
הנה ע"פ מרז"ל אין מזרזין אלא למזרזין באתי גם אני בשורותי אלה, אף שבטח אינו נצרך אלא
להעדפה שכת"ר שי' ישתדל בזה ככל יכולתו וגם למעלה מיכולתו.

וע"פ המבואר בדא"ח חילוק עבודת בני אדם דקודם מתן תורה שריחות היו מלאחר מ"ת אשר
שמן תורק שמך, אשר קודם מתן תורה קודם דביטול הגזירה דבני סוריא לא יעלו לרומי השיג האדם
בעבודתו ופעל בזה רק כפי יכולתו ושרשו ושרש שרשו אבל לא יותר ממקום שרש הנבראים, משא"כ
לא מ"ת אשר בטלה הגזירה הנ"ל וירד ה' על הר סיני ומשה עלה גוי', הנה יכול האדם לפעול לא רק
בהמשכה משרש הנבראים אלא גם למעלה מזה והאריכות לדכוותי' בודאי אך למותר.

ומה שכותב הנני עד"ז עתה הוא שכיון שצריך לחול סידור הישיבה שם שינויים עיקרים ותקוה
אשר סו"ס יתייסדו ויתפשטו בעיר גופא ואח"כ בסביבותי', הנה ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, אז
ווי מען שטעלט זיך אוועק אזוי גייט דאס, ולכן צריך להצביא כל כחות ולהעמיד זה באופן שיהי
לשם ולתפארת ובפרט שזהו הישיבה היחידה בכל אוסטרליא וממ[נ]ה תוצאות חיים בכל עניני הדת
במדינה זו.

המחכה לבשו"ט וחותרם בכבוד וברכה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מוה"ר מיכאל שי

שלום וברכה!

...ב) נהניתי ממ"ש באופן התחלת הלימודים לזמן החדש הן של התלמידים והן של התלמידות, ובטח ישלח ג"כ סדר היום של לימודיהם וכן בנוגע להנהגתם מתחיל מעש"ק אחר חצות עד לאחר מוצש"ק.

ג) בטח למותר לעוררו אשר המכתב דא' דסליחות שבדאי קיבל העתקתו בלה"ק, הנה תוכנו זמנו הוא כל השנה, וכיון שבר"ה העבר לא הי' במקומו, הרי זה אמתלא באופן המתאים להודיע ע"ד התוכן לאלו האנשים שאפשר להשפיע זה עליהם.

...בטח ימהר כתת התלמידים שהם על התור לנסוע לצרפת כמובן ע"י שמתדברים תחלה עם הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו' מוה"ר ניסן שי נעמאנאו באופן המתאים...

בטח קיבל רשימת הדבורים דמוצש"ק בראשית לאגודת נשי ובנות חב"ד, ומהראוי אשר זוגתו תח"י תתענין לעשות אגודה מעין זו במחנם הט' כיון שאין הדיוק שיהי' דוקא נשי חב"ד והכוונה הוא לחיזוק ותוספת בנוגע למעשה בפועל ששוות בזה כל נשי ובנות ישראל.

בודאי כדאשתקד יחלק בשמי "מעוה חנוכה" להתלמידים הלומדים דא"ח ויודיע שמותיהם. מוסג"פ הקונטרס די"ט כסלו. וכן העתק מכתב כללי.

ב"ה, כ"ד כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

מח"י הו"ח אי"א נו"נ בנשי"ק מוה"ר שמואל
אבא שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל הפ"ש ממנו ע"י הרה"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר פנחס שי אלטהויז, כן מסר לי תשורתו היקרה מזוזה קופסא של בשמים וטס של כסף, והספר "תורת רבי פנחס מקוריץ", ות"ח ת"ח על התשורות הללו המעוררים זכרונות ימי קדם ורגשות הבאות מקרב הנפש פנימה, ויה"ר מהשי"ת אשר הרגישים האלו יהי' סיבה וגורם לענינים של פועל בחיים היום יומיים וכמרו"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה עיקר.

א"ת אהי' לכת"ר שי אם יכתוב בפרטיות אודות המזוזה הקופסא והטס של כסף הנ"ל, אף שמסר לי הרה"ח כו' אלטהויז שי ר"פ בזה. מכתבי הקודם בטח קיבל בזמנו.

בברכת חנוכה והצלחה בעניניו.

ב"ה, כ"ד כסלו, תשי"ד
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבם בקשה להתפלל עליהם.

הנה ידועה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בענין הברכה שהיא בדוגמת הגשם, שכמו שהגשם מצמיח כשיש חרישה וזריעה, כן הוא גם בברכה שמקבל הברכה צריך לעשות החרישה בעצמו, היינו לב נשבר ונדכה על ידי התבוננות בגדלות הבורא ית' שבמילא מביא לידי הכרה בשפלות האדם (יעוין בפירוש תר"י בברכות ריש פרק אין עומדין, והובא לפסק הלכה בהגהות הרמ"א שו"ע או"ח סי' צ"ח סוף סעיף א') וזריעה ע"י נתינת הצדקה לפני התפלה והידור במצות אשר אז הברכה מביאה הצלחה וכמה שנאמר בפרשת ברכות יצחק, אשר אפילו בארץ היא ובשנה ההיא הנה מצא מאה שערים וכפירוש התרגום ורז"ל על חד מאה בדשערוהי.

ובטח למותר להעירם בההכרח הגמור דלימוד פנימיות התורה ובפרט בדורותינו אלה אשר הודיענו עיר וקדיש משמיא נחית הוא האר"י החי שמצוה לגלות זו החכמה ובפרט לאברכים יושבי אהל ועוסקים בתורה והשי"ת יצליחם.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,

המזכיר:

ב"ה, כ"ח כסלו, תשי"ד
ברוקלין.
שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו, ואתו הסליחה על שנתעכב המענה שלי מפני ריבוי הטרדות.

תוכן מכ' אודות בנו האברך... שי' אשר ברצונו לנסוע ללמוד בישיבה, ונשען על פסק רז"ל הוי גולה למקום תורה הסכמתי ע"ז ולא נראה זה בעיני כת"ר שי' מפני מצב בריאותו ובפרט אשר החינוך שלו מובטח גם בהיותו בביתו.

והנה לכת"ר ודכוותי' בטח למותר להביא את כל ההסברות והטעמים הנאמרים בפסק המשנה הנ"ל דהוי גולה למקום תורה, והעיקר הרי הוא אם מתקבל הטעם או לא מתקבל הטעם, הרי כיון שבמשנה לא נתפרש הטעם להדיא, אין לנו אלא דברי המשנה, ומוכן מעצמו שאין בזה איזה פגיעה בכבוד ההורים או אי-אמון בהם, ובפרט ע"פ הפירוש שבעל המימרא רבי נהוראי זהו ר"א בן ערך אשר בדידי' הווה עובדא וכמבואר במס' שבת - קמ"ז ע"ב -.

ובהנוגע למ"ש אודות שמירת בריאותו, הנה בודאי יש להשתדל בזה באותם המקומות אשר לשם יסע, והן בארצוה"ב והן באה"ק ת"ו יוכלו למצוא ידידים ואוהבים אשר ישגיחו על בנו במדה האפשרית, ובפרט שידוע אשר בריאות הגוף תלוי' במדה גדולה בהשביעת רצון מבריאות הנשמה, והא גופא אשר בנו שי' ימצא א"ע בסביבת חברים מתאימים לרוחו יוסיף ג"כ בבריאות הגשמיות, משא"כ כשיהי' בודד ובמצב של אי-שביעת רצון לעתים תכופות.

ובהזדמנות זו הנני להעיר על עוד נקודה, והוא בנוגע ללימוד תורת החסידות אשר כנראה מבין השיטים של מכתב כת"ר שי' אין דעתו נוחה כ"כ מזה, ונשען על מה ששמעתי כמה פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ממה שראה במוחש, הנני בא בשורותי דלהלן, והוא:

ידוע אשר בשנים מלפנים היו כמה שיטות בענין הלימוד עם הנוער, אם צריך הוא להיות ש"ס ראשונים ואחרונים ופוסקים בלבד, או גם תורת המוסר והחסידות, וידוע אשר כששים שבעים שנה לפני זה הנה הגאונים בשיבות דליטא התנגדו בכל תוקף גם ללימוד תורת המוסר, באמרם אשר לימוד ש"ס ופוסקים מספיק ותורה מגינא ומצלי ובמכש"כ אשר אפילו זה שסר מן הדרך הרי גם הוא המאור מחזירו למוטב, אבל כעבור איזה עשירות בשנים, הנה הראה החיים במופת חי אשר מוכרח איזה לימוד המדבר ישר מעניני מדות בני"א הרגש נפשו וחובת הלבבות עד שגם הגדולים דליטא הודו והסכימו על לימוד המוסר במדה גדולה או קטנה עכ"פ.

אותם שזכו ליהנות מאור תורת הבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידיו הבאים אחריו, אשר הביאו בחיים את ציווי האריז"ל אשר בדורנו אלה מצוה לגלות זו החכמה (פנימיות התורה) ולא עוד אלא כאשר שאל הבעש"ט את המשיח אימתי קאתי מר, היתה המענה לכשיפוצו מעיינותיך חוצה, הרי נעלה מכל ספק הכרח לימוד תורת תלמידי הבעש"ט.

בכ"ז בהדור שלפנים הי' מקום לשיטה, אשר יש להסתפק במדה קטנה ביותר של לימוד זה, כיון שבטוחים היו שלא יהי' להנער ולהבחור כל שייכות ללימוד החקירה ולא יפגש עם כאלו אשר ישאלוהו בענינים דחובת הלבבות, עניני האמונה וכו' וכו', אבל בדורנו זה ובפרט בשנים האחרונות כשבאו הגזירות והשמדות ר"ל ובלבלו את כל העולם והנערים והאברכים עומדים בפני נסיונות קשים ביותר ולדאבוננו בל ימלט שלא יפגשו עם כאלו המטילים ספק בכל הקדוש ואפילו גם ביסודי האמונה, מוכרח הדבר שידעו את האמור בתורת הבעש"ט ותלמידי תלמידיו שזהו חלק מתוה"ק וכמרז"ל כל מה שתלמיד וותיק עתיד לחדש ניתנו למשה מסיני כדי שלא יהי' איכפת לי' מה שישמע מאחרים.

גם אם ימצא מי שיאמר אשר בטוח אשר בנו או קרובו לא יפגש לעולם עם כאלו שאינם חרדים ראים ושלמים (אשר זהו נגד מרז"ל אשר אפי' בעצמך אל תאמין) הנה בא הנסיון והראה שהיפך הוא אבל אפי' לדברי האומר כך מידי ספק לא יצא, וידוע שבענין של פקוח נפש הרי אפי' בשביל ס"ס וכו"כ ספיקות מחללין את השבת וכו' וכו'.

מוסכם מכל הוא אשר תורת החסידות הוא חלק מתוה"ק, ואם גם בנוגע לעצמו יש מי שאומר שרוצה הוא ללמוד חלק זה ורק אחר זמן חלק השני הרי פשוט שכשבא איש הישראלי ואומר שנפשו חשקה בחלק תורה מסויים הנאמר למשה מסיני ומפי הגבורה בעצמו צריך לחזקו ולעודדו להוסיף אומץ בלימוד חלק תורה זה ובפרט שחלק זה הוא אשר עליו נאמר ששואלים אם עלה קב חומטין ואם חי' לא העלה, הרי כלשון רז"ל - שבת דל"א סע"א - מוטב אם לא העלית גם החטין.

ולדידי הרי כת"ר שי' צריך להודות להשי"ת אשר העיר רוח טהרה על בנו שי' וחושק ללימוד פנימיות התורה אשר כלשון הזהר הקדוש - חלק ג' דקנ"ב ע"א עיי"ש - זהו נשמתא דאורייתא, אשר כמו שהנשמה נותנת חיות בהגוף ה"ה שפנימיות התורה נותנת חיות בלימוד תורת הנגלה, ותקוות חזקה אשר יקבל ממנו רוב נחת.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש המחכה לבשו"ט.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 נ. וְכֵן זֶה לְלַבּוֹשׁ הַפּוֹכֵעַ בְּבֵית רִיחַ אֲבָל אֲסוּר לְלַבּוֹשׁ רִיחַ עַל גְּבִי פּוֹכֵעַ קִטָּן שֶׁעַל רֹאשׁוֹ וְלִצְאָת בּוֹ אֶף-עַל-פִּי
2 שְׂאִינּוֹ מִתְּפִשֵּׁט טַפַּח לְהֵלֵן מֵרֹאשׁוֹ רַב לְפִי שֵׁשׁ לְחוּשׁ שְׂמָא יִפְרִיחוּ הָרוּחַ מֵעַל רֹאשׁוֹ וְיִשְׁכַּח וְיִבְיָאנוּ
3 בִּידוֹ ד' אַמּוֹת אֲלָא אִם כֵּן הוּא מֵהוּדָק בְּרֹאשׁוֹ 411 אוֹ שֶׁהוּא עִמּוּק שְׂרָאשׁוֹ נִכְנָס לְתוֹכוֹ וְאִין הָרוּחַ יִכַּל
4 לְהִפְרִיחוֹ מֵרֹאשׁוֹ אוֹ שֶׁהוּא קָשׁוּר בְּרִצּוּעָה תַּחַת גְּרוֹנוֹ שְׂבִיחָה אִין לְחוּשׁ לְכָלוּם רַב וּבְמִקּוֹמוֹת שְׂאִין דֶּרֶךְ בְּנִי
5 אָדָם לִילָךְ בְּרַחוּב בְּכּוֹבֵעַ קִטָּן בְּלִבְדּוֹ בְּלִי פּוֹכֵעַ זֶה הַגְּדוֹל, מִתֵּר לִצְאָת בּוֹ בְּכָל עֲנָן שְׂבִיחָתוֹ לֹא יִלָּךְ ד'
6 אַמּוֹת בְּלִעְדּוֹ רַב אֲבָל אִם יֵשׁ עָלָיו פּוֹכֵעַ שְׂדֶרֶךְ לִילָךְ בּוֹ בְּרַחוּב לְפַעֲמִים אֲסוּר לְלַבּוֹשׁ עָלָיו שׁוּם פּוֹכֵעַ אַחֵר
7 בֵּין גְּדוֹל בֵּין קִטָּן אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ מִחֲמַת הַקֵּד וְכִיּוֹצֵא בּוֹה רַב אֲלָא אִם כֵּן הוּא בְּעֲנָן שְׂאִין לְחוּשׁ
8 בּוֹ שְׂמָא יִפְלִגּוּ הָרוּחַ מֵעַל רֹאשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר רַב:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשור כליו, טע"ף נ

ביאורי הלכה

ריח[חבובע בבית - בבית ישנו חשש משום "אוהל" - רבב[בלעדו - ואף אם ייפול מראשו, יחבשנו שוב
בלבד, אבל ביציאה בו לרשות-הרבים ישנו גם חשש
לפני שימשיך בדרך.
"הוצאה".
רבג[וכיוצא בזה - כגון מפני הגשמים 412.
רבד[כמו שנתבאר - מותר לצאת במגבעות המצויות
בזמננו כשכיפה תחתיהן, ואפילו יוצא בחול לפעמים
ללא מגבעת לראשו,
ויש להקפיד שהמגבעת תהיה הדוקה על ראשו 413.

צינונים והוספות

שנופלת ברוח חזקה,
וכשלוש כפה או מגבעת ללא כיפה תחתיה - אין לחוש
שמא יוליכנה ברשות הרבים אפילו אינה הדוקה על ראשו.
411 עד"ז לעיל סעיף מג.
412 כדלעיל סעיף יא שלהציל מצער מותר, ואז אין בו
איסור משום כובע על גבי כובע - אפילו אין דרכו בכך.
413 די בכך שהמגבעת אינה נופלת ברוח מצויה, אף

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות גזילה/נזקי ממון - לפי לוח "רב יומי"

1 טז וכשקנאו ישראל אפילו נודע שלוקח יותר מקצבת
2 המלך והרי הוא גזלן אסור להברית ממנו מה שמגיע
3 לו על פי קצבת המלך אלא המותר כגון אם נוטל שליש
4 יותר על קצבת המלך לא יבריה ממנו אלא שליש הסחורה
5 שאסור לגזול מן הגזלן וכשמבריה קצבת המלך גזל גמור
6 הוא.
7 אבל אם לא קנאו מן המלך אלא שהוא ממונה למלך לגבות
8 ונודע שמוסיף על קצבתו לעצמו וכן ממונה מוכס נכרי
9 שסתמו הוא מוסיף לעצמו מותר להבריה ממנו כל המכס
10 שכולו גזל שהרי המכס אינו חוב כלל אלא מחמת דין
11 המלכות וכיון שמכס זה נגבה למלך שלא בדין המלכות
12 שהרי נוטל יותר מקצבת המלכות הרי כל גבייה זו גזל גמור
13 הוא הואיל ונגבית על ידי שליח המלך שלא בדין המלכות
14 ששליח המלך כמלך והמלך שנוטל שלא כדין המלכות כגון
15 שהעמיד מכס שאין לו קצבה הרי זה גזל כמו שנתבאר

16 למעלה ואף זה שנוטל יותר מקצבת המלכות הרי זה כמכס
17 שאין לו קצבה.
18 מה שאין כן ישראל שקנה המכס וגובהו לעצמו ואינו שליח
19 המלך כלל אין הוספתו שהוא מוסיף לגזול מגרעת חלק
20 המלך כלל אלא חלק המלך מגיע למלך והמלך מכרו
21 לישראל זה ואין חלק המלך נגרע מחמת ישראל זה שגובה
22 יותר מחלקו שקצב לו המלך הואיל ואין למלך בגבייה זו
23 כלום כי כבר נסתלק כשמכר קצבתו הראויה לו בדין
24 המלכות לישראל זה והרי היתה מכירה נקיה שאין בה גזל
25 וישראל הלוקח זכה במקחו בדין המלכות לגבות לו חוב
26 המכס שחייבים בני המדינה ונעשה כבעל חוב אחר שנעשה
27 גזלן וגובה יותר מחובו שאין רשאים לגזול ממנו חוב
28 שחייבים לו:
29 *
30 ין מלך שכרת אילנות של בעלי בתים ועשה מהם גשר

מוכרים אבל לא זיתים מועטים ושמן מועט שחזקתן גנבה
וכן כל כיוצא בזה ואם אמרו הטמן אסור בכל ענין:

כב החייט ששייר מהחוט כמלא מחט לארכה וחורץ למחט
כמלא מחט שנמצא ראוי לתפור בו מעט או ששייר
מהבגד מטלית שהיא ג' אצבעות על ג' אצבעות חייב
להחזירם לבעלים פחות מכאן הם שלו שאין דרך בני אדם
להקפיד עליהם (והמקפיד בטלה דעתו) אלא אם כן דרך
אנשי המקום להקפיד (ואם אין דרכם להקפיד אף על יותר
מכאן הרי כל מה שאין מקפידים הוא שלו).

וכן שפאין דקים שהנגר מוציא מהנסרים כשמחליקה
במעצר קטן הם שלו שאין דרך בני אדם להקפיד עליהם
לטרות להביאם מהנגר ושפאין גסין שהוא מוציא במעצר
גדול ואין צריך לומר מה שחותר בקדרום להקטין הנסרים
חייב להחזירם לבעל הבית אלא אם כן מנהג המקום שלא
להקפיד.

ואם הוא עושה בבית בעל הבית אף הנסורת שנופלת
כשנוסר במגל היא של בעל הבית וכן בשאר מלאכות כל
שדרך בעל הבית להקפיד עליו באותו מקום חייב להחזירו
וכל שאין דרכו להקפיד עליו הוא של האומן (ואף אם בעל
הבית זה מקפיד בטלו דעתו):

*

כג וכל אומן שמוכר דברים שחייב להחזירם אסור ליקח
ממנו ודברים שהם שלו מותר ואם אמר הטמן אסור
שחזקתם גנובים.

ואם נשתנה הדבר ביד האומן כגון סורק בבגדי צמר במקום
שמקפידים על המוכין הנסרקין מהבגד והסורק מוכר כר
מלא מוכין שחזקתו מן הבגדים הנסרקין אלא שנשתנה
השם שמתחלה נקראים מוכין ועתה כר מותר לקנותו אף
על פי שהוא שינוי החזור לברייתו שהרי אפשר להוציא
המוכין מן הכר ויהיה שם מוכין עליהם ככתחלה ושינוי
החזור לברייתו אינו קונה הגנבה להגנב שתהא שלו ויפטר
בנתינת דמיה אלא צריך להחזיר אותה בעצמה ואסור לכל
אדם לקנותה ממנו מכל מקום כאן הקילו הואיל ואינה גנבה
בודאי אלא שחזקתה גנובה.

אבל גנבה ודאית שנשתנה ביד הגנב שינוי החזור לברייתו
אסור לקנותה ממנו אלא אם כן ידוע שנודע להבעלים
שנגנבה מהם ונתייאשו ממנה כי יאוש עם שינוי גרוע החזור
לברייתו קוין הגנבה לגנב וכן הגזלה לגזלן ואין צריך
להחזירה כלל אלא נותן דמיה לכן מותר לקנותה או ליהנות
בה בעודה ברשותו.

ושינוי גמור שאינו חוזר לברייתו קונה אפילו בלא יאוש
כגון הגזל עצים ושיפן ועשאן נסרים חלקים ודבקים
במסמרים ועשאם תיבה שאף אם יתפרקו יחזרו להיות
נסרים חלקים ולא עצים וכן כל כיוצא בזה.

אבל אסור לכל אדם לסייעו לשנות הגזלה שהרי בשינוייה
מוציאה מרשות בעליה ונעשית שלו ונמצא מסייע עוברי
עבירה ואין צריך לומר שאסור לסייע לגזלן או לגנב בשום
דבר הצריך להם לרשעתם.

(אפילו נכרי הבא לגזול או לגנוב מנכרי. וכן כל איסורי

מותר לעבור עליו אפילו צוה לכרות מכל אחד ואחד דבר
ידוע והלכו שלוחיו וכרתו הכל מאחד מותר לפי ששליח
המלך מלך הוא ואינו צריך לטרות בעצמו לכרות מכל אחד
ואחד אלא הן עצמן היה להם לטרות בזה או ישלמו לזה
שכרתו ממנו.

אבל אם כרתו אילנות שלא מדעת המלך ועשו גשר אסור
לעבור עליו אלא אם כן מסרוהו לרבים אחר שנתיאשו
בעלי האילנות משום שאז נקנה לרבים ביאוש ושינוי רשות
שבמסירתו להם קנאוהו בחזקתם בו בהילוכם עליו:

יד וכן מלך שהרס בתים ועשה חומה או דרך מותר
ליהנות בה וכן כל כיוצא בזה. והוא שיהא מטבעו
יוצא באותה הארץ שהרי הסכימו עליו בני אותה הארץ
וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם עבדים לו שאם לא כן
הרי הוא כגזלן בעל זרוע וכל עבדיו גזלנים:

יט וכן מלך שכעס על אחד מעבדיו ושמשו מבני המדינה
ולקח ביתו אינו גזל ומותר ליהנות בו וללוקחו מהמלך
או ממי שנתנו לו, שכן משפט המלכים כולם ליקח ממון
שמשיהם כשכועסים עליהם.

וכן אם גזר מי שיעבור על דבר פלוני שיהיו נכסיו למלך
וכיוצא בזה אינו גזל ומותר ללוקחו וליהנות ממנו.

במה דברים אמורים בדבר כללי שגזר על כל בני מלכותו
אבל אם גזר על אחד בלבד או אפילו על מדינה אחת
בלבדה ממלכותו ושינה אותם משאר מלכותו הרי כל מה
שלקח מהם הוא גזל גמור ואסור ליהנות בו אלא אחר יאוש
ושינוי רשות שכיון שאינו משהו מדותיו אין זה דין המלכות
כלל אלא גזלת המלכות.

ומכל מקום אם גזר על היהודים שיתנו מכס או דבר אחר
יותר מהנכרים נקרא משהו מדותיו מאחר שכל היהודים
נותנים בשוה.

ואפילו כשמשוה מדותיו אין דינו דין אלא בדבר שיש בו
הנאה למלך או בדבר שהוא תיקון המדינה כולה אבל לא
בדבר פרטי שבין אדם לחבירו שאם לא כן בטלת דיני
התורה ח"ו:

*

כ וכשם שאסור ליהנות בדבר הגזול בודאי אלא לאחר
יאוש ושינוי רשות כך אסור ליהנות בדבר הגנוב. ואפילו
אינו גנוב בודאי אלא שחזקתו גנוב כגון שומרי פירות
שמוכרים פירות במקום צנוע כמו אחורי הגינה או שרוב
הדבר ההוא חזקתו גנוב כגון רועי בהמות אחרים שמוכרים
חלב וגבינה שרוב הרועים מוכרים מה שגונבים ולא שלהם
ולא מדעת הבעלים אסור לקנות מהם או ליהנות מהם
בחנם.

אבל אם השומר מוכר בגלוי על פתח הגינה והסל או
המשקל או המדה לפניו מותר שהרי יש לדבר קול ויודעים
הבעלים ולדעתם הוא מוכר וכן כל כיוצא בזה.

וכולן שאמרו להקונה מהם הטמן אסור ליקח מהם:

כא בדידים העושים שמן מזתים בבית הברד לוקחים מהם
שמן במדה וזיתים במדה שלדעת בעל הבית הם

גזול אלא מציל את שלו ואם הלה אינו מניח לו ליטול מותר
אפילו להכותו עד שיניח אם אינו יכול להציל ממנו בענין
אחר ואינו מחוייב להוליכו לבית דין שבכגון זה שגוף
החפץ שלו הוא בעין אדם עושה דין לעצמו להצילו ממי
שגזלו או ממי שבא לגזלו או ממי שבא להזיקו בכל הצלה
שיכול אפילו בהכאה ואף אם לא יגיע לו שום הפסד אם
ילך לבית דין אינו צריך לטרוח כלל.

אבל לא ילך לבית הגזלן לגנוב חפץ שלו שמא יראה עליו
כגנב אלא אם כן אי אפשר להצילו בענין אחר:
כט במה דברים אמורים להציל בעצמו אבל להציל על ידי
נכרי אסור בכל ענין.

וכל זה כשיכול לברר שזה החפץ שלו אם יתבענו הלה
לבית דין אבל אם לא יוכל לברר אין צריך לומר שאינו
רשאי להכותו שאם יכהו יענישוהו הבית דין אלא אפילו
בלא הכאה אין הצלתו כלום. אלא אם כן אין עדים כשמציל
מידו שאז מועלת לו הצלה זו שיהיה נאמן בשבועה לומר
שלי תפסתי במיגו שהיה יכול לכפור ולומר לא תפסתי
כלום מאחר שאין עדים.

אבל כשיש עדים אין תפיסתו מועלת לו אלא למשכון אם
מודה לו הלה שהוא חייב לו איזה חוב והוא שהחוב הוא
הבא שלא מחמת הלואה שבחוב הבא מחמת הלואה אסור
למשכנו בעצמו בכל ענין כמו שנתבאר בהלכות הלואה:

*

ל מי שנתחלפו לו כליו בבית האבל או בבית המשתה הרי
זה לא ישתמש בהם (שהרי אף אם חבירו משתמש
בשלו הרי זה כגזול מן הגזלן ואסור לעשות דין לעצמו אלא
על פי בית דין כמו שנתבאר למעלה) וכשבא בעל החפץ
צריך להחזירו לו אפילו אם שלו נאבד. וכן כובסת נכרית
המכבסת לרבים והביאה לאחד חלוק שאינו שלו אסור
להשתמש בו וצריך להחזירו לבעליו אף על פי ששלו נאבד:

לא המשחקים בקוביא שעושים תנאי ביניהם שכל הנוצח
את חבירו באותו שחוק יקח ממנו כך וכך הרי זה גזל
מדבריהם אף על פי שברצון הבעלים לקח הואיל ולקח
ממון חבירו בחנם דרך שחוק והיתול הרי זה אסור מדברי
סופרים. והמשחק עם הנכרי אין בו איסור גזל אבל יש בו
איסור עסק בדברים בטלים שאין ראוי לאדם שיעסוק כל
ימיו אלא בדברי חכמה ובישועו של עולם. ויש אומרים
שהמשחק עם ישראל כמשחק עם הנכרי ואין בו משום גזל
(ואף על פי כן איסור יש בדבר כמ"ש באו"ח סי' שכ"ב).
ושנים שהמרו זה עם זה דינם כמשחקים בקוביא.

ומכל מקום אם לא השליש המעות רשאי לחזור בו אלא אם
כן התחייב ליתן לצדקה שאמירתם לגבוה כמסירה להדיוט
ואינם יכולים לחזור בהם:

לב המסיג גבול רעהו שהכניס מתחום חבירו בתוך תחומו
אפילו מלא אצבע אם בחזקה עשה הרי זה גזלן ואם
הסיג בסתר הרי זה גנב ואם בארץ ישראל הסיג הגבול עובר
בשני לאוין בלאו גנבה או גזלה ובלא תסיג גבול רעך וגו'
בארץ וגו':

דיני גזלה וגנבה:

הנאה מגזלה או גנבה נוהגין גם בשל נכרי מנכרי כי באיסור
גזלה וגנבה אין הפרש כלל בין ישראל לנכרי שלא נאמר
רעך אלא בעושה לבדו שנאמר לא תעשוק את רעך ולא
תגזול וגם הנכרים מוזהרים על הגזל והחמס כישראל שהיא
משבע מצות בני נח וחייב מיתה אפילו גזל או גנב מחבירו
(נכרי):

*

כד אין לוקחים מהנשים ומהעבדים כנענים ומהקטנים
אלא דברים שחזקתם שהם שלהם מדעת הבעלים כגון
נשים שמכרו כלי פשתן בגליל שהפשתן מצוי שם בזול
ודרכן של הנשים שם לקנותו ולטוותו ולארוג ממנו בגד
ולמכרו לעצמן] ואין הבעל מקפיד עליהם וכן בכל מקום
ומקום לפי עניינו ולוקחים ביצים ותרנגולים בכל מקום מכל
אדם וכולם שאמרו הטמן אסור:

כה וכן אין מקבלין פקדונות מן הנשים ולא מן העבדים
כנענים ולא מן הקטנים שמא גנבום מן הבעלים ואין
מסייעים ידי עוברי עבירה.

עבר וקיבל מן האשה לא יחזיר לבעלה אלא לה שמא אדם
אחר הפקיד אצלה וכן בעבד וכן בקטן שיש בו דעת כגון
שהגיע כבר לעונות הפעוטות שהוא משש שנים ולמעלה
ויודע בטיב משא ומתן יחזיר לו כי שמא נתנו לו מתנה ואין
חוששין שיאבדנה כיון שיש בו דעת:

כו אריס העובד בפרדס בעל הבית ונוטל חלק בפירות
בעד עמלו מותר ליקח ממנו פירות אף קודם שחלקו
כי יש לתלות שכשיבא לחלוק עם בעל הבית ינכה מחלקו
הפירות שמכר.

ויש אוסרים שמא לא ינכה שיורה היתר לעצמו מפני שטורח
הרבה והוא שמוכר מהפרדס אבל אם הביא מביתו למכור
מן הסתם מוכר ממה שהגיע כבר לחלקו ויש לחוש
לדבריהם וכן כל כיוצא בזה:

כז ואם נודע לבעל הבית שהאריס גונב פירות מהפרדס
אינו רשאי לנכות לו מחלקו כשבאו לחלוק אלא על
פי בית דין אבל לא יעשה דין לעצמו לגזול את האריס כנגד
מה שגנב ממנו מפני שאסור לגזול או לגנוב מן הגנב או
הגזלן כנגד מה שגנב וגזל ממנו אלא יתבענו בבית דין ואם
ינכה לו שלא על פי בית דין הרי זה גזול חלקו המגיע לו
בפירות הנשארים ואף שכבר נטל הרבה יותר מחלקו הרי
לא נטל בתורת חלוקה אלא נתכוין לגנוב משל בעל הבית
ושיהיה חלקו נשאר עדיין בפירות הנשארים שהרי הם
שותפים בכל הפירות כולם וכשבעל הבית מפקיע חלק
האריס בפירות הנשארים בעל כרחו של האריס הרי זה גזול
כנגד מה שגנב ממנו ואף שהדין הוא כך אינו רשאי לעשות
דין לעצמו אלא על פי בית דין אם יזכה בדין שיוכל לברר
שגנב ממנו ואם לאו יפסיד וכן כל כיוצא בזה:

*

כח במה דברים אמורים שאינו רשאי לעשות דין לעצמו
כשנוטל כנגד מה שנטל ממנו ולא גוף החפץ בעצמו
שנטל ממנו אבל ליטול גוף החפץ בעצמו שנטל זה ממנו
בין בגנבה בין בגזלה מותר ליטלו ממנו בעל כרחו ואין זה

'תורה אור' פרשת וישב – הפרשה החסידית

וְהָנָה אֲנַחְנוּ מֵאֱלֹמִים¹

לפי גודל הירידה כף נעשה בהם הפירוד והרבו. וכל
שעדיין לא ירדו כל כף אזי לא היה הפירוד כל כף. כי
כל הקרוב קרוב יותר אליו יתברך, יש בו יותר הבטול
והאחדות, וכל שנתרחקו יותר, אזי נעשה בהן יותר
הפירוד והרבו. ונמצא, כשנפלו למטה בעשייה נעשה
הפירוד והרבו ביותר.

וזהו שכתוב (בראשית ב, ח): "וְהָנָה יוֹצֵא מַעַדָן לְהַשְׁקוֹת
אֶת הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד כו'":

שהנהר הנמשך "מעדן", שהוא חכמה דאצילות,
בהיותה נמשכת והולכת דרך כל עולם האצילות עד
ה"גן", הוא בחינת מלכות דאצילות – הוא הכל נהר
אחד, עדיין מושלל מגדר ההתחלקות בתכלית. כי
באצילות "איהו וגרמוהי חד"², שהן בבחינת ביטול
אמיתי למאצילן, ומיוחדין עמו בתכלית היחוד שהוא
הפוך הפירוד והרבו כו'.

וכיון שמגיע הנהר בראש הבריאה אזי כתיב: "ומשם
יפרד והיה לד' ראשים". ואף שלא נתוסף בו מים, עם
כל זה נתפרד והיו לד' חלקים. והן ד' מחנות שכינה
(תקופא א, ט): "פני אריה אל הימין, [...] פני שור כו'". אף הם
חלקים בוללים עדיין, שכל חלק מהם כולל כמה פרטים
רבים;

ובירידת המדרגה, עוד נתחלק מבחינת מיקאל,
שהוא בחינת "פני אריה" לקפ"ו אלף בחינות מחולקות,
שהן "מתנה מיקאל". וכן מבחינת גבריאל, שהוא בחינת
"פני שור", נתחלק לחלקים רבים, שהם כל פרטי
המלאכים ד' מתנה גבריאל, כו'. וכל זה הוא עדיין
בעולם הבריאה;

וביצירה מתחלק עוד לפרטים יותר, שהן הרוחות
דיצירה; ובעשייה מתחלק עוד לחלקים רבים ביותר,
שהם הנפשות דעשייה. והכל הוא מבחינת שבירת
הכלים, שמתפררים בפירור אחר פירור ורבו אחר רבו
כו'. אף המלאכים הם אשר כבר נתקנו בבחינת עולם
התקון, וזהו הנקרא "ואשר משרתיו כולם עומדים כו'";
ובחינת "יוצר משרתים" הם המתבררים בכל יום כו' :

1 "וְהָנָה אֲנַחְנוּ מֵאֱלֹמִים אֲלֵמִים כו'" (פרשתנו לו, ז);

2 כתיב: "אלה המלכים אשר מלכו כו"², שהן ד' מלכין
קדמאין דתהו שנפלו בשבירת הכלים למטה – לשם ב"ן
דאצילות, מקור דבי"ע, ומשם ירדו בבי"ע. וזהו ענין
מיתת המלכים בידוע.

3 והנה בשבירת הכלים נפלו כמה בחינות. דהיינו, הן
בחינת נשמות, והן בחינת מלאכים, והן בחינת כחות
אלקיים עצמם – כולם נשברו ונפלו למטה בבי"ע,
והכחות אלקיים, נפילתן היינו שיירדו להחיות ב"ע כו'.

4 ופירוש וענין השבירה של הכלים ושל הנצוצות כו',
הוא ענין התפרדותן לחלקים רבים. כמו על דרך משל,
תיבת "ברוך", כשאותיותיה מצורפות בתיבה זו מתלבש
בהן השפלה שהוא ענין הברכה, אבל כשיתפרדו הדר'
אותיות אלו זה מזה, להיות הבי"ת בפני עצמו וכן
הרי"ש כו', אזי לא ימצא בהן התלבשות השפלה זאת
כלל.

5 ועל דרך זה הוא שבירת הכלים דתהו, שנתפרדו
הכלים לחלקים רבים מפורדים זה מזה, עד שנסתלק
מהם האור שהיה מתלבש בתוכם קודם פירוד זה, ומצד
זה ירדו במדרגה בבחינת ב"ע, ונתהוו מזה עולמות
הנפרדים, בראים רבים מינים ממניים שונים, כמו
שכתוב: "היש מספר כו"⁴.

6 והנה עצמות המאציל ברוך הוא, הוא יחיד ומיוחד
בתכלית היחוד כבודע. ולזאת, כדי שיתהוו בחינת
הנבראים, שהם בבחינת רבוי גדול ובבחינת פירוד, שהם
בחינת יש ודבר בפני עצמו, שהוא ממש המנגד אל
אמיתיית אחדותו ברוך הוא, ש"אין עוד מלבדו" (ואמתהו
ד, לה), הוצרך להיות על ידי שבירת הכלים. שמחמת
שנתפרדו לחלקים קטנים רבים מאד, על ידי זה נעשה
בחינת הרבוי של הנבראים. וגם על ידי פירוד זה נעשה
כל נברא מהות בפני עצמו, שכל מלאך מובדל מחבירו
כו'.

7 והנה כאשר ירדו הכלים והנצוצות מאת פניו יתברך,

1. (נאמר ביום השבת פרשת וישב, כ"א בסלו תקס"ה. וראה שיחת שבת פרשת
וישב תשי"ז סעיף י).

2. (בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל". וישלח לו, לא).

3. (וישלח שם, לבי"ג ואילן: "ומלך . . וזמת").

4. ("לגודלך". איוב כה, ג).

5. (תקוני זוהר בהקדמה ג, ב).

6. (וּבְרִייתוֹ: בגוף כתב יד קדש ה"צמח צדק" ליתא תיבה זו).

7. (מה שאומרים וברכת יוצר) "יוצר משרתים, ואשר משרתיו ועומדים ברום
עולם" – שיש ב' מיני מלאכים:

הא' הם אשר "עומדים ברום עולם" מששת ימי בראשית, והם נצחיים וקיימים

י"ז מאות שנה. וידוע, שהפוננה הכל לברר הרפ"ח
ניצוצים, וכשיגמרו הברורים יבא משיח במהרה בימינו
אמן. ואם כן הוא תמוה: וכי אפשר שלא נתברר עדיין
רפ"ח ניצוצים במשך¹² רב כזה? – אשר "דור הולך ודור
בא" (קהלת א, ד), וכל אחד מישראל מברר חלקו שצריך
לברר. ומה גם שמספרן של ישראל שצריכים לברר
הרפ"ח הם ס' רבוא ביוצאי מצרים, והרי עתה ברוך ה'
– ישראל רבים יותר ממספר זה¹³, יוסף ה' עליהם¹⁴ כו';
וכלי-שכן בזמן הקדמונים, שהיה נמצא בפרים שהיו בהם
יותר מס' רבוא, כמו שכתוב בגמרא: "כפר שחליים כו"¹⁵.

אלא שהוא משום שלמטה בעשייה נתפרדו
הניצוצים לאלפים ורבבות אין מספר; ומספר רפ"ח הוא
באצילות, ושם הם גם כן מספר ס' רבוא נשמות כלליים,
שהם צריכים לברר רפ"ח חלקים גדולים – הן הניצוצות
שבאצילות. וכמו שלמטה נתרבה מספר הנשמות כנ"ל,
כך נתרבו מאד הניצוצים לאלפי אלפים חלקים קטנים.
ולכך נמשך הגלות, שעדיין לא נשלם כל הברורים כו'.
וכשיושלם הברור יבא הגואל במהרה בימינו אמן. :

**והנה כתיב (תהלים קד, כד): "מה רבו מעשיך ה', כלם
בחכמה עשית".**

פירוש: שבחינת הרבוי שנעשה על ידי שבירת
הכלים הנ"ל בנבראים שבבי"ע, ובפרט בעשייה הרבוי
הפירוד גדול יותר. שכל אחד מובדל מחבירו, ובבחינת
יש ונפרד, וזהו "מה רבו מעשיך ה' כו".

"כולם בחכמה עשית": "עשית" הוא לשון תיקון¹⁶,
שעל ידי החכמה הם מתקנים בבחינת עולם התיקון.
דהיינו, שעל ידי החכמה מגיע ונמשך בהם הביטול,
להיות בטלים ונכללים אליו יתברך, ולהיות מתחברים
יחד על ידי זה ולא יהיו מפורדים.

וזהו עבודת הישראל, "וזאת תורת האדם"¹⁷: לברר
בירורין ולהעלותן מבחינת הפירוד לאחדות ה'.

**והנה כמו שהוא במלאכים, כך על דרך זה נמצא
בנשמות: שעל ידי רבוי ירידת המדרגות בהשתלשלות
העולמות מתפררים לחלקים קטנים מאד, ברבוי אחר
רבוי כו'. כי ד' דגלי מדבר הם מספר שרשי הנשמות
בעולם הבריאה; ונשמת יהודה כוללת כל הנשמות
שבמחנה יהודה, ואחר כך נתחלק להרבה נשמות
פרטיים שב"דגל מחנה יהודה" (במדבר ב, ג); וכן בשאר
הדגלים והשבטים, עד שנעשו ס' רבוא בעולם הבריאה.
כי התורה מדברת⁸ הכל בעולם הבריאה, אבל
ביצירה נתברו החלקים יותר ממספר גדול הם בבחינת
הרוח⁹ דיצירה, ובעשייה המספר של הנפשות דעשייה
הוא גדול יותר מכולן. אך הס"ר נשמות הם שכבר
נתקנו ונתבררו משבירת הכלים ונכללו בעולם התיקון.**

וכמו שנמצא ענין השבירה – שהוא בחינת הרבוי
והפירוד – בנשמות ומלאכים כנ"ל, כך ימצא בכחות
האלקיים ממש – שנתחלקו לחלקים רבים מאד ונתפרדו
לבי"ע כו', וכל מה שירדו יותר בירידת המדרגה, נתרבה
יותר הפירוד. דהיינו, שכל חלק וכל נצוץ נתחלק עוד
לנצוצות וחלקים רבים, על דרך הנ"ל במלאכים
ונשמות.

כי הנה ידוע על פסוק (בראשית א, ב): "ורוח אלקים
מרחת" – רפ"ח¹⁰ ממת¹⁰. דהיינו רפ"ח נצוצין שנפלו
מעולם התהו עם הכלים שנשברו. ומספר רפ"ח הוא
בחינת הפירוד של הנצוצין שנפלו – כמו שהיו עדיין
באצילות, שזהו ראשית ירידתן, שאז נתפרדו למספר
רפ"ח, וזהו "רפ"ח¹¹ מת כו". אבל אחר כך כשנפלו
מאצילות לעולם הבריאה, אזי כל נצוץ מרפ"ח נצוצים
הנ"ל שבאצילות נתחלק שם בבריאה לחלקים רבים
מאד; וכשנפלו מבריאה ליצירה אזי נתחלקו עוד
לחלקים ונצוצים קטנים; וכן מיצירה לעשייה נתחלקו
ונתפרדו עוד ביותר לאלפים ורבבות.

וכזה יובן מה שנמשך הגלות כל כך הרבה – יותר מן

עד שיחזור העולם לתווך כו'. והן הם החיות שבמרכבה.

יש מלאכים שנבראים בכל יום, ואומרים שירה וכלים. והיינו בחינת ניצוצי
הקדושה שנפלו בשבירה דנוגה בבי"ע, וכשהם מתקברים ועולים בבחינת מין
בכל יום ויום מחדש – היינו ענין השירה וכלות הנפש שלהם, שהם כלים
ונכללים בבחינת המלכות. לקושי תורה אמור, דבור המתחיל "והניח את
העומר, לו. ד. על פי זה חלק א בראשית דף יח עמוד ב).

8. ומו"ק ב"ר: שם: משתעי.

9. והרד"ק: שם: הרוחין.

10. (ראה עץ חיים שער רפ"ח ניצוצין פרק א. ראה גם באורי הזהר בלק קט,
ד).

11. [רפ"ח מות: שם: מות רפ"ח].

12. (זמן).

13. ו"שקף במדינת פולין ימצא יותר מס' רבוא – אור התורה בראשית כרך
ו/ תתרפב, א)

14. (יוסף ה' עליכם. תהלים קטו, יד).

15. (גישן נו, א: "ששים רבוא עיירות היו לו ליצאי המלך בחר המלך, וכל אחת
ואחת היו בה ביוצאי מצרים. חוץ משלש שהיו בהן כפלים ביוצאי מצרים, אלו
הן: כפר ביש, כפר שיחליים).

16. (כמו תמצא כא, יב) "ועשית את צפרניה" ונתתן.

17. (שמואל ב' ז, יט).

ועוד זאת, מה שנקרא העלאת מ"ן בלשון "מאלמים" 36
אלומים" – מלשון "אלים" שאינו יכול לדבר: הואיל וענין 37
העלאת מ"ן הוא בחינת בטול היש, שנתבטל ממש 38
להפיל בה, הרי אז הוא בבחינת אלם, שאינו יכול 39
לדבר ולהשפיע לזולתו שזהו בחינת יש; וכיון שעיקר 40
העלאת זו הוא בחינת הבטול, על כן הוא הפוך 41
ההשפעה ונקרא אלם.²¹ 42

כי הנה הדבור שבאדם – אינו צריך לו, רק בשביל 43
לדבר לזולתו²², אבל כשהוא בפני עצמו אין צריך 44
לדבר. וכך יובן למעלה בנמצאים הרוחניים, ענין בחינת 45
הדבור שבהם, (כמו שמצינו בגמרא (ברכות יח, ב): "שתי רוחות 46
מספרות כו"), הוא בחינת כח ההשפעה לזולתו מעילה 47
לעלול. וזהו כשהעילה הוא מהות בפני עצמו, אז יכול 48
להשפיע להעלול שלו. אבל בהיותו דבוק בעילתו 49
וטרוד לקבל שפע לעצמו, אז הוא בבחינת בטול לעילתו 50
ואין בו כח להשפיע לזולתו מצד עוצם ביטולו כו. 51

ובחינת בטול זה שדבוק בעילתו, הוא על דרך משל 52
העובר כשהוא בבטן אמו, שאינו מהות בפני עצמו רק 53
"אוכל ממה שאמו אוכלת כו"²³. אלא לאחר הלידה 54
נעשה יש בפני עצמו, עד שיכול אחר כך לדבר לזולתו 55
כו. 56

ועל דרך זה יובן בענין הבירורים – שעולים בבחינת 57
מ"ן ונכללים בבחינת עבור ביסוד דנוקבא. דהיינו, 58
שמתחלה היו בבחינת יש ודבר בפני עצמו והיה יכול 59
להשפיע לזולתו, אבל כשנכלל בבחינת מ"ן, שהוא 60
בחינת בטול לאור אין-סוף ברוך-הוא ודבוק בו בתכלית, 61
הרי זה בחינת עבור, שאז אינו מהות בפני עצמו רק 62
"אוכל ממה שאמו אוכלת". 63

ולפיכך נקראו אז "אלומים" – מלשון "אלמים", 64
שאנו יכול לדבר ולהשפיע לזולתו מצד עוצם הביטול, 65
כמשל העובר כו. מה שאין כן קודם העלאת זו ועבור 66
זה, היה בבחינת יש, לדבר ולהשפיע כו, אלא שעל ידי 67
העלאת זו נעשה בחינת אלמים. 68

ועל דרך זה יובן שיש גם כן "עבור שני לאחר 69
הלידה", כמו שכתוב ב"עץ חיים" (שער העיבור פרק א) 70

וזהו "אתה אחד, ושםך אחד, ומי כעמך ישראל גוי 1
אחד בארץ"¹⁸ – פירוש: 2

"אתה" היינו מהותו ועצמותו יתברך, שהוא יחיד 3
ומיוחד ברוך-הוא. 4

"ושםך", הוא בחינת הזיו והאור המתפשט ממנו, 5
הנקרא "אור אין-סוף ברוך-הוא" – הוא גם כן "אחד" 6
בתכלית. 7

"ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ": דהיינו, שהם 8
עושים בחינת "אחד" אפילו "בארץ", שעם היות שבארץ 9
הוא הפירוד היותר גדול, כנ"ל שעיקר הפירוד והרבו 10
הוא בעשייה, אף על פי כן, הישראל על ידי עבודתו 11
ותורתו הם עושים שם גם כן "אחד", שהם מעלים 12
הנצוצים שנפלו שם בשבירת-הכלים שיתעלו באחדות 13
ה'. : 14

וזהו "והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה" 15
(פרשתנו לו, ז): 16

שזה היה גם כן עבודת השבטים – ראובן ושמעון כו, 17
שהיו מבררים הנצוצין שנפלו בבחינת פירוד בשבירת- 18
הכלים, והיו מעלים אותן בבחינת מ"ן להתכלל 19
במלכות-דאצילות, ועל ידי זה היו מתחברים שם יחד 20
והיו לאחדים, שהרי נכללו באחדות ה' בבחינת מדת 21
מלכותו יתברך. 22

וזהו פירוש "מאלמים אלומים": 23

על דרך משל, כמו שקושרין העמרים – שמקבצין 24
כמה שבולים רבים מאד ומתגרין אותן וקושרין אותן 25
באגודה אחת, וזהו הנקרא "אלומה" כידוע, והרי 26
מתחלה היו השבולים מפורדים זה מזה ועל ידי קשירה 27
זו היו לאחדים; 28

כמו כן ממש הוא ענין הבירורים והעלאת הנצוצות 29
הנ"ל, כשמעלין אותן מטוורי-דפרודי¹⁹ להתכלל בבחינת 30
מ"ן באחדות ה', שנמצא נעשו ונכללו בבחינת "אחד" 31
ממש – ממה שהיו בתחלה בבחינת פירוד ורבו כנ"ל. 32

וזהו "מאלמים אלומים", היינו העלאת הנצוצות 33
בבחינת מ"ן, "בתוך השדה" הוא בחינת "חקל תפוחין"²⁰, 34
שהיא מלכות-דאצילות שלשם נכלל המ"ן כנודע. 35

18. (נסח תפלת העמידה במנחה של שבת).

19. [דפרודי: בגוף כתב יד ה"צמח צדק: דפרודיא].

20. (שדה תפוחים).

21. (ובענין "אידי דטריד למיבלע כו" (על פי חולין קח, ב). עיין
מה שנתבאר על פי התוספתא דבשלח, (וזהו דף נ"א), בענין
"אגליו מ"א כו" (באורי הזהר לכבוד קדושת אדמו"ר האמצעי מר, א
ואלק).

ועיין מה שנתבאר (ליקוטי תורה מסעי פט, ד) בטעם שהמסעות היו

מ"ב, וספירת העומר הוא מ"ט ימים, כי בספירת העומר
שהוא המשכות יש בכל מדה בחינת גילוי מלכות-דחסד כו.
מה שאין כן במסעות – העלאות – הפוך הגילוי כו, עיין (שם).

22. [וזהו: בגוף כתב יד ה"צמח צדק: עם וזלתי].

23. (נדה לו, ב): "למה הולך דומה במעי אמו? לפנקס שמקופל ומונח קדו על
שתי צדעיו, שתי אציליו על ב' ארכובותיו, וב' עקביו על ב' עגבותיו, וראשו
מונח לו בין ברכיו, ופיו סתום וטבורו פתוח, ואוכל ממה שאמו אוכלת ושתה
ממה שאמו שתה".

עליו אימה כו', או יוכללו באהבה ויראה זו שנמשכים
מלמעלה מבחינת אלקות ממש – ועל דרך זה הוא
בירור שני דמ"ד.

ואפילו רבי עקיבא, ש"יצתה נשמתו ב'אחד" (ברכות
טא, ב), עם כל זה הרי מסירת נפש של הנבדק רחוק עדיין
מאלקות, אלא שנמשך עליו הארה מבחינת "אחד
האמת", ואז נכלל מסירת נפש שלו בבחינת "אחד"
ממש.

וזהו ענין "למהוי אחד באחד"²⁹: שבחינת "אחד"
דיחודא-תתאה – בטול היש נכלל ביחודא-עילאה –
בטול אמיתי כו'.

ובחינת מ"ד זה הנמשך לברר המ"ן דנוקבא, זהו
מדרגת יוסף הצדיק, שהוא בחינת "ונהר יצא מעדן
להשקות את הגן" (בראשית ב, י), שהגן הוא בחינת מלכות,
ועד שם נמשך בחינת "נהר" – הנביעה מאור אין-סוף
ברוך-הוא, והוא בחינת הארת ה"קו וחוט", ושם מסתיים
ואינו נמשך בבי"ע, לכך הם עלמא דפרודא – "ומשם
יפרד כו'".

אלא שיוסף הוא צדיק שמקשר וממשיך הארת אור
אין-סוף בבי"ע. והיינו, על ידי שהנבדקים נכללים
בבחינת מ"ן בהמלכות-דאצילות כנ"ל, ויוסף ממשיך
הארת אור אין-סוף ברוך-הוא במלכות לברר את המ"ן
בירור שני, שיהיו נכללים באלקותו ממש כנ"ל. והארה
זו היא בחינת הארת הקו וחוט דאור אין-סוף. וזהו
בחינת "ונהר יצא [..] להשקות כו" כנ"ל.

ונמצא, מדרגת הביור דיוסף הוא למעלה מעלה
מהבירור של השבטים. שבירור של השבטים הוא,
שמעלים מ"ן במלכות-דאצילות ועדיין לא נהפך
לאלהות ממש עד שיוסף ממשיך המ"ד, שהוא הארת
אור אין-סוף שמלוכש בחכמה, שזהו "ונהר יצא מעדן
כו", ו"בחכמה אתברירו" בירור ב', ואזי נכלל המ"ן
באלקות ממש, שהיא התכללות יחודא-תתאה ביחודא-
עילאה כנ"ל. והיינו מה שכתוב: "והנה אנחנו מאלמים
אלומים בתוך השדה", שהוא הביוריים מבי"ע להעלותן
בבחינת מ"ן במלכות כנ"ל.

ויוסף עצמו בירר בירור זה הראשון גם כן – אף
ששרשו ממש מ"ה דאצילות, שהוא בחינת המ"ד – אף
על פי כן, מאחר שנתלבש למשה בגוף, היה צריך לברר
בירור זה התחתון גם כן כשאר אחיו.

והיינו, בשביל המשכת מוחין-דגדלות צריך לבא
מתחלה בבחינת הבטול בתכלית. וזהו העבור שני,
דהיינו, שלאחר שהיו לו מוחין ודיה יכול להשפיע
לזולתו, עתה מתפלל בבחינת עבור בתכלית הבטול
(ונעשה בחינת אלם כנ"ל), כדי שעל ידי בטול זה יומשך
לו אחר כך מוחין-דגדלות מאין-סוף ברוך-הוא.

והנה כל זה היה עבודת השבטים, שהן בעולם
הבריאה (לבד מיוסף, שהוא מאצילות בדלקמן אם
ירצה השם), והם מרפבה לבחינת מלכות-דאצילות.
והוא כענין²⁴ י"ב בקר שהיו בים של שלמה, שהן י"ב
בחינות שבראש²⁵ הבריאה. והים עומד עליהם²⁶ – הוא
בחינת מלכות-דאצילות. ולזאת עיקר עבודתם והעלאת
מ"ן מהבירורים שביירו בבי"ע היה מגיע עד המלכות-
דאצילות ולשם היה נכלל בבחינת מ"ן, וזהו "מאלמים
אלומים בתוך השדה" כנ"ל;

אמנם ידוע, שהמ"ן, אף על פי שכבר נכלל בבחינת
מלכות, עדיין הוא צריך בירור שני על ידי המ"ד, והוא
שנמשך מ"ד דין לברר המ"ן דנוקבא, וזהו ענין יחוד
זו"נ.

והענין:

כי אף על פי שנתבררו הצוצות ונכללו בבחינת מ"ן,
שהוא בחינת בטול לאלקות כנ"ל, עם כל זה אי אפשר
להם להתייחד ממש באלקותו יתברך (כמו שהיו קודם
שבירת-הכלים, שהיו בחינת אלקות ממש מי ספירות
דתהו), עד שיומשך עליהם גילוי שם מ"ה דאצילות,
ועל ידי זה יתבררו בירור שני והוא העיקר;

יען "בחכמה – דוקא – אתברירו"²⁷, שהוא בחינת
המ"ד. כי הביור הראשון היה רק שיהיה בהם בחינת
בטול היש, וזהו רחוק עדיין מאלהות מאד, "דאיהו
וגרמוהי חד", שהם בבחינת בטול אמיתי. אלא על ידי
שנמשך בהן בחינת מ"ד, שהוא הארת שם מ"ה לבררם,
אז נכללו בבטול אמיתי באלקות.

וכמשל באדם, שמביר בירורים על ידי שאוכל
ושותה ואחר כך מתפלל באהבה ויראה על ידי כח זה
שאכל ושותה, שנמצא – נכללו החיות של המאכלים
והמשקים שנפלו בשבירת-הכלים בבחינת האהבה
ויראה שלו, ועם כל זה הוא עדיין רחוק ממהות "אחד
האמת"²⁸; אלא בשעל ידי העלאת מ"ן דאהבה ויראה
שלו נמשכו לו דחילו ורחימו מלמעלה מאת ה', שתפול

24. [כענין: שם: "הע" = והוא ענין].

25. וי"ב בחינות שבראש: שם: בחינת הי"ב שבטים שבראש.

26. (מלכים א' ז, כב): "ועש את הים . . עמד על שני עשר בקר . . והים
עליהם מלמעלה".

27. (נמקן לעיל טז, ד).

28. ("אחד האמת" – שהוא לבדו הוא ואין זולתו". תניא פרק ל"ה בהגדה).

29. (זהר חלק ב תרומה קלה, א).

הבירור, ובאמת אין המ"ד נמשך אלא לאחר שיש
העלאת מ"ן, כי "לית ברכתא שריא באתר ריקניא"³⁴,
רק בשיש כלי אז שורה האור, והמ"ן הוא כלי להמ"ד;
לכן, כדי לעורר המשכת מ"ד דיוסף היה צריך להיות
תחלה העלאת מ"ן דהשכטים, בבחינת בטול לעורר
המשכה זו.

גם יובן זה ממשל גשמי בזיוג זכר ונקבה, ש"אין
קישוי אלא לדעת"³⁵. וכשהנקבה עורכת שולחנה אז
נתעורר תאות הזכר כו'. וזהו "והנה תסבינה
אלומותיכם", שעשו הכלי והעלאת מ"ן, "ותשתחווין
לאלומתי";

ובהשתחואה זו עשו ב' בחינות: א' הבטול שלהם
לאור אין-סוף. הב' שעל ידי זה עשו גם כן ההמשכה
שיומשך המ"ד. דהיינו שיומשך הארת האין-סוף
בבחינת יוסף. והמשכה זו שעשו הם – היינו שיומשך
בחינת האור-פנימי ביוסף, ואמנם השתחואה דיעקב
היה רק ענין המשכה לבדה, שהמשיך בחינת המקוין
ליוסף כו'.

והנה סבת שנאת השכטים ליוסף על חלומותיו כו'
הוא, לפי שהם טעו בדבר אחד:

בהיות כי ידוע בענין "ששם עלו שכטים שבטי י"ה
כו'" (תהלים קכב, ד), שיש בחינת י"ב גבולי אלכסון³⁶ בן"א-
דאצילות; ונקראו "שבטי י"ה" – שנמשכים מאבא-
ואימא³⁷. ולזאת סברו השכטים-שלמטה – ששרשן
משם, ואם כן הם במדרגה אחת עם יוסף, שכולן שרשן
מן"א-דאצילות, ואם כן אין צריכים לו בשביל המשכת
המ"ד, שהרי כמוהו כמוהם משרש אחד מבחינת י"א, א,
שמשם המשכת המ"ד.

אבל טעו בזה. כי אמת ששרשם מן"א בנ"ל, אבל הם
בעצמם למטה בבריאה, וכן"ל בענין בחינת י"ב בקר
שהם עומד עליהם מלמעלה, הילכך הם רק המעלים
מ"ן למלכות; מה שאין כן יוסף-שלמטה – הוא עצמו
מבחינת יסוד-דאצילות ממש, ולפיכך הוא דוקא
הממשיך מ"ד, והם צריכים לו כמו שכתוב: "והנה
תסבינה אלומותיכם כו"³⁸, בנ"ל :

וזהו "והנה אנחנו מאלמים כו'" – שכולנו שוים בזה
להעלות מ"ן במלכות, אלא שלאחר בירור זה "והנה
קמה אלומתי כו'", שנמצא בו מעלה יתירה מצד שרשו
בשם מ"ה-דאצילות, שעל ידי זה מדרגתו הוא להוריד
מ"ה, לברר בירור שני את המ"ן שכבר העלו במלכות.
ובירור זה אין בכח שאר השכטים, שהן בבריאה כו',
שלמטה מטה מאצילות.

וזהו (פרשתנו לו, ז): "תסובנה אלומותיכם ותשתחווין
לאלומתי" – בבחינת בטול ממש. כי בלעדי המ"ד דיוסף
לא נכלל המ"ן שלהם באלקות ממש, רק שעל ידי
המ"ד דיוסף שמבררם בירור ב' שיוכללו בבטול אמיתי
דמ"ה – וזהו "ותשתחווין כו'" – ואז הוא שנכללו באלקות
כנ"ל³⁹ :

והנה להבין ביאור ענין "ותשתחווין לאלומתי".

גם ענין החלום השני (פרשתנו לו, ט): "השמש והירח כו'
משתחווים לי" – שהדברים מגיעים לייעקב, וכמו שכתוב
(שם, יא): "ואביו שמר כו'" – איך יתכן שיעקב שהוא
למעלה במדרגה מיוסף, כי הוא בחינת גוף ויוסף בחינת
ברית⁴⁰, ואף על גב דגוף וברית כחדא⁴¹, מכל מקום הוא
גבוה כו' – אם כן איך ישתחוו ליוסף? וזה תמוה!

אף הענין כי השתחואה כוללת ב' בחינות:

הא' – בחינת בטול, ששטל ומשתחווה כו', כמו (נחמיה ט,
ז): "וצבא השמים לך משתחווים" – שהם מתבטלים כו'.
הב' – הוא ענין המשכה, שמרכין ראשו וממשיכו
למטה.

ובאמת הא בהא תליא. שעל ידי הבטול גורם
ההמשכה כו'. וכן ידוע גם כן מהשתחואה שבשמונה-
עשרה באמרו: "ברוך אתה ה'", שהוא בחינת בטול, וגם
המשכה על ידי שמרכין ראשו וממשיך מבחינת "ברוך"
בבחינת "אתה", כמבאר ב"פרי עץ חיים"⁴².

ועל דרך זה יובן ענין "ותשתחווין לאלומתי":

כי הנה השכטים כשהעלו מ"ן במלכות, וצריכים
לעורר המשכת מ"ד-דאצילות שעל ידי זה עיקר

35. (יקמות נג, ב)

36. (ספר יצירה פרק ה משנה א).

37. (ראה זחר חלק ג אחרי עת, א).

38. "ותשתחווין לאלומתי".

39. (וענין מה שנתבאר בענין ב' בירורים אלו על פסוק "ואלה שמות"
(לקמן מט, ג)).

40. (ויוסף בבחינת ברית: וזה פרשתנו קפר, ב. ובכמה מקומות).

41. (זחר חלק ג פתח רלו, א בריאה מהימנא (ועוד): "גוף וברית חשבינן חד").

42. (ראה שער העמידה).

43. (זחר חלק ב תרומה קנה, א. קנו, ב. זחר חלק ג צו לד, א)

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

33 הוא בחי' אדם דבריא ואלו דיצירה בחי' צלם ודמות
34 ומ"ש אף עשיתיו הוא בחי' דמות דדמות שמיצירה
35 לעשיה ונקרא אדם דעשיה כשנלכש בגוף כו' והן ג'
36 מדרגות דנר"ן נשמה דבריא רוח ביצירה ונפש
37 בעשיה וכל נפש כלולה מנר"ן שבחי' הנפש שלו
38 בעשיה ורוחו ורוחו ביצירה ונשמתו דבריא ואלו כלול
39 היה מג' מדרגות הללו בכללות וכמ"ש נעשה אדם בחי'
40 עשיה שהוא בחי' נפש בגוף וכמ"ש ויפח באפיו נשמת
41 חיים כו' בצלמנו כדמותנו בחי' בריאה ויצירה מחשבה
42 ודיבור כו' (ומ"ש אף עשיתיו אף זה הפסיק הענין לפי
43 שבעשיה נחקק בחומר גופני ואין לזה ערך כלל לגבי
44 בחינת רוח שביצירה מה שאין כן ערך בחינת הרוח
45 שביצירה לגבי נשמה דבריא אע"פ שנק' יש מיש כמו
46 משל חקיקות החותם בדבר נבדל כו' מ"מ הרי נשאר
47 בחי' אור רשימו מאותיות שבמחשבה בדיבור ונמשך
48 גם הוא אחר הצורה העצמית הנק' צלם וז"ש אך
49 בצלם יתהלך איש איש הוא בבחי' רוח דיצירה ויתהלך
50 בבחי' צלם אלקים דבריא מבחי' נשמה ששרשה
51 בעולם המחשבה כמ"ש ישראל עלה במחשבה כו' וכמו
52 שמצינו שיש בחי' נשמות ששרשם רק מעולם
53 המחשבה כמו נשמת רב המנונא סבא כו' ונק' נוני ימא
54 כו' וכמ"ש במ"א במ"ש בזהר ע"פ וידגו לרוב בקרב
55 הארץ כו' וד"ל משא"כ עד"מ מחקיקות אותיות
56 שבשעוה בדבר נבדל אחר אע"פ שלכאורה אין הפרש
57 בין זה לחקיקת אותיות החותם בשעוה מ"מ אחר
58 שכבר לא יש בשעוה רק רשימו בעלמא מחקיקות גופי
59 האותיות שבתות א"כ מה שנחקק מחקיקות אותיות
60 שבשעוה בדבר אחר הרי זה בחי' רשימו דרשימו כו'
61 שהוא בתכלית הקטנות כו' וכמ"כ יובן במ"ש אף
62 עשיתיו שבחי' נפש שבעשי' הבאה בהתלבשות בחומר
63 גופני אינו רק בחי' רשימו דרשימו מבחי' אותיות צלם
64 אלקים נשמה דבריא כו' וד"ל:

1 (יז) והנמשל מכל הנ"ל יובן למעלה במ"ש נעשה
2 אדם בצלמנו כדמותנו כו' שזהו מ"ש
3 לכבודי בראתיו יצרתיו כו' דהנה בבריא אדם נזכר ג'
4 לשונות ב"ע וכמ"ש בראתיו יצרתיו כו' והעיקר הוא
5 בריאה ויצירה שהוא בחי' מחשב' ודיבור ומ"ש ויפח
6 באפיו הוא בחי' עשיה כמו שאנו אומרים אתה בראת
7 יצרת נפחת כו' וזהו בחי' צלם ודמות צלם הוא מבחי'
8 אותיות המחשבה שנקרא צורה העצמית וז"ש נעשה
9 אדם בצלמנו בצלם בחי' אדם דבריא כמ"ש ועל
10 הכסא דמות כמראה אדם פי' על הכסא בחי' כסא
11 הכבוד שבבריא ובחי' ציור אדם שעל הכסא הזה הוא
12 בבחי' עולם המחשבה שנקרא צורה עצמית שהוא בחי'
13 צלם כנ"ל וז"ש בצלמנו וע"ז נאמר ויברא אלקים את
14 האדם בצלמו כו' ומבחי' צלם אדם דבריא זה נחקק
15 בכסא להאיר למטה בבחי' היצירה נקרא דמות שזהו
16 מבחי' עולם המחשבה הבא אל עולם הדיבור שזהו
17 צורה מצורה בבחי' יש מיש כנ"ל וע"ז נאמר וייצר ה'
18 אלקים את האדם ונקרא אדם דיצירה וכן מיצירה
19 לעשיה שזהו כמו הציור שמציירים ע"י חקיקות הדמות
20 וכמו אותיות הכתב לגבי אותיות הדיבור כו' וד"ל. אבל
21 הדמות הנראה במראה הרי אין שם גם חקיקת דמות
22 ולא נקרא דמות מדמות ג"כ אלא רק מראה של דמות
23 לבד כו' ולא נקרא הארה דהארה כדמות מדמות שנקרא
24 יש מיש עכ"פ כו' (ואע"פ שנראה צלם הצורה העצמית
25 במראה אין זה עצם הצורה ממש שהרי אינו רואה שם
26 עצם הפנים רק דמותו לבד רק שיש בו יתרון מעלה מן
27 הדמות במה שנראה בו כמו ראיות צורה העצמית ממש
28 משא"כ בצורה שבדמות שעל הלוח וכה"ג שהרי
29 במראה רואין גם תנועות החיות של סקירת העין
30 ותנועות הפה וכה"ג כו') וענין בבואה דבבואה שזהו
31 צל של צל אינו נקרא דמות דדמות אלא כמו מראה
32 ממראה הנכפל כו' ולמעלה יובן שמ"ש בראתיו יצרתיו

חינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"ט

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

3 למטה ולא די שלא יהי' עלי' רק נפילה ח"ו וע"ז כתי'
4 רגליה יורדות, והעצה לזה הוא ענין מ"ש וגם את

1 אך באמת כשעושין כל התורה והמצות בדברים
2 גשמי' כמו תפלין אפשר לידיבק בגשמיות וליפול

ליכלל באלקות בבחי' ההתלהבות והפסולת הוא
ההתלהבות שברשפי אש על המנגד, וכמו"כ במלאכים
ג"כ הרשפי אש לאלקות והפסולת שברשפי אש הוא
על המנגד, וזהו ענין עוקצה מר שהוא המרירות על
המנגד שהוא התאוות גשמיים וממילא לא יפול בהם
הגם שעוסק בתו"מ בדברים גשמיים, ודובשה מתוק
הוא ענין שמחה של מצוה וכמ"ש תחת אשר לא עבדת
את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב שזהו עשיית
המצות בשמחה ותענוג לאלקות ולא מצות אנשים
מלומדה ובוודאי לא יפול רק יהי' המשכת גילוי
אלקות למטה מטה, וזהו ענין מרגלים שלא רצו ליכנס
לארץ ישראל שהוא ענין השפלה למטה במצות
מעשיות שהם ענינים גשמיים ואמרו ארץ אוכלת
יושביה שע"י דברים גשמיים שבמצות רק רגלי' יורדות
וזהו ענין שנקראו מרגלים ע"ש רגלי' יורדות, אבל
באמת טעו בזה כי היא ארץ כנען שהוא לשון הכנעה
ושפלות, וע"י הכנעה ושפלות כשמקיים המצוה
בהכנעה ושפלות א"א ליפול למטה בתאוות גשמי'.

דבר גו' כי תבואו אל ארץ מושבתיכם

הצרעה ישלח ה' אלקיך במ' עד אבוד הנשאים
והנסתרים מפניך. והנה ארז"ל על דבורה הוא הצרעה
ג"כ שעוקצה מר ודובשה מתוק, והענין הוא כי הנה
ארז"ל לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר, וענין הרוגז
הוא כמשארז"ל מזיעתן של חיות הקודש יוצא נהר
דינור על ראש רשעים בגיהנם יחול, זיעה הוא ארס
וחמה שלהם כמ"ש הנה סערת ה' חימה יצאה והוא
פסולת שלהן וכמו למשל באדם שהוא חולי חולאת
שיש לו אש ששורף אותו אזי אח"כ מזיע כי הפסולת
של אש [הוא החולין] יוצא לחוץ ע"י חלקי הזיעה
שהוא מים, כך הוא למעלה המלאכים שנק' שרפים
ובוערים ברשפי אש אזי יוצא מהם הפסולת שברשפי
אש שלהם וזהו הזיעה שעל ראש רשעים שבגהינם
יחול, וזהו ענין כמו אדם שאוהב לחבירו ביותר אזי
כשחבירו עושה דבר [המנגד לו] אזי הוא עליו מלא
כעס, וכפי אהבתו אליו כך הוא הכעס עליו כשעושה
דבר אשר לא טוב, וזהו ענין לעולם ירגיז אדם יצ"ט
על יצה"ר על המנגד, כי האש שבקדושה הוא הרצון

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

מה תעשה, אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח,
ולמה היו צריכי' ישראל להגיע בעבודה לבחי' משקוף,
מאחר שזה נמשך מבחי' א"ס דכחשכה כאורה.
והענין יובן בהקדם דרז"ל במד"ר ע"פ ועבר ה'
לנגוף, ועברתי, ל' עובר שאמר עובר אני על
מה שאמרתי כגן ה' כארץ מצרי' כ"א מצרי' לשממה
תהי' (יואל בסופו), ע' בפי' בא פ"ז באורך משל למלך
שהלך בנו לברברייא כו' כך ירד יוסף כו', נמצא
שמפרש ועברתי ל' עובר היינו שהעביר על המדה,
שמדותיו לרחם, כי הגם שאינו ותן כו', מ"מ הוא
מרחם ומאריך אף אף לרשעי' כמ"ש רז"ל ע"פ אך
אפים ורב חסד, וזהו שאנו משבחי' הטוב כי לא כלו
רחמין והמרחם כי לא תמו חסדיך, ומבקשי' ברחמין
הרבי' רחם עלינו, ומ"מ עובר אני על מדה זו ועושה
דין במצרי'.

ולקחתם אגודת אזור

בס"ד. (חג הפסח, ז"ב).

ולקחתם אגודת אזור וגו' והגעתם אל המשקוף ואל
שתי המזוזות וגו', וראה את הדם על
המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח. ולכאור'
יפלא הלא כתי' ועברתי באמ"צ ודרשו חז"ל אני ולא
מלאך כו' וא"כ למה צריכי' לסימני', והתינת למ"ש
ולא יתן המשחית כו', אך מאחר דכתי' ועברתי למה
לי כל ענין הגעת הדם אל המשקוף כו', אלא על כרחך
צריך לומר שלא בשביל הסימן כ"א שישאל היו
צריכי' להגיע בבחי' עבודתם לבחי' משקוף כו', אשר
גם זה אינו מובן דהא מכת בכורות ה' לא ע"י מלאך
כו' כ"א בכבודו ובעצמו (וכמובן ממד"ר בשלח פך"א
ממה שדחו להס"מ במה שנתן לו איוב שיתגושש בו
שזהו רק בשביל שלא אבה ה' לשמוע קטרוגו כלל),
א"כ ה' זה מבחי' אוא"ס שכחשכה כאורה אשר עז"נ
(איוב ל"ה ו"ז) אם חטאת מה תפעול בו ורבו פשעיך

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

צבאם שהוא ענין ההשגחה עליהם באופן נעלה יותר
משאר הנבראים מצד החשיבות שלהם בו' ואף שעל כל
הנבראים יש השגחה, על צבא השמים יש השגחה
מיוחדת וגלויה יותר.
ויש לומר - מקור נוסף לכך שענין ההשגחה על צבא
השמים באופן מיוחד, שהרי אמרו רבותינו ז"ל¹⁵⁶ על
פסוק¹⁵⁷ אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים בו' נמה
ימינו וברא שמים נמה שמאלו וברא ארץ - שיד ימין
מסמלת את ענין האור והגילוי, ואילו יד שמאל מסמלת
את ענין הגבורה והצמצום. בכל אופן, הרי מוכח,
שבשמים הגילוי יותר בו', והיינו, שיש שם השגחה
עליונה יותר.
דכמו שהוא בשמים בכלל, כן הוא בצבא מעלה שבהם
ההשגחה בבחינת גילוי יותר וזהו שעליהם נאמר בפירוש
המוציא במספר צבאם בו', ומשום זה גופא המה קיימים
באיש - הם עצמם נשארים להתקיים ללא חלישות
ושינוי, מצד יתרון הגילוי בהם בו'.
קיצור.
וב' בחינת מספר הנוכחות לעיל הוא ענין את שדרכו
למנות וכל שדרכו למנות, דאיתא בשל"ה דעל ידי
המספר הוא השראת השכינה,
והענין כי מספר מורה על החשיבות, המוציא במספר
צבאם והחשיבות דאיש לא נעדר והוא שכן רצון הבורא,
וכזה נגלה כח האין סוף, ובתקוני וזהר מרוב אונים כתר
עליון והוא ענין כל אשר חפץ ה' עשה גילוי אין סוף
הכלי גבול בעשיה (וכן על ידי מעשה המצוות), והמספר
הוא ענין ההשגחה, והיינו השגחת שם הוי', דהשגחה
דשם אלקים הוא הוא שמסתתר בלבושים וברכך ה'
אלקין בכל אשר תעשה, והשגחת שם הוי' הוא בלא
העלם, או בגילוי ממש כמו ביציאת מצרים, ומה שכתוב
וידע אלקים בכדי שיהיה נגוף ורפוא.

אבל ההשגחה משם הוי' הוא שבא השפע בבחינת גילוי
אור, וכמו בהשפעת לחם מן השמים - המן שירד בדור
המדבר, שלא היה בו פסולת אלא כולו היה נבלע בגוף
ולא יוצא, כיון שהוא שפע שמגיע מלמעלה ללא לבושים
גשמיים, וכן בכל ההשפעות בבחינת דקות ורוחניות בו'.
ובזה - בהשפעה משם הוי' שאינה מתעלמת ומסתתרת,
יש גם כן חילוקי מדרגות אם - אופן א' - שבא על כל
פנים השפע האלוני, גם כאשר הוא בגילוי ממש,
בבחינת לבוש להיות מזה השפעות גשמיים - כיון
שהמטרה היא שהשפע ירד ויתלבש בדברים גשמיים, רק
שהלבוש הוא גם כן לבוש דק שאינו מעלים על האור בו',
וכמו המן, שהיה ניכר בגילוי איך שהגיע מן השמים,
ובכל זאת הוא התלבש בלבוש גשמי, שהרי העם אכלו
אותו בגשמיות. או - אופן ב' - שבא האור בבחינת גילוי
ממש ללא כל לבוש טבעי להיות מזה ענין הגאולה בו' -
כאשר נדרש שידוד מערכות הטבע וכדומה.
שואל הרבי נ"ע: ומה שכתוב ביציאת מצרים וידע
אלקים - והרי לכאורה, הגאולה היא משם הוי', ומדוע
נזכר בה שם אלקים? ומבאר: היינו שההשגחה דשם הוי'
בא בבחינת גילוי בשם אלקים - כלומר, למרות שהשפע
הוא משם הוי', הוא מתגלה דרך שם אלקים (שהוא
הלבוש דק), והסיבה היא בכדי להיות שכר ועונש שזה
ענין מה שכתוב¹⁵⁴ נגוף ורפוא שבאותו זמן היה נגוף
למצרים (עונש) ורפוא לישראל (שכר) בו', ובשביל
הענין של שכר ועונש, היה השפע צריך לעבור דרך שם
אלקים (שענינו מידת הדין).
ועיין מה שנתבאר בתורה אור דיבור המתחיל ארדה נא
דרוש חב"ד¹⁵⁵ - מהו ענין הידיעה אצל הקדוש ברוך הוא
בשעה שהכל גלוי לפניו, וכיצד השכר והעונש מגיעים
מהלבושים של מידת הדין.
וזהו ענין מה שנאמר לגבי הכוכבים, המוציא במספר

צחר תעשה לחיבה, שבת פרשת נח, תער"ג

אפי' בהמדות עליונים חו"ג להיות מזה שכר ועונש כנ"ל. ושירי' שכר ועונש
זה דוקא ע"י דעת תחנות שני' הכלים והענינים. ועיין בפרדס ש"ד פ"ט
בענין ידיעה ובחירה שכ' כי יש חילוק בידיעה קודם שיחטא האדם אנפ"ט
שעתידי לחטא. לאחר שחטא כ' ע"ש. ולפמ"ש יובן כי הידיעה קודם
שיחטא זהו בבחי' דעת עליון וכנ"ל. ויש ב' שמות וירא אלקים את בני'
וידע אלקים פ' לא שנתחדש הידיעה אלא שמקודם היה בדעת עליון
שלא נמשך מזה התפעלות להיות עונש לפערה ושכר לישראל וע"י וירא
אלהים ע"י בחי' עיני ה' לראות המעשה כשכר נעשה בפועל ע"י וידע
אלקים שנמשך בחי' הדעת תחנות המתפשט במדות להיות שכר ועונש.
156. ראה פרקי דרבי אליעזר פרק י"ח.
157. ישעיהו מח, יג.

154. ישעיה יט, כב. וראה זוהר חלק ב לו, א. מאמרי אדמו"ר
הזקן תקס"ז, עמוד קיא ואילך.
155. וזה לשונו: ותדע שכן הוא מענין ידיעה ובחירה שאין הידיעה
שהש"ת יודע שזה יהיה צדיק או רשע מכרחת את הבחירה ככל. ואין
הוא. אלא לפי שידעה זו שהש"ת יודע הכל מקודם אשר נעשה זהו בבחי'
דעת עליון שלא ע"י הכלים דעשר ספירות דהא עיני ה' משוטטים לראות
המעשה שכבר נעשה שזה נראה לבחי' המלאכים והכלים דבי"ע שנעשה
ע"י פגם וכתם בהמלאך כו' וכנ"ל משא"כ הידיעה שהקב"ה יודע העתיד
ומעשה האדם קודם שנעשה אינו על ידם כלל כ"א ידיעה זו היא במקום
גבוה מאד בחי' דעת עליון ולזהו דעת זה בחי' מקיף אינו מכריח את
הבחירה שאין האדם מתפעל מזה כמו שלא נמשך מדעת זה התפעלות

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תש"ו

בהחשף שקדם אל האור והגלוי, דהנה בהעבודה
דקריאת שמע שעל המטה הרי כל ישראל מחיבים בה,
דכללות עבודתה היא החשבון צדק שעושה בנפשו
מכל מה שעבר עליו במשך היום בכל עניניו במחשבה
דבור ומעשה, ויש בזה חלוקי מדרגות לפי מהותי
מדרגות בני אדם ומצב עניניהם וארחות חיייהם, דאינו
דומה הפעל עסק ליושב אהל ובצלי מדרגות בעוסקים
בתורה ועבודה, והפעלי עסקים גם הטרודים ביותר הרי
אינם יוצאים ידי חובתם בקיום המצות בלבד, ומחייבים
בלמוד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, ועבודתו
בקריאת שמע שעל המטה הוא להתבונן בה"סור מרע"
וה"עשה טוב" שלו, והיושבי אהל ובפרט הפעלי
מדרגות בתורה שצריכים לדקדק עם עצמם ביותר, וגם
דקות הרע לרע יחשב, ומצר לו במאד ובא לכלל
הספקה והחלט טוב על להבא, ובממילא הרי השנה
שלו היא בטוב, דלא זו בלבד שאין מבלבלין אותו
בחלומות של הכל ורעות רוח, אלא עוד זוכה לאיזה
עלוי שנופלים לו אותיות התורה במח הזכרון שלו,
ואחר כך היא העבודה בתקון חצות שמתמרמר על
חרבן בית אלקינו, דשכינתא בגלותא, ומרגיש צער זה
בעמק תוכיות פנימיות לכבו בהרגש הגלות והשכינה
דנפשו האלקית שפתוח ובעניניו, ובאמירת וקריאת
פסוקי תהלים ובפרט בלמוד התורה שאחר זה מפפח
צערו מעט ומתחזק בעבודתו, ואחר כך בהפכד ראש
שקדם התפלה, כשמתבונן דלית אתר פנוי מנייה, ובכל
מקום שהוא שם הנה הוי' נצב עליו והוא מרחק
בתכלית הרחוק לספת הגסות והחמירות והיטות שלו,
הנה כשמתבונן בזה בהעמקת הדעת הרי הוא נעשה
נמאס בעיני עצמו וחושב עצמו לחוטא ופושע ובוגד
בכבודו של מלך מלכי המלכים הוי' הנצב עליו,
ומתמרמר במאד שמצר לו, אז אים איז באמת ניט
גוטי, ואינו שך כלל לענין השמחה, ואחר כך בעבודה
התפלה, דעקר העבודה היא התגלות האור בהשגה
אלקית באשר מתבונן בענין אלקי כמו בהענין דהשגחה

מ"אי מברך, מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו
להדליק נר חנכה. והיכן צנונו (הא לאו
דאורייתא היא אלא דרבנן, רש"י), רב אויז אמר לא
תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, רב נחמיה
אמר מ'שאל אביך ונגדך וקניך ויאמרו לך". ופרש
הר"ן (בדרשותיו דרוש ו), שהיה רב אויז סובר דכשם
שכל הגזרות והדינים והסגים של דבריהם סומכים על
לאו ד"לא תסור", כך המצות שחדשו כגון נר חנכה
סומכים על אותו הלוא בעצמו, ורב נחמיה אמר שאין
באותו הלוא אלא לדבריהם שיש בהן עקר מן התורה.
וצריך להבין, דהא נר חנכה היא מצות עשה, ואיך
אפשר לומר דהסמך לזה הוא לאו ד"לא תסור", הרי
מצוות עשה ומצוות לא תעשה הן חלוקות בענין
ובשורשן, יראה היא שרש הלא תעשה ואהבה היא
שרש המצות עשה. וצריך להקדים תחלה מה שנתבאר
לעיל¹ דיום ולילה אור וחשך בעבודה הם ב' סוגים
דכבד ראש ותפלה בשמחה.

ה) והנה פתיב וירא אלקים את האור כי טוב, ובבדל
אלקים בין האור ובין החשך, דהמובן מזה
הוא שקדם ההבדלה היו אור וחשך משמשים
בערבוביא, דזהו ענין יום ארץ שאין בו ההתחלקות
דלילה ויום, ועל זה דוקא הוא אומר וירא אלקים את
האור כי טוב, דעקר הטוב הוא כמו שהוא קדם
ההבדלה. והענין הוא, דזהו בהאור אין סוף שלמעלה
מהשתלשלות, דשם הוא יום ארץ דאור וחשך
משמשים בו בערבוביא, דהנה נתבאר לעיל דשמחה
ומרייות הם אור וחשך, וכן אהבה ויראה וחסד וגבורה
הם אור וחשך, דבסדר ההשתלשלות הם מדרגות
חלוקות, דבשעה שהוא בשמחה אינו שך לענין
המרייות כלל, ובשעה שהוא במרייות אינו שך לענין
השמחה כלל, דמרייות ושמחה הם ב' סוגי העבודה,
דכבד ראש שקדם התפלה והעבודה דתפלה עצמה,
דחכד ראש שקדם התפלה הרי זה המשך העבודה
דקריאת שמע שעל המטה, שזהו התחלת העבודה

(1) מאמר הנ"ל

(*) נדפס בספר המאמרים תש"ו עמוד 59 ואילך, והוא המשך
למאמר שלפני זה - דיבור המתחיל "זה היום תחילת מעשיך".

בָּאָה מִהֶרְחֹק בְּהִתְבּוֹנְנוֹת שֶׁהֶאֱלֹקוֹת מִסְתָּר וְנִעְלָם
 בְּעוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁיֵּרָאֵת הַמֶּלֶךְ הִיא דּוֹקָא עַל יְדֵי שְׁמִירוֹמָם
 וּמִבְדֵּל מִן הָעַם, כְּמוֹ כֵּן בְּהִתְבּוֹנְנוֹת שֶׁהֶאֱלֹקוֹת מִבְדֵּל
 מֵעוֹלָמוֹת בָּא לְכָלל יִרְאָה, וְכֹאֲשֶׁר מִתְבּוֹנֵן בְּעֵצָם
 הֵהֱפִלָּהּ וְהִרּוֹמְמוֹת דָּאִין סוֹף בָּא לִידֵי יִרְאָה
 הִרּוֹמְמוֹת, וּבְעֵמֶק יוֹתֵר בְּהִשָּׁגָה זֶה בָּא לְכָלל אֲהָבָה,
 וְהִיא אֲהָבָה בִּתְעוּנוֹת, וְהִירְאָה פְּנִימִית בָּאָה מִהֶרְחֹק
 בְּהִתְבּוֹנְנוֹת דְּכֹמוֹ שֶׁהוּא לְמַעַלָּה כְּמוֹ כֵּן הוּא לְמַטָּה,
 נִמְצָא הֲרִי הָאֲהָבָה וְיִרְאָה הֵן מְחֻלָּקוֹת, הֵן בְּעֵצָם
 מֵהוּתָם וְעֵנִינָם וְהֵן בְּהִתְבּוֹנְנוֹת הַמִּבְיָאֵן, וְאֲהָבָה
 וְיִרְאָה הֵם מְקוֹר הַחַיּוּת בְּקִיּוֹם הַמַּצּוֹת וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב
 רַבֵּנוּ ז"ל, וְהַמְקִימֵן בְּאֵמֶת הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם הָיְיָ
 וְחִפֵּץ לְדַבְּקָה בּוֹ בְּאֵמֶת, דְּעַל יְדֵי הָאֲהָבָה וְיִרְאָה יֵשׁ
 לוֹ חַיּוּת בְּהַמַּצּוֹת וְחִפֵּץ בְּהֵן. וּבִפְרָטוֹת הֵנָּה יִרְאָה הִיא
 שֶׁרֶשׁ הֵלֵא תַעֲשֶׂה, שִׁירָא בְּמֵאֵד מַעֲנִי לֹא תַעֲשֶׂה
 וְהִיר בְּזִהְרִיּוֹת גְּדוּלָּה כָּל הַגְּדֻרִים וְהַסְּגִיָּם, וְהָאֲהָבָה
 הִיא שֶׁרֶשׁ הַחַיּוּת דְּקִיּוֹם הַמַּצּוֹת בְּהִדּוּר, נִמְצָא דְּכַחוֹת
 הַנֶּפֶשׁ הֵם חֲלוּקִים בְּשִׁמְחָה וּמְרִירוֹת, אֲהָבָה וְיִרְאָה,
 מַצּוֹת עֲשֶׂה וּמַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁכָל זֶה הוּא בְּכַחוֹת
 הַגְּלוּיִים, אָבֵל בְּכַחוֹת הַעֲצָמִים הֲרִי שֵׁם הַשִּׁמְחָה
 וְהַמְרִירוֹת וְהָאֲהָבָה וְהִירְאָה כְּאֶחָד, וּכְמֵאֶמֶר "חֲדָה
 תְּקִיעָא בְּלִיבָאֵי מִסְטָרָא דָּא וּבְכִיָּה מִסְטָרָא דָּא",
 דְּשִׁמְחָה וּמְרִירוֹת שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, וּכְמֵאֶמֶר (שְׁקָלִים יט,
 ב) "כֶּכֶה וְשִׁחֵק", וְעוֹד יוֹתֵר שֶׁהַשִּׁמְחָה וְהַמְרִירוֹת
 מְבִיאוֹת זֶה אֶת זֶה, וְכֵּהָ דְּמַצִּינוּ בְּכִכְתּוֹ שֶׁל ר'
 עֲקִיבָא אֲשֶׁר זָלְגוּ עֵינָיו דְּמַעוֹת בְּעַת שִׁשְׁמַע הַסּוּדוֹת
 הַתּוֹרָה מִר' אֲלִיעֶזֶר, וְיִדְרַע דְּהַדְמָעוֹת בָּאוֹת מִפּוּז
 הַמֶּלֶךְ, דְּכֹאֲשֶׁר אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל אֶת הָעֵנִין מוֹרִיד
 דְּמַעוֹת, וְכוּזֵן הוּא מְרִירוֹת, אֵי גִיט גּוֹטְקִיט, וְזֶה
 שֶׁזָּלְגוּ עֵינָיו דְּמַעוֹת הוּא מִפְּנֵי גְדֹל הַשִּׁמְחָה וְתַעֲנוּג
 הַנֶּפֶשׁ שֶׁהֵם דְּכֹר וְהַפּוֹכֵי, וְטַעַם הַדְּכֹר הוּא מִפְּנֵי שֶׁר'
 עֲקִיבָא הִיָּה לוֹ חוּשׁ טוֹב בְּיוֹתֵר בְּסוּדוֹת הַתּוֹרָה,
 וּכְמֵאֶמֶר "נִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם", שֶׁהוּא עֵנִין
 הֶרְצָא וְשׁוּב, וּמִפְּנֵי זֶה גּוֹפָא הוּא אֲשֶׁר זָלְגוּ עֵינָיו
 דְּמַעוֹת בְּמְרִירוֹת אֲמִתִּי מִפְּנֵי מָה הוּא אֵינוֹ בְּעֵצָם מֵהוּת
 מְדֻרְגָּה זֶה, כִּי ר' עֲקִיבָא הִיָּה חֲפָצוֹ וְתַשְׁוּקָתוֹ לְהִיּוֹת
 בְּמְדֻרְגָּה זֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר עַל עֲצָמוֹ "כָּל יְמֵי חַיִּיתִי
 מִצְטָעֵר מִתִּי יְבוֹא לְיָדִי וְאֶקְנַמְנוּ", וּכְמוֹ כֵּן הִיָּה חֲפָצוֹ
 וְתַשְׁוּקָתוֹ לְהִיּוֹת בְּמְדֻרְגָּת אֱלֹקוֹת, וּמִפְּנֵי הַטּוֹב טַעַם
 שְׁלוֹ וְהַעֲנֵג הַעֲצָמִי וְהַפְּנִימִי וְעַמֵּק נִפְלְאוֹת הַחֻקָּה זָלְגוּ
 עֵינָיו דְּמַעוֹת מִהֶרְחֹק הַעֲצוּמָה, וְהֵינּוּ מִחֲמַת גְּדֹל

פְּרִטִּית אוֹ בְּהֵעֵנֵן דִּישׁ מֵאִין, שֶׁהִתְבּוֹנְנוֹת הִיא
 הִתְסַפְּכוּת הַחֻקָּה בְּהֵעֵנֵן, דְּהַשָּׁגַת הָעֵנִין הֲרִי הוּא
 יוֹדֵעַ מִכְּבָר לְכָל פְּרָטִי וְעֵנִינִי, וְהִתְבּוֹנְנוֹת שֶׁתַּפְּסָה
 הִיא הִתְסַפְּכוּת הַחֻקָּה, הֵינּוּ לְהַשִּׁיג אֶת הָעֵנִין הָאֱלֹקִי
 שְׁבֻזָּה, פֶּאֶרְשִׁטִּין אוֹן דְּעַר הָעֵרִין דִּי גַעֲטְלִיכְקִיטָה,
 וְכֹאֲשֶׁר מַשִּׁיג זֹאת, הֵינּוּ דְּהִבְנָה זֶה הִיא אֲצִלוֹ בְּהִנְחָה
 טוֹבָה, עַם לִיגִט זִיף בָּא אִים גּוֹט אָפִי וּמֵאִיר לוֹ הָעֵנִין,
 עַם לִיכֵט אִים דְּעַר גַּעֲשְׁמָאק פּוֹן דַּעַם גַּעֲטְלִיכְקֵן
 פֶּאֶרְשִׁטִּאָדִי, הֵנָּה אֲזִי מִתְעוֹרֵר בְּאֲהָבָה וּדְבָקוֹת
 בְּאֱלֹקוֹת, וְטוֹב לוֹ בְּאֵמֶת, אוֹן עַם אִיז אִים בְּאֵמֶת גּוֹט,
 וְהוּא שֶׁשׁ וְשִׁמְחָה בְּנִפְשׁוֹ עַל הַגְּלוּיִי אוֹר וּדְבָקוֹת
 בְּאֱלֹקוֹת, וְאֵינוֹ שִׁיף לְעֵנִין הַמְרִירוֹת כָּלל, וְזֶהוּ שְׁמִירוֹת
 וְהַשִּׁמְחָה הֵם ב' כַּחוֹת מְחֻלָּקִים וְהַפְּכִיִּים זֶה מִזֶּה, וּבְעַת
 שֶׁהוּא בְּמִדָּה אַחַת אֲזִי אֵינוֹ בְּמִדָּה אַחֶרֶת כָּלל.
 קְצוּר. יִקְשֶׁה, אִיף אֲפָשֶׁר לוֹמַר דְּסִמְךָ גַּר חֲנֻכָּה שֶׁהִיא
 מַצּוֹת עֲשֶׂה הִיא מֵלֵא תַעֲשֶׂה ד' לֹא תִסּוּר",
 וּיְבָאֵר דְּשִׁמְחָה וּמְרִירוֹת הֵם ב' סוּגֵי עֲבוּדָה, הַכֹּפֵד רֹאשׁ
 — הַמֶּשֶׁף הַעֲבוּדָה דְּקִרְיָאֵת שְׁמַע עַל הַמַּטָּה, מְרִירוֹת,
 תַּפְּסָה — גְּלוּיִי אוֹר בְּהִשָּׁגָה וְהַתְעוֹרוֹת אֲהָבָה שֶׁהִיא
 בְּשִׁמְחָה.
 (ו) וְהֵנָּה כְּשֵׁם שֶׁהוּא בְּהֵב' כַּחוֹת דְּמְרִירוֹת וְשִׁמְחָה,
 הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּהַמְדוֹת דְּאֲהָבָה וְיִרְאָה,
 כְּשֶׁהוּא בְּאֲהָבָה אֵינוֹ בְּיִרְאָה וּכְשֶׁהוּא בְּיִרְאָה אֵינוֹ
 בְּאֲהָבָה, דְּאֲהָבָה וְיִרְאָה הֵם ב' מִדּוֹת, אֲהָבָה — קְרוֹב
 הָאוֹהֵב אֶל הַנֶּאֱהָב, וְהִירְאָה הִיא הַבְּרִיחָה וְהַנִּסְיָגָה
 לְאַחֹר מִהַדְּכֹר הַמִּפְחִיד, וְיִדְרַע דְּמִדּוֹת אֵינֶם נוֹלָדִים
 מֵעֲצָמָם כִּי אִם עַל יְדֵי הַהִשָּׁגָה וְהַהֲרָגָשׁ הַמּוֹלִידִים אֶת
 הַמִּדָּה לְפִי עֵנִינָם, וְלֹאֲזֵאת יֵשׁ הִתְבּוֹנְנוֹת מִיְחָדָת לְאֲהָבָה
 וְהִתְבּוֹנְנוֹת מִיְחָדָת לְיִרְאָה, דְּהִתְבּוֹנְנוֹת הַמִּבְיָאֵה אֶת
 הָאֲהָבָה הִיא בְּאֱלֹקוֹת שֶׁהוּא בְּכַחַיְנָת קְרוֹב, הֵינּוּ
 בְּהָאוֹר הָאֱלֹקִי הַמִּתְעַצֵּם וּמִתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם, דְּכֻזָּה שִׁיף
 הַשָּׁגָה וְשִׁיף הַקְּרוֹב וְהַדְּבָקוֹת בְּאֲהָבָה, וּבְכָללִיּוֹתָהּ הִיא
 הָאֲהָבָה שֶׁעַל פִּי טַעַם וְדַעַת, וְיֵשׁ עוֹד מְדֻרְגָּה בְּאֲהָבָה
 הַבָּאָה מִהֶקְרוֹב כְּמִבְאָר בְּתִנְיָא פֶּרֶק מ"ו בְּעֵנִין "כְּמִים
 הַפְּנִים", שֶׁהִיא מְדֻרְגָּה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר, וּפְנִימִיּוֹת הָאֲהָבָה
 הִיא מִהֶרְחֹק דְּאוֹר אֵין סוֹף, הֵינּוּ דְּהִתְפַּלְאָה וְהִרּוֹמְמוֹת
 דְּאוֹר אֵין סוֹף, דְּכֹאֲשֶׁר מִתְבּוֹנֵן דְּכָל הַגְּלוּיִים גַּם
 הַגְּלוּיִים הֵינּוּ עֲלִיּוֹנִים הֵם רַק הָאֶרֶץ בְּלִבָּד מֵהַשָּׁבָאִין
 עֲרוֹף אֶל אוֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, הֵנָּה בְּהַעֲמָקַת הַדַּעַת
 בְּהִתְבּוֹנְנוֹת זֶה, הֲרִי מִתְעוֹרֵר בְּתַקָּף הָאֲהָבָה וְהֶרְצָא
 ד' מִי לִי בְּשִׁמְחָה וְעַמֵּק לֹא חֲפָצִי בְּאֶרֶץ", וְהִירְאָה

ה. להבין ולהפנים את האלקות. ו. שנהיה "מונח" (מתקבל) אצלו בטוב. ז. מאיר אצלו התענוג של ההשגה האלקית.
 ח. חדוה תקועה בלבי מצד זה ובכיה מצד זה. ט. הרגשה לא טובה.

43 שֶׁהוּא מְצִיאֹת עֲנָן, וְכֵן הִירָאָה הִיא בְּרִיחָה וְנִסְיָנָה
 44 לְאַחֹר מְאִיזָה דְּבַר מָה, אָכֵל אֶהְבֶּה וְיִרְאָה הֶעֱצָמִית
 45 הִנֵּה הֶאֱהָבָה הִיא שְׁנִמְשָׁךְ בְּדֶרֶךְ מֵאֲלִיּוֹ וּמִמֵּילָא, וְכֵן
 46 הִירָאָה אֵינָה עֲנָן הִבְרִיחָה, וְכִמוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם
 47 הַכַּפּוּרִים שָׁאֵז הוּא זְמַן הִירָאָה וְנִקְרָאִים "יָמִים
 48 נוֹרָאִים", וּמִכָּל מְקוֹם הִנֵּה כָּל אֶדָם עוֹמֵד אֵז בְּעֲלִיָּה
 49 וּבְהִמְשָׁכָה לְמָה שְׁלִמְעֵלָה, וְהִנֵּנוּ דָּאִין זֶה שֶׁהוּא בְּרִצּוֹא
 50 דִּירָצָה בְּהַעֲלִיָּה וְנִמְשָׁךְ בְּהִמְשָׁכָה אֵלָּא בְּדֶרֶךְ מֵאֲלִיּוֹ,
 51 וּמִמֵּילָא הוּא בְּכַחֲנִית עֲלִיָּה וְקָרֹב שְׁנִמְשָׁךְ אֵל כָּל
 52 הָעֲנִינִים הַטּוֹבִים בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא וְהוּא בִּירָאָה, מִפְּנֵי
 53 שֶׁהַעֲבוּדָה הִיא בְּעֶצֶם הַנִּשְׁמָה דִּאֶהְבֶּה וְיִרְאָה כְּאֶחָד,
 54 וְלִכֵּן אֵז הָרִי אֵין הִפְרֵשׁ בֵּין מַצּוֹת עֲשֵׂה לְמַצּוֹת לֹא
 55 תַּעֲשֶׂה, וְכִנְרָאָה בְּמוֹחַשׁ דָּאֵז הִנֵּה כָּל אֶדָם הוּא
 56 בְּזִהְרֹת גְּדוּלָּה, וְיִרְאָה וּמִתְחַזֵּק בְּמֵאֵד מֵאֵד מְנַגִּיעָה גַם
 57 בְּסִגְיָה וְגָדֵר שֶׁל לֹא תַּעֲשֶׂה, וְהוֹלֵךְ וְנִמְשָׁךְ בְּאֶהְבֶּה וְקָרֹב
 58 בְּהִדּוּר מַצּוֹנָה, וְכִנֵּה הִנֵּה כָּל יִשְׂרָאֵל בְּלֵן שְׁוִין לְטוֹבָה,
 59 וְזֵהוּ עֲנָן דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא יוֹם אֶרֶץ, דְּאוֹר וְחֹשֶׁךְ יוֹם
 60 וְלַיְלָה אֶהְבֶּה וְיִרְאָה הֵם כְּאֶחָד, הִנֵּנוּ הַתְּגִלוֹת הַמְּדוּת
 61 הֶעֱצָמִים שֶׁזֵּהוּ עֲנָן אֲרִיכוֹת יָמִים, דְּזֵהוּ "כָּל הַמֶּאֲרִיף
 62 בְּאֶחָד מֵאֲרִיכֵין יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו", שֶׁהוּא עֲנָן הַתְּגִלוֹת
 63 הַמְּדוּת הֶעֱצָמִים הוּא עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה בְּאֲרִיכוֹת דְּאֶחָד,
 64 אֶחָד הוּא הַיְחוד הָאֲמִתִּי דְּעוֹלָם בְּאֵלְקוֹת, כִּמוֹ שְׁמוּכֵן
 65 בְּרִזֵּי תוֹרָה שֶׁהִיא הַפְּנִימִיּוּת דְּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁזֵּהוּ
 66 הַהִפְרֵשׁ בֵּין אֶחָד לְיָחִיד, דְּיָחִיד הוּא מֵה שְׁמִיכֵד בְּעֶצֶם,
 67 וְאֶחָד הוּא הַהִרְגֵּשׁ הַפְּנִימִי, דְּעַר טִיפְעַר דְּעִירָה עֲרִיב הַבָּא
 68 עַל יְדֵי עֲבוּדָה שְׁבֻלָּב, אֵיךְ כִּי הִד' רוּחוֹת וְז' קִייעִים
 69 וְאֶרֶץ בְּטָלִים לְהָא' אֵין סוֹף אֲלוּפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁזֵּהוּ
 70 שְׁלֵמוֹת הַכּוֹנֵנָה הָאֲמִתִּית בְּבִרְיָאֵת הָאֶדָם עַלִּי אֶרֶץ, דְּעַל
 71 יְדֵי עֲבוּדָתוֹ בְּאֶתְכַפֵּיָא וְאֶתְהַפְכָּא וְנִמְשָׁךְ גְּלוּי אֹר
 72 פְּנִימִיּוֹת תּוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה אֲשֶׁר נִמְשָׁךְ בִּיּוֹם הַזֶּה דְּרֹאשׁ
 73 הַשָּׁנָה שֶׁהוּא נְתִינָת כַּח לְבֹא לִידֵי הַתְּגִלוֹת הַמְּדוּת
 74 עֲצָמִים, וְהִיא רַק בְּכַחֲנִית הַמְשָׁכָה כְּלִלִית הַבָּאָה אַחֵר
 75 כֹּף בְּהִמְשָׁכָה פְּרִטִית עַל יְדֵי עֲבוּדָה שְׁבֻלָּב לְהִיּוֹת כָּל
 76 עֲנִינֵיו עַל פִּי כּוֹנֵנָה זֹו. וְזֵהוּ "זֶה הַיּוֹם הוּא תַחֲלֵת
 77 מַעֲשִׂיךְ" בְּהִנְתִּינָת כַּח עַל עֲבוּדָה זֹו, "זִכְרוֹן לַיּוֹם
 78 רֵאשׁוֹן" כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם רֵאשׁ חֲדָשִׁים,
 79 רֵאשׁוֹן הוּא לָכֵם לְחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה", דְּנִסָּן רֵאשׁ לְגֻזְלָה
 80 וְתִשְׁרִי רֵאשׁ לְעֲבוּדָה מְלִמְטָה לְמַעֲלָה, וּבְכָל מוֹעֵד יוֹם
 81 טוֹב מִתְגַּלָּה בִּיּוֹם הַהוּא הַגְּלוּי שֶׁהִיא בִּיּוֹם רֵאשׁוֹן
 82 לְהַתְּגַלּוּתוֹ וְעוֹד בְּפְנִימִיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה רֵאשׁוֹן הוּא
 83 לְחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה דְּעַל יְדֵי הַעֲבוּדָה הִנֵּה יָאִיר אֹר הַגֻּזְלָה
 84 בְּחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה בְּאוֹר תּוֹרָה וְעֲבוּדָה שְׁבֻלָּב לְהַשְׁלִים

1 הַתַּעֲנוּג וְשִׁמְחַת הַנֶּפֶשׁ נַעֲשֶׂה בְּטוֹל בְּהוֹשִׁים שְׁלֹו,
 2 שֶׁזֵּהוּ עֲנָן הַכּוֹנֵן שְׁזָלְגוּ עֲנִיּוֹ דְּמַעוֹת.
 3 קָצוּר. יְבֹאֵר אֲשֶׁר כִּמוֹ כֵּן גַם אֶהְבֶּה וְיִרְאָה וְגַם
 4 הַהִתְבּוֹנְנוֹת הַמְּבִיאֵן מִחֻלָּקִים בְּעֶצֶם מַהוּתָם
 5 וְעֲנִינָם, וְכֵן הַבָּא עַל יָדָם, מַצּוֹת עֲשֵׂה וּמַצּוֹת לֹא
 6 תַּעֲשֶׂה. בְּכַחוֹת הֶעֱצָמִים שְׁנִיָּהם כְּאֶחָד, וְעוֹד שְׁמִיכִיאוֹת
 7 זֹו אֵת זֹו, וְכִמוֹ בְּר' עֲקִיבָא זָלְגוּ עֲנִיּוֹ דְּמַעוֹת.
 8 (ז) וְכִנֵּה יוֹכֵן מֵה שְׁאֲמָרוֹ רַז"ל (חֲגִיגָה דָּף יג עמוד
 9 א), "אָמַר ר' זִירָא אֵין מוֹסְרִין רֵאשִׁי פְּרָקִים
 10 אֵלָּא לְאֵב בֵּית דִּין וְלִכָּל שְׁלֻבּוֹ דּוּאָג בְּקָרְבוֹ, וְאִיכָּא
 11 דְּאֲמָרִי וְהוּא שְׁלֻבּוֹ דּוּאָג בְּקָרְבוֹ". רֵאשִׁי פְּרָקִים הֵם
 12 סִתְרֵי תוֹרָה שֶׁהֵם רִזֵּי תוֹרָה, וְזֵה מוֹסְרִים רַק לְמִי שְׁלֻבּוֹ
 13 דּוּאָג בְּקָרְבוֹ, וְאֵב בֵּית דִּין. דְּבֵית דִּין הוּא שְׁעֲנִינָם לְדוֹן
 14 עַל פִּי הַתּוֹרָה, וְכֵן הוּא בְּעֲבוּדָה, הַדִּין וְהַמְשָׁפֵט מֵה
 15 שֶׁהָאֶדָם דֵּן כָּל מַעֲשָׂיו דְּבוּרֵיו וּמַחֲשׁבוֹתָיו, בְּדִגְמַת דְּבַר
 16 הַדִּין הַדֵּן בְּטָהוֹר וְטָמֵא כָּשֶׁר וּפְסוּל, וְאֵב בֵּית דִּין הוּא
 17 שֶׁדֵּן עַל פִּי הַחֻקִּים הָאֵלְקִיתִּים שְׁבָאָה בְּהַשָּׁנָה דְּעֲבוּדָה
 18 דְּרָקָא, וְלִבּוֹ דּוּאָג הוּא עֲנָן הַמְּרִירוֹת הַפְּנִימִית הַנִּזְל'
 19 הַבָּאָה מִכּוּוֹץ הַמֶּחֱ, וְאֵין מוֹסְרִין רֵאשִׁי פְּרָקִים אֵלָּא
 20 לְמִי שְׁלֻבּוֹ דּוּאָג בְּקָרְבוֹ, הִנֵּנוּ כְּשֶׁהוּא בָּא לְכָלֵל מְרִירוֹת
 21 הַפְּנִימִית, דְּאוֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא הַבְּלִי גְּבוּל אֵינוֹ
 22 נִתְפָּס לֹא בְּחִדּוּהָ וְשִׁמְחָה וְלֹא בְּמְרִירוֹת, דְּחִדּוּהָ
 23 וְשִׁמְחָה הוּא קוֹ, וְכֵן מְרִירוֹת הוּא קוֹ, וְכָל קוֹ הוּי
 24 הַגְּבֻלָּה שְׁאֵינוֹ כָּלִי לְאוֹר אֵין סוֹף הַבְּלִי גְּבוּל, דְּרִזֵּי
 25 תּוֹרָה הֵם הָאֵלְקוֹת שְׁבִתּוֹרָה, הַהִרְגֵּשׁ הָאֵלְקִי שְׁלִמְעֵלָה
 26 מִהַשָּׁנָה, דְּהַשָּׁנָה יְכוּל לְהִיּוֹת כָּכֵל אֶחָד וְאֶחָד, אָכֵל
 27 הַהִרְגֵּשׁ הָאֵלְקִי גַם אִם הוּא אֵב בֵּית דִּין, דְּכָל עֲנִינֵיו
 28 בְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה הֵם בְּתַכְלִית הָעֲלִי אֵלָּא שְׁעוֹד
 29 לֹא בָּא לְכָלֵל מְרִירוֹת הַפְּנִימִית, אֵינוֹ מְגִיעַ לְרֵאשִׁי
 30 פְּרָקִים, דְּהַבְּלִי לְזֵה הִיא כְּמֵאֲמַר "חִדּוּהָ תְּקִיעָא בְּלִיכָאִי
 31 מִסְטָרָא דָּא וּבְכִיָּה תְּקִיעָא בְּלִיכָאִי מִסְטָרָא דָּא", וְהִנֵּנוּ
 32 דְּעֲנִין אֶחָד שֵׁישׁ בּוֹ ב' הַתְּפָכִים הַחִדּוּהָ וְהַשְׁמִיחָה
 33 בְּהַשָּׁנָה עֶצֶם הָעֲנָן בְּטוֹב טַעַם, וְהוּא בְּמְרִירוֹת
 34 הַפְּנִימִית הַבָּאָה מִזֵּה שְׁאֵז מְגִיעַ אֵל הָעֲנָן, אֵז עַר אִיז
 35 דָּאסִי, וּבִאֲפֵן כֹּף דּוּקָא הָעֲנָן נִתְפָּס, וְיִסוּד הָעֲנָן הוּא
 36 כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּסִפְרֵי יִצִּירָה "עֲשֹׂר סְפִירוֹת בְּלִי מָה, בְּלוֹם
 37 פִּיךְ מִלְּדַבֵּר וּלְכָךְ מִלְּהִרְהֵר, וְאִם רַץ לְכָךְ שׁוֹב לְאַחֹר"
 38 (לְמָקוֹם), וְזֵהוּ עֲנָן "וְהַחֲמִית רִצּוֹא וְשׁוֹב", דְּרִצּוֹא
 39 וְשׁוֹב הוּא דְּפִיקָא דְּלִבָּאִי שְׁבוֹ הוּא הַחֲמִית, דְּאֶהְבֶּה
 40 וְיִרְאָה יְכוּלִים לְהִיּוֹת כְּאֶחָד, דְּזֵהוּ מֵה שֶׁאֶהְבֶּה וְיִרְאָה
 41 הֵם מִחֻלָּקִים הִנֵּה הוּא רַק בְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים, דְּהַאֶהְבֶּה
 42 הִיא יֵשׁ מִי שְׁאוּהֵב וְדַבֵּר מֵה שְׁנִמְשָׁךְ אֵל אֵינָה דְּבַר

סוף הקלי גבול הוא ענין דב' הפכים קאחד רצוא ושוב
אקהב ויראה מצות עשה ומצות לא תעשה, וזהו מעלת
יום ארץ, יום ולילה קאחד התגלות מדות עצמיים, על
ידי העבודה באריכות דאחד.

שבת פרשת וישב, שבת זנוכה, תש"ו

הפנה האמתית בקריאת האדם עלי ארץ ולראות פנים
ובני פנים עוסקים בתורה ומצוות.
קצור. יבאר מאמר רז"ל "אין מוסרין רזי תורה אלא
לאב בית דין ולבו דואג בקרבן", כלי לאור אין

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

יוד כסלו

עיר של חכמים בכמה מיני חכמות, ובבואו לליפציג
לקנות סחורה היה ר' משה עורך נסיעה לפראג
ושוהה כמה שבועות בין יודעי חכמות ומשכילים.
פעם אחת כשר' משה בא מליפציג נודע לו
מידיו הסוחרים הגוים שרוצים לעשותו לפרופסור
לשפות, ומפקח על השפות צרפתית ופולנית, והוא
עבר אז לפולין.

בנו ר' שניאור זלמן היה גאון שלא פסק פומיה
מגירסא. [ר' ברוך] היה חתנו של הגאון ר' אברהם
ששידך את בתו הרבנית רבקה לו לאשה, והיתה
למדנית ולמדה יחד עם הרבנית גיטתה רחל, וכאשר
נסע הגאון ר' משה מפראג העתיקו בני הגאון ר'
משה וחתנו הגאון ר' קדיש לעיר ויטבסק שהיתה עיר
הגבול בין פולין לרוסיה - נקראת מאסקוויטן.

בעת ההיא נתפרסם הצדיק נסתר מורנו רבי
ישראל בעל שם טוב, והגאון ר' שניאור זלמן נסתלק
ונשאר בני הגאון ר' ברוך ובתו הרבנית דבורה לאה
בעיר ליאזנא. היתום הצדיק ר' ברוך נעשה תלמידו
של הבעל שם טוב ואחותו דבורה לאה היתה למדנית
גדולה ועל פי הוראת הבעל שם טוב נשאה הגאון
הצדיק ר' יוסף יצחק.

כשהייתי ילד - מספר הזקן הרב ר' אהרן - היה
אבינו מספר לנו שהוא זוכר שלויטבסק הגיעו יהודים
גבירים וגאונים שברחו מפוזנא, ביניהם היו גבירים
גדולים.

אני זוכר איך שהרבי - רבנו הזקן - התפלל וקרא
בתורה. היה פחד לשמוע, והיו מתעוררים בבכי.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר לי בשם כ"ק אביו
הרה"ק מוהר"ש, שמורנו הבעל שם טוב והרב המגיד
הם כתר דחסידות, עתיק ואריך. הוד כ"ק רבנו הזקן
- חכמה, הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי - בינה, הוד כ"ק
אדמו"ר הרה"ק "צמח צדק" - דעת. אצל אבי - סיים
הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק - האיר החב"ד העצמי בכל
עשר הכוחות, חב"ד, חג"ת, נהי"מ.

במחשבה לא נוגע ההפסק של זמן ומקום. ידיעה
וציור יכולים להעמיד את האדם בדרגה עליונה
אמתית. הידיעה צריכה להיות ידיעה פנימית, ידיעה
כפי שהיא על פי חסידות, ולאחר מכן ציור, יכולים
להעמיד את האדם בדרגה עליונה ביותר בידיעת
התורה.

סיפור חסידי מעניק חיות בתורה ומצוות.
התבטאותו של איש פשוט חסידי היא בחמימות,
למשל, אוי, עוד לא התפללתי מנחה, או ערבית
והדומה, ואומר זאת בתמימות - הרי זה מכניס חיות
בתורה ומצוות.

החסיד הרב ר' אהרן ליון - רבה של ליאזנא -
היה בן מאה ושתים עשרה שנה. בכסלו תרנ"ט, היה
הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בליאזנא בחתונת הרב ר'
שניאור זלמן בהרב ר' ליב שניאורסאהן מוועליז - בן
הרבנית גולדה בת דודי זקני הרה"ק ר' ברוך שלום -
וביקר את הרב ר' אהרן.

הרב החסיד ר' אהרן סיפר אז להוד כ"ק אאמו"ר
הרה"ק:

(א) הרבי היה אדם מאויים, כשהסתכלו עליו ראו
שהוא שונה מאשר אחרים.

(ב) אביו - של ר' אהרן - סיפר לו, שר' ברוך ר'
משה'ס היה תלמידו של הבעל שם טוב. חותנו של ר'
ברוך, ר' אברהם הישוב'ניק, היה למדן גדול, ידע
שישנם צדיקים נסתרים העורכים גלות ויש להם
ארבעה סימנים: (א) הם לומדים גדולים. (ב) בעלי
מדות טובות. (ג) נהנים מיגיע כפם. (ד) מקרבים
יהודים פשוטים, בעלי מלאכות, אנשי שוק ורוכלי
כפרים.

סבו של רבנו הזקן מצד אביו היה גאון ובקי
בכמה לשונות וחכמות, ר' משה בהגאון ר' יהודה ליב,
נכדו של הגאון מהר"ל מפראג, בן אחר בן הגאונים
ר' בצלאל, בנו ר' שמואל, בנו ר' יהודה ליב, היה גביר
עצום ונוסע לסחור בחוץ לארץ. העיר לייפציג היתה

אגרות קודש

ב"ה, ז' שבט תרצ"ב
ריגא

כבוד ידידי עוז ש"ב כו' מוהרשיל"א
שליט"א

1 שלום וברכה!

2 אחרי כל הפעולות והמעשים הנה העבודה אינה נוזזית
3 ממקומה, כמה פעמים בקשתי דבר הרשימות של ב"ב
4 שיחי של אנשי הכולל יצ"ו, אשר על ידו הייתי יכול לגשת
5 בקרוב יותר אל שאלת החינוך, מי ידבר בדבר חינוך
6 הצעירים והצעירות, אלא אפילו הבינונים והזקנים ג"כ
7 נוגע אם הם לומדים ומה לומדים, אם לומדים מה
8 שצריכים ללמוד או יוצאים י"ח רק בלקוטי מזמורים
9 בלבד, ואם היו מסודרים הרשימות אפשר הייתי עושה

10 כמנהגי תמיד אשר לפעמים אני בא במכתבים פרטים ישר
11 לשאול מה לומדים ולעורר ולתבוע וכדומה, ובפרט בהנוגע
12 לחינוך הדור הצעיר שבודאי נוגע מאד, ומריבוי ההכנות
13 הנה לא נעשה עדיין שום דבר וזה מצער אותי מאד ולכפול
14 ולשלש הדברים אך למותר.

15 וכן בנידון הארכיון שבקשתי עדיין לא נענית, והנני
16 חפץ לשאול את כבודו שיחי אפשר יודע הוא אם ישנם
17 פנקסים ישנים משנים שעברו או מכתבים ישנים, שא"א
18 הדבר אשר במשך שנים רבות כאלו לא היו מכתבים
19 אליהם, ולמשל יש אצלי העתק מכתב משנות תרכ"ז אשר
20 הכולל כתב מכתב נחומין לבני כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צ"צ
21 זצוקלה"ה אחרי הסתלקותו...

22 והנני ש"ב ידידו הדו"ש מוקירו מכבדו ומברכו בגו"ר.

אג"ק מוהריי"צ כרך יז

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר
יוחנן שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מי"א כסלו, עם הרשימה שמחלק לצדקה, שעשו כהוראתו, וכשהייתי
על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הזכרתיו, והנותן מתנה לחבירו צריך
להודיעו.

ומתחיל מחדש כסלו, הוא חדש הגאולה והנסים, הנה יחזקו השי"ת ויחלימו, ומתוך בריאות
הנכונה ינהג הגבאות בבית הכנסת ליובאוויטש [בליובאוויטש, שדרך ממילא יומשך ג"כ ברכה
שיוכל לעבוד עבודתו הפרטית במשרתו כדבעי. והעיקר - שלא יעסיק כח המחשבה והתבוננות שלו כי
אם בענייני תורה ומצות.

ואם לפעמים יש לו מחשבות של מרה שחורה, אף שבכלל חידוש הי אצלי דבר זה, הרי ידוע
מ"ש בתורה אור שמצד מרה שחורה באה ג"כ התמדה בלימוד החכמה ובפרט בלימוד תוה"ק, ובמילא
גם הוא יעשה כן ויעבוד את ה' בשמחה בכל דרכיו.

בברכה לאריכות ימים ושנים טובות לו ולזוגתו - שיחיו,

מ. שניאורסאהן

פרשת וישב

לו * וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: ב אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלחה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם: וישראל אהב את יוסף מפלגניו כבן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים: ^(לז) ויראו אחיו כיראתו אהב אביהם מפלג אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם: ^ה ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנה אתו: ויאמר אליהם שמעו־נא החלום הזה אשר חלמתי: והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם נצאבה והנה תסבנה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי: ^{(ישראל) ח} ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו ויוספו עוד שנה אתו על חלמתי ועל דבריו: ^ט ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי: ויספר אל אביו ואל אחיו ויגדו־בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמתי הבוא נבוא אני ואמך ואחיד להשתחוות לך ארצה: ^{יא} ויקנאו־בו אחיו ואביו שמר את הדבר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 161)

ואביו שמר את הדבר (לו, יא) היה ממתין ומצפה מתי יבוא (רש"י) יש לשאל, מהו העלוי בזה שיוסף ימלך על אחיו והם ישתחוו לו ארצה, ועד כדי כך שיעקב היה ממתין ומצפה לכך. ויש לומר, שיעקב המתין למלכותו של יוסף, היינו משיח בן יוסף, שבא בהקדמה ובהכנה למשיח בן דוד.

שני י ויגלו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם: י ויאמר ישראל אלי־יוסף הלא אחיד רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו

הנני: י ויאמר לו לך־נא ראה את־שלוש אחיד ואת־שלוש הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שכמה: ^ט וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה־תבקש: ^י ויאמר את־אחי אנכי מבקש הנידה־נא לי איפה הם רעים: י ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אמרים נלכה דתינה וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן: י ויראו אתו מרחק ובטרום יקרב אליהם ויתנכלו אתו להמיתו: ^{יב} ויאמרו איש אל־אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא: ^{יג} ועתה לכו ונהרגהו ונשלכהו באחד הברות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראָה מה־יהיו חלמותיו: ^{יד} וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נפנו נפש: ^{טו} ויאמר אליהם ראובן אל־תשפכו־דם השליכו אתו אל־הבור הזה אשר במדבר ויד אל־תשלחו־בו למען הציל אתו מידם להשיבו אל־אביו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 171)

וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן (לו, יז) כתב השל"ה: יוסף שמע לאביו . . אף־על־פי שסכנה גדולה היתה לו. ואף־על־גב שאמרו ר"ז אם אביך אומר לך לחלל שבת לא תשמע אליו כי אתה ואביך חזקים בכבודי - זהו בדבר השני לבין אדם לבין המקום, אבל הנוגע לעצמו מחיל אנפשיה לעשות רצון אביו, עכ"ל. וצריך עיון, שהרי אין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה, שנאמר והנפשות לי הנה (ראה שלחן ערוך אדמו"ר הזקן חו"מ הלכות נזקי גוף ונפש ס"ד).

שלישי ב ויהי כאשר־בא יוסף אל־אחיו ויפשימו את־יוסף את־פתגתו את־כתנת הפסים אשר עליו: ב ויקחהו וישלכו אתו הברה והבור רק אין בו מים: ב וישבו לאכל־לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים נכאת וצרי ולט הולכים לתוריד מצרימה: ב ויאמר יהודה אל־אחיו מה בצע פי נהרג את־אחינו וכפינו את־דמו: ב לכו

וּנְמַכְרָנוּ לַיִשְׁמַעֲאֵלִים וַיְדַנּוּ אֶל־תְּהִיבּוֹ כִּי־
אָחִינוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אָחִיו: ^ה וַיַּעֲבְרוּ
אֲנָשִׁים מְדִינָיִים סָחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף
מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִשְׁמַעֲאֵלִים
בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרַיִם:
^ו וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וַהֲגָה אֵין־יוֹסֵף בַּבּוֹר
וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: ^ז וַיָּשָׁב אֶל־אָחִיו וַיֹּאמֶר הִילֹד
אֵינֶנּוּ וְאֵנִי אָנֹכִי אֲנִי־בָא: ^ח וַיִּקְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת
יוֹסֵף וַיִּשְׁחַטּוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת
בַּדָּם: ^ט וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־
אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצָּאֵנוּ הַפֶּרֶזָּא הַכֶּתֶנֶת
בְּגֵד הוּא אִם־לֹא: ^י וַיִּכְרֶה וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת בְּנִי
חַיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהוּ טָרֶף טָרֶף יוֹסֵף: ^{יא} וַיִּקְרַע
יַעֲקֹב שְׂמֹלְתָיו וַיִּשֶׁם שָׁךְ בְּמִתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל־
בְּנוֹ יָמִים רַבִּים: ^{יב} וַיִּקְמוּ כָל־בָּנָיו וְכָל־בְּנֹתָיו
לְנַחֲמוֹ וַיִּמְאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי־אֶרְדּ אֶל־בְּנֵי
אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבֶךְ אֹתוֹ אָבִיו: ^{יג} וְהַמְדָּנִים מָכְרוּ
אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם לְפֹטִיפָר סָרִיס פְּרֹעֹה שֶׁר

הַטְּבָחִים: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 324)

והבור רק אין בו מים (לו, כד) אָבִל נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים יֵשׁ
בו (רש"י) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מְדוּעַ לֹא נֹאמַר בְּמִפְרָשׁ מֵה בֶן הָיָה
בְּבוֹר. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דִּהְיָה אָמְרוּ בְּיָדֵינוּ: "אֵין בּוֹ מִיָּם, אֵין בּוֹ
דְּבָרֵי תוֹרָה שְׁנִמְשְׁלוּ לְמִיָּם". וְלָכֵן אֵין צָרָה לְפָרֵשׁ שֶׁהָיוּ בְּבוֹר
נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים, מִשּׁוּם שְׁמִי שָׁאֵין בּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה יֵשׁ בּוֹ
בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא דְּבָרִים תְּמַנְגִּידִם לְתוֹרָה. וְעַל־דֶּרֶךְ פְּרוּשׁ
הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב עַל הַפְּסוּק וְסִרְתָּם וְעַבְדָּתָם: "כֹּאֲשֶׁר הָאָדָם
מִפְּרִיד אֶת עַצְמוֹ מִהִשְׁתִּית, מִיָּד הוּא עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, וְלֹא
שֵׁשׁ דְּבָרִים מִמֶּצַע".

רבי לח א ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת
אחיו ויט עד־איש עדלמי ושמו חירה: ד וירא־
שם יהודה בת־איש פנעני ושמו שוע ויקחה
ויבא אליה: ג ותהר ותלד בן ויקרא את־שמו
ער: ד ותהר עוד ותלד בן ויקרא את־שמו

אֹנָן: ה וַתִּסֶּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ
שְׁלָה וְהָיָה בְּכוֹיֵב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ: ו וַיִּקַּח יְהוּדָה
אִשָּׁה לְעַר בְּכוֹרָו וַשְׁמָהּ תָמָר: ז וַיְהִי עַר בְּכוֹר
יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמָּתְהוּ יְהוָה: ח וַיֹּאמֶר
יְהוּדָה לְאֹנָן כֹּא אֶל־אִשְׁתִּי אָחִיד וַיְכַסּ אֹתָהּ
וְהָקָם זָרַע לְאָחִיד: ט וַיֵּדַע אֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָּה
הַזָּרַע וְהָיָה אִם־כָּפָא אֶל־אִשְׁתִּי אָחִיו וַשְׁחַת
אֲרֻצָּה לְבִלְתִּי נִתְּן־זָרַע לְאָחִיו: י וַיֵּרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם־אֹתוֹ: יא וַיֹּאמֶר
יְהוּדָה לְתָמָר כָּלְתוּ שְׂבִי אֶלְמָנָה בֵּית־אָבִיךָ
עַד־יִגְדַּל שְׁלָה בְנִי כִּי אָמַר פְּנִימוֹת גַּם־הוּא
כְּאָחִיו וַתֵּלֶד תָּמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ: יב וַיִּרְבּוּ
הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת־שׁוּעַ אִשְׁת־יְהוּדָה וַיִּנָּחַם
יְהוּדָה וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ
הַעַדְלָמִי תְּמַנְתָּה: יג וַיֵּגֶד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה
חֲמִידָה עָלָה תְּמַנְתָּה לָּנוּ צֹאנוֹ: ד וַתִּסֶּר בְּגָדֵי
אֶלְמָנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וַתְּכַסּ בַּצִּעִיר וַתִּתְעַלֶּף
וַתֵּשֶׁב בַּפֶּתַח עֵינָיִם אֲשֶׁר עַל־דֶּרֶךְ תְּמַנְתָּה
כִּי רָאֹתָהּ כִּי־גִדַּל שְׁלָה וְהוּא לֹא־נִתְּנָה לוֹ
לְאִשָּׁה: ט וַיִּרְאֶה יְהוּדָה וַיַּחֲשֹׁבָה לְזוֹנָה כִּי
כִּסְתָה פָנֶיהָ: טז וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר
הִבְהִנָּא אָבִיא אֵלֶיךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי כָלְתָה
הוּא וַתֹּאמֶר מִה־תִּתֶּן־לִי כִּי תָבֹא אֵלַי:
יז וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גִּדִּיעִים מִן־הַצֹּאן
וַתֹּאמֶר אִם־תִּתֶּן עֶרְבוֹן עַד שְׁלֹחֲךָ: יח וַיֹּאמֶר
מִה הָעֶרְבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן־לְךָ וַתֹּאמֶר הַחֲמִידָה
וּפְתִילָד וּמִטָּה אֲשֶׁר בִּידֶךָ וַיִּתֵּן־לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ
וַתַּהַר לוֹ: יט וַתָּקֶם וַתֵּלֶד וַתִּסֶּר צִעִיפָה מֵעָלֶיהָ
וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי אֶלְמָנוּתָהּ: כ וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה
אֶת־גִּדֵּי הָעִזִּים בְּיַד רַעְהוּ הַעַדְלָמִי לְקַחַת
הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מָצָאָה: כא וַיִּשְׁאֵל
אֶת־אֲנָשֵׁי מִקְמָה לֵאמֹר אֵיךְ הִקְדַּשְׁתָּה הוּא

יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו על-ביתו
וכל-יש-לו נתן בידו: ה ויהי מאז הפקיד אתו
בביתו ועל כל-אשר יש-לו ויברך יהוה את-
בית המצרי בגלל יוסף ויהי ברפת יהוה
בכל-אשר יש-לו בבית ובשדה:
ויעזב כל-אשר-לו ביד-יוסף ולא-ידע אתו
מאומה כי אם-הלחם אשר-הוא אוכל ויהי
יוסף יפה-תאר ויפה מראה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 194)

ויوسف הורד מצרימה (לט, א) כבשון, המד"א ויבד מים עד
ים. שלט בהון, המד"א כי הוא רודה בכל עבר הנהר
(בראשית רבה) הפונה והמטרה של גלות מצרים היא העלוי
שפא על ידי הגאולה. בגשמיית - "ואחרי כן יצאו ברכוש
גדול". ברוחניות - הכנה לקבלת התורה. וכך רואים בדברי
יוסף לאחיו: "כי למחיה שלחני אלקים לפניכם. לא אתם
שלחתם אותי הנה כי האלקים". והדבר מדגש גם בפסוקנו:
שליטתו של יוסף על מצרים נלמדת ממה שנאמר "הורד",
היינו שזוהי הפונה והמטרה של ירידה זו.

ששי ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת-
אדניו את-עיניה אלי-יוסף ותאמר שכבה עמי:
ה וימאן. ויאמר אלי-אשת אדניו חן אדני
לא-ידע אתי מה-בבית וכל אשר-יש-לו נתן
בידי: ט איננו גדול בבית הזה ממני ולא-חשד
ממני מאומה כי אם-איתך באשר את-אשתו
ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחטאתי
לאלהים: ויהי כדברה אלי-יוסף יום. י יום
ולא-שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה:
יא ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות
מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית:
יב ותתפשטו בבגדו לאמר שכבה עמי ויעזב
בגדו בידה וגם ויצא החוצה: יג ויהי בראותה
כיעזב בגדו בידה וגם החוצה: יד ותקרא
לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר ראו הביא לנו
איש עברי לצחק בנו בא אלי לשכב עמי

בעינים על-הדרך ויאמרו לא-היתה בזה
קדשה: כ וישב אל-יהודה ויאמר לא
מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא-היתה
בזה קדשה: כג ויאמר יהודה תקח-לה פן נהיה
לבז הזה שלחתי הנרי הזה ואתה לא
מצאתה: כד ויהי. א כמשלש חדשים ויגד
ליהודה לאמר ונתה תמר בלתיך וגם הנה
הרה לזנוגים ויאמר יהודה הוציאה ותשרף:
כה הוא מוצאת והיא שלחה אל-חמיה לאמר
לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה ותאמר
הפר-נא למי החתמת והפתילים והמטה
האלה: כו ויפר יהודה ויאמר צדקה ממני
כיעל-פן לא-נתתיה לשלה בני ולא-יוסף עוד
לדעתה: כז ויהי בעת לרתה והנה תאומים
בבטנה: כח ויהי בלדתה ויתן-יד ותקח
המילדת ותקשר על-ידו שני לאמר זה יצא
ראשונה: כט ויהי. א כמשיב ידו והנה יצא אחיו
ותאמר מה-פרצת עליך פרץ ויקרא שמו
פרץ: ל ואחר יצא אחיו אשר על-ידו השני
ויקרא שמו זרח: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 188)

ויקרא שמו פרץ. . ויקרא שמו זרח (לח, כט-ל) זרח -
רומז לעבודת הצדיקים, שאור תורתם ועבודתם זורח באפן
תמידי וקבוע. פרץ - רומז לעבודת בעלי תשובה, שעבודתם
היא בדרך פריצת גדר, יציאה מהגבלותיו של האדם
והתקרבות אל ה'. זהו שאמרו רז"ל "פרץ זה משיח, שנאמר
עלה הפורץ לפניהם", כי חדושו של משיח הוא עבודת
התשובה, כמאמר "משיח אתה לאתבא צדיקא בתיובתא".

למ חמישי ויוסף הורד מצרימה ויקנהו
פומיפו סרים פרעה שר הטבחים איש מצרי
מיד הישמעאלים אשר הורדהו שמה: ד ויהי
יהוה את-יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית
אדניו המצרי: ה וירא אדניו כי יהוה אתו וכל
אשר-הוא עשה יהוה מצליח בידו: ו וימצא

וְאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל: ^ט וַיְהִי כְשִׁמְעוּ כִּי־הִרִימֹתִי
קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֶם וַיֵּצֵא
הַחוּצָה: ^י וַתֵּנֶחַ בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד־בּוֹא אֲדָנָיו
אֶל־בֵּיתוֹ: ^{יא} וַתְּדַבֵּר אֵלָיו בְּדְבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר
בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר־הִבֵּאתָ לָנוּ לְצֶחֶק
כִּי: ^{יב} וַיְהִי כִּהְרִימִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ
אֶצְלִי וַיָּנֶם הַחוּצָה: ^{יג} וַיְהִי כְשִׁמְעַע אֲדָנָיו
אֶת־דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר
בְּדְבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ וַיַּחַר אָפוּ:
כ וַיִּקַּח אֲדָנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיַּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית הַפֹּהֵר
מְקוֹם אֲשֶׁר־ כְּתִיב אֲסוּרִי קִרִי אֲסִירִי הַמֶּלֶךְ
אֲסוּרִים וַיְהִי־שָׁם בְּבֵית הַפֹּהֵר: ^{טד} וַיְהִי יְהוָה
אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חַנּוּן בְּעֵינָיו שֶׁר
בֵּית־הַפֹּהֵר: ^{טו} וַיִּתֵּן שֶׁר בֵּית־הַפֹּהֵר בִּיד־יוֹסֵף
אֶת כָּל־הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַפֹּהֵר וְאֵת
כָּל־אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה: ^{טז} אֵין
שֶׁר בֵּית־הַפֹּהֵר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמָה בְּיָדוֹ
כַּאֲשֶׁר יְהוָה אֹתוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה
מִצְלִיחַ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 10)

מִלֵּאכְתּוֹ מִמֶּשֶׁ . . . לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו עֲמָה (רש"י לט, יא) רב
הָיָה מְדַקְדָּק בְּהִרְצַת אֲסוּר וְהִתְרַם, שֶׁהוּא בֵּין אָדָם לְמִקְדָּשׁ;
וְאֵלּוֹ שְׂמוּאֵל הָיָה רִגִּיל לְפֶסֶק דִּינֵי מְמוֹנוֹת, בֵּין אָדָם לְחֶבְרִי
(רא"ש ב"ק פ"ד ס"ד). וְלִפִּי זֶה: רַב לֹא יִתְקַא לֵיהּ לְפָרֶשׁ
שִׁיּוֹסֵף בָּא לַעֲבֹר עַל אֲסוּר כְּלָפִי שְׂמִיָּא (אף שֶׁפֶן מִשְׁמַע
מִהוֹסֶפֶת הַכְּתוּב "וְאֵין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית שֶׁם בְּבֵית"). וְאֵלּוֹ
לִפִּי שְׂמוּאֵל יִמְתַּק מִה שֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו עֲמָה דִּקְא כַּאֲשֶׁר
הַבֵּית הָיָה רִיק, כִּי כֶּף אֵין פְּגִיעָה בְּבֵין אָדָם לְחֶבְרִי -
שֶׁעֲבָדוֹ שֶׁל יוֹסֵף לְפֹטִיפֶר בִּי־פִקְדֵיהוּ עַל בֵּיתוֹ.

יוֹסֵף אֲסוּר שָׁם: ^א וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטְּבָחִים אֶת־יוֹסֵף
אִתָּם וַיִּשְׁרֹת אִתָּם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֹר:
ה וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלֵילָה אֶחָד
אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאִפָּה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַפֹּהֵר: ^ב וַיָּבֹא
אֵלֵיהֶם יוֹסֵף בֶּכְרָךְ וַיֵּרָא אִתָּם וַחֲנָם זַעֲפִים:
וַיִּשְׁאַל אֶת־סִרְסִי פְרָעָה אֲשֶׁר אֹתוֹ בְּמִשְׁמֹר
בֵּית אֲדָנָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ פָּגִיבְכֶם רָעִים הַיּוֹם:
ה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלֹמְנוּ וּפִתְרֵה אֵין אֹתוֹ
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הֲלוֹא לְאֱלֹהִים פִּתְרָנִים
סִפְרוּ־נָא לִי: ^ג וַיֹּסֶפֶר שְׁר־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלֹמוֹ
לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֹלְמִי וַהֲנַחֲגֶפֶן לִפְנֵי: ^ד וּבִגְפֶן
שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים וְהוּא כְּפִרְחַת עָלְתָה נִצָּה
הַבְּשִׁילוֹ אֲשֶׁבֶלְתִּיהָ עֲנָבִים: ^ה וְכֹס פְּרָעָה בְּיָדִי
וַאֲקַח אֶת־הָעֲנָבִים וַאֲשַׁחַט אִתָּם אֶל־כּוֹס
פְּרָעָה וְאֶתֵּן אֶת־הַכּוֹס עַל־כֶּף פְּרָעָה: ^ו וַיֹּאמֶר
לוֹ יוֹסֵף זֶה פִּתְרָנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַשָּׂרִיגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים
הֵם: ^ז בְּעוֹד א שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֶׁא פְּרָעָה אֶת־
רֹאשׁוֹ וְהַשִּׁיבֶךְ עַל־כֶּנֶף וְנָתַתָּ כּוֹס־פְּרָעָה בְּיָדוֹ
כְּמִשְׁפָּט הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מִשְׁקָהוּ: ^ח כִּי
אִם־זִכְרֹתֶנִי אֶתָּךְ כַּאֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ וְעִשִּׂיתָ־נָא
עֲמָדִי חֶסֶד וְהוֹפְרֹתֶנִי אֶל־פְּרָעָה וְהוֹצֵאתֶנִי מִן־
הַבֵּית הַזֶּה: ^ט כִּי־גִנֵּב גִּנְבֹּתִי מֵאֶרֶץ הָעִבְרִים
וְגַם־פָּה לֹא־עֲשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי־שָׁמוּ אֹתִי בְּבוֹר:
י וַיֵּרָא שְׁר־הָאֲפִים כִּי טוֹב פִּתְרֵה וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף
אֶף־אֲנִי בְּחֹלְמִי וַהֲנָה שְׁלֹשָׁה סָלִי חֲרִי עַל־
רֹאשִׁי: ^{יא} וּבִסֵּל הָעֲלִיזוֹן מִכָּל מִאֲכָל פְּרָעָה מַעֲשֶׂה
אִפָּה וְהָעוֹף אֲכָל אִתָּם מִן־הַסֵּל מִעַל רֹאשִׁי:
יב וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פִּתְרָנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַסָּלִים
שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: ^{יג} בְּעוֹד א שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֶׁא
פְּרָעָה אֶת־רֹאשׁוֹ מִעַלִּי וְתִלָּה אוֹתָךְ עַל־עַץ
וְאֲכָל הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרְךָ מִעַלִּי: ^{יד} וַיְהִי א בַּיּוֹם

שְׁבִיעִי ^א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ
מִשְׁקָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְהָאִפָּה לְאֲדָנֵיהֶם לְמֶלֶךְ
מִצְרַיִם: ^ב וַיִּקְצֹף פְּרָעָה עַל שְׁנֵי סִרְסִיּוֹ עַל שֶׁר
הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאֲפִים: ^ג וַיִּתֵּן אִתָּם בְּמִשְׁמֹר
בֵּית שֶׁר הַטְּבָחִים אֶל־בֵּית הַפֹּהֵר מְקוֹם אֲשֶׁר

אפס, יש ללמוד הוראה נפלאה:

לאחרי ש"גנב גונבתי מארץ העברים", ונמכר יוסף לעבד, ואחרי כל זה עוד הושיבו אותו בבית האסורים ללא פשע ופון, היה אפשר לחשוב שבמצב כזה יהיה "ברוגז" על כל העולם, ובמיוחד על שרי פרעה, שהרי אחד משני הושיבו בבית האסורים.

ואם כן כאשר ראה יוסף את שרי פרעה "והנם זועפים" היה אפשר לחשוב שלא היה מתעניין בהם כל עיקר. יתר על כן, הרי מצב זה ששרי פרעה "הנם זועפים" לא היה צריך לעורר אצל יוסף תמיהה, שהרי פשוט ישוּר הנמצא בבית האסורים יהיו פניו "זועפים".

אך לפועל לא היה כן, וכאשר ראה יוסף את שרי פרעה ש"הנם זועפים", הנה מבלי הבט על מצבו וכו', התעניין במצבם, ושאל אותם "מדוע פניכם רעים היום", ואם הוא יכול לעזור להם במשהו.

ודוקא על-ידי מעשה זה, שהתעניין במצבם של שרי פרעה, נהיה למשנה למלך, והציל את העולם כולו בשנות הרעב.

ומזה יש ללמוד עד כמה יש להתעניין בטובת הזולת.

מפטיר ב'ויהי' ביום השלישי יום הולדת את-פרעה ויעש משה לבל-עבדיו וישא את-ראש | שר המשקים ואת-ראש שר האפים בתוך עבדיו: כא וישב את-שר המשקים על-משהו ויתן הכוס על-כף פרעה: כב ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם יוסף: כג ולא זכר שר-המשקים את-יוסף וישבחהו:

פפ ק"ב פסוקים יב"ק סימן.

השלישי יום הולדת את-פרעה ויעש משה לבל-עבדיו וישא את-ראש | שר המשקים ואת-ראש שר האפים בתוך עבדיו: כא וישב את-שר המשקים על-משהו ויתן הכוס על-כף פרעה: כב ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם יוסף: כג ולא זכר שר-המשקים את-יוסף וישבחהו:

♦ ♦ ♦

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחיכוך וכיומיון ובחי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יאה שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, השבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

♦ ♦ ♦

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי שיחת ש"ח 9 מקץ תשל"ד – שיחות קודש תשל"ד עמ' 112 ואילך)

מדוע שאל יוסף "מדוע פניכם רעים היום"?

בפרשתנו מסופר אודות דברי יוסף לשרי פרעה, ואשר "ויבא אליהם יוסף בבקר ויבא אותם והנם זועפים. וישאל גו' מדוע פניכם רעים היום" (מ, רז). והנה, מפרטי דברי יוסף לשרי פרעה, ומאופן הנהגתו

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עין-חיים היא למחזיקים בה, וחסמיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאמְרִים בְּאֹמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֹמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

ו) וְעַל אֲרֻכָּה לֹא אֲשִׁיכְנוּ, על פשע רביעי אין עלי עוד להשיבו ריקם מלהשיב לו גמול. על מִכְרָם בְּכֶסֶף צָדִיק, הדינים היו מוכרים את מי שהיה נפאי בדיו, ועתה את דינו בגלל כסף השחר שהיו מקבלים מיד בעל דינו. וְאֶבְיוֹן, ומסים דין האביון לרעתו. בְּעֶבְרַת נְעִלִים, כלומר, אפלו במעט שחר היו מסים את הדין. ז) הַשְּׂאֵפִים עַל עֵפֶר אֶרֶץ, כל שאפתם בהיותם הולכים על עפר הארץ. בְּרָאשׁ דְּלִים, איך לשלט על ראשיהם של הדלים לגול אותם. וְדָרֶךְ עֲנָוִים יָפוּ, ומשפט עניים וטו דנים בשחר. ח) וְעַל בְּגָדִים חֲבָלִים, ועל בגדים שצלקחו למשכון מאלו שחובו אותם לשלם לפי פסק דינם המשחר. יָפוּ, וטו עצמם לשבת בהסבה. יי) עֲנֻשִׁים, וזו שנקנה בכסף ששלם על ידי אנשים שהטילו עליהם ענש כסף. בֵּית אֱלֹהֵיהֶם, בבית עבודה זרה שלהם. ט) וְאֶנְכִי הַשְּׁמֵדֵתִי אֶת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם, מפני מעשים פאלו השמדי את האמרי. והזכיר את האמרי כי הוא היה החזק שבשבט האמות. וְחֶסֶן, חזק ומקור. כָּאֱלֹנִים, מין עץ חזק מאד.

עטרת מרים

וְכֹה אָמַר יְהוָה עַל־שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁל עֲשֶׂת הַשְּׂבָטִים שֶׁחִטְאוּ בַּעֲבוּד־הַזֶּה וְגַלְיָ עֲרִיזוֹת וְשִׁפּוּכֵי דָמִים וְעַל־אֲרֻכָּה הַחֶמֶס וְהוּא הַרְבִּיעִי לֹא אֲשִׁיכְנוּ עַל־מִכְרָם בְּכֶסֶף שֶׁל שוֹחֵר אֶת הַצָּדִיק בְּדוֹנוֹ לְהַרְגוֹ וְאֶבְיוֹן שְׂמוֹנִים דִּינוֹ בְּעֶבְרַת שוֹחֵר כְּשׁוֹי שֶׁל נְעִלִים: ז) הַשְּׂאֵפִים עַל־עֵפֶר־אֶרֶץ הַתְּאֵבִים לִקְחַת הַמַּעַט כְּבֶרֶת אֶרֶץ שֵׁשׁ לִדְל, וְזֶה לִקְחוֹ בְּרָאשׁ דְּלִים עַל יְדֵי שְׂבָרָתוֹ רֹאשׁוֹ וְהַרְגוֹתוֹ, כִּי יִשְׁבְּרוּ עָלָיו עֵי וְיִצִּי שָׂרָר וְדָרֶךְ עֲנָוִים תַּחֲלִישׁ יָפוּ לְדוֹנֵם מִשְׁפַּט מוֹת בְּדֵי לְהַרְגוֹ אוֹתָם וְאִישׁ וְאִבּוֹ יִלְכּוּ אַל־הַנְּעִרָה הַמְּאֹרָסָה לְנוֹת עֹפָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת־שֵׁם קְדֹשׁ שְׂאֵמֶרְתִּי לָהֶם קְרוֹשִׁים תִּהְיוּ: ח) וְעַל־בְּגָדִים חֲבָלִים הַנִּלְקָחִים מִבְּשׁוֹן מֵאֻלָּה הַמְּסֻבִּים בְּמִשְׁפָּטָם שֶׁל הַשּׁוֹפְטִים, יָפוּ מִסִּים הַשּׁוֹפְטִים אֶת עֲצָמוֹן אֶצֶל כָּל־מוֹבָח לְהַסֵּב עֲלֵיהֶם בְּאֵלֶם מוֹבְחֵי אֱלֹהִים וְיִין עֲנֻשִׁים מֵאֻלָּה שֶׁקִּבְּלוּ עוֹנֶשׁ לַחַת כֶּסֶף וְהָיָה וְכֹי יִשְׁתּוּ הַשּׁוֹפְטִים בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: ט) אִיד תַּמְעֲבוּ אוֹתָם בַּתּוֹעֲבוֹת אֵלֶּה וְאֶנְכִי הַשְּׁמֵדֵתִי אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם שֶׁלֹא יִסְמְאוּ בְּשִׁקְצִים אֵלֶּה, שֶׁהֵם עֲבוּד־הַזֶּה וְגַלְיָ עֲרִיזוֹת, וְהַשְּׁמֵדֵתִי עֲצָמָה הִתָּה גַם כֵּן לְמַעַל מִדְּרֹךְ הַטֹּבָע, כִּי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר כָּנְבָה אֲרִיזִים גָּבְהוּ וְחֶסֶן תַּקִּיף הוּא כָּאֱלֹנִים וְכָל זֹאת וְאֲשִׁמִּיד פְּרִיֹ מִמֶּעַל שְׁמֹחוֹ וְשִׁרְשׁוֹ מִתַּחַת וְאֶבֶר כָּל זֶכֶר לָמוֹ: י) וְאֶנְכִי הַעֲלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ

הפטרה לפרשת וישב לקריאה בציבור

ולשמו"ת עמוס פרק ב'

ב וְכֹה אָמַר יְהוָה עַל־שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־אֲרֻכָּה לֹא אֲשִׁיכְנוּ עַל־מִכְרָם בְּכֶסֶף צָדִיק וְאֶבְיוֹן בְּעֶבְרַת נְעִלִים: ז) הַשְּׂאֵפִים עַל־עֵפֶר־אֶרֶץ בְּרָאשׁ דְּלִים וְדָרֶךְ עֲנָוִים יָפוּ וְאִישׁ וְאִבּוֹ יִלְכּוּ אַל־הַנְּעִרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי: ח) וְעַל־בְּגָדִים חֲבָלִים יָפוּ אֶצֶל כָּל־מוֹבָח וְיִין עֲנֻשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: ט) וְאֶנְכִי הַשְּׁמֵדֵתִי אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כָּנְבָה אֲרִיזִים גָּבְהוּ וְחֶסֶן הוּא כָּאֱלֹנִים וְאֲשִׁמִּיד

פְּרִיֹ מִמֶּעַל וְשִׁרְשׁוֹ מִתַּחַת: י) וְאֶנְכִי הַעֲלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶלֶּךְ אֶתְכֶם בְּמִדְבָּר אֲרֻכָּעִים שָׁנָה לְרֶשֶׁת אֶת־אֶרֶץ

יא) ומבחוּרֵיכֶם לְנוֹרִים, אפילו מבחורים שדרכם ללכת אחר תאוות הבשר ותנו, נתתי בהם רוח טהרה שיגורו מן תינו ויהיו קדושים לי. ולפי התרגום, "לנוֹרִים", פרושו, למלמדי תורה. שהיו פרושים מדרכי עם הארץ ועוסקים בתורה. **האף אין זאת, בני ישראל,** בתמימה. כלומר,

וכי אתם בני ישראל יכולים להכחיש את זאת. **יב) ותשקו את הנזירים יין,** כלומר, פתיתם אותם בדרכים עד ששמעו לכם לשתות יין ולכפול קרשחם. **יג) מעיק, מעיק,** עמיר, אלמות התבואה. **יד) ואבד מנוס מקל,** אפילו חקל ברגליו לא יציל עצמו מפני האויב, כי ימצאנו בכל מקום. **טו) לא יעמד, לא יעמד** על עמודו במלחמה, כי ירד לבבו ויגוס. **טז) ערום, בלי נשק.** **א) על כל המשפחה,** על כל העם. **ב) ידעתו,** אהבתי ובהרתי. **על בן אפקד עליכם,** כי הפלך יעם יותר על עבדיו העומדים לפניו אם יעברו מצותיו. **ג) הילכו שנים יחדיו,** היתכן שילכו שני אנשים ברגע אחד למקום אחד בעבור דבר אחר, אם לא נועדו זה עם זה. **ד) וטרף אין לו,** כשאריה אחוז טרף, דרכו לשאג. **כפיר, אריה** צעיר. **ה) התפלל,** וכי תשכן על פח הארץ, על מלכות פרושה על הארץ. **ומוקש,** פתיון לצפור, גנון גרעיני תבואה. **היעלה פח מן האדמה,** כשנחתו העוף בפה, רוצה לברת, ועוקר הפח ומעלהו ממקומו מעט. **ולבד לא ילבד,** שבאותה שעה העוף כבר

האמרי: י ואקים מבניכם לנביאים
ומבחוּרֵיכֶם לְנוֹרִים האף אין זאת בני
ישראל נאם יהוה: יב ותשקו את
הנזרים יין ועל הנביאים צויתם לאמר
לא תנבאו: יג הנה אנכי מעיק
תחיתכם באשר תעיק העגלה
המלאה לה עמיר: יד ואבד מנוס מקל
וחזק לא יאמץ פחו וגבור לא ימלט
נפשו: טו ותפש הקשת לא יעמד וקל
ברגליו לא ימלט ורכב הפוס לא
ימלט נפשו: טז ואמץ לבו בגבורים
ערום יגוס ביום ההוא נאם יהוה: ג
א שמעו את הדבר הזה אשר דבר
יהוה עליכם בני ישראל על כל
המשפחה אשר העליתי מארץ מצרים
לאמר: ד רק אתכם ידעתי מכל
משפחות האדמה על פן אפקד
עליכם את כל עונותיכם: ג הילכו
שנים יחדו בלתי אסנועדו: ד הישאג
אריה ביער וטרף אין לו היתן כפיר קולו
ממענותו בלתי
אסלכד: ה התפול צפור על פח הארץ ומוקש אין לה

אותי כי ואנכי העליתי אתכם מארץ מצרים ואולך אתכם וספקתי צרכים במדבר ארבעים שנה לרשת את ארץ האמרי: **יא** הלא בכל ימי הדורות ואקים מבניכם לנביאים והשרתי שכינתי עליהם ומבחוּרֵיכֶם היו לנוֹרִים כי נתתי בלכם רוח טהרה האף אין זאת וכי גם זאת תכחשו בני ישראל ותגידו שלא היה, נאם יהוה: **יב** לא די שאתם לא נהרתם בטה שהותרתי אתכם, אלא ותשקו את הנזרים יין הכרתםם אותם עד שנטמאו ושרו יין שלא יורו אתכם ועל הנביאים צויתם לאמר לא תנבאו: **יג** אם שלמתי גמול לגוים, כל שבן אותם שהרביתי להיטיב עמכם ופשתם בי, כל שבן שאשלים לכם גמול ולכן הנה אנכי מעיק מציק תחתיכם במקומכם שלא תוכלו לברוח והעגל באשר תעיק צפוח העגלה עם מוקש המלאה לה עמיר שלא יפלו העמרים מתוכה, בן אסוב אתכם כל תוכלו לצאת ממקומכם להמלט מתרב אויב: **יד** ואבד מנוס מקל ברגליו וחזק לא יאמץ לא יוכל לחזק פחו במלחמה וגבור לא ימלט נפשו: **טו** ותפש הקשת לא יעמד על עמודו בקשרי המלחמה וקל ברגליו לא ימלט ורכב הפוס לא ימלט נפשו על ידי מרוצת הפוס: **טז** ואמץ לבו שדרכו לאמץ ולחזק לבו בגבורים הנה ערום יגוס ביום ההוא כי יפשוט כליו להיות קל לברוח נאם יהוה: **א** שמעו את הדבר הזה אשר דבר יהוה עליכם בני ישראל על כל המשפחה על כל העם אשר העליתי מארץ מצרים לאמר: **ד** רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה מכל העוים ואתם פשתם בי על פן אפקד אויב עליכם את כל עונותיכם לשלם גמול על כלם: הקדמה וראשי

דברים לנבואות שיבואו מן פסוק ט' עד סוף קאפיטל ד' ג אתם אומרים לנביאים לא תנבאו הילכו וכי ילכו שנים יחדו ויחדו בלתי אסנועדו וקבעו מועד ללכת יחדיו למקום פלוגי: **ד** הישאג אריה ביער וטרף אין לו כשאריה לבר טרף דרכו לשאג היתן כפיר אריה צעיר קולו קול שמחה ממענותו בלתי אסלכד מה: **ה** התפול התשכן צפור על פח הארץ ומוקש אין לה פח לצוד את הצפור, היעלה פח מן האדמה, קצת הצפור נלכד ורוצה להציל נפשו, מנדר הפח ומעלהו קצת מן האדמה ולבד לא ילבד: בעת המלחמה מעמידים הצופה לראות אם בא האויב, וכאשר

עטרת מרים

יבוא יתקע בשופר לתהויר את העם ו אִם־יִתְקַע שׁוֹפֵר של הצופה בְּעִיר לַהֲזוּר את העם בְּשׂוֹאָה אוֹיֵב כֹּא וְעַם לֹא יִחַרְדּוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהִי לֹא עֲשֵׂה בְּגִמּוּל תִּפְעֶשֶׂה. וְכִיִּן שֶׁתִּרְאוּ שְׂמִתְקַנְיִים דְּבָרֵי תִּנְבְּיָא וְאִיךְ לֹא תִשׁוּבוּ אֵלָי: ז כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנִי יְהוָה דְּבָרֵי כִּי אִם־גָּלָה סוֹדּוֹ בַּתְּחִילָה אֶל־עַבְדֵּי הַנְּבִיאִים: ח אֲרִיָּה שָׁאֵג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנִי יְהוָה דְּבָרֵי מִי לֹא יִנְבְּא וְאִיךְ תִּצּוּי עֲלֵיהֶם שְׁלֹא יִנְבְּאוּ:

שי למורא
לכוד. (ו) אם יתקע שופר
בעיר, שופר של הצופה לראות
אם באים גיסות על העיר, לתהויר
את העם.

הִיעֲלֶה־פַח מִן־הָאֲדָמָה וְלִכְוֹד לֹא
יִלְפֹד: ו אִם־יִתְקַע שׁוֹפֵר בְּעִיר וְעַם
לֹא יִחַרְדּוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהִי לֹא עֲשֵׂה: ז כִּי לֹא
יַעֲשֶׂה אֲדֹנִי יְהוָה דְּבָרֵי כִּי אִם־גָּלָה סוֹדּוֹ אֶל־עַבְדֵּי הַנְּבִיאִים: ח אֲרִיָּה שָׁאֵג מִי לֹא
יִירָא אֲדֹנִי יְהוָה דְּבָרֵי מִי לֹא יִנְבְּא:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצַדִּיק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוּר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עַבְדְּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָּ לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המוֹלֵד: לֵיל שַׁבָּת, שְׁעָה 10 בַּלִּילָה, 29 דְּקוֹת ו־13 חֲלָקִים.

ראש חֲדָשׁ טֵבֵת, בְּיוֹם הַשַּׁבָּת־קוֹדֶשׁ וְלִמְחֻרְתּוֹ בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן, הַבָּא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
מא «וַיְהִי מִקֵּץ שָׁנָתִים יָמִים וּפְרָעָה חָלָם
וְהִנֵּה עֹמֵד עַל-הַיָּאָר: ־ וְהִנֵּה מִן-הַיָּאָר עֹלֹת
שֶׁבַע פָּרוֹת יָפוֹת מְרֻאָה וּבְרִיאוֹת בָּשָׂר וּתְרַעֲנָה
בְּאָחוּ: ־ וְהִנֵּה שֶׁבַע פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן
מִן-הַיָּאָר רָעוֹת מְרֻאָה וְדָקוֹת בָּשָׂר וּתְרַעֲמֻדָּה
אֶצֶּל הַפָּרוֹת עַל-שֵׁפֶת הַיָּאָר: ־ וְתֹאכְלֶנָּה
הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמְרֻאָה וְדָקוֹת הַבָּשָׂר אֶת שֶׁבַע
הַפָּרוֹת יֹפֹת הַמְרֻאָה וְהַבְּרִיאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה: (ל"ו)
ה וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֹם שְׁנִית וְהִנֵּה א שֶׁבַע שִׁבְלִים עֹלֹת
בְּקִנָּה אֶחָד בְּרִיאוֹת וְטָבוֹת: ־ וְהִנֵּה שֶׁבַע שִׁבְלִים
דָּקוֹת וְשְׂדוּפוֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶן:
וְתִבְלַעְנָה הַשִּׁבְלִים הַדָּקוֹת אֶת שֶׁבַע הַשִּׁבְלִים
הַבְּרִיאוֹת וְהַמְּלֵאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה וְהִנֵּה חֲלוֹם:

(ישראל) ח וַיְהִי בַּבֹּקֶר וּתְפַעֵם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא
אֶת-כָּל-חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת-כָּל-חֲכַמֶּיהָ וַיִּסְפֹּר
פְּרָעָה לָהֶם אֶת-חֲלֹמוֹ וְאִין-פּוֹתֵר אוֹתָם
לְפָרְעָה: ־ וַיְדַבֵּר שָׂר הַמִּשְׁקִים אֶת-פְּרָעָה
לֵאמֹר אֶת-חֲטָאִי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם: ־ פְּרָעָה קָצַף
עַל-עַבְדּוֹ וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמֶר בֵּית שָׂר הַמִּבְחִים
אֹתִי וְאֶת שָׂר הָאֲפִים: ־ וְנִחַלְמָה חֲלוֹם בְּלִילָה
אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלֹמוֹ חֲלֹמְנוּ:
י וְשֵׁם אֹתְנוּ נָעַר עַבְדִּי עֶבֶד לְשָׂר הַמִּבְחִים
וְנִסְפָּר-לוֹ וַיִּפְתָּר-לָנוּ אֶת-חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ בְּחֲלֹמוֹ
פָּתָר: ־ וַיְהִי כֹאֲשֶׁר פָּתַר-לָנוּ כֵּן הָיָה אֹתִי
הַשִּׁיב עַל-כִּנִּי וְאֹתוֹ תִּלָּח: ־ וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה
וַיִּקְרָא אֶת-יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן-הַבּוֹר וַיַּגְלֵחַ וַיַּחֲלֹף
שְׂמֹלֹתָיו וַיָּבֵא אֶל-פְּרָעָה:

אגרות קודש

ב"ה, ח"י כסלו, תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביו,

ובעמדנו בין גאולה לגאולה ומסמך גאולה לגאולה,

אשר אף שכמבואר במ"א חלוקים בעינים, הצד השוה בהן,

אשר שתייהם - גאולה נראית ונגלית גם לעיני בשר, ולא עוד אלא שבאה בהסכמו מלא של
הלעו"ז, שהי' מעלים ומסתיר ומנגד לפני הגאולה,

וכדברי דוד המלך בפסוק הגאולה: פדה בשלום גוי' כי ברבים היו עמדי,

יהי רצון שיהי' כן בכל הענינים אודותם כותב, וכאמור אשר גם מה שהי' מעלים ומסתיר עד
עתה, יהפך למסייע וגואל,

וישבר טוב בטוב הנראה והנגלה בשמחה ובטוב לבב.

בברכת חג הגאולה ולבשו"ט בכלל ובפרט

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת		
		מג"א		אדמוה"ז			א	ש	א	ש	א	ש				
		א	ש	א	ש											
באר שבע (ח)	6:16	6:22	8:14	8:18	8:50	8:54	9:44	9:47	11:58	12:00	16:39	16:38	17:07	17:06	16:18	17:17
חיפה (ח)	6:19	6:24	8:15	8:18	8:51	8:55	9:44	9:47	11:57	11:59	16:38	16:37	17:03	17:02	16:07	17:13
ירושלים (ח)	6:16	6:21	8:13	8:16	8:49	8:52	9:43	9:46	11:56	11:58	16:41	16:40	17:04	17:03	16:00	17:14
תל אביב (ח)	6:18	6:23	8:15	8:18	8:51	8:55	9:45	9:48	11:58	12:00	16:37	16:36	17:05	17:04	16:16	17:15
אוסטריה, וינה (ח)	7:16	7:24	8:39	8:44	9:27	9:32	10:13	10:17	12:11	12:14	16:07	16:03	16:44	16:41	15:45	16:55
אוסטרליה, מלבורן (ק)	5:54	5:52	8:44	8:42	9:29	9:29	10:43	10:43	13:43	13:45	20:21	20:28	20:52	20:59	20:09	21:12
אוקראינה, אודסה (ח)	7:12	7:20	8:41	8:45	9:26	9:31	10:13	10:17	12:14	12:16	16:15	16:12	16:51	16:48	15:54	17:02
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:49	6:57	8:13	8:18	9:00	9:05	9:47	9:51	11:46	11:48	15:42	15:38	16:19	16:16	15:20	16:30
אוקראינה, דנייפטרובסק (ח)	7:02	7:10	8:25	8:29	9:12	9:17	9:58	10:02	11:57	11:59	15:51	15:47	16:29	16:25	15:30	16:40
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:34	7:43	8:52	8:56	9:41	9:47	10:26	10:30	12:22	12:24	16:10	16:05	16:49	16:45	15:48	17:00
אוקראינה, קייב (ח)	7:28	7:36	8:44	8:49	9:34	9:39	10:19	10:23	12:15	12:17	16:02	15:57	16:41	16:37	15:40	16:52
איטליה, מילאנו (ח)	7:35	7:43	9:06	9:10	9:51	9:55	10:38	10:42	12:40	12:42	16:47	16:44	17:20	17:17	16:27	17:31
אקוודור, קיטו (ח)	5:57	5:59	8:27	8:28	8:57	8:59	10:00	10:02	12:31	12:33	18:05	18:07	18:29	18:31	17:49	18:40
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:36	5:34	8:24	8:24	9:06	9:06	10:19	10:20	13:16	13:18	19:47	19:53	20:17	20:23	19:34	20:35
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:10	6:07	9:00	8:58	9:49	9:49	11:05	11:05	14:09	14:12	20:55	21:02	21:30	21:37	20:43	21:51
ארה"ב, בולטימור (ח)	7:01	7:07	8:45	8:49	9:25	9:29	10:16	10:19	12:23	12:26	16:46	16:44	17:17	17:15	16:26	17:27
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:54	7:00	8:35	8:39	9:16	9:20	10:06	10:10	12:13	12:15	16:31	16:29	17:03	17:01	16:11	17:14
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:55	7:01	8:36	8:40	9:17	9:21	10:07	10:10	12:13	12:15	16:32	16:30	17:04	17:02	16:12	17:14
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:35	7:42	9:13	9:17	9:55	9:59	10:44	10:48	12:49	12:51	17:03	17:01	17:36	17:34	16:43	17:47
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:54	6:59	8:54	8:57	9:29	9:33	10:24	10:27	12:38	12:40	17:23	17:22	17:50	17:49	17:04	18:00
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:34	6:39	8:27	8:31	9:04	9:08	9:57	10:00	12:09	12:11	16:44	16:43	17:13	17:12	16:25	17:23
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:46	6:50	8:51	8:54	9:25	9:28	10:21	10:23	12:38	12:40	17:30	17:30	17:56	17:56	17:12	18:06
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:52	6:58	8:32	8:36	9:13	9:17	10:03	10:06	12:09	12:11	16:25	16:23	16:58	16:56	16:05	17:08
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	7:18	7:24	9:00	9:03	9:40	9:44	10:30	10:34	12:37	12:39	16:56	16:54	17:28	17:26	16:36	17:38
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:52	6:59	8:31	8:35	9:13	9:17	10:02	10:06	12:08	12:10	16:23	16:20	16:55	16:53	16:03	17:06
בוליביה, לה-פס (ח)	5:50	5:50	8:30	8:31	9:03	9:04	10:10	10:11	12:52	12:54	18:49	18:53	19:14	19:18	18:34	19:28
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:15	8:24	9:29	9:34	10:20	10:26	11:04	11:09	12:59	13:01	16:43	16:38	17:23	17:19	16:21	17:35
בלגיה, בריסל (ח)	8:14	8:23	9:29	9:34	10:20	10:25	11:04	11:08	12:59	13:02	16:44	16:40	17:24	17:21	16:23	17:36
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:11	5:11	7:55	7:56	8:31	8:32	9:40	9:41	12:27	12:29	18:41	18:45	19:02	19:07	18:26	19:18
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:01	5:01	7:44	7:45	8:19	8:20	9:28	9:30	12:15	12:17	18:23	18:27	18:49	18:53	18:08	19:04
בריטניה, לונדון (ח)	7:35	7:44	8:48	8:52	9:39	9:44	10:23	10:27	12:17	12:19	16:01	15:57	16:40	16:36	15:42	16:52
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	7:52	8:02	8:58	9:03	9:52	9:58	10:34	10:39	12:26	12:28	15:59	15:54	16:42	16:38	15:40	16:54
גרמניה, ברלין (ח)	7:45	7:54	8:54	8:59	9:47	9:53	10:31	10:35	12:23	12:26	16:03	15:58	16:43	16:39	15:41	16:55
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:54	8:02	9:11	9:16	10:01	10:06	10:46	10:50	12:42	12:44	16:30	16:26	17:10	17:06	16:09	17:21
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:07	5:06	7:52	7:52	8:29	8:29	9:39	9:40	12:28	12:30	18:49	18:53	19:09	19:14	18:35	19:25
הודו, מומבאי (ח)	6:52	6:55	9:04	9:07	9:36	9:39	10:34	10:37	12:55	12:57	17:59	17:59	18:24	18:25	17:41	18:34
הודו, פונה (ח)	6:47	6:50	9:00	9:03	9:32	9:35	10:30	10:32	12:51	12:54	17:56	17:57	18:21	18:22	17:38	18:31
הונגריה, בודפשט (ח)	7:02	7:10	8:28	8:32	9:14	9:19	10:01	10:05	12:01	12:03	15:58	15:55	16:35	16:32	15:37	16:46
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:59	7:06	8:40	8:44	9:21	9:25	10:11	10:15	12:17	12:19	16:35	16:33	17:07	17:05	16:15	17:18
יוון, אתונה (ח)	7:16	7:22	9:03	9:07	9:42	9:46	10:33	10:37	12:42	12:44	17:08	17:06	17:38	17:37	16:48	17:49
מולדובה, קישינב (ח)	7:22	7:29	8:48	8:53	9:35	9:39	10:21	10:25	12:22	12:24	16:21	16:17	16:57	16:54	16:00	17:08

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב בערים שונות בעולם																
זמני יום ראשון ויום שבת																
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ																
מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:50	6:54	9:02	9:05	9:34	9:37	10:32	10:34	12:53	12:55	17:56	17:56	18:21	18:21	17:38	18:31
ניו-זילנד, קרייטסטאד'רץ' (ח)	4:40	4:37	7:29	7:26	8:26	8:26	9:45	9:45	12:54	12:57	19:53	20:00	20:31	20:39	19:41	20:56
נפאל, קטמנדו (ח)	6:32	6:37	8:35	8:38	9:09	9:13	10:04	10:07	12:21	12:23	17:09	17:08	17:36	17:35	16:50	17:46
סין, בייג'ין (ח)	7:10	7:16	8:53	8:57	9:33	9:38	10:24	10:27	12:31	12:33	16:52	16:50	17:24	17:22	16:30	17:34
סינגפור, סינגפור (ח)	6:50	6:52	9:18	9:20	9:49	9:51	10:51	10:53	13:22	13:24	18:53	18:55	19:17	19:19	18:37	19:28
פולין, ורשא (ח)	7:13	7:22	8:24	8:28	9:16	9:22	10:00	10:04	11:53	11:55	15:32	15:27	16:14	16:10	15:10	16:25
פרו, לימה (ח)	5:33	5:34	8:10	8:11	8:42	8:44	9:48	9:50	12:27	12:29	18:18	18:21	18:42	18:45	18:02	18:55
צרפת, ליוון (ח)	7:54	8:01	9:24	9:28	10:09	10:13	10:56	11:00	12:58	13:00	17:01	16:58	17:37	17:34	16:40	17:47
צרפת, פריז (ח)	8:14	8:23	9:36	9:40	10:24	10:29	11:10	11:14	13:08	13:10	17:02	16:58	17:38	17:35	16:41	17:49
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:47	5:49	8:13	8:15	8:43	8:45	9:45	9:47	12:13	12:15	17:40	17:41	18:03	18:05	17:23	18:15
קנדה, טורונטו (ח)	7:24	7:31	8:59	9:03	9:42	9:47	10:31	10:35	12:35	12:37	16:47	16:45	17:18	17:16	16:27	17:29
קנדה, מונטריאול (ח)	7:07	7:14	8:37	8:41	9:22	9:27	10:10	10:13	12:11	12:13	16:17	16:14	16:51	16:48	15:56	17:01
קפריסין, לרנקה (ח)	6:29	6:35	8:21	8:25	8:59	9:02	9:51	9:54	12:02	12:04	16:35	16:34	17:05	17:04	16:16	17:15
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	8:46	8:56	9:46	9:51	10:42	10:48	11:24	11:29	13:13	13:15	16:40	16:34	17:25	17:20	16:17	17:37
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:24	8:35	9:20	9:25	10:18	10:24	10:59	11:04	12:46	12:49	16:12	16:06	16:55	16:50	15:49	17:07
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:39	7:47	9:05	9:09	9:51	9:56	10:38	10:42	12:38	12:40	16:37	16:33	17:13	17:10	16:16	17:24
שווייץ, ציריך (ח)	7:44	7:52	9:10	9:14	9:56	10:01	10:43	10:47	12:43	12:45	16:46	16:42	17:18	17:15	16:25	17:29
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:22	6:26	8:41	8:43	9:12	9:14	10:11	10:13	12:35	12:37	17:48	17:48	18:12	18:13	17:30	18:22

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם !

משוחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ בנשק מוה"ר מתת'י יחזקאל שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי תשורתו הספר מתורת הבעש"ט וצאצאיו והספר מתורת רבי פנחס מקוריץ מהדורא חדשה, ות"ח ת"ח על תשורתו זו, והשי"ת יתן לו האפשריות לפרסם תורת נשיאי החסידות וגדולי בחוגים הכי רחבים מתוך הרחבת הדעת ובריאיות הנכונה.

כבקשתו יושלח לו בחבילה בפ"ע, התניא שהדפיסו כאן במהדו"ח עם מפתחות וכו' ובטח יאשר קבלתם. כן מוסג"פ אשר הו"ל בקשר עם חג הגאולה הוא י"ט כסלו, אשר בטח יעניין את כת"ר שי.

במה ששואל להערותי, הנה אין הזמ"ג לעיין כדבעי, בכ"ז לחביבותא דמילתא עברתי בין הדפים. ולפ"ד בס' אלו ניכר עוד יותר חסרון מפתחות. כן - בס' תורת הבעש"ט וצאצאיו - בכמה וכמה מאמרים אינן ברור למי הם. גם הי' צ"ל הוראה מפורשת אשר חלק המאמרים הובא בשינוי לשון.

דרך אגב: שם בתו של הבעש"ט צ"ל אדל חסר יו"ד, כיון שהוא ר"ת: **אש דת למו**.

את בנו של בעל התניא אין לכנות רבי דוב מליאדי, כי נהג נשיאותו **בליובאוויטש**. הר"ד מליאדי הי' נכדו של הצמח צדק חתנו של הני"ל.

בס' תורת ר"פ מקוריץ **סי' קנא**, אי' בכ"י - הוא שם בשם הירושלמי אף שלא נמצא בירושלמי שלפננו. וראה תורה אור בהוספות ס"פ תשא.

בברכת הצלחה בענייניו.

ב"ה, כ"ד כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ מוה"ר דוד נתן שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי הנרות שמשמשים לחנוכה, ובטח ידוע לו פתגם אדמו"ר הצ"צ קרא לשמש ויזרח אור א"ת שמש אלא שמש, והרי גם השמש והירח נק' שמשים שבמרום.

ויה"ר מהשי"ת שיקויים גם בנו להזריח אור בסביבתנו כאו"א לפי יכולתו ומתוך הרחבת הדעת אמיתית.

ומצות שמונת ימים אלו יגיענו בקרוב ממש לביאת אחד המיוחד משמונת הרועים שהוא משיח צדקנו ולהגילוי הכנור של שמונת הנימין.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש להזריח אור.

נ"ב. מאשר הנני בזה בתודה ג"כ קבלת תשורתו הספר שובע שמחות ות"ח ת"ח על זה.

כדרכי מדי שנה בשנה נשען על מאמר הזהר אשר ענין של מצוה אצ"ל חנם, מוסג"פ המחאתי, און פארניצט דאס געזונטערהייט.

ב"ה, כ"ד כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני בזה קבלת מכתבו מעש"ק ויצא לאחרי הדומ"י הארוכה. ומ"ש שעושה חשבון מזמן שהותו בעירו עתה, הנה בכלל חדש החשבון הוא חדש אלול, ובמשך השנה עושים רק חשבונות כאלו שבטוחים שלא יביאו חלישות בהעבודה ועאכו"כ לא יתנו מקום לשמץ אפילו, של יאוש, וכידוע הצחות: יאוש - שלא מדעת, ומובן ג"כ שזהו בהיפך הגמור מדרישת הבעש"ט עבדו את ה' בשמחה, שבלשון עבדו נכללו ג"כ הענין דבכל דרכיך דעהו, וכמבואר ברמב"ם הלכות דיעות ובשו"ע או"ח סי' רלא.

נהניתי לשמוע ממ"ש אודות חדש תשרי, אף כי כותב בקיצור נמרץ, ותקותי שאין זה אלא חסרון בכתיבה, אבל לא בהפ"מ.

אודות כתיבה בהמכ"ע, הנה למותר להאריך בהתועלת אשר בזה, אשר לכן רוצה הנני לקוות, שמכאן ולהבא ישתדל בזה ובמרץ המתאים.

מ"ש אודות ד' אמות הפרטים שלו, הנה ידוע שכל הנ"ל אינו מצדיק את העדר העבודה בהד' אמות של עצמו, אבל לאידך גיסא - גם בזה העצבות קרובה יותר לעצלות מאשר לזריזות, ובמילא יתחיל בענין של פועל, היינו לימוד, ולו יהא בקבלת עול - עכ"פ לזמן קצר בכל יום ולזמן יותר ארוך בזמנים הפנוים שלו יותר, וכאשר יש גרעין של צמיחה לגדלות בכח אז בנקל יותר להביאה לידי פועל.

מוסג"פ הנדפס לחג הגאולה י"ט הכסלו העבר, אשר בטח יזכה בתוכנו את הרבים, שבאמת תוכנו כל השנה זמנו הוא.

בברכת הצלחה,

מ. שניאורסאהן

נ"ב. ע"ד חזרת דא"ח בהחתונה - בשעטומ"צ - נכון נוסף על המאמר שמזכיר במכתבו, לחזור ג"כ ד"ה לכה דודי תרפ"ט וע"פ שיחת חה"ש ה'תשי"ג. ולפלא שאין ידוע לו עד"ז.

תפילין דר"ת כדאי להתחיל להניחם. והשי"ת יצליחו.

ב"ה, כ"ז כסלו, תשי"ד

ברוקלין.

ברכה ושלום!

על דבר בתה תחי' העומדת בשידוכין, הנה צריכה להבטיח - באווארענען - שתקבל החלטה גמורה על עצמה, שכשיזדמן לה שידוך טוב תנהג בית יהודי, בשמירת טהרת המשפחה, אכילת כשר, ושמירת שבת, וכאשר תחליט כן בכל המאה אחוזים יזמין לה השי"ת שידוך המתאים, ואין צריכה ליבוש מלדבר עם בתה פעם ושתים ויותר באופן המתאים עד שתפעול אצלה כנ"ל והשי"ת יעזרה לבשר בשו"ט בזה.

בברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,
המזכיר:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵ חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחַזְרֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל-אֹיֵב וְאֹרֶב וְלַסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוֹ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תַּפְלִתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי ד"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00656
25/11/2018

P.P.
שולח
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

